

ZBORNİK

DOKUMENATA I PODATAKA
O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU
JUGOSLOVENSKIH NARODA

TOM

X

KNJIGA 1

REDAKTOR:
Danko Tučat:
pukovnik avijacije

Urednik

Dimitrije Brajušković,
peš. pukovnik

Odgovorni urednik:

Fabijan Trgo
general-major

IZDAJE
VOJNOISTOR-NSKI INSTITUT

VOJNOISTORIJSKI INSTITUT

ZBORNIK

DOKUMENATA I PODATAKA
O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU
JUGOSLOVENSKIH NARODA

TOM

X

KNJIGA 1

JUGOSLOVENSKO RATNO VAZDUHOPLOVSTVO
U NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU
JUGOSLAVIJE 1942—1945.

BEOGRAD

1966.

DOKUMENTA
JUGOSLOVENSKOG RATNOG VAZDUHOPLOVSTVA
U NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU JUGOSLAVIJE

MAJ 1942 — FEBRUAR 1945.

PREDGOVOR.

U ovom, tomu objavljeni su najvažniji, dokumenti ost Davanju i delovanju vazduhoplovnih jedinica Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije. Iz njih se vidi da su začeci Ratnog vazduhoplovstva NOVJ vezani s pojavom prvih partizanskih aviona na području oslobođene Kozare i Podgrmeča maja 1942. godine. S te relativno male slobodne teritorije, okružene jakim neprijateljskim garnizonima, na kojoj su partizanska uzletišta bila na dometu neprijateljeve artiljerije, piloti Franjo Kluz i Rudi Čajavec uspešno su dejstvovali mesec i po dana, sa dva, više školska nego borbena, aviona, i pored svih nastojanja okupatora i njihovih kvislinga da ih što pre pronađu i unište. Borbeni put te prve partizanske »krajiške avijacije«, iako kratkotrajan, predstavlja još jednu osobenost NOP-a Jugoslavije.. To je i jedan od retkih, ako ne i jedinstvenih, primera delovanja avijacije u izrazito partizanskim uslovima ratovanja. Jer osim aviona, otetih od vazduhoplovstva tzv. Nezavisne Države Hrvatske, sve ostalo je bilo delo partizanskih ruku — od improvizovanih uzletišta i maketa na njima, pa do partizanskih radionica u kojima su opravljeni delovi aviona i izrađivane avionske bombe.

Međutim, za razvoj i delovanje vazduhoplovstva uopšte, a posebno u partizanskim uslovima vođenja rata, značajno je dvoje: prvo, posedovanje dovoljno velike i relativno stabilne slobodne teritorije koja pruža najnužnije uslove za baziranje avijacije i za nabavku i održavanje vazduhoplovnog materijala; drugo, raspolaganje bar minimalnim stručnim kadrom i izvorima snabdevanja. To su, pored niza drugih, bili najosnovniji ioreduslovi i za formiranje vazduhoplovnih jedinica NOVJ. A njih, uglavnom, nije bilo prvih godina nar.odnooslobpdilačkog rata. Zbog toga je i formiranje regularnih vazduhoplovnih jedinica otpočelo tek u jesen 1943. godine. U to vreme je Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije već predstavljala presudan strategijski i politički faktor na Balkanu. Vrhovni štab tada, pored niza drugih značajnih odluka, donosi i odluku o stvaranju vazduhoplovnih jedinica NOVJ. Najpre je u Livnu, oktobra

1943. godine, formirana Prva vazduhoplovna baza, a potom se pristupilo uspostavi letelišta i pomoćnih aerodroma na slobodnoj teritoriji svuda gde su postojali povoljni uslovi za to.

Marta 1944. godine usledio je sporazum Vrhovnog štaba sa predstavnicima britanske vlade o stvaranju dveju lovačkih eskadrila NOVJ. Sporazumom je utvrđeno da eskadrile opslužuje i na njima leti jugoslavensko ljudstvo, kao i to da dejstvuju isključivo nad jugoslovenskim ratištem. Te dve eskadrile su formirane u drugoj polovini 1944. godine. Nazvane su: Prva i Druga lovačka eskadrila NOVJ a bazirale su u početku na savezničkoj teritoriji i bile u sastavu britanskog Kraljevskog vazduhoplovstva (Royal Air Force). S obzirom na broj aviona kojima su eskadrile rasp'olagale, to je predstavljalo početak uzrasta mladog jugoslovenskog vazduhoplovstva. Osim toga,- u to vreme je već postojao i razvijen sistem letelišta i aerodromske službe na oslobođenim teritorijama širom zemlje. Taj sistem je omogućavao: prihvatanje savezničkih isporuka ratnog materijala, otpremanje ranjenika, bolesnika i zbegova na savezničku teritoriju i, kasnije, baziranje vlastite avijacije i njeno opremanje za borbena dejstva.

Posle oslobođenja Beograda, sporazumom između Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije i vlade SSSR-a, dve sovjetske vazduhoplovne divizije stavljaju se pod operativnu komandu Vrhovnog štaba (a kasnije Generalštaba Jugoslovenske armije). Po istom sporazumu u njima se odmah pristupilo formiranju jugoslovenskih vazduhoplovnih štabova i jedinica. Njima su uzor i instruktori bili prekaljeni kadrovi vazduhoplovstva Crvene armije. S njima su zajedno učestvovali u izvršavanju borbenih zadataka. To označava nov kvalitet u stvaranju i razvoju jugoslovenskog Ratnog vazduhoplovstva. Time je, istovremeno, Jugoslovenska armija dobila novo tehničko i borbeno pojačanje. U završnoj fazi rata Ratno vazduhoplovstvo Jugoslovenske armije, zajedno s vazduhoplovnim snagama Crvene armije i zapadnih saveznika, zadobilo je potpunu prevlast u vazduhu nad jugoslovenskom teritorijom i tu prevlast zadržalo do kraja rata. Ono je, u sklopu Jugoslovenske armije, dalo svoj značajan prilog u završnim operacijama za konačno oslobođenje Jugoslavije, a time i svoj skroman doprinos opštoj savezničkoj pobedi nad fašističkom koalicijom.

REDAKCIJA

BR. 1

IZ IZVEŠTAJA OPERATIVNOG ŠTABA NOP I DO ZA BOSANSKU KRAJINU OD 23. MAJA 1942. GLAVNOM STABU NOP I DO ZA BOSNU I HERCEGOVINU O PRELETU PILOTA FRANJA KLUZA I RUDIJA ČAJAVEGA NA SLOBODNU TERITORIJU¹

OPERATIVNI ŠTAB N.O.P. i D.V.

ZA BOSANSKU KRAJINU

Br. 59/42

dne 23 maja 1942 g.

na položaju

Danas 23 ov. mj. spustili su se na našu teritoriju dva hrvatska aviona sa posadom od tri pilota krcati oružjem i municijom.²

Dobro bi bilo da nam Vrhovni štab odmah pošalje mjesto aerodroma sa kojim oni raspolažu i znakove tako da bi mogli u hitnim slučajevima sa avionima održavati vezu. Sa benzinom stojimo dosta slabo. Mi ćemo poduzeti sa tim avionima neke akcije. Imamo još i treći avion koji smo zarobili u Prijedoru, vršimo neke popravke na njemu, izgleda da će biti isti uporabljiv.³

¹ Kopija originala (pisana na mašini, ćirilicom) u Arhivu Vojno-istorijskog instituta (dalje: Arhiv VII), reg. br. 33/2, k. 161. Izveštaj je u celini objavljen u Zborniku dokumenata i podataka o narodnooslobodilačkom ratu jugoslovenskih naroda (dalje: Zbornik), tom IV, knj. 5, dok. br. 37.

² Na letelište Urije, kod Prijedora, preleteli su iz »zrakoplovstva NDH«, sa aerodroma Zalužani, kod Banje Luke, piloti Franjo Kluz, na avionu »potez 25«, i Rudi Čajavec, sa mehaničarom Milutinom Jazbecom Mišom, na avionu abrega 19«. To su bili prvi avioni Narodnooslobodilačke partizanske i dobrovoljačke vojske Jugoslavije.

Franjo Kluz, narodni heroj, poginuo je 14. septembra 1944, kao vođa odeljenja 1. lovačke eskadrile, pri napadu na nemačku artiljeriju kod Omiša (vidi dok. br. 73). Rudi Čajavec, narodni heroj, poginuo je 4. juna 1942. u borbi protiv četnika kod s. Klašnice (blizu Banje Luke).

³ Na avionu su vršene opravke, ali nije bio osposobljen za letenje.

Javite nam situaciju kod Vas i u Istočnoj Bosni pošto smo slabo obavješteni a o Srbiji uopšte ne znamo ništa.

Snage I. Odreda dočekale su Talijane kod Petrpvca (Bravsko) i nanijele im velike gubitke. Tom prilikom zaplijenili su 2 topa 75 mm, 80 pušaka, 2 teška mitraljeza, 2 puš. mitraljeza i ubili 80 crnokošuljaca. Naši gubici: 1 ranjenik.

Drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar:
odsutan

Komandant Oper, štaba,
Trinki⁴

Ex. Svim štabovima, tj. Vrhovnom i
Glavnom štabu 23/V 1942.

⁴ Albert, tada sekretar Operativnog štaba NOP i DO za Bosansku krajinu.

BR. 2

IZVEŠTAJ FRANJA KLUZA OD 4. JUNA 1942. O PRVOJ AKCIJI PARTIZANSKIH AVIONA NA KOZARI¹

PRVA AKCIJA MLADE PARTIZANSKE AVIJACIJE

Pri zaključku naših novina primili smo slijedeći izvještaj iz I Partizanske vazduhoplovne baze:²

'4 juni. Jutros u 7 sati i 45 minuta izvršio sam³ lijet sa bombardovanjem Orahove i ustaških kolona koje su se kretale u pravcu Međeđe. Bilo ih je [u kolonama] oko 800. Tenkova i topova nisam vidio. Kolona je sva razjurenjena i zaplašena, tako da su skakali u vodu i močvare pored Save, jer u Prosaru nisu smjeli bježati, pošto su im naši bili za leđima na svega 200 do 300 metara. Sa našima sam uspostavio vezu. Naši su, izgleda, već prihvatili borbu sa neprijateljem.⁴ Oko Dubice nije primjećeno nikakvo kretanje neprijateljske vojske.⁵

Avijatičar-partizan⁶

¹ Izveštaj je prvi put objavljen u listu »Krajiške partizanske novine«, broj 20, od 4. juna 1942. Primerak iz kojeg se izveštaj ovde prešampava nalazi se u Arhivu VII, reg. br. 14/1, k. 83.

² Prva partizanska vazduhoplovna baza formirana je maja 1942. u Međuvodu sa zadatkom da održava letelište i obezbeđuje avion »potez« na kojem je leteo prvi partizanski pilot, narodni heroj Franjo Kluz. Polovinom juna 1942. ona je prebačena u Lušće Palanku (kod Šanskog Mosta), gde je 6. jula iste godine prestala da radi jer je tog dana nemačka avijacija uništila avion »potez«.

³ Izveštaj je pisao Franjo Kluz.

⁴ O rezultatima dejstva pilota Franja Kluza obaveštava Operativni štab NOP i DO za Bosansku krajinu 7. juna 1942. u pismu Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske, pored ostalog, sledeće: »Također je učestvovao i naš avion koji je raspršio mitraljirajući kolonu od 800 vojnika i natjerao ih da skaču u Savu« (vidi Zbornik, tom IV, knj. 5, dok. br. 62).

⁵ Istog dana je na zadatak poleteo i drugi partizanski pilot, Rudi Čajavec. On je bacao letke i bombardovao banjolučku kasarnu. Ranjen od protivavionske vatre, morao je da sleti kod s. Klašnice (rejon Banje Luke), gde je u borbi s četnicima hrabro poginuo. Njegov pratilac Miša Jazbec je zarobljen i odveden u ustaški zatvor u Zagrebu. Tu je, posle svirepog mučenja, ubijen.

⁶ Franjo Kluz

BR. 3

**IZVEŠTAJ PILOTA FRANJA KLTJZA OD 8. JUNA 1942.
KOMANDANTU OPERATIVNOG ŠTABA NOP I DO ZA BO-
SANSKU KRAJINU O BACANJU LETAKA I BOMBARDO-
VANJU DVORA I BOSANSKOG NOVOG¹**

1. VAZD. BAZA »KNEŽPOLJE«
U Međuvođu 8. VI 42. g.

-

KOMANDANTU OPERATIVNOG ŠTABA

Izveštavam o izvršenom letu 7. VI — u 18 časova. Let sam izvršio na itinereru: Dubica, Kostajnica i Bos: Novi.

Nad Bos. i. Hrv. Dubicom bacili smo letke. Naročita koncentracija ili neka priprema vojske nije se primetila.

U Kostajnici smo bacili letke i nije se primetilo ništa naročito. Izvidili smo put Kostajnica — Bos. Novi i na njemu nije bilo kretanja neprijateljske vojske.

Nad Bos. Novim i Dvorom izvršili smo sledeće: Dvor smo bombardovali sa 3 bombe pošto su istakli dve zastave sa kukastim krstom i po tome smo zaključili da su Nemci ili kulturbundovci. Bombardovanjem videla se velika panika kako kod vojske tako i kod stanovništva. Nad Bos. Novim bacili smo isto 3 bombe od kojih je jedna pogodila kuću, a druge dve su pale među vojnička postrojenja. Panika je isto nastala među vojskom i stanovništvom. Otvorili su paljbu na naš avion iz mitraljeza i pogodili nas sa dva pogotka: jedan u krilo, a drugi u rep. Aeroplanu ova dva pogotka ne predstavljaju nikakvu štetu. Posle bombardovanja bacili smo letke. Naš strelac Ivica² ispalio je nekoliko metaka iz mitraljeza na postroje u gradu.

Izveštavamo ako je moguće da nam se dodeli još jedan član posade. U 1, udarnom bataljonu nalazi se partizan Alagić Husein, koji je više puta letio za vreme Jugoslavije te bi nam mogao koristiti kao mehan. fičar] strelac. : '

Uz drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Avijatičar
Kluz Franjo

¹ Fotokopija originala u Arhivu Muzeja Jugoslovenskog vazduhoplovstva, a original u Muzeju narodne revolucije u Sarajevu.

² U avionu »potez 25« leteo je sa Kluzom i mitraljezac Ivica Mitrečić.

BR. 4

**PREDLOG ODELJENJA ZA VOJNO VAZDUHOPLOVSTVO
PRI VRHOVNOM STABU NOV I POJ OD 28. SEPTEMBRA
1943. VRHOVNOM STABU O DOPUNI UPUTSTVA ZA NOĆ-
NO SLETANJE AVIONA¹**

Dopune »Uputu za noćno sletanje itd.«

ODELJENJE ZA VOJNO VAZDUHOPLOVSTVO
PRI VRH. STABU N.O.V i P.O.J²
Pov. br. 4

Dopune »Uputu za noćno sletanje itd.«³

VRHOVNOM STABU N.O.V. I P.O.J.

Molim da se u dostavljenom »Uputu za noćno sletanje po-
moću svetlosnih znakova itd.« na kraju istoga unese sledeće:

IV

Znakovi običnim vatrama; a sletanje pomoću reflektora
sa aeroplana.

1) Svetlonosna linija ima svega dva svetla:

- a) prvo dvojno na početku letilišta i
- b) drugo dvojno na suprotnom kraju letilišta.

2) Na granici bočnoj postavlja se još jedna vatra koja pri-
likom sletanja ostaje pilotu sa desne strane. Ova vatra ujedno
označava pilotu kojim će pravcem sletiti.

3) Kada aeroplan izgubi visinu i uzme pravac sletanja, a
dode do visine prve dvojne vatre, dok bočna vatra nalazi se sa
desne strane pilota, pilot pušta u dejstvo aeroplanske reflektore •
i spušta se kao po danu.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu Instituta rad-
ničkog pokreta Jugoslavije (dalje: Arhiv IRP Jugoslavije), reg. br.
3761/IX — 3-20/43. Dokument je objavljen i u Zborniku, tom II, knj. 10,
dok. br. 152.

² Redakcija dosada nije uspela da pronade naredbu Vrhovnog
štaba NOV i POJ o formiranju Odeljenja za vojno vazduhoplovstvo pri
Vrhovnom štabu. Zna se da je ono formirano početkom septembra 1943,
a počelo da funkcioniše 16. septembra. Za načelnika je postavljen pu-
kovnik Mile Pavičić, kasnije komandant 1. vazduhoplovne baze. (Op-
širnije, o tome vidi Arhiv VII, reg. br. 2/5, k. 1450).

³ Redakcija nije uspela da pronade to uputstvo. Ono je pisano u
vreme kada su počeli razgovori između Vrhovnog štaba i saveznika o
snabdevanju Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije ratnim materi-
jalom, odećom i hranom (pomorskim i vazdušnim putem).

4) Komandno mesto (komandni reflektor) nalazi se u visini prve dvojne vatre na desnoj bočnoj granici.

V

Znakovi samo pomoću svetlećeg »T-a« i reflektora sa aeroplana.⁴

1) Svetleći »T-a« postavlja se na letilištu da pokaže pilotu pravac sletanja.

2) Pilot dovodi aeroplan niskó preko »T-a« ili malo sa desne strane, stavlja u dejstvo aeroplanske reflektore i vrši sletanje.

3) Komandno mesto (komandni reflektor) je kod »T-a« i to sa desne strane, na desnom boku aerodroma.

Sletanje pomoću aeroplanskih reflektora načelno se vrši kod prinudnog sletanja (radi ma kakvog kvara na motoru ili aeroplanu) van organizovanog aerodroma.

Ukoliko saveznici budu hteli ovaj način sletanja, t.j. organizacije svetlećih znakova na letilištu, utoliko je to za nas najlakši i najjednostavniji način.

Najbolje je da se saveznici izjasne, koji od predloženih načina žele, ili možda neki drugi (njihov) način, pa neka se dostavi ovamo radi postupka odnosno prilagođivanja.

Ponovo napominjem da saveznicima treba skrenuti pažnju na naša skromna sredstva.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

28 septembar 1943 god.

Za Odeljenje,
Kapetan³

⁴ Znak u obliku slova »T« danju se obeležavao obično belim platnom.

⁵ Dopisano crvenom olovkom.

BR. 5

IZVEŠTAJ ŠTABA 13. PROLETERSKE BRIGADE »RADE KONČAR« OD 11. OKTOBRA 1943. GLAVNOM STABU NOV I PO HRVATSKE I ŠTABU 2. OPERATIVNE ZONE O PRELETU PILOTA VAZDUHOPLOVSTVA NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE NA SLOBODNU TERITORIJU I O BROJNOM STANJU USTAŠKO-DOMOBRAŠKIH I NEMACKIH AVIONA NA AERODROMIMA KOD ZAGREBA, BOROVA I NA RAJLOVCU¹

ŠTAB XIII PROLETERSKE UDARNE
BRIGADE »RADE KONČAR«
HRVATSKE
Op. br. 47
Dne 11-X-1943. g.

Prilog: zapovijed
lotpr,t
leienjd
c. 19-X-1943.

GLAVNOM ŠTABU N.O.V. I P.O.H. I
ŠTABU II. OPERATIVNE ZONE N.O.V. I P.O.H.

Dne 9. X. 1943. godine u 18 časova spustio se je na naš položaj jedan školski aparat (avion) marke »Biker jungman«, sa kojim je došao jedan pilot — podnarednik Klokočovnik Josip, koji je pripadao II jatu 1 Skupine Hrvatskog zrakoplovstva.²

Gore imenovani pilot izjavio je: »Kada sam krenuo iz Zagreba imao sam zadatak letiti Zagreb — Gospić, izviđanje vremena, i o tome podnijeti izvještaj. Od ranije sam bio upoznat sa pokretom N.O. borbe i proglasom Glavnoga štaba N.O.V. i P.O.H. za avijatičare pilote-N.D.H. S tim proglasom upoznao me je poručnik Hrvatskog zrakoplovstva Vujaklija Janko i dao mi označene aerodrome gdje se mogu spustiti i to Bijelo Polje, južno od Korenice, ili Krbavsko Polje. Ali radi vremenskih prilika toga dana nisam mogao da se probijem do tamo te sam bio prisiljen da se spustim na ovome mjestu za koje sam također znao da je oslobođeno od partizana.«

Od istoga druga pilota sestra nalazi se u Mrežničkom Brestu, u našoj oslobođenoj teritoriji, i radi u organizaciji A.F.Z-a, preko nje je isto dobivao informacije o pokretu N.O. borbe.

Nadalje izjavljuje da je raspoloženje hrvatskih zrakoplovaca 60% za nas, i da nekoji čekaju da dobiju znake raspoznavanja i ugovorene znake za spuštanje na naše aerodrome. Među njima postoji organizacija koja još nije dobro učvršćena i proširena na sve, već su organizirani po grupicama 3—4. U Zagrebu

¹ Original (pisan na mišini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 3/14, k. 115. A.

² Prva skupina zrakoplovstva NDH-nalazila se na aerodromu Borongaj, kod Zagreba.

na aerodromu za sada imade 4 školska aparata tipa »Biker« i jedan »Saiman«, 7 »FL-3 Avia«, koji služe za izviđanje i prenos materijala, a uz to još i za bacanje letaka, 6 komada bombardera tipa »Dornier 217 ili 17«, također imaju jednu veliku i 3 male »Avie Foker«. Jedan tip mašine PVT koji služi za bombardiranje u obrušavanju sa nosivosti bombe jedne od 100 kilograma. Dalje imaju dvije mašine tipa »Potez« 25 (koji služi za bombardiranje, nosivosti malih, bombi od 12 kilograma, zatim za prevoz materijala i bacanje letaka), zatim 6 lovačkih aparata tipa »Fiat«, koji ujedno služe kao zračna odbrana Zagreba. Napred navedene [mašine] pripadaju N.Đ.H. Osim toga što je navedeno a što se nalazi na Zagrebačkom aerodromu, imade još u Borovu: oko 25 školskih mašina, u Rajlovcu oko 20 svakovrskih aparata.³ Na dan 9.X. na Zagrebačkom aerodromu nalazilo se je od njemačkih⁴ oko 12 štuka aparata njemačkih, zatim 6 mašina tipa »Henšl 126«, a »Henšl 46« oko 16 aparata, 1 lovac »Meseršmit Emil«, 3 komada »Dorniera 17«, 3 komada »Ju.52«, 1 »Meseršmit 110« i 1 »Heinkl 111«, 3 komada »Roda« (Storch).

Avion koji se spustio kod nas između Petrovine i Svete Jane u ispravnom je stanju, i naš načelnik Štaba drug Miljenko⁵ preletio je sa njime sa toga položaja u Sloveniju između Metlike i Crnomelja, gdje se avion i sada nalazi, sa osiguranjem koje smo postavili kod njega, te vas molimo da nam izdate potrebno naređenje za daljnji postupak.

Pilot koji je dovezao avion nalazi se kod nas i voljan je da ostane u našoj vojsci, s tim da ga se upotrebi u svrhu za koju je sposoban, tj. da uđe u formaciju našeg zrakoplovstva. On izjavljuje da će i ovaj poručnik Vujaklija isto doći sa avionom ili više aviona, samo još čeka znake raspoznavanja i ugovorene znake i kaže da Vujaklija ima vezu sa nekim od naših štabova sa šifrom X-33, BC-63.—

Ako bi ovaj avion, koji je kod nas, trebao letiti dalje, on imade još benzina u rezervoaru za 90 kilometara, te ako bi put bio duži trebalo bi još benzina, mi ga ovdje momentalno nemamo, već ako treba da se preleti molimo da nam u svakom slučaju pošaljete istog.—⁶

SMRT FAŠIZMU SLOBODA NARODU!

Zamj. politkomesara:
Horvatić Mato

Komandant:
Milan Zeželj

³ Na aerodromu Borovo nalazila se pilotska škola, a u Rajlovcu 2. i 3. skupina zrakoplovstva NDH.

⁴ Reči »od njemačkih.« dopisane su u originalu zelenim mastilom.

⁵ Lipovščak

⁶ Kraj rečenice, počev s rečima: »već ako...«, dopisan je zelenim mastilom.

BR. 6

**NAREDBA VRHOVNOG KOMANDANTA NOV I POJ OD 14.
OKTOBRA 1943. O FORMIRANJU 1. VAZDUHOPLOVNE
BAZE¹**

VRHOVNI ŠTAB
NOV i POJ
14 oktobar 1943 god.

N A R E D B A

Vrhovnog štaba N.O. vojske i partizanskih odreda Jugoslavije

1. Pri Vrhovnom štabu formira se Prva vazduhoplovna baza.
Za komandanta I Vazduhoplovne baze određuje se pukovnik Mile Pavičić.
Za političkog komesara I Vazduhoplovne baze određuje se drug Sava Kerković.²
Za pravilno funkcionisanje službe Štab baze će odrediti potrebno pomoćno osoblje.
2. Zadatak je vazduhoplovne baze:
 - a) da pronalazi i uređuje potrebna letilišta,
 - b) da organizuje prihvati i obuku stručnog vazduhoplovnog osoblja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU! "

Vrhovni komandant

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu IRP Jugoslavije, reg. br. 4936/IV-1-17/43. Dokument je objavljen i u Zborniku, tom II, knj. 10, dok. br. 183.

² Poginuo 27. novembra 1943. na glamočkom aerodromu za vreme napada nemačkog aviona (vidi dok. br. 18).

BR. 7

NAREĐENJE VRHOVNOG ŠTABU NOV I POJ OD 22. OKTOBRA 1943. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE DA IZVESTI O BROJNOM STANJU VAZDUHOPLOVNOG LJUDSTVA VAZDUHOPLOVNOM MATERIJALU I LETELISTIMA¹

Od V.S.

[GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE]

Koliko imate letećeg osoblja: pilota, izviđača i mehaničara? Sta imate od upotrebivih vazdušnih sredstava, gde imate letilišta i (koje su) njihove dimenzije?²

BR. 8

IZVEŠTAJI GLAVNOG ŠTABU NOV I PO HRVATSKE OD 24. OKTOBRA 1943. VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ O BROJNOM STANJU AVIONA I VAZDUHOPLOVNOG LJUDSTVA I O STANJU AERODROMA KOD UDBINE¹

10 ^h 30 min .	Imamo na okupu u aerobazi ² sedam pilota, jednog izviđača, jednog bombardera strelca, četiri mehaničara i jednog radiotelegrafistu.
10 ^h 55 min	Imamo kod Udbine jedan izviđački avion tipa Roda-Fizeler, Nijemci'ga zovu Storh. Na Žumberku jedan dvosjed školskog tipa Biker jungman. ³

¹ Original (pisan mastilom, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 4-2/1, k. 119/2 (knjiga primljenih depeša Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske, depeša br. 1065 od 22. oktobra 1943. predata u 18.00 sati).

² Glavni štab NOV i PO Hrvatske je, u vezi s ovim naređenjem, odgovorio 24. oktobra 1943 (vidi dok. br. 8).

³ Original (pisan mastilom, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1—1, k. 119/1 (knjiga poslanih depeša Glavnog štabu NOV i PO Hrvatske, depeše br. 799—803 od 24. oktobra 1943. predate u 10,30, 10,55, 11,00 i 12,00 sati).

² Na pomoćnom letelištu kod Udbine (Krbavsko polje).

³ Avionom »biker jungman« preleteo je 9. oktobra 1943. iz vazduhoplovstva NDH na Žumberak, kod Svete Jane, pilot-podnarednik Josip Klokočovnik (vidi dok. br. 5).

11^h

Imamo kompletni uređaj za osvetljavanje aerodroma za noćno letenje. Također 22 bureta avij.[onskog] benzina spremljenog, dok ga ima još više među ostalim gorivom, dva bureta ulja i dve kante masti.

Ima 128 avionskih bombi od 2 kg. te nešto ostalih većih.

Na Krbavskom polju sjeverno od mjesta Udbine mogu se spuštati teški bombarderi. Tu su dve livade dužine jedan do tri kilometra, a širine 1 km. Upotrebljavali su ih Talijani i ustaše.

Lakši bombarderi mogu se spuštati na više mjesta na Krbavskom polju, na Bijelom Polju kod Korenice, na Gackom polju kod Otočca. Sve livade duljine jedan km a širine 500 m i više.

Predao Savić

Šifrirao Zafka R. i
Zlata

BR. 9

NAREĐENJE VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ OD 26. OKTOBRA 1943. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE DA MASKIRA I OBEZBEDI AVIONE OD HLADNOĆE I UPUTI VAZDUHOPLOVCE U VRHOVNI ŠTAB¹

Od V.S.

[GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE]

Avione dobro maskirati kod Udbine i svakih 8 dana staviti u pokret po 15 minuta.² Kod njih ostaviti po jednog pilota i mehaničara, a sve ostale uputiti u V.S.³ U slučaju hladnoće ispustiti ulje iz motora. Pripremite pribor za grijanje ulja i filtriranje benzina.

¹ Original (pisan mastilom, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 4-6/1, k. 119/2 (knjiga primljenih depeša Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske, depeša br. 1143 od 26. oktobra 1943. u 14.10 sati). Objavljen i u Zborniku, tom II, knj. 10, dok. br. 210.

² Na letelištu kod Udbine nalazio se avion »roda«, za obuku, transport i vezu (vidi dok. br. 8).

³ Iz Vrhovnog štaba NOV i POJ vazduhoplovci su upućivani u Livno, u 1. vazduhoplovnu bazu.

BR. 10

NAREĐENJE VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ OD 28. OKTOBRA 1943. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE DA UPUTI U LIVNO MORNARIČKO I VAZDUHOPLOVNO OSOBLJE¹

Od V.Š.

[GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE]

Mornaričke oficire i mornaričko osoblje uputite u Livno,² također i sve vazduhoplovno osoblje.³ Avione zadržite na vašoj bazi.⁴

¹ Original (pisan mastilom, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 4/8—1, k. 119/2 (knjiga primljenih depeša Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske, depeša br. 1171 od 28. oktobra 1943. u 14.00 sati). Vrhovni štab je slične depeše uputio i ostalim višim štabovima jedinica NOV i POJ (vidi Arhiv VII, reg. br. 4/34—9, k. 371, reg. br. 2/8—8/1, k. 408 A). Dokument je objavljen i u Zborniku, tom II, knj. 10, dok. br. 217.

² U Livnu se nalazila 1. vazduhoplovna baza, u koju su, po naređenju Vrhovnog štaba, upućivani vazduhoplovci iz jedinica NOVJ, kao i oni iz kvislinških formacija koji su se odazvali pozivu Vrhovnog štaba da stupe u Narodnooslobodilačku vojsku Jugoslavije.

³ Glavni štab NOV i PO Hrvatske naknadno je od Vrhovnog štaba primio dopunsku depešu o upućivanju samo onih mornaričkih oficira koji se ne nalaze na rukovodećim položajima (vidi Arhiv VII, reg. br. 4/10—1, k. 119/2).

⁴ Misli se na letelište kod Udbine, gde je bio smešten avion »roda« (vidi dok. br. 8).

BR. 11

**NAREĐENJE VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ OD OKTO-
BRA 1943. ŠTABU 8. KORPUSA NOVJ O USPOSTAVLJANJU
SARADNJE SA ŠTABOM 1. VAZDUHOPLOVNE BAZE I
UPUĆIVANJU VAZDUHOPLOVNOG LJUDSTVA U OVU
BAZU¹**

VRHOVNI ŠTAB
NOV i POJ²

ŠTABU VIII KORPUSA N.O. VOJSKE

1) Naredili smo da se svi piloti i mehaničari prikupe u Livnu u štab I Vazduhoplovne baze.³ Stupite u vezu sa štabom baze i uredite detalje oko prihvata i smještaja toga ljudstva. Ishranu i snabdevanje ljudstva vršiće vaš štab preko štaba I Vazduhoplovne baze.

2) Za neletačko osoblje uputite u štab baze 40 ljudi, koji mogu biti i neborci, ali moraju biti snabdeveni puškama, radi samog obezbeđenja baze.

3) Pilota Pedišića⁴ uputite u štab Vazduh. baze. Isto tako u sastav baze uputite inženjer-kapetana Bukalova.⁵ Praktično ga vi možete iskoristićavati kao i do sada, tj. dogod baza ne bude imala potrebu za istim.

4) U sastav ove baze uputite sve pilote i mehaničare, pa i one koji pripadaju štabu mornarice.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Za Vrhovni štab,
načelnik generalmajor
Arso R. Jovanović

¹ Original (pisan mastilom, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 54/1, k. 7 A. Dokumentat je objavljen i u Zborniku, tom II, knj. 10, dok. br. 210 (u fusnoti).

² Dokumentat je bez datuma. Pisan je krajem oktobra 1943, tj. nakon formiranja 1. vazduhoplovne baze i u vreme kad je Vrhovni štab slična naređenja uputio drugim štabovima (vidi dok. br. 9 i 10).

³ Baza je formirana naredbom Vrhovnog štaba NOV i POJ od 14. oktobra 1943. (vidi dok. br. 6).

⁴ Vlado Pedišić, pilot, poginuo 6. decembra 1943. u Livnu, u borbi protiv Nemaca i ustaša (vidi dok. br. 20).

⁵ Svetozar Bukalov, kapetan, inženjer baze, poginuo 3. decembra 1943. u Livnu, u borbi protiv Nemaca i ustaša (vidi dok. br. 20).

BR. 12

**IZVEŠTAJ ŠTABA 5. KORPUSA NOVJ OD 6. NOVEMBRA
1943. VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ O UPUĆIVANJU PI-
LOTA U VRHOVNI ŠTAB¹**

ŠTAB
5 KORPUSA NOV
JUGOSLAVIJE
Br. sl.
Dne 6/33-1943. g.

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ

Upućuju se Vašem Štabu slijedeći piloti i to:

1) Jagodić Mladen, iz sela Tičeva, srez Drvar. U jugosla-
venskoj vojsci bio je pilot-kaplar. Imao je 55 sati samostalnog
letenja kao pilot.

2) Mitrečić Ivica, Alojzov, rođen u Zagrebu, aktivni na-
rednik avijacije u NDH (u jugoslavenskoj vojsci rezervni avija-
tički podnarednik). Na našu stranu prešao 9 februara 1942 go-
dine, i sa našim avionima učestvovao je u borbi kao izviđač i
bombarder.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,

Komandant, pukovnik,

BR. 13

OBAVEŠTENJE ŠTABA 5. KORPUSA NOVJ OD 7. NOVEMBRA 1943. ŠTABOVIMA 4. I 10. DIVIZIJE O OZNAKAMA KOJE CE NOSITI AVIONI NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE JUGOSLAVIJE¹

ŠTAB
5 KORPUSA NOV
JUGOSLAVIJE
Pov. br. 310.—
Dne 7-XI-1943. g.

ŠTABU IV. I X. NOU DIVIZIJE

1) Izvještavamo Vas da će naši avioni² imati odozdo crvenu petokraku zvijezdu, a na krilima jugoslavensku zastavu sa crvenom zvijezdom na bijelom polju. Avioni će iznad naše slobodne teritorije nisko letiti. O oznakama naših aviona trebate upoznati sve Vaše jedinice, kako ne bi došlo do otvaranja vatre na naše avione.

³

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,	Načelnik Štaba,	Komandant — pukovnik,
	p. pukovnik	S. Rodić⁴
	Milorad⁵	

(M. P.)

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 38/1—3, k. 457.

- Odnosi se na avione koje je imala 1. vazduhoplovna baza na aerodromu Livno (vidi dok. br. 15).

³ Redakcija je izostavila tekst koji se ne odnosi na vazduhoplovstvo.

⁴ Slavko Rodić, narodni heroj, umro 29. aprila 1949. u Beogradu kao general-potpukovnik JNA.

⁵ Mijatović

BR. 14

**POZIV VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ OD 9. NOVEMBRA
1943. VAZDUHOPLOVCIMA BIVŠE JUGOSLOVENSKE VOJ-
SKE DA STUPE U NARODNOOSLOBODILACKU VOJSKU
JUGOSLAVIJE¹**

Nedeljni pregled događaja

9 novembra 1943 godine

VRHOVNI ŠTAB NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE I PARTI-
ZANSKIH ODREDA JUGOSLAVIJE UPUTIO JE OVAJ:

P O Z I V

Svima avijatičarima bivše jugoslovenske vojske, koji se nalaze u Pavelićevoj vojsci, četnicima Draže Mihajlovića ili ma gde drugo, da se odmah jave Vrhovnom štabu narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije preko najbliže partizanske jedinice. Isto tako pozivaju se i vazduhoplovci svih kategorija, inženjeri i mehaničari, vazduhoplovci raznih pomoćnih struka, kao meteorolozi, radio-telegrafisti, radio-mehaničari i drugi.

Svima, koji se budu odazvali ovom pozivu, garantuju se činovi, koje su imali, u bivšoj jugoslovenskoj vojsci.

Iz Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije.

НЕДЕЉНИ ПРЕГЛЕД ДОГАЂАЈА

28
9 новембра 1943 године

ВРХОВНИ ШТАБ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧЕ ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ УПУТИО ЈЕ ОВАЈ:

П О З И В

Свима а в ј а т и ч а р и м а бивше југословенске војске, који се налазе у Павелићевој војсци, четницима Драже Михајловића или ма где друго, да се одмах јаве Врховном штабу народно-ослободилачке војске и партизанских одреда Југославије преко најближе партизанске јединице. Исто тако позивају се и ваздухопловци свих категорија, инжењери и механичари, ваздухопловци разних помоћних струка, као метеоролози, радио-телеграфисти, радио-механичари и други.

Свима, који се буду одазвали овом позиву, гарантују се чинови, које су имали у бившој југословенској војсци.

Из Врховног штаба НОВ и ПО Југославије.

М. Н. О. Ф. Р. С. Д.
Бр. Реп. 28-1
12. 10

BR. 15

IZVEŠTAJ ŠTABA 1. VAZDUHOPLOVNE BAZE OD 14. NOVEMBRA 1943. VRHOVNOM STABU NOV I POJ O PRELETU AVIJATICARA NDII NA AERODROM LIVNO I O RADU U BAZI¹

ŠTAB
I. VAZD. BAZE PRI
V.Š. N.O.V. i P.O.J.
Pov. br. 7

VRHOVNOM STABU N.O.V. I P.O.J.

1.) Na dan 13. ov.mes. na aerodrom u Livnu sletio je jedan aeroplan tipa Dornie 17,² svojina N.D.H.

U aeroplanu su bili sledeći:

pilot, poručnik Bukovac Đemil,

izviđači: kapetan Kulušić Krunoslav i poručnik Tabaković Viktor,

mehaničari: kaplar Ercigonja Petar, kaplar Putarek Vinko i podnarednik Grgić Jure,

mehaničar strelac Kažinić Đemil.

Prva četvorica znala su i bila su u zdogovoru da se nama prebace. Zadnja trojica nisu znala.

Kažinić Đemil bio je kod nas u ropstvu (zajedno sa majorom Romeom Hadumom) i isti je izvršio begstvo po našem prelazu preko Neretve.

U prilogu dostavljamo njihove izjave pišate u štabu ove Baze po njihovom sletanju.

O dolasku aeroplana na našu slobodnu teritoriju javio je Vrhovnom štabu drug Veljko, komandant VIII Korpusa.³

Naše je mišljenje da se prva četvorica: Bukovac, Kulušić, Tabaković i Hercigonja rasporede, t.j. ostanu u ovoj bazi, a ostali pozovu u V. štab i prema konkretnom ili vrata u ovu bazu ili rasporede u neku od naših borbenih jedinica, van sastava vazduhoplovstva.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 2/2, k. 13.

² Avion nemačke proizvodnje, bombarder sa 3 člana posade, naoružan sa 2—4 mitraljeza 7,9 mm, brzine 415 km/h, a nosivost 100 kg bombi.

³ Pavle Hić Veljko je umro 16. jula 1964. kao komandant graničnih jedinica.

Aeroplan Dornier 17 i F-el⁴ dobro su maskirani i osigurani. Pobrинуli smo se da će se isti označiti prema datim podacima našim oznakama.

Aeroplane, da ne bi po neprijateljskoj špijunaži otkriveni bili i bombardovani, iste ćemo prebacivati sa ovog aerodroma na Glamočki i obratno, eventualno u Liku.⁵

U koliko V. štab ima neke druge namere sa aeroplanom Dornier, bilo da vrši neka bombardovanja ili samo propagandne letove, treba ovaj štab izvestiti.

Naše je mišljenje da ćemo teško moći sačuvati aeroplane na sadanjoj teritoriji, već bi iste trebalo sa našom kompletnom ekipom — posadom uputiti na jedan saveznički aerodrom u Italiji i koji bi otalen pod našim oznakama vršili akcije za naš račun. Isti bi postupak bio i sa ostalim aeroplanima, koji, budu preleteli iz N.D.H., t.j. sa teškim brzim aeroplanima, koji se ne bi mogli spustiti na aerodromu na Visu.®

Po svemu ovome molimo za detaljne instrukcije.

2) Do danas stiglo je u bazu sledeće osoblje:

pilota: 19

izviđača: 5

mehaničara-mehaničara strelaca: 18

radio-telegrafista: 2

meteorologa: 2

bolničarka: 1 (drugarica jednog pilota).

U ovo osoblje nisu računati ovi, koji su doleteli sa aeroplanom Dornier 17.

Svem osoblju, osim ovima koji su sada doleteli, trebala bi se prethodno izvršiti prema individualnim sposobnostima izvesna trenaza, a kako sam usmeno objasnio u prilogu moga zadnjeg referata V. štabu.

U koliko ne bi došlo rešenje našeg rokiranja na Vis, odnosno neki saveznički aerodrom, vršiću trenazu sa nekolicinom (kojima neće trebati mnogo) na malom F-elu.

⁴ Školskim avionom »avio FL-3« prebegao je 29. oktobra 1943. pukovnik Franjo Pire iz vazduhoplovstva NDH. Sleteo je kod Bugojna, a 4. novembra preleteo u Livno. Avion je 6. decembra 1943. u Glamoču spalilo ljudstvo vazduhoplovne baze zbog opasnosti da ga ne bi zaplenili Nemci pri prodoru ka Glamoču (vidi dok. br. 20 i 23). Avion »FL-3« bio je jedonosed, brzine 230 km/h, sa doletom od 460 km.

⁵ Prva vazduhoplovna baza se koristila aerodromima Glamoč i Livno za svoje avione i, eventualno, za sletanje savezničkih transportnih aviona koji su dopremali vojni materijal za Narodnooslobodilačku vojsku Jugoslavije. Saveznički avioni sletali su na glamočki aerodrom.

⁶ Aerodrom na Visu izgrađen je tek: krajem aprila 1944. Kako se na ovom otoku nalazila, novembra 1943, jedna vazduhoplovna komisija radi pronalaženja terena za izgradnju aerodroma, to, verovatno, Štab Baze misli na mogućnost sletanja na buduće letelište (vidi dok. br. 17).

Vrlo nas zabrinjava snabdevanje sa benzinom. Molimo da se benzin, koji se ma gde nalazi na našoj teritoriji, skoncentriše bilo u Glamoč ili Livno.

Teorna obuka vršiće se u vidu referata i brzim tempom.

Na Dornieru odrediću kao druge pilote naše stare osvedočene borce koji će moći brzo letiti kao prvi piloti.

3) Snabdevanje baze vrši se redovno preko mesnih vlasti hranom može se reći dobro, dok ostalim potrebama slabo.

Naročito oskudevamo u odećnoj i posteljnoj spremi, kao i kancelarijskom priboru. Pisaće mašine uopšte nemamo. Koristimo se pozajmicom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

14 novembra 1943 god.

Politkomesar,
Savo Kerković

(M. P.)

Komandant, pukovnik
Mile Pavičić

BR. 16

NAREĐENJE VRHOVNOG KOMANDANTA NOV I POJ OD 15. NOVEMBRA 1943. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE DA PRENESE POZIV VAZDUHOPLOVNOG PUKOVNIKA FRANJA PERCA VAZDUHOPLOVCIMA NDH O PRELETANJU NA SLOBODNU TERITORIJU¹

Depeša br. 1428 od 15. XI 43. od V.S.

[GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE)

Javite preko doktora naše obavestajne službe u Zagrebu poziv avijatičarima r-b a i-e u k-e² da sa što više aviona i stručnog osoblja preleću na naše aerodrome kod Otočca i Udbine, Glamoča i Pljevalja. Ovaj poziv upućuje im drug Pire.³

Tito

¹ Original primljene depeše (pisan mastilom, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 4—1, k. 119/2 (knjiga depeša Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske).

² Nejasno dešifrovano; verovatno bi trebalo da piše: avijatičarima domobranskog vazduhoplovstva.

³ Franjo Pire. Kao vazduhoplovni pukovnik u NDH, prebegao je 29. oktobra 1943. avionom »FL-3« na slobodnu teritoriju, sletevši kod Bugojna. Po naređenju Vrhovnog štaba NOV i POJ avion je prebačen u Livno, u sastav 1. vazduhoplovne baze. — Pire je umro 22. juna 1954. u Ljubljani.

BR. 17

**IZVEŠTAJ KOMANDE MESTA VIS OD 21. NOVEMBRA 1943.
ŠTABU MORNARICE NOVJ O NALAZU KOMISIJE ZA IZ-
GRADNJU AERODROMA NA OTOKU VISU¹**

Br. »0« 157²
Komisijski izvještaj
21-XI-1943
Vis
Br. pov. 29/43

ŠTABU MORNARICE

Položaj

U vezi usmenog naređenja izdatog sa strane mornarice komandantu mesta Vis izvršili smo danas pregled terena na otoku Visu u cilju da ustanovimo podesnost istog za uspostavu aerodroma. Pregledali smo Velo-Polje i Dračevo te konstatovali:

a) Velo-Polje

1) Polje se proteže u pravcu istok — zapad u dužini od oko 1200 do 1500 metara a u pravcu sever — jug u širini od 500 do 600 metara.

2) Polje je u cjelosti zasađeno vinovom lozom (oko 60 hektara).

3) Struktura terena je podesna za namjenjenu svrhu ali zbog samog položaja polja koje leži u dolini teren se raskvasi i omekša od atmosferskih oborina, te bi ga trebalo u periodu kiša s vremena na vreme nasipavati i navaljati. Materijala za tu svrhu ima dosta na licu mjesta.

4) Po prostranosti i položaju a obzirom na prevladavajuće vjetrove, može se ovaj teren smatrati kao podesan za uspostavu jednog dobrog pomoćnog aerodroma.

5) Za uspostavu aerodroma, t.j. krčenje vinove loze, nivelisanje (ima manjih nivoskih razlika), nasipavanje i valjanje terena, potrebno bi bilo oko 100.000 do 120.000 radnih časova, pod uslovom, da radnoj grupi (200 do 300 drugova i drugarica) stoji na raspoloženju sav potreban alat za krčenje vinove loze, te dve drobilice i dva parna valjka.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 11/1—3, k. 2021.

² Pod tim brojem zavedeno u Štabu Mornarice NOVJ.

B.) *Dračevo-Polje:*

1) Pölje se proteže isto kao i Velo-Polje po dužini od oko 700 do 800 m u pravcu E — W a po širini od 350 — 400 m u pravcu N — S.

2) Polje je također zasađeno vinovom lozom, ali ne u tolikom obimu kao Velo-Polje (svega oko 25 hektara).

3) Struktura terena je bolja (tvrđa) od one Velo-Polja, ali ima više nivoskih razlika, pa bi radovi oko nivelisanja zahtevali više vremena (cesta je uzdignuta iznad nivoa terena za oko 1 m na dužini od nekoliko stotina metara).

4) Obzirom na malo prostranstvo i pravac uzdužne osi polja, mogao bi se ovaj teren koristiti kao aerodrom samo za aeroplanе koji imaju kratak uzlet i aterisaž.

5) Za uspostavu aerodroma trebalo bi oko 50[.000] do 70.000 radnih časova.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Članovi komisije:

Komandant mesta

Ante J. Klarić

vazd. inž. **Danilo Hubmajer**

BR. 18

**IZVEŠTAJ ŠTABA 1. VAZDUHOPLOVNE BAZE OD 28. NO-
VEMBRA 1943. VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ O NAPADU
NEMACKOG AVIONA NA GLAMOČKI AERODROM¹**

STAB 1. VAZDUHOPLOVNE
BAZE PRIVŠ NOV i POJ
pov. br. 8
28 novembra 1943 g.
Položaj

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ

1) U vezi naređenja toga Štaba, koje nam je predao drug Lola,² a u cilju prebacivanja naše delegacije³ i 3 Engleza na aerodrom Brindizi⁴ postupilo se u sledećem:

a) Prebacivanje bi se izvršilo u dva maha.

b) Izvršena je tehnička priprema i aeroplan⁵ je na dan 28. nov. u 8.30 časova pravilno odleteo i spustio se na aerodrom u Glamoču gde je trebao da primi prvu partiju putnika i prosledi odmah let za Brindizi. Ukrcavanje putnika u Glamoču sledstvovalo je iz razloga što je teren u Livnu vrlo malen i sa punim teretom ne bi mogao uzleteti bez opasnosti.

Radi toga su putnici i sledeća posada aeroplana, krenuli automobilom za Glamoč.

Po dolasku na aerodrom u Glamoč ukrcavala se prva partija putnika. Sve ostale pripreme bile su završene. Toga momenta iz pravca Mliništa doleteo je vrlo nisko neprijateljski avion tipa Henšel⁶ i izvršio bombardovanje sa 4 bombe od po 50 kg. koje su pogodile aeroplan i odmah nastavio sa mitraljiranjem aeroplana i ljudstva koje se nalazilo oko aeroplana i u

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu IRP Jugoslavije, reg. br. 3849/XI-3-18/43.

² Ivo Ribar Lola

³ Delegaciju Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije, koja se spremala na razgovore sa predstavnicima britanske i američke vlade, predvodio je član Vrhovnog štaba NOV i POJ Ivo Ribar Lola (Lola je istovremeno bio član Centralnog komiteta KPJ i sekretar SKOJ-a).

⁴ Nalazi se u južnoj Italiji.

⁵ Dornier (Do-17) kojim je 13. novembra 1943. prebegla posada iz vazduhoplovstva NDH (vidi dok. br. 15). Avion je čuvan na aerodromu Livno radi prebacivanja delegacije. Za let su bile pripremljene dve posade.

⁶ Izviđački avion koji su Nemci, za taj zadatak, naoružali bombama i mitraljezom. Avion je poleteo sa aerodroma Zalužani kod Banje Luke.

bližoj okolini. Neprijateljski aeroplan je došao vrlo nisko, tako da se nije mogao primetiti i sa visine od oko 20 metara počeo da bombarduje i mitraljira tako, da se posada i ljudstvo nisu mogli blagovremeno skloniti.

Tom prilikom poginuli su što od bombi, što od mitraljiranja drugovi: Lola, Savo Kerković, politkom ove baze, mehaničar strelac aeroplana Dornie desetar Hercigonja Petar (koji je u dogovoru sa Ostalima doleteo iz NDH), 2 stražara sa aerodroma Glamoč i 2 Engleza.⁷

Ranjen je drug Miloje.⁸

Aeroplan je izgoreo potpuno.

2) Mehaničar strelac pok. Hercigonja pokazao se ovom prilikom kao heroj.

Kada je avion posle bombardovanja i prvog mitraljiranja bio napušten od posade, pok. Hercigonja skočio je u kabinu, i uzeo zadnji mitraljez kojim je tukao neprijateljski aeroplan sve dotle dok naš aeroplan nije planuo. Tek tada je pok. Hercigonja iskočio iz aeroplana gde je odmah pored aeroplana bio pogođen mitraljeskim metkom.

Po izjavama drugova koji su se nalazili u blizini isti su se vrlo pohvalno izrazili o ovom herojskom držanju pok. Hercigonje.

Za ovo kratko vreme ovaj štab je, uočio u pok. Hercigonji vrlo vrednog mehaničara, te je svojim držanjem ulevao poverenje ovom štabu.

Mišljenja smo da bi za ovo delo hrabrosti trebalo, ma i posmrtno, pok. Hercigonju istaći kao primer povodom ovog herojstva i odlikovati ga.

3) Ovaj nesretan slučaj daje nam ponovo povoda da ukazemo na to, da se i ostale mašine koje budemo eventualno dobili neće moći sačuvati na pomoćnim letilištima naše slobodne teritorije.

Prema tome praktična obuka u letenju ne bi bila izvodljiva bez opasnosti kako po aeroplane tako i po posade od strane neprijateljskih aviona.

Ovome svrsishodno molimo da se donese rešenje rokiranja letaćkog i stručnog osoblja na jedan od savezničkih aerodroma

⁷ To su bili: stražari Uršić i Kuzmić, britanski . major Robin Uederli i kapetan Donald Najf.

⁸ Miloje Milojević, član. vojne delegacije NOVJ pri savezničkoj Komandi za Srednji istok. Tri dana kasnije, 30. novembra 1943, Komanda britanskog vazduhoplovstva za Srednji istok poslala je za vojnu delegaciju NOVJ transportni avion Dakotu (Dc-37) u pratnji lovaca. Na čelu nove delegacije je bio Vladimir Velebit. Ona se najpre prebacila u Italiju, a par dana kasnije u Kairo.

u Italiji. Praktično bi bilo da dođu 2 velika transportna aeroplana u pratnji lovaca za prebacivanje našeg ljudstva.⁹

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant
pukovnik
M.¹⁰ Pavičić

BR. 19

PREDLOG ŠTABA 1. VAZDUHOPLOVNE BAZE OD 28. NOVEMBRA 1943. VRHOVNOM STABU NOV I POJ O PREBACIVANJU BAZE NA NEKI OD AERODROMA U JUŽNOJ ITALIJI RADI BORBENE OBUKE¹

ŠTAB
I VAZDUHOPLOVNE BAZE
PRI VRHOVNOM ŠTABU
NOV i POJ
Pov. br. 9
28 novembra 1943 god.
Položaj

VRHOVNOM ŠTABU "NOV I POJ

U vezi tač. 3 izveštaja ovoga štaba Pov. br. 8² od danas ova Komanda dostavlja sledeći predlog:

Da Vrhovni štab uredi sa saveznicima sve potrebno o odobrenju terena u Italiji za praktičnu obuku letачkog osoblja ove Baze i odobrenja prebacivanja avionima letачkog osoblja ove Baze, a ova Komanda preko savezničke delegacije u Glamoču da uredi sve ostalo u pogledu tehnike ukrcanja i prebacivanja.

Sa savezničkom komandom u Italiji stupio bi V.Š. u vezu radiotelegrafskim putem, da nam pošalje na aerodrom Glamoč 2 transportna aeroplana koji bi odjednom prebacili sve potrebno ljudstvo. Pomenuti transportni aeroplani trebali bi biti praćeni

⁹ Do prebacivanja 1. vazduhoplovne baze u Italiju dolazi tek 6. januara 1944, i to sa Visa za Bari, brodom Mornarice NOVJ.
¹⁰ Mile

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII. reg. br. 6/2, k. 13.

² Vidi dok. br. 18.

od lovačkih aeroplana koji bi iste pratili do Glamoča, kružili nad aerodromom Glamoč radi obezbeđenja dok se sve ljudstvo ne ukrca, a potom bi otpratili iste aeroplane do određenog aerodroma u Italiji. Da bi se pomenuti aeroplani što manje zadržavali na terenu prilikom ukrcavanja ljudstva ova bi komanda u saglasnosti sa savezničom delegacijom tačno precizirala dolazak istih tako da bi ih sve ljudstvo određeno za pokret pripravno sačekalo na terenu.

U slučaju rokiranja ove Baze na jedan saveznički aerodrom, potreban deo ljudstva zadržao bi se na oslobođenoj teritoriji kao ekipa za prijem novodolazećih drugova za vazduhoplovstvo i brinula bi se o njihovom prebacivanju na stalni aerodrom u Italiji.

Isti bi postupak bio i sa aeroplanima koji bi eventualno pristizavali iz NDH.³

U prvu partiju za prebacivanje ušlo bi svo letачko i tehničko osoblje koje po svojim kvalifikacijama pokazuje da će se moći u najbrže vreme usposobiti za izvršenje borbenih zadataka.

Letačko i stručno osoblje koje bi ostalo na oslobođenoj teritoriji vršilo bi teorisku obuku i čekalo priliku za prebacivanje po partijama na aerodrom u Italiji.

Ukoliko saveznici ne bi mogli da pošalju avione za prebacivanje, ova Komanda bi krenula postojećim prevoznim sredstvima ukoliko bi bilo mogućnosti za slobodan prolaz do jedne naše slobodne luke.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant
pukovnik
M. Pavičić

³ Misli se na one vazduhoplovce u vazduhoplovstvu NDH koji su se kao simpatizeri NOP-a odlučili da pristupe Narodnooslobodilačkoj vojsci Jugoslavije.

BR. 20

IZVESTAJ ŠTABA 1. VAZDUHOPLOVNE BAZE OD DECEMBRA 1943. VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ O NAPADU NEMACA, USTAŠA I ČETNIKA NA LIVNO I SPALJIVANJU MATERIJALA I AVIONA BAZE NA GLAMOČKOM POLJU¹

ŠTAB
I VAZD. BAZE PRI
V.Š. NOV i POJ

Izveštaj o slučaju u
Livnu i Glamoču

VRHOVNOM ŠTABU NOV i POJ

Položaj

Da bi Vrhovni štab imao vernu sliku o slučajevima koji su sledstvovali po prodoru okupatora u Livno na dan 6/XII [1943] i slučaju u Glamoču² podnosimo sledeći izveštaj:

I. Slučaj (u Livnu:

U vezi sa nastalom vojnom situacijom, a da bi evakuisali benzin i nepotrebne stvari tražili smo preko saobraćajne kancelarije Komande mesta Livno četvora kola sa konjskom zapregom na dan 1. XII s tim da nam se ista stave na raspoloženje na dan 2. XII. Odgovoreno nam je da će kola biti spremna ako ne 2. XII onda sigurno 3. XII u 8 časova.

3. XII- rečeno nam je u saobraćajnoj kancelariji Komande mesta u Livnu da nema kola za vazduhoplovstvo, pošto je Korpus sva kola uzeo za sebe.

Lično sam izvestio komandanta korpusa o ovom slučaju i tražio jedan kamion naftaš, da bi mogao prebaciti benzin i nepotrebne stvari. Komandant korpusa nije mi stavio na raspoloženje kamion naftaš, nego, pošto vazduhoplovstvo ima benzina, jedan, kamion na benzin.

Napunili smo ovaj auto sa benzinom (105 lt.) i natovarili 6 punih buradi benzina, nešto peći i nepotrebnih stvari i prevezli noću 4/5. u Glamoč.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 57/2, k. 9A. — Izveštaj je bez datuma; pisan je pre 15. decembra 1943. što se vidi iz dok. br. 22.

² O prodoru Nemaca i ustaša u Livno i borbi kod Glamoča vi" izveštaj Štaba 8. korpusa NOVJ o borbama podređenih jedinica od početka oktobra do 31. decembra 1943. u Zborniku, tom V, knj. 22, dok. br. 134.

Sledećim turama kanili smo prevesti i ostalo, ali u Glamocu su, ne znam po čijem naređenju, natovarene stvari V.Š.-a i isti je auto 5/XII ujutro stigao u Livno, pa opet išao u Glamoc gde je opet uzeo 100 lt. benzina, pa se vratio ponovo u Livno i prosledio put za Bugojno. Sve je ovo bivalo po naređenju komandanta VIII korpusa.

5/XII oko 9 časova pozvao me je komandant VIII korpusa i saopštio mi je da je on spreman sa Štabom korpusa da napusti Livno i da se i ja sa Bazom spremim za napuštanje Livna.

Povodom ove izjave naredio sam potrebno Bazi i stavio je u strogu pripravnost.

Istog dana oko 17 časova ponovo me je pozvao komandant Korpusa i u prisustvu komandanta područja, komandanta mesta i ostalih organa korpusa saopštio:

1) Korpus sa svojim delovima napušta Livno u predvečerje 5/XII, što je i učinio,

2) U gradu treba da ostanu vazduhoplovstvo, posadna četa, Komanda područja, Komanda mesta i odbori, a da se ljudstvo Vazduhoplovne baze premesti u zgradu Korpusa,

3) Ja i sekretar Korpusa (bio je tada određen i drug Šimić, zašto on nije ostao nije mi poznato) imali smo da održavamo vezu sa komandantom korpusa, koji je otišao u Šujicu, i sa štabovima trupa ka Duvnu (Karlovom Hanu) i da se mi imamo izvući iz varoši neposredno pred samo povlačenje operativnih trupa, koje su bile na prostoru ograničenoj sa pravcem Livno — Šujica i Livno — Karlov Han, i to kad pristignu u povlačenje do visine Livna.

Naše povlačenje trebalo je uslediti brdima u pravcu Glamčkog polja.

Znači povlačenje je trebalo uslediti u neposrednom kontaktu sa našim operativnim trupama, tako reći skupa sa istim.

Sva je pažnja i direktiva data na pravac Karlov Han, dok pravac od Grahova nije uzet uopšte u razmatranje, jer da je navodno osiguran sa kompletnom XIX divizijom i da je navodno okupator izašao iz Grahova i sa one strane Grahova zauzeo neke položaje. •

4) Po odlasku komandanta korpusa prizvao sam komandanta područja, komandanta mesta, sekretara VIII korpusa i ostale i tom prilikom posavetovali smo se: o zatvaranju varoši, patroliranju, spoljnim patrolama u pravcu neprijatelja, stepenu pripravnosti, pravcu otstupanja itd. ,

5) U toku noći 5/6. [decembra] stalno smo bili u*vezi i više se puta sastajali. Imali smo isturen telefon iza s. Smričana' južno od Livna na 9 km. Preko istoga održavali smo vezu sa Školom gađanja VIII korpusa, koja je bila na položajima ispred Karlovog Hana i koja se povukla na položaj s. Vidoša. Sa delo-

vima III i IV brigade nismo imali veze jer su se rasturili u nepoznatim pravcima. Naređeno je Školi gađanja da uhvati vezu sa istima.

6) Mostove³ smo hteli dignuti u zrak ali je tehnički referent otišao 5. XII u Glamoč (ovo sam naknadno saznao). Naređio sam da tehnički referent dođe iz Glamoča. Isti je došao automobilom i pošao je da digne mostove u zrak. Vratio se je i izjavio da je nemoguće dignuti mostove pošto su štapini ovlažili. Poslali smo ga do s. Korićna, na 22 km od Livna ka Glamoču na drumu, po nove štapine. Za tu svrhu dali smo mu kao prevozno sredstvo tricikl na raspoloženje' (to je bilo oko 9 časova 6. XII), ali se isti nije više vratio. Saznao sam docnije da je išao i u Glamoč.

7) U toku noći 5/6. naredili smo Komandi mesta Glamoč da od svega raspoloživog ljudstva formira pionirsku potrebnu formaciju, istoj izda alat i pod nadzorom stručnog lica prekopa cestu kod s. Korićna i da uputi jedan vod pod oružjem za zaštitu komunikacije na Korićnu. Postupili su utoliko što su poslali jednu desetinu u Korićnu, dok pionirsku formaciju za rušenje puta nisu uputili tako da put nije bio prekopan nikako, što je docnije bilo od jednog fatalnog uzroka paljenja magacina u Glamoču.

8) Kada smo izvestili komandanta korpusa 6. XII oko 11 časova o pomeranju Škole gađanja VIII korpusa na položaje sevi zapadno od s. Vidoša kao i o milicijskim akcijama, komandant Korpusa je naredio da mu se komandant Škole gađanja javi u s. Potočani na 9 km na drumu Livno — Šujica, kao i da situacija ispred Karlovog Hana nije tako kritična i da će se sve jedinice, kako koja pridolazi, uputiti ka Karlovom Hanu.

9) Kako na sektoru most na r. Sturbi (put Livno — Karlov Han) i s. Guber (put Livno — Prolog) nije bilo trupa, to sam na istu prostoriju uputio jedan vod vazduhoplovaca i jedan vod posadne čete, sve pod komandom vazd. kapetana Krausa Branka, da isti pravac zatvori. Jedna jača patrola kontrolirala je put Livno — s. Guber.

10) Dvama mitraljezima posadne čete, koji su bih na brdu poviše centrale, stavljeno je u dužnost da ospu paljbu čim opaze još izdaleka tenkove, što bi donekle bio avizo, pored ostalih izviđačkih izveštaja, telefonskih izveštaja, znak za napuštanje Livna.

11) Sve komande bile su na okupu i u strogoj pripravnosti.

12) Motorcikl sa kurirom noću između 5. i 6. oko 8 časova pošao je za XIX diviziju i stavljen je istoj na raspoloženje. Taj motorcikl se više nije uopšte vratio u Livno.

³ Misli se na mostove kod s. Gubera i s. Smričana n'a r. Sturbi.

13) Komandant VIII korpusa 6. ov. m. pre podne naređuje telefonom da se uputi jedan vod vazduhoplovaca do mosta u s. Podhumu, na putu Livno — Karlov Han, cca 17 km od Livna, u cilju rušenja istog mosta. Vod nije bio upućen jer je u toku noći na isti zadatak krenulo 25 drugova iz prateće čete IX divizije. Most je bio porušen od strane ovih drugova ručnim alatom, jer su štapini bili izvučeni, verovatno od tamošnjeg ustaškog stanovništva, a stražari, koji su bili kod mosta, bili su pobjegli.

14) Sa Glamočom, isturenim telefonom kod s. Smričana, XX divizijom, Štabom VIII korpusa u Šujici pa posle u Potočanima (i nešto sa Štabom IX divizije) bili smo stalno u telefonskoj vezi, sve do samog dolaska tenkova.

Istim telefonom služili su se i ostali zaostali organi VIII korpusa kao i prolazeći.

15) Pred mrak 5/6. [decembra] tražili smo zamenu za neke talijanske i francuske puške kod komandanta VIII korpusa pošto za iste nismo imali municiju. Oružar korpusa dao nam je ove puške i obećao dati za njih i municiju, ali je docnije izjavio da municije nema. Pošto se je već korpus bio evakuisao, ove puške ostale su kod nas bez municije (28 pušaka). Ovu stvar nismo mogli urediti sa komandantom korpusa.

16) Pred sam dolazak neprijateljskih tenkova došao je autom iz s. Potočana. Šofer komandanta korpusa, kao i kamion sa ranjenicima iz Prologa, isti su uspjeli da se izvuku u pravcu Šujice.

Šofer komandanta korpusa kao i šofer kamiona, koji je prevozio ranjenike, bili su kod potpisanoga u zgradi korpusa. Šoferu kamiona naređeno je da odmah krene za Glamoč i da se odmah vrati natrag u Livno. Sva sreća je u tome što šofer sa ranjenicima nije krenuo za Glamoč, jer bi pošao u susret neprijateljskoj tenkovskoj koloni, već je isti izvesno vreme zaostao i time je uspeo spasiti sebe kao i ranjene drugove.

17) Ranije u više mahova u razgovoru sa komandantom korpusa napomenuo sam da bi bila šteta svakoga vazduhoplovca da nastrada u nekim zemaljskim akcijama. Sa ovim se je isto složio komandant korpusa.

S obzirom na predloženu vojnu situaciju oko Livna (relativno povoljnu) pristao sam da ostanem sa vazduhoplovstvom zadnji u varoši. Da li je komandant korpusa imao naređenje da vazduhoplovstvo ostane zadnje ili ne nije mi poznato. Uglavnom nisam htio da ispanemo u neku vrst paničari, a i ovo je jedan uzrok zašto sam pristao sa vazduhoplovstvom zadnji izaći iz varoši.

18) Oko 15 čas. i 20 min. čula se je mitraljeska paljba i topovski pucanj iz pravca — drum Grahovo — Livno.

Ugovoreni pravci povlačenja nisu mogli biti korišćeni, jer je sa te strane došao neprijatelj.

Povlačilo se je kako je ko znao, uglavnom u pravcu brda iznad Livna. U stvari neprijatelj nas je iznenadio.

Nemci i četnici obučeni u nemačka odela prebacili su se sa nekoliko kamiona do crkve Gorica i sa te strane neprijateljska pešadija vršila je napad u cilju opkoljavanja, a uz bubnarsku vatru svih oružja iz tenkova.

Pravcem Livno — muslimansko groblje — brdo povlačio se gro naše posade, a tamo je baš neprijatelj skoncentrisao svu vatru i vršio napad pešadiskog opkoljavanja.

Tom prilikom zarobljeni su sledeći drugovi:

kapetan Kulušić Krunoslav,	borac Krizman Radovan
p.poručnik Bukovac Đemil.	
p.poručnik Tabaković Viktor,	<i>Ne zna se za:</i>
st. vodnik Kažinić Đemil,	narednika Pedišića Vlada,
st. vodnik Kežman Josip,	ing. Ungara Rudolfa,
desetar Grgić Juraj,	intendanta Milorada
ing. Steiner Oto,	Milovanovića—Grčkog.
kapetan Bukalov Svetozar,	
zam. intendanta Danić Ivica,	

Borac Krizman po njegovom pričanju pobegao je iz zarobljeništva, te je izjavio da su drugovi koji su došli sa Do; 17 na licu mesta streljani,⁴ a ostale navodno da su odveli u varoš.

Poznavajući druga Krizmana, ove izjave treba primiti sa rezervom.

19) Vod kapetana Krausa, koji se nalazio na položaju po tački 9 ovoga izveštaja, uputio se je u pravcu Prologa. Po najnovijem izveštaju druga Milorada Stevića, zam. intendanta I divizije, koji je stigao sa mora u Glamoč, vidi se da se je kap. Kraus sa 18 drugova priključio jednom bataljonu koji odlazi za otok Hvar. (Javljeno nam da su na otocima).⁵

Vodnik Klokočovnik Josip kao bolesni ubačen je u kamion sa ranjenicima, po tački 16 ovog izveštaja, i isti je uspeo da stigne u Šujicu sa kamionom. Prilikom odstupanja iz Livna ranjeni su drugovi: kapetan Zobundžija Vlado i šofer Kralj Milan. Isti se sada nalaze u bolnici VIII korpusa kao nepokretni ranjenici.

Nekolicina drugova zaostali su do u mrak u Livnu i kasnije su se izvukli i sada se nalaze u sastavu Baze.

⁴ O dolasku domobranske posade avionom »DO 17« vidi dok. br. 15. Zarobljena posada nije bila streljana i neki su kasnije uspeali da se ponovo prebace na slobodnu teritoriju i stupe u NOV.

⁵ Rečenica u zagradi dopisana je rukom.

20) Potpisani komandant (sa još dvojicom drugova Dalmatinaca bez oružja) zaostao je pozadi jednoga zida u neposrednoj blizini nemačke straže i izvukao se kada je mesec zašao 7. XII oko 3 sata ujutro. Prethodno jedno kratko vreme, a pošto je pobegao od zarobljavanja, zadržavao se u podrumu jedne kuće, gde su Nemci i četnici ne usuđujući se ući u mrak podruma gađali u više mahova kroz vrata od podruma mašinkama. Stanari kuće lojalno su nijekali da nema nijednog partizana u podrumu. Iste treba naknadno nagraditi.

21.) Avion F.L.3 prebačen je iz Livna na dan 5. ov. m. popodne i kamufliran je u neposrednoj blizini Glamoča.

II. Slučaj u Glamoču:

Aerodromsko odeljenje u Glamoču u eri opšte panike koja je tada tu vladala nije evakuisalo skoro ništa, već je benzin, avion F.L.3, stvari svoje kao i stvari koje su transportovane iz Livna noću 4/5. i 5/6. jednostavno upalilo.

Po naređenju druga Crnoga⁰ vojni islednik pozadinske vlasti "VIII korpusa drug Oštrić saslušao je odgovorne drugove majora Borasa Krešimira, načelnika Štaba Baze, koji se u to vreme nalazio u Glamoču, pošto je dan ranije preleteo aeroplanom F.L.3, vodnika Kovačića Mirka, vodnika aerodromskog odeljenja ove baze u Glamoču, i političkog delegata voda Zrilića Milana.

Rezultat istrage sigurno će biti dostavljen V.Š.

Molimo za naređenje nadležnim komandantima da u buduće vazduhoplovno osoblje ne upotrebljavaju u ovim i sličnim slučajevima, jer gubitak ma i jednoga je od ogromne štete po naše vazduhoplovstvo.

Sadanji vazduhoplovci su borci zraka i kao takvi treba da se koriste. Iznimno je bilo ranije da su se vazduhoplovci upotrebljavali kao -zemni borci pošto nismo imali svoje vazduhoplovstvo.

Štab je mišljenja da bi bilo krajnje vreme da se uputimo na jedan od savezničkih aerodroma, kako bi se praktično izvela oblika i ljudstvo se formiralo-u borbene vazduhoplovne jedinice koje bi deystvovala za račun operacija na našoj domovinskoj teritoriji.

Ako nije moguće da dođu saveznički avioni po nas, mogli bi krenuti suvim putem do mora pa onda lađama, a kako smo to usmeno i pismeno ranije predlagali.

Za prihvatanje još eventualno dolazećega vazduhoplovnoga osoblja, obuku sa istim, prihvatanje materijala i vazduhoplova, održavanje letilišta u Glamoču kao i uređenja ostalih letilišta u do-

⁵ Reč je o Sretenu Zujoviću, tada članu Vrhovnog štaba NOV i POJ.

movini, formirala bi se jedna aerodromska četa ove Baze sa potrebnim ljudstvom. Komandni kadar kao i stručno ljudstvo ovaj bi Štab odredio od sada raspoloživoga ljudstva kojega sada ima na raspolaganju, a pomoćno ljudstvo (20) tražilo bi se od komandanta VIII korpusa. Organizaciono i nastavno mogao bi u domovini dejstvovati pukovnik drug Pire Franjo.⁷

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar:

Komandant
vaz. pukovnik
M. Pavičić

P. S. U prilogu dostavlja se:

Dužnosti aerodromske čete Glamoč (jedan primerek ostao ovde)

Služba veze sa aeroplanima pomoću signalnih platna i oznake štabova koje treba umnožiti i dostaviti svima jedinicama

Formacija Prve vazduhoplovne baze (štab i školska formacija)

Formacija Vazduhoplovne borbene grupe sa protiaeroplanskom odbranom

Dužnosti pojedinih organa u Vazduhoplovnoj grupi dostaviti će se naknadno.

Dužnosti aerodromske čete — Glamoč⁸

Opšte odredbe

1) Aerodromska četa je sastavni deo Vazduhoplovne baze pri V.Š. NOV i POJ.

2) Brine se o letilištu kod »Suhopolja« kao i o oznakama.

3) Osigurava letilište za vreme sletanja, ukrcavanja i poltanja aeroplana.

4) Kopa i koristi zaklone.

5) Osigurava vezu, komunikaciju i prevozna sredstva.

6) Stoji u vezi sa V. štabom, Štabom baze, Komandom mesta Glamoč, bilo telefonom, radio vèzom ih običnim kuririma.

⁷ Tada je bio načelnik Vazduhoplovnog odeljenja Vrhovnog štaba NOV i POJ.

⁸ To je zapravo predlog za aerodromsku čet u koja je trebalo tek da se formira posle odlaska Vazduhoplovne baze na obuku u Italiju (vidi o tome i dok. br. 18 i 19). U Glamoču je do pomenutog napada Nemaca postojalo aerodromsko odeljenje (desetina sa politdelegatom) koje se brinulo o letilištu.

7) Na čelu čete je komandir i polit, komesar. U sastav ulaze stručna lica i pomoćno osoblje stražari.

Posebne dužnosti

1) Prihvaća vazduhoplovno ljudstvo, vazduhoplove i materijal. Vazduhoplove kamuflira, a materijal sklanja, a po potrebi bunkeriše. Obaveštava Vrhovni štab i traži direktive radi daljeg postupka sa ljudstvom, vazduhoplovima i materijalom i obaveštava o svemu Vazd. bazu bilo direktnim putem ili preko V. Š.

2) Organizuje meteorološku službu, stupa u vezu sa V. Š. i meteor, organima ostalih štabova. Obaveštava o meteor, stanju Vazd. bazu u inostranstvu bilo sopstvenim sredstvima ih preko V. Š.

3) Izvodi obuku stručnjaka i letačkog osoblja ukoliko isti. ne bi mogli biti prebačeni u Bazu.

Obuka obuhvaća:

Pilotsku teornu obuku

v

Izviđačku teornu obuku

Mehaničarsku obuku

Streljačku obliku

Meteorološku obuku

Oružarsku obuku

Vatrogasnu obuku

Pionirsku obuku

Prelazna naređenja

1) Po potrebi formirati više četa na više letilišta. -

2) Izvoditi sve obuke i praktično ukoliko se bude dobivalo materijala.

3) Voditi glavni spisak vazduhoplovaca i stručnog osoblja po stručnosti.

4) Izrađivati oznake za pravilno funkcionisanje službe letenja na svakom pojedinom letilištu.

5) Voditi računa i organizovati aktivnu, pasivnu i pomoćnu odbranu letilišta.

6) Sve ostalo što bude potrebno ažurno.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

*" "

(M. P.)

Komandant
vaz. pukovnik
M. Pavičić

1. vazduhoplovna baza⁹

Stab
Komandant
Politički komesar
Zamenik komandanta
Zamenik polit, komesara
Načelnik štaba
Tehnički referent
Nastavni referent
Obaveštajni referent
Zdravstveni referent
Intendant
Radio-stanica
Telefonska centrala
Pomoćno osoblje
Meteorološki referent

Štab škola	Radionica
Komandant	Upravnik
Politički komesar	Politički komesar
Zamenik komandanta	Zamenik upravnika
Zamenik polit, komesara	Zamenik poht. komesara
Načelnik štaba	Štručno osoblje
Tehnički oficir	Šef I odeljenja
Nastavni oficir	Šef II odeljenja
Obaveštajni oficir	Rukovalac materijala
Intendant	Intendant
Ambulanta	Sekretar radionice
Telefonska centrala	
Pomoćno osoblje	

Š t a b š k o l a

Pilotska škola	Izviđačka škola
Komandir	Komandir
Polit, komesar	Polit, komesar
Zamenik komandira	Zamenik komandira
Zamenik poht. komesara	Zamenik poht. komesara
Tehnički oficir	Šef nastavnika
Šef nastavnika	Nastavnici
Nastavnici	Intendant
Intendant	Pomoćno osoblje
Pomoćno osoblje	Telefon

⁹To su predložili za formaciju 1. vazduhoplovne baze i 1. vazduhoplovne grupe (1. vazduhoplovna grupa nije nikad ni formirana).

Telefon	Avioni
Avioni	Kamioni
Kamioni	Potreban materijal
Potreban materijal	
Mehaničarska škola	Škola za gađanje
Komandir	Komandir
Polit, komesar	Poht. komesar
Zamenik komandira	Zamenik komandira
Zamenik polit, komesara	Zamenik poht. komesara
Tehnički oficir	Tehnički oficir
Nastavnici	Intendant
Intendant	Nastavnici
Pomoćno osoblje	Oružari
	Telefon
	Pomoćno osoblje

R a d i o n i c a

Oružano odeljenje	Tehničko slaga- lište	Auto-četa
Sef odeljenja	Upravnik	Komandir
Poht. delegat	Poht. komesar	Poht. komesar
Oružar I (oružje)	Zamenik upravnika	Zamenik komandira
Oružar II (pogon- ski materijal)	Zamenik poht. komesara	Zamenik poht. komesara
Pomoćno osoblje	Rukovalac I	Sef garaže
	Rukovalac II	Intendant
	Intendant	Soferi
	Pomoćno osoblje	Pomoćno osoblje
		Automobili

Stab 1. vazduhoplovne grupe¹⁰

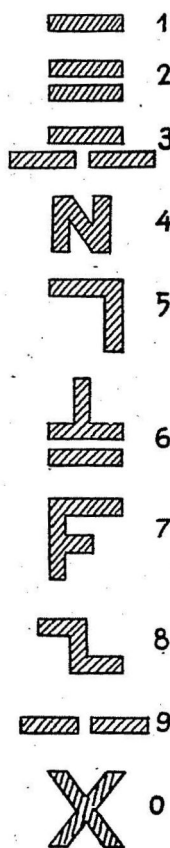
Komandant
 Poht. komesar
 Zamenik komandanta
 Zamenik polit, komesara
 Načelnik štaba
 Obaveštajni oficir
 Tehnički oficir
 Intendant
 Meteorološki referent
 Ambulanta
 Radio-stanica
 Telefonska centrala
 Pomoćno osoblje
 Avioni

I Bombarderska eskadrila	II Izviđačka bombarderska eskadrila	Lovačka eskadrila
Komandir	Komandir	Komandir
Polit. komesar	Poht. komesar	Poht. komesar
Zamenik komandira	Zamenik komandira	Zamenik komandira
Zamenik polit. komesara	Zamenik poht. komesara	Zamenik poht. komesara
Tehnički oficir	Tehnički oficir	Tehnički oficir
Šef pilota	Šef izviđača-bombardera	Šef pilota
Šef izviđača-bombardera	Izviđači	Intendant
Piloti	Intendant	Radio-stanica
Izviđači	Radio-stanica	Telefon
Intendant -	Telefon	Mehaničari
Radio-stanica	Mehaničari	Pomoćno osoblje
Telefon	Pomoćno osoblje	Avioni
Pomoćno osoblje	Avioni	
Mehaničari		
Avioni		
Štab P.A. odbrane	I, II i III baterija	P.A. mitraljeska četa
Komandant	Komandir	Komandir
Poht. komesar	Poht. komesar	Poht. komesar
Zamenik komandanta	Zamenik komandira	Zamenik komandira
Zamenik polit. komesara	Zamenik polit. komesara	Zamenik poht. komesara
Obaveštajni oficir	Oficir za vezu	Oficir za vezu
Intendant	Intendant	Intendant
Radio-stanica	Telefon	Telefon
Telefon	3 — 4 topa	3 — 4 voda po
Pomoćno osoblje		'3 — 4 mitraljeza

SIGNALNA PLATNA I OZNAKE ŠTABOVA

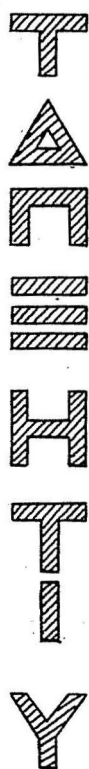
NOV I POJ

Brojevi:



1
2
3
4
5
6
7
8
9
0

Signalna platna:



Pravac silaska aviona

Opkoljeni smo!

Trebam pomoć avijacije

Trebam municije

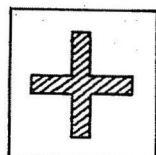
Trebam hrane

Trebam pomoć artiljerije

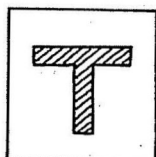
Smjer neprijatelj. aviona

Linija naših prednjih dijelova

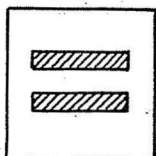
Oznake štabova: Signalna platna:



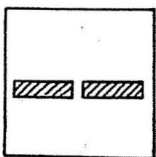
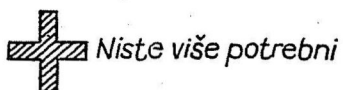
Vrhovni štab



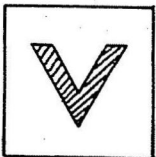
Glavni štab



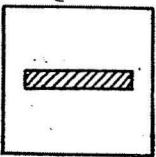
Štab korpusa



Štab divizije



Štab brigade



Štab odreda ili bataljona

Primjedba: Sva signalna platna su crvene boje, a četvrtasta platna bijele boje. Dimenzije signalnih platna jesu: 1 x 0,5 m., a četvrtastih platna: 4 x 2 m.

Ova platna se prema potrebi mogu mijenjati.

(M.P.)

BR. 21

PREDLOG ŠTABA 1. VAZDUHOPLOVNE BAZE OD 13. DECEMBRA 1943. VRHOVNOM STĀBU NOV I POJ O FORMACIJI I ORGANIZACIJI METEOROLOŠKE SLUŽBE¹

I. Vazduhopl. baza

Referat o uspostavljanju meteor.[ološke] službe Vazduhoplovstva i Mornarice NOV i POJ.

Kod uspostavljanja ratne meteor, službe Vazduhoplovstva i Mornarice NOV i POJ moramo uzeti u obzir slijedeće uvjete:

1. Naročite metode i radni sistem ratne meteor, službe.
2. Obavještajni karakter ratne meteor, službe.
3. Ograničenje u pogledu rada.
 - a. Prostorno ograničenje uzduž itinerera odnosno kursa brodova.
 - b. Ograničenje u pogledu trajanja preleta odn. vožnje brodova.
4. Naročita taktika našeg pokretnog ratovanja i naročita primjena vazduhoplovstva u pokretnom ratovanju.
5. Meteor, podatci moraju biti što novijeg datuma.
6. Primljeni meteor, podatci na aerodromu moraju se što korisnije i stručnije obraditi za spec.[ijalne] svrhe vazduhopl.[ovstva] odn. brodarstva.

S gornjim u vezi stoje uslovi za organizaciju ratne meteor, mreže i smještaj osmatračkih pokretnih ili stabilnih stanica:

1. Meteor, posmatračke stanice moraju imati što bolju, bržu i sigurniju direktnu ih indirektnu telefonsku, telegrafsku ih radiografsku vezu sa predviđenim glavnim aerodromom.
2. Kod zadatka avijacije da potpomaže operacije na terenu moraju meteor, osmatračke stanice biti smještene u bližim operativnog područja (operativni štabovi).
3. Smještaj meteor, osmatračkih stanica na pomoćnim aerodromima (na pr. Livno, Glamoč, Lika i dr.) u vezi sa naročitim zadacima vazduhopl.[ovstva].
4. Meteor, osmatračke stanice za potrebe Mornarice.
5. Ostale pokretne ih stabilne osmatračke meteor, stanice treba da budu smještene na glavnim aeroputevima i na glavnim meteor, markantnim mjestima, što se daje odrediti na temelju potrebe i iskustva stečenog prilikom raznih vazduhopl. preleta

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu IRP Jugoslavije, reg. br. 3845/12-5-1/43. Dokumentat je objavljen i u Zborniku, tom II, knj. 11, dok. br. 129.

i akcija. To su t.zv. »prelazne stanice« jer se one poglavito nalaze na mjestima, preko kojih prelaze avioni, a osim toga predočuju vremenski markantne tačke prelaza iz jednog vremenskog tipa u drugi. Podatci su ovih stanica od osobite važnosti za naše vazduhoplovstvo u vezi sa raznolikom konfiguracijom našeg područja. Ove bi stanice mogle ujedno da služe kao izviđačke stanice za kontrolu i registraciju kretanja neprijateljskih a i vlastitih aviona prilikom preletanja dotičnog mjesta.

6. Pretpostavljam da će Glavna aerobaza primati sva naređenja za akcije direktno od V. Š., između kojih će dakle postojati direktna radiografska veza. S time u vezi treba da se i svi meteor, podatci dostavljaju Glavnoj aerobazi preko V.Š., osim onih stanica, koje moguće imaju bližu i direktnu vezu sa Glavnom aerobazom (na pr. Komanda Mornar.). V.Š. prema tome predstavlja centar meteor, obavještajne službe, kojemu sve ostale stanice dostavljaju svoje meteor, podatke. To je važno iz slijedećih razloga:

a. V.Š. ima sigurno najbolju i najbržu direktnu ili indirektnu vezu sa ostalim štabovima i s onim područjima, gdje su predviđene operacije odn. gdje su smještene meteor, osmatračke stanice.

b. Za meteor, stanicu na samoj Glavnoj aerobazi (aeronautička meteor, centrala) od velike je važnosti da ova u što kraćem vremenu primi kompletni pregled vremenskog stanja, dakle meteor. podatke sa svih stanica odjedanput, da bi se ti podaci mogli što prije, bolje i korisnije obraditi za svrhe vazduhoplovstva odn. brodarstva. Dostavljanje podataka od mjesta posmatranja pa do Glavne aerobaze ne smije s obzirom na karakter ratne meteor, službe trajati dulje od 2 sata, uključivši pri tome i trajanje rada oko šifriranja i dešifriranja podataka.

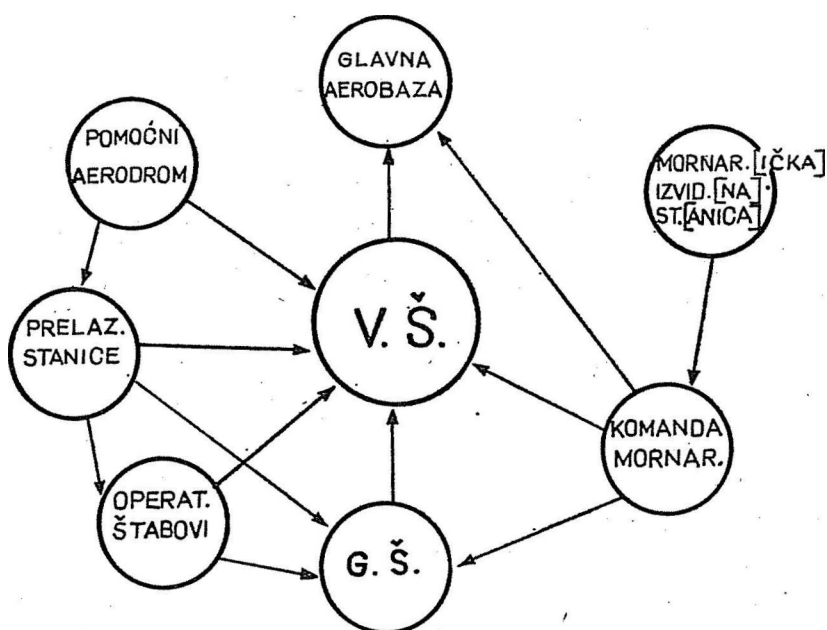
c. V.Š. sam je interesiran iz taktičkih razloga o vremenskom stanju na pojedinim sektorima, jer mnoge operacije suhozemne i avijatičke ovisne su o vremenskom stanju na dotičnom području.

d. Za slučaj da su predviđene naročite akcije Vazduhoplovstva u vremenskom razmaku između redovitih meteor, osmatranja ih u noći, potrebna su t.zv. vanredna osmatranja meteor, stanica na dotičnom području. U tom slučaju V.Š. izdaje naređenja dotičnim stanicama za ovakova vanredna osmatranja i dostavlja ovakove podatke Glavnoj aerobazi zajedno sa naređenjem za predviđeni zadatak.

e. Svi pokreti štabova i jedinica, a time i meteor, osmatračkih stanica, odn. sve nastale izmjene u rasporedu meteor, obavještajne službe veze, mora da se drže u tajnosti. Zbog toga ne

trebaju meteor, osmatračke stanice i sama Glavna aerobaza biti upućeni o samom položaju štabova i dojavnom sistemu pojedinih stanica kao i o svim izmjenama toga sistema. V.S. dostavlja prikupljene podatke Gl.[avnoj] aerobazi jedino sa oznakom mjesta posmatranja, a bez oznake da li se na tom mjestu nalazi posmatračka stanica ili koja meteorol. stanica druge vrste.

Na temelju gore navedenih uslova predlažem shjedeći raspored meteor. obavještajne službe (vidi šemu) i smještaj meteor. osmatračkih stanica kako slijedi:



1. Pri V.S. Ova dostavlja svoje i prikupljene meteor. podatke od drugih stanica, s kojima stoji u direktnoj ili indirektnoj vezi, radiografskim putem Glavnoj aerobazi.
2. Pri glavnim štabovima. Dostavljaju svoje i podatke ostalih po vezi podređenih stanica direktnim ili indirektnim putem V.S-u.
3. Pri operativnim štabovima (štabovi korpusa, divizija itd.). Dostavljanje svojih i podataka obližnjih prelaznih stanica vrši se prema mogućnosti i najbržoj vezi telefonskim ili radiografskim putem i to direktno V.S-u ili indirektno preko G.S-a.

4. Na pomoćnim aerodromima, na pr. Livno, Glamoč, Lika i dr. Svoje podatke i podatke jednog dijela najbližih prelaznih meteor, stanica, dostavljaju prema mogućnosti direktno radio-grafski ih indirektno telefonskim putem V.Š-u.

5.. Za potrebe Mornarice predviđam:

a. pri Komandi Mornarice.

b. Dve do tri meteor, osmatračke stanice pri izvidnim stanicama Mornarice pod upravom Komande Mornarice.

Izvidne meteor, stanice na Jadranu treba da u prvom redu služe potrebama mornarice, te njihov smještaj treba prepustiti Komandi Mornarice.

Svi podatci meteor, stanica pri samoj Komandi Mornarice i podatci mornar, izvidnih stanica moraju se također dostavljati V.Š-u odn. Glavnoj aerobazi od Komande Mornarice, jer su ti podatci od velike važnosti za Vazduhoplovstvo, a naročito u slučaju ako bi Glavna aerobaza bila predviđena na Jadranu. Kod preleta preko mora na kopno i obratno igraju te stanice još veću ulogu s obzirom na oštru meteor, i klimatsku granicu uzduž gorskih lanaca na našoj obali.

6. Prelazne stanice. Dostavljaju svoje podatke prema mogućnosti postojeće veze ih direktno V.Š-u ih indirektno preko glavnih štabova ili operativnih štabova ih preko pomoćnih aerodroma.

7. Aeronautička meteor, centrala pri Glavnoj aerobazi prima kao meteor, centrala Vazduhoplovstva sve redovite i vanredne podatke osmatračkih stanica izravno od V.Š-a.

8. Sveukupni broj ovako predviđenih meteor, osmatračkih stanica iznosio bi na sada oslobođenom području 10—12.

Konačni konkretni plan i sistem meteor, obavještajne službe mora da ostane u tajnosti, a njegova izrada ima se povjeriti mjerodavnim mogućnostima Glavne aerobaze. Osim toga će se raspored meteor, mreže i njene službe za vezu zbog raznih pokreta štabova i jedinica prema prilikama morati izmjenjivati. U tom slučaju ima se V.Š. brinuti za redovito dostavljanje podataka meteor, osmatračkih stanica Glavnoj aerobazi.

Rad i uređaj meteor, stanica Vazduhoplovstva i Mornarice NOV i POJ.

1. Meteor, osmatračke stanice.

Njihova je zadaća vršiti dnevna osmatranja nekih meteor, elemenata, a podatke takovih osmatranja dostaviti u obliku t.zv. meteora onom mjestu, koje će ga dalje dostaviti V.Š-u odn. Glavnoj, aerobazi. Takova su osmatranja redovna (3 do 4 puta na dan) ih vanredna (na naročitu zapovijed). Redovna osmatranja unose se u meteor, osmatrački dnevnik. Osmatranja odnose

se na nekoje glavne meteor, elemente, a to ovisi o tome, sa kakvim spravama raspolaže dotična osmatračka stanica. U najjednostavnijem obliku mogu se meteor, osmatranja vršiti potpuno bez instrumenata, a podatci tih osmatranja sadržani su u t.zv. malim meteorima. Mah meteori sadrže glavne meteor, elemente najvažnije za vazduhoplovstvo. Sastavljaju se po internacionalnom] meteor, ključu u tri skupine po 5 brojeva:

III, Ci, Cm, WW, V, h, Nh, DD, F, W, N, E.

Kod toga znači:

III — Ime odn. broj stanice
Cl = Vrsta niskih oblaka
Cm = Vrsta srednjih oblaka
w w == Vrijeme u času osmatranja
V = Horizontalna vidljivost
h == Visina podnožja niskih oblaka
Nh = Dio neba pokriv. niskim oblacima
DD = Smjer vjetra
F = Jakost vjetra
W — Tok prošlog vremena
N = Ukupna oblačnost
E = Stanje tla.

Ovaj se ključ mora u toliko izmijeniti što se u našem slučaju radi najviše o pokretnim stanicama, pa se u tom slučaju ne označava broj stanice, nego mjesto, gdje se ova nalazi (Addi tačku è na str. 2). Osim toga će se meteori morati iz internac. ključa dalje prešifrirati po vlastitom tajnom ključu.

T.zv. veliki meteori sadrže osim spomenutih- triju- skupina još tri skupine po 5 brojeva. U ovim su sadržani oni meteor, elementi, za čije posmatranje su potrebni meteor, instrumenti (vidi str. 5). Prema mogućnostima nabave ovakvih skupocjenih instrumenata dostavljat će meteor, osmatračke stanice svoje podatke po ključu malog ih velikog meteora. Najveća je vjerovatnost da će ih biti miješanih, t.j. stanica sa instrumentima i stanica bez instrumenata. U tom slučaju se raspoloživi instrumenti imaju u prvom redu dodijeliti stabilnim prelaznim i stanicama na pomoćnim aerodromima i to iz razloga stručne teh.[ničke] naravi. Rad meteor, osmatračkih stanica ograničuje se dakle samo na lokalna osmatranja nekih meteor, elemenata i na davanja podataka tih osmatranja u formi meteora. Meteor, osmatračke stanice nemaju dakle za zadatak da event. pokušavaju iz podataka ovakvih osmatranja postavljati vremenske prognoze bilo kakove vrste.

Za vršenje ovakve službe na meteor, osmatračkim stanicama dovoljan je jedan podučeni osmatrač, koji ujedno obavlja

šifriranje meteora, primanje drugih i skupno dostavljanje na daljnje nadležno mjesto.

Prema tome se cijeli sistem meteor, osmatr. mreže na oslobođenom području svodi na to, da se pri štabovima i na prije spomenutim mjestima postavi po jedan meteor, osmatrač. Samo dostavljanje meteor, podataka V.S-u odn. Glavnoj aerobazi obavljaju za to kompetentni organi štabova i ostalih mjesta. Meteor, osmatrači mogu biti za tu službu dodijeljeni iz redova već izučenih osmatrača sa svršenim meteor, osmatračkim kursom. U nedostatku ovakvih mogu se održati kratki meteor, kursevi (5—8 dana) ih se podučavanje može vršiti za svakog pojedinačno po onima, koji su ovakav kurs već završili.

II. Rad i uređaj aeronautičke meteor, centrale na Gl.[avnoj] aerobazi:

1. Primanje meteor, podataka radiografskim putem:
 - a. Primanje svih redovnih i vanrednih podataka cjelokupne meteorološke mreže od V.S-a.
 - b. Obavještajna radioslužba za prikupljanje podataka o meteor, stanju na neprijateljskom području (po raznim radiovijestima o športskim priredbama, manifestacijama i t.d.).
 - c. Prikupljanje meteor, podataka od nekih savezničkih i neutralnih država.
2. Davanje meteor, podataka savezničkoj avijaciji.
3. Aeronautička sinoptička služba:
 - a. Grafički meteori za Komandu aerobaze.
 - b. Vremenski profili itinerera i grafikoni područja za avijatičare prije leta.
4. Određivanje povoljnosti meteor, stanja i tendence za izvjesne vazduhopl. akcije u izvjesnom smjeru i trajanju.
5. Meteor, savjetovanje pilota i izviđača prije leta na temelju spec.[ijalno] zato obrađenih meteor, podataka. (Određivanje kursa i najpovoljnije visine leta pri izvjesnom vremenskom stanju i t.d.).
6. Prikupljanje meteor, opažanja od avijatičara poslije leta.
7. Osmatračka služba (redovna osmatranja).
8. Spec. aeronautička osmatranja za školsko letenje i obuku vazduhopl. osoblja:
 - a. Aerološka ispitivanja avionima.
 - b. Aerološka mjerenja vjetrova na visini pomoću pilot-balona.
 - c. Ispitivanje vertikalne vidljivosti i inverzionih slojeva pomoću aerodromskih reflektora.
9. Meteorološka obuka vazduhopl. osoblja:

- a. Kursevi i predavanja iz spec. vazduhopl. meteorologije.
- b. Meteor, referati i diskusije na temelju stečenog iskustva i opažanja avijatičara.
- c. Naročiti meteor, zadatci prilikom školskog letenja (meteor, fotografir.[anje]).

10. Meteor, statistika i aeronautička klimatologija:

- a. Iznalaženje najpovoljnijih itinerera pri izvjesnom vremenskom stanju.
- b. Aeronautičko klimatološko ispitivanje daljnjih pomoćnih aerodroma.

Za vršenje ovakove službe na Gl.[avnoj] aerobazi potrebno je:

- 1. Radioprijemna i emisiona stanica sa 2 radiotelegrafista.
- 2. Sinoptičko odeljenje sa jednim podučenim crtačem.
- 3. Osmatračnica snabdjevena sa potrebnim instrumentima za aeronautičku meteor, stanicu na aerodromu sa jednim podučenim osmatračem.
- 4. Na čelu cjelokupne meteor, službe stoji referent za meteorologiju, koji ujedno nadzire rad svih stanica, vrši sva potrebna spec. ispitivanja i osmatranja, savjetovanja pilota, obuku vazduhoplovnog i sebi podi-ed'enog pomoćnog osoblja i daje upute za daljnji rad.

Raspored za organizaciju meteor, službe Vazduhoplovstva i Mornarice:

- 1. Raspis V.Š-a da se pismeno jave svi drugovi, koji su već svršili kurs meteor, osmatrača.
- 2. Izrada šeme meteor, obavještajne službe. -
- 3. Izrada meteor, šifre za male meteore.
- 4. Udjelba osmatrača na mjestima po prije navedenom rasporedu meteor, osmatračkih stanica. Dodijeljeni osmatrači treba odmah da počinju vršiti meteor, osmatranja, voditi meteor, dnevnik i dostavljati meteor, podatke po izrađenom obavještajnom rasporedu V.Š-u bez obzira na momentano stanje Vazduhoplovne baze.
- 5. Prikupljanje meteor, instrumenata postojećih na oslobođenom području i nabava novih prema mogućnosti.
- 6. Pouka vazduhopl. osoblja baze u obliku spec. kursa i seminara'(spec. poglavlja vazduhopl. meteorologije).
- 7. Po uspostavi Glavne aerobaze mbže odmah započeti predviđeni rad u vezi sa dotle već uspostavljenom meteor, mrežom.
- 8. Dogovor sa Kom.[andom] Mornarice.

Potrebne sprave i pomagala za meteor: službu Vazduhoplovstva i Mornarice.

Predviđeno 10 pokretnih osmatračkih stanica sa slijedećim spravama odn. pomagala:

1. Aneroid barometar (samo za odred. bar.[ometarske] tendence)
2. Termometar (obični, minimum i maksimum)
3. Higrometar
4. Ručni anemometar
5. Busola.

Kod nekih fabrikata postoje i kombinovani aparati i to: barometar, termometar, mikrometar i busola spec. zajedno ugrađeni za pokretne meteor. stanice.

6. Tablice za redukciju barometar, pritiska.

7. Tablice sa slikama oblaka.

8. Internacionalni kodeks za šifriranje meteor. podataka.

S. Priručnik za meteor. osmatračice sa potrebnim uputama i tablicama.

Sve tablice, slike, kodeks i priručnici mogu biti i na ruskom, engleskom, francuskom, talijanskom ili njemačkom jeziku.

Na samom aerodromu potreban je kompletan uređaj za vazduhopl. meteor. stanicu po mogućnosti sa aerološkim instrumentima za pilot-balone i jedan t.zv. meteorograf (kombinovani termograf, barograf i higrograf) za obuku vazduhopl. osoblja, i mjerenja stanja atmosfere u vezi sa prognostikom odn. frontologijom.

Ing. **Viktor Rekveni**
docent meteor.[ologije] i
vazduhopl. meteorolog

13-XII. 1943.

Vrhovnom štabu NOV i POJ. — Dosatvlja se prednji referat na uviđaj. Ovaj Štab načelno se slaže sa predloženom organizacijom meteorološke službe u okviru mogućnosti i tehničkih sredstava. U V.Š. trebalo bi da postoji jedno meteorološko stručno lice, koje bi vršilo organizaciju i kontrolu cjelokupne meteorološke službe. Ing. poručnik Viktor Rekveni je docent iz meteorologije i specijalista za meteor. službu, no momentalno se ne predlaže za tu dužnost u okviru V.Š. dok ne stignu za njega podatci iz G.S. za Hrvatsku o njegovoj političkoj prošlosti. Kada stignu pozitivni podatci iz G.S. predložiti ćemo por. Rekvenija za tu dužnost. Za sada, meteorologa stručnjaka u ovoj Bazi nema.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Poht. komesar
P.² Vasiljević

(M. P.)

Komandant
vazd. pukovnik
M. Pavičić

2 Prvoslav

BR. 22

**IZVEŠTAJ ŠTABA 1. VAZDUHOPLOVNE BAZE OD 15. DE^
CEMBRA 1943. VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ O GUBICI-
MA ZA VREME BORBI KOD LIVNA I GLAMOČA¹**

Š T A B
I VAZDUHOPLOVNE BAZE PRI
VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ
15 decembra 1943 godine
Položaj

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ

Naš izveštaj o slučaju u Livnu i Glamoču² dopunjujemo u tome što se pored navedenih drugova ne zna još za sudbinu sledećih drugova:

- 1) Bakarčić Vlado
- 2) Smeh Danilo
- 3) Hlača Ivan
- 4) Berlengi Josip
- 5) Andrić Anton
- 6) Bjanki Jakša-Miro
- 7) Fizir Rudolf ,
- 8) Zaić
- 9) Kraljević Marko
- 10) Beranek Franjo
- 11) Radečić Jova.

Ne znamo za sudbinu ukupno za 23 druga. Od ovoga su neki verovatno poginuli, neki zarobljeni ili ranjeni, a neki se izvukli u raznim pravcima i priključili se našim jedinicama. Verovatno da su neki otišli u pravcu jedinica I divizije.

Molimo za naređenje svim jedinicama da nas obaveste da li se ko od naših ljudi nalazi i gde.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. komesar,
P. Vasiljević

Komandant, pukovnik,
M. Pavičić

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/2, k. 13.

⁵ Vidi dok. br. 20.

BR. 23

IZVEŠTAJ ŠTABA 1. VAZDUHOPLOVNE BAZE OD 15. DECEMBRA 1943. ŠTABU 8. KORPUSA NOVJ O SPALJIVANJU AVIONA I VAZDUHOPLOVNOG MATERIJALA NA GLAMOČKOM AERODROMU¹

ŠTAB
I VAZDUHOPLOVNE BAZE PRI
VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ
15 decembra 1943 god.
Položaj

ŠTABU VIII KORPUSA — ZA SUDSKI OTSJEK

Od materijala ove baze spaljeno je u Glamoču: 3 bureta benzina, 10 sanduka avionskih bombi po 12 kgr i avion F.L.3. Sva hrana i ostah materijal su evakuisani. Hranu su nam uzeli za bolnicu.²

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

ZA ŠTAB
kapetan,
M.³ Simović

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 3/2, k. ¹³.

² Avion, benzin i avio-bombe spaljeni su da ne bi pali u ruke Nemcima koji su prodirali ka Glamoču. — O borbama kod Glamoča vidi Zbornik, tom V, knj. 22, dok. br. 134 i 135 i dok. br. 20 u ovoj knjizi.

³ Milan

BR. 24

PREDLOG ŠTABA 1. VAZDUHOPLOVNE BAZE OD 15. DECEMBRA 1943. VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ O POSTAVLJENJU NAČELNIKA ŠTABA I ZAMENIKA KOMANDANTA BAZE¹

ŠTAB
PRVE VAZDUHOPLOVNE BAZE
15 decembra 1943 g.

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ

Kako sve do sada nije postojalo izričite odluke o postavljenju načelnika štaba i zamenika komandanta baze, to predlažemo:

za načelnika štaba druga **Krešimira Borasa**, vazduhoplovnog majora, i

za zamenika komandanta druga Milana Simovića »Zeku«, vazd. kapetana.

Drug Simović istovremeno bio bi i šef obaveštajnog centra.

Napominjemo da je drug Boras i do sada vršio dužnost načelnika u smislu usmenih direktiva druga Arse Jovanovića, nač. Vrhovnog štaba. U dosadanjem radu drug Boras se pokazao kao vrlo dobar stručnjak i kao čovek koji [je] gotov da sa svoje strane učini sve za organizaciju, našeg vazduhoplovstva.

Isti je slučaj sa drugom Simovićem koji je takođe bio član štaba u funkciji zam. komandanta. Kako je sada pri ovom štabu formiran obaveštajni centar, kao neophodan, to bi drug Simović preuzeo i tu funkciju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Poht. komesar
P. Vasiljević

Komandant
vazd. pukovnik
M. Pavičić

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/2, k. 13.

PISMO ČLANA VOJNE MISIJE NOV I POJ PRI SAVEZNIČKOJ KOMANDI ZA SREDNJI ISTOK OD 27. DECEMBRA 1943. INSTRUKTORU CENTRALNOG KOMITETA KPJ PRI POKRAJINSKOM KOMITETU KPH ZA DALMACIJU O RAZGOVORIMA MISIJE NOVJ SA SAVEZNIČKIM PREDSTAVNICIMA U KAIRU¹

Bari, 27.12.1943.

*Druže Čećo!*²

Makiedo³ ti je javio o mome dolasku iz Kaira.⁴ Tebe vjerovatno interesuje šta smo mi uradili u pustinji. A evo u kratkom ću te obavjestiti. •

Na sastanku [s] Vilsonom⁵ rešeno je, da nam se daju baze u Italiji za sve vojničke potrebe kao: bazu za avijaciju, tenkovsku školu, ratnu flotu, vojsku itd. Također je u principu rešeno šta ćemo dobiti od naoružanja. Sva ta oružja smo lično pregledali i isprobali. A to su: teški američki tenkovi, američki topovi, teški i laki mitraljezi, 6 vrsta protivkolskih oružja, automobil itd.

Na ovom sastanku su bili zastupljeni engleski i američki generali. Sto se tiče mornarice rešeno je, da nam se preda sva naša ratna i trgovačka flota, među kojima i razarači »Dubrovnik« i »Beograd«.⁶

Prije našeg dolaska već su bili predali 6 lakih ratnih brodova kairskoj vladi,⁷ nastojeći da ih oduzmu i nama predaju.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 32/1—4, k. 2021.

² Svetislav Stefanović. Tada je bio instruktor CK KPJ pri PK KPH za Dalmaciju. «•

³ Sergije Makiedo. Tada je bio komandant Baze NOVJ u Bariju (Italija).

⁴ Delegacija Vrhovnog štaba NOV i POJ krenula je 30. novembra 1943. iz Glamoča za Kairo, na pregovore sa predstavnicima Velike Britanije i Sjedinjenih Američkih Država. Delegaciju su sačinjavali Vladimir Velebit, Milentije Popović i Miloje Milojević.

⁵ Henri Vilson (Sir Henry Maitland Wilson), general, komandant savezničkih snaga za Srednji istok.

⁶ Aprila 1941. uspele su posade torpiljarki »Dubrovnik« i »Kajmakčalan« da otplove za britanske luke u Sredozemlju. (Sve razarače, osim »Zagreba« koji su potopili poručnici bojnog broda Milan Spasić i Sergej Mašera 17. aprila 1941. u Boki kotorskoj, zaplenili su Italijani u aprilskom ratu).

⁷ Reč je o izbegličkoj jugoslovenskoj vladi.

Na sastanku sa maršalom vazduhoplovstva Duglasom⁸ rešeno je, da nam odmah predadu 12 lovaca bombardera »Harikan«.⁹ Također su nam pri polasku ponudili ako hoćemo 3 aviona za vezu tipa »Roda«.

Gledajte da što pre ovamo stignu svi avijatičari, kako letalsko osoblje tako i pomoćno na aerodromu. Takođe treba poslati što veći broj osoblja za tenkovsku školu na teškim tenkovima. O ovome smo mi poslali depešu. Da h ste ju dobili, to ne znam.

Šaljemo šifru za održavanje radio-veze između nas u Bari-u i Mornarice. Obavjestite "VIII. Korpus, da nas i oni slušaju u ranije određeno vrijeme, t.j. u 13 časova, po ključu koga ima drug Milić.¹⁰ Ako imate vezu sa VIII. Korpusom obavjestite ga o svemu ovome. Što se tiče V.Š-a mi ćemo im naknadno poslati izvještaj o celokupnom našem radu. Prema tome, ako budete imah kontakta sa njime možete ih obavjestiti kratkim izvodom iz ovoga pisma, dok im mi ne pošaljemo iscrpniji izvještaj.

Javite nam šta znate o situaciji u Jugoslaviji.

Drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Miloje Milojevic

⁸ Viljem Šolto Daglas (William Sholto Douglas of Kirtleside) komandant britanskog vazduhoplovstva za Srednji istok od 1942—43.

⁹ Do predaje aviona je došlo tek aprila i jula 1944. (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/1—10, k. 1466 A i reg. br. 9/1—4, k. 1450).

¹⁰ Maks Bace

BR. 26

NAREĐENJE VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ OD 28. DECEMBRA 1943. STABU MORNARICE NOVJ DA VAZDUHOPLOVCE, TENKISTE I ŠOFERE PREBACI NA VOJNU OBUKU U ITALIJU¹

312 28/XII

Š. M.² = Hitno prebacite sve avijatičare, tenkiste i šofere u Bari gde će posle kursa primiti najmodernije aparate. Za ovo vas činimo odgovornim.³

V.Š.⁴

¹ Original primljene depeše (pisan mastilom, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 49/1—8, k. 2021.

² Stabu Mornarice

³ Depešu iste sadržine Vrhovni štab NOV i POJ uputio je i Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske (vidi Arhiv VH, reg. br. 49—1/8, k. 2021). Depeša je poslana u vreme kad se ljudstvo 1. vazduhoplovne baze nalazilo na putu za otok Vis, gde je stiglo 30. decembra 1943. Sa Visa ono je 5. januara 1944, brodom »Bakar« krenulo za Bari (južna Italija). U Italiju je 6. januara 1944, stiglo oko 110 vazduhoplovaca, i tu su im se priključili jugoslovenski avijatičari, bivši pripadnici italijanske vojske sa područja Slovenskog primorja i Istre, koje je saveznička vojska oslobodila iz nemačkih zarobljeničkih logora u Italiji. Tako je brojni sastav 1. vazduhoplovne baze narastao na oko 200 ljudi. Uskoro je formiran Štab vazduhoplovnih škola, kojemu su bile podređene pilotska, izviđačka i mehaničarska škola. Baza je krajem januara 1944. prebačena u Karovinj kod Brindizija. Odavde je 20. aprila — prema ugovoru, zaključenom 12. marta 1944. između Vrhovnog štaba NOV i POJ i britanske vlade, o školovanju jugoslovenskog vazduhoplovnog ljudstva u sastavu britanskog vazduhoplovstva (vidi dok. br. 30) — upućena na aerodrom Benina kod Bengazija (severna Afrika). Tu su formirane 1. i 2. jugoslovenska lovačka eskadrila. Ovde se Bazi priključilo oko 250 vazduhoplovaca bivšeg jugoslovenskog kraljevskog vazduhoplovstva koji su napustili kralja i izjasnili se za prelazak u NOVJ, kao i oko 1300 mehaničara i ostalih tehničara (kasnije ih je bilo oko 1650) iz radionice Mezon Blans i Bufarik. Mehaničari su pretežno bili Slovenci i Istrani koje su, kao pripadnike italijanske vojske Britanci zarobili u afričkoj kampanji. Kada su, u Benini, formirane 1. i 2. jugoslovenska lovačka eskadrila, prestala je potreba za daljim funkcionisanjem Štaba 1. vazduhoplovne baze (Arhiv VII, reg. br. 54/1, k. 7, reg. br. 2/5, 14/5, k. 1450, reg. br. 4/34—9, k. 731, reg. br. 2/2, k. 13, reg. br. 7/8, k. 2091).

⁴ Vrhovni štab NOV i POJ.

BR. 27

**NAREĐENJE VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ OD 29. JANU-
ARA 1944. GLAVNOM STABU NOV I PO SLOVENIJE DA
UPUTI U ITALIJU VAZDUHOPLOVNO I OSTALO TEHNIČ-
KO LJUDSTVO¹**

Primljeno od Vrhovnog štaba NOV i POJ 29J 44. u 12,45
časova

GLAVNOM STABU NOV i PO SLOVENIJE

Avijatičare, šofere, tenkiste, mehaničare, mornare šalžite
na otoke² za Italiju. Najnužniji broj zadržite.
Oficire zadržite.

BR. 28

**NAREĐENJE ŠTABA 2. UDARNOG KORPUSA NOVJ OD 2.
FEBRUARA 1944. ŠTABU 4. PROLETERSKE BRIGADE DA
AERODROM KOD BERANA OSPOSABI ZA NOČNO SLETA-
NJE I POLETANJE¹**

Str. pov. 70
2. februar [194] 4
18.50

ŠTABU IV PROLETERSKE BRIGADE ,

1.— Aerodrom u Beranama pripremite hitno za noćno
spuštanje aviona.² Ovu pripremu izvršite na sledeći način:

¹ Original primljene depeše (pisan mastilom, latinicom) u Arhivu
Instituta za zgodovino delavskega gibanja, u Ljubljani. Naređenje slične
sadržine upućeno je i ostalim višim štabovima NOVJ.

² Vazduhoplovno ljudstvo je upućivano u Italiju pretežno preko
otoka Visa.

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br.
1/1—3, k. 393. — Dokument je objavljen i u Zborniku, tom III, knj. 7,
dok. br. 41

² Na aerodrom kod Berana (sada Ivangrad) sletali su transportni
avioni 334. vinga BAF (Balkan Air Force — Balkansko vazduhoplov-
stvo), a koji su bazirali na aerodromima u južnoj Italiji. Prenosili su vojnu
opremu za NOVJ, a u povratku odnosili ranjenike i teške bolesnike NOVJ
na lečenje u našim i savezničkim vojnim bolnicama u Italiji.

Na svakom uglu (ćošku) aerodroma zapaliti po jednu vatru. Pored toga na svakoj dužoj strani aerodroma, tačno na sredini, zapaliti takođe jednu vatru. Ove vatre treba da budu na odstojanju 20 m. od ćoškova aerodroma.

[2.—] Pored toga treba dati slovo »T« prema pravcu duvanja vetra. Da bi u svakom slučaju bilo sve spremno za davanje ovoga slova treba na svakoj dužoj strani aerodroma i na 50 m. od vatre spremiti jedno slovo »T« od vatri, pa prema pravcu vetra zapaliti na odgovarajućoj strani i dati zajedno sa vatraima slovo »T«. Dimenzije slova »T« vide se iz priložene skice.³ /

3.— Sve ovo spremiti tako da na dan 3. februara do 18 časova bude gotovo, kako bi se ovi znaci još u toku noći 3/4. ov.mj. mogli dati, jer je vrlo vjerovatno da će avioni doći još te noći i aterirati na tom aerodromu.

4.— Do daljeg naređenja davati samo gore navedene znake. Svi dosadnji znaci neće se više davati.

5.— Sa ovim naređenjem upoznati našeg avijatičara i Italijane, koji rade na tom aerodromu. Za tačno izvršavanje ovog naređenja biće odgovoran Štab brigade.

6.— Pošto ćete uskoro dobiti smjenu, to ovo naređenje predati Štabu V Crnogorske brigade.

7.— Prijem naređenja telefonski potvrditi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab
komandant — generalmajor,
(M. P.) **Peko Dapčević**

³ Redakcija nije uspela pronaći skicu.

BR. 29

NAREĐENJE VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ OD 12. MARTA 1944. STABU 2. UDARNOG KORPUSA NOVJ O ORGANIZACIJI PRIHVATA SAVEZNIČKIH TRANSPORTNIH "AVIONA NA POMOĆNIM AERODROMIMA¹

II KORPUSU

Za bacanje materijala iz aviona određena su mesta Berane, aerodrom, Radovče severno od Podgorice i Njegovuđa. Oblik signalnih vatri kdd Berana je šest vatri u obliku slova T. Kada saveznički avion nailazi i daje određeni svetlosni znak, pali se i sedma vatra s desne strane vatre uzdužne linije signala. Ovaj raspored vatri služiće savezničkom avionu i za eventualni prinudni silazak.

Na Radovču tri uzastopne linije od po tri vatre. Kada dolazi avion i dà određeni znak, gasi se dve vatre u srednjem redu.

Na Njegovuđi četiri vatre u vidu kvadrata. Kada dolazeći saveznički avion dà određeni znak, pali se i peta vatra u centru, kvadrata.

Za orijentaciju savezničkih aviona treba jedan sat--pre najavljenog dolaska ložiti još dve vatre na Živoj, deset kilometara istočno od Radovča, i na Stulcu i tako da su vatre vidljive prema severoistoku. Ove vatre ima da se lože na rastojanju od pedeset kilometara. Dolazeći saveznički avioni daju svojim svetlima u parne dane tri puta slovo A,, u neparne dane dva puta slovo G. Za vreme posle pola noći važi datum prethodnog dana. **O** izvršenju ove pripreme hitno izvestite da se odredi vreme dolaska aviona.

Primljeno u 15.30 časova
12.11.1944 god.
Kolašin.

¹ Dokument (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 2/2—3, k. 393.

BR. 30

PROTOKOL SASTANKA ODRŽAN 12. MARTA 1944. U DRVARU IZMEĐU VRHOVNOG KOMANDANTA NOV I POJ I PREDSEDNIKA NACIONALNOG KOMITETA NARODNOG OSLOBOĐENJA JUGOSLAVIJE MARŠALA JOSIPA BROZA TITA I ŠEFA SAVEZNIČKE VOJNE MISIJE PRI VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ¹

PROTOKOL SASTANKA ODRŽANOG 12. MARTA 1944. GODINE U VRHOVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE I PARTIZANSKIH ODREDA JUGOSLAVIJE

Prisutni:

Maršal Jugoslavije Tito, vrhovni komandant NOV i POJ i'pretsednik Nacionalnog komiteta Jugoslavije.

Brigadni general Maklen,² šef savezničke vojne misije pri Vrhovnom štabu NOV i POJ.

Pukovnik Pire, šef Vazduhoplovnog otseka pri VŠ NOV i POJ.

Komandant vazduhoplovnog puka (Wing Commander) Selby, vazduhoplovni oficir za vezu u Savezničkoj vojnoj misiji.

Predmet:

- i

Obuka jugoslovenskih pilota i ostalog vazduhoplovnog osoblja i formiranje jugoslovenskih lovačkih i bombarderskih eskadrila od strane britanskog Kraljevskog vazduhoplovstva.

Posle diskusije između maršala Tita i generala Maklena 0 načelnim odnosnim pitanjima, pukovnik Selbi izložio je program obuke u britanskom RAF-u.³ Na osnovu toga došlo se sporazumno do sledećih odluka:

1) Da pukovnik Selbi za vreme boravka u Egiptu nastoji da se postojeći program vazd.[uhoplovne] obuke u EAF-u po mogućnosti i u sporazumu sa Vrhovnom komandom RAF-a prilagodi specijalnim potrebama jugoslovenskog osoblja i da se ubrza, tako da bi se što pre mogle formirati jugoslovenske eskadrile.

2) Od prikupljenog osoblja odmah izdvojiti najsposobnije pilote i potrebno stručno osoblje koje će kao prvi doći u obzir za formiranje lovačke eskadrile, a ostalo osoblje rasporediti na obuku po raznim stručnim školama prema njihovoj pilotskoj 1 stručnoj sposobnosti.

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu IRP Jugoslavije, reg. br. 6967/XVII—1—4/1944.

² Ficroj Maklin (Fitzroy McKlean)

³ Royal Air Force — Kraljevsko vazduhoplovstvo

a. Sposobne pilote i stručno osoblje, uključujući tu i osoblje bivšeg jugoslovenskog kraljevskog vazduhoplovstva koje se već nalazi na Srednjem istoku,⁴ treba isto tako uvrstiti u osoblje za formiranje prve eskadrile, i oni će služiti kao osnovni kadar u eskadrili i kao nastavno osoblje za ostale pilote i pomoćno osoblje.

b. Piloti koji nisu sposobni za pilote-lovce a sposobni su za bombardere uputiće se u bombardersku školu i sa istima će se posle završene paralelne obuke ostalog potrebnog stručnog osoblja (izviđača, radio-telegrafista, strelaca) obrazovati kompletne bombarderske ekipe. Ove ekipe (biće) upućene na dalju borbenu obuku u engleske bombarderske eskadrile prema rasporedu RAF-a.

c. Po zahtevu maršala Tita imaju se oni piloti koji nemaju operativne sposobnosti obučiti kao piloti u eskadrilama za vezu, za naročite jugoslovenske potrebe i koji će posle završene obuke u tu svrhu biti upotrebljeni.

Pukovnik Selbi je izneo da se obuka ovih pilota može izvršiti, ali da se upotreba istih posle završene obuke na aerodromima u Jugoslaviji ne može ostvariti pod jugoslovenskom upravom dok se ne osigura potrebna bezbednost i snabdevanje istih, o čemu će se kasnije doneti utaćenja.

d. Pomoćno osoblje biće određeno prema stručnostima i osposobljeno u britanskim jedinicama i nakon toga uvršćeno u novoformirane jugoslovenske eskadrile kada za to budu osposobljeni.

3) Najbolji piloti-lovci iz eskadrile biće privremeno upućeni na trenažu u britanske eskadrile u cilju sticanja potrebnog borbenog iskustva da bi posle poslužili kao osnovni komandni i nastavnički kadar u eskadrili za nove pilote koji budu pridolazili. Oni bi u eskadrilama bili vođe pojedinih odeljenja eskadrile. Da se ovaj postupak usvoji, pukovnik Selbi preduzeće potrebne korake kod Vrhovne komande RAF-a zajedno sa pukovnikom Pireom kad stigne u Egipat.

4) Oni piloti kojima je potrebna duža obuka biće naknadno raspoređeni u eskadrilu kao naknadna popuna čim za to budu osposobljeni.

⁴ Odnosi se na oko 400 pilota, mehaničara i ostalog stručnog osoblja bivšeg jugoslovenskog vazduhoplovstva koji su aprila 1941. prebegli u Egipat, gde su bili uključeni u tzv. Kraljevsko vazduhoplovstvo (jugoslovensko). Godine 1943, a naročito posle poziva Vrhovnog štaba NOV i POJ (vidi dok. br. 14), većina ih se izjasnila za narodnooslobodilački pokret i zatražila da im se omogući prelaz u NOVJ (vidi Arhiv VII. k. 105).

5) Kad novoformirana eskadrila bude osposobljena za operacije,⁵ ona će biti dodeljena u sastav jednog britanskog puka i uvek će biti raspoređena na jedan takav aerodrom sa kojeg će moći da vrši operativne zadatke u Jugoslaviji. Ona će biti podređena u administrativnom i operativnom pogledu britanskom RAF-u ali tako da joj zadaci po mogućnosti uvek budu određivani nad Jugoslavijom.

Operativni zahtevi od strane NOV i POJ biće dostavljani preko komande RAF-a u čijim je rukama nadležnost određivanja zadataka ovoj eskadrili.

6) Administrativno, tehničko i taktičko osoblje biće u eskadrili privremeno udvostručeno britanskim osobljem, koje će se povući odmah čim se komanda RAF-a bude uverila da je jugoslovensko osoblje osposobljeno za samostalan život i rad.

7) Osoblje će u početku za vreme školovanja nositi engleske uniforme sa naročitim oznakama jugoslovenske nacionalnosti koje će predložiti Vrhovni štab NOV i POJ u saglasnosti sa RAF-om.

Kada eskadrila bude formirana, onda će sve osoblje eskadrile nositi propisanu jugoslovensku uniformu.

8) Zahteva se da avioni jugoslovenske eskadrile nose oznake jugoslovenske nacionalnosti koje su inače slične britanskoj oznaci, sa razlikom što će mesto okruglog polja u sredini biti crvena petokraka zvezda, prema priloženom obrascu.⁶

9) Celokupno tehničko snabdevanje materijalom i ostalim potrebama biće za jugoslovensku eskadrilu isto kao za eskadrile RAF-a.

10) Sve pripadajuće plate i prinadležnosti u novcu oficira, podoficira i vojnika ići će u kasu eskadrile, kojom rukuje komandant i odgovorni blagajnik, koji su odgovorni za sva potraživanja, nabavke i dugove osoblja eskadrile.

Ostalo snabdevanje jugoslovenskog vazduhoplovnog osoblja biće isto kao što je normirano za engleske eskadrile.

11) Zakletvu polaže jugoslovensko osoblje isključivo maršalu Titu i Jugoslaviji i nijednoj drugoj državi, odnosno ličnosti. Saglasnost o ovoj odredbi treba da donese Vrhovna komanda RAF-a pošto Saveznička vojna misija za to nije kompetentna.

12. mart 1944.

Vrhovni komandant NOV i POJ
maršal Jugoslavije

Sef Savezničke vojne misije
brigadni general

⁵ Reč je o lovačkoj eskadrili.

⁶ Redakcija nije uspela da pronađe taj obrazac.

BR. 31

NAREĐENJE ŠTABA 2. UDARNOG KORPUSA NOVJ OD 14.
MARTA 1944. O FORMIRANJU OSMATRACKIH GRUPA NA
AERODROMIMA U CRNOJ GORI¹

ŠTAB
II UDARNOG KORPUSA
NOV JUGOSLAVIJE
Str. pov. br. 212

14. marta 1944. god.

U vezi naređenja Vrhovnog štaba,² za osmatranje i prihvatanje savezničkih aviona na teritoriji Korpusne vojne oblasti ovoga Korpusa, bilo transportnih koji bacaju spremu i potrebe, bilo onih koji bi se spuštali, **naređujemo:**

1.— Za cijelu Korpusnu oblast postoje tri mjesta za prihvatanje savezničkih aviona i to: **Berane**, s. **Negobude**³ i s. **Radovče**⁴.

2.— Za svako predviđeno mjesto obrazovaće se »**osmatračka grupa**« i to: br. 1 za Berane, br. 2 za Negobude i br. 3 za Radovče. Jačina i sastav osmatračkih grupa:

— vođa grupe	1
— pomoćnik vođe	1
— straža-osmatračci	20

Svega: 22 druga.

Osmatračka grupa stanuje na mjestu prihvata aviona i snabdjeva se preko najbliže komande mjesta.

3.— Za vođe Osmatračke grupe i to za br. 2 i 3 daće Štab III Udarne divizije, iz sastava svoje prateće čete, dva najpogodnija druga za ovu službu i to dva odgovorna druga. Vođu Osmatračke grupe br. 1 daće šef Intendanture ovoga Štaba i šef Ekonomskog odsjeka ovoga Štaba.

Straže-osmatračke daće i to:

— za grupu br. 1 Štab VIII Crnogorske udarne brigade;
— za grupu br. 2 Komanda mjesta Negobude 10 stražara i Štab IV Sandžačke brigade 10 stražara (ovo naređenje će sobom ponijeti vođa grupe i predati ga preko Lever-Tare ne-

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 2/1—3, k. 393.

² Vidi dok. br. 29.

³ Na geografskoj karti 1 :100 000 piše: Njegovuđa.

⁴ Na letelišta kod Berana i Njegovuđe sletali su saveznički transportni avioni ili je materijal bacan padobranima, dok je na teren Radovča materijal bacan padobranima.

posredno Štabu IV Sandžaeke brigade i prihvatiti određenih 10 stražara);

— za grupu br. 3 Štab Zetskog odreda 10 stražara i Štab 4. bataljona V Crnogorske brigade, koji se nalazi u blizini Zetskog odreda, 10 stražara.

Određeno ljudstvo u formiranim osmatračkim grupama ostaće do daljeg naređenja kao samostalne jedinice na osmatračkim tačkama predviđenim ovim naređenjem i ne smiju se mijenjati niti upotrebljavati za ma koju drugu svrhu. Oni u pogledu komandovanja ostaju neposredno pod ovim Štabom. Zato određeni drugovi ostaju u osmatračkim grupama, kojima su dodijeljeni, bez obzira na eventualne pokrete jedinica iz kojih su došli.

4. — Detaljna uputstva za rad vođa, signale i postupak primiće vođe grupa lično u ovom Štabu i to pismeno⁵ i usmeno, i oni će biti u svemu odgovorni pred ovim Štabom o pravilnom prihvatu savezničkih aviona, prijemu i magacioniranju materijala i opreme koju avioni budu bacah, o prihvatu aviona koji budu aterirah i o prihvatu svih lica koja bi avionima prispjela na našu oslobođenju teritoriju.

Pored toga, vođe će biti povezani i sa savezničkim predstavnikom u Beranama i sa itahjanskim oficirima određenim za ovu službu i njih će obavještavati o svemu u vezi prihvata aviona.

5. — Sva pitanja prijema i podjele materijala i opreme vršiće se po dosadašnjim naređenjima i uputstvima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.) Za Štab Korpusa
komandant — general-lajtnant
Peko Dapčević

DOSTAVLJENO:

- Štabu III Divizije,
- Štabu VIII Crn. brigade,
- Štabu IV Sandž. brigade,
- Štabu Zetskog odreda,
- Štabu 4. bataljona V Cr. brigade,
- Vođama osmatračkih grupa.

⁵ Vidi dok. br. 32.

BR. 32

NAREĐENJE ŠTABA 2. UDARNOG KORPUSA NOVJ OD 2. APRILA 1944. VOĐAMA OSMATRAČKIH GRUPA NA AERODROMIMA U CRNOJ GORI O ORGANIZACIJI SIGNALNE SLUŽBE I UPOTREBI MORZEOVIH ZNAKOVA ZA VEZU SA SAVEZNIČKIM AVIONIMA¹

ŠTAB II UDARNOG KORPUSA

NOV JUGOSLAVIJE

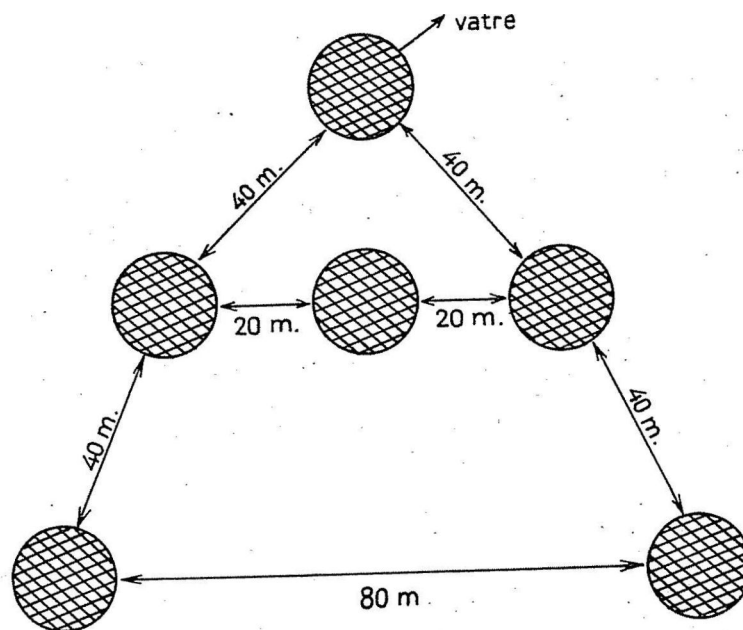
Str. pov. br. 280

2. aprila 1944. g.

VOĐI OSMATRAČKE GRUPE BR. __

Za doček, odnosno prijem savezničkih aviona, kako *engleskih* tako i *ruskih*,² držati se slijedećih uputstava:.

1. U mjesecu aprilu (od 1—30 aprila), za doček savezničkih aviona pahće se 6 (šest) vatri u obliku vehkog slova A, sa rastojanjem između vatara, kako je to na donjoj slici naznačeno.



¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 3/1—3, k. 393.

² Na aerodromima u južnoj Italiji bazirala je, pored britanskih skvadrona, od druge polovine 1944. i jedna sovjetska eskadrila od 12 transportnih aviona, koju je štitilo na preletima 12 lovaca »Jak«. Eskadrila je prenosila materijal za NOVJ.

Vatre treba da budu upaljene još prije dolaska aviona nad prostoriju određenu za bacanje materijala. Prema tome, ove vatre paliti svako veče od 21 čas jednog do 2 časa drugog dana, kada je vrijeme takvo, da se može očekivati dolazak aviona. Do dolaska savezničkih aviona ove vatre mogu biti slabije, s tim da se odmah — čim se čuje zvuk avionskih motora — pojačaju u tolikoj mjeri, da se mogu opaziti iz velike visine. U tu svrhu *imati uvijek u pripravnosti* veću kohčinu suvih drva, luča, benzina ili nafte (kao i slame, sijena, četine i sličnog, lako zapaljivog materijala). Jačinu vatre treba održavati za sve vrijeme dok avioni kruže. Radi ovoga je potrebno držati u pripravnosti vehke količine suvog gorivog materijala. Vođa grupe biće hčno odgovoran u slučaju da avioni — ushjed slabe vidljivosti vatara — ne budu u mogućnosti da bace materijal.

2. Saveznički avioni — po dolasku nad prostoriju određenu za bacanje materijala — davaće određeni Morzeov znkk za taj dan u cilju legitimisanja. Ovo će biti znak za osmatračku grupu da su to saveznički avioni i da sa zemlje treba dati odgovarajući Morzeov znak za taj dan, što će biti znak za savezničke avione da je to mjesto, na koje treba baciti materijal. Nikada ne treba pokazivati znakove aviona, dok isti ne pokaže svoje ugovorene Morzeove znake.

Morzeove znake za svaki dan u mjesecu aprilu¹ — kako one koje će avion dati iz vazduha, [tako i one] koje će grupa davati sa zemlje — dostavljamo u prilogu sa potrebnim objašnjenjem.

3. Dnevni znak za dolazeće savezničke avione biće slovo »T«, izrađeno od crvenog materijala, razmjere 8/12 metara. Ovaj znak treba postaviti na najuočljivije mjesto i pričvrstiti ga kamenjem da ga vjetar ne diže. Izrađeno slovo šaljemo po kuririma.

4. U cilju očuvanja tajnosti naših znakova nikome, sem članova osmatračke grupe, ne dozvoliti približavanje niti kretanje po mjestu određenom za bacanje materijala. Vođa osmatračke grupe uputiće svoje ljudstvo da nikome ne smiju saopštavati ugovorene znake. Za svaki prekršaj u ovome pogledu krivci će biti stavljeni pod vojni sud.

Primljenu spremu i oružje odmah pomoću mještanskih jedinica i mjesnih NO odbora prikupiti, magacionirati u blizini straže i popisati, a odmah o tome izvijestiti pismeno ovaj Stab, te će se narediti o daljem postupku. Ovo će voditi u evidenciji naročito pomoćnik vojne grupe.

Sta je od sprema došlo, od koga i koliko, treba čuvati u najstrožijoj tajnosti...

6. Povezati se u vojničkom pogledu sa najbližim štabom ili teritorijalnom komandom.

7. Cijela grupa mora stanovati u jednoj zgradi, potpuno vojnički, određujući potrebna stražarska i osmatračka mjesta. Podijeliti cijelu grupu na potreban broj dijelova, koji će rasporedom tačno znati svoj rad. Tako na pr. odrediti grupu za loženje vatara, grupu za prihvrat materijala i kontrolu prihvata itd.

8. Na slučaj da vođa oboli, zamjenjuje ga pomoćnik.

9. Disciplina i red kod grupe su kao kod naših jedinica i moraju biti potpuno na visini. Za ovo hćno odgovara rukovodstvo grupe i komandir straže.

10. Ovo uputstvo smatra se kao **strogo povjerljivo** i ne smije ga niko znati osim vođe grupe i njegovog pomoćnika. Ni u kom slučaju ne smije pasti u ruke neprijatelju ih ma kome drugome koji nema veze sa radom grupe.

Na slučaj da se i pored najveće predostrožnosti zaturi ili izgubi ovaj uput, odmah i najhitnije izvijestiti ovaj Stab, kako bi se mogli dati novi podaci.

Na slučaj spuštanja aviona takođe izvijestiti Stab Korpusa i navesti šta je stiglo avionima, ko je prispio i sve ostalo što je od interesa.

11. Osmatračka grupa br. 1 će koristiti telefon u Bera-nama a br. 3 telefon kod Bioča, dok će grupa br. 2 osigurati preko mjesne komande mjesta slanje izvještaja sa *kuririma ha konjima*.³

12. Osmatračka grupa je neposredno pod komandom ovoga Štaba, te se smjenjivanje ljudstva ima vršiti samo po pismenom odobrenju ovoga Štaba, a o svemu nepravilnom u ovom pogledu izvijestiti ovaj Stab *najhitnije*.

13. Odmah po prijemu ovog naređenja postaviti navedene znake. Stari znaci prestaju važiti.

Naređenje str. pov. br. 212/1 od 14 marta o.g. kao neva-žeće vratiti Stabu Korpusa po kuririma-donosiocima ovog naređenja.

Novi znaci predviđeni ovim naređenjem važe sve dotle, dok se ne zamijeni novim.

Prilog: Morzeovi znaci za mjesec april.⁴

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Stab
načelnik — generalmajor,
Rudolf Primorac

³ Osmatračke grupe su imale brojčane nazive: grupa br. 1 (za aerodrom Berane), -br. 2 (za Njegovuđu), br. 3 (za Radovče).

⁴ Na aerodromima preko kojih se snabđevao 2. udarni korpus NOVJ znaci su se menjali svakog meseca, dok su na ostalim aerodromima važili 7, 15 ili 30 dana.

DOSTAVLJENO:

— Osmatračkim grupama br. 1, 2, 3

[Prilog]

MORZEOVE ZNACI

za mjesec april 1944 god.

Daja · Avion Zemlja

1 O A . —
2 X H — .
3 F — D — . .
4 o W .

UPUTSTVO ZA DAVANJE ZNAKOVA

Znakovi se daju tako da svijetlo bude okrenuto u pravcu kretanja aviona.

5 B — . . . X
6 E . o
7 I . . E .
8 N — . V . . . —
9 E . E .

Ovo svijetlo treba — po mogućnosti — da bude od reflektora na akumulator. Znakovi se daju tako da se povlaka (—) prikazuje sa držanjem svijetla neprekidno kroz vrijeme od 3 (tri) sekunde a tačka (.) držanjem svijetla kroz vrijeme od jedne sekunde.

10 N — . — R : — .
11 G . W.
12 L . — . . A . —

Znakovi se ponavljaju u razmaku od jednog minuta kroz cijelo vrijeme od kako se avion pojavio pa dok ne počne da baca materijal.

13 A . — K — . —
14 N — . E .

Nikada ne pokazivati znake avionu dok on ne pokaže svoje ugovorene znake i time se legitimše kao saveznički avion.

15 D — . . S . . .
16 N — . I . .
17 O — N — .
18 w . E .
19 T — N — .

Ako se ne može doći do reflektora, postupiti na slijedeći način: upaliti jednu veću kućnu lampu (petrolejku) te istu obložiti nekom tkaninom tako, da ostane otvor samo prema gore, da se svijetlo ne bi rasipalo uokolo.

20 X G .
21 A . — L . — . .
22 T — A . —

Lampu iznositi i zadržavati upaljenu onako, kako je gore izloženo, tako da se jasno mogu iz aviona razaznati povlaka i tačka.

23 A — . — Ki — .
24 P . — . . D — . —
25 R . — . S . . .
26 I . . E .

Reflektor, odnosno lampu moraju biti udaljeni od vatre najmanje 100 metara, tako da im svijetlo ne bude prekriveno svijetlom

. vatre, kada se daju signali Morzeovim znacima.

27	L	· — · — · —	E	·	
28	O		S	· · ·	
29	X	· · · ·	S	· — · —	
30	T	—	O		

Ovi znaci važe za cijelu noć, od sumraka do zore, kako oni koje daje avion, tako i oni koji se daju sa zemlje. Napr.: znaci za 10 april su za avion N = — . a za zemlju R = . — . Ako avioni dođu 11 aprila u 2 časa ujutro, onda će oni davati znake za 10 april, a mi isto odgovarati znakovima za 10 april, t.j. sa R . — . a ne sa znacima za 11 april.

Znakovi su **strogo povjerljivi**.

(M.P.İ

BR. 33

NAREĐENJE ŠTABA 2. UDARNOG KORPUSA NOVJ OD 2. APRILA 1944. ŠTABU 8. CRNOGORSKE BRIGADE I KOMANDI 3. PODRUČJA O ORGANIZACIJI OBEZBEĐENJA AERODROMA BERANE¹

ŠTAB
II UDARNOG KORPUSA
NOV JUGOSLAVIJE
BR. 281 -

2 aprila 1944 god.

u _____ čas.

U cilju očuvanja tajnosti i sprečavanja da se nepoznata lica kreću po aerodromu u Beranama, postupite po slijedećem:

1. Štab' VIII Crnogorske brigade sa jednim vodom boraca iz svoje brigade i jednim vodom koji se već nalazi na aerodromu u Beranama obezbijediće beranski aerodrom, tako da se svima nepoznatim licima spriječi svako kretanje i bavljenje na aerodromu.

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII reg. br. 4/1—3, k. 393.

2. Za slobodno kretanje po aerodromu Komanda područja u Beranama izdavaće propusnice. Stražari na aerodromu propuštaće samo lica koja su snabdjevena propusnicama.

Italijani koji rade na proširenju aerodroma produžiće svoj rad, s tim što će i njima Komanda područja izdati propisne propusnice.

Prikupljanje i magacioniranje spremne vršiće se kako je to do sada naređeno, s tim što u buduće ne smije nikome da se saopštava što je od spremne došlo, od koga i koliko.

Naročito će o ovome voditi računa Komanda III područja, koja će biti odgovorna, ako ma ko dozna za broj odn. količinu, vrstu i porijeklo bačenog materijala.

Komanda III područja predaće priloženo pismo vođi osmatračke grupe br. 1 i skrenuti mu pažnju na tačno postupanje po istom.²

Štab VIII Crnogorske brigade i Komanda III područja (komandant i politički komesar) upoznaće se sa naređenjem izdatim vođi osmatračke grupe i ovo držati u najstrožijoj tajnosti.

3. Komanda III područja potvrdiće telefonski prijem ovog naređenja, kao i naređenja za vođu osmatračke grupe i izvijestiti da je u svemu po tome naređenju postupljeno.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab
načelnik — generalmajor,
Rudolf Primorac

Dostavljeno: — Štabu VIII Crnogorske brigade
— Komandi III područja

² Vidi dok. br. 32.

BR. 34

**PISMO VAZDUHOPLOVNOG PREDSTAVNIKA VRHOVNOG
ŠTABA NOV I POJ OD 3. APRILA 1944. PREDSTAVNIKU
BRITANSKIH VOJNIH VLASTI U KAIRU O POTREBI ZA
REGULISANJEM ODNOSA JUGOSLOVENSKOG LJUDSTVA
U SASTAVU BRITANSKOG KRALJEVSKOG VAZDUHO-
PLOVSTVA¹**

3 aprila 1944

W/Cmdr-u- Selby-u,

u cilju normiranja odnosa jugoslovenskog osoblja i pretstavnika NOV Jugoslavije danas, 3 aprila, utanačeno je sledeće između W/Cmdr Amhursta, W/Cmdr Selbya i pukovnika Pirea:

1) Pošto puk. Pire kao zastupnik maršala TITA neće biti celo vreme na licu mesta, za njegovog zamenika određen je, po želji maršala TITA, kapetan Milan Simović, kome će da bude dodeljen jedan oficir kao tumač i pomoćnik iz sastava Jug. vazduhoplovstva. Ova dvojica ne ulaze u sastav RAF-a. Kap. Simović kao komandant I. Jug. vazd. baze, u čiji okvir dolazi vazduhoplovno osoblje iz domovine, ostaće u Benini³ dok se celokupno prikupljeno osoblje ne raspodeli na školovanje odn. ne formira I. Jug. eskadrila.⁴

2) Kada ovo osoblje bude raspoređeno, kapetan Simović kao zastupnik puk. Pirea i komandant I. Jug. vazd. baze presehće se po potrebi u Kairo gde će imati svoju kancelariju i održavati vezu s A.F.A.L.S.-om,⁵ te voditi evidenciju o celokupnom jug. osoblju koje je dodeljeno RAF-u bilo na školovanju ih službi. On ima pravo obilaska ovih grupa jug. vazduhoplovaca koji se nalaze u RAF-u, u čemu će ga A.F.A.L.S. potpomoći i u svakom pogledu izići mu u susret. Ovi obilasci su potrebni u svrhu posete jug. osoblja od strane pretstavnika maršala **Tita**, kao i regulisanja ev. teškoća koje bi se pojavile.

3) Isto pravo obilaska ima i član jug. vojne misije pukovnik Miloje Milojević ih neki drugi član misije koga odredi pukovnik Velebit, šef vojne misije.

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 3/7, k. 1449.

² Wing-Commander (potpukovnik avijacije)

- ³ Reč je o aerodromu kod Bengazija, u Libiji.

⁴ Prva jugoslovenska eskadrila (britanski naziv: 352. Yugoslav Squadron RAF) formirana je 22. aprila 1944. na aerodromu Benina i ušla u sastav britanskog 281. vinga (vidi bojnu relaciju 1. lovačke eskadrile u Arhivu VH, reg. br. 1/1—10, k. 1466 A).

⁵ Air Force Army Leason Section (Sekcija za vezu armije i vazduhoplovstva).

4) Nacionalno i kulturno vaspitanje jug. osoblja smatra se kao interno jug. pitanje i vlasti RAF-a će svim grupama jug. osoblja, ma gde se one u RAF-u nalazile, omogućiti ovu nastavu u pogledu određivanja potrebnih, učionica i potrebnog vremena. Načelno se ovo vaspitanje ima vršiti van normalnog radnog vremena.

5) Sve jug. osoblje dobiće od komandanta I. Jug. vazd. baze jugoslovenske legitimacije sa jugoslovenskim i engleskim tekstom. Ove legitimacije služe jug. osoblju kao dokaz pripadnosti NOV Jugoslavije. Od strane RAF-a izdaće se celokupnom osoblju normalne lične legitimacije propisane za RAF.

6) Ukoliko bi za formiranje eskadrile nedostajalo administrativno osoblje odn. osoblje običnih uslova, bez specijalizacije, isto se može nadopuniti iz nevazd. kontingenta Jugoslavena na S.I.⁶

Molim da se ovo dostavi nadležnom organu RAF-a na uviđaj i saglasnost. Po saglasnosti molim da mi se akt vrati.

OPUNOMOĆENI PRETSTAVNTK
MARŠALA JUGOSLAVIJE TITA
vazduhoplovni pukovnik N.O.V.
pilot lovac

BR. 35

NAREDBA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ OD 21. APRILA 1944. O FORMIRANJU 2. VAZDUHOPLOVNE BAZE I NJENIM ZADACIMA¹

VRHOVNI ŠTAB
NOV i POJ
21 aprila 1944 g.

N A R E D B A

Vrhovnog štaba NOV i POJ

1) Za komandanta II vazduhoplovne baze postavlja se kapetan **Sreten Šantić**, za političkog komesara postavlja se drug _____², za zamenika komandanta postavlja se poručnik **Lušićić Franjo**.

⁶ Srednji istok

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 27/1—14, k. 459 A.,

² U originalu je ostavljeno da se naknadno upiše ime.

2) Zadatak je baze:

- a) Da se stara o neprekidnoj upotrebljivosti aerodroma.
- b) Stara se o bezbednosti aerodroma, ljudstva i materijala kako od napada iz vazduha, tako i od napada sa zemlje;
- c) Rukuje sa svima uređajima na aerodromu.
- d) Rukovodi letenjem u duhu odredaba »Uputa za organizaciju aerodromske službe«.³
- e) Stara se o održavanju veze između aerodroma i jedinica u pravcu Mliništa i Livna, sa komandom mesta u Glamoču i Vrhovnim štabom.
- f) Stara se o pravilnoj organizaciji terena za bacanje materijala padobranima, o brzom prikupljanju i evakuaciji dostavljenog materijala.
- g) Brine se o urednoj i brznoj evakuaciji ranjenika i ostalog osoblja koje je predviđeno za odlazak avionima.
- h) Stab baze odgovoran je za smeštaj i urednu ishranu ljudstva koje je zaposleno u bazi. Hranu dobavljati od Komande mesta Glamoč.
- i) Stab baze dužan je preduzeti sve mere za održavanje primerne discipline, a naročito za vreme letenja, prilikom istovara i utovara materijala i ljudstva. U tom pogledu pridržavati se tačno odredbi »Uputa za organizaciju aerodromske službe«.

3) Bazi su potčinjeni sledeći organi:

- a) Odeljenje od 30 vojnika sa starešinom za vršenje aerodromskih službi. Ovo odeljenje ostaje stalno na aerodromu. Odeljenje će odrediti Stab V korpusa iz sastava svojih jedinica, a ne iz sastava Glamočkog odreda — od boraca potpuno pouzdanih, koji su fizički manje sposobni za stroj.
- b) Bataljon za obezbeđenje, jačine najmanje 120 boraca sa oružjem — iz sastava V korpusa. Bataljon stoji pod štabom baze samo u pogledu taktičkog rasporeda, obezbeđenja i službe sigurnosti na bazi i u tom pogledu dobiva naređenja neposredno od štaba baze. U disciplinskom pogledu, kao i u pogledu nastave i obuke bataljon stoji neposredno pod štabom V korpusa. Bataljon treba smenjivati posle svakih 15 do 20 dana.
- c) Pretstavnici saniteta, ekonomskog odeljenja i odeljenja za zaštitu naroda stoje u disciplinskom pogledu nepo-

³ To uputstvo, koje je izdalo Vazduhoplovno odeljenje Vrhovnog štaba NOV i POJ, redakcija nije uspela da pronađe. Na osnovu tog uputstva sastavljeno je »Privremeno uputstvo za aerobaze NOV« Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske od 18. avgusta 1944 (vidi dok. br. 42).

sredno pod štabom baze, tj. kako će se i kada pripremiti ranjenici za ukrcavanje, kada će se i gde utovariti ili istovariti materijal i evakuisati, koliko, gde i kada će se pripremiti ljudstvo za transport i gde će se nalaziti organ za njihovu kontrolu itd.

- 4) Ljudstvo koje je ovom naredbom dodeljeno štabu II vazduhoplovne baze najhitnije uputiti na svoju novu dužnost.
- 5) Do dolaska dodeljenog ljudstva organizovati aerodromsku službu i službu bezbednosti sa ljudstvom sa kojim se raspolaže.
- 6) Preduzeti sve mere za maskiranje aerodroma i aerodromskih instalacija. Razviti obaveštajnu službu i obučiti celokupno ljudstvo da sav rad na aerodromu čuva u najvećoj tajnosti. Štab baze kao i celokupno ljudstvo treba da bude svesno važnosti i značaja poverene im uloge.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Dostavljeno na postupak:
Stabu V korpusa i II vazduhoplovne baze.

NAČELNIK,
general-lajtnant
Arso R. Jovanović

(M. P.)

STAB
V KORPUSA NOV
JUGOSLAVIJE
Pov.broj 448
... 1.V — 1944 g.

Po prednjem postupljeno
i izvješten V.Š. To u akta.

Šef kancelarije
major,⁴

⁴ Potpis je nečitak.

PREDLOG NAČELNIKA ODELJENJA ZA VOJNO VAZDUHOPLOVSTVO PRI VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ OD 9. MAJA 1944. NAČELNIKU VRHOVNOG ŠTABA O ORGANIZACIJI VAZDUHOPLOVNOG ODELJENJA U SASTAVU VRHOVNOG ŠTABA¹

Vazduhoplovni p.pukovnik
ZDENKO TJLEPIČ
9 maja 1944 godine

NAČELNIKU VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ

Prema ukazanoj potrebi dostavljam sledeći »Predlog za organizaciju Vazduhoplovnog odeljenja Vrhovnog štaba NOV i POJ.«

Da bi se Vrhovni štab NOV i POJ rasteretio sa poslovima čisto vazduhoplovne prirode, kao i da bi se usposobile sve službe koje su potrebne za pravilan razvoj i što bolje dejstvo našeg i savezničkog vazduhoplovstva u najbližoj budućnosti, predlažem da se u sastavu Vrhovnog štaba formira vazduhoplovno odeljenje.²

Na čelu odeljenja bio bi načelnik, koji bi bio neposredno potčinjen načelniku Vrhovnog štaba NOV i POJ, kome bi bio savetodavni organ po vazduhoplovnim pitanjima. U duhu dobivenih instrukcija od načelnika- V.Š. rešavao bi sva pitanja po vazduhoplovnoj grani. Radi podele poslova odeljenje bi bilo podeljeno na potreban broj odseka, na čelu kojih bi stajali šefovi odseka.-

Vazduhoplovno odeljenje formiralo bi se i razvijalo uporedo sa razvojem našeg vazduhoplovstva, tj. formirah bi se

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 4/1—10, k. 1450 A.

² Vazduhoplovno odeljenje, odnosno Odeljenje za vojno vazduhoplovstvo (kako se u početku zvalo), formirano je još septembra 1943, ali ga je sve do druge polovine 1944. predstavljao samo jedan čovek — njegov načelnik (prema izjavi general-pukovnika avijacije Zdenka Ulepiča, tadanjeg načelnika Odeljenja za vojno vazduhoplovstvo). Tek kada su poslovi postajali obimniji (izgradnja aerodroma, organizacija prihvata savezničkih transportnih aviona, školovanje vazduhoplovaca u inostranstvu, prikupljanje vazduhoplovnog ljudstva radi formiranja jedinica, organizacija vazduhoplovne službe pri glavnim štabovima i štabovima pojedinih korpusa, itd.), nametala se potreba za proširenjem Vazduhoplovnog odeljenja, tj. za povećanjem njegovog formacijskog sastava. U tom smislu treba shvatiti formulaciju »... da se u sastavu Vrhovnog štaba formira vazduhoplovno odeljenje«.

samo oni odseci koji bi bili usled razvoja letaćkih i pomoćnih-jedinica, kao i ostalih službi neophodno potrebni.

Sastav pojedinih odseka i odeljenja regulisao bi se formacijom. Trenutna situacija zahteva da se formiraju:

1. — AERODROMSKI ODSEK.

Nadležnost aerodromskog odseka bila bi:

- I.—a) Evidencija svih, za letišta sposobnih terena; pronalaženje i izbor novih terena, kada se za to ukaže potreba.
b) Organizacija aerodromske službe na postojećim aerodromima; postavljanje potrebnih instalacija za dnevnu i noćnu upotrebu aerodroma; snabdevanje aerodroma potrebnim tehničkim materijalom po aerodromskoj grani.
c) Izbor i organizacija pomoćnih letilišta za avione za vezu.
- II.—Organizacija meteorološke službe na oslobođenoj teritoriji i to:
a) Postavljanje meteoroloških sekcija i stanica po oslobođenoj teritoriji i snabdevanje istih meteorološkim instrumentima i priborom.
b) Prikupljanje, iskorišćavanje i dostavljanje meteoroloških podataka zainteresovanim.
c) Obučavanje, raspoređivanje i evidencija stručnog meteorološkog osoblja po sekcijama i stanicama..
d) Održavanje veze sa savezničkim meteorološkim ustanovama.
- III.—Organizacija službe veze:
a) Organizacija veze između aerodroma i V.Š.
b) Organizacija veze na aerodromima, kao i između aerodroma i susednih jedinica.
c) Organizacija veze između pojedinih vazduhoplovnih i ostalih jedinica na zemlji sa avionima u vazduhu — bilo iz jedinica za vazdušno snabdevanje, bilo sa operativnim jedinicama našeg i savezničkog vazduhoplovstva.
d) Izrada ključeva, kodeksa i šifri za vezu sporazumno sa delegatima savezničkih vojnih misija.
- IV.—Organizacija terena za bacanje materijala padobranima, u koliko ti tereni ne bi bili organizovani i održavani od saveznika.

2. — OBAVEŠTAJNI ODSEK.

Nadležnost obaveštajnog odseka bila bi sledeća:

a) Prikupljanje i evidencija podataka o aerodromima, koje koristi neprijatelj na okupiranoj teritoriji, njihovo uređenje, posada, slagališta goriva, municije itd.

b) Prikupljanje i evidencija podataka o letaćkom materijalu neprijatelja po tipovima i broju, kao i njihovom rasporedu na okupiranoj teritoriji.

c) Prikupljanje i evidencija podataka o aktivnosti neprijateljske avijacije, o broju i tipovima upotrebljenih aviona, o vrstama i dejstvu bačenih bombi, naročito u koliko bi se pojavile bombe sa hemiskim punjenjem, o rezultatu bombardovanja.

d) Prikupljanje podataka o vazдушnim transportima, uobičajenim linijama i vremenu letenja kurirskih aviona, transporata i jedrilica.

e) Prikupljanje i evidencija podataka o vrsti, jačini, rasporedu i načinu dejstva neprijateljskih sredstava protivavionske odbrane.

Ovaj odsek radio bi u tesnoj saradnji sa Obaveštajnim odeljenjem V.S.

Čim bi se usposobile naše letачke jedinice za borbenu upotrebu, trebalo bi formirati OPERATIVNI ODSEK.

Ako bi postojala mogućnost da naše letачke jedinice dobiju svoje baze na našoj teritoriji, trebalo bi formirati **tehnički odsek**, koji bi blagovremeno predvideo i preduzeo potrebne mere za pravilno tehničko snabdevanje letачkih jedinica.

* * *

Školovanje našeg letачkog i stručnog vazduhoplovnog osoblja potrebno je izvoditi po unapred stvorenom planu o formiranju letачkih jedinica, tako da se stvarno školuje onoliki broj i one vrste stručnog osoblja, koliko je za formiranje predviđenih jedinica potrebno. Celokupnu evidenciju vazduhoplovnog osoblja vodi sada Odeljenje za zaštitu naroda.

Neophodno je potrebno da Vazduhoplovno odeljenje određuje stručne uslove za prijem vazduhoplovnog osoblja kao i broj po pojedinim granama službe, jer se u protivnom može desiti da će pojedine grane specijalnih službi biti prezasićene, dok bi druge ostale bez dovoljnog broja stručnjaka. Isto tako može se desiti da se za pojedine grane službe odrede lica koja

po svojim kvalifikacijama za te službe ne odgovaraju, što bi u velikoj meri otežavalo pravilno izvođenje nastave, odugovlačilo njihovo usposobljavanje time i formiranje jedinica i slabilo kvalitet naših jedinica.

U interesu našeg vazduhoplovstva je da se sve potrebne mere za njegovo pravilno formiranje preduzmu blagovremeno. •Jedan od prvih uslova za uspešan rad na ovom polju je legaliziranje jedne vazduhoplovne upravne službe, koja bi, prema ovom predlogu, bila Vazduhoplovno odeljenje.

Vazduhoplovni potpukovnik
Zdenko Ulepič

BR. 37

NAREĐENJE KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD 14. JULA 1944. KOMANDANTIMA ESELONA ZA PREBA- ZIRANJE SA AERODROMA BENINA (LIBIJA) NA AERO- DROM KANE (ITALIJA)¹

352 (JUGOSLOVENSKI) SKVADRON²

14. jula 44.
Srednji Istok

NAREĐENJE ZA POKRET SKVADRONA BR. 1.

Prema postojećem naređenju pretpostavljenih vojnih vlasti naš Skvadron izvršiće pokret u dva dela i to:

— Manji deo vazduhom. Lica predviđena za ovaj pokret navedena su u priloženom spisku »A«. Vreme polaska ovoga dela nije još određeno.

Ovaj deo do polaska biće na snabđevanju i stanovanju u Yugoslav Holding Unit-u,³ kuda će se preseliti u subotu (15. p.m.) posle podne.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. far. 28/2, k. 1466 B.

² Prva lovačka eskadrila NOVJ formirana je 22. aprila 1944. na aerodromu Benina kod Bengazija (Libija). Imala je naziv: 352. Yugoslav Squadron, a dejstvovala je sve do maja 1945. u sastavu Vrhovne komande RAF-a. Imala je 16 lovačkih aviona tipa »spitfajer« (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/1—10, k. 1466 A).

³ Vrsta privremenog sabirnog centra

Na aerodromu Liti⁴ ostaje samo letački materijal (avioni itd.), kao i 4 velika šatora. Za vreme noći sav ovaj materijal biće čuvan od strane jedne straže jačine 1 komandir i 3 stražara, koje će određivati F/O⁵ **Lolić F.**⁶

— **Veći deo suvim (morem).** Lica predviđena za ovaj pokret navedena su u priloženom spisku »B«. Pored toga ovaj deo poneće sobom sva mehanička vozila, šatore, -svu ostalu logorsku i kuhinjsku opremu. Poneće sobom i ličnu spremu koju ne mogu poneti sobom drugovi određeni u deo koji putuje vazduhom.

U vezi sa ovim, —

N A R E Đ U J E M :

1. Danas (14. o.m.) posle podne i sutra (15. o.m.) neće biti letenja.
2. Osoblje predviđeno za manji deo **vazduhom** smanjiće svoj prtljag do najmanje mere, tako da celokupna težina zajedno sa telom ne iznosi više od 90 kg.
Svu ostalu spremu ljudstvo ovoga dela predaće u štab Skvadrona u subotu (15. o.m.), u podne, radi utovara u vozila.
Sva hca, bez razlike kojim delom će putovati, označiće čitljivo svoj prtljag navodeći: broj, čin, prezime i ime.
3. Danas (14., o.m.) posle podne sve osoblje koristiće za pakovanje svoje hčne spreme i opreme.
4. Sutra (15. o.m.) odmah posle doručka počinje skidanje šatora i to:

— sve male šatore propisno spakovati sa svom pripadajućom spremom i kočevima i spremati ih na istočnoj strani boračke trpezarije radi utovara. Tačno mesto određiće disciplinski podoficir Skvadrona. Ovaj posao mora biti završen u 14.00 časova, kada će otpočeti utovar;

— vehke šatore skidati, propisno spakovati, ostaviti na istom mestu, a tovariće se kako to bude usmeno naređeno. Ovaj posao mora biti završen do 15.00 časova, kada otpočinje utovar;

— lica određena za veći deo **suvim (morem)** otpočeće utovar svoje hčne spreme, kao i spreme drugova koji putuju vazduhom, u 16.00 časova. Sav utovar mora biti završen u subotu (15. o.m.) u 18.00 čas. Nakon toga **svi** automobili postrojiće se u jednoj liniji između magazina i boračke kantine. Tačna uputstva po ovome daće adutant mlađ. vodniku Martelancu.

⁴ Pogrešno; treba: Lete (5 km istočno od Bengazija).

⁵ Flying Officer — poručnik avijacije

⁶ Franjo

Od ovoga se izuzima samo boračka kuhinja, koja će svoje stvari utovariti nakon večere ostavljajući van kola samo onu spremu koja je potrebna za spravljanje doručka za 16. juli [19]44.

Osoblje sa svojom spremom utovariće se na kola po rasporedu koji je izvršen u priloženom spisku »C«.

5. Za vreme pokreta **suvim**, t.j. do dolaska na mesto ukrca-
vanja sva lica hraniće se iz zajedničke kuhinje.
6. Ustajanje 16. o.m. biće u 03.00 časova, doručak u 03.30
časova. Konvoj za pokret **suvim** mora biti spreman za pola-
zak u 05.30 časova, što znači da u to vreme sva lica moraju
biti na svojim mestima u kolima, čekajući znak za polazak.
7. Lica koja su određena za pokret **vazduhom** pripremiće svoju
spremu u 15.00 časova (subotu 15. o.m.) radi transporta
njih samih i njihove spreme u Yugoslav Holding Unit. Za
ovo staraće se **F/O Lolić** kojemu će za ovu svrhu biti na
raspoloženju dva 3-tonska automobila.
8. Sva lica koja putuju **suvim** dužna su da dobro zapamte ras-
pored po kolima, kojega se imaju bez razlike svi strogo
pridržavati za celo vreme puta.
9. Zabranjeno je uzimati sobom razne krevete sem propisanih
poljskih (ko ima), kao i razne životinje, kao pse, mačke itd.
10. Sve osoblje određeno za pokret **suvim** mora se tačno i u
svemu pridržavati propisanog reda i discipline u konvoju,
prilog pod »D«.
11. Komandant konvoja F/Lt.⁷ **Najberger H.**⁸ pridržavaće se
tačno i u svemu naređenja za pokret br. MCD/90/510 od
13. jula [19]44. god. komandanta Oblasti Cyrenaica.
12. Sva eventualna potrebna usmena objašnjenja po pitanju
pokreta Skvadrona daće adutant F/Lt. Najberger.

H. Najberger

F/Lt. adutant,

za komandanta 352 (jugosl.) skvadrona

⁷ Flight-Lieutenant — kapetan avijacije

⁸ Hubert

BR. 38

**IZVEŠTAJ ŠTABA DETAŠMANA NOVJ U SASTAVU RAF-a
OD 25. JULA 1944. VAZDUHOPLOVNOM ODSEKU VRHOV-
NOG ŠTABA NOV I POJ O ŽIVOTU I RADU JUGOSLOVEN-
SKIH MEHANIČARA U BRITANSKIM RADIONICAMA U
ALŽIRU¹**

ŠTAB
DETAŠMANA N.O.V.J.²
(U R.A.F.-U)
25-VII-44 god.
Alžir

Izveštaj o događajima
za mesec juni i juli
1944 godine

VRHOVNOM ŠTABU NOV JUGOSLAVIJE
(Za Vazd. odsjek)

O našem dolasku na službu u 144 M.U.³ Maison Blanche,⁴ nađenom stanju, radu i životu u toj jedinici podnosimo sledeći izveštaj:

Opšte: Dana 2 juna o.g. primljeni smo u RAF u svojstvu tehničkih oficira vazd. potporučnika. i to drugovi: major Hubmajer M. Danilo, kapetan Čurgus Đ. Ljubiša, potporučnici Rupnik J. Zdenko i Dragičević S. Ivo.

Istog dana upućeni smo na službu u centralnu vazd. radionicu 144 M.U. M. Blanche kod Alžira.

Po našem dolasku u tu jedinicu raspoređeni smo od strane komandanta pukovnika Mac Donalda po radionicama i to: drug Hubmajer u sekciju A.R.S.⁵ »B.« (radionica za opravku aeroplana Spitfajer), drug Čurgus za nadzor drugova na farmama, drug Rupnik u sekciju A.R.S. »B«. (za električne uređaje) a drug Dragičević u vazd. radionicu u Bufarik (35 km. od M. Blancha).

Pri našem dolasku u 144 M.U. zatekli smo na radu u toj jedinici 322 druga (5 ml. vodnika i 317 boraca) pod rukovod-

¹ Origmfi (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu" VII, reg. br. 7/7, k. 1449.

² Štab detašmana NOVJ zastupao je interese vazduhoplovnotehničkog osoblja NOVJ koje se obučavalo ili radilo u britanskim radionicama i bio njihov predstavnik pred britanskim vlastima

³ Maintenance Unit (jedinica za održavanje)

⁴ Mezon.Blanš, varošica kod Alžira

⁵ i ¹⁴ Aircrafts Repair Section

stvom druga p.poručnika Ilića M. Ivana. Tadanji raspored drugova po radionicama vidi se iz priloga br. 1.

Za stanovanje bili su drugovi razmešteni na dve farme udaljene od radionica oko 13 i 14 km. Svi gore spomenuti drugovi bili su ranije pripadnici talijanske vojske i dovedeni su na rad u 144 M.U. meseca novembra 43 god. iz engleskih zarobljeničkih logora, kao stručno osoblje za vazduhoplovstvo, gde su radili pod rukovodstvom oficira kraljevske vojske⁶ do meseca maja 44 god., kada su pristupili NOV Jugosl.[avije].

Pored napred pomenutih drugova koji su već bih raspoređeni na rad po radionicama, zatekli smo još drugih 30 drugova koji su tu čekali na transport za Beninu odnosno Kairo. To su bili dva mehaničara, jedan izviđač i dvanaest pilota, predviđeni za naše eskadrile u Benini⁷, te petnaest radiotelegrafista, predviđeni za rad. tel. kurs u Heluanu kod Kaira.

6-VI-44 god. stigli su iz zarobljeničkog logora Sassini i Husein Dey kod Alžira 61 drug i iz tranzitnog logora br. 203 »Korzo« 180 drugova. Zbog pomanjkanja mesta na farmama I i II smešteni su na jednu novu farmu (III), udaljenu oko 4 km. od radionica 144 M.U.

10-VI-44 god. raspoređeni su ovi drugovi na osnovu našeg predloga po radionicama na rad.

Kako je ah zbog razdvojenosti na tri farme rad sa drugovima i nadzor nad istim bio dosta otežan, nastojah smo kod nadležnih da se stvori centralni zajednički logor za sve drugove, te da se iz Benine zatraži još izvestan broj oficira rukovodilaca NOV.

Rad oko uspostavljanja zajedničkog centralnog logora otpočeo je u drugoj polovini meseca juna sa vlastitom radnom snagom. Kao mesto za zajednički logor izabrat je teren kod farme III.

20-VI-44 god. stigli su ovamo iz Benine drugovi: kapetan Rodić Mile, kapetan Perhauc Rafael i p.poručnik Kos Zvonko u svojstvu tehničkih oficira a potporučnik Trtica Stevo u svojstvu administrativnog oficira.

Kapetan Perhauc raspoređen je u sekciju E.R.S.⁸ (radio-nica za oprav.[ku] motora Merlin), potporučnik Trtica određen za administrativnog oficira (intendanta) našeg detašmana, kapetan Rodić i p.poručnik Kos raspoređeni su u vazd.[uhoplovnu] rad.fionicu] u Bufarik.

1-VII-44 god. stigli su iz tranzitnog logora iz Bona 319 novih drugova.

⁶ To jest: bivše jugoslovenske vojske

⁷ Na aerodromu Benina kod Bengazija (Libija) nalazile su se 1. i 2. lovačka eskadrila NOVJ.

⁸ i ¹³ Engines Repair Section

2-VII-44 god. stiglo je 60 drugova iz zarobljeničkog logora br. 204, od kojih dva bivša talijanska oficira (Slovenci).

Svi ovi drugovi smešteni su u novouspostavljeni logor kod farme III, i odmah narednih dana raspoređeni na radove po svim sekcijama i radionicama 144 M.U. 45 od tih. drugova bilo je upućeno u radionice u Bufariku.

4 i 5-VII-44 god. izvršeno je preseljenje drugova sa farme I i II u zajednički logor kod farme III.

12-VII-44 god. stigli su ovamo iz Benine drugovi: poručnici Renac Milan, Di Batista Henrih, Zrilić Milan i p.poručnik Kastele Anton.

Drugovi Di Batista i Zrilić raspoređeni su u vazd. radionicu u Bufariku, a drug Kos vraćen je iz Bufarika na službu u M. Blanche, gde je raspoređen u radionicu za opravak motora Prat i Whitney. Drug Renac raspoređen je u sekciju za naoružanje a drug Kastele u sekciju M.T.R.S.,⁹ tj. radionicu za glavne popravke automobila i automobilskih motora.

Definitivan raspored drugova kako je sad proveden vidi se iz pregleda prilog br. II.

Prilikom provedbe rasporeda vodilo se prvenstveno računa o tome da se drugovi rasporede po svim onim sekcijama i radionicama koji su' od bitnog interesa u vezi kasnijeg uspostavljanja naših radionica u zemlji. Rukovodila nas je namera da se u celini stvori jedan kadar vazd.[uhoplovnih] mehaničara i radnika specijalizovan u svim onim granama vazd.[uhoplovnih] tehnike, koje će kasnije naći svoju primenu u našoj zemlji. Pri tome se ah i obraćala pažnja na sposobnosti (kvahfik.[acije]) pojedinaca, te njihovu volju i ljubav za pojedine vrste radova.

ORGANIZACIJA KOMANDOVANJA:

Odmah pri našem dolasku nastojali smo kod komandanta centralne radionice M. Blancha da dobijemo punu samostalnost u disciplinskom i administrativnom pogledu (radi samog olakšanja rada sa drugovima) te da se raspored drugova po sekcijama i radionicama izvrši na osnovu naših predloga.

Predlog je bio usvojen i drug Hubmajer je sa strane komandanta pukovnika Mac Donalda postavljen za komandujućeg oficira našeg detašmana.

Međutim sa drugovima iz Bona došao je u naš logor i engleski major O'Brien sa svojim štabom. Major O'Brien bio je komandant Jugoslovenskog logora u Bonu. Dva dana nakon njegovog dolaska u naš logor saopštio je ađutant M. Blanche drugu majoru Hubmajeru da je po odluci glavnog štaba u Alžiru major O'Brien određen za komandanta našeg detašmana, da se svi

* Motor Transport Repair Section

naši oficiri moraju iz logora preseliti u oficirski dom u M. Blanchu. Drug Hubmajer nije tu odluku prihvatio, već je obrazložio da bi taj postupak imao štetnih posledica kako u pogledu rada tako i u pogledu discipline kod samih boraca, jer su naši vaspitni metodi zasnovani na drugoj bazi, te je tražio da se to pitanje reši u sporazumu sa našim vojnim predstavnikom u Alžiru p.pukovnikom Manolom.¹⁰ U vezi toga, a po direktivama glavnog štaba iz Alžira održan je sledećeg dana jedan sastanak između p.pukovnika Manole, engl, majora O'Brijena i majora Hubmajera na kome je postignut sporazum o svim pitanjima kompetence engleskih i naših rukovodilaca. Prepis protokola koji je topogledno izdat sa strane glavnog stana u Alžiru — prilaže se (III).

FORMIRANJE JEDINICA:

Odmah pri preseljenju drugova u zajednički logor izvršena je podela šatora po sekcijama, tako da su drugovi koji rade u istim sekcijama odnosno radionicama grupisani.

Pojedine sekcije formirane su u čete, vodove i desetine.

Sa strane drugova a uz sugestije druga kap. Ljubiše, izabrati su komandiri četa, vodnici i desetari, kao i njihovi zamenci.

Takođe je sprovedena i sva ostala organizacija opšte i pomoćne službe.

DISCIPLINA:

Opšte uzevši može se reći da su drugovi dobro disciplinovani. U početku pri našem dolasku opazalo se kod izvesnog postotka drugova nepravilno shvaćanje biti NO pokreta kao i nepotpuno poznavanje linije narodno-osl. borbe. Ovo je donekle i razumljivo, pošto su svi došli iz zarobljeničkih logora, gde nisu imali prilike da se upoznaju u potpunosti sa razvitkom narodno-osl. borbe. Ovaj nedostatak otklanja se danomice kulturno-prosvetnim radom koji se od početka našeg dolaska počeo postepeno razvijati.

Bilo je ali i boraca koji su opetovano grešili u većoj meri, tako da su bili štetni kako po disciplinu u samoj jedinici, tako i po ugled NOV uopšte. Za ove borce tražili smo od RAF-a da se upute u našu vojnu jedinicu u Bari-u, te ćemo po tome posebno u detalje izvestiti naše povereništvo Nac.fionalnog] komiteta u Bari-u. Ovi borci još čekaju na transport.

Sem toga opazalo se da neki podoficiri koji se nalaze u našem detašmanu, a koji su taj podof.[icirski] čin stekli u tali-

¹⁰ Srećko

janskoj vojsci, nisu obljubljeni među drugovima, baš radi činjenice što su taj čin stekli u talijanskoj voj.fsci]. Pošto nema nekih konkretnih činjenica koje bi teretile ove podoficire, to se kulturnim radom nastoji kod drugova postaviti pravilan stav prema njima.

Sa fašističkim talijanskim elementima (zarobljenicima koji rade po raznim jedinicama) iz ovdašnje okoline došlo je zbog izazivanja sa njihove strane do nekoliko manjih sukoba, ah bez ozbiljnih posledica po naše drugove. Drugovima je objašnjen naš stav prema talijanskom narodu kao i prema ratnim zločincima i fašistima i upozoreni su na izbegavanje sukoba.

Komanda M. Blanche izveštena je zvanično sa naše strane o tim događajima, te je od iste zatraženo da upozori komande talijanskih logora na posledice koje bi mogle iskrsnuti usled izazivanja fašističkih elemenata.

RAD U RADIONICAMA 144 M. U.:

Radno vreme u radionicama traje normalno od 7,30 do 17 časova.

Sekcija A.R.S. »B« radi već neko vreme vanredno, tj. tri puta sedmično od 7,30 do 20,30 časova, a sekcija G.E.S.¹¹ i E. R.S. tj. radionice za hidraulične i pneumatičke uređaje, ehse, instrumente itd. te radionice za opravak motora rade od 8 do 20 časova. Ovaj raspored rada predviđen je do konca ovog meseca.

Nedelja je slobodna za izlaz u grad odnosno za ostale potrebe.

Odlazak u radionice i povratak u logor vrši se kamionima. Ručak se deli na aerodromu.

Što se tiče samog rada ovde zaposlenih drugova izveštavamo da su oni svojim marom, voljom i spretnošću pridobili opšte simpatije engleskih rukovodilaca kao i njihovo svestrano priznanje.

KULT.-PROSVETNI RAD I STRUČNA NASTAVA:

Radi upoznavanja novih drugova sa razvitkom NOB u domovini kao i sa njenim, tekovinama održana su odmah po našem dolasku nekohka večernja predavanja. Povećavanjem brojnog stanja drugova ukazala se-potreba da se taj kulturni rad proširi i produbi te su u tom cilju među drugovima izabrani kulturno-prosvetni odbori koji redovno rade i služe se pri tome sa materijalom koji je u dva navrata dobiven preko članova naše vojne misije koji su dolazili u Alžir.

¹¹ General Equipment Section

Iz pevačkih horova koji su došli sa raznim partijama drugova, formiran je jedan širi zbor od oko 60 pevača. Zbor je visokog kvaliteta i dosada je dva puta javno nastupio. Prvi put za proslavu 14 jula, francuskog nac. praznika, drugi put za snimanje na ploče od strane savezničkog vojnog prop.[agandnog] odseka.

Za razonodu i održavanje fizičke kondicije kod drugova uspostavljene su sportske sekcije koje formiraju timove za fudbal, bezbol, laku atletiku itd.

U pogledu stručne naobrazbe drugova nastojimo da se ista čim više produbi, te da se drugovima pored praktične izobrazbe u radionicama paralelno omogući i teoretska izobrazba. U tu svrhu organizovani su u logoru večernji tečajevi iz motoristike, elektrotehnike, opisa aeroplana i aeropl.fanskih] instalacija, matematike i engleskog jezika.

Jedanput nedeljno vrši se obuka iz egzercira.

U nedelju u logoru drži se misa. Misu drži hrvatski sveštenik koji je u tu svrhu dodeljen RAF-u.

Odnosi sa savezničkim oficirima:

Odnosi sa engleskim rukovodećim oficirima su korektni i striktno službeni. Ceneći pravilno vrednost radne snage naših drugova izlaze nam u većini slučajeva u pogledu naših traženja ljubazno u susret.

Van službe ne traže lični kontakt, sem nekih izuzetaka, te postoji izvesna rezervisanost sa njihove strane. Uzrok tome može da leži delimično i u nedovoljnom poznavanju engleskog jezika sa naše strane.

Sa strane francuskih rukovodilaca oficira koji rade u M. Blanchu nailazimo na vrlo srdačan i drugarski prijem. Sa razloga ali da se ne bi stvorila neka nepoželjna ljubomora ne upuštamo se u nikakve javne manifestacije toga prijateljstva.

Odnosi između naših boraca te engleskih i francuskih vojnika i radnika su korektni i drugarski.

RADIONICA U BUFARIKU:

U Bufariku nalazi se jedna vazd.[uhoplovna] radionica u kojoj se vrše glavni popravci trupa, krila i repnih površina aeroplana Spitfajer, opravak aeroplana (trupa) Moskito, nova izradba drvenih elisa te manji popravci motora Merlin.

Kod našeg dolaska ovamo, u Bufariku se je nalazilo 76 drugova koji su tu dovedeni 10-11-44 god. iz engleskih zarobljeničkih logora kao stručno vazd.[uhoplovno] osoblje. NOV pristupili su kompletno 24 aprila 44 god.

6-VT-44 god. stigao je u Bufarik drug p.poručnik Dragi, čević Ivo kao rukovodilac za tu grupu.

Istog dana stigli su u tu radionicu 152 druga i to: iz logora 204 te iz 386, 287 i 388 pionirske čete.

10-VI-44 god. stiglo je u Bufarik iz istih logora još 38 drugova.

13-VI-44 god. stiglo je u tu radionicu još 36 drugova iz američkih zarobljeničkih logora.

20-VI-44 god. stigli su u Bufarik kapetan Rodić i p.poručnik Kos.

5-VII-44 god. stigli su u Bufarik 45 drugova upućenih iz M. Blanche.

13-VII-44 god. stigli su u Bufarik poručnici Di Batista i Zrilić a drug p.poručnik Kos vratio se u M. Blanche.

Prema tome danas je brojno stanje u Bufariku 4 oficira i 347 boraca.

Celokupan rad oko održavanja discipline, kulturno-prosvetnog rada, stručne nastave, formiranja jedinica itd. koordinira se sa radom našeg odreda u M. Blanšu.

Međutim u Bufariku postoji izvesna poteškoća po svim tim pitanjima pošto su drugovi za sada razmešteni u pet odvojenih logora. Sa naše strane poduzeti su potrebni koraci da se uspostavi zajednički logor za sve drugove te je u tom pogledu postignut već načelan sporazum sa nadležnim engleskim vlastima.

Napominjemo da su skoro svi drugovi, kako ovi ovde tako i oni u Bufariku, isključivo slovenačkog porekla.

Uz drugarski pozdrav,

SMET FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Stab
komandant detašmana
major,
Dan.¹² Hubmajér

Prilog 1

R A S P O R E D

DRUGOVA U RADIONICAMA 144 M. U. Na dan 5-VI-1944

E.R.S. — DEMONTAŽA MOTORA ¹²	15
A.R.S. »B<C«	15
M.T. — SECTION ¹⁵	13
TEST BENCH MARLIN ¹⁰	5

¹² Danilo

¹⁵ Motor Transport Sektion (transportna sekcija)

¹⁶ Stanica za ispitivanje motora »marlin«

ELECTRICIANS M.T.R.S. ¹⁷	3
LOCKSMITH SHOP M.T.R.S. ¹⁸	26
MOTORISTI M.T.R.S.	21
KOVACI M.T.R.S.	13
GAS SVASARJI ¹⁹	4
STORES M.T.R.S. ²⁰	6
COMPRESSOR SHOP ²¹	4
ELECTRICIANS	8
PERSPEX SHOP ²²	4
PAINTERS »G« HANGAR ²³	3
HALIFAKS METAL WORKERS ²⁴	4
INSTRUMENT SECTION ²⁵	5
TANK SHOP ²⁶	5
RADIO M. ²⁷	4
AIRFRAME »G« HANGAR ²⁸	12
FITTERS ENGINE ARS »A« LIBERATOR ²⁹	9
CARLING SECTION ³⁰	5
CARPENTERS ³¹	43
KUHARI NA AERODROMU	15
ARMOURERS ³²	10
KROJACI	5
EQUEPMENT STORES ³³	3
TEST BENCH PRATT WHITNEY ³⁴	4
SHOE-MAKER ³⁵	3
BRICKLAYERS (ZIDARI)	7
DRIVERS ³⁶	26
KUHARI NA FARMU	15
PISARI »«	2
OPSTA SLUŽBA	4
MEDICAL ORDERLY ³⁷	1

SVEGA 322

- ¹⁷ Electricians Motor Transport Repair Section (električari radionice za glavne opravke automobila i automobilskih motora)
- ¹⁸ Bravarska radionica
- ¹⁹ Zavariivači
- ²⁰ Skladištari radionice za glavne opravke automobila i automobilskih motora
- ²¹ Kompresorska radionica
- ²³ Radionica za opravku pleksi-stakla
- ²³ Bojadisari »G« hangara
- ²⁴ Bravari na avionu »halifaks«
- ²⁵ Sekcija (radionica) za opravku instrumenata
- ²⁶ Radionica za opravku rezervoara
- ²⁷ Radio-mechanician (radio-mehaničar)
- ²⁸ Radionica za opravku aviona hangara »G«
- ²⁹ Mehaničari motora radionice za opravke aviona »A«
- ³⁰ Stolarska radionica
- ³¹ Stolari
- ³² Oružari
- ³³ Skladište odećne opreme
- ³⁴ Stanica za ispitivanje motora »pratt whitney«
- ³⁵ Obučar
- ³⁶ Šoferi
- ³⁷ Bolničar

BR. 39

**IZVEŠTAJ NAČELNIKA VAZDUHOPLOVNOG ODELJENJA
VRHOVNOG ŠTABU NOV I POJ OD 3. AVGUSTA 1944. VR-
HOVNOM ŠTABU O STANJU NA AERODROMIMA NJEGO-
VUĐA I BERANE¹**

P. pukovnik Ulepič Zdenko
3 avgust 1944
Položaj

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ

Položaj

Prema naređenju Vrhovnog komandanta NOV i POJ obi-
šao sam aerodrome na teritoriji Crne Gore i našao slijedeće:

1. — Aerodrom »Negobuđa«.

Aerodrom je potpuno osposobljen za dnevno i noćno slije-
tanje transportnih aviona i aviona, za vezu. Dimenzija aero-
droma odgovara za slijetanje ratnih aviona lakšeg tipa.

Cjelokupna instalacija za noćno slijetanje je svojina en-
glesko-amerikanske misije. Preduzete su mjere da se nabavi in-
stalacija tako da bi se aerodrom mogao upotrebljavati i u slu-
čaju da englesko-amerikanska misija instalaciju prenese na neki
drugi teren. Slijetanje za nuždu moglo bi se vršiti i bez te in-
stalacije — paljenjem vatri.

Radio-stanice, koje su upućene na aerodrom »Negobuđu«
prilikom formiranja 3 vazduhoplovne baze, iskoristio je Drugi
udarni korpus za svoje operativne jedinice a obzirom na to što
aerodrom u to doba nije funkcionirao.

Za uspostavljanje direktne veze sa bazom u Italiji² po-
trebno bi bilo uputiti 3 vazduhoplovnoj bazi jednu jaku radio-
stanicu sa radio-telegrafistom. Sa radio-telegrafistom bi tre-
balo dostaviti i šifru, čiji drugi primjerak bi trebalo dostaviti
Sovjetskoj radio-stanici u Bariu, pošto ista ima neposrednu vezu
sa bazom u Italiji.

Kod 3 vazduhoplovne baze nema pretstavnika sovjetske
misije.

Zamoljen je Štab II Udarnog korpusa da popuni nedosta-
juće ljudstvo aerodromske čete, kako bi se oslobodilo ljudstvo

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br.
2/1—4, k. 15.

² Misli se na bazu NOVJ u Bariju.

pratećeg bataljona V.Š. koje za sada pomaže pri obavljanju aerodromske službe.

Sva pitanja unutrašnje službe regulisana su na licu mjesta i sa Štabom II Udarnog korpusa.

2. — Aerodrom Berane.

Bazi na aerodromu u Beranama određen je naziv »4 vazduhoplovna baza«. Štab II Udarnog korpusa odredio je komandanta i politkomesara koji su potpuno upoznati sa dužnostima aerodromske službe.

Tehnička organizacija na aerodromu je sprovedena vrlo dobro, postoji električni štart i rezervna svjetlosna linija pomoću parafinskih lampi.

Sadašnje letilište omogućava dnevno i noćno slijetanje svih aviona srednje tonaže. Pošto budu završeni radovi na proširivanju aerodroma, koji su sada u toku, biće aerodrom sposoban i za slijetanje najtežih aviona.

I taj aerodrom trebalo bi opremiti sa jednom primopredajnom radio-stanicom sa radio-telegrafistom, koji bi održavao vezu sa bazom u Italiji.

I kod ove vazduhoplovne baze potrebno je popuniti aerodromsku četu koja za sada raspolaže sa svega 9 drugova.

Na oba aerodroma uputiće se meteorološke ekipe od meteorologa, koji sada završavaju kurs u Bariu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Vazduhoplovni p.pukovnik,
Zdenko Ulepić

IZVEŠTAJ VAZDUHOPLOVNOG PREDSTAVNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ U KAIRU OD 13. AVGUSTA 1944. VRHOVNOM ŠTABU O JUGOSLOVENSKIM VAZDUHOPLOVNIM MEHANIČARIMA U AFRICI, PREBACIVANJU 1. LOVAČKE ESKADRILE U ITALIJU I ŠKOLOVANJU JUGOSLOVENSKIH VAZDUHOPLOVACA U AFRICI¹

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ

1) Od Slovenaca koji su pripadali talijanskoj vojsci, a koji su se nalazili u raznim zarobljeničkim logorima u Sjevernoj Africi, po prethodnom izjašnjenju za NOV Jugoslavije, ostavljeni su da se usposobljavaju za vazduhoplovne mehaničare 1252 druga. Oni su do prije mjesec i po dana bili raspoređeni po raznim aerodromima u Alžiru i Tunisu. Prije mjesec i po dana uspjeli smo da ovo ljudstvo sakupimo u dvije velike aeroplanske radionice 25 km od grada Alžira. Također smo uspjeli da među njima ubacimo u ove radionice 14 naših tehničkih oficira.²

Aeroplanske radionice su ogromne sa svim odjeljenjima za popravku i izradu aeroplana i motora tipa Spitfire, Mosquito, DC-3 i Halifax. Drugovima je omogućeno da u ovim radionicama nauče sve što im je potrebno za opravku i izradu pomenutih tipova aviona i pripadajućih im motora. Rade pod istim okolnostima pod kojima i engleski vojnici, a poslije radnog vremena idu u zasebni logor gdje je tehničkim oficirima potpuno omogućeno da im drže teorije časove iz aviona i motora. Poslije radnog vremena omogućen je rad raznim sekcijama (kulturno-prosvjetnoj, sportskoj, umjetničkoj i svim ostalim sekcijama koje se nalaze po našim jedinicama u zemlji).

Mehaničari su podijeljeni na čete, bataljone, a u radionicama po raznim specijalnostima,

Kvalitet ljudstva je odličan. Ono što su najviše voljeli u talijanskoj vojsci — pijančenje suzbijeno je do najmanje mjere. Tako da se od 1252 čovjeka može naći jedva 4 slučaja koji vole da piju. Sami drugovi međusobno na raznim konferencijama kritikuju jedan drugog za razne greške.

Nastojimo da se od ovih ljudi ne stvaraju automati u radu, već da se osamostaljuju, tako da docnije može svaki pojedinac sam voditi posao za koji je specijaliziran. Naši tehnički oficiri u ovom pogledu ulažu velikog truda i dobro uspijevaju.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 11/4, k. 1449.

² Vidi dok. br. 38.

2) Prva naša eskadrila u Benini završila je školovanje. Ovih dana otputovala je za Italiju i ući će u sastav Balkanskog vazduhoplovstva (Balkan Air Force).³ Kompletirana je sa svim materijalom, kako vazdušnim tako i zemaljskim. I letaći i zemaljsko osoblje za sve vrijeme školovanja pokazali su puno volje i puno truda i rezultat je odličan. Obećavaju mnogo i ubijeđen sam da će letaći i u borbi pokazati dobre rezultate.

Mišljenja sam da letache treba čuvati što se više može, jer je to dio starešinskog kadra našeg budućeg vazduhoplovstva.

Treba nastojati da se tip Spitfirea broj V, sa kojim je eskadrila naoružana, zamijeni sa Spitfire IX. Spitfire IX je daleko boljih osobina nego Spitfire V.

3) Druga naša eskadrila u Benini je u toku školovanja.⁴ Kvalitet ljudstva po stručnosti i fizičkoj kondiciji skoro je bolji nego onaj u prvoj eskadrih. Do sada su se pokazali odlični u radu. Nastojaćemo da se kod pojedinaca otklone kako moralni tako i politički nedostaci.

Lovac — bombarder Hurricane, sa kojim će ova eskadrila da bude naoružana, zastario je i ne odgovara savremenoj borbi. Dobro bi bilo kad bi i ova eskadrila bila naoružana sa Spitfire-ima. Oni⁵ reklamiraju ovaj avion kao raketni, međutim i te rakete i brzina i pokretljivost ne odgovaraju savremenoj borbi, i oni avion Hurricane izbacuju iz svog naoružanja.⁶

4) Po raznim logorima u Egiptu nalazi se 21 oficir, 32 podoficira i 27 boraca koji ni do danas nisu stupili ni u jednu vazduhoplovnu školu. Svi ugovori i svakodnevne intervencije nisu ništa pomogle. Svakog dana obećavaju ali ništa ne ispunjavaju.⁷ Mi smo za ove ljude tražili izlaz iz RAF-a i upućivanje u Italiju. Engleska vazduhoplovna komanda na Srednjem Istoku čini sve da drugovima onemogući izlaz iz RAF-a. Svi su izgledi da će 15 oficira, 27 podoficira i 27 boraca poslati u Južnu Afriku.

³ Eskadrila je sa aerodroma Lete kod Bengazija preletela na aerodrom Kane kod Termolija, u južnoj Italiji, odakle je 18. avgusta 1944. počela da dejstvuje nad jugoslovenskom teritorijom (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/1—10, k. 1466 A).

⁴ Odnosi se na ljudstvo lovačko-bombarderske eskadrile NOVJ. Ona je, po završenom školovanju ljudstva, formirana 1. jula 1944. na aerodromu Benina kod Bengazija (Libija). Imala je naziv: 351. Yugoslav Squadron, a dejstvovala je sve do maja 1945. u sastavu, kao i 1. lovačka eskadrila, Vrhovne komande RAF-a. Imala je 16 lovaca-bombardera tipa »hariken« (vidi Arhiv VII, reg. br. 9/1—4, k. 1450).

⁵ Reč je o Britancima.

⁶ Vrhovni komandant NOV i POJ maršal Jugoslavije Josip Broz Tito tražio je 26. avgusta 1944. preko britanske vojne misije pri Vrhovnom štabu NOV i POJ da se avion »hariken« zameni modernijim tipom lovca »tajfunom« (vidi dok. br. 50).

⁷ Misli se na britanske vojne vlasti u Kairu.

Cilj im je da ih tamo vuku godinu dana po raznim logorima, sa namjerom da im onemoguće školovanje. Također im je cilj da ove ljude udalje tako da ne budu u našem dohvatu i da ne primaju naše instrukcije.

5) Od engleske komande na Srednjem Istoku zabranjeno je svako prelaženje ljudstva Jugoslovenske kraljevske vojske u NOV.

Avijatičari u Južnoj Africi i Rodeziji, koji su se izjasnili za NOV, nalaze se i dalje tamo i onemogućen im je svaki kontakt s nama.

7) Molim:

- a) da se svim silama založite da se grupama avijatičara koji ni do danas nisu otpočeli školovanje omogući izlazak iz RAF-a i prebace u Italiju. Ovo smatrajte kao hitno, jer ima mogućnosti da ih svakog časa pošalju u Južnu Afriku;
- b) da se omogući prelazak oficirima, podoficirima i vojnicima Kraljevske jugoslovenske vojske u NOV;
- c) da se više ni jedan avijatičar ne šalje na Srednji Istok u cilju školovanja;
- d) da se omogući prebacivanje bolničarkama i borcima dobrovoljcima iz izbjegličkih logora u Egiptu u domovinu. Napominjem da je od naše strane traženo ovo prebacivanje prije 45 dana i da engleske vojne vlasti nisu ni do danas po tome uradile i vjerojatno je da neće ni uraditi bez vaše intervencije;
- e) da mi se omogući odlazak u Južnu Afriku kako bih došao u kontakt sa jugoslovenskim avijatičarima i sa našim življem koje je tamo naseljeno. Oni pokazuju najbolju volju da pomognu narodima u Jugoslaviji ali su u tome sprečavani od strane engleskih vlasti, a na intervenciju četnika.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU! .

Kairo, 13 avgusta 1944

Vazduhoplovni pukovnik,
Bozo Lazarević

BR. 41

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
18. AVGUSTA 1944. O PRATNJI BRITANSKIH LOVACA-
BOMBARDERA PRI NAPADU NA NEMACKE SNAGE U
SELU ŠKRABALIČIMA NA PELJEŠCU I PRI IZVIĐANJU
KOMUNIKACIJE TREBINJE — BILEĆA¹**

MESEC AVGUST 1944. g.

18. VIII. 1944. g.

OPERACIJA BR. 1

Zadatak: Pratnja lovaca-bombardera² prilikom napada na
Škrabiće.³

Broj aviona:	2 Spitfajer V	Vreme letenja:	4 sata
Poleteli:	10.00 časova	Sa aerodroma »	Canne «
Sleteli:	12.00 časova	kod Termolija ⁴	

Piloti: vođa kapetan **Protić** Mileta
br. 2 kapetan **Kluz** Franjo

Britanski lovci-bombarderi promašili cilj. Inače bez događaja.

OPERACIJA BR. 2

Zadatak: Pratnja lovaca-bombardera, naoružano izviđanje
Trebinje — Bileća.

Broj aviona:	2 Spitfajer V	Vremé letenja:	4 sata i 30 minuta

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/8—4, k. 1450.

² Eskadrila je pratila na zadatak lovce-bombardere britanskog 281. vinga, u čijem se sastavu i nalazila. Taj ving je pripadao britanskom Balkanskom vazduhoplovstvu (BAF — Balkan Air Force), koje je od jula 1944, kada je formirano, do kraja rata, dejstvovalo sa aerodroma u južnoj Italiji a nad teritorijom Balkana (otuda mu i naziv).

³ Verovatno s. Skrabalići, južno od Janjine, na Pelješcu; na poluotoku Pelješcu nalazili su se delovi nemačke 369. legionarske divizije sa kojima je, naročito, u oktobru 1944. vodila borbe 26. NO divizija (vidi Zbornik, tom V, knj. 33, dok. br. 73). — To je prvi borbeni zadatak 1. eskadrile posle njenog formiranja 22. aprila 1944. na aerodromu Benina kod Bengazija u Libiji.

⁴ U početku je eskadrila dejstvovala sa aerodroma Kane k' Termolija, a od 25. avgusta 1944, odeljenjem (»detašmanom«) od 4—8 aviona, i sa otoka Visa. Od 31. januara do 16. aprila 1945. eskadrila je bazirala na Visu, a potom na aerodromu Skabrnje (Prkos) kod Zadra (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/1—10, k. 1466 A).

Poleteli: 14.15 časova Sa aerodroma »Canne« —
Sleteli: 16.30 " Termoli
Piloti: vođa poručnik **Ankon** Leopold
br. 2 kapetan Kraus Branko

Na putu nije pronađen nikakav cilj, te napad nije vršen.

BR. 42

PRIVREMENO UPUTSTVO GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE OD 18. AVGUSTA 1944. O ORGANIZACIJI I FORMACIJI VAZDUHOPLOVNIH BAZA DRUGOG REDA¹

Op. 51/44
18.VIII.1944

¹ PRIVREMENO UPUTSTVO ZA AEROBAZE NOV
: ;; . f i. dio

Do dolaska naše avijacije u zemlju² iz-
daje se ovaj privremeni uput za organizaciju
letilišta-aerodroma i prihvat transportnih
aviona.³

Zadaci kod or- Kod organizacije aerobaza⁴ i njihova
ganizacije aero- rada treba predvidjeti zadatke, koje možemo
baza i njihova podjehtiti na dvije grupe:
rada a) stalni zadaci
b) izvanredni zadaci.

Stalni zadaci Stalni zadaci su: priprema terena, oz-
načivanje terena noću i danju, signalizacija

* Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br.
4—1/, k. 111.

² Misli se na dve lovačke eskadrile, formirane aprila i jula 1944.
na aerodromu Benina u Libiji, koje su od 18. avgusta, odnosno 13. ok-
tobra 1944. dejstvovale nad jugoslovenskom teritorijom sa aerodroma
Kane kod Termolija (južna Italija). Nalazile su se u sastavu britanskog
281. vinga Balkanskog vazduhoplovstva (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/1—10,
k. 1466 A i reg. br. 9/1—4, k. 1450).

³ Odnosi se na savezničke transportne avione koji su prenosili
materijal za NOVJ.

⁴ Naziv za vazduhoplovne jedinice u Hrvatskoj i Sloveniji, u
ostalim krajevima usvojen je naziv: vazduhoplovna baza.

	sa avionima u zraku i na zemlji, prihvata aviona, istovar aviona sa predajom materijala intendaturama, otprema ranjenika, bolesnika i svih ostalih određenih za evakuaciju, priprema aviona za odlazak, uzdržavanje i popravak terena. Osiguranje aerodroma. Uzdržavanje signalnih sredstava i uređaja. Održavanje stalne veze sa pretpostavljenim štabom na terenu.
Izvanredni zadaci	Izvanredni zadaci jesu: organizacija radnih aerodroma, organizacija saradnje savezničke avijacije sa jedinicama NOV, operativna priprema za akciju i dostavljanje iste misijama kod aerobaze.
Podjela aerobaza	Prema svojoj svrsi dijelimo aerobaze na: a) aerobaze I. reda b) aerobaze II. reda.
Aerobaze I. reda	Aerobaze I. reda služe za prihvatanje transportnih aviona, kao i radni aerodromi za ratnu avijaciju iz baza u inostranstvu. Izbor zavisi o terenskim mogućnostima i strategijskim potrebama.
Aerobaze II. reda	Aerobaze II. reda služe za prihvatanje transportnih aviona. Ovaj uput predviđen je za aerobaze II. reda.
II. dio	
Izbor terena — letilišta	Kod izbora terena treba voditi računa o slijedećim uslovima: tvrdoća terena, oblik i veličina terena, smjer glavnih vjetrova, prilazi, blizina obronaka i planina, blizina komunikacija, udaljenost od neprijateljskih uporišta.
Tvrdoća terena	Tvrdoća terena treba biti što veća, jer se radi o spuštanju aviona od 7 do 8 tona težine sa teretom od otprilike 3 tone. U slučaju nasipanja terena treba da je od materijala najviše zastupljen kamen, a zemlja samo za poravnanje. Za poravnanje dobro je busenje trave sa zemljom.

Veličina i oblik staze	Obliku i veličini terena najbolje odgovara [staza] širine 75—150 m, a duljine: 1.) za dnevno sletanje: a) avioni kategorije »Lysander« i si. 600 m b) avioni kategorije »D C-3« (transportni avioni) 800 m c) avioni type »Liberator« 1200 m (podatak za slučaj prisilnog sletanja) d) avioni kategorije »Halifax« 1800 m 2.) za noćno sletanje: a) avioni pod a) i b) trebaju stazu duljine 1200 m b) avioni pod c) i d) trebaju stazu duljine 2000 m.
Glavni pravci vjetra	Teren — staza trebà da bude položena u korito pravca glavnih vjetrova tog kraja.
Karakter zemljišta	Teren treba da je potpuno ravan. Dovoljava se zapravo da teren visi najviše 1%. Najzgodniji su travnjaci sa niskom travom. Visoku travu treba pokositi. Tereni sa sitnim kamenjem mogli, bi biti opasni kod rada motora kad ehša nosi i sitno kamenje.
Prilazi	Teren mora imati prilaz za sletanje i poletanje, tako da samo produženje staze u oba smjera mora biti takovo da 100 m prije i poshje staze nema nikakve prepreke na terenu, — tako da i taj dio staze mogu rabiti avioni u slučaju nužde.
Udaljenost od obronaka i planina	Udaljenost od obronaka mora biti barem dva do tri kilometra zbog lakšeg prilaza aviona nad aerodrom, te njihovo spuštanje i uzletanje, tj. obronci planina ne smiju prelaziti ravninu položenu sa aerodroma pod kutem od 5° (ili 10%) ili 200 m na 2 km, te 300 m na 3 km (Vidi skicu u prilogu).
Komunikacije	Za otpremu materijala treba postojati put ili cesta.
Udaljenost neprijatelja	Udaljenost od neprijatelja treba da je barem takova, da avioni kod sletanja i poletanja nisu ugroženi od topovske paljbe.

Oznake staze	Označivanje staze vrši se: a) danju b) noću.
Oznake danju	Najvažnija su rubna bijela platna, platneni rubni kutevi za označivanje rubova i kutova terena. Veličina krakova tog kuta treba da je 3 x 3 m, a širine oko 0,5 m. Važan je nadalje platneni »T« za označivanje pravca i početka sletanja. Tri m je dugačka vodoravna crta kod »T«, a 3 m njegova okomita linija. Platneno »T« se nalazi na početku staze. U slučaju pomanjkanja platna mogu biti te oznake učinjene tako da se plitko iskopa zemlja u obliku tih znakova. Osim platnenoga »T« po danu treba imati za smjer vjetra »kobasicu za vjetar« (bjelo-crvene boje) ih se pah sa vanjskih strana platnenih kuteva na početku terena vatra kod koje je najvažnije da daje dosta dima. Osim toga potrebno je da dulje stranice staze budu označene rubnim platnima 3x0,5 m ili zastavicama na svakih 100 m veličine 50 x 50 cm. Visina tih zabodenih zastavica ne smije prelaziti 1 m visine iznad terena. Boja rubnih zastavica je žuta. Opasna mjesta se označavaju crvenim zastavicama.
Oznake noću	Noću se obilježava staza sa bjelim svjetlima (malim lomačama, pilotinom nattopljenom sa naftom, petrolej, kante sa debelim fitiljom, te i električno osvjetljenje). Način osvjetljenja sa petrolejskim kantama je vrlo zgodan zbog mogućnosti brzog paljenja i gašenja, te lake prenošljivosti. Staza se noću obilježava u obliku obrnutog slova »L«, s time da avioni slijeću duž duljeg kraka prema kraćem kraku, koji ujedno označuje svršetak terena. Prije početka i završetka staze u udaljenosti 100 m nalazi se po jedno crveno svjetlo sa svake strane. Unutar ovih crvenih i najbližih bjelih svjetala nalazi se teren koji služi za rezervu. Crvena svjetla označavaju opasna mjesta. Za bolje obilježavanje širine staze može se metnuti nasuprot prvom bjelom

	svjetlu u udaljenosti širine staze još jedno bjelo svjetlo.
Označavanje komandnog — kontrolnog mjesta	Sa komandnog ili kontrolnog mjesta ili tornja izdavaju se signalima naređenja avionima. Ovo mjesto se nalazi kod 3. svjetla ili zastavice. To se mjesto označuje sa još jednim svjetlom ili zastavicom i jednom vatrom. Ovaj prostor treba po mogućnosti ograditi sa crvenim zastavicama i u taj prostor imade pristup samo komandno osoblje i osoblje određeno za signalizaciju.
Označivanje mjesta za parkiranje aviona	Kada avioni slete, oni trebaju brzo osloboditi stazu za daljnji let, te se odvođe na mjesto gdje će se vršiti istovar. Ovo mjesto parkiranja treba također označiti sa bjelim signalnim zastavicama. Taj prostor treba da je dovoljno velik, tako da može primiti 8—10 aviona. Istovareni materijal odnosi se odmah na rub toga prostora i ovaj teren treba da je dobre kakvoće i tvrdoće.
Mjesto za one koji će otputovati avionima	U udaljenosti 100—150 m od staze treba odrediti mjesto gdje će biti smješteni svi oni koji čekaju da se ukrcaju u avion. U blizini kontrolnog mjesta na udaljenosti otprilike 100 — 150 m od staze određuje se i ograditi bjelim zastavicama prostor gdje će se zadržavati sve osoblje koje dolazi kao službena pratnja ih za doček putnika koji dolaze iz inostranstva. Ovo je potrebno zbog njihove sigurnosti i održavanja reda na letištu. Za vrijeme zadržavanja na aerodromu sve ovo ljudstvo podvrgava se naređenjima komande aerobaze. Zabranjen je pristup na aerobazu svim nezaposlenim mještanima, kao i svim onima koji dolaze privatno za ispraćaj ili za doček. Sve oznake danju, noću i kod električnog osvjetljenja vidi na priloženom planu jednog aerodroma 1200 x 150 m.

III. dio

Dolazak aviona	U času dolaska aviona tehnički oficir — kontrolor aerodroma izdaje naređenja da se upale ona svjetla koja su određena za

noćno označivanje staza — letilišta. U slučaju daljeg sletanja staza treba da je već ranije označena.

Avioni prije sletanja kruže iznad aerodroma u visini iznad 500 m, sa brzinom manjom od 240 km/sat. Nijedan avion se ne može spustiti ili uzletiti bez dozvole tehničkog oficira (koga nazivamo »kontrolor aerodroma«) dane signalnom lampom, raketom ih putem radija.

Prisilno spuštanje

Avioni koji se moraju prisilno spustiti imaju prednost kod spuštanja. U takovom slučaju davače pilot sa svojim pozicijskim ih navigacionim svjetlima ih reflektorima za spuštanje kratke biješkove. Tada kontrolor aerodroma poništava sve ranije date dozvole za sletanje i poletanje i prihvata taj avion.

Signalizacija aviona u zraku

Davanje signala sa kontrolnog mjesta aviona u zraku i na zemlji vrši se danju i noću zelenim i crvenim svjetlom upravljanim u avion, ili zelenom i crvenom raketom u pravcu aviona.

Avion kod dolaska na teren daje znak raspoznavanja određen za taj dan. To je jedno od slova morzeove abecede. Sa komandnog mjesta odgovara se sa morzeovim slovom određenim za taj dan bacanjem bjelog ili zelenog mlaza svjetla prema avionu. Taj se znak daje dok je avion još iznad 500 m, nije počeo kružiti za silazak.

Zelenim signalnim svjetlom ih raketom upravljenom u pravcu aviona daje se dozvola za sletanje. Ovaj se znak daje avionu kad se isti nalazi na lijevu krilu iznad aerodroma.

Crveno svjetlo ih raketa upravljena u pravcu aviona znače zabranu spuštanja (ili uzletanja) za taj avion. Avion će u tom slučaju nastaviti kruženje u određenoj visini dok ne dobije zeleni signal.

Signali aviona na zemlji

Bjelo svjetlo upravljeno prema avionu znači slobodno manevriranje.

Zeleno svjetlo upravljeno prema avionu znači slobodno uzletanje.

Crveno svjetlo upravljeno prema avionu znači zabranu uzletanja ili »Stoj«.

Niz uzastopnih zelenih signala znači »Brzo«.

Vođenje aviona
po zemlji

Vođenje aviona po zemlji vršiće naročito osposobljeno i uvježbano aerodromsko osoblje, a nazivaćemo ih u ovom uputu »aerodromski vodioci«. Noću će aerodromski vodilac biti opskrbljen sa dvije električne svjetiljke, te sa jednom rezervnom žaruljom i jednom baterijom. Danju će se vršiti vođenje aviona po zemlji žutim zastavicama. Kod vođenja aviona treba imati na umu da avion ima dugački nos, te da za pilota postoji slijepi prostor. Zbog toga treba da se aerodromski vodilac nalazi tako, da ga i kod višemotornih aviona na hjevoj strani sjedeći I. pilot, tj. kapetan zračnog broda može vidjeti i pratiti dane znakove. Kod jednomotornih aviona može se aerodromski vodilac nalaziti sa jedne i sa druge strane, ali uvijek izvan shjepog prostora.

Vođenje aviona
u pravcu

Iza sletanja aviona i danog znaka sa kontrolnog mjesta za slobodno manevrisanje izlazi aerodromski vodilac na stazu i doziva avion da isti krene prema njemu tako da u raširenim rukama drži svjetiljke ih zastavice u visini ramena, te vrši kretanje ruku kružno dovoljnom brzinom. (Slika 1).

Skretanje
aviona

Da se avion okrene u desno, aerodromski vodilac drži u desnoj ruci svjetlo mirno, a okreće samo svjetlo u hjevoj ruci u visini ramena. (Tada će avion sa više motora pojačati rad lijevih motora, a smanjiti desnih motora, avion će skrenuti desno). Skretanje lijevo postiže se obratno. (Slika 2 i 3).

Zaustavljanje
aviona

Zaustavljanje aviona vrši aerodromski vodilac tako da prestane kružiti sa svjetlima (zastavicama) u visini ramena. (Slika 4).

Gašenje motora

Gašenje motora na avionu traži aerodromski vodilac tako da objema svjetiljkama (zastavicama) maše unakrst. (Slika 5).

Pomoću navedenih znakova avion je doveden na mjesto za parkiranje na istovar

i utovar. Po završenom istovaru i utovaru dobiva avion sa kontrolnog mjesta zeleni signal da može krenuti na uzletanje. Aerodromski vodilac odvede avion u pravcu na početak staze za uzletanje.

Istovar materijala

Da bi se istovar što brže, uspješnije i u što boljem redu izvršio, treba da taj posao obavi prometna sekcija aerobaze. Kod dolaska više aviona potrebno je imati dvije ekipe od 8—10 ljudi koji će istovariti brzo avion i odnesti tovar na rub mjesta za parkiranje. Kod svakog istovarivanja potrebno je da se uz šefa ekipe za istovar nalazi jedan rukovodilac sa strane ustanova koje će preuzimati materijal tako da isti može odmah ustanoviti nedostatke na pakovanju stiglog materijala. Po odlasku aviona, oba ova rukovodioca uz pomoć svojih organa izvrše primopredaju istovarenih stvari. Sa mjesta istovara odvaža materijal intendantura komande kojoj je to povjereno. U vremenu od 10 minuta mora biti svaki avion istovaren i utovaren, tj. spreman za odlazak. Odvažanje robe sa aerodroma mora biti izvršeno prije dana.

Evakuacija ranjenika

Sanitetske ustanove kojima je povjeren evakuacija da 24 sata ranije obavjeste bazu o približnom broju ranjenika te kakve su vrste. Ovo je potrebno kako bi se mogle izvršiti sve pripreme za prihvatanje ranjenika u bolnicama, kuda se evakuiraju. Komanda aerobaze čim sazna za dolazak aviona dužna je obavjestiti evakuacionu stanicu kako bi ona mogla blagovremeno dovesti ranjenike ih djecu na aerodrom. Zbog toga mora biti obezbjeđena brza veza. Po dolasku na aerodrom smještaju se ranjenici na za to određen prostor. Nakon dolaska aviona organ aerobaze obavjestiće sanitetske rukovodioce koliko će i koje vrste ranjenika ići u svaki avion. Organ OZN-a kod aerobaze izvršiće još jednom kontrolu ranjenika i njihovih karata. Na poziv organa aerobaze doći će ranjenici (bolesnici) u redu do aviona, gdje će se izvršiti utovar po bolničarima, članu posade i organu aerobaze.

Evakuacija djece i majki	Postupak kod evakuacije djece i majki je sličan gornjemu, s tim što ga ne vrše sanitetske, nego crnine vlasti uz saradnju OZN-a.
Ostali putnici	Kod ove evakuacije treba paziti da se ukrcaju samo oni koji imaju vizu OZN-a i evakuacionu kartu izdanu od GSNOV i POH, ili od štaba koga za to ovlasti GSH.
Organ OZN-a kod aerobaze	Za vršenje kontrole svih lica koja napuštaju zemlju preko aerobaze, dodjeljen je svakom štabu aerobaze organ OZN-a, koji će vršiti tu kontrolu.

V. dio

Osiguranje aerodroma	Kod osiguranja razlikujemo unutarne i vanjsko. Unutarnje osiguranje vrši aerodromska četa. Unutarnje osiguranje se vrši pomoću kordona stražara oko cijelog aerodroma za isturanje patrola. Ovim osiguranjem sprečava se pristup svim nezvanim licima na aerodrom. Vanjsko osiguranje mora biti povjereno jedinicama koje se nalaze u blizini aerobaze. Za odbranu iz zraka u sastavu aerodromske čete obavezno mora biti protuavionskih mitraljeza.

VI. dio

Formacija aerodroma II. reda	Za organizaciju što boljeg rada prema ovom uputu potrebno je da formacija aerobaze II. reda bude slijedeća: Štab: Komandant (avijatičar) Politkomesar Pomoćnik politkomesara Oficir pri štabu (tumač i oficir za vezu sa savezn. misijom, veza sa ustanovama i komandama, šef kancelarije) Zdravstveni referent Intendant Šef tehničke službe, koji neposredno rukovodi sekcijama. Štabu je pridodat organ OZN-a.

	Na rukovodećim dužnostima komandanta i tehničkog oficira je potrebno da budu avijatičari.
Tehnička služba	Šef tehničke službe sprovoda i usklađuje sav tehnički rad, koji se obavlja po sekcijama (signalna sekcija, sekcija aerodromske staze, prometna sekcija i građevinska sekcija).
Signalna sekcija	Dužnosti signalne sekcije su: prijem, vođenje, parkiranje i odašiljanje aviona pomoću signalnih uređaja ili pomoću radiofona (radio-telefon) i postavljanje telefonskih linija. Sastav signalne sekcije: Šef sekcije — signalist podoficir 2 — 3 signalista 2 — 3 aerodromska vodioca 1 — 3 telefoniste — radiotelegrafista.
Sekcija aerodromske staze	Dužnosti sekcije aerodromske staze su: kontrola ispravnosti aerodromske staze, obilježavanje aerodromske staze danju kutnim platnima, žutim zastavicama, označivanje pravca sletanja platnenim »T«, označivanje pravca vjetro paljenjem vatara sa mnogo dima, označivanje opasnih mjesta crvenim zastavicama, označivanje staze noću bjelim i crvenim svjetlima, kao i sve ostale oznake na aerodromu. Sastav sekcije aerodromske staze: Šef sekcije — podoficir 10 — 15 drugova.
Prometna sekcija	Dužnosti prometne sekcije su: brzi istovar, evidencija i predaja primljenog materijala intendanturama, saradnja kod evakuacije ranjenika i bolesnika, te i o tome vodi evidenciju. Ovamo spada i autovod aerobaze. Iz sastava ljudstva organizira mehaničku ekipu koja se brine za održavanje u ispravnom stanju svih motornih vozila baze, pored svojih redovitih dužnosti. Ova sekcija vodi brigu i o gorivu baze. Sastav prometne sekcije: Šef sekcije — podoficir

	2 — 3 ekipe po 8 drugova 1 autovod — 5 — 10 drugova.
Građevinska sekcija	Dužnosti građevinske sekcije su: uređenje novih i održavanje starih aerodroma, briga o nastambama, o kamuflaži, o sigurnosti pred požarom za vrijeme rada i odmora. Sastav građevinske sekcije: Sef sekcije — inženjer ih graditelj 4 — 5 drugova (tesara, zidara, stolara i si.). Opaska: Pomoćno osoblje za radove traži se kod omladinskih radnih organizacija. Imati u vidu mlade žene i djevojke.
Meteorološka služba	Meteorološka stanica formira se samo prema potrebama i mogućnostima.
Meteorološka stanica	Sastav stanice: Sef stanice 2 meteorologa.
Unutarnje osi- guranje	Dužnosti osiguranja su: unutarnje osiguranje aerodroma obrazovanjem kordona stražara, kontrola nad licima koja dolaze na aerodrom, isturanje patrola, stražarska služba za osiguranje štaba i savezničkih oficira, tehničkog materijala, te protuavionska obrana baze. Navedene dužnosti su povjerene aerodromskoj četi.
Aerodromska četa	Sastav aerodromske čete: Komandir Politkomesar Pomoćnik pohtkomesara Ekonom Dva voda za stražu i neposredno osiguranje baze — 60 drugova 1 PAM vod — 10—15 drugova.
Pomoćno osoblje	Za normalno odvijanje života u aerobazi predviđa se slijedeće pomoćno osoblje: 1 drug za kancelariju 1 ekonom 2 — 3 kuharice 1 brijač

- 1 krojač
- 1 postolar
- 1 — 2 ordonansa i kurira
- 1 — 2 higijeničarke
- 2 — 3 bolničarke.

DODATAK

Aerobaze I.
reda

Aerobaze koje posjeduju uslove da organiziraju saradnju operativnih jedinica NOV i savezničke avijacije (bombardiranje neprijateljske pozadine, praćenje i uništavanje neprijateljskih kolona, direktna saradnja sa pješadijom u borbi neposrednim radiofonskim upravljanjem borbene avijacije sa zemlje), te imaju aerodrome usposobljene za radne aerodrome, spadaju u aerobaze I. reda. Formacija ovih aerobaza povećava se sa operativnim i tehničkim osobljem te ljudstvom i sredstvima za bolje osiguranje.

Prihvat materijala bačenog padobranima

U krajevima gdje nema mogućnosti spuštanja transportnih aviona, organiziraju se baze za prihvat materijala bačenog iz aviona padobranima. Kao stalnu posadu na takvoj bazi treba odrediti jednu čet (50—60 ljudi) sa komandom čete. Obzirom na dužnosti (paljenje vatre, sakupljanje materijala itd.) u ovoj četi mogu biti borci slabije fizičke kondicije i mlade žene i djevojke. Za hvatanje veze sa avionima u sastav čete ulaze dva signalista sa potrebnim signalnim aparatima.

Za šire obezbjeđenje i pomoć u sakupljanju materijala određuju se djelovi operativnih jedinica.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

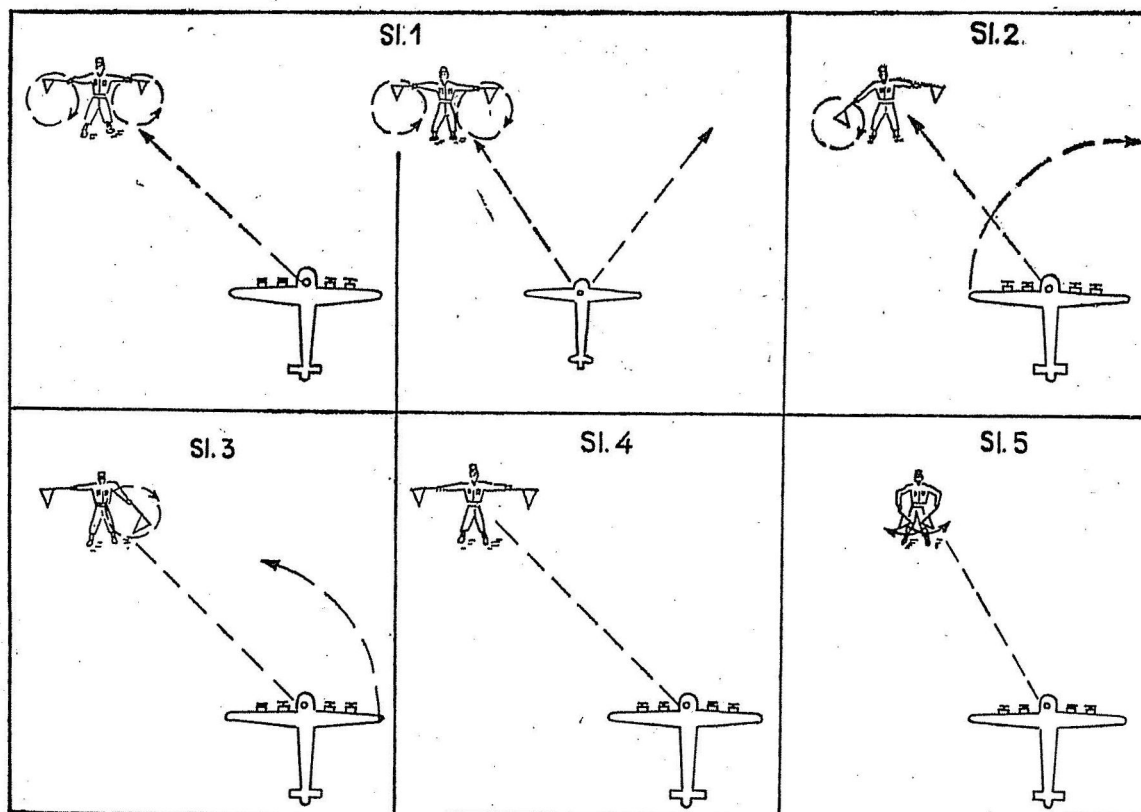
Politkomesar:
Rade Zigić

Komandant, generallajtnant:
Ivan Gošnjak

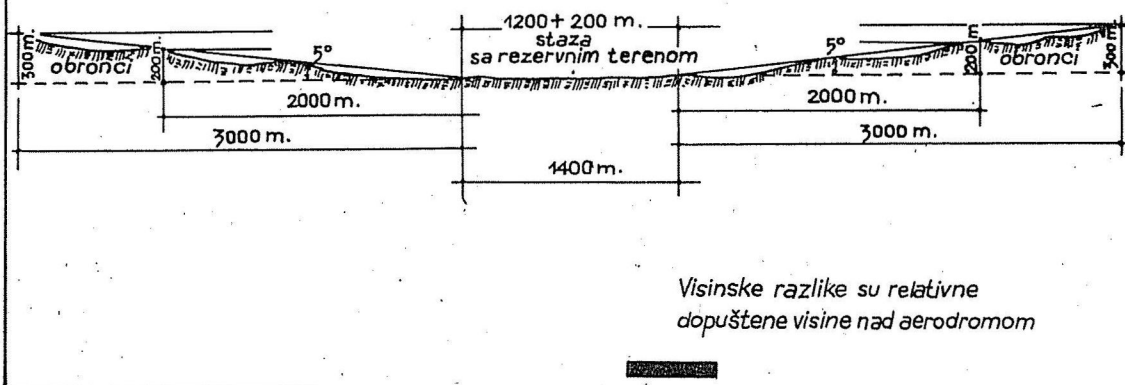
(M.P.)

Da je prepis vjeran originalu
potvrđuje

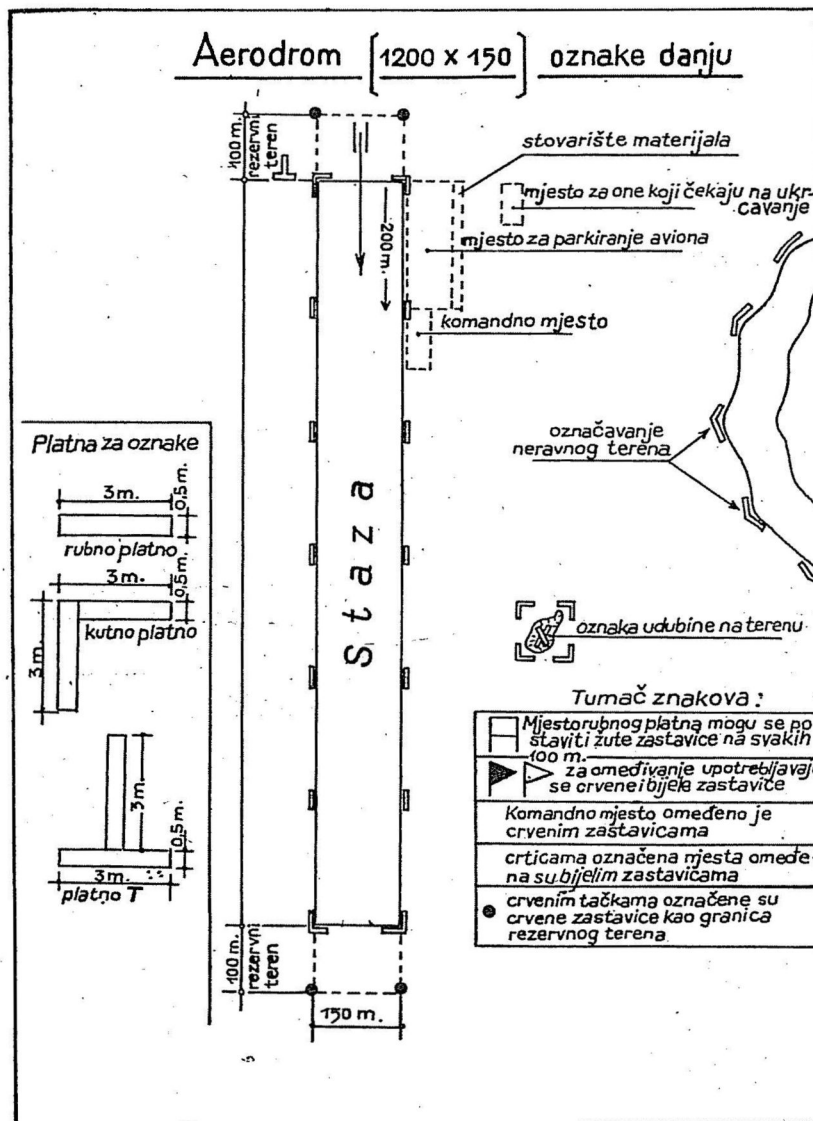
načelnik štaba:
pukovnik
P.³ Jakšić



Aerodrom [1200 x 150] u presjeku
sa okolnim obroncima



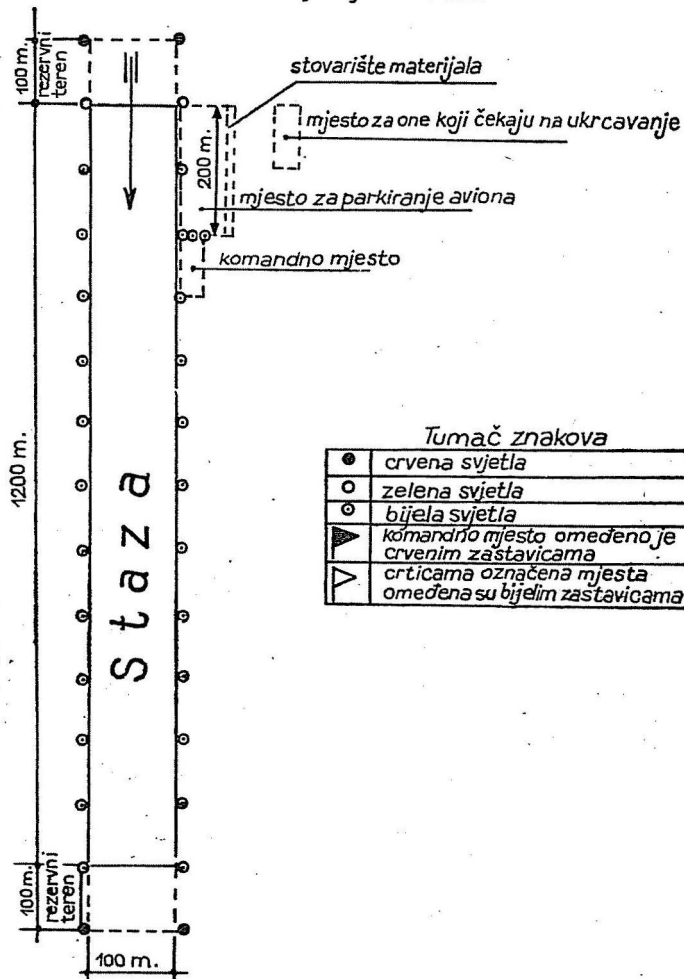
Aerodrom (1200 x 150) oznake danju



Tumač znakova:

- Mjesto rubnog platna mogu se postaviti žute zastavice na svakih 100 m.
- za omeđivanje upotrebljavaju se crvene i bijele zastavice
- Komandno mjesto omeđeno je crvenim zastavicama
- crticama označena mjesta omeđena su bijelim zastavicama
- crvenim tačkama označene su crvene zastavice kao granica rezervnog terena

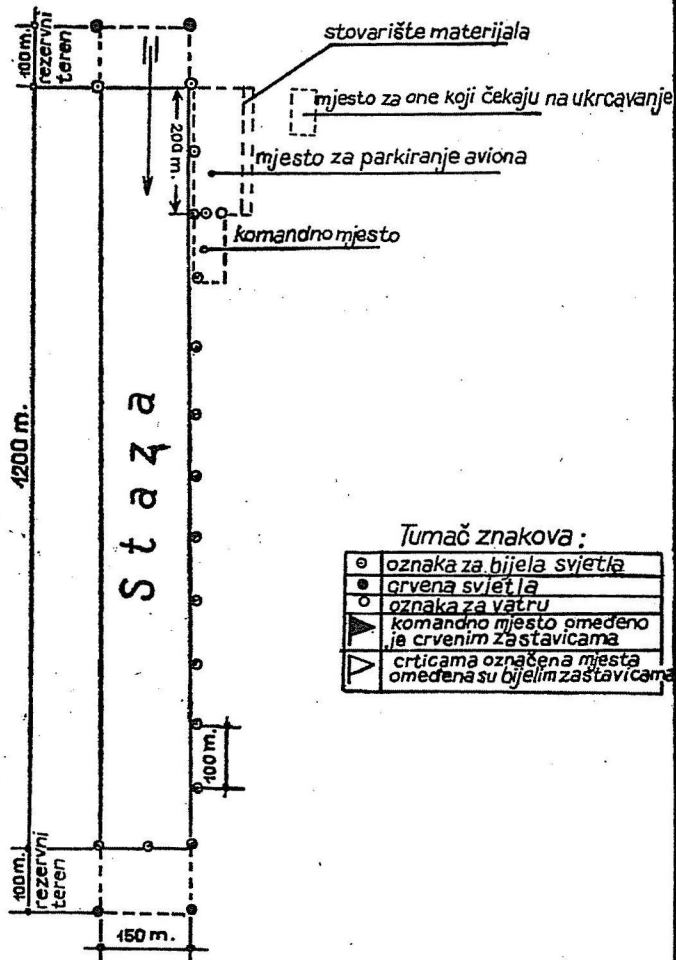
Aerodrom [1200 X 150]
električno osvijetljen noću



Tumač znakova

●	crvena svjetla
○	zelena svjetla
◉	bijela svjetla
◀	komandno mjesto omeđeno je crvenim zastavicama
▶	crticama označena mjesta omeđena su bijelim zastavicama

Aerodrom (1200 x 150) oznake noću



Tumač znakova :

●	oznaka za bijela svjetla
●	crvena svjetla
○	oznaka za vatru
▲	komandno mjesto omeđeno je crvenim zastavicama
▽	crticama označena mjesta omeđena su bijelim zastavicama

BR. 43

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
19. AVGUSTA 1944. O PRATNJI BRITANSKIH LOVACA-
-BOMBARDERA PRI NAPADU NA SKLADIŠTA U LUCI
GRUŽ I PRI IZVIĐANJU PRAVCA PLANA-GRACAC¹**

19.VIII.1944.g.

OPERACIJA BR. 3

Zadatak: Pratnja lovaca-bombardera, bombardovanje benzin-
skog skladišta u **Gružu**.

Broj aviona:	2 Spitfajer V	Vreme letenja:	4 sata i
Poleteli:	10.30 časova		40 minuta
Sleteli:	12.50 "	Sa aerodroma » Canne «	

Piloti: vođa kapetan **Jovanović** Ratko

br. 2 poručnik **Pajić** Nedeljko

Sve bombe britanskih lovaca-bombardera promašile cilj.
Jaka p.a. vatra nad ciljem. Prilikom sletanja na aerodromu
»**Vis**«, poručniku **Pajiću** avion pobegao sa staze za sletanje
i ošteti se.

Naši gubici: 1 avion oštećen

Nepr. gubici: 0

OPERACIJA BR. 4

Zadatak: Pratnja lovaca-bombardera, oružano izviđanje **Plana**
— **Gračac**.

Broj aviona:	2 Spitfajer V	Vreme letenja:	4 sata
"Poleteli:	12.50 časova	Sa aerodroma » Canne «	
Sleteli:	14.50 „ na Vis		

Piloti: vođa zastavnik **Vuković** Aleksandar

br. 2 ml. vodnik **Okanović** Husein •

Na putu i pruzi nije pronađen nikakav cilj. Britanski
lovci-bombarderi bombardovali su Gračac. Sve bombe pale u
grad.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 0

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br.
8/8—4, k. 1450.

BR. 44

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
20. AVGUSTA 1944. O PRATNJI BRITANSKIH LOVACA-
-BOMBARDERA PRI NAPADU NA NEMACKE SNAGE U
SINJU I PRI IZVIĐANJU KOMUNIKACIJE JABLANICA-
-ILIDZA¹**

20. VIII. 1944. g.

' OPERACIJA BR. 5

Zadatak: Pratnja lovaca-bombardera, bombardovanje **Sinja.**²

Broj aviona: 2 Spitfajer V Vrećie letenja: 4 sata
Poleteli: 12.45 časova Sa aerodroma »Canne«
Sleteli: 14.45

Piloti: vođa vodnik **Gavrilović Živorad**
br: 2 potporučnik **Fabjanović Sime**

Sve bombe britanskih lovaca-bombardera pale su u grad.
Laka p.a. odbrana nad ciljem. Vodnik Gavrilović je mitraljirao
jedan položaj u gradu.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 0

OPERACIJA BR. 6 .

Zadatak: Pratnja lovaca-bombardera, oružano izviđanje **Jabla-
nica — Ilidža.**

Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 4 sata
Poleteli: 10.50 časova Sa aerodroma **Vis**
Sleteli: . 12.50 " /

Piloti: vođa zastavnik **Šoić Hinko**
br. 2 vodnik **Lošić Mehmedahja**

Britanski avioni su mitraljirah jedan teretni voz u blizini
Jablanice, zatim bombardovah jedan teretni voz u stanici **Dra-
gočaj.** Naši avioni su dva puta mitraljirah isti voz blizu **Jabla-
nice.** Zastavnik **Šoić H.** je mitraljirao još dva teretna voza 3 km
severozapadno od Jablanice, svaki sa oko 10 vagona. Izvršio po
dva napada. Beh i crni dim sa vatrom pojavio se iz oba voza.

Naši gubici: 0 (avion zast. **Šoića** pogođen mitr. metkom).

Nepr. gubici: 4 lokomotive uništene ili teško oštećene i veći
broj vagona uništen.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br.
8/8-4, k. 1450.

² U Sinju su se nalazili delovi nemačke 264. divizije (vidi Zbor-
nik, tom V, knj. 33, dok. br. 73).

BR. 45

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
21. AVGUSTA 1944. O PRATNJI BRITANSKIH LOVACA-
-BOMBARDERA PRI NAPADU NA ŽELEZNICKI MOST KOD
TARČINA I NA NEMAČKE SNAGE U BILEČI¹**

21. VIII. 1944. g.

OPERACIJA BR. 7

Zadatak: Pratnja lovaca-bombardera, bombardovanje železnič-
kog mosta u **Tarčinu**.²

Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 4 sata

Poleteli: 10.50 sa Visa

Sleteli: 12.50 na Vis

Piloti: vođa kapetan **Jovanović** Ratko

br. 2 zastavnik **Tomšić** Đuro

Sve bombe bliski promašaji.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 0

OPERACIJA BR. 8

Zadatak: Pratnja lovaca -bombardera, naoružano izviđanje **Ka-
linovik — Goražde**.

Zadatak ukinut pred samo poletanje od strane R.A.F.-a.

OPERACIJA BR. 9

Zadatak: Pratnja lovaca-bombardera, bombardovanje **Bileća**.

Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 3 sata 40

Poleteli: 12.50 čas. sa Visa minuta

Sleteli: 14.40 " na Vis

Piloti: vođa kapetan **Popov** Arkadije

br. 2 zastavnik **Kovačić** Mirko

Tri britanska aviona su pogodili kasarnu u **Bileću**, a jedan
je promašio.³ Pri sletanju zastavniku **Kovačiću** avion je pobe-
gao sa staze za sletanje i oštećen.

Naši gubici: 0 (jedan avion oštećen)

Nepr. gubici: 0

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br.
8/9—4, k. 1450.

² Na pruzi Sarajevo—Konjic

³ U Bileći su se nalazili delovi nemačke 369. legionarske divizije.

BK. 46

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
23. AVGUSTA 1944. O NAPADU NA NEMAČKO-USTAŠKE
SNAGE U MARČETIČIMA KOD KNINA¹**

23. VIII. 1944. g.

OPERACIJA BR. 10

Zadatak: Bombardovanje **Marcelića** (20 km severo-zapadno od **Knin-a**).

Broj aviona:	6 Spitfajer V	Vreme letenja:	9 sati
Poleteli:	11.45 čas. sa Visa		30 minuta
Sleteli:	13.20 "		

Piloti: vođa kapetan **Protić** Mileta
br. 2 kapetan **Kluz** Franjo
br. 3 zastavnik **Šoić** Hinko
br. 4 vodnik **Lošić** Mehmedalija
br. 5 poručnik **Ankon** Leopold
br. 6 vodnik **Gavrilović** Zivorad

Napad izvršen u 12.10 čas. Cilj slabo uočljiv, slabo osmatranje, oblaci 5/10. Više grupa kuća u oblasti cilja bombardovano.² Tri aviona verovatno, pogodili cilj.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreno.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/9—4, k. 1450. — Eskadrila nije dejstvovala 22. avgusta 1944. zbog loših vremenskih prilika.

² Verovatno nemačko-ustaške snage. Kod Knina su se u to vreme nalazili delovi nemačke 264. divizije.

BR. 47

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
24. AVGUSTA 1944. O BOMBARDOVANJU NEMACKIH
SNAGA KOD VRLIKE I NA RABU I O IZVIĐANJU ARTILJE-
RIJSKIH POLOŽAJA NA HVARU¹**

24. VIII. 1944. g.

OPERACIJA BR. 11

Zadatak: Bombardovanje **Vrlike**, javljena koncentracija nepr. trupa.²

Broj aviona: 6 Spitfajer V Vreme letenja: 13.30
Poleteli: 11.00 čas iz **Canne**
Sleteli: 13.15 " u Canne

Piloti: vođa kapetan **Popov** Arkadije
br. 2 potporučnik **Srdanović** Milan
br. 3 zastavnik **Delić** Milan
br. 4 vodnik **Semolić** Marjan
br. 5 kapetan **Ivanišević** Đuro
br. -6 poručnik **Pajić** Nedeljko

Napad izvršen u 12.10 čas. Opaženo živo kretanje nepr. trupa i prevoznih sredstava oko šumice pored grada. Sve bombe u području cilja. Umerena 20 mm p.a. vatra.

Naši gubici: 0
Nepr. gubici: Neosmotreni.

OPERACIJA BR. 12

Zadatak: Izviđanje položaja nepr. baterija na **Hvaru** i bacanje letaka.

Broj aviona: 1 Spitfajer V Vreme letenja: 1 sat 40
Poleteo: 11.30 čas. sa Visa minuta
Sleteo: 13.00 " na Vis

Pilot: kapetan **Jovanović** Ratko

Pronađen položaj jedne baterije, bačeni letci na grad **Hvar**. Sadržaj letaka nepoznat, dobiveni od R.A.F-a.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u. Arhivu VII, reg. br. 8/10—4, k. 1450.

² Kod Vrlike su se nalazili delovi nemačke 264. divizije. U tom delu Dalmacije vodila je borbe u avgustu 20. NO divizija (vidi Zbornik, tom V, knj. 33, dok. br. 73).

OPERACIJA BR. 13

Zadatak: Pratnja Harikena, napad na Radar-stanicu na **Rabu**.

Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 4 sata 20

Poleteli: 17.00 čas. sa Visa minuta

Sleteli: 19.10 " na Vis

Piloti: vođa kapetan **Jovanović** Ratko

br. 2 zastavnik **Tomšić** Đuro

Napad izvršen u 18.00 časova. Britanski Harikeni pogodili cilj sa više raketa. Spitfajeri dva puta mitraljirali dve zgrade Radar-stanice.

Naši gubici: 0 (jedan avion oštećen, pogoden metkom od 20 mm).

Nepr. gubici: dve zgrade Radar-stanice uništene.

BR. 48

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
25. AVGUSTA 1944. O NAPADU NA NEMAČKI POMORSKI
SAOBRAĆAJ KOD STAROG GRADA I JABLANCA¹**

25. VIII. 1944. g.

OPERACIJA BR. 14

Zadatak: Bombardovanje brodova u **Rožancu** ili napad na saobraćaj **Ražanac — Zadar**.

Broj aviona: 6 Spitfajer V Vreme letenja: 12 sati 30

Poleteli: . 11.45 čas. iz Canne minuta

Sleteli: 13.50 " u Canne -

Piloti: vođa poručnik **Ankon** Leopold

br. 2 zastavnik **Radulović** Radovan

br. 3 ;, . . **Vuković** Aleksandar

br. 4 ml. vodnik **Okanović** Husein

r¹ , br. 5 kapetan **Kraus** Branko

br. 6 potporučnik **Rugi** Luigi

U Rožancu nije bilo brodova niti je bilo saobraćaja na putu za Zadar. Kod **Sv. Trojice** blizu **Starog Grada** bombardovana dva mala čamca. Sve bombe promašile.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 0

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/10—4, k. 1450,

OPERACIJA BR. 15

Zadatak: Pratnja Harikena, napad na brodove u **Jablancu**.²
Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 4 sata 20
Poleteli: 13.30 **čas.** sa Visa minuta
Sleteli: 15.40 " na Vis

Piloti: vođa kapetan **Jovanović Ratko**
br. 2 vodnik **Gavrilović Živorad**

Napad izvršen u 14.30 časova. Britanski Harikeni napali 4 Siebel-Fepy³ u zalivu **Jablanac**. Tri od njih potopljena. Spitfajeri izvršili **dva** napada topovima i mitraljezima na sva četiri broda. Jaka 20 mm p.a. odbrana.

Naši gubici: 0
Nepr. gubici: Neosmotreni.

BR. 49

IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD 26. AVGUSTA 1944. O PRATNJI BRITANSKIH LOVACA-BOMBARDERA PRI NAPADU NA NEMACKE BRODOVE KOD KARLOBAGA I JABLANCA I O IZVIĐANJU PODRUČJA ZELJUSA — JABLANICA — KONJIC I KOMUNIKACIJE GACKO — NEVESINJE¹

26. VIII. 1944. g.

OPERACIJA BR. 16

Zadatak: Oružano izviđanje **Željuša — Jablanica — Konjic**.
Broj aviona: 6 Spitfajer V Vreme letenja: 12 sati
Poleteli: 08.45 čas iz Canne
Sleteh: 10.45 " u Canne

Piloti: vođa zastavnik **Šoić Hinko**
br. 2 vodnik **Lošić Mehmedalija**
br. 3 potporučnik **Srdanović Milan**
br. 4 potporučnik **Fabjamović Šime**
br. 5 zastavnik **Delić Milan**
br. 6 vodnik **Semolić Marjan**

² Pomorsko pristanište južno od Senja.

³ Dvotrupna peniša za prevoz trupa i materijala (naoružana sa 3 topa od 88 mm).

Nad ciljem od 09.50 časova. Bombardovane 4 kompozicije u žel. stanici i **Konjic**. Sve bombe u cilju i čitava stanica obuhvaćena dimom. Pri povratku zastavnik **Šoić** i vodnik **Lošić** mitraljirah i zapalili jedan teretni voz u žel. stanici **Lisičići**.² Ume-rena p.a. vatra iz Konjica.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 4 voza u Konjicu (tačni rezultati neosmotreni)
1 voz u Lisičićima.

OPERACIJA BR. 17

Zadatak: Oružano izviđanje Gacko — **Nevesinje**.

Broj aviona: 4 Spitfajer V Vreme letenja: 6 sati

Poleteli: 15.00 čas. sa Visa

Sleteli: 17.30 » u Canne

Piloti: vođa kapetan **Popov** Arkadije
br. 2 zastavnik **Vuković** Aleksandar
br. 3 kapetan **Kraus** Branko
br. 4 ml. vodnik **Okanović** Husein

Nije bilo saobraćaja na putu **Gacko** — **Nevesinje**, u 16,20 časova bombardovana kasarna u Nevesinju, šest bombi pogodilo cilj. Kapetanu Popovu nisu se otkačile bombe, laka p.a. vatra iznad Nevesinja.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: kasarna u Nevesinju oštećena.

OPERACIJA BR. 18

Zadatak: Pratnja Harikena, napad na brodove u **Karlobagu**.

Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 4 sata 30

Poleteh: 15.00 čas. sa Visa minuta

Sleteli: 17.15 " na Vis

Piloti: vođa kapetan **Jovanović** Ratko
br. 2 vodnik **Gavrilović** Živorad

Harikeni napali raketama jedan Siebel-Ferry i oštetili ga. Spitfajeri mitraljirah dva čamca i potopili ih.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 2 čamca.

OPERACIJA BR. 19

Zadatak: Pratnja Harikena, napad na brodove u **Jablancu**.

Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 4 sata

Poleteh: 15.15 čas. sa Visa

Sleteh: 17.15 " na Vis

² Na pruzi Sarajevo—Mostar

Piloti: vođa poručnik **Pajić** Nedeljko
br. 2 kapetan **Kluz** Franjo

Napad izvršen u 16.15 na grupu od 6 čamaca. Britanski Harikeni postigli više pogodaka raketama. Spitfajeri tri puta mitraljirali iste.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 6 čamaca potopljeno ili oštećeno.

BR. 50

PISMO VRHOVNOG KOMANDANTA NOV I POJ OD 26. AVGUSTA 1944. BRITANSKOJ VOJNOJ MISIJI KOD NOVJ O POTREBI ZA PRENAORUZANJEM 2. LOVAČKE ESKADRILE, O VRAĆANJU JUGOSLOVENSKIH VAZDUHOPLOVACA U SASTAV NOVJ I O PREBACIVANJU BORACA I BOLNIČKOG OSOBLJA NOVJ IZ SABIRNOG LOGORA EL SATE ZA BARI¹

26. VIII. 44

BRITANSKOJ VOJNOJ MISIJI KOD N.O.V. I P.O.
JUGOSLAVIJE

Molim za intervenciju da nam se po traženjima u donjim tačkama izađe u susret:

1. — Pošto je avion tipa **Hurricane**, sa kojim je naoružana 351. eskadrila², već zastareo i izašao iz serijske izrade, molim

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/7, k. 1449.

² Odnosi se na 2. lovačku eskadrilu NOVJ (351. eskadrila, odnosno skvadrone je britanski naziv za 2. lovačka eskadrilu). Eskadrila je bila u sastavu britanskog 281. vinga Balkanskog vazduhoplovstva (Balkan Air Force). Balkansko vazduhoplovstvo formirano je juna 1944. sa zadatkom: koordiniranje operacija sa britanskim kopnenim snagama na Balkanu, usklađivanje dejstava prema traženjima Vrhovnog štaba NOV i POJ i vođenje operacija nad istočnim Sredozemljem. Jedinice Vazduhoplovstva bazirale su na aerodromima u južnoj Italiji: Bari (tu je bio i Stab BAF-a), Kana, Leverano, Biferno, Brindizi, Leče, Kampomarino. U sastavu BAF-a nalazili su se tada: 281, 283, 254. i 334. ving. Ving je bio operativno-taktička vazduhoplovna jedinica jačine do 75 aviona. Vingovi BAF-a bili su različitog sastava i jačine. Tako 281. ving, u čijem je sastavu, pored 2. eskadrile, bila i 1. lovačka eskadrila NOVJ, imao je krajem 1944. sedam skvadrona (oko 120 aviona, ako se uzme prosečak od najmanje 16 aviona u skvadronu, a toliko je aviona imala svaka jugoslovenska eskadrila). Vidi Arhiv VII, reg. br. 5/4, k. 15.

da se ova eskadrila naoruža sa savremenijim tipom aviona, na primer Taifun, kako bi eskadrila bila modernije naoružana i spremljena za predstojeće operacije.

2. — Da se pored osoblja koje je pukovnik Pire po mome ovlašćenju ispisao iz RAF-a, vrate u sastav NOVJ i svi preostali jugosl. avijatičari koji ne dolaze u obzir za popunu 351. i 352. eskadrile i to:

- dva oficira-navigatora koji su u A.D.U.³ u Heliopolisu.
- šest bombard. posada, koje su bile predviđene za O.T.U.⁴.
- tri oficira koji su bili predviđeni za C.F.Sc.⁵
- 18 vazduhoplovaca u Južnoj Africi, koji još nisu otpočeli stručno školovanje.
- sve još preostalo vazd. osoblje koje se još nalazi u Jugoslav-Holding-Unit Benina,⁶ a koje nije ušlo u sastav 351. eskadrile.

Sve ovo osoblje molim da se po mogućnosti što pre prikupe i pripremi za transport.

3. — Da se pukovniku Lazareviću, koji se sada nalazi u Kairu, što pre omogući putovanje u Južnu Afriku u svrhu obilaska našeg osoblja koje se tamo nalazi i izjasnilo se za N.O.V. Jugoslavije.

4. — Da se što pre omogući transport za Bari našim borcima i bolničarkama koji u zbegu Camp El Shat⁷ već puna dva meseca čekaju na transport.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant N.O.V.J.
Maršal Jugoslavije

³ Aircraft Delivery Unit — jedinica za isporuku (prebacivanje) aviona

⁴ Operation Training Unit (jedinica za taktičku obuku)

⁵ Control Flying Section (Sekcija za kontrolu letenja)

⁶ Vrsta privremenog sabirnog centra

⁷ U Egiptu

BE. 51

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
27. AVGUSTA 1944. O BOMBARDOVANJU NEMACKIH
SNAGA U DUBROVNIKU I O PRATNJI BRITANSKIH LO-
VACA-BOMBARDERA PRI NAPADU NA NEMACKE BATE-
RIJE U KORČULI¹**

27. Vili. 1944. g.

OPERACIJA BR. 20

Zadatak: Bombardovanje hotela »Imperial« u Dubrovniku (u
kome se navodno održavala konferencija nepr. oficira)
Broj aviona: 6 Spitfajer V Vreme letenja: 12 sati 30
Poleteli: 14.00 čas. iz Canne minuta
Sleteli: 16.05 " u Canne
Piloti: vođa kapetan Frotić Mileta
 br. 2 st. vodnik Eadulović Radovan
 br. 3 kapetan Ivanišević Đuro
 br. 4 zastavnik Kovačić Mirko
 br. 5 „ Delić Milan
 br. 6 vodnik Semolie Marjan
Cilj bombardovan u 15.15 časova. Svih dvanaest bombi
promašilo, od kojih 8 blizu hotela. Jaka 20 mm p.a. vatra.
Naši gubici: 0
Nepr. gubici: 0

OPERACIJA BR. 21

Zadatak: Pratnja Harikena, napad na brodove u luci Jablanac.
Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 4 sata
Poleteli: 05.40 čas. sa Visa
Sleteli: 07.40 " na Vis
Piloti: vođa poručnik Pajić Nedeljko
 br. 2 kapetan Kluz Franjo
Cilj napadnut u 06.40 časova (1 Siebel-Ferry i 2 čamca).
Jaka 20 mm p.a. vatra. Jedan Hariken oboren u plamenu. Re-
zultat napada neosmotren.
Naši gubici: 0
Nepr. gubici: Neosmotreni.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg., br.
8/11-4, k. 1450,-

OPERACIJA BR. 22

Zadatak: Pratnja Harikena, napad na obalnu bateriju od tri 75 mm topa u Korčuli, u saradnji sa [predstojećim] iskrcavanjem naših trupa na Pelješac.²

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 3 sata 30

Poleteli: 11.00 čas. sa Visa minuta

Sleteli: 12.45 " na Vis

Piloti: vođa kapetan Jovanović Ratko
br. 2 vodnik Gavrilović Zivorad

Harikeni vođeni po jednom osmatračkom avionu. Harikeni su napali raketama verovatnu poziciju baterije, ali je baterija bila dobro kamuflirana i rezultati nisu osmotreni. Spitfajeri su dva puta mitraljirali verovatni položaj baterije. U drugom napadu opažena je baterija.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreni.

OPERACIJA BR. 23

Zadatak: Pratnja Harikena, napad na bateriju na Korčuli.

Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 3 sata 30

Poleteli: 13.10 čas. sa Visa minuta

Sletanje: 14.55 „ na Vis

Piloti: vođa poručnik **Pajić** Nedeljko
br. 2 kapetan Kluz Franjo

Harikeni sa više raketa pogodili bateriju.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 0

OPERACIJA BR. 24

Zadatak: Pratnja aviona za spasavanje [aviona] tipa »Catalina«, potraga za izgubljenim britanskim pilotom.

Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 3 sata 40

Poleteli: 17.00 čas. sa Visa minuta

Sleteli: 18.50 " na Vis' '

Piloti: **vođa** kapetan Jovanović R'atko
br. 2 **vodnik** Gavrilović **Zivorad**

Misija nije uspela, pilot nije nađen.

² Iskrcavanje delova 26. NO divizije na poluotok Pelješac otpočelo je 15. septembra 1944, a na otok Korčulu dan ranije; 3. i 11. brigada ove divizije vodile su borbe protiv 750. puka nemačke 118. divizije (vidi Zbornik, tom V, knj. 33, dok. br. 73 i 102; Arhiv VII, reg. br. 13-1, k. 21 A).

BE. 52

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADKILE NOVJ OD
28. AVGUSTA 1944. O BOMBARDOVANJU NEMACKIH SNA-
GA U OBEOVCU, O PEATNJI BEITANSKOG POMOESKOG
KONVOJA I O IZVIĐANJU PUTA TEAVNIK — BUGOJNO —
KUPKES¹**

28. VIII. 1944. g.

OPERACIJA BR. 25

Zadatak: Bombardovanje sela **Obrovca**.²

Broj aviona: 4 Spitfajer V Vreme letenja: 8 sati.

Poleteli: 06.00 čas. iz Canne

Sleteli: 08.00 " u Canne

Piloti: vođa potporučnik **Srdanović** Milan

br. 2 kapetan **Ivanišević** Đuro

„ 3 poručnik **Ankon** Leopold

„ 4 zastavnik **Tomšić** Đuro

Nikakvog kretanja nije se osmotrilo u selu. Sve bombe
pale su u selo. Flaka³ nije bilo, p.a. vatre nije bilo.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Pogoci u cilj, rezultat neosmotren.

OPERACIJA BR. 26

Zadatak: Pratnja konvoja na Jadranu.⁴

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 4 sata 10

Poleteli: 06.05 čas. sa Visa minuta.

Sleteli: 08.10 " na Vis

Piloti: vođa poručnik **Pajić** Nedeljko

br. 2 kapetan **Kluz** Franjo

Konvoj uspešno praćen.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 0

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/13-4, k. 1450.

² Na komunikaciji Sinj—Livno; u Obrovcu su se nalazili delovi
nemačke 373. legionarske divizije i manje snage ustaša i četnika.

³ Odnosi se na protivavionski mitraljez.

⁴ Eskadrila je povremeno pratila britanske konvoje ili konvoje
NOVJ koji su iz luka u južnoj Italiji prevozili -na otok Vis hranu i
vojni materijal za NOVJ, odakle su se hrana i oprema transportovale
na obalu i u unutrašnjost zemlje.

OPERACIJA BR. 27

Zadatak: Izviđanje sa bombama puta **Travnik — Bugojno — Kupres.**

Broj aviona: 3 Spitfajera V Vreme letenja: 5 sati 30
Poletih: 1420 čas. sa Visa minuta.
Sletoh: 1610 " na Vis.

Piloti:

U stanici **Goleš**⁵ bombardovali jedan teretni voz od 6 vagona. Voz pogoden i zapaljen. Jaka p.a. vatra onemogućila mitraljiranje.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Zapaljen voz od 6 vagona.

BR. 53

UPUTSTVO ZA RAD ESKADRILE ZA VEZU VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ OD 28. AVGUSTA 1944. SASTAVLJENO OD PREDSTAVNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ I BRITANSKOG KRALJEVSKOG VAZDUHOPLOVSTVA¹

UPUT ZA ESKADRILU ZA VEZU VRHOVNOG ŠTABA NOVJ

1. — Ime jedinice.

Jugoslovenska vazduhoplovna jedinica zove se: »Eskadrila za vezu Vrhovnog štaba NOVJ«.

2. — Baza.

Eskadrila, koja za sada u svom sastavu ima četiri U2², dva Sajmana i jedan FP2,³ smeštena je na aerodromu Vis.

⁵ Na pruzi Travnik—Donji Vakuf

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1/2-4, k. 15.

² Avioni sovjetske proizvodnje (školski i borbeni), dobijeni od vlade SSSR-a. Prebačeni su na otok Vis krajem avgusta 1944. iz sovjetske transportne grupe koja se nalazila u Bariju (Italija).

³ »Sajmanima« i »FP-2« preleteli su na oslobođenu teritoriju piloti iz vazduhoplovstva NDH. Do polovine oktobra 1944. prebegla su još tri pilota, tako da se brojno stanje Eskadrile povećalo na 10 aviona.

3. — *Komandovanje.*

Eskadrilom će komandovati jugoslovenski oficir potpukovnik Bjelica Jevrem, isti je neposredno potčinjen Vrhovnom štabu NOVJ.

4. — *Nadležnost u pogledu saradnje.*

O.C. R.A.F.⁴ ima nadležnost u pogledu lokalne saradnje za sve letove Eskadrile za vezu Vrhovnog štaba NOVJ.

5. — *Odobranje letenja.*

Odobranje letova spada u nadležnost komandira Eskadrile za vezu V.Š. NOVJ i on će biti odgovoran za donošenje svih odluka u pogledu pogodnosti ili nepogodnosti vremenskih uslova u koliko bi isti uticali na izvršenje leta.

6. — *Izveštavanje o letovima.*

Pojedinosti o svakome letu treba da budu dostavljene na uvid službenom kontrolnom organu RAF-a na Visu u saglasnosti sa tačkama 7, 8, 9 i 10 koje slede.

7. — *Podaci koje treba da sadrži izveštaj.*

Podaci koje treba dostaviti na uvid službenom kontrolnom organu RAF-a na Visu za sve letove izuzev za trenažne letove su sledeći:

I predviđeno vreme odlaska iz baze

II polazna ruta (itinerer)

III mesto opredeljenja (cilj leta) i vreme spuštanja

IV povratna ruta

V predviđeno vreme povratka u bazu, na jugoslovensko kopno ili na druge otoke.

8. — *Rokovi podnošenja izveštaja.*

Gore navedeni izveštaj treba dostaviti službenom kontrolnom organu RAF-a na Visu što ranije, ali da bi kontrolor mogao na vreme razaslati potrebne depeše u svrhu obaveštenja lovačke i zemaljske odbrane kao i da bi i ostali organi u sistemu odbrane bili na vreme upućeni treba podneti izveštaj najkasnije u sledećim rokovima:

I za letove u Italiju:

a) po danu — tri sata pre predviđenog poletanja

b) po noći — noćnog letenja sa Visa neće biti

II za letove na i sa jugoslovenskog kopna:

24 časa pre predviđenog poletanja.

9. — Pre odlaska sa aerodroma na italijanskom kopnu piloti moraju podneti gornje izveštaje vazdušnoj kontroli dotičnog aerodroma, kako bi isti mogao postupiti po tač. 8.

⁴ Operation centre Royal air force (Operativni centar Kraljevskog vazduhoplovstva).

10. — U slučaju letova iz Jugoslavije treba izvestiti RAF oficira koji komanduje sa BATS,⁵ koji će dostaviti potrebna obaveštenja HQ BAF⁶.

11. — Letovi na i sa Visa vršiće se jedino po danu.

12. — *Posledice koje mogu nastupiti zbog neizvršenja odredaba ovog Uputa u pogledu podnošenja izveštaja. o letovima.*

RAF ovim putem obaveštava i upozorava Vrhovni štab NOVJ, da se osoblje uputi, da avion za koji se neće podneti izveštaj o pokretu, kako je napred navedeno, može biti oboren od vazdušne i zemaljske odbrane kada od iste bude zapažen.

13. — *Putnici.*

Putnici koji putuju iz Visa u Bari moraju imati kod sebe pismenu dozvolu Vrhovnog štaba NOVJ. Ove dozvole će kod dolaska u Bari kontrolisati agenti C.I.C.⁷ br. 25 ADRTJ⁸ (aerodrom).

Imena ovih putnika treba predati službenom kontrolnom organu RAF-a na Visu isto kao i izveštaj po tač. 7.

14. — Putnici koji putuju iz Jugoslavije u Bari moraju se javiti agentu C.I.C. br. 25 ADRU (aerodrom).

28. avgusta 1944.

V.Š. N.O.V.J.

. . .¹⁰

Za Vrhovni štab NOVJ
vazd. odel.
pukovnik
Pire⁹

Komandujući oficir RAF-a na
Visu, potpukovnik:

⁵ Balkan Air Transport ' Squadron (Transportni skvadron Balkanskog vazduhoplovstva).

⁶ Head Quartir Balkan Air Force (Glavni štab Balkanskog vazduhoplovstva).

⁷ Control Intelligence Centre (Kontrolni obaveštajni centar).

⁸ Aircraft Delivery and Recovery Unit (Jedinica za isporuku i osposobljavanje aviona).

⁹ Franjo

¹⁰ Potpis je nečitak.

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
29. AVGUSTA 1944. O BOMBARDOVANJU ZELEZNIČKE
STANICE U HAN-PIJESKU I IZVIĐANJU PRUGE KLINA —
PRIŠTINA — KAČANIK¹**

² Poletanje je izvršeno sa aerodroma Brindizi u južnoj Italiji radi skraćanja radijusa leta (eskadrila je bazirala na aerodromu Kane kod Termolija).

vagona, koji je mitraljiran i zapaljen. Drugog prometa na ovoj pruzi nije bilo. Ovo je bio jedan od najtežih zadataka, jer su išla svega dvojica pilota preko čitave albanske teritorije koja je u to vreme imala jaku vazdušnu odbranu (oko 30 do 50 ME³).
Naši gubici: 0
Nepr. gubici: Uništen voz, lokomotiva i 20 vagona.

BR. 55

IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD 30. AVGUSTA 1944. O NAPADU NA NEMAČKE SNAGE U BILEČI I O PRATNJI BRITANSKOG PATROLNOG ČAMCA¹

30.VIII.1944.g.

OPERACIJA BR. 30

Zadatak: Bombardovanje kasarne u **Bileću**.²

Broj aviona: 6 Spitfajera V Vreme letenja: 15 sati

Poleteli: 0930 čas. iz Canne

Sleteli: 1200 „ na Vis

Piloti: vođa kapetan **Popov** Arkadije
br. 2 zastavnik **Kovačić** Mirko
„ 3 potporučnik **Srdanović** Milan
„ 4 potporučnik **Fabjanović** Šime
„ 5 kapetan **Jovanović** Ratko
„ 6 potporučnik **Rugi** Luigi

Sve bombe pale u cilj i njegovu neposrednu blizinu. P.a. vatre nije bilo.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Razrušen cilj. Rezultat o poginulima nepr. vojnicima nepoznat.

OPERACIJA BR. 31

Zadatak: Pratnja čamca Seagul, koji je spašavao, pilote pale u more.

³ Meseršmit — lovac u naoružanju nemačke vojske u drugom svetskom ratu.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/14-4, k. 1450.

² Vidi dok. br. 45, prim. 3.

Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 40 minuta
Poleteli: " 1635 čas. sa Visa
Sleteli: 1655 „ na Vis.
Piloti: vođa poručnik **Ankon** Leopold
br. 2 kapetan **Ivanišević** Duro
Piloti nisu pronađeni.

BR. 56

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
31. AVGUSTA 1944. O IZVIĐANJU KOMUNIKACIJE GRA-
ČAC — KNIN — DRNIŠ I O PRATNJI BRODA MORNARICE
NOVJ NA RUTI MLJET — VIS¹**

31.VIII.1944.g.

OPERACIJA BR. 32

Zadatak: Izviđanje puta i bombardovanje ciljeva na istom **Gračac — Knin — Drniš**.

Broj aviona: 6 Spitfajera V Vreme letenja: 13 sati
Poleteli: 0950 čas. iz Canne
Sleteli: 1200 „ u Canne

Piloti: vođa zastavnik **Vuković** Aleksandar
br. 2 kapetan Ivanišević Đuro
„ 3 kapetan **Kraus** Branko
„ 4 vodnik Okanović Husein
„ 5 poručnik **Pajić** Nedeljko
„ 6 zastavnik **Tomšić** Đuro

Na putu između Gračaca i **Knina** bombardovane saobraćajne komunikacije, pošto se neprijatelj nije kretao u zoni određenog zadatka. Pri povratku napali jedan voz koji je stajao u stanici **Suhi Dolac**. Vođa sekcije pogođen i oboren. Voz uništen. Naši gubici: 1.

Nepr. gubici: Uništen jedan voz i na putu **Gračac — Knin** porušene neprijateljske saobraćajne komunikacije.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/14-4, k. 1450.

OPERACIJA BR. 33

Zadatak: Pratnja broda **Mljet** — **Vis**.

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 4 sata 30

Poleteli: 0605 čas. sa Visa minuta

Sleteli: 0820 „ na Vis.

Piloti: vođa poručnik **Ankon** Leopold

br. 2 kapetan **Ivanišević** Đuro

Misija uspela. Zadatak izvršen.²

BR. 57

**PODACI O VAZDUHOPLOVNOM LJUDSTVU I NAORU-
ŽANJU NOVJ U INOSTRANSTVU OD AVGUSTA 1944.
GODINE¹**

PODATCI

o vazd. osoblju i naoružanju. . *

Osoblje:

- ' 1. 352. eskadrila² (sada već u Italiji³ za operacije na Bal-
kanu,
ima 230 ljudi, od toga 23 pilota).
2. 351. eskadrila⁴ (sada [i] do oktobra u operativnoj školi
u Benini — Afrika:
ima 205 ljudi, od toga 24 pilota).
3. Ispisano iz RAF-a i određeno za SSSR (sada se još na-
lazi u Africi:

² O rezultatima dejstava 1. eskadrile i savezničke avijacije vidi i operativne izveštaje Ministarstva oružanih snaga NDH za avgust 1944 (Arhiv VII, k. 41).

¹ Dokumentat (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 173-4, k. 15. — Na dokumentu nema podataka o tome ko ga je pisao i kome je upućen. Verovatno se radi o izveštaju koji je predstavnik NOVJ u Italiji uputio avgusta 1944. Vrhovnom štabu NOV i POJ.

² Britanski brojčani naziv za 1. eskadrilu NOV, formiranu 22. aprila 1944. na aerodromu Benina kod Bengazija (Libija).

³ Na aerodromu Kane kod Termolija

⁴ Britanski brojčani naziv za 2. eskadrilu NOV, formiranu 1. jula 1944. na aerodromu Benina.

ima 29 učenika-pilota
20 učenika-izviđača
20 učenika-radio-tel.[egrafista]-strelaca).

Svega ... 69 osoba.

Za bombardersku školu ranije predviđenih

6 ekipa od 6 pilota
6 izviđača
6 radio-tel. strel.

Svega ... 18 osoba.

Ukupno letaća ispisano iz RAF-a: 87.⁵

4. U radio-školi u Heluanu⁶ ima 42 radio-telegrafista, koji završavaju radio-školu ovih dana krajem augusta, i upotrebiće se za radio-službu u 351. i 352. eskadrili na frontu.
5. U engl. transportnoj avijaciji ima 3 oficira-navigatora, koji će isto biti vraćeni nama iz RAF-a posle mesec dana i upotrebiti se prvo u našoj transportnoj avijaciji
• a posle kao nastavnici u izviđačkoj i navigatorskoj školi kod nas.
6. U meteor. školama u Africi ima 7 meteorologa koji će se upotrebiti za meteor. službu eskadrila na frontu. Kurs završava posle mesec dana.
7. Na kursu za kontrolu službe letenja u Africi ima 4 pilota koji će se upotrebiti u eskadrilama.
8. Za visoku pilotsku školu čeka još danas 3 pilota, koji će biti isto vraćeni ako do kraja ovog meseca ne budu upućeni u odnosnu školu.
9. U Alžiru ima na školovanju i radu 1300 mehaničara i učenika koji će se posle rata upotrebiti za naše radionice u zemlji,⁷ a 60 mehaničara je u radionici RAF-a za opravku aviona naših eskadrila na frontu.
10. Za SSSR je predviđeno: '82 polovno izvežbana pilota i izviđača

³ Odnosi se na vazduhoplovce pripadnike bivšeg jugoslovenskog vazduhoplovstva koji su u aprilskom ratu 1941., prebegli na stranu saveznika.

⁶ Heluan (24 km jugoistočno od Kaira)

⁷ Mehaničari su se nalazili u britanskim radionicama u Mezon Blanšu i Bufariku kod Alžira. To su bili većinom Istrani i Slovenci iz Beneške Slovenije i Slovenskog primorja koji su služili u italijanskoj vojsci. U afričkoj kampanji bili su zarobljeni od Britanaca i upotrebljeni kao radna snaga. Svi su se izjasnili za NOVJ i decembra 1944. stigli su na sremski front, u sastav vazduhoplovnih divizija NOVJ (vidi dok. br. 38).

otišlo⁸ 73 mehaničara i ostalih
specijalista

300 omladinaca sada još bez
specijalizacije.⁹

Svega: 455 osoba. Ovom broju treba dodati još 87 letaća koji su ispisani iz RAF-a i predviđeni za SSSR. Tako ukupan broj za SSSR iznosi za sada 542.

2396 vazduhoplovca raznih struka i zvanja. Pored toga ima u Bari-u 30 meteorologa, 6 pilota i 20 mehaničara za raspored u transportnoj avijaciji meteor, mreži i kod BAF-a. Na Visu raznih zvanja zaposleno 11 avijatičara.

*Ukupan broj vazduhoplovnog osoblja u NOVJ.
2463 avijatičara.*

Spitfire V.C.:

Motor 1350 K/S.

Brzina 480 km/sat, maksimal. 500 km/sat.

Vreme letenja: 1 sat 45 min. a sa dodat, tankom 3 i pol. sata.

"Naoružanje: 2 topa i 4 mitraljeza ih samo 2 topa.

Potrebna dužina za sletanje 1000 m.

Nosi 2 bombe od po 125 kg.

Hurricane:

Motor 1250 K/S.

Brzina 430 km/sat.

Vreme letenja: 2 sata, sa dopunskim rezervoarom 4 sata.

Naoružanje: 8 mitraljeza ili 4 topa.

Potrebna dužina za sletanje 800 m.

Nosi 8 raket-bombi od po 30 kg.

⁸ Reč je naknadno dopisana mastilom, latinicom.

⁹ Pripadali su Omladinskom bataljonu koji je iz Visa 10. maja 1944. krenuo za Bari, a odatle, preko Sredozemnog mora, Egipta, Izraela, Jordana, Iraka i Irana, stigao polovinom oktobra 1944. u Grozni (SSSR).

BR. 58

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
1. SEPTEMBRA 1944. O PRATNJI BRITANSKOG TRANS-
PORTNOG AVIONA I O BOMBARDOVANJU ŽELEZNIČKE
STANICE U BRADINI¹**

I.IX.1944.g. ' '

OPERACIJA BR. 34

Zadatak: Pratnja engleskog pukovnika **Selby-a**,² koji je išao sa **Hurricanom** u specijalnu misiju i spustio se na Stari Trg (50 km severno od **Rijeke**).

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 4 sata 50

Poleteli: 1120 čas. iz Canne minuta

Sleteli: 1345 „ u Canne

Piloti: vođa potporučnik **Srdanović** Milan
br. 2 vodnik **Okanović** Husein

Misija uspela. Engleski pukovnik **SELBY** se ispravno spustio na određeno mesto.

OPERACIJA BR. 35

Zadatak: Bombardovanje železničke stanice **Bradina**.

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: .8 sati 40

Poleteli: 1500 čas. iz Canne minuta

Sleteli: 1710 „ na Vis.

Piloti: vođa zastavnik **Šoić** Hinko
br. 2 vodnik **Lošić** Mehmedalija
„ 3 kapetan **Kluz** Franjo
„ 4 vodnik **Gavrilović** Zivorad

Sve bombe pale na stanicu. Pogođena najveća zgrada u stanici. Jaka p.a. vatra od 20 m/m. Pri povratku **jaka** p.a. vatra u **Konjicu** i **Širokom Brijegu**.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Razorena železnička stanica.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/14-4, k₂ 1450.

² Član savezničke vojne misije pri Vrhovnom štabu NOV i POJ.

BR. 59

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
2. SEPTEMBRA 1944. O PRATNJI BRITANSKOG TRANS-
PORTNOG AVIONA, BOMBARDOVANJU ZELEZNIČKE
STANICE U TARONU I NEMACKE AUTOKOLONE NA KO-
MUNIKACIJI BRADINA—RASTELICA I O PRATNJI BRI-
TANSKIH LOVACA-BOMBARDERA PRI NAPADU NA NE-
MACKI POMORSKI SAOBRAĆAJ KOD JABLANCA¹**

2.IX.1944.g.

OPERACIJA BR. 36

Zadatak: Pratnja engleskog pukovnika **Selby-a** pri povratku iz
Starog Trga — Slovenija.

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 5 sati 25

Poleteli: 0630 čas. iz Canne minuta

Sleteli: 0915 „ u Canne

Piloti: vođa potporučnik **Srdanović** Milan
br. 2 vodnik **Okanović** Husein

Misija uspela. Zadatak izvršen.

OPERACIJA BR. 37

Zadatak: Bombardovanje železničke stanice Tarčin.²

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 9 sati 20

Poleteli: 0600 čas. iz Canne minuta.

Sleteli: 0820 " na Vis

Piloti: vođa kapetan **Popov** Arkadije
br. 2 zastavnik **Kovačić** Mirko
„ 3 kapetan **Jovanović** Ratko
„ 4'potporučnik **Rugi** Luigi'

6 pogodaka u stanicu, 2 prebacila. Rezultat: razrušene
zgrade i tračnice. Pogodci, među vagone i lokomotive. Rezultat
neosmotren.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Gornji rezultat.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br.
8/15-4, k. 1450.

² Na pruzi Sarajevo—Konjic

OPERACIJA BR. 38

Zadatak: Bombardovanje neprijateljske automobilske kolone na putu **Bradina — Raštelica**.³

Broj aviona: 3 Spitfajera V Vreme letenja: 4 sata 30
Poleteli: 1445 čas. sa Visa⁴ minuta.
Sleteli: 1615 " na Vis

Piloti: vođa kapetan **Kraus** Branko

br. 2 vodnik **Gavrilović** Zivorad

„ 3 potporučnik **Fabjanović** Šime

Pronađeno nekoliko kola. Dva aviona bacili bombe, dok se jednome nisu otkačile. P.a. vatre nije bilo.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreni.

OPERACIJA BR. 39

Zadatak: Pratnja 4 Hurricana iz 6 Skvadrona RAF³ na bombardovanje neprijateljskog brodogradilišta kod **Jablanca**.

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 4 sata 30
Poleteli: 1715 čas. sa Visa minuta.
Sleteli: 1930 " na Vis

Piloti: vođa vodnik **Gavrilović** Zivorad

br. 2 potporučnik **Fabjanović** Šime

Kod **Jablanca** Hurricani su raketama uništili dva neprijateljska čamca, na **Rabu** jedan Zejbl Feri i oko 15 čamaca napadnuto od **Hurricana**. Više direktnih raketnih pogodaka. Spitfajeri 3 puta napadali i mitraljirali čamce i položaj p.a. artiljerije. Utroušili su municiju. P.a. vatra jaka.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Jedan čamac, verovatno Zejbl Feri, a većina čamaca ostala kod **Raba** potopljena ili oštećena.

³ Relacija puta Sarajevo—Konjic

⁴ Na otoku Visu 1. eskadrila je imala odeljenje od 4 do 8 aviona koji su tamo stalno bazirali od 25. avgusta 1944. godine.

⁵ Šesti skvadron je, kao i 1. eskadrila, bio u sastavu britanskog 281. vinga.

BR. 60

**UPUTSTVO GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE OD 2.
SEPTEMBRA 1944. STABU 6. KORPUSA O PRIJEMU SAVE-
ZNIČKOG MATERIJALA¹**

**GLAVNI ŠTAB
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE
2. IX. 1944
A. br. 274/44.**

STABU VI KORPUSA NOV I POJ

Radi pravilnijeg prijema i bolje evidencije nad materijalom, koji dolazi od saveznika, izdaju se slijedeća uputstva:

1. — Obzirom na raznovrsnost materijala koji se prima od saveznika potrebno je na svim mjestima — bazama — određenim za prijem formirati ekipe za brojenje, mjerenje i evakuaciju. Ekipu treba da sačinjavaju organi Ekonomskog, Sanitetskog i Saobraćajnog odsjeka, te organi Odsjeka za naoružanje.

2. — Prijem materijala vrši se brojenjem odnosno mjerenjem, po mogućnosti uz prisustvo delegata savezničke misije.

3. — O prijemu materijala sastavlja se zapisnik u koji se unosi: mjesto prijema, broj aviona, količina materijala po vrstama, kvar itd. Zapisnik potpisuje najstariji oficir iz ekipe, te delegat savezničke misije, koji prisustvuje prijemu materijala.

4. Organi pomenutih odsjeka unose sav primljeni materijal u odgovarajuće, materijalne knjige svoga odsjeka, te prema naređenju Štaba Korpusa vrše raspodjelu.

5. — O primljenom materijalu dostavlja se izvještaj:

a) neposredno poslije prijema radiogramom GSH.² U ovom izvještaju treba obuhvatiti: datum primitka, broj aviona, te vrstu materijala;

b) pismeni mjesečni pregled prema priloženim obrascima i to svaki odsjek Korpusa odgovarajućem odjeljenju GSH. Izvještaji su odvojeni, ali se zajedno prilažu uz redoviti mjesečni izvještaj Štaba korpusa.

6. — Uz pomenuti izvještaj pojedini odsjeci prikazat će i najnužnije potrebe za slijedeći mjesec.

¹ Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 14-1/14, k. 484.

² Glavni štab NOV i PO Hrvatske

7. — Za materijal primljen od SSSR-a dostavlja se:
a) neposredno poslije prijema radiogramom: datum primitka, broj aviona, vrsta materijala i broj paketa;
b) pismeni mjesečni izvještaj uz ostale naznake, i broj koji imade svaki paket na svom omotu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik Štaba, pukovnik:
P.³ Jakšić, v. r.

ŠTAB VI KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Broj 1689
dana 1/X 1944 u ... sati

Otsjeku za vezu

Dostavlja vam se gornje na postupak i da se tačno pridržavate gornjih, uputa.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik Štaba, pukovnik:

(M. P.1

BK. 61

IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
3. SEPTEMBRA 1944. O NAPADU NA SAOBRAĆAJ NA KO-
MUNIKACIJI VLASINJE — BANJA LUKA — BOSANSKA
GRADIŠKA¹

3. IX. 1944. g.

OPERACIJA BR. 40

Zadatak: Izviđanje puta i bombardovanje neprijatelja nađenog
na istom Vlasinje — Banja Luka — Bosanska Gra-
diška.

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 9 sati

Poleteli: 1000 čas. iz Carme

Sleteli: 1215 " u Canne'

Piloti: vođa poručnik Pajić Nedeljko ,
br. 2 st. vodnik Radulović Radomir
„ 3 vodnik Gavrilović Zivorad
„ 4 potporučnik Fabjanović Šime

Greška navigacije. Prešli Savu i kod Lipika osmotrili su i
napali 6 velikih teretnih kola (od 10 tona). Vidljivost slaba. Ob-
lačnost 6/10.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 3 kamiona uništena.

¹ Original Gasati na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br,
8/16-4, k. 1450.

BR. 62

ZAHTEV VRHOVNOG KOMANDANTA NOV I POJ OD 4. SEPTEMBRA 1944. BRITANSKOJ VOJNOJ MISIJI PRI VRHOVNOM ŠTABU ZA UPUĆIVANJEM JUGOSLOVENSKIH MEHANIČARA IZ BRITANSKIH RADIONICA U JUGOSLAVIJU¹

BRITANSKOJ VOJNOJ MISIJI KOD NOV I POJ

Radi velike potrebe za mehaničarskim osobljem u zemlji za formiranje vazduhoplovnih radionica odmah posle oslobođenja celokupne jugoslovenske teritorije koje neposredno predstoji, molim da se sa 15. oktobrom ove godine ispiše iz RAF-a celokupno osoblje svih činova jugoslovenskog kontingenta koje se sada nalazi u RAF-u na radu u 144. Maintenance Unit² i Maison Blanche kod Alžira, i što pre uputi najkraćim putem u domovinu.

Do toga datuma, to jest do 15. oktobra ove godine celokupno ovo ljudstvo ostaje na radu u pomenutoj radionici 144. M.U. u Maison Blanchu odnosno Boufariku.³

Molim da se već unapred osigura transport za ovo osoblje u domovinu, kako se posle 15. oktobra čekanjem na transport ne bi gubilo u vremenu. Brojno stanje ovog osoblja iznosi sada oko 1650 ljudi.

4/IX.

Komandant NOV i POJ
Maršal Jugoslavije

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br: 11/7, k. 1449.

² Pogrešno, treba da piše: Maintenance Unit (jedinica za održavanje).

³ U Boufariku, kod Mezon Blansa, preko 300 jugoslovenskih mehaničara radilo je u britanskim vazduhoplovnim radionicama (vidi dok. br. 38).

BR. 63

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
5. SEPTEMBRA 1944. O PRATNJI BRITANSKOG LOVCA-
-BOMBARDERA I O NAPADU NA NEMACKI ŠTAB U
MILETIČA GAJU¹**

5. IX. 1944. g.²

OPERACIJA BR. 41

Zadatak: Pratnja engleskog pukovnika **Selby-a**³ koji je išao
aeroplanom Hurricane u specijalnu misiju u **Berane**.

Broj aviona: 2. Spitfajera V Vreme letenja: 5 sati 40

Poleteli: 0830 čas. iz Canne min.

Sleteli: 112,0 " u Canne

Piloti: vođa zastavnik **Šoić** Hinko
br. 2 vodnik Lošić Mehmedalija

Misija uspešno završena.

OPERACIJA BR. 42

Zadatak: Bombardovanje nemačkog štaba u selu **Miletići**.⁴

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 8 sati

Poleteli: 0630 čas. iz Canne

Sleteli: 0830 " u Canne

Piloti: vođa kapetan **Protić** Mileta
br. 2 zastavnik **Kovačić** Mirko
„ 3 kapetan **Kluz** Franjo
„ 4 zastavnik **Delić** Milan

Bombe pale u neposrednoj blizini kuće označene kao sedi-
šte štaba. Rezultat nepoznat. Jaka p.a. vatra od 20 i 40 m/m.
Zastavnik **Delić M.** pogođen i prinudno **se** spustio u okolini San-
skog Mosta.

Naši gubici: 1 avion.

Nepr. gubici: Neosmotreni.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/16-4, k. 1450.

² Eskadrila nije dejstvovala 4. septembra 1944. zbog lošeg vremena.

³ Vidi dok. br. 58, prim. 2.

⁴ Verovatno s. Miletića Gaj kod Gospića gde su se nalazili delovi nemačke 392. legionarske divizije (o dislokaciji nemačkih snaga u Lici vidi Arhiv VII, reg. br. 41/3, k. 74; r'eg. br. 4/3, k. 1103 i reg. br. 21/1, k. 575).

BR. 64

NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SRBIJE OD 5. SEPTEMBRA 1944. POTCINJENIM ŠTABOVIMA DA FORMIRAJU AERODROMSKA ODELJENJA I KOMANDE AERODROMA¹

GLAVNI ŠTAB NOV I PO SRBIJE

Pov. v. br. 7 — 5-IX-1944 g.

ŠTABU

Da bi se prijem materijala i prihvrat naših i savezničkih aviona mogao vršiti pravilno, odmah će se pristupiti formiranju aerodromskih odeljenja i komandi aerodroma.

1. — Za obavljanje poslova oko organizacije prijema materijala, pri Glavnom štabu N.O.V. i P.O. Srbije, štabovima korpusa i divizija odmah će se obrazovati aerodromska odeljenja, od najnužnijeg broja ljudi. Za komandire ovih odeljenja treba odrediti najpogodnija lica, prvenstveno od onih koji su ranije služili u vazduhoplovstvu. Imena određenih komandira pri štabovima korpusa i divizija dostaviti Glavnom štabu.

Pri Glavnom štabu, načelnik vazduhoplovnog odeljenja obaveštavaće se od savezničkih misija kad će dolaziti avioni sa materijalom, a od njega će komandir aerodromskog odeljenja dobijati naređenje gde će i kad primiti materijal.

Pri štabovima korpusa i divizija, komandiri aerodromskih odeljenja dobivaće naređenje neposredno od jednog organa iz Štaba gde će i kad primiti materijal.

Komandir aerodromskog odeljenja vršiće izbor mesta za prijem materijala i morzeovim znacima održavaće signalnu vezu sa avionima. Sa ljudstvom aerodromskog odeljenja postavljaće i pahti signalne vatre na mestu, prijema materijala. Staraće se da se ove vatre postave tako, da ugovoreni vatreni znak bude jasno uočljiv sa aviona. Signalne vatre gasiće se tek pošto i poslednji avion baci materijal, što često treba čekati do pred samu zoru.

Prikupljanje bačenog materijala, kao i njegovu podelu, vršiće naročito određeni organi Ekonomskog odeljenja Gl. štaba, odnosno ekonomskog oteka u korpusima i intendanture u divizijama; a ljudstvo aerodromskih odeljenja ove će podpo-
magati.

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 16-1/1, k. 193.

Ugovorene znake signalnih vatri i kodeks morzeOvih znakova za signalizaciju sastavljače za ceo mesec načelnik Vazduhoplovnog odeljenja Gl. štaba u sporazumu sa šefovima savezničkih misija. U toku meseca ovi će se znaci nalaziti kod načelnika Vazd. odeljenja, a u štabovima korpusa i divizija kod jednog od članova štaba. Komandirima aerodromskih odeljenja signalni znaci davače se samo za onaj dan kad se prima materijal.

2. — Da bi se mogla vršiti neometana evakuacija ranjenika, kao i eventualni prijem izvesnog osetljivog materijala, načelnik Vazd. odeljenja Gl. štaba, uz pomoć aerodromskih odeljenja, pronalaziće i uređivati pogodna mesta za aerodrome. Pri ovome će težiti da se na oslobođenoj teritoriji što veći broj terena osposobi za letišta, da bi po mogućstvu avionska veza bila neprekidna.

Na već uređenim letilištima odrediće se komande aerodroma, koje će obavljati poslove aerodromske službe i vršiti prihvrat dolazećih aviona. Ove komande aerodroma određivaće se povremeno, pre-ma potrebi, i biće neposredni organi Vazd. odeljenja Gl. štaba, odnosno štabova korpusa.

Komande aerodroma odgovorne su za celokupan red i bezbednost na aerodromu:

— U dogovoru sa operativnom jedinicom u čijem se rejonu dejstva nalazi letihšte, [komandant aerodroma] stara se o obezbeđenju letišta. Obaveštava se o udaljenosti neprijatelja od aerodroma kako bi u svakom momentu znao u kolikoj je sigurnosti samo letihšte i da li se prijem aviona može nesmetano da vrši.

— Stara se da se na letilištu blagovremeno postave propisni vatreni signali za noćno sletanje aviona, kao i signalni znaci. Komandant aerodroma ili njegov zamenik rukovodi signalizacijom za sletanje aviona i stara se da avioni po sletanju dođu na određeno mesto za ukrcavanje i iskrcavanje.

— U koliko na letilištu budu i predstavnici savezničkih vojnih misija, po svim pitanjima oko prijema njihovih aviona sporazumevaće se sa komandantom aerodroma, koji će se starati da se saveznički avioni prime po signalnim vatrarna i morzeovim kodeksima određenim sporazumno sa savezničkom misijom.

U sporazumu sa komandantom prispelog aviona, komandant aerodroma stara se da se prispeli avion što pre isprazni i da se ukrcaju oni koji su određeni za evakuaciju. Ni jedno hce ne može biti ukrcano u avion bez znanja komandanta aerodroma i organa Ozne, ako se ovaj nalazi 11a aerodromu. Ukrcavanje ranjenika vršiće se uz pomoć osoblja bolnice, a ostala hca mogu biti ukrcana samo ako imaju odobrenje odnosno objavu Glavnog štaba.

— Po izvršenom ukrcavanju komandant aerodroma stara se da avioni što pre i u redu uzlete i lično on ili njegov zamenik ovim rukovode. Prispeli ljudi ili materijal što pre se udaljavaju sa letilišta i upućuju na mesto opredeljenja.

— Komandantu aerodroma potčinjeni su svi organi na aerodromu, kako stručni tako i oni koji se dodeljuju za unutrašnje obezbeđenje. Komande aerodroma neposredno su potčinjene Vazduhoplovnom odeljenju Glavnog štaba, koji je odgovoran za celokupnu ovu službu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik Vazd. odeljenja
pukovnik,

Miod.² N. Lozić

(M. P.)

Za štab
načelnik general-major,
Rud.³ Primorac

Dostavljeno:

Stabu XIII korpusa,

" XIV

" II proleter, divizije,

" XXIV divizije.

³ Miodrag
Rudolf

BR. 65

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
6. SEPTEMBRA 1944. O BOMBARDOVANJU NEMAČKO-
-USTASKIH SNAGA NA KOMUNIKACIJI KARLOVAC —
ZAGREB I O PRATNJI BRITANSKIH LOVACA-BOMBAR-
DERA PRI NAPADU NA NEMAČKE ČAMCE KOD KRKA¹**

6. IX. ,1944. g.

OPERACIJA BR. 43

Zadatak: Oružano izviđanje i mitraljiranje neprijateljskih kolona na putu **Karlovac — Zdenčina — Klinča Selo.**

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 9 sati 15
Poleteli: 1050 čas. iz Canne minuta.
Sleteli: 1345 " u Canne

Piloti: vođa kapetan **Ivanišević** Duro
 br. 2 potporučnik **Rugi** Luigi
 „ 3 poručnik **Pajić** Nedeljko
 „ 4 zastavnik **Tomšić** Đuro

Jedan avion se vratio (90-galonski pomoćni tenk neispravan). Ostali avioni su izvršili zadatak, ali nisu pronašli nikakve neprijateljske kolone ili transporte i nisu upotrebili oružje.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 0

OPERACIJA BR. 44

Zadatak: Pratnja Hurricana 6 Skvadrona RAF u napadu na brodovlje na **Rabu.**

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 4 sati 40
Poleteli: 0100 čas. sa Visa , minuta.
Sleteli: 1220 " na Visu

Piloti: vođa kapetan **Popov** Arkadije
 br. 2 zastavnik **Kovačić** Mirko

Misija uspešno završena. Pogođen sa direktnim pogocima neprijateljski štab u **Preku** na otoku **Ugljanu.**² Brodovi neosmotreni.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreni.

- ¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br 8/16-4, k. 1450.

² Na Ugljanu i Pašmanu nalazili su se delovi 891. grenadirskog puka nemačke 264. pešadijske divizije protiv kojih su vodile borbe jedinice III pomorskog obalskog sektora NOVJ (vidi Zbornik, tom VIII, knj. 2, dok. br. 18).

OPERACIJA BR. 45

Zadatak: Pratlja Hurricana 6 Skvadrona RAF u napadu na neprijateljsko brodovlje na otoku **Krku**.

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 5 sati

Poleteli: 1500 čas. sa Visa

Sleteli: 1730 " na Vis

Piloti: vođa potporučnik **Srdanović** Milan
br. 2 vodnik **Okanović** Husein

Hurricani imali direktne pogotke u dva motorna čamca u blizini otoka **Krka**. Spitfajeri izvršili tri napada topovima i mitraljezima.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 2 motorna čamca.

BR. 66

IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD 7. SEPTEMBRA 1944. O PRATNJI BRITANSKIH LOVACA-BOMBARDERA PRI NAPADU NA POMORSKI SAOBRAĆAJ KOD HVARA I O BOMBARDOVANJU MOSTA NA KOMUNIKACIJI BANJA LUKA — JAJCE¹

7. IX. 1944. g.

OPERACIJA BR. 46

Zadatak: Pratlja Hurricana 6 Skvadrona RAF u napadu na neprijateljsko brodovlje u **Oskorušici** (otok **Hvar**).

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 2 sata

Poleteli: 0815 čas. sa Visa

Sleteli: 0915 " na Vis

Piloti: vođa kapetan **Popov** Arkadije
br. 2 vodnik **Okanović** Husein

Hurricani uništili jedan molo u **Oskorušici**. Spitfajeri 2 puta napali topovima i mitraljezima luku. Jaka p.a. vatra od 20 m/m.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Uništen molo, gubici u ljudstvu neosmotreni.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/17-4, k. 1450.

OPERACIJA BR. 47

Zadatak: Izviđanje **Oskorušice** na Hvaru i **Bola** na Braču.

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 2 sata

Poleteli: 1130 čas. sa Visa

Sleteli: 1230 " na Vis

Piloti: vođa kapetan **Popov** Arkadije

br. 2 vodnik **Okanović** Husein

Osmotreni 7 mauna i jedan kamuflirani objekt u **Oskorušici** i više čamaca na **Bolu**.

OPERACIJA BR. 48

Zadatak: Bombardovanje mauna kod **Oskorušice**.

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 2 sata

Poleteli: 1715 čas. sa Visa

Sleteli: 1815[^] " na **Vis**

Piloti: vođa kapetan **Popov** Arkadije

br. 2 vodnik **Okanović** Husein

Direktan pogodak kapetana **Popova** pogodio je i potopio jednu maunu, drugi promašio. Jaka p.a. vatra 20 m/m.

Naši gubici: 0 ,

Nepr. gubici: 1 mauna. ;

OPERACIJA BR. 49

Zadatak: Izviđanje sa bombama **Vijenac**² — **Banjaluka**.

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 5 sati 20

Poleteli: 1410 čas. iz Canne minuta

Sleteli: 1550 " u Canne

Piloti: vođa zastavnik **Šoić** Hinko

br. 2 vodnik **Lošić** Mehmedalija

„ 3 kapetan **Kraus** Branko

„ 4 st. vodnik **Radulović** Radomir

Nije bilo neprijateljske kolone te su bombardovali jedan most između **Banjaluke** i **Jajca**. Dva aviona [imala] direktne pogotke, jedan prebacio. Vodnik **Radulović** usled kvara na motoru vratio **se** sa zadatka.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Uništen jedan most.

² Južno do Jajca

BR. 67

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
8. SEPTEMBRA 1944. O LOVAČKOJ ZAŠTITI BRITANSKIH
LOVACA-BOMBARDERA DO SANSKOG MOSTA I O IZVI-
ĐANJU KOMUNIKACIJE TUZLA — ZVORNIK***

S. IX. 1944. g.

OPERACIJA BR. 50

Zadatak: Zaštita Hurricana do **Sanskog Mosta**.

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 6 sati 10

Poleteli: 0840 čas. sa Visa minuta

Sleteli: 1145 " na Vis

Piloti: vođa kapetan **Ivanišević** Duro

br. 2 potporučnik **Rugi** Luigi

Misija završena uspešno.

OPERACIJA BR. 51

Zadatak: Izviđanje i mitraljiranje puta **Tuzla — Zvornik**.

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 14 sati

Poleteli: 1310 čas. iz Canne

Sleteli: 1640 " "u Canne

Piloti: vođa kapetan **Ivanišević** Đuro

br. 2 poručnik **Pajić** Nedeljko

„ 3 kapetan **Kluz** Franjo

„ 4 zastavnik **Kovačić** Mirko

Nije ništa nađeno niti napadano.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 0

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/18-4, k. 1450.

BR. 68

NAREĐENJE VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ OD 8. SEPTEMBRA 1944. O POSTAVLJENJU VAZDUHOPLOVNIH REFERENATA U GLAVNIM ŠTABOVIMA SLOVENIJE, HRVATSKE, SRBIJE, VOJVODINE I MAKEDONIJE I ŠTABOVIMA 2.1 5. KORPUSA¹

VRHOVNI ŠTAB NOV I PO
JUGOSLAVIJE
Br. sl.
8-IX-44. g.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO SRBIJE

Kod Glavnih štabova Slovenije, Hrvatske, Srbije, Vojvodine i Makedonije, kao i kod štabova II i V korpusa imaju se odmah po prijemu ovog naređenja postaviti vazduhoplovni referenti.²

Referente će postaviti sami glavni štabovi odnosno štabovi pomenutih korpusa od raspoloživih vazduhoplovnih oficira.

Vazduhoplovnim referentima dodati i potreban broj vazd. oficira na službu. U koliko takvih oficira po štabovima nedostaje, tražiti ih depešom od Vrhovnog štaba.

Vazduhoplovnim referentima štabova staviti u dužnost razradu i rešavanje svih vazduhoplovnih pitanja na dotičnoj teritoriji kao što su:

- Prikupljanje i evidencija vazduhoplovnog materijala.
- Pripremanje i uređivanje pojedinih aerodroma prema zahtevima štaba.
- Po važnijim pitanjima dostavljati Vrhovnom štabu konkretne predloge sa potrebnim obrazloženjem.
- U koliko dolazi u pitanje saradnja sa savezničkim vazduhoplovstvom, raditi uvek sporazumno sa članovima savezničke vojne misije kod dotičnog štaba.
- Određivanje i uređivanje kao i postavljanje ugovorenih znakova na određenim mestima za bacanje robe iz vazduha savezničkim ili našim avionima. Ovo raditi uvek sporazumno sa članovima dotične misije čiji avioni bacaju robu.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 25/1-3, k. 393. — Istovetni primerak upućen Stabu 5. korpusa NOVJ nalazi se u Arhivu VII, reg. br. 32/1-2, k. 458 A.

² Kasnije su vazduhoplovni referenti postavljeni i u drugim korpusima (4, 6, 8. i 10. korpusu).

— Na aerodromima, predviđenim za sletanje aviona, organizirati službu letenja i predvideti sve mere sigurnosti letenja uopšte.

Pošto se u skoro vreme predviđa oslobađanje celokupne naše teritorije, to treba već unapred za planski postupak pri tome predvideti i pripremiti sledeće:

1. — Na svakom oslobođenom aerodromu odmah uspostaviti našu komandu aerodroma sa svim potrebnim organima.

2. — Aerodrom odmah usposobiti za letenje i o tome izvestiti depešom Vrhovni štab.

3. — Sav zatečeni vazduhoplovni materijal i arhive odmah prikupiti, popisati i čuvati.

4. — Iz zatečenog vazduhoplovnog osoblja odmah izdvojiti sve nepoželjne elemente, a pouzdane iskoristiti za aerodromske službe.

5. — O broju, tipovima i upotrebljivosti zatečenih aviona kao i o broju zatečenog vazduhoplovnog osoblja na oslobođenim aerodromima odmah izvestiti Vrhovni štab.

Glavni cilj koji uvek treba imati pred očima je sledeći:

• — Da se u što većoj količini prikupi i za što bržu upotrebu osposobi sav zatečeni materijal i osoblje.

— Da se spreči svako uništavanje ili razvlačenje vazduhoplovnog materijala.

— Da se aerodromi što brže osposobe za upotrebu pod našom neposrednom upravom.

SMRT FAŠIZMU— SLOBODA NARODU!

(M. P.) Vrhovni komandant NOV i POJ
Maršal Jugoslavije
J. B. Tito

VRHOVNI ŠTAB NOV I POJ SRBIJE

JUGOSLAVIJE

sr.-sl.

8 - IX + 44.8.

25-1
193

GLAVNOM ŠTABU NOV I POJ SRBIJE,

- Kod glavnih Štabova, Glavna, Glavna, Glavna, Glavna, Glavna i Glavna, kao i kod Štabova II i V Korpusa imaju se odmah po prijemu ovog naredjenja postaviti vazduhoplovni referenti.
- Referenti se postaviti samo Glavni Štabovi odnosno Štabovi Korpusa od raspoloživih vazduhoplovnih oficira.
- Vazduhoplovni referenti dodatni i potrebni broj vazduhoplovnih oficira na službu u koliko takvih oficira po Štabovima nedostaje, izabrati ih prema opštem pravilu.
- Vazduhoplovni referenti Štabova staviti u dužnost radu i rešavanja svih vazduhoplovnih pitanja na dotičnoj teritoriji kao što su:
- Prikupljanje i evidencija vazduhoplovnog materijala.
 - Pripremanje i uređivanje pojedinih naredjenja prema potrebama Štaba.
 - Po važnijim pitanjima dojavljati Vrhovnom Štabu konkretno predloge sa potrebnim obrazloženjem.
 - U koliko dolazi u pitanje saradnja sa Saveznickim vazduhoplovstvom raditi uvek uopšteno sa članovima Saveznicke Vojne Linije kod dotičnog Štaba.
 - Uredjivanje i uređivanje kao i postavljanje ugovorenih znakova na određenim mestima za lutanje robe iz vazduha Saveznickim ili našim avionima. Ovo raditi uvek uopšteno sa članovima dotične Linije čiji avioni baveju robu.
 - Na aerodromima predviđenim za lutanje aviona, organizirati službu lutanja i predvideti sve mere sigurnosti lutanja u opšte.
 - Pošto se u skoro vreme predviđa oslobađanje celokupne naše teritorije to treba već unapred na planski postupak pri tome predvideti i pripremiti sljedeće:
- 1- Na svakom oslobodjenom aerodromu odmah uspostaviti našu Komandu aerodroma sa avio potrebama organima.
 - 2- Aerodrom odmah usposobiti za lutanje i o tome izvestiti Represu Vrhovni Štab.
 - 3- Sav zatecenai vazduhoplovni materijal i arhive odmah prikupiti, zapisati i čuvati.
 - 4- Iz zatecenog vazduhoplovnog osoblja odmah izvestiti sve neposredne elemente, a pouzdano iskristaliti za aerodromsku službu.
 - 5- U broju, tipovima i upotrebljivosti zatecenih aviona kao i u broju zatecenog vazduhoplovnog osoblja na oslobodjenim aerodromima odmah izvestiti Vrhovni Štab.
- Glavni cilj, koji uvek treba imati pred očima, je sljedeći:
- Naći u što većoj količini prikupiti i za što brže upotrebu osposobiti sav zatecenai materijal i osoblje.
 - Naći na brzini svako uništavanje ili razvijanje vazduhoplovnog materijala.
 - Naći se aerodromi što brže osposobe za upotrebu kod našeg nepo radnog materijala.

Štab Izazima - Sloboda narodu.

Vrhovni Komandant NOV I POJ
Maršal Josip Broz

BR. 69

IZVESTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
9. SEPTEMBRA 1944. O BOMBARDOVANJU NEMACKOG
ŠTABA U TKONU NA OTOKU PAŠMANU, IZVIĐANJU
PUTA BENKOVAC — OBROVAC — OTOCAC I O PRATNJI
BRITANSKOG TRANSPORTNOG AVIONA¹

9. IX. 1944. g.

OPERACIJA BR. 52

Zadatak: Bombardovanje nemačkog štaba u **Tkonu**² i mitraljira-
nje jahte u luci.

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 8 sati

Poleteli: 0600 čas. sa Canne

Sleteli: 0800 " u Canne

Piloti: vođa kapetan Protić Mileta
 br. 2 zastavnik Tomšić Đuro
 „ 3 zastavnik Sodć Hinko
 „ 4 vodnik Lošić Mehmedalija

6 bombi palo na cilj, dve bombe pale su 100 m. severo-
zapadno od cilja u selo. Svi avioni su 3 puta topovima i mitra-
ljezima napadali jahtu i 15-čamaca u luci.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Jahta zapaljena, veći broj čamaca oštećen, kuća
u kojoj se navodno nalazio štab srušena.

OPERACIJA BR. 53

Zadatak: Izviđanje i mitraljiranje puta **Benkovac — Obrovac —
Otočac**

Broj aviona: 3 Spitfajera V Vreme letenja: 6 • sati 45

Poleteli: 1500 čas. iz Canne minuta

Sleteli: 1715 " u Canne

Piloti: vođa kapetan **Popov** Arkadije
 br. 2 „ **Kluz** Franjo
 br. 3 vodnik Šemolić Marjan

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/18-4, k. 1450.

² Na Pašmanu nalazili su se delovi nemačke 264. divizije, jačine jedne do dve čete. Prema tome na Pašmanu nije se nalazio nemački štab, već komanda čete (vidi Zbornik, tom VIII, knj. 2, dok. br. 18). — Toga dana su saveznički brodovi, uz podršku avijacije Balkanskog vazduhoplovstva, napali nemački konvoj od pet brodova kojim se nemački lovački bataljon »Brandenburškog puka« povlačio sa otoka Hvara, pod pritiskom 1. dalmatinske brigade 26. NO divizije. U rejonu Vrbovske potopljena su 4 broda sa oko 300 nemačkih vojnika (vidi Arhiv VII, reg. br. 7-1/5, k. 1100; Zbornik, tom V, knj. 33, dok. br. 73).

Kod **Benkovca** osmotrena 4 teretna kola, napadnuta i mitraljirana.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 1 kola eksplodirala, dvojica oštećena.

OPERACIJA BR. 54

Zadatak: Pratnja jednog Hurricana iz **Sanskog Mosta** do **Visa**.³
(Engleski pukovnik SELBY u specijalnoj misiji).

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja:

Zadatak opozvan zbog loših atmosferskih prilika.

BK. 70

IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD 10. SEPTEMBRA 1944. O NAPADU NA NEMAČKE SNAGE U TKONU (NA OTOKU PAŠMANU) I NA ZELEZNICKU STANICU U KONJICU, O PRATNJI BRITANSKIH TRANSPORTNIH AVIONA I O IZVIĐANJU POMORSKOG SAOBRAĆAJA NA SREDNJEM JADRANU¹

10. IX. 1944. g.

OPERACIJA BR. 55

Zadatak: Bombardovanje hemačkog garnizona u **Tkonu** (otok **Pašman**).²

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 8 sati

Poleteli: 0600 čas. iz Canne

Sleteli: 0800 " u Canne

Piloti: vođa kapetan **Protić** Mileta

br. 2 zastavnik **Tomšić** Duro

„ 3 „ **Šoić** Hinko

„ 4 vodnik **Lošić** Mehmedalija

³ Kod Sanskog Mosta nalazio se aerodrom Medeno Polje na koji su sletali saveznički avioni sa materijalom za NOVJ. Sa njega su avionima evakuisani ranjenici i bolesnici NOVJ i saveznički piloti koji su pali ili se prinudno spustili na severozapadnom delu jugoslovenske teritorije. Tu se nalazila i saveznička vojna misija koja je rukovođila evakuacijom vazduhoplovaca.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. **a/18-4, k. 1450.**

² Vidi dok. br. 69, prim. 2.

Četiri pogotka u kuću gde je navodno stanovalo 40 vojnika — Radio-stanica. Dve bombe pogodile zgradu pokraj crkve (popovski dom) gde su također bili navodno smešteni nemački vojnici. Dve bombe pale van cilja. Svi ciljevi mitraljirani tri puta.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Po proceni su vrlo veliki.

OPERACIJA BR. 56

Zadatak: Bombardovanje željez. stanice u **Konjicu**.

Broj aviona: 9 Spitfajera V Vreme letenja: 8 sati 40

Poleteli: 1240 čas. iz Canne minuta

Sleteli: 1450 " na Vis.

Piloti: vođa kapetan **Jovanović** Ratko

br. 2 " **Kraus** Branko

" 3 vodnik **Gavrilović** Zivorad

" 4 " **Semolić** Marjan

4 bombe pale između mosta i železničke stanice, 2 bombe promašile. Jedan avion vratio se je sa zadatka usled kvara na motoru. Slab ali tačan flak (p.a.).

OPERACIJA BR. 57

Zadatak: Pratnja Hurricane od **Sanskog Mosta** do **Visa**.

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vrdme letenja: 6 sati 10

Poleteli: 0745 čas. sa Visa minuta

Sleteli: 1050 " na Vis

Piloti: vođa kapetan **Jovanović** Ratko

br. 2 potporučnik **Rugi** Luigi

Misija uspješno završena.

OPERACIJA BR. 58

Zadatak:-Pratnja Hurricane na izviđanju sa bombama u okolini **Nina**.

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 2 sata 30

Poleteli: 1300 čas. sa Visa minuta

Sleteli: 1415 " na Vis

Piloti: vođa potporučnik **Srdanović** Milan

br. 2 " **Fabjanović** Šime

Napad nije izvršen pošto nije bilo cilja.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 0

OPERACIJA BR. 59

Zadatak: Pratnja aviona za spasavanje nastradalog pilota.

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 3 sata 40

Poleteli: 14.00 čas. sa Visa minuta

Sleteli: 15.50 " na Vis

Piloti: vođa poručnik **Pajić** Nedeljko .

br. 2 st. vodnik **Radulović** Radovan

Hidroplan »Catalina« spasio britanskog pilota.

OPERACIJA BR. 60

Zadatak: Oružano izviđanje brodova od ušća **Neretve** do **Splita**.

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 3 sata 40

Poleteli: 18.00 čas. sa Visa minuta

Sleteli: 19.50 " na Vis

Piloti: vođa poručnik **Pajić** Nedeljko

br. 2 št. vodnik **Radulović** Radovan

Nikakav cilj nije pronađen niti napadnut.

BR. 71

IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD 11. SEPTEMBRA 1944. O IZVIĐANJU SAOBRAĆAJA NA PRAVCU SENJ — GENERALSKI STOL, O PRATNJI BRITANSKIH LOVACA-BOMBARDERA PRI NAPADU NA NEMACKE ČAMCE KOD LOŠINJA I O PRATNJI BRITANSKIH TRANSPORTNIH AVIONA¹

11. IX. 1944. g.

OPERACIJA BR. 61

Zadatak: Oružano izviđanje puta **Senj — Generalski Stol**.

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 13 sati 20

Poleteli: 10.30 čas. iz Carme minuta

Sleteli: 13.50 " u Canne

Piloti: vođa kapetan **Ivanišević** Đuro

br. 2 potporučnik **Rugi** Luigi

br. 3 kapetan **Kluz** Franjo

br. 4 ml. vodnik **Okanović** Husein

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/19-4, k. 1450.

Niski oblaci 10/10 iznad cilja. Na putu od **Otočca** do **Prokike** kroz jednu rupu u oblacima kapetan **Ivanišević** napao i zapalio jedan kamion.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: jedan kamion.

OPERACIJA BR. 62

Zadatak: Pratnja Harikena, napad na brodove u luci **Lošinj**.

Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 5 sati 20

Poleteli: 06.30 čas. sa Visa minuta

Sleteli: 09.10 " na Vis

Piloti: vođa potporučnik **Srdanović** Milan

br. 2 „ **Fabjanović** Sime

U Lošinju potopljen jedan čamap, na povratku napadnuta izvidna stanica **Sv. Mihovil na Ugljanu**, Harikeni pogodili cilj sa nekoliko raketa. Laka 20 mm p.a. vatra.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 0

OPERACIJA BR. 63

Zadatak: Pratnja aviona Lysander po specijalnoj misiji do sela Podić blizu Glamoča.

Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 4 sata 20

Poleteli: 11.30 čas. sa Visa minuta

Sleteli: 13.40 „ na Vis

Piloti: vođa poručnik **Pajić** Nedeljko

br. 2 st. vodnik **Radulović** Radovan

Misija nije uspela zbog niske oblačnosti 10/10.

OPERACIJA BR. 64

Zadatak: Pratnja Harikena prilikom napada na brod u **Pagu**.

Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 4 sata

Poleteli: 13.40 čas sa Visa

Sleteli: 15.40 „ na Vis

Piloti: vođa potporučnik **Srdanović** Milan

br. 2 „ **Fabjanović** Šime

U Ninskom kanalu Harikeni napali raketama i oštetili jedan brod od 5000 tona. Laka 20 mm p.a.odbrana.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 0

OPERACIJA BR. 65

Zadatak: Pratnja Harikena, napad na brod u Ninskom kanalu.
Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 4 sata 30
Poleteli: 16.00 čas sa Visa minuta
Sleteli: 18.15 „ na Vis

Piloti: vođa poručnik **Pajić** Nedeljko
br. 2 st. vodnik **Radulović** Radovan

Harikeni raketama potopili brod.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 0

BR. 72

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
13. SEPTEMBRA 1944. O PRATNJI BRITANSKIH LOVACA-
-BOMBARDERA PRI IZVIĐANJU OBALSKOG SAOBRAĆAJA I O BOMBARDOVANJU NEMAČKOG POMORSKOG
SAOBRAĆAJA KOD KORČULE I ŠOLTE¹**

13.IX.1944.g. Nije bilo letenja sa aerodroma Canne radi jakog
bočnog vetra.

OPERACIJA BR. 69

Zadatak: Pratnja Harikena, izviđanje pomorskog saobraćaja od
ušća **Neretve** do **Dugog Otoka**.

Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 5 sati
Poleteli: 06.45 čas sa Visa
Sleteli: 09.15 „ na Vis .

Piloti: vođa kapetan **Popov** Arkadije
br. 2 zastavnik **Kovačić** Mirko

Nikakav cilj nije pronađen niti napadnut.

OPERACIJA BR. 70

Zadatak: Bombardovanje brodova u luci **Us** na **Korčuli-**, kao i
izviđanje otoka **Brač** i **Šolta**.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 3/21-4, 1450. — Eskadrila je 12. septembra 1944. sa dva aviona izviđala obalu od ušća Neretve do Zadra i vršila pratnju "britanskog transportnog aviona i čamca za spasavanje palih i nestalih avionskih posada (vidi Arhiv VII, reg. br. 8/20-4, k. 1450).

Broj aviona: 3 Spitfajer V Vreme letenja: 4 sata 15
Foleteli: 11.00 čas sa Visa minuta
Sleteli: 12.25 „ na Vis

Piloti: vođa kapetan **Popov** Arkadije
 br. 2 zastavnik **Šoić** Hinko
 br. 3 vodnik **Lošić** Mehmedalija

U luci **Us** bombardovana grupa od jednog malog parobroda i 5 jedrenjaka. Sve bombe pale među brodove, direktnog pogotka nije bilo. Srednja 20 mm p.a. odbrana i mitraljeska vatra. Na **Braču**² kod **Nerežišća** na putu za **Supetar**, mitraljiran i pogoden jedan kamion. Prilikom napada osmotrena je jedna kolona u jačini jedne čete, ali su se isti sakrili u šumu pre nego ih je bilo moguće napasti. U **Milni** osmotren jedan jedrenjak sa dizalicom, a na **Šolti**, u **Grohotama**, jedan Siebel-Ferry.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: jedan kamion oštećen.

OPERACIJA BR. 71

Zadatak: Pratlja Harikena, napad na Siebel-Ferry u **Grohotama** na **Šolti**.

Broj aviona: 3 Spitfajer V Vreme letenja: 6 sati
Poleteli: 17.00 čas sa Visa
Sleteli: 19.00 „ na Vis

Piloti: vođa kapetan **Popov** Arkadije
 br. 2 zastavnik **Šoić** Hinko
 br. 3 vodnik **Lošić** Mehmedalija

Harikeni raketama potopili Siebel-Ferry.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 0

- Napad na pristanište Us i kolonu na Braču izvršen je u vreme desanta jedinica 1. dalmatinske brigade na otoke Brač i Korčulu.

BR. 73 ¹

IZVESTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD 14. SEPTEMBRA 1944. O IZVIĐANJU OBALE OD UŠĆA NERETVE DO ZADRA, BOMBARDOVANJU DELOVA NEMAČKE 118. DIVIZIJE U SUMARTINU NA BRAČU, LUKE TRPANJ NA PELJEŠCU I NEMAČKIH POLOŽAJA U OMIŠU¹

14.IX.1944.g.

OPERACIJA BR. 72

Zadatak: Pratnja Harikena, oružano izviđanje od ušća **Neretve** do **Zadra**.

Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 4 sata 40
Poleteli: 06.20 čas. sa Visa minuta
Sleteli: 08.40 „ na Vis

Piloti: vođa kapetan **Popov** Arkadije
br. 2 vodnik **Lošić** Mehmedalija

Nije pronađen nikakav cilj na moru. Harikeni napali **selo Tijesno** na **Murteru**, jaka 20 mm p.a. vatra. Jedan Hariken oboren.

OPERACIJA BR. 73

Zadatak: Traženje oborenog Harikena kod **Tijesna**.

Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 4 sata
Poleteli: 09.00 čas. sa Visa
Sleteli: 11.00 „ na Vis

Piloti: vođa zastavnik **Šoić** Hinka
br. 2 zastavnik **Kovačić** Mirko

Oboreni avion nije pronađen.

OPERACIJA BR. 74

Zadatak: Bombardovanje sela **Sumartin** na **Braču**.²

Broj aviona: 3 Spitfajer V Vreme letenja: 4 sata 30
Poleteli: 12.30 čas. sa Visa minuta
Sleteli: 14.00 „ na Vis

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/21-4, k. 1450.

² Podrška jedinicama 1. dalmatinske brigade 26. NO divizije u borbama protiv 738. puka nemačke 118. divizije. U borbama za oslobođen[^] Brača neprijatelj je pretrpeo velike gubitke (450 zarobljenih i preko 350 mrtvih). Vidi Arhiv VII, reg. br. 8-1/5, k. 1100; Zbornik, tom V, knj. 33, dok. br. 64, 73 i 102; tom VII, dok. br. 15, 16 i 26.

Piloti: vođa kapetan **Poipov** Arkadije
br. 2 vodnik **Lošić** Mehmedalija
br. 3 zastavnik **Kovačić** Mirko -,
Četiri bombe pale su u selo, dve promašile.

OPERACIJA BR. 75

Zadatak: Bombardovanje luke **Trpanj**³ na **Pelješcu**.

Broj aviona: 4 Spitfajer V Vreme letenja: 7 sati 20

Poleteli: 10.10 čas. iz Canne minuta

Sleteli: 12.00 „ u Canne

Piloti: vođa kapetan **Jovanović Ratko**
br. 2 „ **Kraus** Branko
br. 3 vodnik **Gavrilović** Živorad
br. 4 „ **Semolić** Marjan

Dva Spitfajera bombardovali dva čamca na ulazu u luku, sve bombe bliski promašaj. Kapetan Jovanović mitraljirao oba čamca, ostala dva Spitfajera bombardovali brod izvan luke **Trpanj** i promašili. Prilikom napada opazili da je brod već ranije bio oštećen. Drugih ciljeva u luci nije bilo. Jaka 20 mm p.a. vatra.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 2 čamca oštećena.

OPERACIJA BR. 76

Zadatak: Bombardovati grad **Omiš**.

Broj aviona: 4 Spitfajer V Vreme letenja: 7 sati 20

Poleteli: 16.55 čas. iz Canne minuta

Sleteli: 18.45 „ u Canne

Piloti: vođa kapetan **Kluz** Franjo
br. 2 ml. vodnik **Okanović** Husein
br. 3 potporučnik **Srdanović** Milan
br. 4 „ **Fabjanović** Šime

Sve bombe pogodile cilj. Prilikom napada izgubljen kapetan **Kluz**.⁴ Pratioci su videli kako izvlači avion iz obrušavanja te su ga izgubili iz vida u seni brda. Udar aviona u zemlju ili more pratioci nisu osmotrili. Slaba mitraljeska vatra sa zemlje. Nepr. gubici: Neosmotreni.

³ U rejonu Trpnja nalazili su se delovi nemačkog 750. pešadijskog puka 118. divizije u borbi protiv 3. i 11. prekomorske brigade 26. NO divizije (vidi Zbornik, tom V, knj. 33, dok. br. 73, 102).

⁴ Vidi dok. br. 1 u ovoj knjizi.

BR. 74

**OBAVEŠTENJE VAZDUHOPLOVNOG ODELJENJA VRHOV-
NOG ŠTABA NOV I POJ OD 14. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU
BAZE NOV I POJ U BARIJU O ORGANIZACIJI METEORO-
LOŠKE SLUŽBE U JUGOSLAVIJI¹**

VRHOVNI ŠTAB NOV I POJ
VAZDUHOPLOVNO ODELJENJE
14. septembra 1944.

ŠTABU BAZE NOV I POJ BARI²

Načelnik Vrhovnog štaba je danas depešom izvestio Bazu da usvaja predlog koji je Štab baze podneo u pogledu uspostave naše samostalne meteorološke službe u zemlji.

' Za sada ima svega pet kompletnih garnitura meteoroloških instrumenata pa se prema tome upućuje 15 meteorologa za pet meteoroloških stanica i to: kod gl.javnih] štabova Slovenije, Hrvatske i Srbije i kod štabova II i V korpusa. Čim se nabavi odnosno dobije još više meteoroloških garnitura, uspostaviće se i druge meteor. stanice sve dok se ne izgradi potpuna naša meteorološka mreža u celoj zemlji. Preduzeti su koraci da se što pre obezbedi materijalna strana svih potreba za našu meteorološku službu.

Za sada treba prvom prilikom poslati pet raspoloživih stanica na određena mesta.

Ove stanice imaju se smatrati kao privremeno dodeljene na službu kod dotičnih štabova a u stručnom pogledu potpadaju pod vazd. odeljenje V.Š. (meteor.[ološki] otsek), a meteorološke podatke davati će članovima vojnih misija koji se kod dotičnih štabova nalaze u vreme kada isti to traže. Za potrebe sovjetske avijacije za sada treba davati podatke u 14, 16, 18 i 20 časova.

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 13/7, k. 1449.

- U Bariju je oktobra 1943. formirana Baza NOV i POJ sa zadatkom: da organizuje prihvati i prebacivanje (brodovima i avionima) savezničke pomoći u oružju, opremi, sanitetskom materijalu i hrani; da se angažuje na oslobađanju jugoslovenskih interniraca i ratnih zarobljenika i njihovom vraćanju u domovinu; da formira vojne jedinice od jugoslovenskog ljudstva zatečenog u Italiji; da organizuje prihvati ranjenih i bolesnih boraca NOVJ i njihov smeštaj u savezničke bolnice; da sprovede prihvati i smeštaj jugoslovenskog zbega; da propagira NOP i širi istinu o događajima u Jugoslaviji (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/1 k. 2091).

Za pojačanje sovjetske meteor, stanice u Bari-u upućuju se za sada tri meteorologa.

Podatci sa meteor, stanice Vis slati će se preko sov. vojne misije.

Pre upućivanja osoblja meteor, stanica u zemlju, potrebno je dati mu sva potrebna uputstva na osnovu prethodnog dogovora sa organom sovjetske meteor, službe Bari.

O rasporedu naših meteor, stanica u zemlji biće obavješten i BAF od strane ovog odeljenja kada za to bude vreme.

Poželjno je da Štab baze u Bari-u prikupi iz svojih sastava najmanje 10—20 boraca pogodnih za usposobljenje za meteor. službu. Kurs bi se održao kod sovjetske meteor, stanice Bari, a u koliko to ne bi bilo moguće, onda na Visu.

Ove detalje po tom pitanju podnosim Štabu baze po nalogu načelnika Vrh. štaba.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik vazd. odelj. V.Š.
general-major

BR. 75

IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD 15. SEPTEMBRA 1944. O IZVIĐANJU KOMUNIKACIJE ZE- LJUSA — JABLANICA I O BOMBARDOVANJU NEMAČKIH POLOŽAJA NA BRACU¹

15.IX.1944.g.

OPERACIJA BR. 77

Zadatak: Oružano izviđanje **Željuša — Jablanica**, kao i izviđanje **Posušja**.

Broj aviona: 4 Spitfajer V Vreme letenja: 9 sati
Poleteli: 07.00 čas. iz Canne
Sleteli: 09.15 „ u Canne

Piloti: vođa kapetan **Protić** Mileta
br. 2 ml. vodnik **Okanović** Husein
br. 3 potporučnik **Srdanović** Milan
br. 4 „ **Fabjanovi** Šime

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/22-4, k. 1450.

Nije pronađen nikakav cilj, u 08.15 časova bombardovana žel. stanica Jablanica. Sest bombi na cilj, dve promašile. Ništa nije osmotreno oko Posušja iako je na tome mestu javljena koncentracija nepr. snaga. Jaka 88 mm i 40 mm p.a. vatra iz Imotskog. Mestimične kiše usput.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Oštećena žel. stanica.

OPERACIJA BR. 78

Zadatak: Bombardovanje sela Sumartin na Braču.²

Broj aviona: 4 Spitfajer V Vreme letenja: 5 sati 20

Poleteli: 13.45 čas. iz Canne minuta

Sleteli: 15.25 „ u Canne

Piloti: vođa kapetan Protić Mileta

br. 2 ml. vodnik Okanović Husein

br. 3 vodnik Gavrilović Zivorad

br. 4 vodnik Semolić Marjan

Br. 4 se vratio nakon 20 minuta leta, pošto mu je bio dopunski benz. rezervoar neispravan. Četiri bombe pale su u selo, 2 u more. Vreme rđavo, 10/10 oblačno sa kišom.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreni.

² Time je jedinicama 1. dalmatinske brigade 26. NO divizije pružana vazduhoplovna podrška, a koje su uspele da u! borbama za Sumartin od 14. do 18. septembra 1944. savladaju otpor 738. puka nemačke 118. divizije (vidi Zbornik, tom V, knj. 33, dok. br. 73 i 102).

BR. 76

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
16. SEPTEMBRA 1944. O BOMBARDOVANJU NEMAČKE
OBALNE BATERIJE NA HVARU I USTAŠA NA PAGU¹**

16.IX.1944.g.

OPERACIJA BR. 79.

Zadatak: Bombardovanje obalne baterije na Hvaru kod Su-
ćurja.²

Broj aviona: 4 Spitfajer V Vreme letenja: 7 sati 40.
Poleteli: 07.15 čas. iz Canne minuta
Sleteli: 09.10 „ u Canne
Piloti: vođa potporučnik Srdanović Milan
 br. 2 „ Fabjanović Šime
 br. 3 vodnik Gavrilović Zivorad
 br. 4 „ Semolić Marjan

Baterija dobro kamuflirana i nije pronađena. Bombardo-
van verovatni položaj baterije u blizini svetionika. Oblačnost
7/10, baza 1500 m.

OPERACIJA BR. 80

Zadatak: Pratnja Harikena, napad na PAG (ustaške kasarne i
magaeini).

Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 4 sata 20
Poleteli: 14.05 čas. sa Visa - minuta
Sleteli: 16.15 „ na Vis
Piloti: vođa kapetan Jovanović Ratko
 br. 2 „ Kraus Branko

Harikeni i Spitfajeri su napali Novalju i Pag. Spitfajeri
bombardovali Novalju i podbacili u more, te mitraljirali najveću
kuću u Pagu.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreni.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br.
8/23-4, k. 1450.

² Na Hvaru se nalazio nemački bataljon »Brandenburškog puka«
koji je pretrpeo teške gubitke u borbama sa 1. brigadom 26. NO divi-
zije (vidi Zbornik, tom V, knj. 33, dofc br. 73). Sućuraj je oslobodila 1.
brigada 23. septembra 1944. godine.

BR. 77

**UPUTSTVO ŠTABU BAZE NOVJ OD 16. SEPTEMBRA 1944.
ŠTABU 5. KORPUSA NOVJ O USPOSTAVLJANJU I RADU
METEOROLOŠKE STANICE PRI ŠTABU KORPUSA¹**

STROGO POVERLJIVO!

ŠTAB
BAZE N.O.Y
JUGOSLAVIJE
Br. 44 str. pov.
16.IX.1944

ŠTABU V KORPUSA NOVJ

U cilju uspostavljanja samostalne meteorološke službe u zemlji, Vrhovni štab NOV i POJ naredio je da se pored ostalih i kod toga štaba ima postaviti jedna meteorološka stanica, sastojće se od 3 meteorologa sa potrebnim instrumentima.²

Ovu stanicu treba smatrati kao privremeno dodeljenu tome Štabu, sve dok se ista ne postavi na mesto koje će joj pripasti po planu organizacije mirnodopske meteorološke službe.

Osoblje stanice potpada u disciplinskom i u pogledu ishrane i smeštaja pod nadležnost toga Štaba, dok u stručnom pogledu potpada pod Vazduhoplovno odeljenje Vrhovnog štaba NOV i POJ.

Stanicu treba smestiti na pogodnom mestu u blizini radio-stanica savezničkih misija, koje će primljene podatke od naših stanica dostavljati u svoje centre meteorološke službe.

Stanice će svakodnevno vršiti osmatranja svakoga časa počevši od 8 pa do 23 časa. Sva osmatranja unositi u Dnevnik osmatranja.

Prikupljena osmatranja sređena u depešu po međunarodnom ključu od 5 grupa dostavljaje i to:

- Sovjetskoj misiji svakoga dana u 14, 16, 18 i 20 časova³
- Engleskoj misiji prema uputu koji je dat na meteorološkom kursu, odnosno pri završetku istog.⁴

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 3/3, k. 458 A.

² Do 10. novembra 1944. Stab 5. korpusa je raspolagao sa 9 meteoroloških stanica. One su se nalazile u: Sanskom Mostu, Jajcu, Ključu, Bosanskom Petrovcu, Bosanskoj Dubici, Lušcima Palanci, Prijedoru, Bugojnu i Travniku. (Vidi radio-depešu koju je Štab 5. korpusa NOVJ 10. novembra 1944. poslao Vrhovnom štabu — Arhiv VII, reg. br. 7/5, k. 461 A, str. 312).

³ i ⁴ Reč je o savezničkim misijama pri Štabu 5. korpusa NOVJ.

Ukoliko koja od misija bude zatražila podatke i van označenog vremena, treba iste najhitnije dostaviti.

Po sastavljanju depeše po međunarodnom ključu ima se ista u meteorološkoj stanici šifrovati i to

— za Sovjetsku misiju po priloženoj šifri

— za Englesku misiju po primljenim uputstvima.

Šifre ima čuvati šef meteorološke stanice kao dokumenat strogo poverljive prirode.

Treba skrenuti pažnju osoblju stanice na savesnost u radu i vršiti povremene kontrole, budući da sigurnost materijala i ljudstva celokupne službe vazdušnog snabdevanja i veza zavisi od tačnosti podataka meteor, stanica.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V.d političkog komesara
načelnik personal, odeljenja:

⁵

Komandant
general-major:
Branko Poljanac

(M.P.)

Dostavljeno:

Glavnom štabu Slovenije

Glavnom štabu Hrvatske

Glavnom štabu Srbije

Štabu II korpusa

Štabu V korpusa

Vazduhoplovnom odeljenju V.Š.

⁵ Potpis je nečitak.

BR. 78

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
17. SEPTEMBRA 1944. O PRATNJI KONVOJA MORNARICE
NOVJ I O NAPADU NA NEMACKE BRODOVE KOD OTOKA
KRKA I U NINSKOJ LUCI¹**

17.IX.1944.g.

OPERACIJA BR. 81

Zadatak: Pratnja konvoja² od **Sumartina** kroz **Hvarski kanal**.
Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 4 sata 10
Poleteli: 06.55 čas. sa Visa minuta
Sleteli: 09.00 „ na Vis
Piloti: vođa kapetan **Jovanović Ratko**
br. 2 „ **Ivanišević Đuro**
Pratnja konvoja bez događaja. Srednja 20 mm p.a.vatra
iz **Sumartina**.

OPERACIJA BR. 82

Zadatak: Pratnja Harikena, napad na brodove na otoku **Krk**.
Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 4 sata 40
Poleteli: 10.00 čas. sa Visa minuta
Sleteli: 12.20 „ na Vis
Piloti: vođa kapetan **Kraus Branko**
br. 2 potporučnik **Luigi Rugi**
Kod **Aleksandrova** Harikeni su potopili jedan veliki i ošte-
tili jedan mali jedrenjak.

OPERACIJA BR. 83

Zadatak: Pratnja hidroplana za spasavanje palog pilota u more..
Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 5 sati
Poleteli: 13.15 čas sa Visa
Sleteli: 15.45 „ na Vis
Piloti: vođa kapetan **Jovanović Ratko**
br. 2 „ **Ivanišević Đuro**
Britanski pilot pronađen i spašen.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br.
8/23—4, k. 1450.

² Odnosi se na konvoj Mornarice NOVJ.

OPERACIJA BR. 84

Zadatak: Bombardovanje sela Gornje Zečevice, gde je javljena koncentracija nepr. trupa.

Broj aviona: 4 Spitfajer V "Vreme letenja: 3 sata 45

Poleteli: 17.20 čas sa Visa minuta

Sleteli: 18.30 „ na Vis

Piloti: vođa kapetan **Jovanović** Ratko
br. 2 „ **Ivanišević** Đuro
br. 3 „ **Kraus** Branko
br. 4 potporučnik **Luigi** Rugi

Vođa se vratio radi kvara motora. Bombardovani neidentifikovani objekti u šumici blizu naznačenog sela. Posle bombardovanja u šumi se pojavio požar.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreni.

OPERACIJA BR. 85

Zadatak: Bombardovanje drvenog mola istočno od **Nina**.

Broj aviona: 4 Spitfajer V Vreme letenja: 4 sata 30

Poleteli: 13.50 čas iz Canne minuta

Sleteli: 15.15 „ u Canne.

Piloti: vođa kapetan **Popov** Arkadije
br. 2 zastavnik **Kovačić** Mirko
br. 3 poručnik **Pajić** Nedeljko
br. 4 st. vodnik **Radulović** Radovan

Br. 3 se vratio radi neispravnog motora, a br. 4 radi neispravnog dopunskog rezervoara. Ostala dva aviona bombardovali molo i blisko promašili. U kanalu pored mola opažena jedna peniša i 4 čamca.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 0

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE KSKADRILE NOVJ OD
18. SEPTEMBRA 1944. O PRATNJI KONVOJA MORNARICE
NOVJ I O NAPADU NA NEMACKU RADIO-STANICU NA
OTOKU RABU I VOJNO SKLADISTE KOD GOSPIĆA¹**

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/24—² k. 1450.
³ Ree je o konvoju Mornarice NOVJ.
Verovatno je to bila radio-stanica.

OPERACIJA BR. 89

Zadatak: Bombardovanje dveju kuća blizu **Gospića**. Javljeno slagalište benzina i municije.

Broj aviona: 4 Spitfajer V Vreme letenja: 9 sati

Poleteli: 13.45 čas iz Canne

Sleteli: 16.00 „ u Canne

Piloti: vođa zastavnik **Šoić** Hinko

br. 2 vodnik **Lošić** Mehmedalija

br. 3 zastavnik **Tomšić** Đuro

br. 4 st. vodnik **Radulović** Radovan

Br. 4 se vratio radi kvara motora. U 14.50 časova bombardovane naređene kuće. Jedna od njih pogođena (verovatno slagalište benzina), viđen veliki oblak prašine ali bez plamena.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Jedna kuća srušena.

BR. 80

IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD 19. SEPTEMBRA 1944. O NAPADIMA NA NEMAČKO-CETNIČKE SNAGE U DONJEM LAPCU I O OMETANJU SAOBRAĆAJA NA KOMUNIKACIJI KNIN — BIHAĆ¹

19.IX.1944.g.

OPERACIJA BR. 90

Zadatak: Napad na **Donji Lapac**. Koncentracija Nemaca i četnika."²

Broj aviona: 4 Spitfajer V Vreme letenja: 8 sati

Poleteli: 08.30 čas. iz Canne

Sleteli: 10.30 „ u Canne

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/25—4, k. 1450.

² U septembru 1944. je 9. NO divizija vodila borbe na komunikaciji Otrić—Srbski klanac—Lapac i napadala ustaške i četničke garnizone na tom području. Pored jedne ustaške bojne Drugog gorskog združenja u Donjem Lapcu su se nalazili i delovi nemačke 373. »Tigar« divizije (vidi Zbornik, tom V, knj. 33, dok. br. 73). Prema izveštaju Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 19. septembra 1944. Donji Lapac su napala mitraljeskom vatrom i bombama 4 lovca i tom prilikom su poginula 3 domobrana, a ranjena 3 Nemca i 3 domobrana (Zbornik, tom V, knj. 33, dok. br. 137).

Piloti: vođa kapetan **Ivanišević** Đuro
st. vodnik **Radulović** Radovan
zastavnik **Tomšić** Đuro
potporučnik **Rugi** Luigi

Četiri bombe pogodile najveću kuću u **Donjem Lapcu**, dve bombe u rovove blizu sela. dve bombe promašile. Nekoliko napada mitraljezima po selu. Jedna kuća zapaljena.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreni.

OPERACIJA BR. 91

Zadatak: Oružano izviđanje puta **Knin — Bihać.**

Broj aviona: 4 Spitfajer V Vreme letenja: 9 sati 20

Poleteli: 15.30 čas. iz Canne minuta

Sleteli: 17.50 „ u Canne

Piloti: vođa potporučnik **Srdanović** Milan
br. 2 „ **Fabjanović** Šime
br. 3 vodnik **Gavrilović** Živorad
br. 4 „ **Semolić** Marjan

U 16.30 časova opažena i napadnuta kolona od 20 do 25 kamiona 3—4 **km** severno od sela **Sučevići**. **Svi** piloti izvršili 5 do 7 napada topovima i mitraljezima. Sva kola pogođena ali se ni jedna nisu zapalila. Laka mitraljeska vatra iz kolone. Jaka 40 mm p.a. vatra iz sela **Marčetića**.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Verovatno uništeno 20 do 25 kamiona.

BR. 81

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
20. SEPTEMBRA 1944. O NAPADU NA NEMACKE SNAGE U
HUMCU KOD LJUBUŠKOG I O PRATNJI LOVACA-BOM-
BARDERA 2. ESKADRILE NOVJ DO OTOKA UGLJANA¹**

20.IX.1944.g.

OPERACIJA BR. '92

Zadatak: Bombardovanje manastira **Humac** kod **Ljubuškog**.

Broj aviona: 4 Spitfajer V Vreme letenja: 8 sati

Poleteli: 10.00 čas iz Canne

Sleteli: 12.00 „ u Canne

Piloti: vođa kapetan **Jovanović** Ratko

br. 2 st. vodnik **Radulović** Radovan

br. 3 kapetan **Ivanišević** Đuro

br. 4 vodnik Lošić Mehmedalija

Sve bombe pogodile samostan ili pale u neposrednu bli-
zinu. U samostanu javljen štab nemačke divizije.² Mitraljirana
škola, koja je služila Nemcima za kasarnu. Umerena 20 mm **p.a.**
vatra. Oblačnost 8/10 na 1500 metara.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreni.

OPERACIJA BR. 93

Zadatak: Pratnja Harikena, napad na brodove u luci **Preko** na
otoku **Ugljan**.

Broj aviona: 4 Spitfajer V Vreme letenja: 6 sati 40

Poleteli: 09.50 čas sa Visa minuta

Sleteli: 11.30 „ na Vis

Piloti: vođa kapetan **Protić** Mileta

br. 2 st. vodnik Radulović Radovan

br. 3 kapetan Ivanišević Đuro

br. 4 vodnik Lošić Mehmedalija

Nikakav cilj nije nađen niti napadnut. Umerena p.a. vatra
iz luke **Preko**.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br.
8/25—4, k. 1450.

² Septembra 1944. na obalskom području od r. Neretve do Stro-
žanea (ji od Splita) nalazila se nemačka 118. lovačka divizija sa štabom
u Ljubuškom. Deo snaga nalazio se i na srednjodalmatinskim otocima
(vidi Završne Operacije za oslobodenje Jugoslavije 1944—1945, Beograd,
1957, str. 253—254).

BR. 82

NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SRBIJE OD 20. SEPTEMBRA 1944. ŠTABOVIMA KOSMAJSKOG I ŠUMADIJSKOG NOP ODREDA I ŠTABU 2. ŠUMADIJSKE BRIGADE O PRIJEMU SAVEZNIČKOG MATERIJALA¹

GLAVNI STAB NOV I PO SRBIJE

Pov. v. br. 12 20.IX.1944 g.

ŠTABU_____'

Prijem materijala od saveznika, avionima, za Kosmajski i Šumadiski odred, i za Drugu šumadisku brigadu vršiće do daljeg naređenja Kosmajski odred. Primljeni materijal ravnomerno deliti napred navedenim jedinicama. •

Kosmajski odred navedeni materijal primaće kod s. Darosave, 24, 25 i 26 ov. meseca kao i 1, 2 i 3 oktobra. Saveznici će materijal bacati na mestu gde budu postavljene (zapaljene) signalne vatre u Aridu latinskog slova »L«, od 6 vatri. Vatre treba da budu udaljene jedna od druge na 20 — 25 metara. Pored navedenih vatri davaće se morzeovim znacima signali za raspoznavanje: i to sa aviona slovo »K« (—, —), a sa zemlje slovo »O« (—^).

Postupak je sledeći: čim se čuju avioni određeno ljudstvo pali vatre u vidu slova »L«, zatim avion svetlosnim morzeovim znacima daje slovo »K«; a potom se sa zemlje signalnom lampom daje morzeovim znacima slovo »O«. Posle ovoga avion će u blizini vatre otpočeti da baca materijal.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik vazd. odeljenja,
pukovnik:
Miod.² N. Lozić

DOSTAVLJENO:

Štabu Kosmajskog odreda,
„ Šumadiskog odreda,
„ II Šumadijske brigade.

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu Vtl, reg. br. 20—1, k. 193.

² Miodrag

BR. 83

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
21. SEPTEMBRA 1944. O VAZDUHOPLOVNOJ PODRŠCI JE-
DINICAMA 35. NO DIVIZIJE PRI NAPADU NA USTAŠKI
GARNIZON U PERUŠIČU¹**

21.IX.1944.g.

OPERACIJA BR. 94

Zadatak: Bombardovanje grada **Perušić**.

Broj aviona: 4 Spitfajer V Vreme letenja: 9 sati 20

Poleteli: 06.00 čas iz Canne . minuta

Sleteli: 08.20 „ u Canne

Piloti: vođa kapetan **Protić** Mileta
br. 2 „ **Kraus** Branko
br. 3 zastavnik **Šoić** Hinko
br. 4 „ **Tomšić** Đuro

Napad izvršen u 07.00 časova kao priprema za napad naših trupa sa zemlje.² Sve bombe pale u grad. Izvršena tri napada topovima i mitraljezima. Nekoliko kuća zapaljeno. Oblačnost 10/10 na 3000 metara. Na povratku dva aviona izviđali put **Zadar — Šibenik**, ništa nije osmotreno.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Nekoliko kuća porušeno i zapaljeno.

• ¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/26—4, k. 1450.

² Perušić su napadale i zauzele jedinice 35. NO divizije. U gradu su se nalazili delovi 4. ustaške brigade. Istoga dana neprijatelj je uspeo da povra ti grad. U izveštaju Štaba 35. NO divizije između ostalog kaže se: »Saveznička 4 aviona (tj. aviona 1. eskadrile — prim. redaktora) u 8 časova bombardovala su Gospić i Perušić, a zatim se vratili u svoje baze. Poslije toga u 9 časova otpočela je prva faza borbe...« — Arhiv VII, reg. br. 2—1/6, k. 1234.

BR. 84

**NAREDBA ŠTABA 5. KORPUSA NOVJ OD 22. SEPTEMBRA
1944. O FORMIRANJU STALNOG AERODROMA U ZALU-
ŽANIMA¹**

NAREDBA,
Štaba 5 Korpusa NOV za 22 septembar 1944 g.

I

Aerodrom u Zalužanima, koji je oslobođen,² preuzima se i ofor-
mljuje kao stalni aerodrom ovoga korpusa.

II

Za komandanta aerodroma³ postavlja se privremeno pot-
pukovnik drug Zorić Milan.⁴

Organizacija i obavljanje poslova na aerodromu vršiće se
pod neposrednim rukovodstvom potpukovnika Zorića. Zabran-
juje se mješanje svih drugih lica u poslove na aerodromu, koja
za to nisu naročito određena.

Naredba stupa odmah na snagu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
pukovnik,
Došen⁵

(M. P.)

K o m a n d a n t ,
general-major:
Rodić, sr.®

Raspisano jedin.⁷
23.IX.44.

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII,
reg. br. 8/3, k. 1265.

² Taj aerodrom su 20/21. septembra 1944. zauzele jedinice 39. NO
divizije.

³ Komanda aerodroma je formirana u saglasnosti s naređenjem
Vrhovnog štaba NOV i POJ od 8. oktobra 1944 (Arhiv VII, reg. br. 32/2,
k. 458 a). Tim naređenjem je predviđeno da se pri štabovima korpusa
postave i vazduhoplovni referenti. Pri Štabu 5. korpusa NOVJ postavljen
je major Uroš Bogunović Roca — vidi Arhiv VII, reg. br. 3/12, k. 462.

⁴ Do tog postavljenja nalazio se na dužnosti zamenika koman-
danta 39. NO divizije.

⁵ Ilija

⁶ Slavko

⁷ ... jedinicama

BR. 85

NAREĐENJE ŠTABA 5. KORPUSA NOVJ OD 22. SEPTEMBRA 1944. POTČINJENIM JEDINICAMA O ORGANIZACIJI SADEJSTVA SA AVIONIMA NA BOJIŠTU¹

ŠTAB 5 KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Br. služ.

Kopija

Dne 22 septembra 1944 godine

Ne pucati na avione, koji
će bombardovati Kaštel.

ŠTABU _

Naši avioni² sa aerodroma Zalužani bombardovaće i dejstvovati na uporište Kaštel gdje se neprijatelj još drži. Potrebno je da se obavjeste sve jedinice i ljudstvo, te da se skrene pažnja da se ovi avioni ne gađaju sa zemlje.

Avioni će imati oznaku na krilima — crvena petokraka zvijezda. Pri nailasku aviona obratiti pažnju na ovaj znak.

Prilikom nailaska našeg aviona jutros oko 10 h. naše jedinice u Laušu i kod Kaštela dejstvovala su na avion, tako da je bio prinuđen da se brzo povrati u svoju bazu, radi čega nije uspjelo ni samo bombardovanje.

Po ovome poduzmite najhitnije potrebne mjere, i izvjestite o urađenome kako bi avioni mogli nastaviti sa dejstvom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
pukovnik

(M.P.)

Zamjenik komandanta,
pukovnik,
Karanović³

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/1—3, k. 458 A.

² Odnosi se na avione 5. zrakoplovne skupine domobranskog vazduhoplovstva koje su 21. septembra 1944. zaplenile jedinice 5. korpusa na aerodromu Zalužani. Još istog dana formirana je grupa od zarobljenih pripadnika domobranskog vazduhoplovstva, a koji su od ranije saradivali i pomagali NOP. Već 21. septembra su iz sastava grupe dva aviona, tipa »Be-51«, bombardovala tvrđavu Kaštel u Banjoj Luci, poslednje nemačko-ustaško uporište u gradu. Grupa je morala da 27. septembra 1944. preleti na aerodrom kod Sanskog Mosta zbog prodora Nemaca u Banju Luku. Tu je početkom oktobra 1944. formirana 1. eskadrila 5. korpusa NOVJ (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/12, k. 462).

³ Nikola

DOSTAVLJENO:

- 1) Štabovima: IV, XXXIX i Srednjo-bosanske divizije NOVJ
- 2) Stabu brigade OZNE ;
- 3) Komandi mjesta Banja Liika.

BR. 86

IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD 23. SEPTEMBRA 1944. O IZVIĐANJU KOMUNIKACIJE ŽELJUŠA — KONJIC I O PRATNJI BRITANSKIH LOVACA-BOMBARDERA PRI NAPADU NA NEMACKE BRODOVE KOD JABLANCA¹

23.IX.1944.g.

OPERACIJA BR. 96

Zadatak: Oružano izviđanje puta i pruge **Željuša — Konjic**.

Broj aviona: 4 Spitfajer V Vreme letenja: 8 sati

Poleteli: 12.00 čas iz Canne

Sleteli: 14.00 „ u Canne

Piloti: vođa zastavnik Soić Hinko

br. 2 potporučnik **Rugi** Luigi

br. 3 poručnik **Pajić** Nedeljko

br. 4 zastavnik **Tomšić** Đuro

Niska oblačnost 10/10. Kroz rupu uoblacima iz blagog ob-
rušavanja bombardovana žel. stanica **Konjic**. Jaka 88 mm p.a.
vatra kroz oblake iznad **Konjica**.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreni.

OPERACIJA BR. 97

Zadatak: Pratnja Harikena, napad na brodove između luke
Jablanac i Pag.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/26—4, k 1450. — Eskadrila je 22. septembra 1944. pokušala da sa jednim odeljenjem (4 aviona) izviđa komunikaciju Knin—Obrovac—Vr-gorac, ali se odeljenje moralo da vrati zbog jake niske oblačnosti (taj se zadatak vodi pod nazivom »operacija br. 95«).

Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 4 sata 50
Poleteli: 09.35 čas sa Visa . minuta
Sleteli: 12.00 na Vis

Piloti: vođa kapetan **Jovanović** Ratko
br. 2 vodnik **Lošić** Mehmedalija

Harikeni uništili jedan jedrenjak u **Jablancu**. Opažen ali nije napadnut jedan bolnički brod ispred **Zadra**. Umerena 40 mm p.a. vatra iz **Zadra**.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 0

BR. 87

NAREĐENJE ŠTABA 5. KORPUSA NOVJ OD 23. SEPTEMBRA 1944. KOMANDANTU AERODROMA ZALUŽANI DA UBRZA DEJSTVO AVIJACIJE NA TVRĐAVU U BANJOJ LUCI¹

ŠTAB 5 KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Broj: služb.

Dne 23 septembra 1944 godine

Potpukovniku drugu Zoriću²

Potrebno je hitno dejstvo naše avijacije na Kaštel. Avijacija treba neprekidno i permanentno da bombarduje Kaštel zapaljivim i eksplozivnim bombama. Avioni čim izbace bombe treba da se povrate na aerodrom, natovare ponovo bombe i ponovo krenu na bombardovanje, tako da posada bude prinuđena uslijed neprekidnog dejstva avijacije na pasivnost i eventualnu kapitulaciju.

Po ovome postupiti odmah.³

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

K o m a n d a n t ,
general - major,
S.⁴ Rodić

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 10/1—3, k. 458 A.

² Milan Zorić; tada privremeni komandant aerodroma Zalužani (vidi Arhiv VII, reg. br. 8/3, k. 1265).

³ Posade aviona sa aerodroma Zalužani su od 21. do 29. septembra 1944. izvršile 36 avio-poleta (vidi dok. br. 94).

⁴ Slavko

BR. 88

NAREĐENJE ŠTABA 5. KORPUSA NOVJ OD 23. SEPTEMBRA 1944. KOMANDANTU AERODROMA ZALUŽANI O ORGANIZACIJI RADA AERODROMSKE SLUŽBE¹

**ŠTAB 5 KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE**
Broj služb.

Dne 23. septembra 1944. godine

Potpukovniku drugu Zoriću

1) Potrebno je odmah spremati gorivo za avion »Kaproni«, koji se nalazi na našem aerodromu u Sanskom Mostu.² Za ovaj avion će trebati oko 600 litara avionskog benzina i 100 litara ulja. U sporazumu sa stručnim licima na aerodromu ustanovićeš koliko je potrebno goriva i ostalog materijala za lijet jednog »Kapronia« iz Sanskog Mosta do Zalužana, pa te potrebe najhitnije srediti i uputiti na aerodrom Sanski Most.

Za prevoz ovog materijala upotrijebićeš jedan kamion sa kojim raspolaže aerodrom. Ovome pristupiti najhitnije.³

2) Telefonsku liniju sa aerodromom potrebno je redovno održavati. Do aerodroma je pružala liniju IV Divizija, ali radi prekida telefonska veza sa aerodromom je neredovna, tako reći ne postoji. Potrebno je sa četom za vezu jedinice koja se nalazi kao posada aerodroma, ovu vezu redovno održavati u ispravnom stanju, kako bi se mogli blagovremeno zahtijevati avioni za bombardovanje. Od Banje Luke prema aerodromu kontrolisaćemo telefonsku liniju četom za vezu IV Divizije.

3) Tvrđava Kaštel nije se predala. Potrebno je spremati odmah avione za bombardovanje Kaštela sa težim, eksplozivnim i zapaljivim bombama.

4) Oruđa protuavionske odbrane koja se nalaze na aerodromu prikupiti i oformiti posadu za njih. Za posadu se mogu

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 10/2—3, k. 458 A.

² Tim avionom je početkom septembra 1944. njegova posada preletela iz vazduhoplovstva NDH sa aerodroma Rajlovac na pomoćni aerodrom kod Sanskog Mosta i stavila se na raspolaganje NÖP-u. Na avionu su montirani mitraljezi »šarci« dok su bombe izrađivane u partizanskoj radionici prepravljanjem ručnih granata i mina za bacače. S takvim naoružanjem posada aviona je izvršila nekoliko napada na prugu Kostajnica — Dubica.

³ Pošto je dopremljeno gorivo avion je prebačen na aerodrom Zalužani i upotrebljen u napadima na tvrđavu Kaštel.

upotrijebiti i domobranci koji su ranije rukovali sa ovim oruđima, s tim što će se uz svaku posadu dodijeliti po jedan naš borac. Dio ovih oruđa će se upotrijebiti za odbranu objekata u Banja Luci.

Po ovome postupiti odmah i izvijestiti o urađenom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

NAČELNIK ŠTABA,
ppukovnik,

P.S. — Odmah podnijeti izvještaj ovom Štabu šta je sve od materijala i sprema nađeno na aerodromu Zalužani (avioni — ispravni i neispravni, gorivo, oružje, municija, avionske bombe, vazduhoplovni instrumenti, sprema i dr.). Izvijestiti kako se odvija rad na aerodromu i kako je momentalno stanje.⁴

⁴ O tome vidi dok. br. 91.

¹ BE. 89

**OBAVEŠTENJE GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE
OD 23. SEPTEMBRA 1944. ŠTABOVIMA POTČINJENIH KOR-
PUSA O SIGNALNIM ZNACIMA ZA USPOSTAVLJANJE
VEZE SA SOVJETSKIM AVIONIMA KOJI PRENOSE RATNI
MATERIJAL ZA JEDINICE NOVJ***

GLAVNI ŠTAB
N.O.V. i P.O. HRVATSKE
A br. 317/44
23 septembra 1944 god.

Koncept

**ŠTABU KORPUSA
IV, VI, vin, X i XI**

U prilogu dostavljaju se »znaci i vatre« za bacanje iz ruskih aviona za mjesec oktobar 1944 godine.

Ovi znaci vrijede za one aerobaze (aerodrome ili mjesta za bacanje) koje su određene za prijem- materijala za sovjetske avione.

Znake može izmjeniti samo sovjetska misija kod dotičnog štaba.

Ako se posumnja da su znaci dekonspirisani odmah investite.

Posle svakog prijema materijala izvestite radiogramom vrstu primljenog materijala i sa koliko aviona.

Znake dobro čuvati i davati ih aerobazama samo za par dana unaprijed.

Prijem znakova odmah radiogramom potvrdite.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik štaba
general-major:
P.² Jakšić

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 14/1—2, k. 111.
² Pavle

ZNACI I VATRE
za bacanje iz ruskih aviona "
za mjesec oktobar 1944

datum znaci	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
iz aviona	N	J	A	S	M	O	C	I	O	A	R	T	K	S	G	L	O	N	V	B	Z	T	D	M	E	U	J	H	F	E	R
sa zemlje	U	R	T	E	L	R	O	N	I	T	J	M	P	A	V	Z	S	C	I	F	D	K	V	E	A	T	M	O	N	S	D

Jedinica	od 1 — 15 oktobra		od 16 — 31 oktobra	
	br. vatri	oblik slova	br. vatri	oblik slova
IV korpus	12	H 	9	T 
VI korpus	9	X 	12	H
VIII korpus	11	F 	9	V
X korpus	9	V 	9	X
XI korpus	9	L 	11	F

BR. 90

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
24. SEPTEMBRA 1944. O NAPADU NA NEMAČKE SNAGE U
SINJU I LJUBUŠKOM¹**

24.IX.1944.g.

OPERACIJA BR. 98

Zadatak: Bombardovanje kasarne u gradu **Sinj**.²

Broj aviona: 4 Spitfajer V Vreme letenja: 7 sati 20

Poleteli: 12.00 čas iz Canne minuta

Sleteli: 13.50 „ u Canne

Piloti: vođa potporučnik **Srdanović** Milan

br. 2 zastavnik **Kovačić** Mirko

br. 3 ml. vodnik **Okanović** Husein \

br. 4 st. vodnik **Vrabić** Ciril

Oblačnost 10/10 od 1200 do 5000 metara. Bombardovanje izvršeno kroz malu rupu u oblacima u blagom obrušavanju. Pogodaka nije bilo.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 0

OPERACIJA BR. 99

Zadatak: Bombardovanje štaba nemačke divizije u maloj šumici na istočnom kraju grada **Ljubušld**.³

Broj aviona: 4 Spitfajer V Vreme letenja: 8 sati

Poleteli: 13.00 čas iz Canne

Sleteli: 15.00 „ u Canne

Piloti: vođa poručnik **Ankon** Leopold

br. 2 **Rugi Luigi**, potporučnik.

br. 3 kapetan **Ivanišević** Đuro

br. 4 „ **Kraus** Branko

Niska oblačnost 8/10. Bombardovanje izvršeno kroz rupu u oblacima. Četiri bombe pogodile cilj, 4 promašile.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreni.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/26—4, k. 1450.

² Na obalskom području od Splita do Zadra nalazila se nemačka 264. divizija sa Štabom u Drnišu. U septembru mesecu borbe sa njom vodila je 19. NO divizija (vidi Zbornik, tom V, knj. 33, dok. br. 73).

³ Na prostoru od ušća Neretve do Splita nalazila se nemačka 118. divizija sa Štabom u Ljubuškom.

BR. 91

**IZVEŠTAJ KOMANDANTA AERODROMA ZALUŽANI OD
26. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 5. KORPUSA NOVJ O ZAPLE-
NJENOM VAZDUHOPLOVNOM MATERIJALU¹**

ŠTABU V KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Dostavljamo Vam izveštaj o avionima i materijalu koji je nađen na aerodromu Zalužani.²

Aviona ispravnih

- 1 »Caproni«
- 2 »Morana«
- 2 »Bete«

Aviona neispravnih

- 2 »Capronia«
- 1 »Moran«
- 1 »Biker«
- 1 »F.L.3.«
- 1 »Potez« -

Automobili ispravni

- 4 kamiona teretna
- 1 luksuzni
- 2 cisterne za benzin
- 1 sanitetski
- 1 motocikl

Automobila neispravnih

- 3 kamiona teretna
- 2 terenska kola
- 2 motocikla

Protivavionsko oruđe ispravno

- 3 topa kal. 15 m/m tipa »Zbrojovka«
- 4 mitraljeza kal. 7/9 M.G. 41

Protivavionsko oruđe neispravno

- 1 top kal. 15 m/m. tipa »Zbrojovka«
- 3 mitraljeza

Bombi, 270 kom. od 500 kg. na električno paljenje

- 297 „ od 250 kg. „
- „ 4126 „ od 50 kg.
- „ 12798 „ od 12 kg. na udarno paljenje

Benzina 2.120 buradi po 200 litara, 54 bureta nafte po 200 litara.

Sem gore navedenih stvari, na aerodromu (njemački dio) se nalazi više neispravnih radio-stanica i raznih stvari koje su

¹ Originell (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 20/1—7, k. 458 A.

² Izveštaj je poslat na osnovu naređenja Štaba 5. korpusa od 23. septembra 1944 (vidi dok. br. 88).

većinom oštećene od naših boraca. Vazduhoplovni instrumenti su skoro svi upropašteni, kad ih sredimo izvestiću Vas šta sve ima.

' SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

26 — IX

P. pukovnik,
Milan N. Zorić

BR. 92

IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD 27. SEPTEMBRA 1944. O BOMBARDOVANJU NEMAČKIH SNAGA U LJUBUŠKOM I DRNIŠU¹

27.IX.1944.g.

OPERACIJA BR. 101

Zadatak: Bombardovanje grada **Ljubuški**.²

Broj aviona: 4 Spitfajer V Vreme letenja: 8 sati

Poleteli: 09.10 čas iz Canne

Sleteli: 11.10 „ u Canne

Piloti: vođa zastavnik **Šoić** Hinko

br. 2 vodnik **Lošić** Mehmedalija

br. 3 poručnik **Pajić** Nedeljko

br. 4 potporučnik **Rugi** Luigi

Sve bombe pale u grad. Dve bombe pogodile najveću zgradu u centru grada. Umerena 20 mm p.a.vatra

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Više kuća srušeno.

OPERACIJA BR. 102

Zadatak: Bombardovanje kasarne u gradu **Drniš**.³

Broj aviona: 4 Spitfajer V Vreme letenja: 6 sati 40

Poleteli: 11.35 čas iz Canne minuta

Sleteli: 13.10 „ u Canne

Piloti: vođa kapetan **Protić** Mileta

br. 2 st. vodnik **Vrabić** Ćiril

br. 3 vodnik **Gavrilović** Živorad

br. 4 „ **Semolić** Marjan

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/27—4, k. 1450. — Jedno odeljenje od 4 aviona pošlo je 25. septembra da bombarduje ustaško-nemačke položaje u Ljubuškom, ali se moralo da vrati zbog jake oblačnosti; 26. septembra nije se deštvovalo zbog loših meteoroloških uslova.

^{2, 3} Vidi primedbe 2 i 3 u dok. br. 90.

Bombardovanje izvršeno u 12.25 časova sa veće visine (3000 metara) pošto se očekivala jaka p.a.odbrana. Šest bombi palo blizu kasarne, dvé daleko promašile. Umerena 20 mm p.a.vatra.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 0

BR. 93

ZAHTEV ŠTABA 5. KORPUSA NOVJ OD 27. SEPTEMBRA 1944. SAVEZNIČKOJ VOJNOJ MISIJI ZA BOMBARDOVANJE MOSTA KOD GRADIŠKE*

Š T A B

5. KORPUSA NOV

. JUGOSLAVIJE

Br. si.

Dne 27 sept. 1944 g.

Bombardovanje neprijateljskih uporišta.—

ŠEFU SAVEZNIČKE ANGLO-AMERICKE VOJNE MISIJE
pri 5. Korpusu NOV Jugoslavije

1. — Avioni Savezničkog vazduhoplovstva danas su bombardovali Kaštel² u Banja Luci. Pogodci su bili precizni i unutar Kaštela zapaljene su dvije kuće.

2. — Naglašavamo potrebu i molimo Vas da se bombarduje most preko rijeke Save kod Gradiške. Bombardovanje ovog mosta trebalo bi izvršiti što prije.³

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Šef kancelarije,

¹ Kopija originala (pisana na. mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 21/1—7, k. 458 A.

² Jedinice 5. korpusa NOVJ vodile su borbe za Banju Luku od 18. do 28. septembra 1944. Već 20. septembra držala se u gradu samo tvrđava Kaštel. Na traženje Štaba korpusa, preko Vrhovnog štaba NOV i POJ, učestvovala je u borbama i saveznička avijacija (manjim snagama lovaca-bombardera), ali bez zapaženijih rezultata. Dejstvovala je i eskadrila 5. korpusa (vidi o tome i Operativni izveštaj Štaba 5. korpusa NOVJ za septembar 1944. u Arhivu VII, reg. br. 13/2, k. 458).

³ Štab korpusa je tražio da se most kod Gradiške bombarduje radi otežavanja nemačke intervencije sa tog pravca. Međutim, nemačke kolone su se nalazile toga dana pred Klačnicama, a sledećeg su dana ušle i u Banju Luku.

BR. 94

**IZVOD IZ OPERATIVNOG DNEVNIKA ESKADRILE 5. KOR-
PUSA NOVJ ZA PERIOD OD 21. DO 29. SEPTEMBRA 1944.
GODINE¹**

! Z a k
letenja od 21. do 29.

				Ukupno sati letenja				19.05
				Ukupno letova				36
Zrakoplov	Caproni	311	br.	1204	letova	7	u	trajanju
—	«	—	br.	1206		1		
—	u	— Moran	br.	2308		9		
—	»	— Moran	br.	2332		6		
—	jj	— Moran	br.	2323		6	'	n
—	»	— Biker	br.	7524		1	—	„
—	i)	— Be — 51	br.	6424		5		..
—	tt	— Be 51	br.	6425		1		„

Tehn.fički] ofic.[ir] eskadrile
p. por. Kelemente³

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1/7—12, k. 462.

1 j u č a k

septembra 1944, god.²

4.50	h	motor	Piaggio	br. 24443 i 24284	radili	4.50	sati
-.40	—	„—	— b r .	24245 i 24556	—	-.40	—
3.15	—	„—	Hispano	br. 495739	radio	3.15	„
2.25	—	„	—	br.		2.25	—
2.45	—	„	—	br.	—	2.45	
-.30		motor	Hirt	br. 986	—	-.30	
4.05		motor'	Walter	br. 4275	—	4.05	
-.35		motor	Walter	br. 27	—	-.35	

Komandir — poručnik
I.⁴ Mitrečić

(M. P.)

² Dnevne izveštaje Eskadrile 5. korpusa NOVJ vidi u Arhivu VII, reg. br. 1/1 do 1/6—12, k. 462. Dva aviona »Be-51« bombardovala su 21. septembra 1944. tvrđavu Kaštel, u kojoj su se još jedino branili ostaci nemačko-ustaškog garnizona. Od 21. do 29. septembra Eskadrila, koja je raspolagala sa 8 upotrebljivih aviona, dejstvovala je uglavnom po tvrđavi Kaštel, podržavajući napade jedinica 5. korpusa, a u nekoliko letova je dejstvovala i po komunikaciji Topola — Banja Luka, kojom su nadirale nemačke snage s ciljem da deblokiraju opkoljeni garnizon u tvrđavi Kaštel. Zbog prodora Nemaca u Banju Luku, Eskadrila je morala da napusti aerodrom Zalužani i da- 27. septembra 1944. preleti na aerodrom kod Sanskog Mosta.

³ Alfred
• ¹ Ivica

BR. 95

**PODSETNIK VAZDUHOPLÖVNOG ODELJENJA GLAVNOG
ŠTABA NOV I PO SRBIJE OD 29. SEPTEMBRA 1944. O AE-
RODROMIMA NA SLOBODNOJ TERITORIJI SRBIJE¹**

POTSETNIK PO VAZDUHOPLOVNIM PITANJIMA:

I. AERODROMI:

Na slobodnoj teritoriji do sada su uspostavljeni sledeći aerodromi:

a) Kosančić, razmere 1000 sa 1000 m. Prilaz slobodan sa svih strana. Do sada su se već spuštah saveznički avioni.

b) Bojnik, razmere 350 sa 500 m. Prilaz slobodan i lak sa svih strana. Do sada su se spuštah saveznički avioni na njemu.

v) Miroševac, razmere 1000 sa 400 m. Prilaz slobodan i lak sa dve strane. Saveznički avioni spuštali su se na njemu.

g) Soko Banja, razmere 1200 sa 300 m. Prilaz slobodan i lak sa dve strane. Saveznički avioni spuštah su se na njemu.

d) Avdilovac, kod s. Jošanice, razmere 1300 sa 200 m. Prilaz slobodan sa dve strane. Saveznički avioni spuštali su se na njemu.

đ) Medveđa, razmera 1000 sa 150 m. Prilaz slobodan sa dve strane. Potrebno je poseći izvesne kukuruze i poravnati jedan deo terena, što se može uraditi najdalje za dva dana. Avioni na njemu nisu se spuštah.

e) Ivanjske livade, razmere 600 sa 350 m. Prilaz dobar sa dve strane. Sposoban samo za manje avione. Saveznički avioni do sada se nisu spuštali na njemu.

U. OSOBLJE VAZDUHOPLOVSTVA:

Na teritoriji Glavnog štaba Srbije za sada ima oko 50 ljudi koji su ranije pripadali vazduhoplovstvu. U ovaj broj nisu uračunati oslobođeni severni krajevi Srbije. 50% od napred navedenog broja letači su, a ostalo je pomoćno osoblje. Brojno stanje vazduhoplovaca se svakog dana povećava.

Treba predvideti da se što pre letačko osoblje uputi na trenazu u jednu od pilotskih škola Krasne armije. Na teritoriji Srbije oslobođenoj postoji također veliki broj mladića, koji su završili jedriličarsku školu, a imaju maturu ili više razreda gimnazije, te bi i oni bili vrlo pogodni za upućivanje u pilotsku školu, koja već postoji u Rrasnodaru- za naše mladiće.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 3/1—4, k. 1450.

² U Krasnodaru (SSSR) školovali su se jugoslovenski piloti od početka septembra 1944. Tu je 1. maja 1945. formiran 254. lovački puk od-

Takođe bi se izvestan broj mladića mogao uputiti u Sovjetski Savez na školovanje za pomoćne službe kao što su: radio-teigrafska, avionskih i motorskih mehaničara, za naoružanje, lino-mehaničara za avionske instrumente, fotografa i meteorologa.

III. MATERIJAL:

Za sada se ne raspolaže sa materijalnim sredstvima. Tražena su tri do pet aviona za vezu. Ovi su neophodni, naročito od kako se povećala slobodna teritorija u Srbiji. Treba nastojati da se avioni za vezu dobiju.

Rečeno je da će nam Sovjetski Savez dati dva puka avijacije.³ Treba nastojati da se ove jedinice stave neposredno pod Glavni štab NOV i PO Srbije, s tim što bi im on neposredno davao borbene zadatke u vezi rada naših jedinica. Trebalo je tražiti da bar jedan od ovih pukova bude naoružan sa jurišnim avionima (Šturmovik), jer su to najpogodniji za pomaganje naših jedinica.

IV. ORGANIZACIJA SNABDEVANJA:

U koliko bi se oslobodili pojedini stalni aerodromi, ima verovatnoće da će se na njima eventualno zateći izvestan letaćki materijal, a naročito pogonski (gorivo i mazivo). U koliko bi dobili ranije avione za vezu treba za njih predvideti i način snabdevanja gorivom i mazivom, kao i manjim rezervnim delovima. Na teritoriji koja je u vezi sa Crvenom armijom ovo snabdevanje može se organizovati pomoću automobila a na ostaloj našoj teritoriji pomoću transportnih aviona.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU! .

29 septembra 1944 god.

NAČELNIK VAZD. ODELJENJA,
pukovnik,
Miodrag N. Lozić

Negotin_
Zaječar_
Pirot_

nosno 1. lovački puk prema jugoslovenskoj formaciji, naoružan avionima »Jak-9«. Preleteo je u domovinu 14. septembra 1945 (posle godinu dana školovanja). Vidi Arhiv VII, reg. br. 31/1, k. 1451.

³ Pored 1. lovačkog vazduhoplovnog puka, u SSSR-u je formiran u Groznome 3. marta 1945. i 1. jurišni vazduhoplovni puk (po sovjetskoj formaciji 554. jurišni puk) koji je preleteo u domovinu 17. jula 1945. na somborski aerodrom. Školovanje pilota trajalo je 9 meseci. Obuku je završilo 44 pilota. Puk je imao tri eskadrile naoružane avionima »Jl-2« (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/10, k. 1451).

BR. 96

**ÜPUTSTVO GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SRBIJE OD 29.
SEPTEMBRA 1944. O NADLEŽNOSTIMA IDELOKRUGU RA-
DA POJEDINIH ODELJENJA GLAVNOG ŠTABA¹**

GLAVNI ŠTAB NOV I PO
SRBIJE
Str. pov. br. 48
29. septembra 1944. g.
Položaj

**NAČELNIKU VAZDUHOPLOVNOG ODELJENJA .
OVOGA ŠTABA**

U cilju bržeg i pravilnijeg otpravljanja službe vršimo sledeću podelu poslova u ovome štabu:

Glavni štab NOV i PO Srbije rukovodi i odgovoran je za celokupnu službu.

Načelnik štaba rukovodi štabskom službom i neposredno sa odeljenjima: operativnim, obaveštajnim, za naoružanje, vazduhoplovnim i tehničkim.

Prvi pomoćnik načelnika štaba rukovodi sa odeljenjima: mobilizacijskim, ekonomskim, sanitetskim, kancelarijom Glavnog štaba i odgovoran je za vršenje celokupne službe korpusnih vojnih oblasti.

Na čelu odeljenja nalaze se načelnici. Vezu sa svim stranim misijama održava načelnik štaba preko oficira za vezu.

Poslovi koji spadaju u nadležnost pojedinih odeljenja su sledeći:

1. — *Operativno odeljenje*: obavlja sve poslove koji se odnose na operacije i diverzione akcije, organizaciju i formaciju NOV i PO. Rukovodi i organizuje vojničku nastavu (škole, kurseve) i razrađuje uputstva za vojničku obuku i obuku vojnih rukovodilaca.

2. — *Obaveštajno odeljenje*: organizuje i rukovodi celokupnom obaveštajnom službom. Prikuplja, proverava i sređuje sve obaveštajne podatke i one koji imaju uticaja i značaja za operacije stavlja na raspoloženje operativnom odeljenju.

3. — *Odeljenje za naoružanje*: vodi evidenciju celokupnog naoružanja i sprema, vrši podelu na jedinice, organizuje po-

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 11/3, k. 193. — **Üputstvo Je dostavljeno svim** načelnicima odeljenja Glavnog štaba.

punu jedinica municijom, oružjem i oružnim priborom, stara se o opravci i dovođenju u ispravno stanje celokupnog neispravnog oružja. Sastavlja trebovanja i predlaže koliko je potrebno i koje vrste oružja, municije, pribora i ostalog ubojnog materijala. Kontrolise čuvanje i održavanje u ispravnom stanju celokupnog ubojnog materijala, u kom cilju razrađuje uputstva i direktive. Stara se o materijalu koji šalju saveznici i vrši njegovu podelu.

4. — *Vazduhoplovno odeljenje*: predlaže, organizuje i rukovodi celokupnom vazduhoplovnom službom na teritoriji Glavnog štaba Srbije. Predlaže raspored vazduhoplovnog osoblja po ovim granama vazduhoplovne službe, vodi evidenciju vazduhoplovnih kadrova po strukama, organizuje i rukovodi nastavom vazduhoplovnog osoblja.

Razrađuje i rešava sva pitanja prikupljanja, evidencije i upotrebe vazduhoplovnog materijala.

Predviđa sve mere za razvoj vazduhoplovne službe na teritoriji Glavnog štaba Srbije i stavlja konkretne predloge za njihovo ostvarivanje.

5. — *Tehničko odeljenje*: organizuje i rukovodi svim poslovima:

— organizacije i formacije inžinjerskih jedinica;

— saobraćaja i saobraćajnih komunikacija, transporta vojske, vojnog materijala i opreme i dr.;

— veze: radio-veze, telefonske, telegrafske pošte — vodi evidenciju celokupnog materijala i svih potreba, sastavlja trebovanja i proračune potrebnog materijala, vrši podelu istog, izdaje potrebna stručna uputstva za rukovanje i održavanje ovog materijala i obavlja sve poslove koji se odnose na veze uopšte;

— tehničkih radova za vojne svrhe.

Diriguje i dovodi u saglasnost sa operativnim potrebama rad korpusnih vojnih oblasti po svim pitanjima saobraćaja, veze i tehničkih radova.

6. — *Mobilizacijsko odeljenje*: rukovodi, izdaje uputstva i direktive korpusnim vojnim oblastima po pitanjima pravilne i brze mobilizacije, evidencije ljudstva, stoke, vozila, prenosnih sredstava i izdaje uputstva za njihovu podelu.

7. — *Ekonomsko odeljenje*: organizuje i rukovodi celokupnom službom snabdevanja: hranom, vojnom opremom, kancelarijskim materijalom, novcem i dr. Organizuje potrebne radionice (krojačnice, potkivačmce, šusternice, stolarnice i dr.). Vršu podelu celokupnog materijala po ekonomskoj grani.

Diriguje i izdaje potrebna uputstva korpusnim vojnim oblastima po svima pitanjima ekonomske službe.

8. — *Sanitetsko odeljenje*: organizuje i rukovodi celokupnom sanitetskom službom po lekarskoj, veterinarskoj i apotekarskoj grani. Organizuje potrebne kurseve i osposobljava sanitetske kadrove. Izdaje potrebna uputstva i direktive za održavanje zdravlja i higijene po jedinicama. Stara se o evakuaciji teških ranjenika. Vodi evidenciju svih umrlih i poginulih.

Upravlja celokupnom sanitetskom službom korpusnih vojnih oblasti.

9. — *Personalno odeljenje*: obavlja sve poslove po personalnom pitanju: evidencija vojnih i političkih rukovodilaca, raspored, postavljenja, unapređenja, premeštaji kao i sva ostala pitanja lične prirode.

10. — *Stalno sudsko veće Višeg vojnog suda pri Glavnom štabu Srbije*: nadležnost i ustrojstvo predviđeno je Uredbom o vojnim sudovima i ustroju i nadležnosti vojnih sudova.

11. — *Kancelarija Glavnog štaba*: vodi opšte delovodstvo Štaba, vrši prijem i ekspediciju celokupne pošte. Svu primljenu poštu predaje Načelniku štaba, i posle markiranja šalje je u rad odgovarajućim odelenjima. Vodi knjigu naredbi i zapovesti, obavlja sve poslove ađutantske prirode. Upravlja kurirskom službom Glavnog štaba.

Prima, najavljuje i privodi sva lica koja žele prijem kod članova Štaba.

Neposredno rukovodi komandom stana Glavnog štaba Srbije.

Na čelu kancelarije je šef.

12. — *Komanda stana*: stara se o rasporedu i smeštaju svih odeljenja Štaba i stranih vojnih misija, o redu i čistoći u logoru Štaba, o unutrašnjem obezbeđenju. Kontrolise kretanje svih građanskih lica koja se nalaze u logoru Štaba, kao i svih lica koja dolaze u Stab a nisu rukovodioci u NOV i PO.

Na čelu komande stana je komandir.

Detaljne dužnosti komandira stana propisane su posebnim uputom.

Ovim naređenjem zamenjujemo naređenje ovoga Štaba Str. Pov. Br. 20 od 17. avgusta t.g. koje stavljamo van snage.

Naređenje je trajne vrednosti i kao takvo ima se čuvati.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V. d, polit, komesar
Mil.² Milosavljević

Načelnik štaba,
general-major,
Rud.³ Primorac

Komandant
general-lajtnant
Koča A. Popović

² Milosav

³ Rudolf

BR. 97

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
30. SEPTEMBRA 1944. O PRATNJI BRITANSKIH LOVACA-
-BOMBARDERA PRI NAPADU NA NEMAČKE BRODOVE
KOD JABLANCA¹**

30. IX. 1944. g.

OPERACIJA BR. 103⁼

Zadatak: Pratnja Harikena, napad na brodove u zalivu **Jablanac**.

Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 4 sata 50

Poleteli: 14.05 čas. sa Visa minuta

Sleteli: 16.30 " na Vis

Piloti: vođa vodnik **Gavrilović** Zivorad

br. 2 „ **Semolić** Marjan

Harikeni su potopili dva Siebel-Ferry-ja. Spitfajeri su
oštetili jedan jedrenjak.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Jedan, jedrenjak oštećen.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/28—4, k. 1450.

² Eskadrila nije dejstvovala 28. i 29. septembra 1944. zbog loših "vremenskih prilika.

BR. 98

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
1. OKTOBRA 1944. O PRATNJI BRITANSKIH LOVACA-
-BOMBARDERA PRI NAPADU NA NEMAČKE BATERIJE U
BIOGRADU I PLOČAMA¹**

MESEC OKTOBAR 1944. GODINE

1. X. 1944. g.

OPERACIJA BR. 104

Zadatak: Pratlja Harikena, napad na obalnu bateriju u luci
Biograd n/m.

Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 4 sata 20
Poleteli: 10.20 čas. sa Visa minuta
Sleteli: 12.30 " na Vis

Piloti: vođa zastavnik **Okanović** Husein
br. 2 potporučnik **Fabjanović** Šime

Baterija nije pronađena. Napadnut verovatni položaj.bate-
rije.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreni.

OPERACIJA BR. 105

Zadatak: Pratlja Harikena, napad na obalnu bateriju u luci
Ploča na ušću Neretve.

Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 2 sata 20
Poleteli: 15.20 čas. sa Visa minuta
Sleteli: 16.30 " na Vis

Piloti: vođa potporučnik **Gavrilović** Zivorad
br. 2 zastavnik **Semolić** Marjan

Baterija ruje pronađena, napadnut verovatni položaj ba-
terije.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreni.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br.
8/28—4, k. 1450.

BR. 99

**NAREĐENJE ŠTABA 2. UDARNOG KORPUSA NOVJ OD 1.
OKTOBRA 1944. JEDINICAMA I USTANOVAMA O UREĐE-
NJU VAZDUHOPLOVNE SLUŽBE NA TERITORIJI CRNE
GORE¹**

**ŠTAB
II UDARNOG KORPUSA
NOV JUGOSLAVIJE**

Kopija

Vazduhoplovni referent

Br. 540/44

1 oktobra 1944 god.

Za uređenje vazduhoplovne službe na teritoriji ovoga Korpusa, a shodno naređenju Vrhovnog štaba NOV i POJ², potrebno je odmah preduzeti slijedeće:

1. Prikupljanje i evidencija vazduhoplovnog materijala. Ustrojiti spiskove i po kategorijama uvesti cio vazduhoplovni materijal, koji se nalazi na vašem području. Ukoliko takvog materijala nema, spiskovi će se otpočeti voditi kada materijal bude primljen, ali isti moraju biti odmah ustrojeni.

2. Pripremanje i uređenje pojedinih aerodroma prema zahtjevima Štaba. Ustrojiti spisak svih terenskih prostorija, koje mogu doći u obzir kao glavni, prihvatni ili pomoćni aerodromi na vašem području. Detaljno opisati svaku ovakvu prostoriju — aerodrom, navodeći: dužinu, širinu, stvor tla (kakvo je zemljište), koliko je potrebno radne snage i kakve, da se dotično zemljište osposobi za aerodrom, kakve su komunikacije koje vode na aerodrom i njihova vrsta (pješačka staza, konjska staza, kolski put itd.).

3. Po važnijim pitanjima dostavljati konkretne predloge sa potrebnim obrazloženjem.

4. Ukoliko dolazi u pitanje saradnja sa savezničkim vazduhoplovstvom, raditi uvijek sporazumno sa savezničkom vojnom misijom, ako se ova nalazi kod vas.

5. Određivanje i uređivanje, kao i postavljanje ugovorenih znakova na određenim mjestima za bacanje materijala iz vazduha savezničkim ili našim avionima.³ Ovo raditi uvijek sporazumno sa članovima dotične misije, čiji avioni bacaju materijal.

¹ Kopija originala (pisana na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 26/1—3, k. 393.

² Redakcija nije uspjela da pronađe pomenuto naređenje.

³ U dokumentu je misao nepotpuno iskazana.

6. Na aerodromima, predviđenim za slijetanje aviona, organizovati službu letenja i predvidjeti sve mjere sigurnosti uopšte.

7. Komande baza dostaviće Štabu Korpusa za vazduhoplovnog referenta jedinačne spiskove cjelokupnog ljudstva, koje se sada nalazi u njihovom sastavu, navodeći za svakog pojedinca koju i kakvu dužnost vrši, da li je ovaj broj ljudstva potrebno povećati ili smanjiti.

8. Pošto se u skoro vrijeme predviđa oslobođenje cjelokupne naše teritorije, treba već unaprijed planski predvidjeti slijedeće: na svakom oslobođenom aerodromu odmah uspostaviti našu komandu aerodroma sa svim potrebnim organima. Aerodrom odmah osposobiti za letenje. Sav zatečeni vazduhoplovni materijal i arhive prikupiti i popisati, a arhivu poslati ovome Štabu. Iz zatečenog vazduhoplovnog osoblja odmah izdvojiti sve nepoželjne elemente, a pouzdane iskoristiti za aerodromske službe, pa ustrojene spiskove takvog osoblja dostaviti Štabu Korpusa, a takođe i o broju, tipovima i upotrebljivosti zatečenih aviona i letećeg materijala. Spriječiti svako razvlačenje ili uništavanje vazduhoplovnog materijala.

9. Spiskove, predviđene ovim naređenjem, dostaviti Štabu Korpusa što prije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Vazduhoplovni referent
p. pukovnik⁴

DOSTAVLJENO:

- Štabu III NOU divizije
- Štabu XXIX NOU divizije
- Štabu Primorske oper. grupe
- Korpusnoj vojnoj oblasti
- Komandi baze Nikšić

⁴ Potpis je nečitak.

BR. 100

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
4. OKTOBRA 1944. O PRATNJI BRITANSKIH LOVACA-BOM-
BARDERA PRI NAPADU NA NEMAČKE PLOVNE OBJEKTE
U LUCI NIN I O IZVIĐANJU KOMUNIKACIJE JABLANICA
— SARAJEVO — MAGLAJ¹**

4. X. 1944. g.²

OPERACIJA BR. 106

Zadatak: Pratnja Harikena, napad na brodove u luci **Nin** i na radio-stanicu na otoku **Lošinj**.

Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 4 sata 20
Poleteli: 10.00 čas. sa Visa minuta
Sleteli: 12.10 " na Vis

Piloti: vođa zastavnik **Okanović** Husein
br. 2 potporučnik **Fabjanović** Sime

Harikeni napali brodove u **Ninu** ali promašili. Spitfajeri mitraljirali radiostanicu u **Lošinj**.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreni.

OPERACIJA BR. 107 •

Zadatak: Oružano izviđanje puta i pruge **Jablanica — Sarajevo — Maglaj**.

Broj aviona: 4 Spitfajer V Vreme letenja: 11 sati 30
Poleteli: 13.00 čas. iz Canne minuta
Sleteli: 16.10 " u Canne

Piloti: vođa major **Jovanović** Ratko
br. 2 zastavnik **Radulović** Radovan
br. 3 major **Ivanišević** Đuro
br. 4 zastavnik **Tomšić** Đuro

Nije pronađen cilj na putu i pruzi od Jablanice do Maglaja. 3 km severno od Maglaja osmotren i napadnut topovima i mitraljezima jedan voz, koji je išao prema severu. Voz je bio sastavljen od lokomotive, 2 putnička vagona, 4 otvorena vagona na kojima

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/28—4, k. 1450.

² Eskadrila nije dejstvovala 2. i 3. oktobra 1944. zbog nepovoljnih vremenskih prilika.

su bili voženi dva tenka i dva kamiona i na kraju 2 zatvorena teretna vagona. Svi piloti su izvršili tri do pet napada, naročito gađajući lokomotivu, ali se voz nije zaustavio (verovatno oklopni voz). Slaba p. a. vatra od 20 mm sa voza. Posle trećeg napada major **Jovanović** Ratko je javio preko radia da je pogođen u krilo, ali je nakon toga ipak izvršio još dva napada. Nakon što su avioni uzeli povratni kurs, br. 2 je opazio da iz aviona majora Jovanovića izlazi beli dim. Izvestio je o tome majora Jovanovića preko radia. Major Jovanović je odgovorio da mu je temperatura i rad motora još uvek normalan. Ubrzo zatim izbio je iz njegovog motora gušći mlaz bele pare, nakon čega je isti pošao na prisilno sletanje na malu livadu od prilike 5 km jugozapadno od grada **Teslić**. Br. 2 i br. 4 su videli kako je bez stajnog trapa dodirnuo zemlju približno u sredini proplanka, odskočio, zakačio krilom jedno stablo, koje mu je odsèklo deo desnog krila i repa a zatim je, sa još dosta velikom brzinom, uleteo u gustu šumu. Avion se nije zapalio. Pratioci su kružili nad ovim mestom još 5 minuta ali rusu bili u stanju da išta drugo opaze.³ Br. 2 je izjavio da je prilikom napada na voz primetio u blizini ispod drveća dva tenka i dva kamiona.

Naši gubici: 1 pilot nestao, 1 avion uništen.

Nepr. gubici: Neosmotreni.

³ Major Ratko Jovanović, komandir odeljenja, poginuo je na tom zadatku.

BR. 101

**ZAHTEV VAZDUHOPLOVNOG ODELJENJA GLAVNOG
ŠTABA NOV I PO SRBIJE OD 9. OKTOBRA 1944. ŠEFU SOV-
JETSKE VOJNE MISIJE PRI GLAVNOM ŠTABU SRBIJE DA
SOVJETSKA AVIJACIJA PATROLIRA U REJONU PRISTINA
— LESKOVAC — NIS— PROKUPLJE I BOMBARDUJE NE-
MAČKE AERODROME KOD PRISTINE I NISA¹**

GLAVNI STAB NOV I PO SRBIJE
VAZDUHOPLOVNO ODELJENJE
Pov. v. br. službeno
9 oktobra 1944 god.
Položaj

ŠEFU SOVJETSKE VOJNE MISIJE PRI GLAVNOM
ŠTABU NOV I PO SRBIJE

Kao što Vas je pismom već obavestio komandant Glavnog štaba, na sektoru Niš — Leskovac — Priština neprijateljska avijacija od juče je postala aktivna. U toku jučerašnjeg dana 7 neprijateljskih bombarderskih aviona u pratnji 4 do 5 lovaca bombardovali su s. Bučumet, a danas je bombardovano Lebane, pri čemu je bilo žrtava.

Da bi se u buduće sprečilo uspešno dejstvo neprijateljske avijacije na ovom sektoru potrebno bi bilo da sovjetska lovačka avijacija preduzme patrolno letenje nad prostorijom: Priština — Medveđa — Leskovac — Niš — Prokuplje — Lebane. Ovo patroliranje po mogućstvu trebalo bi da bude u toku celog dana sa odeljenjima 3 do 5 aviona.² Naročito se primetilo da je neprijateljska avijacija za sada bila aktivna od podne do predveče, ah nije isključeno njeno dejstvo u toku celog dana.

Grupisanje ove neprijateljske avijacije biva na aerodromu kod Prištine i Niša; te bi ove aerodrome trebalo bombardovati, čime bi se takođe omelo dalje dejstvo neprijateljske avijacije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

NAČELNIK VAZDUHOPLOVNOG
ODELJENJA, PUKOVNIK,

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 39/1, k. 193.

² Sovjetska avijacija je do 17. oktobra 1944. bazirala na aerodromima kod Turn Severina i Krajove u Rumuniji i kod Loma, Vidina i Sofije u Bugarskoj.

BR. 102

**NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SRBIJE OD 9.
OKTOBRA 1944. ŠTABU 2. PROLETERSKE BRIGADE DA
AERODROME KOD AVDILOVCAI JOŠANICE OSPOSOBI ZA
LETENJE¹**

GLAVNI ŠTAB NOV I PO SRBIJE
VAZDUHOPLOVNO ODELJENJE

Pov. v. br. 25
9 oktobra 1944 g.
Položaj

ŠTABU II PROLETERSKE DIVIZIJE

Da bi se u buduće ranjenici mogli evakuisati iz neposredne blizine vaše divizije, naredite da se odmah usposobi za letenje aerodrom Avdilovac, kod s. Jošanice.² U ovu svrhu odmah formirajte Komandu aerodroma, u kojoj će stručne poslove komandanta aerodroma obavljati potporučnik Ljubinko Radovanović, koji se sada nalazi u vašem štabu.

Aerodrom treba stalno da bude pripravan za noćno sletanje naših aviona, te će se za ovo postavljati sledeće svetlosne signale:

— svetlosna linija za sletanje aviona od 9 vatri, na odstojanju po 100 metara. Sa pravca silaska, na rastojanju od 100 m, postaviće se deseta vatra. Pored navedene svetlosne linije postaviće se ugovoreni svetlosni signalni znak u vidu slova »T« od šest vatri. Ovaj signalni znak postavljao se tako da istovremeno pokaže pravac vatre.

Čim aerodrom usposobite za noćno sletanje telegrafski izvestite ovaj štab.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik vazd. odeljenja,	ZA ŠTAB
pukovnik,	načelnik general-major,
Miod.³ N. Lozić	Rud.⁴ Primorac
(M. P.)	

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII., reg. br. 41/1, k. 193.

² Odnosi se na s. Jošanicu kod Sokobanje.

³ Miodrag

⁴ Rudolf

BR. 103

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
11. OKTOBRA 1944. O IZVIĐANJU I OMETANJU SAOBRA-
ĆAJA NA KOMUNIKACIJI IMOTSKI — MOSTAR — JABLA-
NICA¹**

11. X. 1944. (jß

OPERACIJA BR. 109

Zadatak: Oružano izviđanje **Imotski** — **Mostar** — Jablanica.

Broj aviona: 4 Spitfajer V Vreme letenja: 8 sati

Poleteli: 11.00. čas. iz Canne

Sleteli: 13.00 " u Canne

Piloti: vođa potporučnik **Šoić** Hinko
br. 2 zastavnik **Lošić** Mehmedalija
br. 3 poručnik **Pajić** Nedeljko
br. 4 potporučnik **Rugi** Luigi

Kod sela **Bajić** br. 1 i 2 su mitraljirah dva kamiona i četiri motorcikla zaklonjenih ispod drveća. Rezultat neosmotren: 2 km jugoistočno od sela **Krivi Dol** osmotrena kolona konja i konjskih kola duga 1 km. Svi avioni su izvršili po tri napada topovima i mitraljezima, ubili mnogo neprijateljskih vojnika i konja i proizrokovali veliku paniku. Kod sela Kučine br. 1 je mitraljirao jedan kamion i jedna konjska kōlā."Kāmion zapaljen, konji ubijeni.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Jedan kamion uništen, veliki (neodređeni) broj neprijatelja i konja ubijen.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/29—4, k. 1450.

² Eskadrila nije dejstvovala od 5; do 9. oktobra 1944. zbog loših vremenskih prilika, dok je 10. oktobra jedna četvorka poletela na izviđanje komunikacije Banja Luka — Novska*, ali se morala zbog niske oblačnosti da vrati sa pola maršrute (taj je let označen kao »operacija br. 108«).

BR. 104

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
12. OKTOBRA 1944. O BOMBARDOVANJU DELOVA NE-
MACKE 369. LEGIONARSKJE DIVIZIJE U STONU¹**

12. X. 1944. g.

OPERACIJA BR. 110

Zadatak: Bombardovanje grada **Ston**.²

Broj aviona: 8 Spitfajer V Vreme letenja: 16 sati

Poleteli: 10.00 čas. iz Canne

Sleteli: 12.00 " u Canne

Piloti: vođa potporučnik **Šoić** Hinko

br. 2 major **Kraus** Branko

br. 3 „ **Ivanišević** Đuro

br. 4 zastavnik **Radulović** Rad.

br. 5 potporučnik **Delić** Milan

br. 6 zastavnik **Okanović** Husein

br. 7 potpor. **Fabjanović** Šime

br. 8 zastavnik **Semolić** Marjan

Sve bombe pale u grad. Druga četvorka osmotrila ume-
renu 20 mm p.a. vatru.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreni..

OPERACIJA BR. 111

Zadatak: Bombardovanje grada **Ston**.

Broj aviona: 8 Spitfajer V Vreme letenja: 16 sati

Poleteli: 14.00 čas. iz Canne

Sleteli: 16.00 " u Canne

Piloti: vođa major **Popov** Arkadije

br. 2 potporučnik **Gavrilović** Z.

br. 3 „ **Srdanović** Milan

br. 4 zastavnik **Vrabić** Ciril

br. 5 poručnik **Pajić** Nedeljko

br. 6 pporučnik **Rugi** Luigi

br. 7 zast. **Lošić** Mehmedalija

br. 8 **Tomšić** Đuro

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/29—4, k. 1450.

² Radilo se o podršci jedinica 26. NO divizije u borbi za Ston, a protiv 370. puka nemačke 369. legionarske divizije. Toga dana su se 1. i 11. brigada 23. NO divizije prebacivale na Pelješac, da bi sledećeg dana, 13. oktobra, bile spremne za izvršenje zadatka (vidi Arhiv VII, reg. br. 28/1—4, k. 1102).

Napad izvršen u 15.00 časova. Deset bombi **palo** u razne delove grada. Sest bombi promašilo i palo van grada. Umerena 20 mm p.a. vatra.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreni.

OPERACIJA BR. 112

Zadatak: Traženje tri navodno oštećena nepr. broda na severo-zapadnom kraju **Hvara**.

Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 3 sata 10

Poleteli: 13.40 čas. iz Canne minuta

Sleteli: 15.15 " u Canne

Piloti: vođa major **Kraus** Branko

br. 2 potporučnik **Šoić** Hinko

Nikakvi brodovi nisu nađeni.

BR. 105

IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD 13. OKTOBRA 1944. O BOMBARDOVANJU DELOVA NEMAČKE 369. LEGIONARSKJE DIVIZIJE U STONU I PRATNJI LOVACA-BOMBARDERA 2. ESKADRILE NOVJ PRI NAPADU NA NEMAČKE SNAGE KOD ARŽANA¹

13. X. 1944. g.

OPERACIJA BR. 113

Zadatak: Bombardovanje grada **Ston**.²

Broj aviona: 8 Spitfajer V Vreme letenja: 16 sati

Poleteli: 0930 čas. iz Canne

Sleteli: 1130 " u Canne

Piloti: vođa major **Kraus** Branko

br. 2 zastav. **Tomšić** Đuro

br. 3 major **Ivanišević** Đuro

br. 4 zastav. **Radulović** Radovan .

br. 5 major **Popov** Arkadije

br. 6 zastavnik **Semolić** Marjan

br. 7 p.poruč. **Gavrilović** Ž.

br. 8 zastavnik **Vrabić** Ciril

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/30—4, k. 1450.

² Vidi dok. br. 104, prim. 2.

'12 bombi je palo u razne delove grada, a 4 su promašile.
Naši gubici: 0
Nepr. gubici: Neosmotreni.

OPERACIJA BR. 114

Zadatak: Bombardovanje grada **Ston**.

Broj aviona: 8 Spitfajer.V Vreme letenja: 16 sati
Poleteli: 1330 čas. iz Canne
Sleteli: 1530 " u Canne

Piloti: vođa poručnik **Pajić** Nedeljko
br. 2 p.poručnik **Rugi** Luigi
br. 3 „ **Soić** Hinko
br. 4 zastavnik **Lošić** Mehmedalija
br. 5 p.poručnik **Delić** Milan
br. 6 zastavnik **Okanović** Husein
br. 7 „ **Semolić** Marjan
br. 8 „ **Vrabić** Ciril

14 bombi je palo u razne delove grada, 2 su promašile.
Slaba 20 m/m p.a. vatra.
Naši gubici: 0
Nepr. gubici: Neosmotreno.

V OPERACIJA BR. 115 : ~ . " ' "

Zadatak: Pratlja Harikena 2. jugosl. eskadrile na njihovu prvu akciju.⁸ Napad na neprijateljsku koncentraciju u selu **Aržano**.

Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 4 sati 30
Poleteli: 11.45 čas. iz Canne minuta
Sleteli: 14.00 " u Canne V

Piloti: vođa potporučnik **Srdanović** Milan .
br. 2 „ **Fabjanović** Šime

Harikeni su uništili nekoliko konjskih kola, drugi ciljevi nisu pronađeni.
Naši gubici: 0
Nepr. gubici: 0

³ Druga lovačka eskadrila NOVJ pošla je na taj svoj prvi zadatak (vidi dok. br. 106) sa aerodroma Kane u južnoj Italiji, na kojem je bazirala i 1. eskadrila. Eskadrila je bUa naoružana avionima »hariken«, a formirana je 1. jula 1944. Do polaska na borbene zadatke ljudstvo se obučavalo na aerodromu Benina kod Bengazija, u Libiji (vidi u Arhivu VII, reg. br. 9/1—4, k. 1450 bojnu relaciju 2. lovačke eskadrile od 1. jula 1944. do 15. maja 1945).

BR. 106

IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
13. OKTOBRA 1944. O IZVIĐANJU I NAPADU NA DRUMSKI
SAOBRAĆAJ KOD ARŽANA¹

MESEC OKTOBAR 1944. GOD.

13.X. 1944

Operacija br. 1 (iz Italije — Carme)²

Z a d a t a k : Izviđanje područja **Aržano**³ u pratilji 2 Spitfire-a
r fi: ~" (352 Skvadron)⁴

Broj aviona: 6 Hurricane MK IV	Ukupno vreme letenja: 12
Poletanje: 11,45	sati 30 min.
Sletanje: 13,50	Ispaljeno: 24 rakete
	1200 mitralj. zrna

Piloti.: vođa ppor. Vouk
" br. 2 por. Marinović
" 3 Pepel
" 4 zast. Vlahov
" 5 kap. Karić
" 6 ppor. Ratkovčić

Napadnuta jedna neprijateljska kolona koja se sastojala od šest kola na konjsku vuču. Napad je bio izveden vrlo dobro obzirom da je to bila prva akcija. Po izjavi vođe i drugih pilota sigurno su bila uništena dvojica kola, dok su se ostala razbežala. Put je onesposobljen za saobraćaj. •

Flaka nije bilo.

Naši gubici: 0 ^ >Hr;*:knoc

Nepr. gubici: 2 kola uništena • ; • c
4 " oštećena

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/11—4, k. 1450.

² Aerodrom kod Termolija u južnoj Italiji, na kojem je bazirala 2. eskadrila. To je prva borbena akcija eskadrile posle njenog formiranja (vidi prim. 3, dokumenta br. 105).

³ ~~Jugozapadno od Duvna. U Aržanu se nalazilo oko 700 nemačkih i ustaških vojnika.~~

⁴ Britanski naziv za 1. eskadrilu (jugoslovensku) koja se sa 2. eskadriom nalazila u sastavu 281. vinga britanskog Balkanskog vazduhoplovstva (BAF odnosno Balkan Air Force). :^ ;, -hj/-

BR. 107

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
14. OKTOBRA 1944. O IZVIĐANJU KOMUNIKACIJE SARA-
JEVO — VIŠEGRAD I O NAPADU NA DELOVE NEMAČKE
369. LEGIONARSKE DIVIZIJE U STONU¹**

14. X. 1944. g.

OPERACIJA BR. 116

Zadatak: Oružano izviđanje puta **Sarajevo — Višegrad.**

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 12 sati

Poleteli: 05.45 čas. iz Canne

Sleteli: 08.45 " u Canne

Piloti: vođa major **Protić** Mileta

br. 2 „ **Kxaus** Branko

br. 3 „ **Ivanišević** Đuro

br. 4 zastavnik **Radulović** Radovan

Nikakav cilj nije pronađen ni napadnut. Magla od **Sarajeva** do **Sokolca**.

OPERACIJA BR. 117

Zadatak: Bombardovanje grada **Ston**.²

Broj aviona: 8 Spitfajera V Vreme letenja: 14 sati

Poleteli: 10.00 čas. iz Canne

Sleteli: 12.00 " u Canne

Piloti: vođa major **Protić** Mileta

br. 2 zastavnik **Lošić** Mehmedalija

br. 3 poručnik **Pajić** Nedeljko

br. 4 zastavnik **Tomšić** Đuro

br. 5 potporučnik Srdanović Milan

br. 6 zastavnik **Semolić** Marfan

br. 7 „ **Vrabić** Ciril

br. 8 — nije bilo ispravnog aviona

Svih 14 bombi palo u razne delove grada.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neošmotreno.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/31—4, k. 1450.

² Vidi dok. br. 104, prim. 2.

BR. 108

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
14. OKTOBRA 1944. O NAPADU NA DELOVE NEMAČKE 369.
LEGIONARSKE DIVIZIJE U STONU¹**

14.X.1944 •

Operacija br. 2 (iz Italije — Canne)

Z a d a t a k : napasti raketama neprijateljske utvrde i koncentracije u Stonu.² Pratlja: 2 Spitfire-a (352 Skvadron).

Broj aviona: 6 Hurricane MK IV	Ukupno vreme letenja: 7
Poletanje: 14,40	čas. 20 min.
Sletanje: 16,20	Ispaljeno: 16 raketa
	620 mitr. zrna

Piloti: vođa potporučnik Vouk
br. 2 poručnik Marinović
„ 3 „ Rebula
„ 4 kapetan Karić

Napadnuti neprijateljski položaji (bunker) i postignuti direktni pogotci na iste.

P.A. odbrana: 20 mm i mitraljezi, srednje jačine, vatra tačna.

Naši gubitci; 0.

Neprijatelj je pretrpio gubitke u ljudstvu i materijalu. .

¹ Original (pisan na-mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/11—4, k. 1450

² Vidi dok. br. 104, prim. 2.

BR. 109

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
15. OKTOBRA 1944. O BOMBARDOVANJU DELOVA NEMAC-
KE 369. LEGIONARSKE DIVIZIJE U SELU OSLJE KOD
STONA¹**

15.X.1944.g.

OPERACIJA BR. 118

Zadatak: Bombardovanje sela Ošlje blizu **Stona**.²

Broj aviona: 7 Spitfajera V Vreme letenja: 14 sati

Poleteli: 11.00 čas. iz Canne

Sleteli: 13.00 „ u Canne

Piloti: voda major **Protić** Mileta

br. 2 zastavnik **Kovačić** Mirko

br. 3 major **Kraus** Branko

br. 4 p.poručnik **Fabjanović** Šime

br. 5 „ **Soić** Hinko

br. 6 „ **Rugi** Luigi

br. 7 „ **Srdanović** Milan

Napad izvršen u 12.00 sati. Deset bombi palo u selo, četiri promašile.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neo'smotreno

...-¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/31—4', k. 1450

² Vidi dok. br. 104, prim. 2.

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
16. OKTOBRA 1944. O NAPADU NA DELOVE NEMAČKE 369.
LEGIONARSKJE DIVIZIJE U STONU I O IZVIĐANJU KUM-
NIKACIJE DUBROVNIK—METKOVIĆ¹**

² Podrška 11. dalmatinskoj brigadi 26. NO -divizije koja je 16/17. oktobra 1944. prešla u napad na Stonskoj prevlaci. U izveštaju 11. dalmatinske brigade od 24. oktobra 1944. Stabu 26. NO divizije između ostalog piše: »Noću od 14—15 i 15—16 vršeni su vatreni prepadi od strane našeg IV i V bataljona. U toku dana 15, 16 i 17. ov. mj. naša i saveznička avijacija bombardovale su Ston i Konštare.« Noću 16. oktobra otpočeo je napad na Stonskoj prevlaci sa minimalnim rezultatima (vidi Zbornik, tom V, knj. 34, dok br. 77).

OPERACIJA BR. 121

Zadatak: Bombardovanje grada **Ston** i oružano izviđanje puta
Dubrovnik — Metković.

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 7 sati

Poleteli: 14.00 čas. iz Canne

Sleteli: 16.00 „ u Canne

Piloti: vođa major **Popov** Arkadije

br. 2 zastavnik **Kovačić** Mirko

br. 3 potporučnik **Delić** Mladen

br. 4 zastavnik **Okanović** Husein

Niska oblačnost 5 do 10/10 otežala je izvršenje zadatka. Napad na **Ston** izvršen u 15.00 sati. Sve bombe pale u grad. Nakon toga avioni su počeli izviđati počevši od **Dubrovnika** prema **Metkoviću**. Niski oblaci su ih prisilili da lete na visini ispod 300 m. Iznad **Slanoga** su iznenada upali u jaku p. a. vatru od 20 i 40 m/m. Sva 4 aviona su izvršili nagli zaokret da bi izbegli p. a. vatru. Major **Popov** A. je pri tome izgubljen, verovatno pogoden od p. a. vatre. Pratioci nisu videli njegov udar u zemlju ih more. P. a. vatra je dolazila sa nekoliko mesta oko zaliva **Slano**.

Naši gubici: 1 pilot, 1 avion.

Nepr. gubici: Neosmotreni. (**U Stonu**).

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
16. OKTOBRA 1944. O NAPADU NA DELOVE NEMAČKE 369.
LEGIONARSKJE DIVIZIJE NA STONSKOJ PREVLACI¹**

Operacija.br. 3 (iz Italije — Canne)

Piloti: vođa potporučnik Vouk
br. 2 zastavnik Vlahov
br. 3 potporučnik Ratkovčić
„ 4 poručnik Pepel

Naši gubitci: 0

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/11—4, k. 1450.

² Eskadrila nije dejstvovala 15. oktobra 1944.

³ Vidi dok. br. 104, prim. 2.

BR. 112

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
17. OKTOBRA 1944. O PRATNJI AVIONA 2. LOVAČKE
ESKADRILE NOVJ PRI NAPADU NA DELOVE NEMAČKE
369. LEGIONARSKE DIVIZIJE U SELU OŠLJE KOD STONA¹**

17.X.1944.g.

OPERACIJA BR. 122

Zadatak: Pratnja Harikena 2. eskadrile, napad na selo **Ošlje**
t. Siln blizu **Stona**.²

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 4 sata 20
Poleteli: 05.50 čas iz Canne minuta
Sleteli: 08.00 „ u Canne

Piloti: vođa major **Kraus** Branko
 „ br. 2 potporučnik **Rugi** Luigi

Tri Harikena su pogodili raketama najveće kuće u selu,
četvrti je promašio. Oblaci 7/10 na 3000 m. :

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu ' VII, reg. br. 8/32—4, k. 1450.

²..To je bila, vazduhoplovna podrška 1. dalmatinskoj brigadi 26. NO divizije u borbi protiv delova nemačke 369. legionarške divizije-(o borbama jedinica 26. NO divizije za Ston i na Stonskoj prevlaci vidi opširnije u Zborniku, tom V, knj. 34, dok. br. 77, 141, 142, 143E .

BR. 113

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
17. OKTOBRA 1944. O NAPADU NA NEMACKI ŠTAB U SELU
OŠLJE KOD STONA¹**

17JX.1944

. : .Ol.

Operacija br. 4 (iz Italije — Canne)

Zadatak: Napasti raketama neprijateljski štab u selu Ošlje.²

Pratnja: 2 Spitfirè-a

Broj aviona: 4 Hurricane MK IV Ukupno vreme letenja: 8

Poletanje: 05,50 časova

Sletanje:- 07,50 Ispaljeno: 16 raketa
100 mitr. metaka

Piloti: vođa potporučnik Vouk

br. 2 poručnik Marinović

„ 3 „ Rebula

„ 4 kapetan Karič

Tri direktna salvo pogotka u zgradu označenu kao štab.
Jedan avion je imao bliži promašaj.

P.A. odbrana: 20 mm i sitna oruđa; vatra umerena, gađanje dobro. Y. _ >

Naši gubitci: jedan avion oštećen lakše.

Neprijateljski gubitci: zgrada štaba uništena.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/12—4, k. 1450. .-v-b

² Vidi dok. br. 112, prim. 2 ; .

BR. 114

IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
20. OKTOBRA 1944. O NAPADU NA NEMAČKE SNAGE KOD
MAKARSKE I SLANOG I O OBALNOM IZVIĐANJU SRED-
NJEG JADRANA¹

20. X. 1944. g.

OPERACIJA BR. 125

Zadatak: Bombardovanje sela **Grabovac** blizu **Makarske**. .

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 7 sati

Poleteli: 08.30 čas. iz Canne

Sleteli: 10.15 " u Canne

Piloti: vođa potporučnik **Šoić** Hinko

br. 2 zastavnik **Lošić** Mehmedalija

br. 3 „ **Tomšić Đuro**

br. 4 potporučnik **Rugi** Luigi

Sve bombe su pale u selo.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreno.

OPERACIJA BR. 126

Zadatak: Pratnja Harikena, obalno izviđanje **do** otoka **Raba**.

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 4 sata 10

Poleteli: 10.00 čas. sa Visa minuta

Sleteli: 12.05 " na Vis

Piloti: vođa poručnik **Pajić** Nedeljko

br. 2 zastavnik **Radulović** Radovan

Nikakav cilj nije pronađen niti napadnut.

OPERACIJA BR. 127

Zadatak: Pratnja Harikena 2. eskadrile, napad na **Slano**.²

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 3 sata

Poleteli: 14.30 čas. sa Visa

Sleteli: 16.00 " na Vis

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br: 8/32—4, k. 1450. — 18. oktobra jedno odeljenje pošlo je na bombardovanje nemačkih snaga kod Hutova, ali se moralo da vrati zbog niske oblačnosti (taj se zadatak vodi kao »operacija br. 123«); 19. oktobra jedan par poleteo je na izviđanje pomorskog saobraćaja Vis — Dubrovnik bez pronalaženja ciljeva — taj se let vodi kao »operacija br. 124«.

² Time je jedinicama 26. NO divizije pružena vazduhoplovna podrška protiv delova nemačke 369. legionarske divizije koji su se probijali ka Ošlju i Dužima na komunikaciji Dubrovnik — Metković.

Piloti: vođa potporučnik **Gavrilović** Zivorad
br. 2 zastavnik **Vrabič** Ciril

Napad izvršen u 15.15 čas. Napad otežan radi jakog **ba-**
canja u vazduhu. Pogodaka nije bilo. Srednja 20 m/m p.a. **vatra.**
Naši gubici: 0
Nepr. gubici: 0

BR. 115

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
20. OKTOBRA 1944. O IZVIĐANJU POMORSKOG SAOBRA-
ĆAJA OD ŽIRJA DO RABA I O NAPADU NA DELOVE NE-
MACKE 369. LEGIONARSKE DIVIZIJE NA KOMUNIKACIJI
SLANO — RUDINE¹**

20. X. 1944²

Operacija br. 1/Vis

Z a d a t a k : Oružano izviđanje ostrva u Severnom Jadranu.
Alternativni cilj: njemačko-ustaški štab kod Tro-
gira.

Broj aviona: 4 ~~Hurricane MK IV~~ — Ukupno vreme letenja: 8
Poletanje: 10, — časova
Sletanje: 12, Ispaljeno: 14 raketa
300 mitr. zrna

Piloti: vođa kapetan Karić
br. 2 zastavnik Vlahov
" 3 poručnik Rebula
" 4 potporučnik Ratkovčić

Izviđanje je izvršeno počev od Žirje otoka pa do **Raba na**
severu. Nije primećeno nikakvo neprijateljsko brodovlje.

Na povratku napadnuti su zgrada ustaško-njemačkog štaba i
menaža ustaških trupa u blizini Trogira. Obe zgrade su bile
oštećene.

P.A. odbrana: 0

Naši gubici: 0

Neprijateljski gubitci: dve zgrade oštećene.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/12—4, k. 1450.

² Eskadrila nije dejstvovala 18. i 19. oktobra; 18. oktobra odeljenje od 8 aviona preletelo je sa aerodroma Kane (Italija) na aerodrom Vis pod nazivom »detašman« (vidi Arhiv VII, reg. br. 9/12—4, k. 1450).

Operacija br. 2/Vis

Z a d a t a k : raketama napasti neprijateljsku kolonu na putu
- Slano—; Rudine. Pratlja: 2 Spitfire-a naoružana
bombama u cilju bombardovanja Slana.³ . ;

Broj aviona: 4 Hurricane MK IV Ukupno vreme letenja: pet
Poletanje: 14,40 časova
Sletanje: 16,20 Ispaljeno: 16 raketa
500 mitr. zrna

P i l o t i : vođa potporučnik Vouk

br. 2 " Purić

'v V- " 3 poručnik Marinović ' - : : ' -i

" 4 " . Pepei •

Avioni su došli do Slana gde su Spitfire-i bombardovali mesto." Dve bombe su pale u more a dve među drveće na severozapadnoj obali zaliva. Produživši izviđanje avioni su naišli na neprijateljsku kolonu koja se je povlačila pred našim trupama ka Metkoviću. Operacije na tome sektoru vršile su jedinice naše XXVI divizije. Neprijateljske' trupe su se bile smestile sa obe strane puta prema Rudinama i imale sii sa sobom svoj auto-transport te neutvrđenu količinu oklopnih kola i tenkova. Avioni su izvršili po 4 naleta od kojih su dva naleta bila na istaknuti deo kolone koji je još bio u kretanju prema Rudinama, a dva na stacionirani njen deo. Rakete su sve bile pale u područje cilja, među motorizaciju i trupe. Najmanje jedan 5-tonska kamion je eksplodirao, dok še broj uništenih neprijateljskih trupa ne može utvrditi. Detaljnije izviđanje o-postignutim rezultatima nije bilo moguće usled veoma intenzivne i tačne vatre sa P.A. oruđa, zbog čega su avioni bih prinuđeni da odmah po ispaljivanju raketa preduzmu izbegavanje. Pojednostosti o uspehu napada mogu dati jedinice XXVI divizije koje su napad posmatrale sa svojih položaja. Piloti su i ovom prilikom pokazali veliko požrtvovanje i hrabrost napadajući cilj četiri puta i pored veoma intenzivne i tačne P.A. odbrane. Kod vršenja zadnjeg napada poginuo je potporučnik Vouk, vođa formacije.

P.A. odbrana: 20 mm i mitraljezi; intenzivna; tačna.

Naši gubitci: 1 avion oboren, pilot potpor. Vouk poginuo.

Neprijateljski gubitci: jedan 5-tonska kamion uništen; neutvrđen broj neprijateljskih trupa i materijala.

³ Time je jedinicama 26. NO divizije pružena vazduhoplovna podrška li borbi protiv dolova nemačke 369. legionske divizije.

BR. 116

IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD 21. OKTOBRA 1944. O NAPADU NA DELOVE NEMAČKE 369. LEGIONARSKJE DIVIZIJE U OPUZENU I NA KOMUNIKACIJI OSLJE — METKOVIĆ, BOMBARDOVANJU FABRIKE DUVANA U IMOTSKOM I PRATNJI AVIONA 2. ESKADRILE NOVJ PRI IZVIĐANJU JADRANSKOG OBALSKOG PODRUČJA¹

21.X.1944.g.

OPERACIJA BR. 128

Zadatak: Bombardovanje sela **Opuzen**.²

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 5 sati 15
Poleteli: 10.00 čas iz Canne minuta
Sleteli: - 11.45 „ u Canne

Piloti: vođa major Ivanišević Duro
br. 2 potporučnik **Fabjanović Šime**
br. 3 „ **Delić Milan**
br. 4 zastavnik **Semolić Marjan**

Broj 3 se vratio radi kvara motora. Napad izvršen u 10.45 čas. Četiri bombe pale na cilj, dve promašile.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreno.

OPERACIJA BR. 129

Zadatak: Bombardovanje fabrike duvana u gradu **Imotski**.

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 7 sati
Poleteli: 14.00 čas. iz Canne
Sleteli: 15.45 „ u Canne

Piloti: vođa potporučnik **Soić Hinko**
br. 2 zastavnik **Kovačić Mirko**
br. 3 „ **Lošić Mehmedalija**
br. 4 „ **Tomšić Đuro**

Napad izvršen u 15.00 čas. Dve bombe su pogodile cilj, **četiri** malo promašile i dve daleko promašile.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreno.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/32—4, k. 1450.

² Tu su se nalazili delovi nemačkog 370. pešadijskog puka.

OPERACIJA BR. 130

Zadatak: Pratlja Härikena, napad na motorizovanu kolonu između sela **Ošlje** i **Metkovića**.³

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 6 sati 20

Poleteli: 14.40 čas sa Visa minuta

Sleteli: 16.15 „ na Vis

Piloti: vođa poručnik Pajić Nedeljko

br. 2 zastavnik **Radulović** Radovan

br. 3 potporučnik **Gavrilović** Živorad

br. 4 zastavnik **Vrabić** Ciril

Harikeni pogodili raketama nekoliko kamiona. Spitfajeri mitraljirali kolonu. Jaka 20 m/m p.a.odbrana.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreno.

OPERACIJA BR. 131

Zadatak: Pratlja Harikena, obalno izviđanje do **Raba**.

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 5 sati

Poleteli: 05.50 čas sa Visa

Sleteli: 08.20 „ na Vis

Piloti: vođa poručnik Pajić Nedeljko

br. 2 zastavnik **Radulović** Radovan

Nikakav cilj nije pronađen ni napadnut.

³ Na prostoru Oštrikovac — s. Radež nalazila se okružena neprijateljska kolona iz sastava nemačke 369. legionarske divizije koju su napadale 1. i 11. brigada 26. NO divizije. Kolona je 22/23. oktobra bila uništena. — Vidi Arhiv VII, reg. br. 7—1/3, k. 1101; 28—1/4, k. 1102; VI, k. 70—A-

BK. 117

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
21. OKTOBRA 1944. O IZVIĐANJU OBALSKOG PODRUČJA
SEVERNO OD ŽIRJAI O NAPADU NA DELOVE RAZBIJENE
NEMAČKE 369. LEGIONARSKE DIVIZIJE NA KOMUNIKA-
CIJI OŠLJE — METKOVIĆ¹**

21.X.1944

Operacija br. 3/Vis

Z a d a t a k : Oružano izviđanje dela Jadrana severno od ostrva
Žirje. Pratlja: 2 Spitfire-a,
Broj aviona: 4 Hurricane MK IV **Ukupno vreme letenja:** 8
Poletanje: 06,— sati i 40 m
Sletanje: 08,10 **Ispaljeno:** 16 raketa ' 500 mitralj. zrna

Piloti: vođa kapetan Karić
br. 2 poručnik Rebula
" 3 zastavnik Vlahov
" 4 potporučnik Ratkovčić

Napadnut je jedan ribarski brod dužine oko 6 metara i potopljen, Primećen 8—10.000 tona bolnički brod u blizini istočne obale Iža, belo obojen, sa crvenim krstovima sa-strane i na palubi. O nalazu je odmah izveštena engleska mornarica.

P.A. odbrana: 0

Naši gubitci: 0

Neprijateljski gubitci: 1 ribarski brod.

Operacija br. 4/Vis

Z a d a t a k : Napasti neprijateljsku kolonu koja se nalazi na putu Ošlje — Metković.² Pratlja: 4 Spitfire-a.

Broj aviona: 4 Hurricane MK IV **Ukupno vreme letenja:** 4
Poletanje: 14,40 sata i 15 min.
Sletanje: 16,05 **Ispaljeno:** 12 raketa 540 mitralj. zrna

Piloti: vođa poručnik Marinović
br. 2 " Rebula
"3 " Pepel
" 4 potporučnik Purić (kraksirao pri poletanju).

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/13—4, k. 1450.

² i s Vidi dok. br. 116, prim. 3.

Posle iskustva sa istom kolonom (operacija br. 3/Vis) vođa se je odlučio za svega jedan nalet pri čemu bi se ispalio salvo od po 4 rakete. Kolona je nađena smeštena sa obe strane puta nedaleko od sela Ošlje. Avioni su došli nisko prikravši se iza jednog brežuljka, što im je omogućilo da ostanu izloženi neprijateljskoj vatri minimalno vreme. Iznenadenje međutim nije moglo biti postignuto usled pratnje koja je kružila visoko pa ju je neprijatelj lako mogao uočiti i spremi se za odbranu. Tri salva su pala u područje gde su se nalazile trupe i motorizacija, ali nanescena šteta nije mogla biti utvrđena usled veoma intenzivne i tačne vatre, kojom su prilikom dva aviona oštećena donevši po 15 odnosno 18 pogodaka. Iako ozbiljno oštećene, piloti su avione uspeli da dovedu do Visa gde su se u redu spustili. Po docnije dobivenim izveštajima, napadu, koji je bio veoma uspeo, je sledovao napad od strane jedinica XXVI divizije? te je kolona potpuno razbijena i sva motorizacija zarobljena.

P.A. odbrana: 20 mm i mitraljezi; intenzivna, tačna.

Naši gubitci: 2 aviona oštećena, 1 uništen pri poletanju.

Neprijateljski gubitci: šteta nanescena neprijateljskom ljudstvu, materijalu i motornim vozilima.

BR. 118

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
22. OKTOBRA 1944. O IZVIĐANJU OBALSKOG PODRUČJA
SEVERNOG JADRANA¹**

22.X.1944

Operacija br. 5/Vis

Z a d a t a k : Oružano izviđanje ostrva u severnom Jadranu.
Pratnja: 2 Spitfire-a (352 skvadron).

Broj aviona: 3 Hurricane MK IV Ukupno vreme. letenja: 7
Poletanje: 10,20 sati i 15 min.

Sletanje: 12,50 , Ispaljeno: 12 raketa
750 mitr. zrna

Piloti: vođa potporučnik Ratković
br. 2 zastavnik Vlahov
" 3 kapetan Karić

U Zadarskom kanalu nije primećeno ništa. U Lukovu u Podgorskom kanalu nađen jedan skuner sa dva jarbola. Skuner je bio prazan i čekao da bude nakrcan. Vođa je izvršio četiri naleta, dok su dva pratioca ispalila ,salvo od po 4 rakete svaki. Brod je uništen.

Na povratku avioni su naišli na rđavo vreme na aerodromu, ali su ipak izveli uredno sletanje.

P.A. odbrana: 0

Naši gubitci: 0

Neprijateljski gubitci: 1 skuner od oko 15 metara dužine.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII. reg. br. 9/14-4, k. 1450.

BR. 119

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
23. OKTOBRA 1944. O PRATNJI LOVACA-BOMBARDERA 2.
ESKADRILE NOVJ PRI NAPADU NA NEMAČKE BRODOVE
KOD JABLANCA¹**

23.X.1944.g.

OPERACIJA BR. 132

Zadatak: Pratnja Harikena, napad na brodove u zalivu **Jablanac**.
Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 4 sata 20

' Poleteli: 10.30 čas. sa Visa minuta
Sleteli: 12.40 „ na Vis

Pilati: vođa potporučnik **Gavrilović Živorad**
br. 2 zastavnik **Vrabič Ciril**

Ispred **Jablanca** Harikeni uništili jedan jedrenjak. Drugi
ciljevi nisu pronađeni.

BR. 120

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
25. OKTOBRA 1944. O IZVIĐANJU KOMUNIKACIJE ŽELJU-
ŠA — SARAJEVO — VIŠEGRAD I O PRATNJI LOVACA-
-BOMBARDERA 2. ESKADRILE PRI NAPADU NA NEMAČ-
KE SNAGE KOD LJUBUSKOG I U KLISU¹**

25.X.1944.g.

OPERACIJA BR. 133

Zadatak: Oružano izviđanje **Zeljuša — Sarajevo — Višegrad**.

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 12 sati

Poleteli: 13.15 čas. iz Canne

Sleteli: 16.15 „ u Canne

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, „reg. far.
8/33—4, k. 1450. — Eskadrila nije dejstvovala 22. oktobra 1944. zbog ne-
povoljnih vremenskih prilika.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br.
8/33—4, k. 1450. — Eskadrila nije dejstvovala 24. oktobra 1944. zbog
loših meteoroloških uslova.

Teška oblačnost 9/10 onemogućila osmatranje. Nikakav cilj nije pronađen.
Naši gubici: 0
Nepr. gubici: 0

³ Vazduhoplovna podrška jedinicama 10. dalmatinske brigade koja je oslobodila Klis 25/26. oktobra (vidi Zbornik, tom V, knj. 34, dok. br. 91, 140 i 141).

Piloti: vođa poručnik **Pajić** Nedeljko
br. 2 zastavnik **Radulović** Radovan
br. 3 potporučnik **Gavrilović** Zivorad
br. 4 zastavnik **Vrabić** Ciril

Harikeni sa više raketa pogodili cilj. Spitfajeri sa 4 bombe pogodili tvrđavu, dve bombe pale u grad, a dve na put blizu grada.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreno.

BR. 121

IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD 25. OKTOBRA 1944. O NAPADU NA NEMAČKO-USTASKE SNAGE U KLISU¹

25.X.1944

Operacija br. 6/Vis

Z a d a t a k : Napasti raketama tvrđavu **Klis**² u vezi sa operacijama jedinica NOV. Pratlja: 2 Spitfire-a.

Broj aviona: 4 Hurricane MK IV Ukupno vreme letenja: 1
Poletanje: 09,45 sat i 30 min.

Sletanje: 10,15 Ispaljeno: 12 raketa
600 mitr. zrna

F i l o t i : vođa poručnik Marinović (usled nezgode nije poleteo)
br. 2 kapetan Karić
" 3 poručnik Pepel
" 4 " Rebula

Na zadatak poletela svega tri aviona, jer je vođa imao nezgodu da se uvali u blato pri ruianju ka pisti. Spitfajeri, koji su nosili bombe radi bombardovanja tvrđave, prešli su prvi na izvršenje zadatka i postigli pogotke u grad **Klis** u blizinu glavnog druma koji vodi od severpistočne ka zapadnoj strani grada. Primećene su bile eksplozije bombi i požari na zgradama. Tri

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/15—4, k. 1450. — Eskadrila nije dejstvovala 23. i 24. oktobra 1944. zbog loših vremenskih prilika.

² Vidi dok. br. 122, prim. 3.

Hurricane-a su napali posle toga i ispalili salvu od po 4 rakete postigriuvši pogotke u grad. Nakon napada viđeni su stubovi dima.

P.A. odbrana: 0

Naši gubitci: 1 avion oštećen usled mekog terena.

Neprijateljski gubitci: šteta je nanešena zgradama u gradu.

Operacija br. 7/Vis:

Z a d a t a k : Napasti raketama i bombama tvrđavu u Klisu u saradnji sa operacijama jedinica NOV. Pratlja: 4 Spitfire-a koji su ujedno određeni da bombarduju tvrđavu.

Broj aviona:	3 Hurricane MK IV	Ukupno vreme letenja:	2
Poletanje:	14,20	sata i 45 min.	
Sletanje:	15,15	Ispaljeno: 12 raketa	
		450 mitr. zrna	

Piloti: vođa potporučnik Ratković

br. 2 zastavnik Vlahov

„ 3 poručnik Marinović

Najpre su Spitfire-i pošli u napad bombama. Bombe br. 1 su pale na klisuru ispred same tvrđave, br. 2. u grad Klis zapadno od tvrđave. Br. 3 i 4 su postigli direktne pogotke na južni dio tvrđave. Hurricane-i su zatim prešli u napad ispalivši salvu od po 4 rakete svaki. Rakete br. 1 i 2 su pale u isti predeo u koji su pale bombe Spitfire-a br. 2, dok su rakete br. 3 pogodile tvrđavu. Nakon napada sivi dim se dizao iz tvrđave koja je sigurno gorila. Hariken i sa dva Spitfajera iz pratnje su se zatim vratili u bazu, dok su preostala dva Spitfire-a izviđala puteve koji vode za Split. Pokreta na putevima nije bilo.

P.A. odbrana: 20 mm i mitraljezi; flak netačan.

Naši gubitci: 0

Neprijateljski gubitci: tvrđava ozbiljno oštećena. .

BR. 122

**NAREDBA VRHOVNOG KOMANDANTA NOV I POJ DRUGA
TITA OD 29. OKTOBRA 1944. O FORMIRANJU ŠTABA
VAZDUHOPLOVSTVA NOVJ¹**

VRHOVNI ŠTAB
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA JUGOSLAVIJE
29 oktobar 1944 g.

NAREDBA
O FORMIRANJU ŠTABA VAZDUHOPLOVSTVA NOV JUGOSLAVIJE

Odlukom ovoga Štaba formira se Štab vazduhoplovstva
Narodno-oslobodilačke vojske Jugoslavije, sledećeg sastava:

- Komandant general-major **Pire Franjo**,
- Zamjenik komandanta pukovnik **Lazarević Božo**,
- Načelnik pukovnik **Lozić Miodrag**,
- Pomoćnik načelnika major **Zobundžija Ladislav**,
- Načelnik Personalnog odjeljenja major **Simović Milan**,
- Načelnik Odjeljenja za nastavu pukovnik **Ulepić Zdenko**,
- Pomoćnik načelnika major **Jeločnik Hubert**,
- Načelnik Tehničkog odjeljenja p. pukovnik **Lučić Dušan**,
- Pomoćnik načelnika p. pukovnik **Hübmajer Danilo**,
- Načelnik Odjeljenja aerodromske službe p.pukovnik **Bubanj Viktor**,
- Pomoćnik načelnika p. pukovnik **Svetlin Janez-Ivan**,
- Načelnik Odjeljenja za vazdušni saobraćaj pukovnik **Bjelica Jevrem**,
- Pomoćnik načelnika major **Simić Vladimir**,
- Načelnik Odjeljenja za vezu p. pukovnik **Pikl Eduard**,
- Načelnik Meteorološkog odjeljenja p. pukovnik **Perhinac² Stanislav**.

Imenovani Štab primiće dužnost odmah.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

VRHOVNI KOMANDANT NOV I POJ
MARŠAL JUGOSLAVIJE,
J. B. Tito

ŠTAB VAZDUHOPLOVSTVA NOVJ

Br. 54
4.1—1945
Zemun

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 10/1—4, k. 1450.

² Treba: Perhavec.

VRHOVNI STAB
NARODNO OSLOBODILACKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA JUGOSLAVIJE

20. oktobra 1944. g.

П А Р Е Д Б А

О КОМАНДИ И ШТАБА ВАЗДУХОПЛОВСТВА НОВИ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Службени штаб формира се Штаб ваздухопловства Народно ослободилачке војске Југославије, следећег састава:

- Командант Генерал-мајор ПЕРИ БРАЉО,
- Замјеник команданта пуковник МАЗАРЕВИЋ БОРО,
- Начелник пуковник ЈОСИП ИКОДРАГ,
- Помоћник начелника мајор ЗИВЕДИЋА МАРИЋИЋ,
- Начелник Персоналног одјела мајор СТОЈИЋ П. М.
- Начелник Одјела за наставу пуковник УМЛЕТ БРАЉО,
- Помоћник начелника мајор ЈОСИП ХВЕЗД,
- Начелник Техничког одјела и пуковник ЈУЉКА ДУЉИ,
- Помоћник начелника и пуковник ХВЕ-МАЈЕР ЈАКОВ,
- Начелник Одјела ваздушне службе и пуковник БОЈАН БИЉИЋ,
- Помоћник начелника и пуковник СВЕТИЋ ЈАНКО-НИЈА,
- Начелник Одјела за ваздушни саобраћај пуковник БОЈАН ЈАВЉИ,
- Помоћник начелника мајор СТОЈИЋ РАДЉИ,
- Начелник Одјела за ваздушне п. пуковник ИЛИЈА ЗИДРА,
- Начелник Материјалног одјела и пуковник ПЕЋИЋА РАД.

Именовани Штаб приликом дужност одмах.

СЛПТ БРАЉО - СЛОБОДА НАРОДУ!

ВРХОВНИ КОМАНДАНТ
НАРОДНЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ШТАБ ВАЗДУХОПЛОВСТВА - НОВИ

Бр. 54

З Е М У Н

BR. 123

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
30. OKTOBRA 1944. O PRATNJI AVIONA 2. ESKADRILE
NOVJ PRI IZVIĐANJU KOMUNIKACIJE DRNIŠ — KNIN —
BIHAĆ¹**

30JX.1944.g.

OPERACIJA BR. 139

Zadatak: Pratnja Harikena 2 eskadrile, oružano izviđanje **Dr-
niš — Kinin — Bihać.**

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 4 sata 20

Poleteli: 13.45 čas sa Visa minuta

Sleteli: 15.55 „ na Vis

Piloti: vođa potporučnik Gavrilović Živorad
br. 2 zastavnik Vrabič Ciril

4.km severno od Sučevića² osmotrena i napadnuta 3 kami-
ona i jedna limuzina. Spitfajeri izvršili nekoliko napada na sve
ove automobile. Jaka 20 m/m p.a. vatra iznad Marčetića.

Naši gubici: Jedan avion oštećen, avion potporučnika GavrUo-
vića pogođen sa 4 mitralj. metka.

Nepr. gubici: 3 kamiona i jedna limuzina.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/34—4, k. 1450. — Eskadrila nije dejstvovala 26—28. oktobra 1944. zbog nepovoljnih vremenskih prilika; 29. oktobra dva odeljenja su morala da se vrate sa zadatka zbog niske oblačnosti (letovi se vode kao »operacija 137 i 138«).

² Pun naziv sela: Sučević Polje, na komunikaciji Knin — Gračac.

BR. 124

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
30. OKTOBRA 1944. O IZVIĐANJU I OMETANJU SAOBRA-
ĆAJA NA KOMUNIKACIJI DRNIŠ — KNIN — BIHAĆ¹**

30.X. 1944.

Operacija br. 9/Vis:

Z a d a t a k : Oružano izviđanje puta Drniš — Knin — Bihać.
Pratnja: 2 Spitfire-a.

Broj aviona: 4 Hurricane MK IV	Ukupno vreme letenja: 8
Poletanje: 13.57	sati i 4 min.
Sletanje: 15.58	Ispaljeno: 15 raketa
	1000 mitr. met.

Piloti: vođa kapetan Cenić
br. 2 " Jež
br. 3 poručnik Marinović
br. 4 " Pepel

Avioni su počeli izviđanje odmah iza **Drniša**. Dve milje iza **Sučevića** nađena 3 kamiona i napadnuta. Kamioni su bih u kretanju kada su bih primećeni, ah su se odmah zaustavili. Direktnih pogodaka nije bilo ali se veruje da su dva kamiona oštećena. Na povratku primećena je jedna kolona od oko 30 motornih vozila na putu **Vrpolje — Perković**. Kolona se kretala prema istoku.

P.A. odbrana: 20 mm i mitraljezi kod Drniša i Knina; intenzivan; tačan.

20 mm i mitraljezi kod Sučevića: slab; netačan.

20 mm i mitraljezi iz kolone od 30 vozila; slab, netačan.

Naši gubitci: 0

Nepr. gubitci: 2 kamiona oštećena.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/16—4, k. 1450. — Eskadrila nije dejstvovala 26—28. oktobra 1944. zbog lošeg vremena; 29. oktobra poletelo je jedno odeljenje na izviđanje obalskog područja severnog Jadrana (taj se let vodi kao »operacija br 8«).

BR. 125

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
31. OKTOBRA 1944. O IZVIĐANJU I OMETANJU SAOBRA-
ĆAJA KOD DONJEG LAPCA¹**

31.X.1944.g.

OPERACIJA BR. 140

Zadatak: Oružano izviđanje puta **Šibenik — Bihać.**

Broj aviona: **4** Spitfajera V Vreme letenja: **6** sati

Poleteli: **14.15** čas sa Visa

Sleteli: **15.45** „ na Vis

Piloti: vođa potporučnik **Šoić** Hinko

br. 2 zastavnik **Lošić** Mehmedalija

br. 3 „ **Okanović** Husein

„ 4 „ **Semolić** Marjan

Kod **Donjeg Lapca** bombardovana i mitraljirana kolona od
oko **30** kamiona. Sve bombe pale na cilj.

Naši gubici: **0**

Nepr. gubici: Veći broj kamiona uništen ih oštećen.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, Teg. br-
8/34—4, k. 1450.

BK. 126

**IZVOD IZ OPERATIVNOG DNEVNIKA 1. ESKADRILE 5.
KORPUSA NOVJ O BORBENOJ AKTIVNOSTI U OKTOBRU
1944. GODINE¹**

Z A K L
za mjesec oktobar

U toku mjeseca bilo je:

Sati letenja	13.45
Broj letova	22.—
Sali rada motora	13.45

Zrakoplov	Moran	br. 2308	letova	8	u trajanju od	4,50
— " —	Biker	br. 7524	— " —	10	—	5 . 3 0
— " —	Be-51	br. 6425	— " —	4	—	3.25

Tehn. ofic. eskadrile
p. por. Kelemente²

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. Vii—12, k. 462. — Prva eskadrila 5. korpusa NOVJ dejstvovala je do 20. oktobra 1944. sa aerodroma Sanski Most, a od tada i sa letelišta Curčića Lug, kod Bugojna. Početkom oktobra je imala 40 ljudi (6 pilota, 7 izviđača, ostali mehaničari i tehničari (i 4 aviona) jedan »moran solnije«, jedan »biker jungman« i dva »Be-51«) — vidi Arhiv VII, reg. br. 3/12—13, k. 26.

² Alfred

J U C A K
1944. godine

Utrošeno pogonskog materijala:

Benzina:, 1390 l.
Ulja mineralnog : 27 l.

sati, motor	Hispano	860 K.S. br. 495739	radio je 4.50 sati
— " —	Hirt	105 K.S. br. 986	— " — 5.30—" —
— " —	Walter	85 K.S. br. 27	— " — 3.25—" —

Komandir, poručnik
I.³ Mitrečić

(M. P.)

³ Ivica

BR. 127

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
1. NOVEMBRA 1944. O IZVIĐANJU KOMUNIKACIJA ZA-
GREB — BROD, ŠIBENIK — KNIN — GOSPIĆ — BIHAČ I
PRATNJI LOVACA-BOMBARDERA 2. ESKADRILE NOVJ
PRI IZVIĐANJU PUTA ŠIBENIK — BIIIAC¹**

MESEC NOVEMBAR 1944. GODINE

I.XI.1944.g.

OPERACIJA BR. 141

Zadatak: Oružano izviđanje puta i pruge **Zagreb — Brod.**

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 6 sati 10

Poleteli: 13.50 čas. sa Visa minuta

Sleteli: 16.55 „ na Vis

Piloti: vođa major **Protić** Mileta

br. 2 major **Ivanišević** Đuro

Samo 2 aviona pošla na zadatak, za ostala dva nije bilo na Visu dopunskih rezervoara. Napali 3 teretna voza između **Dugog Sela** i **Lipika**. U više napada utrošena sva municija. P. a. vatra 20 m/m srednje jačine sa vozova i iz okolnih stanica. Osmotren živ železnički saobraćaj u oba pravca.

Naši gubici: Avion majora **Protića** pogoden sa jednim metkom od 20 mm.

Nepr. gubici: 3 lokomotive oštećene, mnogo vagona pogodeno.

OPERACIJA BR. 142

Zadatak: Oružano izviđanje puta **Šibenik — Knin — Gospić — Bihać.**

Broj aviona: 3 Spitfajera V Vreme letenja: 6 sati 45

Poletih: 14.30 čas. sa Visa minuta

Sleteli: 16.45 „ na Vis

Piloti: vođa zastavnik **Kovačić** Mirko

br. 2 potporučnik **Fabjanović** Šime

br. 3 „ **Rugi** Luigi

Nikakav cilj nije pronađen ni napadnut.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/34—4, k. 1450.

OPERACIJA BR. 143

Zadatak: Pratnja Harikena, oružano izviđanje puta **Šibenik — Bihać.**

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 6 sati 40
Poleteli: 09.00 čas sa Visa minuta
Sleteli: 10.40 „ na Vis

Filoti: vođa potporučnik **Šoić** Hinko
 br. 2 zastavnik **Lošić** Mehmedalija
 br. 3 „ **Semolić** Marjan
 br. 4 „ **Okanović** Husein

Kod sela **Zavolje** napadnuta kolona od oko 30 kamiona. Sve rakete Harikena su udarile u cilj. Spitfajeri mitraljirali nekoliko puta. Pojavila se vatra u koloni. Jaka mitraljeska vatra iz kolone.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Oko 15 kamiona uništeno, mnogo neprijateljskih vojnika ubijeno.

OPERACIJA BR. 144

Zadatak: Pratnja Harikena, oružano izviđanje puta **Šibenik — Bihać.**

Broj aviona: 3 Spitfajera V Vreme letenja: 4 sata 30
Poleteli: 14.20 čas. sa Visa minuta
Sleteh: 15.50 „ na Vis

Piloti: vođa potporučnik **Šoić** Hinko
 br. 2 zastavnik **Lošić** Mehmedalija
 br. 3 „ **Semolić** Marjan

Kod **Donjeg Lapca** Harikeni i Spitfajeri napali troja oklopna kola i dva kamiona.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Troja oklopna kola i dva kamiona.

BR. 128

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
1. NOVEMBRA 1944. O IZVIĐANJU I OMETANJU SAOBRA-
ĆAJA NA KOMUNIKACIJI ŠIBENIK — KNIN — BIHAĆ¹**

MESEC NOVEMBAR 1944 g.

1 (11) 1944 g.

Operacija br. 10 — sa Visa

Z a d a t a k : Oružano izviđanje puta **Šibenik — Knin — Bihać** u
pratnji 4 Spitfire-a.

Broj aviona: 4 Hurricane MK IV Ukupno vreme letenja: 8

Poleteli: 08,39 čas. sati 4 min.

Sleteli: 10.40 čas. Ispaljeno: 15 raketa

Piloti: vođa por. Marinović
br. 2 zast. Antončić
br. 3 por. Majcen
br. 4 st. vod. Pavičić

Izviđanje je otpočelo 3 milje istočno od **Šibenika** u brišućem letu. **Knin** i **Drniš** zaobidjeni radi izbegavanja p.a. odbrane. Na ovom delu puta nije bilo nikakvog kretanja. U jednom voćnjaku kod P 586015 primećena 2 oklopna kola. Dve rakete ispaljene na 6 kola kod P 5269, od čega su jedna kola uništena. Jedna raketa ispaljena na dva motorna vozila kod P 4975 ali je napad obustavljen jer je vođa primetio u selu **Skočaj** (P 4875) razmeštena motorna vozila i trupe u gomili od oko 200 ljudi. Preostalih 12 raketa ispaljeno u centar. Rezultat nije mogao biti viđen usled dima i prašine nastalih zbog eksplozije raketa, ali je neprijatelj sigurno pretrpeo gubitke u ljudstvu i materijalu pošto su sve rakete pale u područje gde su trupe bile koncentrisane.

P.A. odbrana: Drniš, slaba 20 mm vatra; Knin, umerena 20 i 40 mm vatra; kod Sučevića, slaba 20 i 40 mm vatra; mitraljeska vatra sa pozicije U 7398.

Naši gubitci: 0

Nepr. gubitci: 1 kola uništena; neutvrđena količina vozila, materijala i trupa.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/18—4, k. 1450.

Operacija br. 11 — sa Visa

Z a d a t a k: Oružano izviđanje puta **Knin — Bihać** u pratnji
4 Spitfajera.

Broj aviona: 4 Hurricana MK IV Ukupno vreme letenja: 6

Poleteli: 14,34 čas. sati 52 min.

Sleteli: 16,17 čas. Ispaljeno: 18 raketa
0 metaka

Piloti: vođa por. Marinović

br. 2 zast. Antončić

br. 3 por. Majcen

br. 4 vod. Pavičić

Započeli izviđanje 3 milje istočno od **Šibenika**. Sledili i osmatrao put, prošli zapadno od **Drniša** i **Knina** da obidu p.a. vatra. Nisu opazili nikakvo kretanje dok nisu stigli do jedne tačke oko 1 milje južno od **Donjeg Lapca** (WP 5651) gde su pro-našli dvojica blindirana kola i 2 kamiona zaustavljena na cesti i okrenuta u pravcu severa. 3 aviona ispalili po 4 rakete i izjav-ljuju da su uništili oboja blindirana kola i jedan kamion a jedan kamion oštetili. Od 6 kola na konjsku vuču sa strane puta"na istom mestu veruje se da su 4 uništena. Zatim su sledili liniju puta južno od **Bihaća** i okrenuli za bazu **Vis**. Kod sela **Zavalje** južno od **Bihaća** opazili još 6 kamiona ah ih nisu napali radi lošeg vremena. Vreme slabo, vidljivost dobra. Umerena srednja p.a. vatra, gađanje netačno.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Uništena dvojica blindirana kola i 1 kamion, 1 kamion oštećen.

BR. 129

IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
3. NOVEMBRA 1944. O IZVIĐANJU I OMETANJU SAOBRA-
ĆAJA NA KOMUNIKACIJI KNIN — BIHAĆ¹

3/11/1944 g.

Operacija br. 12 — sa Visa

Zadatak: Oružano izviđanje puta **Knin** — **Bihać** u pratnji 3 Spitfajera.

Broj aviona: 3 Hurricane MK IV - Ukupno vreme letenja: 3

Poleteli: 14,50 čas. sata

Sleteh: 16.10 čas. Ispaljeno: 8 raketa po
30 kg
0 mitr. met.

Piloti: vođa por. Marinović

br. 2 vod. Pavičić

br. 3 por. Majcen

1 avion se vratio nakon 20 min. letenja radi kvara na motoru, ošteti se kod sletanja. Preostala dva aviona započela izviđanje odmah iza **Knina**, sledili put do dve milje južno od sela **Sučevića** radi oblaka koji su potpuno pokrili brda i pola doline. Nikakvo kretanje nije primećeno. Kod sela **Pokrovnik** na putu **Šibenik** — **Drniš**, 12 milja unutar naše linije bombardovanja, videli jednu kolonu od oko 50 kamiona, uključujući blindirana kola, i oko 600 vojnika krećući se u pravcu severa. Kod prilaska aviona vojnici su se razbežali i otvorili pušчанu vatru, nakon čega su se avioni vratili i napali sa bombama i raketama. Rezultat nije bio osmotren ali su verovatno naneseni gubitci.

Naši gubitci: 0

Nepr. gubitci: neosmotreno.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/19—4, k. 1450. — Eskadrila nije dejstvovala 2. novembra 1944. zbog nepovoljnih vremenskih prilika.

BR. 130

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
4. NOVEMBRA 1944. O IZVIĐANJU VREMENA NA PROS-
TORU MOSTAR — SARAJEVO I PRATNJI LOVACA-BOM-
BARDERA 2. ESKADRILE NOVJ U IZVIĐANJU KOMUNI-
KACIJE KNIN — BIHAĆ¹**

4.XI.1944.g.

/ OPERACIJA BR. 146

Zadatak: Izviđanje vremena u rejonu **Mostar — Sarajevo.**

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 4 sata 50

Poleteli: 11.15 čas iz Canne minuta

Sleteli: 13.40 „ u Canne

Piloti: vođa major **Protić** Mileta

br. 2 zastavnik **Radulović** Radovan

Nad ciljem teška oblačnost 10/10.

4.XI.1944.g.

OPERACIJA BR. 147

Zadatak: Pratnja Harikena, oružano izviđanje puta **Knin — Bihać.**

Broj aviona: 3 Spitfajera V Vreme letenja: 4 sata

Poleteli: - 14.45 čas sa Visa

Sleteli: 16.05 „ na Vis

Piloti: vođa potporučnik **Šoić** Hinko

br. 2 zastavnik **Lošić** Mehmedalija

br. 3 „ **Okanović** Husein

Put **Knin — Bihać** pokriven oblacima. Pri povratku 4 km ' zapadno od **Drniša** opažena je i napadnuta kamionska kolona i logor šatora.

Jaka 20 mm i mitraljeska p.a. odbrana.

Naši gubici: Jedan Spitfajer pogođen mitraljeskim zrnom.

Nepr. gubici: Neosmotreno.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/35—4, k. 1450. — Eskadrila nije dejstvovala 2. novembra 1944. zbog jake oblačnosti, a 3. novembra jedna četvorka je morala da se vrati ne izvršivši zadatak zbog niske oblačnosti (taj se let vodi kao »operacija br. 145«).

4JQ.1944.g.

OPERACIJA BR. 148

Zadatak: Pratnja Harikena, oružano izviđanje puta **Knin — Bihać.**

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 7 sati

Poleteli: 09.00 čas sa Visa

Sleteli: 10.45 „ na Vis

Piloti: vođa potporučnik Srdanović Milan
br. 2 zastavnik **Kovačić** Mirko
br. 3 potporučnik **Fabjanović** Sime
br. 4 „ Kugi Luigi

7 km severno od **Sučevića** napadnuta dva kamiona. Jaka 20 mm p.a. obrana iz **Sučevića**. Jedan Hariken izgubljen. Kape-
tan **Karić** viđen kako iskače padobranom.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Dva kamiona oštećena.'

OPERACIJA BR. 149

Zadatak: Pratnja Harikena, oružano izviđanje puta **Knin — Bihać.**

Broj aviona: 3 Spitfajera V Vreme letenja: 9 sati

Poleteli: 14.00 čas sa Visa

Sleteli: 16.15 „ na Vis

Piloti: vođa potporučnik **Srdanović** Milan
br. 2 „ **Fabjanović** Šime
br. 3 zastavnik **Kovačić** Mirko

Nikakav cilj nije osmotren ni napadnut.

BR. 131

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
4. NOVEMBRA 1944. O IZVIĐANJU I OMETANJU SAOBRA-
ĆAJA NA KOMUNIKACIJI KNIN — BIHAĆ¹**

4/11/1944 g.

Operacija br. 13 — sa Visa

Z a d a t a k : Oružano izviđanje puta **Knin** — Bihać u pratnji 4 Spitfajera.

Broj aviona:	3 Hurricana MK IV	Ukupno vreme letenja:	1
Poleteli:	09.25 čas.		sat 45 min.
Sleteli:	11.00 čas.	-	Ispaljeno: 4 rak. po 30 kg. _ 800 mitr. met.

Piloti: vođa kap. Karić
br.2 vod. Pavičić (vratio se ranije)
br. 3 zast. Antončić

1 avion se vratio nakon 10 min. letenja zbog kvara na motoru, ostala 2 Hurricana počela izviđanje iza Knina. Sa sela Sučevići (WP 6221) otvorena umerena srednja p.a. vatra sa tačnim gađanjem. Avion vođe kap. Karića pogođen i bio viđen od ostalih pilota kako je iskočio sa padobranom i trčao u zaklon, avion je udario u zemlju i zapalio se. Oko 1.5 milje severno od sela Sučevići primećena 3 kamiona parkirana, okrenuta ka severu. Ispaljene 4 rakete i mitraljeska vatra, rezultat neosmotren. Vreme i vidljivost dobra.

Naši gubitci: Izgubljen jedan avion tipa Hurricane MK IV — pilot kap. Karić iskočio padobranom i zarobljen od Nemaca. Kasnije se javio iz zarobljenništva.²

Nepr. gubitci: Neosmotreno.

Operacija br. 14 — sa Visa

Z a d a t a k : Oružano izviđanje puta: **Knin** — **Bihać** u pratnji 3 Spitfajera.

Broj aviona:	2 Hurricana MK IV	Ukupno vreme letenja:	3
Poleteli:	14.50 čas.		sata
Sleteli:.	15.46 čas.	Ispaljeno:	0 rak. 0 met.

Piloti: vođa por. Majcen
br. 2 vod. Pavičić

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/19—4, k. 1450.

² Poslednja rečenica naknadno dopisana u izveštaju.

Započeto izviđanje odmah iza **Knina** i leteli po itinereru do **Bihaća** i nisu opazili nikakav cilj. Vreme i vidljivost dobra.
Naši gubitci: 0
Nepr. gubitci: 0

BR. 132

IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD 5. NOVEMBRA 1944. O IZVIĐANJU KOMUNIKACIJE MOSTAR — SARAJEVO I O PRATNJI LOVACA-BOMBARDERA 2. ESKADRILE NOVJ PRI IZVIĐANJU PUTA UDBINA — SLUNJ¹

5.XI.1944.g.

OPERACIJA BR. 150

Zadatak: Oružano izviđanje puta i pruge **Mostar — Sarajevo**.
Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 8 sati 20
Poleteli: 12.45 čas sa Canne minuta
Sleteli: 14.50 „ u Canne
Piloti: vođa potporučnik **Delić** Milan
br. 2 „ **Gavrilović** Živorad
br. 3 poručnik **Pajić** Nedeljko
br. 4 zastavnik **Radulović** Radovan

Od **Mostara** do **Konjica** oblačnost 6/10. Od **Konjica** do **Sarajeva** oblačnost 10/10. Nikakav cilj nije osmotren ni napadnut.

OPERACIJA BR. 151

Zadatak: Pratnja Harikena, oružano izviđanje puta **Udbina — Slunj**.

Broj aviona: 3 Spitfajera V Vreme letenja: 6 sati 45
Poleteli: 09.15 čas sa Visa minuta
Sleteli: 11.30 „ na Vis
Piloti: vođa potporučnik **Srdanović** Milan
br. 2 „ **Fabjanović** Šime
br. 3 zastavnik **Kovačić** Mirko

Kod sela **Bijelo Polje** napadnuta su i oštećena dva kamiona.
Naši gubici: 0
Nepr. gubici: dva kamiona oštećena.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/36—4, k. 1450. .

BR. 133

IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
5. NOVEMBRA 1944. O IZVIĐANJU PUTA UDBINA —
SLUNJ¹

5/11/1944 g.

Operacija br. 15 —sa Visa

Z a d a t a k: Oružano izviđanje puta **Udbina — Slunj** u pratnji
3 Spitfajera.

Broj aviona: 2 Hurricana MK IV	Ukupno vreme letenja: 3
Poleteli: 09.47 čas.	sata 55 min.
Sleteli: 11.44 čas.	Ispaljeno: 8 rak. po 30 kg.
	0 met.

Piloti: vođa por. Marinović
br. 2 zast. Vlahov

Leteli na 5000 stopa² i započeli izviđanje kod **Udbine**. Sledili put do **Plitvica** i zatim do **Slunja**. Osmotрили 10 raštrkanih kamiona krećući se u severnom pravcu. Okrenuli i leteu u južnom pravcu i kod sela **Bijelo Polje** (WP 3770) napali 2 kamiona i dvoja konjska kola, od kojih su oštetili 1 kamion i 2 konjska kola. Vreme i vidljivost dobri.

Naši gubitci: 0

Nepr. gubitci: Oštećen jedan kamion i 2 konjska kola.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/20—4, k. 1450.

² Engleska mera za dužinu (1 stopa ili fita = 30,48 cm).

BR. 134

**NAREĐENJE ŠTABA 5. KORPUSA NOVJ OD 6. NOVEMBRA
1944. VAZDUHOPLOVNOM REFERENTU KORPUSA O OR-
GANIZACIJI PRIHVATA RATNOG MATERIJALA KOJI CE
SAVEZNIČKI TRANSPORTNI AVIONI SPUŠTATI NA AERO-
DROM BUGOJNO¹**

STAB
5. KORPUSA NOV
JUGOSLAVIJE
Pov. br. 1001
Dne 6/XI 1944 g.

Kopija
p n v m m / 4 4

REFERENTU VAZDUHOPLOVSTVA 5. KORPUSA

Pošto će na aerodrom Bugojno dolaziti i bacati materijal saveznički avioni, to radi sporazuma da dolaze na aerodrom saveznički avioni ugovoreni su slijedeći znaci: 1. avion koji bude dolazio na tri kilometra pre aerodroma baciće jednu raketlu a posle kraćeg vremena drugu, a kad bude naišao na sam aerodrom baciće veći broj istih raketli.

Avioni će dolaziti u većem broju i nastojaće se da materijal ne bude bacan na same vatre, tako da ne bude velikog rasturanja.

Poslije svakog bacanja materijala podnijeti tačan izvještaj koliko je paketa (kanti) bačeno, koliko je bilo rasturanje bačenih paketa, koliko je od toga pronađeno, a koliko se nije moglo pronaći. Ovaj izvještaj odmah dostavljati po izvršenom prikupljanju materijala.

Ispred britanske savezničke misije na aerodrom dolazi Toni Šimić, koji će [se] izvjesno vrijeme zadržati na aerodromu.

Avione možete očekivati od danas pa nadalje u svako vrijeme a o momentima dolaska bićete blagovremeno obaviješteni.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik štaba:
p. p u k o v n i k :

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 25/1—3, k. 458 A.

BR. 135

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
7. NOVEMBRA 1944. O IZVIĐANJU KOMUNIKACIJE SENJ
— KARLOVAC I LOVAČKOJ ZAŠTITI GRADA SPLITA ZA
VREME PROSLAVE OKTOBARSKE REVOLUCIJE¹**

7. XI. 1944. g. -

OPERACIJA BR. 154

Zadatak: Oružano izviđanje puta Senj — **Karlovac**.

Broj aviona: 4 Spitfajer V Vreme letenja: 11 sati 20

Poleteli: 11.30 čas. iz Canne minuta

Sleteli: 14.20 " u Canne

Piloti: vođa potporučnik **Delić** Milan

.. br. 2 zastavnik **Radulović** Radovan

br. 3 potporučnik **Gavrilović** Zivorad

br. 4 zastavnik **Semolić** Marjan

Teška oblačnost 10/10 onemogućila izvršenje zadatka.

OPERACIJA BR. 155

Zadatak: Lovačka zaštita grada **Splita** za Vreme proslave **Okto-
barske revolucije**.

Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 3 sata 40

Poleteli: 07.45 čas. sa Visa minuta .

Sleteli: 09.35 " na Vis

Piloti: vođa potporučnik **Srdanović** Milan

br. 2 „ **Fabjanović** Šime

Bez događaja.

OPERACIJA BR. 156

Zadatak: Lovačka zaštita grada **Split**.

Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 4 sata 30

Poleteli: 09.00 čas. sa Visa minuta

Sleteli: 11.15 " na Vis

Piloti: vođa zastavnik **Kovačić** Mirko

br. 2 potporučnik **Rugi** Luigi

Bez događaja.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/38—4, k. 1450. — 6. novembra 1944. dva odeljenja pošla su na izviđanje komunikacija Sarajevo — Višegrad i Udbina — Slunj, ali bez rezultata jer je bila jaka oblačnost (ti se letovi vode kao »operacija br. 152 i br. 153«) — vidi Arhiv VII, reg. br. 8/36—4, k. 1450.

OPERACIJA BR. 157

Zadatak: Lovačka zaštita bombardera nad **Sarajevom**.

Broj aviona: 4 Spitfajer V Vreme letenja: 10 sati

Poleteli: 14.10 čas. iz Canne

Sleteli: 16.40 " na Vis

Piloti: vođa poručnik **Pajić** Nedeljko

br. 2 zastavnik **Lošić** Mehmedalija

br. 3 major **Ivanišević** Buro

br. 4 zastavnik **Vrabič** Ciril

U 15.15 časova avioni su bih iznad **Sarajeva** na visini od 5000 metara ah nisu primetili bombardersku formaciju.² Usled oblačnosti i vrlo jakog severnog vetra avioni su bili mnogo zanošeni i time dovedeni u tešku situaciju, te su jedva uspeli da se vrate na aerodrom Vis zbog opasnosti nestašice benzina.

² Reč je o bombarderima britanskog Balkanskog vazduhoplovstva. Oni su, prema izveštaju Ministarstva oružanih snaga NDH od 7. novembra 1944, toga dana bombardovali Sarajevo dvaput: oko 13,00 sati izvršen je prvi napad sa 140 aviona u tri naleta, a oko 16,00 sati drugi napad sa 128 aviona po železničkoj stanici i Ali-pašinom mostu (vidi Arhiv VII, reg. br. 8, 9/1, k. 44).

IZVEŠTAJ KOMANDE VOJNE OBLASTI 13. KORPUSA
NOVJ OD 8. NOVEMBRA 1944. GLAVNOM STABU SRBIJE
O REZULTATIMA MOBILIZACIJE LJUDSTVA ZA VAZDU-
HOPOVSTVO¹

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO SRBIJE

Neophodno bi bilo da se svi prijavljeni omladinci pregledaju u vojnoj bolnici od strane specijalista, pa samo sposobne da se upućuju tome Štabu. Na taj način izbeglo bi se izlišno putovanje onih koji ne odgovaraju uslovima. Za ovo je potrebno da nam dostavite uslove kako bi odnosne specijahste mogli postupati pri pregledu, kao i opšte uslove kojima prijavljeni treba da odgovaraju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za zamenika
komandanta XIII Korpusa³

(M. P.)

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 52/2, k. 193.
² i ³ Potpis nečitak

BR. 137

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
9. NOVEMBRA 1944. O GUBITKU DVA AVIONA PRI POKU-
ŠAJU BOMBARDOVANJA NEMAČKOG UPORIŠTA U
RISNU¹**

9/11/1944 g.

Operacija br. 19 — Sa Visa

Z a d a t a k: Isti kao pod operaciskim zadatkom br. 18 od 8/11/44 u pratnji jednog Spitfajera.

Broj aviona: 4 Hurricane MK IV Ukupno vreme letenja: 2

Poleteli: 13.56 čas. sata 45 min.

Sleteli: 14.37 čas. Ispaljeno: 0 rak.
0 met.

Piloti: vođa kap. Cenić
br. 2 zast. Todorović
br. 3 vod. Dvorski
br. 4 vod. Krsnik

Radi lošeg vremena avioni bili pozvani da se vrate u bazu kada su bili nad otokom **Žirje**.

Naši gubitci: 0

Nepr. gubitci: 0

Operacija br. 19 — iz Italije, Canne

Z a d a t a k: Napasti raketama bolnicu u **Risnu** kao jaku upornu neprijateljsku tačku.²

Broj aviona: 4 Hurricane MK IV Ukupno vreme letenja: 6

Poleteli: 11.50 čas. sati 30 min.

Sleteli: 13.45 i 14.00 čas. Ispaljeno: 0 rak.
0 mitr. met.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VTI, reg. br. 9/21—4, k. 1450. — Eskadrila je 6. novembra 1944. izviđala komunikaciju Udbina — Slunj sa 2 aviona, 7. novembra komunikaciju Srb — Bihać — Otočac — Međak sa 3 aviona, a 8. novembra pošla su 3 aviona da napadnu brodove za prevoz trupa u zalivu Spasovac kod Senja, ali bez uspeha jer nisu pronašli ciljeve (ti se letovi vode kao »operacija br. 16, 17 i 18«). Vidi Arhiv VII, reg. br. 9/20—4 i 9/21—4, k. 1450.

² Bolničku zgradu su bili poseli delovi 334. puka iz sastava nemačke 181. divizije; Risan su oslobodile jedinice 2. dalmatinske brigade i Primorske operativne grupe 21/22. novembra 1944 (vidi Arhiv VII, reg. br. 2/1, k. 395). Tog dana bili su oslobođeni još Perast, Orahovac, Kotor, Prčanj.

Piloti: vođa kap. Jež
br. 2 zast. Klokočovnik
br. 3 zast. Pešić
br. 4 kap. Zdrajevski

Radi veoma slabih vremenskih prilika nisu se mogli probiti do cilja, oblaci na 11.000 stopa. Vođa formacije nakon jednoga sata letenja naredio povratak, u okretu upali u masu oblaka i tu je bio izgubljen jedan avion sa pilotom zast. Pešićem, pojedinosti se nisu mogle utvrditi. Pilot br. 2 zast. Klokočovnik je prisilno pristao na jednu malu poljanu oko 7 milja južno od **Trebinja**, avion izgubljen. Vođa i br. 4 pristali na **Vis**. Vremenske prilike vrlo slabe.

Naši gubitci: 2 aviona tipa Hurricane MK IV i pilot zast. Pešić.
Nepr. gubitci: 0

BR. 138

NAREDBA ŠTABA VAZDUHOPLOVSTVA NOVJ OD 12. NOVEMBRA 1944. O FORMIRANJU I NADLEŽNOSTIMA ODELJENJA I SLUŽBI¹

NAREDBA POV BR. I

Štaba vazduhoplovstva Narodno-oslobodilačke vojske
Jugoslavije.

Od 12—22. XI 1944 god-

ii

Prema ukazanoj potrebi privremeno se raspoređuje u ovaj štab:

- Na službu u nastavno odeljenje major Rebula Ivo,
Na službu u odeljenje aerodromskih službi majori Boras Krešimir i Nešović Dragomir,
Na službu u odeljenje za vazdušni saobraćaj kapetan Cajnko August i poručnik Bukorović Slavko,
Za sekretara štaba kapetan Tabaković Ante,

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VT^T reg. br. 10/2—4, k. 1450. — Pod tačkom I redakcija je izostavila prepis naređenja Vrhovnog štaba NOVJ o formiranju Štaba vazduhoplovstva — ovo naređenje vidi u dok. br. 122.

Za komandira zaštitne čete kapetan Samardžić Ivo, za
zamenika komandira i rukovaoca zgrade poručnik Radusinović
Boško,

Na službu u odeljenje za vezu p.poručnik Marjanović Joco.

III

U cilju bržeg obavljanja poslova i pravilne podele rada,
pored napred navedenih odeljenja formiraće se još i sledeća:
operativno, sanitetsko i intendantura.

Poslove operativnog odeljenja do daljeg će voditi načel-
nik štaba. Poslove sanitetskog odeljenja vodiće trupni lekar.
Načelnik personalnog odeljenja odrediće jednog druga koji će
voditi poslove intendanture.

Nač.[elnik] štaba:

U delokrug rada načelnika štaba spadaju sledeći poslovi:
objedinjava sve poslove u štabu. Radi na svim operativ-
nim poslovima, i na organizaciskim. U sporazumu-sa personal-
nim odeljenjem stara se o popuni vazduhoplovstva, kao i o svim
poslovima po mobilizacijskoj grani. Sporazumno sa tehničkim
odeljenjem radiće na svim poslovima oko snabdevanja vazdu-
hoplovstva letачkim i drugim tehničkim materijalom. Načel-
niku] štaba potčinjen je sekretarijat.

Kao poslovi najhitnije prirode ukazuju se:

izrada projekta formacije štaba vazduhoplovstva, jedi-
nica i ustanova vazduhoplovstva NOVJ, što će raditi u saradnji
sa komandantom i njegovim zamenikom.

Nastav [no] odeljenje:

Nastavno odeljenje obavljaće sve poslove nastave u vazdu-
noplovstvu. Radi na organizaciji škola i tečajeva prema ukaza-
nim potrebama za letачko i drugo stručno osoblje. Izdaje sve-
dočanstva i diplome o tečajevima i školama i vodi evidenciju
o školovanju sveg osoblja u vazduhoplovstvu. Stara se za pri-
premu potrebnog broja nastavnog kadra, vodi evidenciju o
ovom i ocenjuje stručnu sposobnost istog. Prikuplja podatke o
potrebama škola i tečajeva, obzirom na njihove nastavne pro-
grame i čini predloge za nabavku nastavnog materijala. Obje-
dinjuje nastavu u jedinicama vazduhoplovstva, organizuje, pri-
prema; rediguje udžbenike. Prati razvoj stručnih vazduhoplov-
nih znanja.

Prvenstveni zadaci nastavnom odeljenju postavljaju se:

Klasificiranje letачkog osoblja koje se povlači iz R.A.F.
te ga prema njegovoj upotrebljivosti,- odnosno prema sposobno-
sti predlaže, u saradnji sa personalnim odeljenjem, za ško-
lovanje.

Odmah preduzima potrebne mere za organizovanje tre-
nažnog tečaja za pilote na jednomotornim engleskim borbenim
jednosedima. Ove tečajeve organizovati u Mostaru ili Zemuniku.

U sporazumu sa odeljenjem za vezu treba odmah organi-
zovati tečajeve za zemaljske radiotelegrafiste. Za ovaj tečaj
predvideti i već svršene ali nepotpuno doškolovane telegrafiste,
kako bi ih osposobili za rad sa engleskim materijalom. Takođe
će organizovati tečaj za obuku novih radiotelegrafista.

U sporazumu sa meteorološkim odeljenjem pristupiće od-
mah organizaciji meteorološkog tečaja, u koji će ući 35 drugova
koji čekaju u Bariju i 20 novih koje treba tražiti od omladinskih
organizacija.

Personalno odeljenje:

Vodi evidenciju o hčnim, stručnim i kvalifikacionim po-
dacima celokupnog osoblja. U sporazumu sa operativnim delom
štaba vrši raspored osoblja, prema potrebama i predlozima po-
jedinih odeljenja. Sakuplja i vodi podatke o ocenama osoblja.
Ràdi na predlozima za unapređivanje osoblja. Sporazumno sa
operativnim delom štaba radi na poslovima mobilizacije i pri-
jema ljudstva u vazduhoplovstvo.

Kao najhitniji zadaci personalnog odeljenja biće: popuna
svih odeljenja štaba vazduhoplovstva potrebnim pomoćnim oso-
bljem. Najhitnija klasifikacija novoprijavljenog letačkog oso-
blja radi rasporeda na pojedine tečajeve za trenazu, ili predla-
ganja za raspored, u koliko nije dalje za letačku službu.
Odmah predlaže raspored osoblja iskusnog i starijeg, za popunu
komandi aerodroma, koje treba što pre formirati.

Odeljenje za vazdušni saobraćaj:

Stara se o celokupnom vazdušnom saobraćaju u zemlji kao
i o vazdušnim vezama sa inostranstvom. Vodi računa o preba-
civanju ljudstva i materijala vazdušnim putem iz inostranstva
u zemlju i obratno, kao i dotur ovog pojedinim našim jedini-
cama. Sporazumno sa savezničkim misijama i odeljenjem za
vezu izrađuje kodeks signalnih vatri i morzeovih znakova, za
vezu aviona sa mestima gde se baca materijal ili spuštaju naši
i saveznički avioni.

Tehničko odeljenje:

Rukovodi i organizuje celokupnu tehničku službu u vaz-
duhoplovstvu. Stara se o snabdevanju vazduhoplovstva celo-
kupnim tehničkim i pogonskim materijalom. Rukovodi svim
tehničkim instalacijama i radionicama vazduhoplovnih baza i
aerodroma. Upravlja vazduhoplovnom industrijom. Vodi evi-
denciju celokupnog stručnog tehničkog osoblja i mehaničara, i

predlaže raspored ovog. Do formiranja odeljenja za naoružanje stara se o celokupnom naoružanju i opremi.

Najhitnije preduzima mere da se celokupna vazduhoplovna industrija iskoristi kako za svrhe vazduhoplovstva tako i za potrebe obnove zemlje. Preduzima mere da se što pre legahzuju dosadašnje ili postave nove uprave u pojedinim vazduhoplovnim fabrikama. Čini predlog za organizaciju ishrane radnika i obezbeđenje njihovih porodica.

Odeljenje za aerodromske službe:

Stara se o održavanju, uspostavljanju i izradi vazduhoplovnih baza i letilišta, kao i svih građevinskih objekata na njima. Reguliše službu na letilištima kako bi operativne jedinice na njima našle sve potrebno za baziranje, posluživanje i snabdevanje.

Odmah u sporazumu sa personalnim odeljenjem preduzima korake za formiranje komandi aerodroma sa potrebnim brojem aerodromskih četa, koje će odmah pristupiti raščišćavanju i obnovi svih stalnih aerodroma. U sastav komande aerodroma predvideti građevinske i tehničke stručnjake, a u četama pored mehaničara i šofera treba predvideti i stručne radnike, kako bi se obezbedilo dovođenje aerodroma u stanje upotrebljivosti i omogućila popravka ih izgradnja novih građevinskih objekata na dotičnom aerodromu.

Aerodromske komande odmah uspostaviti: u Beogradu, Pančevu, Beloj Crkvi, Nišu, Novom Sadu, Kraljevu i u Ečki—Pavlovu. Takođe treba pripremiti ljudstvo da bi se odmah po oslobođenju mogle postaviti komande aerodroma u Zagrebu, Sarajevu, Mostaru, Banja Luki, Ljubljani, Skoplju i Gorici;² kao i hidrobaza u Kumboru,³ Divuljama⁴ i Vodici.⁵

Prvi zadatak aerodromskih komandi biće da sopstvenim sredstvima uz pomoć mesnih organizacija N.O.O. dovedu u ispravnost letilišta, raščiste ruševine, sakupe i konzerviraju nađeni tehnički i građevinski materijal, da poprave najnužnije objekte za stanovanje, pripreme objekte za smeštaj bežičnih, telefonskih i meteoroloških stanica i da pripreme za transport zaplenjeni materijal koga bi trebalo popravljati u nekim fabrikama vazduhoplovne industrije.

Odeljenje za vezu:

Odmah će pristupiti uspostavljanju i održavanju bežične i žičane veze vazduhoplovstva. Vodi evidenciju stručnog osoblja za vezu, u sporazumu sa nastavnim odeljenjem, stara se o ško-

² Odnosi se na Veliku Goricu kod Zagreba.

³ Kod Herceg Novog

⁴ Kod Trogira

⁵ Kod Šibenika

lovanju ovog i čini predloge za raspored osoblja za službu veze. Čini predloge za organizaciju službe veze i stara se za održavanje tajnosti ove-službe. Čini predloge za nabavku potrebnog materijala za službu veze i opremu za stanice.

Kao najhitniji zadaci postavljaju se: organizacija službe veze i uspostavljanje stanica za operativnu, aerodromsku i meteorološku mrežu. Aerodromske stanice postaviće se prema planu na svim glavnim aerodromima. Goniometarske stanice treba postaviti na svim centralnim aerodromima naših federativnih država⁶ gde će se takođe predvideti i instalacije za sletanje bez spoljne vidljivosti.

Odmah izraditi plan za detektorsku mrežu vazduhoplovne službe obaveštavanja.

Meteorološko odeljenje:

Organizuje i rukovodi celokupnom meteorološkom službom. Uspostavlja i održava mrežu meteoroloških stanica i priprema meteorološke biltene. Vršiti prognozu vremena, a po potrebi letачkim posadama daje podatke za svaki predstojeći let. Vodi evidenciju celokupnog stručnog meteorološkog osoblja i vrši predloge za raspored ovoga. Predlaže nabavku potrebnih meteoroloških instrumenata i sprema za stanice, vrši razrez iste po stanicama i obezbeđuje pravilnost funkcionisanja stanica.

U najkraćem vremenu treba formirati 20 meteoroloških stanica koje će omogućiti obavljanje osmatračke i sinoptičke službe kao i izdavanje prognoze vremena. Stanice će se postaviti prema predloženom planu od strane meteorološkog odeljenja. Nastojati da se što pre izvrši isporuka opreme za stanice, trebovane iz R.A.F.

Intendantura:

Stara se o celokupnom snabdevariju vazduhoplovstva ekonomskom i obmudirovnom⁷ spremom. Organizuje i vodi celokupnu blagajničko-računovodsku službu i vrši kontrolu svih utrošaka. Stara se o organizaciji slagališne službe u vazduhoplovstvu i o čuvanju materijala po ekonomskoj i intendantsko-obmudirovnoj grani.

Najhitnije treba da obezbedi do 8.000 kompleta odeće, posteljne sprema i ličnog naoružanja.

Sanitetsko odeljenje:

Do formiranja sanitetskog odeljenja, vazduhoplovstvo će se za pregled i prijem letачkog osoblja služiti najbližim postojećim sanitetskim ustanovama NOVJ. Za sada se formira samo

ambulanta za pregled i pružanje lekarske pomoći osoblju vazduhoplovstva.

Sekretarijat — delovodstvo:

Neposredno je potčinjen načelniku štaba. Vršiti primanje, zavođenje i ekspediciju pošte. Vodi registrovanje i čuvanje arhive. Markiranje pošte vrši načelnik štaba, u koju će mu svrhu sekretar svakodnevno istu donositi.

IV

Obzirom da se naše vazduhoplovstvo sada obnavlja na ruševinama, koje je neprijatelj manje više svugde u našoj zemlji ostavio, svi organi štaba vazduhoplovstva moraju uložiti sve svoje snage da bi se naše vazduhoplovstvo što pre moglo postaviti na solidne osnove. Načelnici odeljenja moraju uložiti puno samoinicijative za rešavanje svih raznovrsnih problema koji će se pojavljivati, a od potčinjenog im osoblja tražiće do krajnjih mera zalaganje kako bi se služba u redu i na vreme mogla otpravljati.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

"NAČELNIK PUKOVNIK

KOMANDANT
general major

Dostavljeno:

načel. odeljenja: personal., nast.,
za vezu, za vazd. saobraćaj, aerodrom,
službu, tehničkog, meteorološkog i
intendanturi.

BR. 139

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
13. NOVEMBRA 1944. O NAPADU NA NEMAČKO-USTASKE
SNAGE U DUVNU, O IZVIĐANJU KOMUNIKACIJE SARA-
JEVO — VIŠEGRAD I O TRAŽENJU IZGUBLJENE SAVE-
. ZNICKE AVIONSKE POSADE¹**

13. XI. 1944. g.

OPERACIJA BR. 161

Zadatak: Bombardovanje samostana u Tomislavgradu.²
Broj aviona: 4 Spitfajer V Vreme letenja: 6 sati 15
Poleteli: 11.00 čas. iz Canne minuta
Sleteli: 13.00 " u Canne
Piloti: vođa major **Protić** Mileta
 br. 2 zastavnik **Tomšić** Đuro
 br. 3 potporučnik **Šoić** Hinko
 br. 4 major **Ea*aus** Branko

Jedan avion se vratio radi neispravnog dopunskog benz.
rezervoara. Dve bombe pogodile cilj a četiri pale blizu cilja.
Naši gubici: 0.
Nepr. gubici: Neosmotreni.

• **OPERACIJA BR. 162**

Zadatak: Oružano izviđanje puta Sarajevo — Višegrad.
Broj aviona: 3 Spitfajer V Vreme letenja: 6 sati 45
Poleteli: 11.00 čas. iz Canne minuta
Sleteli: 13.15 " u Canne
Piloti: vođa major **Ivanišević** Đuro
 br. 2 zastavnik **Vrabić** Ciril
 br. 3 potporučnik **Gavrilović** Živorad

Nikakav cilj nije pronađen niti napadnut. Od **Sokolca** do
Višegrada niska magla.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/38—4, k. 1450. — Prva lovačka eskadrila imala je 8. i 9. novembra 1944. zadatak da izvrši oružano izviđanje prostorije Mostar — Sarajevo — Višegrad, ali to nije Uspela zbog nepovoljnih vremenskih prilika (ti se zadaci vođe u operativnom dnevniku kao »operacija br. 158, 159 i 160«). Takođe ni 10, 11. i 12. novembra 1944. eskadrila nije dejstvovala zbog loših meteoroloških prilika.

² Na geografskoj karti 1:100 000 piše: Đuvno. U samostanu su se nalazile nemačko-ustaške jedinice.

OPERACIJA BR. 163

Zadatak: Traženje nastradale posade pale u more iz **Liberatora**.³

Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 3 sata

Poleteli: 08.00 čas. sa Visa

Sleteli: 09.30 " na Vis

Piloti: vođa zastavnik **Okanović** Husein

br. 2 potporučnik **Delić** Milan

Nastradala posada nije pronađena.

BR. 140

IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD 13. NOVEMBRA 1944. O NAPADU NA NEMACKO SKLADI- STE U TIVTU I IZVIĐANJU OBALE KARLOBAG — SENJ¹

13/11/1944 g.

Operacija br. 7 — iz Italije, Canne

Z a d a t a k: Napasti raketama kamenu zgradu (slagališta) u **Ar-**
senalu u **Tivtu**.

Broj aviona: 4 Hurricana MK IV Ukupno vreme letenja: 11

Poleteli: 11.55 čas. sati 40 min.

Sleteli: 14.30 čas. Ispaljeno: 16 rak.
40 mitr. met.

Piloti: vođa kap. Jež

br. 2 por. Fabula

br. 3 vod. Završnik

br. 4 kap. Zdrajevski

Napali cilj u 13,15 čas. pravcem SE — NW. 12 raketa je palo među prve tri zgrade i crnkasti dim je bio viđen, ali rezultat neosmotren. 4 rakete podbacile 200 jardi.² Umerena

³ Ameriški teški bombarder, tzv. »leteća tvrđava«.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu Vit, reg. br. 9/22—4, k. 1450. — Eskadrila nije dejstvovala 10. i 11. novembra 1944. zbog nepovoljnih vremenskih prilika; 12. novembra jedna četvorka je opozvana u vazduhu zbog niske oblačnosti (taj se neizvršeni zadatak vodi kao »operacija br. 6«).

- ² Engleska mera za dužinu (1 jard = 91,44 cm).

srednja p.a. vatra, gađanje tačno iz Tivta. 1 avion pogođen
od 20 mm zrna i oštećen.
Naši gubitci: 1 avion oštećen.
Nepr. gubitci: Oštećeno slagalište.

Operacija br. 20 — *sa Visa*

Z a d a t a k : Oružano izviđanje protiv neprijateljskog brodovlja
obalom od Karlobaga do Senja.

Broj aviona:	2 Hurricane MK IV	Ukupno vreme letenja:	3
Poleteli:	14.43 čas.	sata	38 min.
Sleteli:	16.32 čas.	. Ispaljeno:	8 rak. po 30 kg.
			0 met.

P i l o t i : vođa kap. Cenić
br. 2 vod. Dvorski

U luci Sv. Juraj napali jedan 20 m. dug trabakul, 1 direk-
tan pogodak. Nikakvo drugo brodovlje osmotreno. Slaba srednja
p.a. vatra u Jablancu. Vreme dosta dobro.

Naši gubitci: 0

Nepr. gubitci: 1 trabakul od 20 m. dužine oštećen.

BB. 141

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
17. NOVEMBRA 1944. O IZVIĐANJU VREMENA NA KOMU-
NIKACIJI MOSTAR — SARAJEVO I O PRATNJI LOVACA-
-BOMBARDERA 2. ESKADRILE NOVJ PRI IZVIĐANJU
PUTA GOSPIĆ — SENJ¹**

17. XI. 1944. g.

OPERACIJA BR. 166

Zadatak: Izviđanje atmosferskih prilika do **Sarajeva**.

Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 4 • sata 30

Poleteli: 06.20 čas. iz Canne minuta

Sleteri: 08.35 " u Canne

Piloti: Vođa major **Protić** Mileta

br. 2 zastavnik **Okanović** Husein

Oblačnost 10/10 sa kišama.

OPERACIJA BR. 167

Zadatak: Pratnja Harikena, oružano izviđanje puta — **Gospić
Senj**.

Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 4 sata 20

Poleteli: 09.30 čas. sa Visa minuta

Sleteri: 11.40 " na Vis

Piloti: vođa potporučnik **Gavrilović** Zivorad

br. 2 „ **Rugi** Luigi

Kod **Otočca** uništen jedan kamion i troja konjska kola.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 1 kamion i troja konj. kola.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/39—4, k. 1450. — Eskadrila nije dejstvovala 14, 15. i 16. novembra 1944. zbog nepovoljnih vremenskih prilika; 14. novembra odeljenje od 2 aviona izviđalo je vremenske prilike u zoni Nevesinje — Kotor (taj se zadatak vodi kao »operacija br. 164«), a 16. novembra se jedno odeljenje vratilo, a da nije izvršilo zadatak zbog jake oblačnosti (taj se let vodi kao »operacija br. 165«).

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
17. NOVEMBRA 1944. O IZVIĐANJU I OMETANJU SAOB-
RAČAJA NA KOMUNIKACIJI GOSPIĆ — OTOČAC —
SLUNJ¹**

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/23—4, k. 1450. — Eskadrila nije dejstvovala 14, 15. i 16. novembra 1944. zbog nepovoljnih vremenskih prilika; 16. novembra jedno odeljenje se vratilo a da nije izvršilo zadatak zbog niske oblačnosti (taj se let vodi kao »operacija br. 8«).

BR. 143

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
18. NOVEMBRA 1944. O NAPADU NA NEMAČKE SNAGE U
NEVESINJU I O PRATNJI LOVACA-BOMBARDERA 2. ES-
KADRILE NOVJ PRI IZVIĐANJU KOMUNIKACIJE JABLA-
NICA — SARAJEVO¹**

18. XI. 1944.

OPERACIJA BR. 168

Zadatak: Oružano izviđanje puta **Mostar — Nevesinje**, ili bom-
bardovanje **Nevesinja**.²

Broj aviona: 4 Spitfajer V Vreme letenja: 9 sati

Poleteli: 09.45 čas. iz Canne

Sleteli: 12.00 " u Canne

Piloti: vođa poručnik **Pajić** Nedeljko
br. 2 zastavnik **Lošić** Mehmedalija
br. 3 potporučnik **Srdanović** Milan
br. 4 zastavnik **Tomšić** Đuro

Nikakav cilj nije pronađen na putu. U 11.00 časova bom-
bardovano **Nevesinje**; 4 bombe su pale u **grad** a 4 **bombe** su
promašile.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreni.

OPERACIJA BR. 169

Zadatak: Oružano izviđanje puta **Mostar — Nevesinje**, ih bom-
bardovanje **Nevesinja**.

Broj aviona: 3 Spitfajer V Vreme letenja: 6 sati

Poleteh: 13.30 čas. iz Canne

Sleleh: 15.30 " u Canne

Piloti: vođa major **Kraus** Branko
br. 2 „ **Ivanišević** Đuro
br. 3 zastavnik **Semolić** Marjan

Nikakav cilj nije pronađen na putu; u 16.30 časova bom-
bardovano **Nevesinje**; 4 bombe pale u **grad**, 2 bombe promašile.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreni.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. ~~1439-4~~ k. 1450.

² U rejonu **Nevesinja** 29. NOU-divizija vodila je borbe protiv je-
dinica **nemačke** 369. legionarske divizije.

Zadatak: Pratlja Harikena, oružano izviđanje **Jablanica** — **Sarajevo**.

Piloti: vođa potporučnik Gavrilović Zivorad
br. 2 zastavnik **Vrabič** Ciril

Nepr. gubici: 1 žel. voz.

IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD 18. NOVEMBRA 1944. O IZVIĐANJU I OMETANJU SAOBRA- ĆAJA NA KOMUNIKACIJI MOSTAR — SARAJEVO¹

¹ Original (pisan na mašini, latinicom)' u Arhivu VII, reg. br. 9/23—4, k. 1450.

Operacija br. 23 — (sa Visa)

Z a d a t a k : Oružano izviđanje puta i željezničke pruge: **Mostar**
— **Sarajevo**, u pratnji 2 Spitfajera.

Broj aviona:	4 Hurricana MK IV	Ukupno vreme letenja:	5
Poleteli:	13.35 čas.	sati	28 min.
Sleteli:	15.12 čas.	Ispaljeno:	16 rak. po 30 kg. : 0 mitr. met.

Piloti: vođa kap. Cenić
br. 2 vod Krsnik
br. 3 vod. Dvorski
br. 4 zast. Todorović

Počeli izviđanje severno od **Mostara**. Oko 2 milje severo-zapadno od **Konjica** osmotrili 1 željeznički voz sa 20 vagona okrenut prema zapadu pod parom. Ispalili 16 raketa i izjavljuju da je lokomotiva uništena a prednji vagoni verovatno oštećeni. Pratnja oštetila jedan drugi željeznički voz, nikakovo drugo kretanje [nije] osmotreno. Slaba srednja p.a. vatra, gađanje netačno iz **Konjica**. Vreme i vidljivost dobra.

Naši gubici: 0 ,

Nepr. gubici: Uništena 1 lokomotiva i verovatno oštećeno nekoliko vagona.

BR. 145

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
19. NOVEMBRA 1944. O IZVIĐANJU KOMUNIKACIJE KNIN
— BIHAĆ I MOSTAR — SARAJEVO I O NAPADU NA NE-
MAČKE SNAGE U NEVESINJU¹**

19. XI. 1944. g.

OPERACIJA BR. 171

Zadatak: Oružano izviđanje puta **Knin — Bihać.**

Broj aviona: 4 Spitfajer V Vreme letenja: 10 sati

Poleteli: 06.30 čas. iz Canne

Sleteli: 09.00 " u Canne

Piloti: vođa major **Ivanišević Đuro**

br. 2 zastavnik **Okanović Husein**

br. 3 potporučnik **Srdanović Milan**

br. 4 zastavnik **Semolić Marjan**

10 km severozapadno od **Knina** napadnuta jedna kolona od oko 30 kamiona. Vidljivost vrlo mala radi niske magle, te je napad bio otežan.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreni, 5 kamiona verovatno oštećeno.

OPERACIJA BR. 172

Zadatak: Oružano izviđanje puta **Mostar — Nevesinje** ili bombardovanje **Nevesinja.**

Broj aviona: 4 Spitfajer V Vreme letenja: 9 sati

Poleteli: 10.00 čas. iz Canne

Sleteli: 12.15 " u Canne

Piloti: vođa potporučnik **Šoić Hinko**

br. 2 zastavnik **Lošić Mehmedalija**

br. 3 „ **Tomšić Đuro**

br. 4 major **Protić Mileta**

Nikakav cilj nije pronađen na putu. U 11.15 časova bombardovano **Nevesinje**,² sve bombe su pale u razne delove grada.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreni.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VH, reg. br. 8/40—4, k. 1450.

² Napad na delove nemačke 369. legionarske divizije.

OPERACIJA BR. 173

Zadatak: Pratlja Harikena, oružano izviđanje **Mostar — Sara-**
jevo.

Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 3 sata 40
Poleteli: 09.40 čas. sa Visa minuta
Sleteli: , 11.30 " na Vis

Piloti: vođa potporučnik **Gavrilović** Živorad
br. 2 „ **Rugi** Luigi

Napadnut i uništen jedan voz sa dve lokomotive.

Naši gubici: 0

Nepr.' gubici: Jedan voz sa 2 lokomotive.

OPERACIJA BR. 174

Zadatak: Pratlja Harikena oružano izviđanje **Mostar — Sara-**
jevo.

Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 4 sata
Poleteli: 13.40 čas. sa Visa
Sleteli: 15.40 " na Vis

Piloti: vođa potporučnik **Gavrilović** Živorad
br. 2 zastavnik **Vrabič** Ciril

Nikakav cilj nije pronađen, Harikeni bacili rakete na žel.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 0

BR. 146

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
19. NOVEMBRA 1944. O IZVIĐANJU KOMUNIKACIJE MO-
STAR — SARAJEVO I VELEBITSKOG KANALA I O NAPA-
DU NA NEMAČKE PLOVNE OBJEKTE U MALOM LOŠINJU¹**

19/11/1944 g.

Operacija br. 24 — (sa Visa)

Z a d a t a k : Oružano izviđanje puta i željezničke pruge Mostar
— **Sarajevo**, u pratnji 2 Spitfajera.

Broj aviona: 4 Hurricana MK IV Ukupno vreme letenja: 7
Poleteli: 09.42 čas. sati 30 min.
Sleteli: 11.35 'čas. Ispaljeno: 16 rak. po 30 kg
: 0 mitr. met.

P i l o t i : vođa kap. Jež
br. 2 por. Rebula
br. 3 vod. Završnik
br. 4 zast. Todorović

Počeli izviđanje 10 milja severno od **Mostara**. Nikakovo kretanje [nije] primjećeno do Konjica. U blizini sela **Dragočaja**, severno od **Konjica**, pronašli 1 željeznički voz sa 15 vagona, koji je pod parom bio okrenut u južnom pravcu. Ispalili 8 raketa i oštetili lokomotivu. Malo severnije od **Ivan Sedla** ispalili 8 raketa na drugi željeznički voz sa 8 vagona, koji je baš ulazio u tunel prema jugu, i javljaju pogotke na prugu. Bez p.a. vatre. Vreme dobro i vidljivost dobra osim od G. Grabovice do Konjica, gde je bila magla u dolini.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Oštećena 1 lokomotiva i željeznička pruga.

Operacija br. 9 — (iz Italije, Canne)

Z a d a t a k : Napasti brodovlje i lučke naprave u **Lošinj** Ma-
lom, zajedno sa 4 aviona iz **6.** skvadrona.²

Broj aviona: 3 Hurricana MK IV Ukupno vreme letenja: 9
Poleteli: 12.40 čas. sa Visa sati 30 min.
Sleteli: .15.50 čas. u Canne Ispaljeno: 12 rak. po 30 kg
: 1450 mitr. met.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/24—4, k. 1450.

² Taj se skvadron, kao i 1. i 2. eskadrila NOVJ, nalazio u sastavu britanskog 281 vinga.

Piloti: vođa zast. Vlahov
br. 2 por. Pepel
br. 3 zast. Antončić

Napali cilj u 14.20 čas. u pravcu E — W u pikiranju sa 2000 stopa na 500 stopa. Sve rakete pale u područje cilja, ali rezultat neosmotren. Umerena p.a. vatra, gađanje netačno. Vreme dobro, niski oblaci.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreno.

Operacija br. 25 — (sa Visa)

Z a d a t a k: Oružano izviđanje puta i željezničke pruge **Mostar** — Sarajevo u pratnji 2 Spitfajera.

Broj aviona:	4 Hurricana MK IV	Ukupno vreme letenja:	7
Poleteli:	13.40 čas.	, sati	30 min.
Sleteli:	15.33 čas.	Ispaljeno:	16 rak. po 30 kg. 500 mitr. met.

Piloti: vođa kap. Jež
br. 2 vod. Završnik
br. 3 vod. Krsnik
br. 4 vod. Dvorski

Započeli izviđanje 12 milja istočno od **Mostara**. Pošto nisu opazili nikakvo kretanje na pomenutom itinereru, to su ispalili 16 raketa na železničku prugu i verovatno presekli železničku prugu.

Naši gubici: 0

• Nepr. gubici: 0

Operacija br. 26 — (sa Visa)

Z a d a t a k: Oružano izviđanje u **Podgorskom kanalu** od **Lu-kova** do **Senja** u svrhu osmatranja nepr. brodovlja, kojim se dovlače trupe i snabdevanje na otok **Pag**.

Broj aviona:	4 Hurricana MK IV	Ukupno vreme letenja:	6
Poleteli:	14.55 čas.	sati	
Sleteh:	16.25 čas.	Ispaljeno:	0 raketa : 0 mitr. metaka

Piloti: vođa kap. Jež
br. 2 por. Rebula
br. 3 vod. Krsnik
br. 4 vod. Dvorski

Kod **Jablanca** okrenuli natrag zbog niskih 10/10 oblaka. Kiša i slaba vidljivost. Nikakovo brodovlje [nije] primj'ćeno.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 0

BR. 147

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
20. NOVEMBRA 1944. O PRATNJI BRITANSKOG TRAN-
SPORTNOG AVIONA DO UDBINE¹**

20. XI. 1944. g.

OPERACIJA BR. 175

Zadatak: Pratnja jednog transportnog aviona do **Udbine**.²

Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 6 sati 30

Poleteli: 13.15 čas. iz Carine minuta

Sleteli: 16.30 " na Vis

Piloti: vođa major **Ivanišević Đuro**

br. 2 zastavnik **Okanović Husein**

Oblačnost 9/10 nad Likom. Broj 1 izgubio iz vida transpor-
tni avion. Br. 2 dopratio avion do **Udbine**, gde je isti ispravno
sleteo.³

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/40—4, k. 1450.

² Kod Udbine se nalazilo letelište na koje su sletali saveznički transportni avioni sa materijalom za NOVJ.

³ Istog dana su još tri grupe poletele na zadatak, ali su se morale vratiti zbog loših meteoroloških uslova (njihovi letovi se vode pod »operacijom br. 176, 177, 178«).

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
20. NOVEMBRA 1944. O IZVIĐANJU I OMETANJU SAOBRA-
ĆAJA NA KOMUNIKACIJI MOSTAR — SARAJEVO¹**

20/11/1944 g.

Operacija br. 27 — (sa Visa)

Z a d a t a k : Oružano izviđanje puta i željezničke pruge **Mostar**
— **Sarajevo**, u pratnji 2 Spitfajera.

Broj aviona:	4 Hurricana MK IV	Ukupno vreme letenja:	2
Poleteli:	06.32 čas.		sata 10 min.
Sleteli:	07.04 "	Ispaljeno:	0
			: 0

Piloti: vođa kap. Jež
br. 2 vod. Završnik
br. 3 por. Majcen
br! 4 zast. Todorović

Radi veoma slabih vremenskih prilika nad južnom oba-
lom, avioni sleteli u bazu bez da bi izvršili zadatak.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 0

Operacija br. 28 — (sa Visa)

Z a d a t a k : Oružano izviđanje puta i željezničke pruge **Mostar**
— **Sarajevo**, u pratnji 2 Spitfajera.

Broj aviona:	4 Hurricana MK IV	Ukupno vreme letenja:	7
Poleteli:	10.25 čas.		sati 40 min.
Sleteli:	12.20 "	Ispaljeno:	16 rak. po 30 kg
			: 0 mitr. met.

Piloti: vođa kap. Jež
br. 2 vod. Završnik
br. 3 por. Majcen
br. 4 zast. Todorović

Započeli izviđanje 10 milja severno od **Mostara** do **Ilidže**,
nikakvo kretanje [nije] osmotreno. Na povratku ispalili po 8
raketa na željezničku prugu između **Dragocija**² i **Ivan Sedla** i
presekli prugu na 2 mesta. Vreme dosta dobro, vidljivost slaba.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Željeznička pruga presečena na 2 mesta.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br.
9/25—4, k. 1450.

² Treba da piše: Dragočaja.

**UPUTSTVO AERODROMSKOG ODELJENJA ŠTABA VA-
ZDUHOPLOVSTVA NOVJ OD. 20. ' NOVEMBRA 1944. O
OSPOSABLJAVANJU ZA UPOTREBU NOVOOSLOBOĐENIH
AERODROMA¹**

ŠTAB VAZDUHOPLOVSTVA NOVJ
AERODROMSKO ODELJENJE
Pov. br. 16
20 novembra 1944
Zemun

U vezi naredbe Štaba vazduhoplovstva NOVJ pov. br. 1 od 12 novembra 1944, a u cilju da bi se oslobođeni aerodromi što pre usposobili za upotrebu, dostavlja se sledeće

U P U T S T V O

za radove, koje treba prvenstveno obaviti na svakom aerodromu i to:

— Usposobiti letelište za dnevnu i noćnu upotrebu, t.j. izravnati sve neravnine, koje bi mogle biti opasne po sletanje i poletanje aviona. Za noćnu upotrebu snabdeti se nedostajućim svetlima za postavljanje svetlosne linije. U tu svrhu a u koliko se ne raspolaze sa električnim lampama, snabdeti se sa običnim vozarskim svetlima na petroleum pa tek ako se iz okolnih mesta ne mogu nabaviti ovakve lampe zatražiti iste od ovoga Štaba. Svetlosnu liniju postavljati samo na zahtev naše ih savezničke avijacije i to po priloženom crtežu.

2. — Prikupiti sav tehnički materijal, kako na aerodromu tako i u okolini i sa istim postupati kako je to Tehničko odeljenje ovoga Štaba svojim raspisom regulisalo.

3. — Preko građanskih vlasti Narodnog oslobođenja objaviti pučanstvu pod pretnjom kazne, da se svi pa i najmanji delovi bespravno prisvojeni a koji su pripadali neprijateljskoj ih savezničkoj vojsci, imaju vratiti u određenom roku Kapiandi aerodroma. II ovom pravcu povesti izviđanja preko građanskih vlasti poverljivih lica i svakog vlasnika delova vojnog materijala pozvati na odgovornost. Ove postupke ne izvoditi neposredno već samo preko vlasti N.O.

4. — Ispravne zgrade koristiti za smeštaj već sortiranog materijala i ljudstva Komande aerodroma.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 4/1—3, k. 193.

Kod građevina sposobnih za opravku preduzeti najenergičnije sve potrebne mere, da se u najkraćem vremenu usposobe za upotrebu. Za ovo tražiti potrebnu radnu snagu od mesnih N.O.O.

Zgrade pak, koje su toliko oštećene, da opravka istih ne bi bila rentabilna, porušiti do temelja i prostor na kome su stajale potpuno raščistiti. Rentabilnost opravke pojedinih zgrada proceniti u dogovoru sa stručnjacima.

U koliko u blizini ima baraka i sličnih objekata podesnih za smeštaj ljudstva i materijala a sposobnih za prenos, koje su pripadale neprijatelju, iste preneti na aerodrom.

5. — Kod raščišćavanja ruševina postupiti po sledećem:

Cele cigle očistiti dobro od maltera i složiti ih u kubike na mestu, gde neće smetati prolazu i eventualnoj gradnji. Odvojeno složiti izlomljene cigle — polovine i veće.

Izlomljene betonske delove odvojiti u zasebne gomile — figure, pošto će se taj materijal kasnije eventualno koristiti mesto šljunka za betonske radove.

Sitan materijal kao žbuku, usitnjenu ciglu i slično koristiti za zasipavanje rupa na letelištu s tim, da se odozgor zaravna sa zemljom ili pak za nasipavanje puteva ili staza na i oko aerodroma.

Drvenu građu prikupiti i sortirati po vrstama. Iznad ovog materijala podići nadstrešnice, kako bi se sačuvao od vremenskih nepogoda. Naročito sačuvati cele delove kao prozore, vrata i slično, kao i one delove, kojima je potrebna samo mala opravka.

Gvozdene konstrukcije i materijal sortirati, po vrstama na odvojenom mestu. Ništa ne odvajati, dok stručna lica ovoga Štaba ne budu odlučila šta spada u furdu a šta će se moći još upotrebiti kao građevni materijal ili za vezivanje betonskih radova.,

6. — Cement u koliko istoga ima, skloniti na' potpuno suho mesto, kako ne bi postao neupotrebljiv.

7. — Dostaviti ovome odeljenju spisak materijala koji se nalazi na aerodromu ili u raznim slagalištima u okolini ili okolnim naseljenim mestima a koji se nalaze u rukama vazduhoplovstva.

8. — U koliko se sa vremenom bude saznalo za kakva veća-ili manja slagališta vazduhoplovnog materijala po javnim ili privatnim zgradama u bližoj ili daljoj okolini aerodroma, ista osigurati odmah stražom i dostaviti ovome Štabu izveštaj o vrsti i količini materijala.

9. — Za smeštaj sortiranog materijala koristiti i podesne privatne prostorije u blizini aerodroma. U tu svrhu rekvirirati

potrebne prostorije u saglasnosti sa N.O.O. Za rukovaoce postaviti podesna lica, koja činiti odgovornim za količinu i ispravnost materijala .

10. — Prikupiti informacije kakav građevinski materijal i u kakvoj količini se nalazi u obližnjim naseljenim mestima. Izdejsstvovati preko N.O.O. rešenje, da se takav materijal ne može koristiti u privatne svrhe, sem u koliko je to potrebno za opravku u toku borbe porušenih javnih ili privatnih građevina. O nalaženju takvog materijala podneti izveštaj, kako bi se kod eventualne gradnje znalo, šta se od potrebnog materijala već nalazi na licu mesta a šta bi trebalo i odakle dopremiti.

11. — Dostaviti crteže aerodroma iz kojih će se videti sve dimenzije kako letehšta tako i objekata i njihova međusobna odstojanja i rastojanja. Naznačiti, koji su objekti ispravni, kojima je potrebna opravka i kakva, koji su uništeni kao i kakav je to objekt, kasarna, hangar, stambena zgrada i t.d.

Za ovo koristiti u prvom redu stručna lica iz gradskih ih sličnih uprava.

12. — Dostaviti spisak vazduhoplovnog osoblja, koje se nalazi na tome aerodromu sa naznačenjem čina, struke i kakvu službu sada obavlja na tome aerodromu.

13. — Predvideti sve mere bezbednosti kako za objekte tako i za materijal svake vrste, da bi se sačuvao od krađe.

Na aerodromu držati kao stalnu posadu samo lica, koja po svome dosadašnjem radu zaslužuju poverenje i koja su preporučena od Odeljenja za zaštitu naroda.

Za radove pak koristiti u najvećoj meri mobihsanu radnu snagu, koju tražiti preko N.O.O. Ovu radnu snagu staviti pod nadzor poverljivih hca.

Imati u vidu, da je zima pred vratima i da je sortiranje i sklanjanje materijala od prvoklasne važnosti i hitnosti.

14. — Sanitetsku službu organizovati u sporazumu sa N.O.O. koristeći pri tome lekare iz građanstva.

15. — Meteorološku službu, službu veze kao i ostale službe potrebne jednom aerodromu uspostaviće odgovarajuća odeljenja ovoga Štaba, kada zato budu raspolagala sa potrebnim obučanim ljudstvom i materijalom.

16. — Odmah uspostaviti i organizovati požarnu službu za koju koristiti celokupno ljudstvo koje se nalazi stalno na aerodromu.

17. — Kod ljudstva koje stalno boravi na aerodromu uvesti sve službe po vojničkim pravilima, kao stražu, dežurstvo, ustajanje, povečerje, t.j. urediti ih kao vojničke jedinice računajući sa stanjem kakvo postoji na dotičnom aerodromu,

dok se ne dostavi formacija Komande aerodroma i dodeli potrebno ljudstvo za izvršenje iste.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za politkomesara, potpukovnik: Komandant, general-major
M.² Simović **Pire**³

Načelnik štaba, pukovnik:
Miod⁴ **N. Lozić**

Dostavljeno svima komandama aerodroma.

GLAVNI ŠTAB NOV i PO SRBIJE
VAZDUHOPLOVNO ODELJENJE
Pov. b. br. 123
20 decembra 1944 g. -

Pošto je prednje dostavljeno
komandi aerodroma u Nišu i Kraljevu,
to kao svršeno

U akta

ZA NAČELNIKA VAZD. ODELJENJA
potporučnik,
Dušan Kukavica

² Milan .
³ Franjo
⁴ Miodrag

BR. 150

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
22. NOVEMBRA 1944. O NAPADU NA NEMAČKE SNAGE U
DANILOVGRADU I IZVIĐANJU KOMUNIKACIJA MOSTAR
— SARAJEVO I KNIN — BIHAĆ¹**

22.XI.1944.g.

OPERACIJA BR. 181

Zadatak: Bombardovanje raskrsnice u sredini **Danilov Grada**.²

Broj aviona: 3 Spitfajera V Vreme letenja: 6 sati 30

Poleteli: 10.50 čas iz Canne minuta

Sleteli: 13.00 „ u Bari

Piloti: vođa **major Ivanišević Đuro**

br. 2 poručnik **Pajić** Nedeljko

br. 3 zastavnik **Okanović** Husein

Br. 4 nije poletio radi neispravne radio-stanice. U 11.00 čas. bombardovan **Danilov** Grad. Svih 6 bombi palo na raskrsnicu u centru grada.

Naši gubici: 0 '

Nepr. gubici: Neosmotreno.

OPERACIJA BR. 182

Zadatak: Pratnja Harikena, oružano izviđanje **Mostar — Sarajevo**.

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 2 sata 50

Poleteli: 09.35 čas sa Visa minuta

Sleteli: 11.00 „ na Vis

Piloti: major **Kraus** Branko

br. 2 zastavnik **Tomšić** Đuro

Oblačnost 10/10 severno od **Zeljuše**. Spitfajeri bombardovali željezničku stanicu **Zeljuša**. Sve 4 bombe pale na cilj. -

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreno.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/41—4, k. 1450. — Eskadrila nije dejstvovala 21. novembra 1944. zbog nepovoljnih vremenskih prilika. Poleteli su samo jedna trojka i jedan par, ah su se morali da vrate zbog niske oblačnosti (ti se letovi vode kao »operacija br. 179 i 180«).

² Eskadrila je dejstvovala na delove 181. divizije nemačkog 21. brdskog armijskog korpusa koji se probijao preko Danilovgrada u pravcu Mostara.

Zadatak: Pratlja Harikena, oružano izviđanje **Knin — Bihać.**
 Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 4 sata **10**
 Poleteli: 14.00 čas sa Visa minuta
 Sleteli: 16.05 „ na Vis

Nepr. gubici: 1 limuzina, 1 auto-cisterna.

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
22. NOVEMBRA 1944. O IZVIĐANJU KOMUNIKACIJA MO-
STAR — SARAJEVO I KNIN — BIHAĆ — OSTROŽAC I O
NAPADU NA NEMAČKE SNAGE U 1) ANELO VGRADU¹**

Broj aviona:	4 Hurricana MK IV	Ukupno -vreme letenja:	4
Poleteli:	09.44 čas.		sati 25 min.
Sleteli:	10.50 „	:	16 rak. po 30 kg
		:	1500 mitr. met.

Nepr. gubici: Oštećene željezničke zgrade i željeznička pruga.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9127—4, k. 1450.

Operacija br. 10 (iz Italije, Canne)

Z a d a t a k : Napasti raketama **Danilovgrad**.²

Broj aviona: 5 Hurricana MK IV Ukupno vreme letenja: 8
Poleteli: 12.10 čas. - sati 25 min.
Sleteli: 14.15 „ Ispaljeno: 16 rak. po 30 kg
: 200 mitr. met.

Piloti: vođa por. Majcen
br. 2 por. Pepel
br. 3 zast. Vlahov
br. 4 zast. Antončić
br. 5 vod. Krsnik

Jedan avion se povratio na **Vis** nakon 20 min. letenja radi kvara na motoru. Ostali su leteli pravo do cilja i izveli napad u 13.10 čas., u pravcu sever — jug. Ispalili 16 raketa koje su lepo pokrile područje cilja. Cilj se zavio u oblak dima, osmotrena 1 eksplozija sa stubom crnog dima visokog 1.000 stopa, verovatno zapaljeno slagalište benzina ili municije ili benzin-ske cisterne. Vreme dosta dobro, vidljivost vrlo dobra.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Verovatno uništeno 1 slagalište benzina ili municije, ostalo neosmotreno.

Operacija br. 31 (sa Visa)

Z a d a t a k : Oružano izviđanje puta **Knin — Bihać — Ostrožac**, u pratnji 2 Spitfajera.

Broj aviona: 4 Hurricana MK IV Ukupno vreme letenja: 8
Poleteli: 14.05 čas. sati 10 min.
Sleteli: 16.08 „ Ispaljeno: 16 rak. po
12.5 kg.
: 2000 mitr. met.

Piloti: vođa kap. Cenić
br. 2 zast. Todorović
br. 3 vod. Pavičić
br. 4 vod. Završnik

Započeh izviđanje kod sela **Sučevići**; na čitavom putu nisu primetili nikakvo kretanje, zato okrenuli i izviđah u suprotnom pravcu. Oko 1 milje severno od **Donjeg Lapca** uništili jedan 3-tonski kamion očevidno napunjen benzinom, 1 milju južnije uništili 1 štabna kola; oba vozila kretala u pravcu severa. Umerena srednja p. a. vatra iz **Ostrošca** i **Sučevića**. Vreme lepo.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: i štabna kola, jedan 3-tonski kamion očevidno napunjen benzinom — uništeni.

BR. 152

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
23. NOVBMBRA 1944. O IZVIĐANJU KOMUNIKACIJA POD-
GORICA — NIKSIC, MOSTAR — SARAJEVO I KNIN —
BIHAĆ¹**

23.XI.1944.g.

OPERACIJA BR. 184

Zadatak: Izviđanje puta **Podgorica — Nikšić.**

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 10 sati

Poleteli: 11.00 čas iz Canne

Sleteli: 13.30 „ u Canne

Piloti: vođa potporučnik Srdanović Milan

br. 2 zastavnik **Okanović** Husein

br. 3 potporučnik **Šoić** Hinko

br. 4 zastavnik **Lošić** Mehmedalija

15 km severozapadno od Danilovgrada osmotrena kolona od 30 do 40 kamiona.² Put između pojedinih grupa kamiona porušen na više mesta. Na putu od **Nikšića** do rijeke³ južno od grada opažena 3 automobila u vožnji. Na aerodromu u **Nikšiću** osmotrena dva Harikena i dva Spitfajera. Prema zadatku ništa nije napadano.

OPERACIJA BR. 185

Zadatak: Pratnja Harikena, oružano izviđanje **Mostar — Sarajevo.**

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 2 sata 30

Poleteli: 08.00 čas sa Visa minuta

Sleteli: 09.15 ' „ na Vis

Piloti: vođa zastavnik **Tomšić** Đuro

br. 2 „ **Radulović** Radovan

Vratih su se radi slabog vremena.

OPERACIJA BR. 186

Zadatak: Pratnja Harikena, oružano izviđanje puta **Knin —**

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/42—4, k. 1450.

² Kamioni su pripadali jedinicama 2. udarnog korpusa NOVJ.

³ Odnosi se na r. Zetu.

Operacija br. 33 (sa Visa)

Z a d a t a k : Oružano izviđanje puta **Knin** — **Bihać** u pratnji 1 Spitfajera.

Broj aviona:	4 Hurricana MK IV	Ukupno vreme letenja:	5
Poleteli:	10.30 čas.		sati 50 min.
Sleteh:	12.05 "	Ispaljeno:	4 rak. po 12.5 kg : 0 mitr. metaka

P i l o t i : vođa kap. Cenić
br. 2 kap. Jež
br. 3 por. Rebula
br. 4 vod. Završnik

Počeli izviđanje kod sela **Sučevići**. Otvorena lagana p. a. - vatra i 1 avion oštećen. Ovaj avion i još jedan kojemu se pokvarila radio-stanica vratili se u bazu, praćeni po broju br. 2. Vođa produžio izviđanje sa 1 Spitfajerom. Kod sela **Doljane** (W I 6845) napali kolonu 6 kamiona, 2 tenka i 3 ambulantska kola, koja se kretala u pravcu severa. Uništili 1 kamion, koji se zapalio, i daljna 2 kamiona izbačena iz ceste.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Uništena 2 kamiona.

Operacija br. 11 (iz Italije, Canne)

Z a d a t a k : Napasti raketama **Danilovgrad**.

Broj aviona:	4 Hurricana MK IV	Ukupno vreme letenja:	8
Poleteli:	14.55 čas. iz Brindizija		sati 20 min.
Sleteh:	17.00 " na Vis	Ispaljeno:	12 rak. po 30 kg : 700 mitr. metaka

P i l o t i : vođa por. Marinović
br. 2 ppor. Ratkovčić
br. 3 zast. Vlahov
br. 4 zast. Antončić

Preleteh obalu između **Budve** i **Petrovca**, nadleteli **Cetinje** i izbili na put između **Danilovgrada** i **Nikšića**, okrenuli pravo na **Danilovgrad** i napali cilj u pikanju sa 8000 stopa u 15.50 časova. 8 raketa palo u grad, 4 rakete na jedno raskršće puteva blizu samog grada. 4. avion nije mogao ispaliti rakete zbog kvara mehanizma. Stub crnog dima osmotren bez vatre. P.a. vatre nije bilo. Vreme i vidljivost dobra.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreno.

BR. 154

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
25. NOVEMBRA 1944. O BOMBARDOVANJU MOSTA KOD
SPUŽA¹**

25. XI. 1944. g.

OPERACIJA BR. 187

Zadatak: Bombardovanje baterije pored **Danilovgrada**, ili bombardovanje mosta kod sela **Spuž**.

Broj aviona: 7 Spitfajera V Vreme letenja: 14 sati 20

Poleteli: 11.00 čas. iz Canne minuta

Sleteli: 13.20 " u Canne

Piloti: vođa potporučnik **Šoić** Hinko ,
br. 2 poručnik **Pajić** Nedeljko
br. 3 zastavnik **Lošić** Mehmed
br. 4 potporučnik **Rugi** Luigi
br. 5 major **Ivanišević** Đuro
br. 6 zastavnik **Semolić** Marjan
br. 7 „ **Okanović** Husein

Oblaci 9/10 na visini od 2500 m onemogućili izvršenje zadatka, kroz rupu u oblacima prva trojka bombardovala most u **Spužu**, ali su svi avioni promašili. Potporučnik **Šoić** se je vratio odmah nakon poletanja radi kvara motora. Druga trojka bacila je bombe u more. Dva aviona spustila su se u Bari, ostali su jedva stigli (pomanjkanje benzina) u Canne.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 0

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/42—4, k. 1450. — Eskadrila nije dejstvovala 24. novembra 1944. zbog nepovoljnih vremenskih prilika.

BR. 155

IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
25. NOVEMBRA 1944. O BOMBARDOVANJU MOSTA KOD
DANILOVGRADA¹

25/11/1944 g.

Operacija br. 12 (*iz Italije, Canne*)

Z a d a t a k: Napasti 1 viadukt sa 1 kamenim mostom,² kao
alternativan cilj [most] kod Danilovgrada.

Broj aviona: 3 Hurricana MK IV Ukupno vreme letenja: 7

Poleteli: 14.10 čas. sa Visa sati

Sleteli: " 16.30 " u Canne Ispaljeno: 11 rak. po 30 kg
: 250 mitr. metaka

Piloti: vođa kap. Cenić
br. 2 zast. Vlahov
br. 3 vod. Krsnik

Nisu pronašli viadukt, pa su ispalili 11 raketa na označen
most blizu Danilovgrada, rezultat neosmotren. Umerena p. a.
vatra, gađanje netačno. Oblaci 10/10 na 1200 stopa preko mora,
3000 stopa u brdima.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreno.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/30—4, k. 1450. — Eskadrila nije dejstvovala 24. novembra 1944. zbog nepovoljnih vremenskih prilika.

² Verovatno se odnosilo na pontonski most koji su izradile jedinice nemačkog 21. brdskog armijskog korpusa kod mosta na r. Morači u rejonu s. Bioča.

BK. 156

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
26. NOVEMBRA 1944. O IZVIĐANJU VELEBITSKOG KA-
NALA¹**

26/11/1944 g.

Operacija br. 34 (sa Visa)

Z a d a t a k : Oružano izviđanje puta i željezničke pruge Mo-
star — Sarajevo u pratnji 2 Spitfajera.

Broj aviona: 4 Hurricana MK IV Ukupno vreme letenja: 3

Poleteli: 09.20 čas. sata 5 min.

Sleteli: 10.06 " Ispaljeno: 0 raketa
: 0 mitr. met.

Piloti: vođa por. Marinović

br. 2 vod. Pavičić

br. 3 zast. Todorović

br. 4 vod. Završnik

Zbog vrlo lošeg vremena zadatak neizvršen.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 0

Operacija br. 35 (sa Visa)

Z a d a t a k : Oružano izviđanje Podgorskog kanala od Lukova
do Senja u pratnji 2 Spitfajera.

Broj aviona: 4 Hurricana MK IV Ukupno vreme letenja: 5

Poleteli: 13.28 čas. sati 10 min.

Sleteli: 15.05 " Ispaljeno: 0 raketa
: 0 mitr. met.

Piloti: vođa por. Pepel

br. 2 zast. Vlahov

br. 3 vod. Pavičić

br. 4 vod. Završnik

Jedan avion se vratio ranije zbog kvara na radio-stanici.
Ostali izviđali od Lukova do Karlobaga, zatim se vratili u bazu
radi vrlo slabog vremena. Nikakovo brodovlje [nije] opaženo.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 0

¹ Original (pisan na mašini/ latinicom) u • Arhivu VII, reg. br.
9/18—4, k: 1450.

BR. 157

**IZVEŠTAJ ŠTABA 1. VAZDUHOPLOVNE BAZE 5. KORPU-
SA NOVJ OD 27. NOVBMBRA 1944. STABU KORPUSA O
STANJU AERODROMA SANSKI MOST***

ŠTAB
I VAZDUHOPLOVNE BAZE
5. KORPUSA NOVJ
Povj. br. 99
27 — XI 1944 g.

Izvještaj o stanju
aerodroma.

ŠTABU V KORPUSA N.O.V.J.

Putem telefonske depeše izvjestili smo vas o stanju aerodroma u Sanskom Mostu, a ovim putem izvještavamo vas a stanju istoga opširnije. Po našem mišljenju i po mišljenju kaptana Vasiljeva¹ aerodrom u Sanskom Mostu upotrebljiv je i poslije najvećih, kiša 24 časa iza istih, sem sjevernog djela koji za 140 m. može'biti pokriven vodom, ah je on i u ostaloj dužini (960 m.) — dovoljan za prijem dvomotornih (poluteških) mašina, a to su mašine koje su se jedino kod nas i spuštale.²

Mi raspolažemo od sredstava za obilježavanje aerodropia i. za spuštanje aviona sa sledećim sredstvima i to: za dnevno spuštanje: platna, signalni pištolj i vatra prema potrebi; za noćno spuštanje: lampe za obilježavanje aerodroma i za signalizaciju sa avionom, kao i signalni pištolj. Ta sredstva su do sada bila dovoljna.

Usled opterećenosti telefonske linije, neophodno je nužno da nam se što prije dodeli radio-stanica kojom bi mogli blagovremeno da vam dostavljamo izvještaje.

Ujedno izvještavamo vas da su sovjetski podoficiri prenijeli iz bunkera kod Glamoča svoju radio-stanieu, ah po njih-

¹ Original (pisan mastilom, ćirilicom) u Arhivu VII, .reg. br. 40/1—7, k. 458 A.

^a Član sovjetske vojne misije

³ Reč je o »dakotama«, savezničkim transportnim avionima američke proizvodnje.

voj izjavi ista neće moći raditi dok joj se ne nabave neki djelovi koji joj sada nedostaju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
Ratko Resanović

Komandant — kapetan
Gòjko Rodić

2/XII 44
ŠTAB
5. KORPUSA NOV
JUGOSLAVIJE
pov Br. 1132
Dne ... 194 .. g.

Izvještaj poslat
savez, misijama —
3/XII 44
a. a. ...

BR. 158

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
30. NOVEMBRA 1944. O IZVIĐANJU KOMUNIKACIJE MO-
STAR — SARAJEVO I O NAPADU NA NEMAČKE SNAGE U
DANTLOVGRADU¹**

30/11/1944 g.

Operacija br. 37 (sa Visa)

Z a d a t a k : Oružano izviđanje puta i željezničke pruge Mostar
— **Sarajevo** u pratnji 2 Spitfajera.

Broj aviona:	4 Hurricană MK IV	Ukupno vreme letenja:	5
Poleteli:	09.30 čas.		sati 40 min.
Sleteli:	10.55 "	Ispaljeno:	16 rak. po 30 kg : 0 mitr. metaka

P i l o t i : vođa zast. Vlahov
br. 2 vod. Završnik
br. 3 vod. Dvorski
br. 4 ppor. Ratkovčić

Počeli izviđanje severno od Mostara-, leteli do **Željuše** ali
tu su morali okrenuti natrag radi slabog vremena. Ispalili 16
raketa na željezničku prugu, koju su verovatno oštetili.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Željeznička pruga verovatno oštećena,

Operacija br. 38 (sa Visa)

Z a d a t a k: Oružano izviđanje puta **Sučevići — Bihać u** pratnji
2 Spitfajera.

Broj aviona:	4 Hurricana MK IV	Ukupno vreme letenja:	4
Poleteli:	14.14 čas.	sata	40 min.
Sleteli:	15.24 "	Ispaljeno:	0 raketa
			: 0 mit. metaka

P i l o t i: vođa zast. Vlahov
br. 2 por. Pepel -
br. 3 vod. Dvorski
br. 4 ppor. Ratkovčić

Zbog slabog vremena i niskih oblaka okrenuli natrag pre
no što su stigli do Sučevića.

Naši gubici: 0-

Nepr. gubici: 0

Operacija br. 13 — (iz Italije, Canne)

Z a d a t a k: Napasti kamione i mostovni materijal u **Danilov-**
gradu.

Broj aviona:	3 Hurricana MK IV	Ukupno vreme letenja:	7
Poleteli:	14.30 čas. sa Visa	sati	30 min.
Sleteli:	16.30 " u Canne	Ispaljeno:	12 raketa po 30
			kg
			: 0 mitr. metaka

P i l o t i: vođa kap. Cenić
br. 2 por. Marinović
br. 3 zast. Klokočovnik

Ispalili u 14.55 časova 12 raketa na označeno mesto bez
osmotrenog rezultata. Lagana p.a. mitraljeska vatra. Vreme
dosta dobro.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreno.

BR. 159

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
1. DECEMBRA 1944. O NAPADU NA NEMAČKU RADIO-
-STANICU NA OTOKU SUSKU¹**

*

MESEC DECEMBAR 1944 G.

1/12/1944 g.

Operacija br. 39 — Vis

Z a d a t a k : Napasti raketama dvospratnu zgradu kvadrata-
stog oblika na otoku **Sansego**² za koju se javlja da
služi Nemcima kao radio-stanica.

Broj aviona: 4 Hurricana MK IV Ukupno vreme letenja: 7

Poleteli: 06.55 čas. čas. 20 min.

Sleteli: 08.45 čas. Ispaljeno: 16 rak. po 30 kg
0 met.

Piloti: vođa zast. Vlahov
br. 2 por. Pepel
br. 3 vod. Završnik
br. 4 ppor. Ratkovčić

Leteli direktno do cilja kroz kišu zapadno od otoka Žirje.
Postigli 12 direktnih pogodaka u zgradu, zgrada demolirana.
Posle napada se digao dim plave boje. Mitraljeska p.a. vatra sa
cilja i jednog sela u blizini. Oblačnost 10/10 na 1—3000 stopa,
vidljivost dovoljna.

Naši gubitci: 0

Nepr. gubitci: Demolirana jedna velika dvospratna zgrada, ve-
rovatno radio-stanica. -

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/33—4, k. 1450.

² Italijanski naziv za o. Sušak u severnom Jadranu. Na otoku su se nalazili delovi nemačke 392. legionarske divizije (vidi Zbornik, tom Vni, knj. 3, dok. br. 133).

BR. 160

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
3. DECEMBRA 1944. O NAPADU NA OBALSKU ARTILJE-
RIJU NA OTOKU LOŠINJU¹**

3/12/1944 g.

Operacija br. 14 — (iz Italije, Canne)

Z a d a t a k : Napasti raketama električnu stanicu za pogon instalacije obalskih topova. Alternativan, cilj PA baterije (na Lošinju Malom).

Broj aviona:	6 Hurricana MK IV	Ukupno vreme letenja:	12
Poleteli:	sa Visa 07.45 čas.		čas. 30 min.
Sleteli:	na Vis -09.50 čas.	Ispaljeno:	24 rak. po 30 kg 0 met.

Nad ciljem bili u 08.35 čas. 2 aviona ispalila 8 raketa iz pravca sever—jug i to u pikiranju sa 2000 stopa. Ostala 4 aviona sa iste visine u pravcu' jug—sever, svatk. salvo² od 4 rakete. Osmotreno nekoliko pogodaka. Zgrada za koju se veruje da je električna stanica uništena. Jedan kasniji izveštaj koji je stigao u ovu jedinicu iz Balkanskog vazduhoplovstva javlja da je ova stanica bila neaktivna od dana napada.³

Osmotrena umerena p.a. vatra. Gađanje netačno. Avioni su se vratili u Canne u 12.45 čas. Vremenske prilike uglavnom dobre, oblačnost 10/10 na dve hiljade stopa. Vidljivost 15—20 milja.

Naši gubitci: Od napada oštećen propeler jednoga aviona.

Nepr. gubitci: Električna stanica za pogon instalacije obalskih topova na **Lošinju Malom** uništena.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VH, reg. .br. 9/33—4, b. 1450.

² Verovatno treba da piše: svatko salvom.

³ Na Lošinju su se nalazili delovi nemačke 392. legionarske divizije (vidi Zbornik, tom VIII, knj. 3, dok. br. 133).

BR. 161

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
4. DECEMBRA 1944. O IZVIĐANJU KOMUNIKACIJA GOS-
PIĆ — SENJ I MOSTAR — SARAJEVO¹**

4. XII. 1944. g.

OPERACIJA BR. 199

Zadatak: Oružano izviđanje puta **Gospić — Senj.**

Broj aviona: 4 Spitfajer V **Vreme letenja:** 10 sati

Poleteli: 11.00 čas. Canne

Sleteli: 13.30 " Canne

Piloti: vođa potporučnik **Delić** Milan

br. 2 major **Ivanišević** Đuro

' br. 3 zastavnik **Kovačić** Mirko

br. 4 „ **Radulović** Radovan

Oblačnost 10/10 nad ciljem onemogućila izvršenje zadatka.

OPERACIJA BR. 200

Zadatak: Pratnja Harikena, oružano izviđanje **Mostar — Sara-
jevo.**

Broj aviona: 2 Spitfajer V **Vreme letenja:** 3 sata 30

Poleteli: 09.15 čas. sa Visa minuta

Sleteli: 11.00 " na Vis

Piloti: vođa potporučnik **Srdanović** Milan

br. 2 zastavnik **Semolić** Marjan

Kod **Pazarića** Harikeni napali jedan voz. Rezultat neosmo-
tren radi oblačnosti.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/44—4, k. 1450. — Eskadrila nije dejstvovala 27. i 29. novembra i 1. decembra 1944. zbog nepovoljnih vremenskih prilika; 28. novembra jedno odeljenje od 4 aviona izviđalo je Velebitski kanal, 30. novembra komunikacije Mostar — Sarajevo i Sučević Polje — Bihać, s 2. decembra Bihać — Ostrožac. Izviđanje je bilo ometano zbog jake oblačnosti, a nekad sasvim bez rezultata. Trećeg decembra poletela su dva odeljenja, ali su se morali da vrate zbog nepovoljnih vremenskih prilika (svi ti letovi vode se kao «operacija br. 36, 40, 194, 195, 196, 197, 198» — broj operacija zavisi od toga da li su odeljenja poletela sa Visa ili sa aerodroma Kane u Italiji — Arhiv VII, reg. br. 8/4, k. 1450).

BR. 162

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
4. DECEMBRA 1944. O IZVIĐANJU KOMUNIKACIJE MO-
STAR — SARAJEVO¹**

4/12/1944 g.

Operacija br. 41 — Vis

Z a d a t a k : Oružano izviđanje u pratnji dva Spitfajera ceste i
železničke pruge **Mostar — Sarajevo**.

Broj aviona: 4 Hurricana MK IV Ukupno vreme letenja: 6
Poleteli: 09.23 čas. sati

Sleteli: 10.53 čas. Ispaljeno: 12 rak. po 30 kg
0 mitr. met.

Piloti: vođa por. Pepel
br. 2 ppor. Ratkovčić
br. 3 por. Rebula
br. 4 vod. Dvorski

Opis događaja: Počeli izviđanje severno od **Mostara** i leteli
do **Jasenjana**, vreme čisto ali nikakvo kretanje [nije] opaženo.
Zatim leteli pravo- do **Konjica** i sledili cestu do **Ilidže**: mnogo
magle i mnogo formirajućih se oblaka u dolini. Kod **Ilidže** okre-
nuli i ponovo sledili cestu. Kod **Pazarića** napali železnički voz
koji se kretao u pravcu zapada. Detalji o vozu i rezultatu napada
neosmotreni zbog magle. Leteli na zadatoj ruti do **Mostara**, ni-
kakvo kretanje [nije] opaženo a zatim se vratili na Vis.

Naši gubitci: Ništa.

Nepr. gubitci: Neosmotreno.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br.
9/34—4, k. 1450.

BR. 163

IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVACKJE ESKADRILE NOVJ OD
6. DECEMBRA 1944. O IZVIĐANJU KOMUNIKACIJA GOS-
PIĆ — SENJ I MOSTAR — SARAJEVO I O OMETANJU SA-
OBRAĆAJA KOD KISELJAKA¹

6. XII. 1944. g:

OPERACIJA BR. 202

Zadatak: Oružano izviđanje puta **Gospić — Senj.**

Broj aviona: 4 Spitfajer V Vreme letenja: 8 sati

Poleteli: 11.00 čas. iz Carme

Sleteli: 13.00 " u Canne

Piloti: vođa poručnik **Pajić** Nedeljko

br. 2 zastavnik **Tomšić** Đuro

br. 3 potporučnik **Gavrilović** Zivorad

br. 4 zastavnik **Okanović** Husein

Oblačnost 10/10 nad ciljem onemogućila izvršenje zadatka.

OPERACIJA BR. 203

Zadatak: Pratnja Harikena, oružano izviđanje **Mostar — Sara-
jevo.**

Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 4 sata

- Poleteli: 09.25 čas. sa Visa

Sleteli: . 11.25 " na Vis

Piloti: vođa potporučnik **Šoić** Hinko

br. 2 zastavnik **Lošić** Mehmedalija

Harikeni su se vratili zbog ružnog vremena. Spitfajeri su se probili kroz oblake i na putu **Ilidža — Kiseljak** osmotrili i napali kolonu od 50 kamiona.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreni.

OPERACIJA BR. 204

Zadatak: Bombardovanje i mitraljiranje* autokolone kod **Kise-
ljaka.**²

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/45—4, k. 1450. — 5. decembra 1944. par aviona izviđao je vremenske prilike na pravcu Metković — Mostar (taj se let vođi kao »operacija br. 201«),

² Na komunikaciji Sarajevo — Travnik

² U decembru 1944. jedinice 13. i 35. NO divizije vršile su pritisak na komunikacije Knin — Bihać i Knin — Gospić radi sprečavanja po-

Napad na pomenuti cilj je bio izvršen između 09.50 i 09.55 čas. 4 aviona su izvršili napad iz pravca sever—jug pikanjem sa 5000 stopa i to salvom od 4 rakete koje su sve pale u područje cilja ali rezultat napada nije bio osmotren. Vođa kap. Cenić³ sa pratiocem zast. Todorovićem⁴ je u isto vreme napao u niskom letu jednu topovsku poziciju sa jednim topom od 40 mm i dva do tri kamiona na prostoru severno od područja cilja. Rezultat neosmotren. Umerena lagana p.a. vatra, gađanje netačno. Oblačnost 7/10 na 10000 stopa ali svega 800—1000 stopa nad morem.

Naši gubitci: 0

Nepr. gubitci: nanesena izvesna šteta kućama.

Operacija br. 42 (sa Visa)

Z a d a t a k : Izviđanje ceste i železničke pruge: **Mostar — Sarajevo** u pratnji 2 Spitfajera.

Broj aviona: 4 Hurricana MK IV Ukupno vreme letenja: 6
Poleteli: 09.25 čas. sati 50 min.

Sleteli: 11.07 čas. Ispaljeno: 16 rak. po 30 kg.
500 mitr. met.

Piloti: vođa por. Marinović
br. 2 zast. Klokočovnik
br. 3 zast. Vlahov
br. 4 zast. Antončić

Počeli izviđanje severno od **Mostara** i letili na zadanom itinereru do **Konjica**. Okrenuli i sledili istu rutu. Napali sa **16** raketa 2 železnička voza, svaki od 25 vagona, na stanici **Jablanica**, okrenuta u pravcu juga. Osmotreni direktni pogodci na vagonima. Bez flaka. Vreme i vidljivost dobra.

Naši gubitci: 0

Nepr. gubitci: Oštećeno neutvrđen broj železničkih vagona.

Operacija br. 43 — Vis

Z a d a t a k : Napasti koncentracije kamiona kod **Ilidže i Kiseljaka** u pratnji 4 Spitfajera.

vlačenja nemačkih snaga iz Knina i napadale okolne okupatorsko-kvislinške garnizone. U Gračacu su se nalazili delovi 383. puka nemačke 373. legionarske divizije. Jedinice 13. i 35. NO divizije vodile su borbe sa pomenutim snagama 9. decembra 1944. i nanele im velike gubitke — vidi Arhiv VII, reg. br. 3/1, k. 919.

³ Aleksandar Cenić, komandir Eskadrile, poginuo je 3. maja 1945. na preletu Zemun — Zemunik.

⁴ Dragoslav

Broj aviona: 4 Hurricana MK IV	Ukupno vreme letenja: 5
Poleteli: 13.30 čas.	, sati
Sleteli: 14.56 čas.	Ispaljeno: 0 rak.
	0 met.

Jedan avion se vratio u bazu u 13.50 čas. radi kvara na radio-stanici. Ostala tri aviona i dva Spitfajera su se vratili radi slabog vremena.

Piloti: vođa por. Marinović
br. 2 zast. Klokočovnik
br. 3 por. Rebula
br. 4 vod. Dvorski

Naši gubitci: 0

Nepr. gubitci: 0

BR. 165

OBAVEŠTENJE ŠTABA VAZDUHOPLOVSTVA NOVJ OD 9. DECEMBRA 1944. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO SRBIJE DA SPROVEDE U ŽIVOT NAREĐENJE VRHOVNOG ŠTABA O REGULISANJU KONTROLE PUTNIČKOG SAOBRAĆAJA NA AERODROMIMA¹

ŠTAB VAZDUHOPLOVSTVA

- N.O.V. JUGOSLAVIJE

Pov. broj 33

9 — XII. 1944.

GLAVNOM ŠTABU SRBIJE

Vrhovni štab NOV i PO Jugoslavije svojim aktom od 29. XII.² 1944. dostavio je sledeće:

»Radi regulisanja kontrole putnika koji dolaze iz inostranstva i koji odlaze u inostranstvo avionima sa aerodroma koji se nalazi na području Glavnog štaba Srbije, Glavnog štaba Vojvodine, Glavnog štaba Makedonije i Komande grada Beograda

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1—2/3, k. 193.

² Greška; verovatno treba da piše 29. XI pošto je akt Štaba Vazduhoplovstva od 9. decembra 1944. Redakcija nije uspela da pronađe akt Vrhovnog štaba NOV i POJ.

N A R E Đ U J E S E :

1. Svi putnici koji dolaze iz inostranstva moraju imati propisne objave koje izdaju za to nadležne vlasti vojne misije NOV i POJ, odnosno za Italiju Stab baze NOV i POJ u Italiji.³

2. Putnici koji dolaze iz zemlje, a prelaze preko aerodroma u Italiji moraju imati objavu izdatu od Baze NOV i POJ u Italiji.

3. Svi stranci, uključujući i savezničke vojnike i oficire vojnih misija koji dolaze iz inostranstva, mogu da dođu u Jugoslaviju tek uz prethodnu dozvolu Vrhovnog štaba NOV i POJ.

Članovi vojnih misija pri pojedinim štabovima ne mogu se kretati u okviru Jugoslavije bez objave onoga štaba NOV i POJ kod koga su dodeljeni.

4. Posada aviona može da napusti prostor aerodroma tek na pismenu dozvolu koju izdaje za to nadležan oficir na aerodromu.

5. Za odlazak lica koja rade u dolje navedenim ustanovama izdaju propisne dozvole štabovi i ustanove kako sledi:

a. Za sva odeljenja Vrhovnog štaba načelnik VS, odnosno uz ovaj žig i po njemu ovlašteni oficir.

b. Za sva povjereništa N.K.O.J.⁴ sekretar AVNOJ-a, odnosno uz ovaj žig lice ovlašteno po njemu.

c. Za OZN-u Povjereništa narodne odbrane N.K.O.J., OZN-u Beograda i OZN-u Srbije načelnik odeljenja Jugoslavije, odnosno uz ovaj žig ovlašteno lice.

d. Za ustanove Komande grada Beograda komandant grada, odnosno uz ovaj žig po njemu ovlašteno lice.

e. Za sve vojne misije načelnik V.S., odnosno uz ovaj žig po njemu ovlašteno lice' (oficir).

f. Svi putnici koji se vraćaju uz žig one ustanove, gdje je naznačeno da putuju na objavi sa kojom su došli.

6. Na osnovu ovih dozvola izdavat će punovažne objave Komanda grada Beograda uz potpis komandanta. Za to određeno lice u Komandi grada vodiče evidenciju putnika koji odlaze u inostranstvo.

7. Ni jedan putnik ne može ući u putnički avion niti avion može poći i obratno doći i otići sa aerodroma dok ga ne prekontroliša za to nadležan oficir.

8. Svi putnici, bilo da dolaze ih odlaze, ako nemaju urednih objava biće po nadležnom oficiru zadržani i ispitani.

9. Glavni štabovi Makedonije, Srbije i Vojvodine regulisaće kontrolu putnika na ovakav način, pazeći da mogu, izdavati

³ Štab Baze se nalazio u Bariju u Italiji.

⁴ Nacionalni komitet oslobođenja Jugoslavije

objave i primati tek one. strance koji su članovi odnosno pomoćno osoblje vojnih misija i kao takovi prijavljeni kod njihovih štabova.

Svaki drugi stranac koji dolazi a da prethodno nije dobio dozvolu V.Š. — ima mu se zaprečiti kretanje i izvijestiti najbržim putem V.Š.

10. Naređenje stupa odmah na snagu.«

Prednje se dostavlja na znanje s tim da komande aerodroma i referenti štabova odrede oficira koji će u svemu da postupi po tački 4., 7. i 9. ovoga naređenja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

ZA POLITKOMESARA

p. pukovnik:

M. Simović

KOMANDANT

general-major:

Pire

NAČELNIK ŠTABA

pukovnik:

Miod. N. Lozić

BR. 166

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
11. DECEMBRA 1944. O IZVIĐANJU PROSTORIJE NEVESI-
NJE — SARAJEVO I O PRATNJI LOVACA-BOMBARDERA
2. ESKADRILE NOVJ PRI IZVIĐANJU KOMUNIKACIJE
DONJI LAPAC — BIHAČ¹**

11. XII. 1944. g.

OPERACIJA BR. 206

Zadatak: Oružano izviđanje **Nevesinje — Sarajevo.**

Broj aviona: 4 Spitfajer V Vreme letenja: 8 sati

Poleteli: 09.45 čas. iz Canne

Sleteli: 11.45 " na Vis

Piloti: vođa potporučnik **Fabjariović** Šime

br. 2 zastavnik **Okanović** Husein

br. 3 „ **Kovačić** Mirko

br. 4 potporučnik **Rugi** Luigi

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/46—4, k. 1450. — Eskadrila nije dejstvovala od 7. do 10. decembra 1944. zbog nepovoljnih vremenskih prilika. Samo je jedan par pokušao 10. decembra da poleti na zadatak, ali se morao vratiti zbog slabe vidljivosti — taj se let vodi kao »operacija br. 205«.

Bombardovana koncentracija kamiona ili konjskih **kola** zaklonjenih ispod drveća, blizu **Bune**. Broju 2 nisu otpale bombe,
- pa je docilije bombardovao most u **Jablanici** ah promašio.
Naši gubici: 0
Nepr. gubici: Neosmotreni.

OPERACIJA BR. 207

Zadatak: Pratnja Harikena 2. lovačke eskadrile, oružano izviđanje **Donji Lapac — Bihać**.

Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 4 sata

Poletih: 09.00 čas. sa Visa

Slelih: 11.00 " na Vis

Piloti: vođa potporučnik **Šoić** Hinko
br. 2 zastavnik **Lošić** Mehmedalija

Kod **Donjeg Lapca** napadnuta je kolona od oko 20 kamiona, Harikeni i Spitfajeri su uništili oko 10 kamiona.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 10 kamiona (zajedno sa 2. eskadrilom).

OPERACIJA BR. 208

Zadatak: Traženje nastradalog pilota pored **Lastova**.

Broj aviona: 2 Spitfajer V Vreme letenja: 2 sata 50

Poletih: 12.15 čas. sa Visa minuta

Slelih: 13.40 na Vis

Piloti: vođa zastavnik **Okanović** Husein
br. 2 potporučnik **Fabjanović** Šime

Nastradali pilot nije pronađen.

BR. 167

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
11. DECEMBRA 1944. O IZVIĐANJU KOMUNIKACIJE DONJI
LAPAC — BIHAĆ¹**

11/12/1944 g.

? **Operacija br. 45 (sa Visa)**

Z a d a t a k : Izviđanje puta **Donji Lapac — Bihać** u pratnji dva Spitfajera.

Broj aviona: 4 Hurricana MK IV	Ukupno vreme letenja: 6
Poleteli: 09.26 čas.	sati 45 min.
Sleteli: 11.07 čas.	Ispaljeno: 16 rak. po 30 kg. 1000 mitr. met.

Piloti: vođa por. Rebula
br. 2 zast. Klokočovnik
br. 3 por. Marinović
br. 4 vod. Dvorski

Leteli direktno do **Donjeg Lapca** i počeli izviđanje na datom itinereru. Sa 16 raketa napali jedan neprijateljski konvoj kamiona koji se kretao u severnom pravcu bez osmotrenih rezultata.

Naši gubitci: 0

Nepr. gubitci: Neosmotreno.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Aihivu VII, reg. br. 9/36—4, k. 1450. — EskadrEa nije dejstvovala od 7. do 10. decembra 1944. zbog nepovoljnih vremenskih prilika.

BR. 168

NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SRBIJE OD 14.
DECEMBRA 1944. KOMANDAMA VOJNIH OBLASTI I AERO-
DROMA O PRIKUPLJANJU VAZDUHOPLOVNOG MATE-
RIJALA¹

GLAVNI ŠTAB NOV i PO SRBIJE
Pov. b. br. 68
14 decembra 1944 g.

K o p i j a

U vezi traženja Štaba Vazduhoplovstva NOVJ pov. br. 36 od 10 decembra 1944 god., potrebno je da se što pre prikupi sav vojni vazduhoplovni materijal na teritoriji Glavnog štaba NOV i PO Srbije, bez obzira da li je isti pripadao bivšem jugoslovenskom, savezničkom ili neprijateljskom vazduhoplovstvu.

Da bi se prikupio gore pomenuti materijal i predao na iskorišćenje Stabu Vazduhoplovstva NOVJ, potrebno je obaviti stanovništvu preko vlasti — narodno-oslobodilačkih odbora, da se" pod pretnjom kazne, sav vojno vazduhoplovni materijal, pa i najmanji delovi istoga, koji je bespravno prisvojen preda po sledećem:

Materijal sa teritorije Vojne oblasti XIII Korpusa predati našoj komandi aerodroma u Nišu.

Materijal sa teritorije Vojne oblasti centralne Srbije predati našoj komandi aerodroma u Kraljevu.

Materijal sa teritorije Vojne oblasti istočne i zapadne Srbije predati komandama vojnih područja dotičnih oblasti. Pomenute vojne oblasti podneće izveštaj ovome **Stabu** (vazduhoplovno odšljenje) o prikupljenom materijalu. U izveštaju navesti, koliko i kakvog materijala je prikupljeno. Dalji postupak sa ovim materijalom regulisaće ovaj Stab.

Pod vazduhoplovnim materijalom ovde se podrazumeva sav tehnički materijal, koji je u upotrebi u Vojnom vazduhoplovstvu, kao⁵

- delovi aviona, avionski motori i njihovi delovi,
- avionski i motorski instrumenti,
- delovi automobila, motocikla i bicikla,
- radio materijal: primo-predajne radiostanice, njihovi delovi i instalacije,
- meteorološki instrumenti svake vrste, kao i OEali meteorološki materijal i pribor,

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 53/2, k. 193.

— fotografski materijal: foto aparati i njihovi delovi, fotografski pribor, potrošni fotografski materijal — ploče, filmovi, hartije i hemikalije,

— razne mašine, alat i instalacije,

— oružje i municija, kao i ostali pribor za naoružanje i opremu aviona,

— pogonski materijal,

— letачka sprema: odelo, padobranci i ostali pribor,

— telefonski materijal.

Za prikupljanje pomenutog materijala povesti izviđanja i vlasnike vojno vazduhoplovnog materijala pozvati na odgovornost. Ove postupke ne izvoditi neposredno, već samo preko vlasti — narodno-oslobodilačkih odbora.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V. D. POLITKOM,
Milosav Milosavljević s. r.

ZA KOMANDANTA,
general-major,
Branko Poljanac s. r.

CM. P.)

DOSTAVLJENO:

Vojnoj oblasti Istočne Srbije
Vojnoj oblasti Zapadne Srbije
Vojnoj oblasti Centralne Srbije i
Vojnoj oblasti XIII Korpusa. .
Komandi aerodroma Niš i
Komandi aerodroma Kraljevo.

Da je prepis veran svome originalu
Tvrdi:

(M.P.)

ZAST. NAČELNIKA VAZD. ODELJENJA
vazd. kapetan
Mil.² D. Đurić

² Milivoj

BR. 169

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
16. DECEMBRA 1944. O IZVIĐANJU KOMUNIKACIJE MO-
STAR — SARAJEVO¹**

16. XII. 1944. g.

OPERACIJA BR. 210

Zadatak: Oružano izviđanje **Sarajevo — Zenica.**

Broj aviona: 8 Spitfajer V Vreme letenja: 16 sati

Poleteli: 09.30 čas. iz Canne

Sleteli: 11.30 "

Piloti: vođa potporučnik **Šoić** Hinko
br. 2 poručnik **Pajić** Nedeljko
br. 3 pporučnik **Srdanović** Mil.
br. 4 potporučnik **Delić** Milan
br. 5 major **Ivanišević Đuro**
br. 6 zast. **Tomšić** Đuro
br. 7 ppor. **Gavrilović** Zivorad
br. 8 zast. **Radulović** Eadovan

Magla i niski oblaci onemogućili izvršenje zadatka. Prva četvorka bacila bombe kroz rupu **u** oblacima na **put** kod **Željuše**.² Druga četvorka bacila bombe u more. Prva četvorka sletela na **Vis**, druga u **Canne**.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/46—4, k. 1450. — Eskadrila nije dejstvovala od 12. do 15. decembra 1944. zbog nepovoljnih vremenskih prilika.

² Selo kod Mostara

BR. 170

**IZVEŠTAJ VAZDUHOPLOVNOG ODELJENJA GLAVNOG
ŠTABA NOV I PO SRBIJE OD 16. DECEMBRA 1944; ŠTABU
VAZDUHOPLOVSTVA NOVJ O VAZDUHOPLOVNOM MA-
TERIJALU NA AERODROMU KRAGUJEVAC¹**

GLAVNI ŠTAB NOV i PO SRBIJE
VAZDUHOPLOVNO ODELJENJE
Pov. b. br. 116
16 decembra 1944 g.

K o p i j a

ŠTABU VAZDUHOPLOVSTVA NOVJ — A/T²

U vezi akta toga štaba pov. br. 36 od 10. XII. 1944 god. dostavljamo sledeći izveštaj o vazduhoplovnom materijalu koji se nalazio na aerodromu u Kragujevcu:

1) 8 aviona tipa »Fiat« 42 sa istoimenim zvezdastim 'motorima sa 14 cilindara. 5 aviona nalazili su se u hangaru a 3 na letištu. Svih 8 aparata su upropašćeni od strane nepoznatih hca, verovatno još pre uspostavljenja vlasti NOVJ. Skinuti su svi instrumenti za navigaciju i ostale precizne naprave polupane su na vrlo grub način. Rezervoari od benzina i ulja su probijeni sekirama ih nekim drugim tupim oruđem. Trupovi su oštećeni i poderani, a sve gume sa točkova stajnog trapa skinute, tako da su ostali goli bandaži. Sva prevlaka sa sedišta je skinuta.

Od ovih aviona upotrebljivi su jedino motori i ehse, kojima je potrebna manja opravka, dok su od trupa i krila upotrebljivi samo pojedini delovi koji su ostali neoštećeni.

Pomenuti avioni su građeni od durala, leutala ili silumina, legure koju vazduhoplovna industrija upotrebljava za građenje aviona. Svi nađeni avioni građeni su u vremenu od 1940 — 42 god. i njihovi su ostaci potpuno upotrebljivi za preradu.

2) Jedna vehka horizontalna dizalica za avione (oštećena), potrebna joj je mala opravka, i ista je predata automobilske radionici fabrike oružja NOVJ, na opravku.

3) 14 komada aeroplanskih mitraljeza tipa »Breda«, kalibra 12.7 mm sa eksplozivnom i zapaljivom municijom (500 kom. metaka). Mitraljezi su delimično oštećeni i predati puškarnici fabrike oružja NOVJ na opravku.

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 54/2, k. 193.

² Skraćenica, verovatno označava avio-tehničko odeljenje. Vidi dok. br. 184, prim. 2.

4) 4 komada papuče — podmetači za točkove stajnog trapa.

Sav gore pomenuti materijal prenet je u krug fabrike oružja NOVJ na čuvanje. Molimo za izveštaj kako dalje da se postupi sa ovim vazduhoplovnim materijalom.

Letilište je u Kragujevcu ispravno, sem hangara koji je malo oštećen — nekoliko izvaljenih dasaka, što se lako može popraviti. Dve manje zidane zgrade koje se nalaze pored hangara dosta su oštećene, nedostaju svi prozori, vrata i delimično patos.

Od strane ovoga štaba izdato je naređenje V.[ojnoj] oblasti istočne, zapadne i centralne Srbije, kao i V. oblasti XIII Korpusa o prikupljanju celokupnog vazduhoplovnog materijala i čuvanju istog od daljeg upropašćavanja i raznošenja.

O vazduhoplovnom materijalu koji se bude naknadno prikupio dostaviće se izveštaj tome štabu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V. D. POLITKOM,
Milosav Milosavljević

gyjr. p)

ZAM. KOMANDANTA,
general - major,
Branko Poljanac

ZAST. NAČELNIKA
VAZ. ODELJENJA
kapetan
Mil.³ D. Đurić

³ Milivoj

BR. 171

IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
19. DECEMBRA 1944. O IZVIĐANJU KOMUNIKACIJE SA-
RAJEVO — DOBOJ I O POGIBIJI KOMANDIRA ESKADRI-
LE PRI IZVRŠENJU ZADATKA¹

19. XII. 1944. g.

OPERACIJA BR. 213

Zadatak: Oružano izviđanje Sarajevo — **Doboj**.

Broj aviona: 4 Spitfajer V Vreme letenja: 10 sati 30

Poleteli: 10.00 iz Canne minuta

Sleteli: 13.00 u Canne

Piloti: vođa major **Protić** Mileta

br. 2 zastavnik Kovačić Mirko

br. 3 potporučnik Šoić Hinko

br. 4 zastavnik Lošić Mehmedalija

U 11.20 zapažena nepr. kolona od preko 200 raznih meha-
ničkih vozila od sela **Brzovo**² kroz Žepče do Maglaja- Svi piloti
su napali kolonu mitraljezima i topovima dva puta. U prvom
napadu nije bilo p.a. vatre. U drugom napadu je vrlo jaka i
precizna p.a. vatra od 20 mm. Major Protić Mileta je nestao
nakon drugog napada.³ Pratioci su ga poslednji put videli kako
obrušava u napad a neposredno nakon toga u sredini kolone,
tačno u pravcu njegovog napada, primetili su veliku vatru.

Naši gubici: 1 pilot i 1 avion.

Nepr. gubici: Neosmotreni.

OPERACIJA BR. 214

Zadatak: Oružano izviđanje **Sarajevo** — **Doboj**.

Broj aviona: 4 Spitfajer V Vreme letenja: 10 sati 20

Poleteli: 10.30 iz Canne minuta

Sleteli: 13.05 u Canne

Piloti: vođa potporučnik **Delić** Milan

br. 2 „ Fabjanović Sime

br. 3 zastavnik Vrabić Ciril

„ 4 „ Semolić Marjan

Put od **Sarajeva** do Busovače pokriven oblacima. Jaka 20
mm p. a. vatra iznad Busovače. Po naređenju vođe prve forma-
cije nije napadnuta kolona kod Zepča radi prejake p.a. odbrane.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br.
8/47—4, k. 1450. — 17. i 18. decembra 1944. jedan par je izviđao vremen-
ske prilike na pravcu Mostar — Sarajevo (ti se letovi vode kao »opera-
cija br. 211 i 212«),

² Treba: Brezovo Polje

³ Major Mileta Protić, koji je toga dana poginuo, bio je komandir
1. lovačke eskadrile od njenog formiranja.

BR. 172

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
19. DECEMBRA 1944. O NAPADU NA NEMACKE SNAGE U
NEVESINJU¹**

19/12/1944 g.

Operacija br. 18 — (iz Italije, Canne)

Z a d a t a k: Napad raketama na kasarne odnosno vojničke
zgrade u istočnom delu grada **Nevesinje**.²

Broj aviona: 6 Hurricana MK IV Ukupno vreme letenja: 14

Poleteli: 10.10 čas. sati

Sleteli: 12.30 čas. Ispaljeno: 24 rak. po 30 kg.
400 mitr. met.

Piloti: vođa kap. Cenić
br. 2 zast. Vlahov
br. 3 por. Rebula
br. 4 kap. Zdrajevski
br. 5 vod. Završnik
br. 6 zast. Antončić

Napali cilj u 11.20 čas. i to pikiranjem sa 5000 stopa svak
ispalivši salvo od 4 rakete koje su vrlo dobro pokrile područje
cilja. Više zgrada uništeno ili oštećeno, pre i posle napada osmo-
tren dim sa cilja pošto je još-jedan Squadron³ izvršio napad na
isti cilj nekoliko minuta ranije. Nije bilo flaka. Vreme dosta
dobro, obi. 2/10 na 7500 stopa, vidlj. preko 30 km.

Naši gubitci: 0

Nepr. gubitci: Uništeno odnosno oštećeno više kasarni u **Ne-
vesinju**.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/37—4, k. 1450. — Eskadrila nije dejstvovala od 12. do 18. decembra 1944. zbog nepovoljnih vremenskih prilika. Samo su tri grupe 15. i 16. decembra pokušale da polete na zadatak, ali su se morale vratiti zbog slabe vidljivosti (ti se letovi vode kao »operacija br. 46 i br. 47« — sa Visa i »operacija br. 17« — sa Kane).

² U Nevesinju i u njegovom širem području nalazila se nemačka 369. legionarska divizija.

³ Iz sastava britanskog Balkanskog vazduhoplovstva

BR. 173

**PREGLED BROJNOG STANJA 1. AEROBAZE 4. KORPUSA
NOVJ OD 19. DECEMBRA 1944. GODINE¹**

PREGLED
oficira i podoficira I Aero-baze IV Korpusa N.O.V.
Jugoslavije² 19/XII-1944

1 Redni broj	Jedinica	Oficira										Podoficira					Primjedba	
		General-pukov.	General-lajtnant	General-majora	Pulcovnika	P.pukovnika	Majora	Kapetana	Poručnika	P.poručnika	Zastavnika	Ukupno	Stariji vodnik	Vodnik	Mladi vodnik	Desetara		Ukupno
1.	Štab baze	/	/	/	/	/	/	1	/	/	/	1	/	/	/	/		
2.	Prištablje									1		1	1	1	2.		4	
3.	I četa												4	3	7	1	15	
4.	II četa												1				1	
5.	Radni vod														1		1	
	Svega							1		1		2	6	4	10	1	21	

Politkomesar:
Dragan Studen

(M. P.)

Komandant, kapetan:
Madžarac Ljuban

Podoficira imade više unapređenih Naredbom štaba IV Korpusa N.O.V.J. broj 18 od 8/X-944.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 4/28, k. 428.

² Prva aerobaza 4. korpusa NOVJ nalazila se na aerodromu Cernica kod Topuskog. Formirana je aprila 1944. sa zadatkom da organizuje aerodromsku službu i prihvata savezničkih transportnih aviona sa materijalom, za NOVJ, kao i evakuaciju ranjenika i bolesnika NOVJ za bolnice u južnoj Italiji. Pored ove postojale su još tri baze u sastavu 4. korpusa: na aerodromima kod Gline, Topuskog i Velike Kladuše (vidi Arhiv VII, reg. br. 2, 3, 8, 12, 14, 17, 21—24, 27—33/20, 2/21, k. 435 A, reg. br. 1—6, 25—31, 41—43, 46, 47/28, k. 428 B).

BR. 174

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
20. DECEMBRA 1944. O NAPADU NA NEMAČKE SNAGE U
NEVESINJU¹**

20/12/1944 g.

" i

Operacija br. 19 — (iz Italije, Canne)

Z a d a t a k : Ponovo napasti raketama vojničke zgrade i barake u Nevesinju.²

Broj aviona: 4 Hurricana MK IV Ukupno vreme letenja: 9
Poleteli: 09.50 čas. čas. 35 min.

Sleteli: 12.15 čas. Ispaljeno: 16 rak. po 30 kg
0 metaka

Piloti: vođa por. Marinović
br. 2 zast. Klokočovnik
br. 3 kap. Zdrajevski
br. 4 vod. Dvorski

Napad na cilj je bio izvršen u 11.00 čas. Sva 4 aviona su izvršila napad u pikanju sa 5500 stopa i to salvom od 4 rakete koje su vrlo lepo pokrile ceo prostor cilja sa više pogodaka u zgrade odnosno barake. Posle napada primećen kako izlazi crni dim iz cilja. Nije bio osmotren flak. Vrlo dobro vreme nad ciljem, prilično slabo nad morem.

Naši gubitci: 0

Nepr. gubitci: Oštećeno nekoliko vojničkih zgrada odnosno baraka u **Nevesinju**.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/38—4, k. 1450.

² Vidi dok. br. 172, prim. 2.

BR. 175

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
22. DECEMBRA 1944. O IZVIĐANJU KOMUNIKACIJE MO-
STAR — SARAJEVO¹**

22/12/1944 g.

Operacija br. 48 (sa Visa)

Z a d a t a k : Izviđanje puta i železničke pruge: **Mostar — Sa-
rajevo.**

Broj aviona: 5 Hurricana MK IV	Ukupno vreme letenja: 7
Poleteli: 09.52 čas.	sati 45 min.
Sleteli: 11.25 čas.	Ispaljeno: 19 rak. po 30 kg
	100 mitr. met.

P i l o t i : vođa por. Majcen
br. 2 por. Pepel
br. 3 vod. Pavičić
br. 4 zast. Todorović
br. 5 vod. Krsnik

Na datom itinereru napali sa 8 raketa železničku prugu i sig.[nalnu] kućicu. Oba objekta oštećena. Sa 11 raketa napali 3 kamiona bez osmotrenog rezultata. Umerena p. a. lagana vatra iz **Željuše**, gađanje netačno. Obi. 10/10 na 3000 stopa.

Naši gubitci: 0

Nepr. gubitci: Oštećena žel. pruga i signalna kućica.

¹ Original- (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/38—4, k. 1450. — Eskadrila nije dejstvovala 21. decembra 1944. zbog nepovoljnih vremenskih prilika.

BR. 176

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
24. DECEMBRA 1944. O IZVIĐANJU KOMUNIKACIJE MO-
STAR — SARAJEVO — BUSOVACA¹**

24/12/1944. g.

Operacija br. 50 (sa Visa)

Z a d a t a k : Izviđanje puta i železničke pruge **Mostar — Sa-
rajevo — Busovača**, u pratnji 4 Spitfajera.

Broj aviona: 4 Hurricana MK IV Ukupno vreme letenja: 5

Poleteli: 13.37 čas. sati 10 min.

Sleteli: . 14.55 čas. Ispaljeno: 16 rak.
200 mitr. met.

Piloti: vođa por. Pepel

br. 2 vod. Pavičić

br. 3 zast. Todorović

br. 4 vod. Krsnik

16 raketa ispaljeno na železničke pruge i posle napada se
osmotrilo da su oštećene. Umerena lagana p. a. vatra iz Željuše.

Naši gubitci: 0

Nepr. gubitci: Zeleznička pruga oštećena.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/38—4, k. 1450. — Eskadrila nije dejstvovala 23. decembra 1944. zbog nepovoljnih vremenskih prilika — poletela je jedna, petorka ah se morala ubrzo da vrati zbog slabe vidljivosti.

BR. 177

IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
24. DECEMBRA 1944. STABU VAZDUHOPLOVSTVA NOVJ O
RADU ESKADRILE¹

Od: 352 (Jugoslovenski) Skvadron, R.A.F., C.M.F.²
Za: STAB VAZDUHOPLOVSTVA N.O.V. JUGOSLAVIJE
— Z E M U N
Datum: 24 decembar 1944. godine
Broj: 352YS/1251/ORG.

IZVEŠTAJ O STANJU SKVADRONA

I. OPERATIVNI DEO:

1. — **Komandni kadar:**

Komandant Skvadrona i oba komandira flajtova,³ majori **Protić, Popov i Jovanović**⁴ su nestali, odnosno poginuli, pri izvršavanju ratnih zadataka. Njihove dužnosti su preuzeli:

Komandant: potporučnik Šoić Hinko

Komandir »A« flajta: poručnik **Pajić** Nedeljko

Komandir »B« flajta: major **Ivanišević** Đuro.

Major **Kraus** Branko radi bolesti ne može više **da** leti.

2. — **Operacije:**

Skvadron je započeo operacije protiv neprijatelja 18. avgusta 1944. g. Pregled izvršenih operacija se vidi iz priloga br. I.⁵

Skvadron je u sastavu 281. Winga BAF-a i istom je podređen u operativnom i disciplinskom pogledu.

Do sada je skvadron upotrebljavan jedino nad jugoslovenskom teritorijom (Dalmacija, Bosna, Crna Gora i Hrvatska do Zagreba).

Vrše se sledeći zadaci:

a. — Bombardovanje neprijateljskih garnizona i koncentracija. Prilikom izvršavanja ovih zadataka retko kada je bio tačno naznačen cilj (pojedina kuća ili određeni deo grada). Obično se naređuje da se bombarduje čitav grad, odnosno bilo što

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 13/2, k. 1466 B.

² Engleski naziv za 1. eskadrilu, koja se nalazila u sastavu britanskog Balkanskog vazduhoplovstva.

³ odeljenja

⁴ Mileta Protić, Arkadije Popov, Ratko Jovanović

⁵ Priloge vidi u Arhivu VII, reg. br. 13/2, k. 1466 B.

004- 334 (Jugoslavenski) Skvadron, ...F., ...F.

005- 1148 VARNOSTOPLOVSTVA N.O.V. JUGOSLAVIJE - Z B M U N.

006- 21. decembar 1944. godine

Broj: 352YS/1251/ORO.

ARAS ...
Lp. ...
...

IZVEŠTAJ o STANJU SKVADRONA.

I. OPERATIVNI DEO.

1. KOLONSKI KADAR.

Komandant Skvadrona i dva komandira fljotova, majori IROTIĆ, ROKOV i JO-
VANOVIĆ su nestali, odnosno poginuli, pri izvršavanju ratnih zadataka. Njihove
dužnosti su preuzeli:

Komandant: potporučnik LOIĆ, Hinko
Komandir "A" fljote: potporučnik PAJIĆ Nedeljko
Komandir "B" fljote: major IVANISVIĆ Djuro.

Major KRAUS Branko radi bolesti ne može više da leti.

2. OPERACIJE.

Skvadron je sprovedo operacije protiv neprijatelja 16. avgusta 1944. g. Pro-
gled izvršenih operacija se vidi iz priloga br. 1

Skvadron je u sastavu 261. Wing-a BAF-a i istom je podređen u operativ-
nom i disciplinarnom pogledu.

Do sada je skvadron upotrebljavan jedine nad Jugoslavenskom teritorijom
(Bulgarija, Egeja, Crnagora i Hrvatska do Zagreba).

Vrše se sledeći zadaci:

a.- Bombardovanje neprijateljskih garnizona i koncentracija. Prilikom is-
vršavanja ovih zadataka ratka kada je bio tačno naznačen cilj (pojedina kuća ili
određeni dio grada). Obično se naredjuje da se bombarduje čitav grad, odnosno bi-
lo što u gradu. Na taj način je bombardovan D.LAPAC, FRUŽIĆ, STON, BILICE, DANILAV
GRAD, KOVČIĆ, TRON, OMIĆ, GRACAC, LJUBUŠIĆ itd.

b.- Napad na neprijateljske komunikacije (vozovi, materijacija). U posled-
nje vreme najčešće su napadane sledeće komunikacije: KLIN - BILICE i NOVA - SARAJEVO
i ponekad i KLIN - SENJ, SENJ - KARLOVAC, SARAJEVO - VISOKO, SARAJEVO-BEOGRAD i
NOVA - BEOGRAD.

c.- Pratlja Hurricana 351 (Jugoslavenskog) Skvadrona.

Rezultati su sledeći:

a.- Rezultati bombardovanja se ne može iz vazduha proceniti - odmahne
procena je sasvim nesigurna. Ponekad, ali ne redovno, primljen je izveštaj posma-
traca o efektu bombardovanja. Tako su, n.pr. javljeni dobri rezultati nakon bom-
bardovanja VRLICE, LJUBUŠIĆ, D.LAPAC, GRACAC i PERUŠICA.

b.- Rezultati napada na komunikacije su osrednji. Do sada je uništeno oko
15 lokomotiva, oko 100 kamiona i oko 30 vojničkih konjskih kola. Razlozi ovih dosta
slabih rezultata jesu:

- što se neprijatelj kreće u glavnom noću, ili koristi lažne vreme i
nisku oblačnost.
- mogućnost lakog sakrićanja i kamuflaže.
- sva vojska kolona su veoma jako branjena p.a. obranom.

U toku operacija nije u opšto bile saraćeta sa neprijateljskim avionima.

Skvadron je i uvek radi sa aerodroma CAJME. Ponekad avioni sleću na VIS,
radi dopune goriva. Pored toga skvadron drži detaljnog od 4 aviona na VIS-u, koji
u glavnom služe za pratlju Hurricana.

u gradu. Na taj način je bombardovan **D. Lapac, Perušić, Ston, Bileća, Danilov Grad, Konjic, Tkon, Omiš, Gračac, Ljubuški** itd.

b. — Napad na neprijateljske komunikacije (vozovi, motorizacija). U poslednje vreme najčešće su napadane sledeće komunikacije: **Knin — Bihać i Mostar — Sarajevo**, a ponekad i **Knin — Senj, Senj — Karlovac, Sarajevo — Višegrad, Sarajevo — Doboj i Novska — Brod**.

c. — Pratlja Hurricana 351 (Jugoslovenskog) Skvadrona.

Rezultati su sledeći:

a. — Rezultate bombardovanja se **ne** može iz vazduha proceniti — odnosno procena je sasvim nesigurna. Ponekad, ali ne redovno, primljen je izveštaj posmatrača o efektu bombardovanja. Tako su, n. pr., javljeni dobri rezultati nakon bombardovanja **Vrlike, Ljubuškog, Đ. Lapca, Gračaca i Perušića**.

b. — Rezultati napada na komunikacije su osrednji. Do sada je uništeno oko 15 lokomotiva, oko 100 kamiona i oko 30 vojničkih konjskih kola. Razlozi ovih dosta slabih rezultata jesu:

— Sto se neprijatelj kreće u glavnom noću, ili koristi loše vreme i nisku oblačnost,

— mogućnost lakog sakrivanja i kamuflaže,

— sve veće kolone su veoma jako branjene, p.a. obranom.

U toku operacije nije uopšte bilo susreta sa neprijateljskim avionima.

Skvadron još uvek radi sa aerodroma Canne. Ponekad avioni sleću na Vis, radi dopune goriva. Pored toga skvadron drži detašman od 4 aviona na Visu, koji u glavnom služe za pratnju Hurricana.

Glavne operacijske poteškoće su sledeće:

a. — Udaljenost baze od zone operacija. Usled toga svaki let se produžuje za jedan sat i dvadeset minuta (vreme potrebno za prelet mora tamo i natrag). Dugotrajni letovi (do tri sata) zamaraju pilote i izlažu ih većem riziku.

Avioni uvek lete sa dopunskim rezervoarima (120 ili 360 litara benzina). Ovi rezervoari, naročito veliki (od 360 litara) su nezgodni i opasni. Poletanje i sletanje je teže, pokretljivost se osetljivo smanjuje, što je važno prilikom napada u brdovitom terenu. Opasnost od p.a. vatre sa zemlje se znatno povećava, jer pogodak u ove rezervoare skoro sigurno izaziva požar.

b. — Potpuna operativna podređenost Saveznicima.

Položaj nam je vrlo nezgodan. U jednom pogledu smo operativno potpuno podređeni Saveznicima. Ni jedan let ne možemo da izvršimo bez njihovog odobrenja. U drugom pogledu slaba veza i slaba koordinacija između BAFA i naših komandi je očita na svakom koraku. Radi toga, često moramo da izvrša-

vamo zadatke koji su po našem mišljenju besmisleni. Ne znamo kakve su želje naših jedinica koje bi trebali da potpomažemo. Ne znamo kakvi su rezultati našeg rada, ne dobivamo izveštaje o sudbini nestalih pilota itd.

c. — Promenjena vojna situacija.

Neprijatelj je oteran sa obalnog područja. Tim se je udaljenost do naših ciljeva povećala, i u buduće će se sve više povećavati.

Radi toga dugotrajni letovi sa velikim dopunskim rezervoarima postaju redovna pojava. Manje opasni a korisniji zadaci bombardovanja su skoro sasvim prestali i u poslednje vreme gotovo isključivo dobivamo zadatke mitraljiranja.

Neprijatelj se sve više zbija i koncentriše u pojedine jake grupacije. On ujedno koncentriše svoja p.a. oruđa. Ciljeva ima sve manji broj, ali su ti ciljevi veoma jako branjeni, i napad na njih postaje sve opasniji.

d. — Loše atmosferske prilike.

Slabo vreme traje već više od dva meseca. Meteorološka služba u Jugoslaviji skoro ne postoji. Cesto primamo naređenja za letenje po vrlo lošem vremenu, kad izgleda na uspeh gotovo u opšte nema, a pri čemu samo letenje za jednomotorne avione predstavlja ozbiljnu opasnost.

e. — Potreba preoružanja.

Naš skvadron je sada jedini u Italiji naoružan sa Spitfajer V avionima. Sve ostale BAF-ove eskadrile su preoružane na Spitfajer Vili, Spitfajer IX ili Mustang.

Prošlog meseca pismom upućenim BAF-u traženo je preoružanje na Spitfajer VIII i IX, ali do sada nije primljen odgovor. Prevod akta prilog br. 2.

Mišljenje komandanta Wing-a po ovom pitanju jeste, da rešenje istog spada u nadležnost britanskog ministarstva vazduhoplovstva, da će se na to rešenje dugo čekati, i da bi se jedino ličnom intervencijom maršala Tita moglo ovo preoružanje ubrzati.

Rešenje ovog pitanja je postalo hitno i važno iz sledećih razloga:

— Spitfajer V avioni su prilično istrošeni i inferiorni su modernim lovačkim avionima;

— relativno slabiji motor je do krajnosti opterećen kada se na avion montiraju bombe i dopunski rezervoari;

— mogućnost »izvlačenja« je prilično slaba, što je važno kod napada u planinskom terenu;

— kod napada na jako branjene ciljeve potrebna je što veća brzina;

— kada se operacije prenesu u blizinu Zagreba ili još dalje, postojaće mogućnost susreta sa neprijateljskim avionima-lovcima.

f. — Slabo stanje letilišta.

Aerodromi Canne i Vis su jedva zadovoljavajući po svom uređaju. Postoje samo po jedna pruga za poletanje i sletanje i bočni vetrovi su česti uzroci nezgoda. Teren van pruga je potpuno neuređen i svako najmanje skretanje je neminovan lom aviona. Željezna podloga para gume na točkovima. Oba ova letilišta su možda najslabija od svih koje BAF upotrebljava u Italiji.

3. — Piloti:

Skvadron je počeo operacije sa 22 pilota, od kojih je do sada 6 izgubljeno. Spisak poginulih (nestalih) vidi prilog br. 3.

Po statistici BAF-a, obzirom na broj izlazaka, gubici iznose oko 2^o/o. S toga gledišta naši gubici nisu niti preterano veliki, niti neočekivani.

Naša je nesreća da su svi izgubljeni piloti bili prvoklasni.

Usled ovih gubitaka brojno stanje pilota je spalo na 16 po spisku. Major Kraus Branko je bolestan a potporučnik Delić Milan i zastavnik Vrabič Ciril usled slabog zdravlja uz veliko naprezanje vrše sadašnje naporene zadatke.

Broj pilota je zato već danas mnogo premalen. Već odavno komandant Wing-a postavlja pitanje popune skvadrona novim pilotima.

Popuna pilotima iz »kraljevskog« vazduhoplovstva,⁶ prema instrukciji Baze N.O.V.J. — Bari ne dolazi u obzir. Izgleda da i britanski komandant više ne veruje u mogućnost toga, i u zadnje vreme spominje eventualnu popunu sa britanskim pilotima.

Pitanje pilota postalo je u našem skvadronu kritično. Nastavimo li da vršimo operacije kao do sada, daljni gubici se neće moći izbeći. Pilotima je već mnogo puta strogo skrenuta pažnja da izvršavaju zadatke sa krajnjom promišljenošću i opreznosti. Ova mera, naravno, ne može da sasvim spreči daljne gubitke. Može se čak reći da je glavni uzrok relativno malih gubitaka u poslednje vreme što je broj operacija usled slabog vremena bio manji. Znači i u buduće se mogu sigurno očekivati daljni gubici. Na taj način mi ćemo da gubimo najbolje i najiskusnije od i onako malog broja vazduhoplovaca u redovima N.O. Vojske.

O ovom smo do sada podneli već nekoliko izveštaja.

⁶ Misli se na jugoslovenske pilote koji su aprila 1941. prebegli u Egipt, gde su pristupili jugoslovenskom »kraljevskom vazduhoplovstvu«.

4. — Prelaz skvadrona u domovinu:

O prelazu skvadrona u domovinu nije nam ništa zvanično saopšteno niti sa strane našeg rukovodstva, niti sa strane saveznika.

Po nezvaničnom pričanju majora **Bor** asa i majora **Rebule** trebali smo već prije Božića da pređemo na aerodrom Zemunik kod Zadra.

Oko 10. decembra t.g. major PrOtić je bio sa britanskom vojnom komisijom u Zadru u svrhu pregleda aerodroma. Odlazak je bio neočekivan i hitan, te nije imao vremena da zatraži specijalno odobrenje, a nije ni pretpostavljao da će naići na poteškoće. Međutim komandant mesta Zadar mu nije dozvolio pregled aerodroma iz razloga što nije imao pismenu dozvolu za to. Nije nam poznato kakvu je odluku donela britanska komisija. Prema pričanju komandanta Wing-a zaključili smo da je nameravani prelaz u Zemunik odbačen iz sledećih razloga:

— na aerodromu bi trebalo izraditi pruge za poletanje. Čeličnih ploča za popločavanje više nema jer je uvoz iz Amerike obustavljen. Uređenje aerodroma i selidba bi trajali oko mesec dana. Za to vreme može se očekivati da će biti oslobođen Zagreb, te će u tom slučaju aerodrom Zemunik izgubiti svoju važnost.

— nepoverenje i hladan prijem na koji su naišli prilikom pregleda aerodroma.

Radi toga u poslednje vreme prestalo se je govoriti o eventualnom pokretu u domovinu.

Ponovno ističemo da do sada o pokretu s nikoje strane nismo bili obaveštavani, niti pitani za naše mišljenje.

5. — Ocena rada skvadrona:

Vojni i stručni rad skvadrona teče normalno, bez naročitih poteškoća.

Piloti su dobili dovoljnu izvežbanost i stekli su operativno iskustvo.

Mehaničari i ostalo tehničko osoblje također sa lakoćom obavljaju ovaj posao.

Za sve je posao postao svakodnevna rutina. Daljnje usavršavanje, pod današnjim okolnostima, biće skoro neznatno. Može se čak reći da ovaj rutinski rad, R.A.F-ova disciplina i formalizam predstavljaju već smetnju za daljnje usavršavanje pilota i tehničkog osoblja.

6. — Zaključak:

Iz napred izloženog zaključujemo da je vojna korist premalena u srazmeri na gubitke i na velike poteškoće u našem radu. O ovim problemima redovno smo izveštavali Štab Baze

N.O.V.J. u **Bari-ju**, kako je to naređeno prilikom odlaska Štaba Vazduhoplovstva sa Visa.⁷

Po podnesenim izveštajima nismo do sada dobili odgovore ili direktive za daljni rad. Molimo, u koliko je moguće, da nas se izvesti:

- da li se predviđa naš skori izlazak iz R.A.F.-a i to da li sa materijalom, ili bez materijala;
- ako ne, ima li mogućnosti popune pilotima;
- kako da se postupi po ostalim iznešenim problemima i poteškoćama.

H. OPŠTI DEO:

1. — Brojno stanje:

Današnje brojno stanje skvadrona jeste: 32 oficira, 56 podoficira, 11 desetara i 140 boraca, što ukupno iznosi 239 ljudi. Spisak celokupnog osoblja prilog br. 4.

a. — Ispis osoblja iz R.A.F.-a.

Na naš predlog ispisani su iz R.A.F.-a tri borca, koji [su] svojim vladanjem i ponašanjem hudili ugledu naše vojske, sada privremeno u R.A.F.-u.

To su borci **Lumbar, I., Ilenić, S. i Roland, L.**, koji su ovaj skvadron napustili 28. septembra 1944. godine.

O ovom izvešten je Štab Baze N.O.V.J. Bari, aktom ovog skvadrona br. 352YS(1351) P.1 od 30. septembra t.g.

b. — Odlazak grupe od 40 drugova u domovinu.

Na dan 26. oktobra 1944. godine dobiveno je od BAF-a naređenje, da se 28. oktobra t.g. ima uputiti 40 boraca u Bari radi ispisa iz BAF-a i daljnje otpreme u domovinu. Vidi prilog br. 5. U naređenju je naročito naglašeno da se uputi prvenstveno osoblje bez stručnog zvanja.

To naređenje je doneo lično britanski oficir za vezu pri BAF-u F/Lt.⁸ **Cuthbertson**, koji je usmeno objasnio, da je naređenje sledilo u sporazumu sa Vrhovnim štabom N.O.V.J. a u vezi sa opozivanjem mehaničara iz Alžira.⁹ Dalje nam je saop-

⁷ Na Visu se nije nalazio Štab Vazduhoplovstva, već Vazduhoplovno odeljenje Vrhovnog štaba NOVJ. Štab Vazduhoplovstva je formiran 29. oktobra 1944. u Zemunu (vidi dok. br. 122).

⁸ Flight-lieutenant — vazduhoplovni kapetan

⁹ U Alžiru, u Mezon Blanšu i Bufariku, u britanskim avio-radio-nicama, nalazilo se oko 1650 mehaničara, većinom primorskih Slovenaca i istarskih Hrvata. Zarobljeni od Britanaca na afričkom bojištu, kao pripadnici italijanske vojske, oni su ostali u Africi radeći za potrebe britanske vojske. Na poziv Vrhovnog štaba NOV i POJ, svi su izrazili želju da stupe u NOVJ (vidi Arhiv VII, reg. br. 21/2, k. 1466 B, reg. br. 7/7, k. 1449 i dok. br. 62).

šteno da je Štab MAAF-a¹⁰ odlučio, da je potrebno pre upućivanja ovog ljudstva iz Alžira u domovinu popuniti naša dva skvadrona sa stručnim osobljem, a da se iz skvadrona povuče osoblje bez stručnih zvanja.

Mi nismo tačno postupili po gornjem naređenju, nego smo u domovinu uputili oko 20 drugova koji su nam bili nepoželjni zbog nedisciplinovanosti i ostalih grešaka, a 20 drugova vrlo dobrih stručnjaka i vojnika.¹¹

Ovo osoblje krenulo je na put 28. oktobra t.g. pod komandom poručnika Severa Vinka, koji je poneo spisak sa ocenama.

c. — Dolazak grupe mehaničara iz Alžira.

Ovo osoblje je stiglo u skvadron u dve partije:

— prva partija je stigla 1. novembra 1944. godine, 31 borac,

— druga partija je stigla 7. decembra 1944. godine, 5 boraca.

U pogledu stručnom i disciplinskom ovi drugovi su zadovoljavajući.

d. — Detašovana grupa na Visu.

S obzirom da avioni ovoga skvadrona operišu i sa aerodroma na Visu ukazala se potreba da se na pomenutom aerodromu nalazi grupa mehaničara.

Tako je 6. septembra t.g. upućeno na Vis 5 mehaničara a docnije još 10.

Odgovoran drug za ovu grupu je vodnik Majica M.

e. — Grupa mehaničara pridodata 281. Wingu.

Prilikom dolaska našeg skvadrona u Canne zatekli smo u sastavu 281. Winga jednu grupu mehaničara (83) upisanih u R.A.F., pridodatih na rad u radionicu Winga, kao i jednu grupu od 26 drugova neupisanih u R.A.F., koji su bili upotrebljavani za pomoćne radove.

Položaj ovog ljudstva je bio neuređen i slabo organizovan. Stoga smo poduzeli i uspeali da se pomoćna grupa (26) opozove u Bari radi upućivanja u domovinu. Ova grupa krenula je na put 13. decembra 1944. godine. Mehaničarska pak grupa pridodala je našem skvadronu u disciplinskom pogledu, kao i na stanovanje i snabdevanje, s tim da na radu ostaju u Wingu.

2. — Kulturno-prosvetni rad:

Odmah nakon formiranja našeg skvadrona pristupilo se kulturno-prosvetnom radu. U početku nailazilo se na poteškoće i to: smetnje od strane britanskog komandanta, pomanjkanja slo-

¹⁰ Mediterranean Allied Air Forces — Savezničko vazduhoplovstvo za Sredozemlje.

¹¹ Nedovršeno. Verovatno se htelo reći: a 20 drugova, vrlo dobrih stručnjaka i vojnika, zadržali smo.

bodnog vremena i nerazumevanja drugova za potrebu ovog rada. Po dolasku skvadrona u **Canne** otklonjene su sve ove poteškoće i današnji rad je uspešan.

Organizacija ovoga rada izvedena je na sledeći način:

— Centralni odbor daje direktive i usklađuje rad svih naših jedinica u R.A.F.-u na ovom sektoru.

•— Svaka jedinica za sebe ima svoj kulturno-prosvetni odbor.

-rr Svaki kulturno-prosvetni odbor ima sledeće sekcije:

— literarna, diletantska, športska, biblioteka, pevačka, za stručnu nastavu.

Rad ovih sekcija po agilnosti i uspehu je zadovoljavajući.

Naročitu pažnju poklonilo se stručnoj nastavi.

Održavaju se sledeći redovni kursevi:

— mehaničarski kurs, viši mehaničarski kurs;

— radio kursevi: telegrafski i mehaničarski;

— šoferski kurs.

U ovim kursovima obuhvaćeno je gotovo čitavo osoblje skvadrona.

Zalaganjem nastavnika i voljom slušalaca postižu se dobri uspesi.

3. — Radne konferencije i političko vaspitanje:

Radi velikog brojnog stanja skvadrona, ukazala se potreba, da se ovaj rad u glavnom vrši po jedinicama.

Opšte konferencije i politička predavanja za čitav skvadron vrše se prema potrebi kad iskrsnu naročito važna pitanja ih događaji.

Političkim vaspitanjem po odeljenjima i sekcijama skvadrona rukovode i odgovorni su pred štabom dotični komandiri odnosno šefovi.

Sistematskim radom na ovom polju postignuto je osetno poboljšanje u pogledu svesnosti.

4. — Disciplina:

Postepeno se način komandovanja i disciplina postavlja na vojničku osnovu. Izdavanje naređenja, dnevni zbor, pozdravljanje, oslovljavanje, odevanje regulisano je slično pravilima bivše jugoslovenske vojske.

Komandovanje je decentralizovano, tako da je povećana nadležnost i odgovornost pojedinih komandira odnosno šefova odeljenja i sekcija skvadrona.

Za svoj rad oni su odgovorni pred štabom skvadrona. Stabni sastanci održavaju se redovno. Na istima se koordinira rad svih jedinica i rešavaju sva pitanja većeg značaja.

5. — **Stambene prilike:**

U svrhu poboljšanja ovih prilika sagrađene su barake za kuhinje, menaže, slagališta i kupatilo.

Prilike su zadovoljavajuće, s izuzetkom, što ljudstvo, uprkos hladnog i vlažnog vremena, još uvek stanuje u šatorima.

6. — **Kolektiv:**

Kolektiv je osnovan 20. avgusta t.g. na principu dobrovoljnog odricanja plate.

Prilikom osnivanja istog, u kolektiv je ušlo oko 50% ljudstva. Pravilnim radom i propagandom ovaj broj se stalno povećava i danas iznosi 202 člana, što znači blizu 90%.

Kolektiv se stara i podmiruje sve lične potrebe kolektiva.

U kasu kolektiva do sada je ušlo 2,200.000 lira.

Posiate su sledeće veće sume:

- Vrhovnom štabu N.O.V.J. 300.000 lira i 338 egipatskih funti
- Stabu baze — Bari 100.000 lira
- Sanitetskoj misiji —• Bari 100.000 lira
- Za našu štapapu 50.000 lira.

Prema dobivenoj instrukciji u poslednje vreme novac kolektiva se upotrebljava za nabavku raznog materijala, opreme, odeće itd. za potrebe skvadrona.

U dužnost kolektiva spada i prikupljanje cigareta, čokolade, šibica, sapuna itd. Spomenućemo sledeće veće pošiljke:

- ; 11.000^{1,2} bolnicama u Italiji
- 13.000 cigareta za ranjenike u Beogradu
- 10.000 cigareta Omladinskom kongresu Srbije
- 20.000 cigareta Omladinskom kongresu Slovenije itd.

7. — **Zdravstveno stanje:**

Zdravstveno stanje ljudstva ovoga skvadrona odlično je. Od celokupnog brojnog stanja, dnevno se javlja za lekarsku pomoć po jedan drug najviše.

Stanje zuba kod drugova nije bilo najbolje. Pošto se to pitanje pomoću brit.[anskih] vlasti ruje moglo rešiti, to je od strane skvadrona angažovan jedan zubni lekar iz obližnje varoši **Vasto**, koji vrši u našem logoru opravke zuba.

Troškove oko toga lečenja snosi kolektiv skvadrona a iznosiće oko 300.000 lira.

8. — **Bazno:**

a. — *Odnosi sa Saveznicima.*

Odnosi su s obe strane korektni. Nikakvih ispada, sporova ili nesporazuma vrednih spomena nije bilo.

¹² Verovatno se misli na cigarete.

U našem se skvadrону sada nalaze 1 britanski oficir i 6 podoficira. Svi su dobri radnici i prijateljski raspoloženi prema nama i o tome je pismeno izvešten Štab Baze N.O.V.J. — Bari u svrhu eventualnog odlikovanja ili pohvale. Prepis akta prilog broj 6.

Komandant 281. Winga Group Captain A.H. BOYD je također besprekornog ponašanja u odnosu sa nama.

b. — *Odlikovanja naših pilota.*

Piloti ovoga skvadrona već 4 meseca učestvuju u ratnim operacijama.

Većina od njih je pokazala postojanu hrabrost i primernu borbenost i savesnost. Zato štab skvadrona smatra da su zaslužili da budu predloženi za odlikovanje. Predlog prilog br. 7.

c. — *Kazne.*

U cilju energičnog otklanjanja nezdravih pojava u pogledu vojničke discipline primenjuju se u zadnje vreme oštrije mere u duhu »Naredbe o disciplinskoj odgovornosti vojnih lica«.

U prilogu se dostavljaju prepisi izrečenih kazni oficirima. Osim toga zastavnik [K.] kažnjen je usmeno na raportu sa 15 dana zabrane letenja i strogim ukorom kao i oduzimanjem značke »Titov Lik«, radi pijanstva i povrede starešinstva.

Pored toga bilo je od boraca i podoficira kažnjeno na raportu 10 drugova manjim disciplinskim kaznama.

Ove mere primljene su sa razumevanjem od strane kažnjenih drugova i imale su dobar efekat na opšte stanje discipline.

d. — *Unapređenja.*

Početkom meseca novembra t.g. dostavljen je Štabu Baze N.O.V.J. — Bari predlog za unapređenje boraca, podoficira i oficira ovoga skvadrona.

Štab Skvadrona je odlučio, da se predloženo unapređenje kažnjenih oficira . . . poništava i povlači.

e. — *Novounapređeni oficiri N.O.V.J.*

Ukazom od 1. oktobra t.g. unapređeni su u oficirski čin 16 boraca i podoficira.

Aktom upućenim BAF-u (prilog br. 8) traženo je priznanje oficirskog čina u R.A.F.-u. Po ovom pitanju dobivena su dva odgovora. Vidi prilog br. 9 i 10.

U vezi odgovora br. 10 postupa se, ah je potrebno dugo vremena dok se procedura oko dobivanja R.A.F-ovih oficirskih činova završi.

f. — *Predlog za ispis iz R.A.F.-a.*

Predlažemo da se Mehaničarska četa, koja je pridodata na rad u 281. Wing (spisak prilog br. 11), ispiše iz R.A.F.-a i uputi u domovinu iz sledećih razloga:

— oni ne predstavljaju zasebnu jedinicu
— r nemaju svoje rukovodstvo
— sa našeg gledišta njihov rad je beskoristan, a stekli su dovoljnu praksu
— njihov rad je slabo organizovan i izloženi su slabom postupku od nekih njihovih savezničkih starešina.

Predlaže se ispis iz R.A.F-a tri meteorologa (vidi prilog br. 11) sada na službi u 281. Wingu, Isti raspolažu kompletnim materijalom za meteorološku osmatračku stanicu. Ne vidimo nikakve koristi od njihovog daljnjeg ostanka ovde, dok mi veoma oskudevamo u meteorolozima.

Predlaže se za ispis iz R.A.F-a major Kraus Branko. Njemu je po naređenju britanskih lekara, kao i po savetu naših lekara, zabranjeno letenje radi bolesti (čir u stomaku). Potrebno mu je temeljito lečenje.

Predlaže se za ispis iz R.A.F-a potporučnik Vujaklija Janko.

Imenovani nije uspeo da završi trenažu na Spitfajeru. Nakon tri udesa po našem mišljenju daljnji pokušaji su opasni i bez izgleda na uspeh. Potrebna mu je temeljita trenaža na lakšem tipu aviona, što ovde nema mogućnosti.

Predlaže se za ispis iz R.A.F-a poručnik Skopal Franc, koji je završio Viši navigacioni kurs u Egiptu. Po njegovom pismu Saveznici nameravaju da mu daju neku dužnost na Srednjem Istoku.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

K O M A N D A N T

BR. 178

**IZVESTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
27. DECEMBRA 1944. O NAPADU NA NEMAČKE POLOŽAJE
KOD NEVESINJA¹**

27. XII. 1944 g.

Operacija br. 51 (sa Visa)

Z a d a t a k : Napasti nemački štab u selu **Žegar** u pratnji 4 Spit-fajera.

Broj aviona:	3 Hurricana MK IV	Ukupno vreme letenja:	5
Poleteli:	11.40 čas.	sati	10 min.
Sleteli:	13.23 čas.	Ispaljeno:	0 rak. 0 met.

Piloti: vođa por Marinović
br. 2 zast. Klokočovnik
br. 3 vod. Dvorski

Zbog slabog vremena zadatak nije mogao biti izvršen.

Naši gubitci: 0

Nepr. gubitci: 0

Operacija br. 21 — (iz Italije, Canne)

Z a d a t a k : Napasti jedan topovski položaj od 3 do 4 topa blizu grada **Nevesinja**.

Broj aviona:	4 Hurricana MK IV	Ukupno vreme letenja:	9
Poleteli:	12.50 čas.	sati	40 min.
Sleteli:	15.15 čas.	Ispaljeno:	16 rak. 800 mitr. met.

Piloti: vođa kap. Cenić
br. 2 por. Majcen
br. 3 vod. Krsnik
br. 4 vod. Pavičić

Piloti nisu mogli primetiti nikakve topove na danoj poziciji. Ali su pokrili sa 16 raketa i mitraljeskom vatrom sumnjivo mesto. Nije bilo p.a.vatre. Vreme dobro, vidljivost preko 50 milja.

Naši gubitci: 0

Nepr. gubitci: Neutvrđeno.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/39—4, k. 1450. — Eskadrila nije dejstvovala 25. i 20. decembra 1944. zbog nepovoljnih vremenskih prilika (neizvršeni zadatak šestorke od 26. decembra vodi se kao »operacija br. 20«).

BE. 179

**IZVESTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
28. DECEMBRA 1944. O NAPADU NA ZELEZNIČKI SAO-
BRAČAJ NA PRUZI SARAJEVO — BUSOVAČA I NA NE-
MACKU AUTOKOLONU KOD KISELJAKA¹**

28Jai.1944.g.

OPERACIJA BR. 222

Zadatak: Oružano izviđanje **Sarajevo — Busovača.**

Broj aviona: 4 Spitfajer V Vreme letenja: 8 sati 20

Poleteli: 10.05 iz Canne min.

Sleteli: 12.45 u Canne

Piloti: vođa major **Ivanišević Đuro**

br. 2 zastavnik **Semoić Marjan**

br. 3 potporučnik **Delić Milan**

br. 4 zastavnik **Okanović Husein**

Broj 3 se vratio pošto je greškom otvorio stranska vrata.
U 11.20 časova napadnut teretni voz od 10 vagona kod sela
Podlugovi. Voz je išao prema severu. Svi avioni su izvršili po
dva napada.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 1 lokomotiva i 10 vagona oštećeno.

OPERACIJA BR. 223

Zadatak: Oružano izviđanje **Sarajevo — Busovača.**

Broj aviona: 4 Spitfajer V Vreme letenja: 9 sati 40

Poleteli: 10.10 iz Cane min.

Sleteli: 12.35 u Canne

Piloti: vođa poručnik **Pajić Nedeljko**

br. 2 zastavnik **Tomšić Đuro.**

br. 3 „ **Radulović Radovan**

br. 4 „ **Lošić Mehmedalija**

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/49—4, k. 1450. — Eskadrila nije dejstvovala od 20. do 27. decembra 1944. zbog nepovoljnih vremenskih prilika; 20 decembra jedno se odeljenje vratilo sa pola puta zbog slabe vidljivosti (»operacija br. 215«); 23. decembra jedan par je izviđao vremenske prilike na pravcu Bihać — Novska (»operacija br. 216«); 27. decembra izviđane su komunikacije Sarajevo — Doboj i Sarajevo — Busovača bez rezultata zbog jake oblačnosti (»operacija br. 219, 220, 221«).

Kod Visokog napadnut jedan teretni voz od 20 vagona u 11.15 časova. Voz išao prema jugu. Umerena p.a.vatra od 20 mm sa voza.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Lokomotiva uništena, više vagona oštećeno.

OPERACIJA BR. 224

Zadatak: Oružano izviđanje Sarajevo — Busovača.

Broj aviona: 3 Spitfajer V Vreme letenja: 4 sata 45

Poleteli: 08.00 sa Visa min.

Sleteli: 09.35 na Vis

Piloti: vođa potporučnik Fabjanović Šime

br. 2 „ Bugi Luigi

br. 3 zastavnik Kovačić Mirko

Kod Kiseljaka napali jaku kolonu kamiona. Jaka p.a. vatra od 20 mm iz kolone.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreni.

BR. 180

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
28. DECEMBRA 1944. O NAPADU NA NEMAČKE SNAGE
KOD LIČKOG OSIKA, SARAJEVA I KISELJAKA¹**

28/12/1944 g.

Operacija br. 22 — (iz Italije, Canne)

Z a d a t a k: Napasti križišće² puteva kod **Ličkog Osika**.

Broj aviona: 4 Hurricana MK IV Ukupno vreme letenja: 8

Poleteli: 10.30 čas. čas.

Sleteli: 12.30 čas. Ispaljeno: 16 rak.
0 met.

Piloti: vođa por. Majcen

br. 2 ppor. Ratkovčić

br. 3 por. Pepel

br. 4 zast. Todorović

. Napali u 11.40 čas. zadati cilj, sve rakete pale u područje cilja, što je prouzročilo velike stubove dima i prašine pa rezultat nije mogao biti osmotren. Vreme vrlo dobro, vidlj. preko 30 milja.

Naši gubitci: 0

Nepr. gubitci: Neosmotreno.

Operacija br. 52 (sa Visa)

Z a d a t a k: Napasti koncentracije kamiona na putu: **Sarajevo**
— **Kaonth**³ u pratnji 3 Spitfajera.

Broj aviona: 5 Huricana MK IV Ukupno vreme letenja: 8

Poleteli: 07.55 čas. sati 20 min.

Sleteli: 09.35 čas. Ispaljeno: 20 rak. po 30 kg
: 600 mitr. met.

Piloti: vođa por. Marinović

br. 2 zast. Klokočovnik

br. 3 vod. Završnik

br. 4 kap. Zdrajevski

br. 5 zast. Antončić

Približili se **Sarajevu** sa juga i primili podatke o cilju od Spitfajera Mediteranske taktičke snage. Ispalili 20 raketa na

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/33—4, k. 1450.

² raskrsnicu

³ Redakcija nije mogla da ustanovi o kojem se mestu radi. »Kaonth« je, verovatno, engleski naziv mesta u blizini Sarajeva.

17 velikih motornih vozila koji su stajali u koloni sa razmakom od po 10 jardi okrenuti ka severu. Osmotrene velike vatre i gust crn dim do visine od 1500 stopa od predašnjeg napada Spitfajera. Sve rakete u cilju. Daljnje vatre uzduž čitave kolone osmotrene. Veruje se da su kamioni sadržali benzin. Lagana umerena p.a.vatra iz kolone.

Naši gubitci: 0

Nepr. gubitci: Neutvrđen broj velikih kamiona uništen ih oštećen, verovatno sadržina benzin.

Operacija br. 53 (*sa Visa*)

Z a d a t a k : Napasti kamione na cesti Sarajevo — Kaonth.

Broj aviona: 5 Hurricana MK IV Ukupno vreme letenja: 7

Poleteli: 12.45 čas. sati 40 min.

Sleteli: 14.17 čas. Ispaljeno: 20 rak. po 30 kg.
400 mitr. met.

Piloti: vođa por. Marinović
br. 2 zast. Klokočovnik
br. 3 kap. Zdrajevski
br. 4 vod. Završnik
br. 5 zast. Antončić

Pronašli kolonu kamiona koja-se kretala u pravcu severa severno od Kiseljaka. Procenjeno oko 250 vozila u intervalima od po 50 jardi. 16 raketa ispaljeno na jednu veliku benzinsku cisternu koja je vukla još dve benzinske prikolice. Sva tri vozila zapaljena. 4 rakete ispaljene na jednu drugu benzinsku cisternu koja je isto zapaljena. Nije bilo flaka.

Naši gubitci: 0

Nepr. gubitci: Zapaljene 2 benz. cisterne i dve benz. prikolice.

BR. 181

**NAREĐENJE ŠTABA VAZDUHOPLOVSTVA NOVJ OD 29.
DECEMBRA 1944. ŠTABU 42. VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE
DA POSLE PRIMOPREDAJE VAZDUHOPLOVNIH SOVJET-
SKIH JEDINICA USTROJI POTREBNU ADMINISTRACIJU¹**

ŠTAB VAZDUHOPLOVSTVA
N.O.V. JUGOSLAVIJE
Str. pov. br. 110
29-XII-1944

Strogo poverljivo

ŠTABU 42. VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE

U vezi sporazuma između pretstavnika S.S.S.R. i naših vojnih vlasti, avijacija Krasne armije predace nam jedinice 10. Gardiske jurišne vazduhoplovne divizije, 236. Lovačke vazduhoplovne divizije i 9. Rejonske vazduhoplovne baze.

Napred navedene jedinice već se popunjavaju našim osobljem, te da bi odmah po preuzimanju mogle pravilno funkcionisati, u vođenju naše administracije, njihovo numerisanje biće po priloženom pregledu.

Prema priloženom pregledu odmah izraditi štambilje za pripadajuće Vam jedinice. Obratiti pažnju na jednoobraznost štambilja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

ZA POLIT. KOMESARA

potpukovnik

M.² Šimović

(M. P.)

KOMANDANT

general-major,

Pire³

10. Gvardejska šturmov. divizija .	=	42. Vazduhoplovna divizija.
37. Odeljnaja gvard. rota svazi .	=	42. samostalna četa za vezu.
165. Gvardejski šturmov. puk . . .	=	421. Vazduhoplovni puk.
166. Gvardejski šturmov. puk . . .	=	422. Vazduhoplovni puk.
167. Gvardejski šturmov. puk . . .	=	423. Vazduhoplovni puk.
145. Podvižnaja aviaremontnaja baza	=	42. Pokretna aeroplanska radio-nica.
236. Istrebiteljna (lovačka) divizija	=	11. Vazduhoplovna divizija.
117. Gvardejski istrebiteljni puk. .	=	111. Vazduhoplovni puk.
267. Istrebiteljni puk	=	112. Vazduhoplovni puk.
168. Gvardejski istrebiteljni puk . .	=	113. Vazduhoplovni puk.
7. Odeljnaja rota svazi	=	11. Samostalna četa za vezu.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VH, reg. br. 2/1—21, k. 1466/1.

² Milan

³ Franjo

166. Podvižnaja aviaremontnaja baza	= 11. Pokretna aeroplanska radio-nica.
9. Rejonska vazduhoplovna baza	= 9. Oblasna vazduhoplovna baza.
9. Odeljnaja rota svazi	= 9. Samostalna četa za vezu.
9. Pračaćnijj otrjad	= 9. Odeljenje pralja.
9. Polevoj voeno-hozjaistvenji sklad	= 9. Intendantsko slagalište.
576. Polevaja kasa Gosbanka	= 9. Blagajna oblasne vazd. baze.
9. Odeljnaja tehničesk. trofejna rota	= 9. Samost.[alna] teh.[nička] evakuaciona četa.
109. Odeljni avtotransportni bataljon	= 924. Samost. auto-transport. batalj.
907. Odeljnaja zenitno-pulement. rota	= 944. Samost. p. a. mitraljeska četa.
167. Bataljon aerodrom, obsluživanja	= 910. Bataljon aerodromske službe.
405. Bataljon aerodrom. obsluživanja	= 911. Bataljon aerodromske službe.
443. Bataljon aerodrom. obsluživanja	= 912. Bataljon aerodromske službe.
816. Bataljon aerodrom. obsluživanja	= 79. Bataljon aerodromske službe.
907. Bataljon aerodrom. obsluživanja	= 78. Bataljon aerodromske službe.
128. Aerodromno tehničkaskaja rota	= 960 Aerodromska tehnička četa.
217. Aerodromno tehničkaskaja rota	= 961. Aerodromska tehnička četa.
242. Aerodromno tehničkaskaja rota	= 962. Aerodromska tehnička četa.
316. Aerodromno tehničkaskaja rota	= 759. Aerodromska tehnička četa.
319. Aerodromno .tehničkaskaja rota	= 758. Aerodromska tehnička četa.
112. Inženerno aerodrorhnji-bataljon	= 934. Samost. inžinjer. aerodr. batalj.
2028. Golovnoj aviacionji sklad	= 974. Glavno vazduhoplovno slagalište.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

ZA POLIT. KOMESARA
potpukovnik
M. Simović

KOMANDANT
general-major,
F. Pire

BE. 182
IZVOD IZ OPERATIVNOG DNEVNIKA 1. ESKADRILE 5.
KORPUSA NOVJ ZA DECEMBAR 1944. GODINE¹

Z a k l j		u ĉ a k	
za mjesec de		c e m b a r	
		15 ⁱⁱ - 5 ^{cd} - 3	
U toku mjeseca bilo je:		Utrošeno pogonskog materijala:	
Sati letenja:	5.05	Benzina:	473 1
Broj letova:	9		
Sati rada. motora:	6.15	Ulja mineralnog:	9.30 1
Zrakoplov Moran	br. 2308	letova	2
u trajanju od 1.20		sati motor	Hispano 860 K.S. br. 495739
radio je 1.40 sati		"	motor Hirt 105 K.S. br. 986
'»_____Bücker		br. 7524 "7" 3.45	
"_____4.05		"	
>•_____Be 51		br. 6425 "J." _____.	
"_____6-15		"	
9		5.05	
Tehnički ofc.Br] esk.[adrile]		Komandir p. por.	
p. por. Kelemente ³		Bukovac*	
(M. P.)			

³ U decembru Eskadrila je dejstvovala po okupatorsko-kvislinškim kolonama na komunikacijama Busovača — Zepče i Zenica — Zepče, iz-vidala okolinu Glamoča i prenosila poštu i materijal na relaciji Bugojno — Sanski Most i Bugojno — Glamoč (vidi Arhiv VII. reg. br. 12/15—12, k. 462).

Original {pisan mastilom, latinicom} u Arhivu VII. reg. br. 1/16-12, k. 462.

⁴ Džemil .

² Alfred

BR. 183

**SASTAV LJUDSTVA I MATERIJALA SEKCIJA ZA VEZU 1.
i 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ KRAJEM 1944. GODINE¹**

SEKCIJA ZA. VEZU

352 i 351 skvadron² opremljeni su svaki sa potpunom sekcijom za vezu tako da svaki može samostalno da radi i održava vezu.

Sastav sekcija je sledeći:

<i>Ljudstvo:</i>	352 ³	351 ⁴
signalni oficir	1	1
radiotelegrafista	8	12
radiotelefonista	9	2
radiomehaničara	6	3
pomoćnika radiomehaničara	2	1

Materijal:

Mobilna radiotelegrafska stanica tipa ME 21	2	2
Mobilna radiotelefonska stanica tipa ME 23A	1	1
Mobilni radiogoniometar za rad sa lovcima tip T 105	1	1
Mobilna radiotelefonska stanica za aerodromsku kontrolu letenja tip Flying Control type B	-	1
Mobilna radionica tip ME 316	" -	1
Mobilna kancelarija tip ME.52	1	1

Izobrazba i upotreba ljudstva:

Radiotelegrafisti:

Morse: mogu da primaju i šalju 80 do 90 slova na minutu.

Saobraćajna pravila: poznaju engleska saobraćajna pravila i osnovne principe međunarodnih saobraćajnih pravila.

Tehnička sprema: poznaju samo najosnovnije stvari u rukovanju sa akumulatorima i udešavanju stanica.

Iskustvo: nemaju nikakvog praktičkog iskustva i za ovim se oseća velika potreba.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 13/2, k. 1469.

² Engleski naziv za 1; i 2. eskadrilu NOVJ

³ i ⁶ 352. skvadron (1. lovačka eskadrila)

⁴ i ⁷ 351.skvadron (2. lovačka eskadrila)

Radiotelefonisti:

Saobraćajna pravila: poznaju engleska saobraćajna pravila.

Tehnička sprema: poznaju samo najosnovnije stvari u rukovanju sa akumulatorima i udešavanju stanica, i radiosmeranju lovačkih aviona.

Iskustvo: praktičnog iskustva nemaju nikakvog i za ovim se oseća velika potreba.

Radiomehaničari:

Teoretsko 'znanje: imaju dovoljno teoretskog znanja da mogu vršiti normalne opravke radiostanica i aparata.

Iskustvo: polovina ima dobru praksu iz ranijeg rada, dok su druga polovina početnici.

Osobine materijala:

Mobilna radiotelegrafska stanica tip ME 21. Davač/Primač je tipa Colins 180, jačina 40 W, područje frekvenca 1500 do 12000 kc/s. Stanica je robustna, siguran domet 200 do 300 km, vrlo podesna kao skvadronska mobilna stanica za održavanje veze na malim otstojanjima. Služi za vezu između jedinica i viših komandi.

Mobilna radiotelefonska stanica tip ME 23A. Ima dva davača/primača tipa TR 5043 (100 do 156 mc/s) i jedan davač/primač tipa SCR 274 (3 do 9; 1 mc/s). Vrlo delikatna stanica, lako se kvari, za vezu između lovaca i zemlje.

Mobilna radiotelefonska stanica tip Flying Control Type B. Ima jedan davač/primač tipa TR 1133B (100 do 124 mc/s) i jedan davač/primač tip SCR 274, sa svom potrebnom opremom za aerodromsku kontrolu letenja.

Sva ova tri tipa stanica montirana su na 1,5 tonskom automobilu tipa Ford ili Chevrolet.

Mobilni radiogoniometar tipa T 105. Ima jedan primač tipa R 1132A (100 do 124 mc/s), jedan davač/primač tipa TR 1133C (100 do 124 mc/s) i uređaj za smeranje. Prilično zastareo tip, glomazan ali jednostavan za rukovanje. Služi za radiotelefonsko smeranje lovaca. Navodno siguran do 80 lan astojanja. Montiran na automobilu tipa⁵... i..

Mobilna radionica tip ME 316. Praktična ali vezana uz tip avionske radiostanice.

Mobilna kancelarija tip ME 52. Služi kao kancelarija za šifrovanje i kao kancelarija sekcije!

Sve stanice su na akumulatorski pogon i svaka ima jedan ili dva motora za punjenje akumulatora pa su stoga nezavisne jedinice.

⁵ Dalje nečitko (dopisano rukom).

Raspored ljudstva unutar sekcija:

I. Održavanje avionskih stanica vrši sledeće osoblje:
352° 3 radiomehaničara 351⁷ 3 radiomehaničara
.2 pomoćnika radiomehan. 1 pomoćnik radiomeh.
4 radiotelefonista 2 radiotelefonista

II. Ostalo ljudstvo sačinjava sekcije za vezu sa zadatkom:
a) radiotelefonska veza između aviona i zemlje
b) radiosmeranje
c) radiotelegrafska veza između skvadrona i viših komandi.

Ovo ljudstvo (ukupno 20 radiotelegrafista, 5 radiotelefonista i 3 radiomehaničara) nije do sada iskorišćeno za potrebe skvadranske službe veze pošto svu službu veze vrši 281 Wing.⁸

U budućem radu skvadrona mogu se pojaviti 4 slučaja:

1) Oba skvadrona ostaju i dalje u Italiji⁹ u sastavu 281 Winga, u kom slučaju ljudstvo pod II. ostaje i dalje neiskorišćeno.

2) Oba skvadrona prelaze u Jugoslaviju u sastavu RAF-a pa verovatno Wing opet vrši celu službu veze — ljudstvo opet ostaje neiskorišćeno.

3) Oba skvadrona izlaze iz RAF-a ali zadržavaju postojeće naoružanje i produžuju rad kao operativne jedinice — ljudstvo sekcije iskorištava se za službu veze pojedinih skvadrona.

4) Oba skvadrona izlaze iz RAF-a ali ne zadržavaju sadašnji materijal — sve ljudstvo sekcije za vezu stoji na raspoloženju Štaba Vazduhoplovstva.

Zaključak:

Iz gore navedenih slučajeva vidi se da će ljudstvo sekcije za vezu i u budućnosti verovatno ostati neiskorišćeno pa se predlaže da se povuče iz RAF-a i upotrebi u domovini na potrebnijem mestu.

U koliko bi nastao slučaj pod 3) napominje se da postojeći materijal nije pogodan za rad van sastava RAF-a iz razloga što:

a) postoji suviše raznih tipova kako stanica tako i automobila, što bi zahtevalo stalno nabavljanje rezervnih delova u velikoj količini i

⁸ Britanski ving (puk) Balkanskog vazduhoplovstva u čijem su sastavu nalazile 1. i 2. lovačka eskadrila NOVJ.

⁹ Na aerodromu Kane (Canne) kod Termolija

b) materijal je prilično star i istrošen.

U koliko postoji namera da skvaaroni budu naoružani engleskim materijalom i nakon izlaska iz RAF-a treba obratiti pažnju da se kupi samo novi materijal i samo jedan tip stanica i automobila.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

kapetan komandant¹⁰ **Hinko Šoić**
poručnik **Mirko Vales**

BR. 184

**IZVEŠTAJ VAZDUHOPLOVNOG ODELJENJA GLAVNOG
ŠTABA NOV I PO SRBIJE OD 2. JANUARA 1945. STABU
VAZDUHOPLOVSTVA O ORGANIZACIJI AERODROMSKE
I METEOROLOŠKE SLUŽBE NA PODRUČJU SRBIJE¹**

Kopija

GLAVNI ŠTAB NOV I PO SRBIJE
VAZDUHOPLOVNO ODELJENJE
Str. pov. b. br. 3
2 januara 1945 g.

ŠTABU VAZDUHOPLOVSTVA NOV JUGOSLAVIJE »A.T.M.«²

U vezi akta Štaba Vazduhoplovstva NOV Jugoslavije pov. br. 36 od 10 decembra 1944 god. dostavlja se izveštaj o organizaciji aerodromske službe, vazduhoplovne meteorološke službe i vazduhoplovnom materijalu na teritoriji Glavnog štaba NOV i PO Srbije.

A. — *Aerodrom Niš*

Letilište. — Letilište je ispravno i od strane Nemaca prošireno. Iz priloženog situacionog plana vide se sadašnje gra-

¹⁰ Komandir 1. lovačke eskadrile

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. far. 2/1—4, k. 193.

² U Stabu Vazduhoplovstva NOVJ nalazilo se Odeljenje aerodromske službe, na koje je, verovatno, adresiran ovaj izveštaj. »ATM« moglo bi da se tumači kao »avio-tehnički materijal«, ih »avio-tehničko materijalno odeljenje«, koje, međutim, nije postojalo u Štabu Vazduhoplovstva (vidi dok. br. 122).

nice letilišta i njegove dimenzije. Zbog sleganja zemljišta na letilištu ima rupa, koje se sada zatrpavaju i valjaju. Za ovu svrhu Komanda aerodroma u Nišu raspolaže jednim motornim valjkom. Nekoliko većih rupa koje još nisu zatrpane obeležene su crvenim barjačicama. Ljudstvo za radove na letilištu prema potrebi stavljaju na raspoloženje Komandi aerodroma jedinice NOVJ. Radovi na uređenju letilišta, raščišćavanju terena i prikupljanju vazduhoplovnog materijala otežani su zbog toga što Komanda aerodroma u Nišu ne raspolaže nikakvim stalnim prevoznim sredstvom. Radi se sa rabadžiskim kolima rekviriranim iz okolnih sela. I ovih kola nema uvek na raspoloženju, po nekada se raspolaže sa 2—3 kola a nekad ni jedna.

Zgrade i postrojenja. — Zgrade za stanovanje, hangari i druga aerodromska postrojenja upropašćena su od bombardovanja. Sada se radi na raščišćavanju ruševina i sređivanju materijala, shodno uputstvu Štaba Vazduhoplovstva NOV Jugoslavije pov. br. 16 od 20 novembra 1944 god. Pojedine zgrade manje oštećene već su popravljene i upotrebljive za stanovanje. Radi se i dalje na popravljanju manje oštećenih zgrada u granicama raspoložive radne snage i materijala. Vodovod na aerodromu je u ispravnom stanju, samo je potrebno da se veže sa gradskom vodovodnom mrežom.

Vazduhoplovni materijal. — Na aerodromu u Nišu kao i u njegovoj blizini nalazi se sledeći materijal:

- 31 avionski motor Junkers
- 10 avionskih motora Bramo.

Ovi motori nalaze se u vagonima na železničkoj stanici Popovac u neposrednoj blizini aerodroma. Preduzete su mere da se ovi motori prebace na aerodrom i smeste na najpogodniji način.

— Velika kohčina benzinskih buradi nalazi se na samom aerodromu i njegovoj okolini. Burad su većinom oštećena od strane Nemaca. Ova burad se sada prikupljaju i stavljaju na određeno mesto.

— Avionske bombe ostale od Nemaca, sada se prikupljaju. Bombe su bez upaljača.

Osoblju Komande aerodroma u Nišu izdate su instrukcije u vezi sa prikupljanjem i čuvanjem ovoga materijala.

Meteorološka služba. — Meteorološka stanica na aerodromu otpočela je rad i dostavlja redovno meteorološke podatke, prema predviđenom planu, neposredno Štabu Vazduhoplovstva NOV Jugoslavije. Ovo je regulisano naredjenjem Štaba Vazduhoplovstva NOV Jugoslavije str. pov. br. 81 od 11 decembra 1944 god.

Telefonska veza između aerodroma i grada Niša postoji.

Preduzete su mere da se za sada u prvom redu osigura telefonska veza između Niša i Caribroda i Niša i Džepa, gde će biti postavljene stalne meteorološke stanice. Meteorološki podaci iz Caribroda i Džepa predavaće se preko telefona Komandi aerodroma u Nišu, a odavde će prikupljene podatke aerodromska radio-stanica predavati Stabu Vazduhoplovstva NOV Jugoslavije. Kasnije, kako se bude osposobljavala telefonska veza u zemlji, proširiće se i mreža stalnih meteoroloških stanica. Meteor, stanice u Caribrodu i Džepu postaviće se odmah, čim se dobije izveštaj od šefa meteor, stanice u Nišu, da je osigurana telefonska veza Caribrod — Niš i Džep — Niš.

Sadašnje stanje telefonske veze između Caribroda i Niša vidi se iz priloženog izveštaja upravnika pošte u Pirotu.

B. — Aerodrom Kraljevo

Letilište. — Letilište je preorano i minirano tako-, da je za sada upotrebljiv za letenje samo jedan uzani pojas — staza širine 45 metara, koji se proteže u dužini preko celog letilišta u pravcu istok — zapad. Ovaj pojas su Nemci koristili do poslednjeg dana.

Kvarenje letilišta Nemci su vršili planski i sistematski. Prvo su preorali veći deo letilišta, a za letenje su ostavili samo jedan pojas nepreorani širine oko 250 metara, pa su zatim poslednjih dana i taj pojas minirali pomoću avionskih bombi od 100—500 kgr. Bombe su postavljene u betonska ležišta i pokrivene betonskom pločom. Sada ima na samom letilištu 4 neeksplozirane bombe avionske, koje su upotrebljene kao mine. Postoji verovatnoća da ima još bombi neeksploziranih i neotkrivenih. Mesta neeksploziranih bombi — mina obeležena su crvenim barjakčićima.

Pored napred navedenog, na putu (glavni ulazni put u vazd. tehn. zavod) između kasarne i fabrike aviona ima 2 neeksplozirane bombe, bačene iz aviona prilikom bombardovanja aerodroma. Preduzete su mere da se neeksplozirane bombe demontiraju — unište i teren od istih očisti. Za ovu svrhu traženo je od Fabrike oružja NOV Jugoslavije, da uputi u Kraljevo stručnjake, koji će rukovoditi radovima pri raščišćavanju terena od neeksploziranih bombi.

Radi se na zatrpavanju rupa na letilištu i raščišćavanju terena, ah ovi radovi sporo napreduju, jer nema prevoznih sredstava za donošenje materijala za zatrpavanje — popunjavanje rupa. I ovde se radi sa rabadžiskim kolima, kojih nema uvek na raspoloženju.

Zgrade i postrojenja. — Zgrade i postrojenja fabrike aviona vazduhoplovno tehničkog zavoda potpuno su upropašćene od bombardovanja i miniranja. Pošto se odstrane neeks-

plodirane bombe i mine, pristupiće se raščišćavanju terena od ruševina, ispod kojih bi se verovatno našlo dosta upotrebljivog alata i materijala.

Kasarne i zgrade za stanovanje su relativno malo oštećene. Samo jedna kasarska zgrada je ozbiljnije oštećena od granate, dok su ostale kasarske zgrade, kuhinja i stražara samo manje oštećene (nedostaju ponegde prozori, iskvarena vrata i slično).

Zgrade za stanovanje, oficirski dom i stanovi za osoblje vazduhoplovnog zavoda su malo oštećeni (nedostaju, ponegde prozori, iskvarena vrata i slično). Samo dve krajnje zgrade — oficirski stanovi su skoro potpuno porušeni.

Na opravci manje oštećenih zgrada već se radi u granicama radne snage i materijala kojim se raspolaže i pojedine zgrade su već usposobljene za stanovanje. •

Vodovod je u zgradama i kasarnama u ispravnom stanju. Za sada nema vode u vodovodu, jer nema električne struje za pogon.

Vazduhoplovni materijal. — Od vazduhoplovnog materijala na aerodromu i njegovoj blizini ima i to:

— 1 avionski motor Argus — skoro nov.

— Velika količina benzinskih buradi, većinom oštećenih — probušenih na više mesta od strane Nemaca.

— 1 avionski motor tipa »Junkers« 89 sa 16 cilindara — potpuno nov.' Ovaj motor se nalazi u jednom vagonu u blizini aerodroma.

— 1 avion dvosed »Arado« (bez elise) — neoštećen. Ovaj avion se nalazi u jednom vagonu u blizini aerodroma.

— 1000 kom. cevi za mitraljez »Šarac« M.G. 115 sa zatvaračima, oprugama i šaržerima. Za ove mitraljeze nedostaju nosači zatvarača, hladnjaci okidači i noge. Ovaj materijal staviće se odmah na raspoloženje Fabrici oružja NOV Jugoslavije radi kompletiranja. O ovome je izveštena Fabrika oružja u Kragujevcu aktom ovoga štaba pov. br. 129 od 31 decembra 1944 god.

— 10 cevi za bacače mina. Sa ovim materijalom postupiće se na isti način, kao i sa napred pomenutim cevima.

— 1 benzinska elektro-motorna pumpa — ispravna.

— 1 primopredajna radio-stanica skoro nova, bez lampi.

Naređeno je stručnom osoblju Komande aerodroma u Kraljevu da detaljno pregleda pomenutu radio-stanicu, da li se može usposobiti za upotrebu i o rezultatu izvestiti odmah ovaj štab.

— U vagonima na železničkoj stanici Kraljevo u blizini aerodroma ima nekoliko izgorelih avionskih motora, koji se mogu upotrebiti samo kao furda, pored ovoga u nekim vagonima ima raznog sitnog materijala, koji je ostao neoštećen.

— Pionirski alat. Ima veća količina. Ovaj alat je nabacan na gomilu i zapaljen od strane Nemaca, ali i pored ovoga nije sav upropašćen.

Na raščišćavanju terena, opravci zgrada i prikupljanju vazd. materijala radi 140 ratnih zarobljenika Italijana i 19 nižih stručnih radenika.

Dužnost komandanta aerodroma za sada vrši u Kraljevu drug Dragiša Grgurović, stariji vodnik, pored redovne dužnosti. Imenovani je naredjenjem Štaba Vazduhoplovstva NOV Jugoslavije br. 515 od 11 decembra t.g. određen za šefa meteorološke stanice na aerodromu u Kraljevu.

Meteorološka služba. — Meteorološka stanica na aerodromu u Kraljevu postavljena je. Ista će otpočeti rad čim se završi podizanje telefonske linije za vezu aerodroma sa poštom u Kraljevu. Ova linija se sada podiže i biće gotova kroz 2—3 dana. Sada se dovršavaju popravke zgrade gde će biti smeštena meteorološka stanica (stara zgrada uprave slagališta). Telefonska veza između Kraljeva i Kragujevca postoji, te će se na taj način meteorološki podaci iz Kraljeva, preko telefona, predavati Kragujevcu, a odavde (iz Kragujevca), preko radio-stanica Glavnog štaba NOV i PO Srbije, Štabu Vazduhoplovstva NOV Jugoslavije, po već ranije utvrđenom planu. Meteorološka stanica u Kraljevu raspolaže najpotrebnijim instrumentima za obavljanje vazduhoplovne meteor. službe.

Da bi se ubrzao rad na raščišćavanju i uređenju aerodroma u Nišu i Kraljevu, kao i prikupljanju vazduhoplovnog materijala, neophodno je potrebno da Štab Vazduhoplovstva NOV Jugoslavije dodeli pomenutim komandama aerodroma bar po 2 kamiona sa vozačima i pogonskim materijalom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

ZAST. NAČELNIKA VAZD. ODELJENJA,

kapetan,
Mil.³ D. Đurić s. r.

- ZAM. KOMANDANTA,

general-lajtnant,
Branko Poljanac s. r.

(M.P.)

³ Milivoj

BR. 185

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
3. JANUARA 1945. O PRATNJI LOVACA-BOMBARDERA 2.
ESKADRILE NOVJ PRI IZVIĐANJU KOMUNIKACIJE SA-
RAJEVO — TRAVNIK I O NAPADU NA ŽELEZNICKI SA-
OBRAĆAJ KOD BRADINE¹**

3.1.1945.g.

OPERACIJA BR. 227

Zadatak: Pratnja Harikena, oružano izviđanje **Sarajevo —
Travnik.**

Broj aviona: 4 Spitfajer V • Vreme letenja: 7 sati 20
Poleteli: 14.00 sa Visa minuta
Sleteli: 15.50 na Vis

Piloti: vođa potporučnik **Fabjanović Sime**
br. 2 „ **Rugi Luigi**
br. 3 zastavnik **Kovačić Mirko**
br. 4 „ **Vrabić Ciril**

Oblačnost 10/10 iznad cilja. Harikeni su bacili rakete na
žel. prugu kod **Bradine.**²

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/50—4, k. 1450. — Eskadrila nije dejstvovala od 29. decembra 1944. do 2. januara 1945. zbog nepovoljnih vremenskih prilika.

² Na pruzi Sarajevo — Konjic

BR. 186

IZVESTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
3. JANUARA 1945. O NAPADU NA ZELEZNICKU STANICU
U PODORAŠCU¹

3/1/1945 g.

Operacija br. 56 (sa Visa)

Zadatak: Napasti kamione na cesti **Sarajevo — Kaonth**² u
pratnji 4 Spitfajera.

Broj aviona: 4 Hurricana MK IV Ukupno vreme letenja: 6
Poletih: 13.40 čas. sati 20 min.

Sletoh: 15.15 čas. Ispaljeno: 16 rak. po 30 kg.
0 met.

Piloti: vođa por. Marinović
br. 2 zast. Klokočovnik
br. 3 zast. Antončić
br. 4 kap. Zdrajevski

Pošto rusu primetili nikakvo kretanje kamiona na datom
itinereru ispalili 16 raketa na alternativan cilj i to na železničku
stanicu **Podorašac**.³ Direktni pogodci su bih osmotreni na žele-
zničke zgrade, prugu i na oko 30 vagona koji su stajali na dva
sporedna koloseka. Zgrade i nekoliko vagona je bilo u plamenu
kada- su avioni napustili područje. Nije bilo p.a. vatre.

Naši gubitci: Ništa

Nepr. gubitci: Zel. zgrade, vagoni i pruga oštećeni.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/43—3, k. 1450. — Eskadrila nije dejstvovala od 29. decembra 1944. do 2. januara 1945. zbog nepovoljnih vremenskih prilika. — 29. decembra 1944. pošla su na izviđanje dva odeljenja po 6 aviona, ali su se morala da vrata zbog slabe vidljivosti (ti se letovi vode kao »operacija br. 54 i br. 55«).

² Vidi dok. br. 180, prim. 3.

³ Na pruzi Sarajevo — Konjic

BR. 187

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
4. JANUARA 1945. O IZVIĐANJU I OMETANJU SAOBRA-
ĆAJA NA KOMUNIKACIJI SARAJEVO — BUSOVACA¹**

4J.1945.g.

OPERACIJA BR. 228

Zadatak: Oružano izviđanje **Sarajevo — Busovača.**

Broj aviona: 3 Spitfajer V Vreme letenja: 4 sata 30
Poleteli: 09.30 iz Canne minuta
Sleteli: 11.00 u Canne

Piloti: vođa major **Ivanišević Đuro**
 br. 2 potporučnik **Delie Milan**
 br. 3 • zastavnik **Okanović Husein**

U 10.15 napadnuta kolona od oko 30 kamiona kod **Kiseljaka**. Zapaženo da su se 3 kamiona prevrnula u jarak. Jaka p.a. vatra od 20 mm.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 3 kamiona uništena, ostalo neosmotreno.

OPERACIJA BR. 229

Zadatak: Oružano izviđanje **Sarajevo — Busovača.**

Broj aviona: 4 Spitfajer V Vreme letenja: 9 sati 20
Poleteli: 10.00 iz Canne minuta
Sleteli: 12.20 u Canne

Piloti: vođa potporučnik **Fabjanović Šime**
 br. 2 „ **Rugi Luigi**
 br. 3 zastavnik **Kovačić Mirko**
 br. 4 „ **Vrabić Cyril**

U 11.10 časova severno od **Kiseljaka** napadnuta kolona od oko 20 kamiona. Kolona napadnuta bombama i topovskom i mitraljeskom vatrom.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 4 uništena i oko 6 oštećenih kamiona.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8(50—4, k. 1450.

BR. 188

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
4. JANUARA 1945. O NAPADU NA DRUMSKI SAOBRAĆAJ
NA KOMUNIKACIJI MOSTAR — SARAJEVO I O BOMBAR-
DOVANJU NEMAČKIH SNAGA U SELU GREPKU KOD NE-
VESINJA¹**

4/1/1945 g.

Operacija br. 57 (sa Visa)

Z a d a t a k: Napasti kolonu kamiona na putu **Mostar — Sara-
jevo.**

Broj aviona:	4 Hurricana MK IV	Ukupno vreme letenja:	6
Poleteli:	10.15 čas.	sati	40 min.
Sleteli:	11.55 čas.	Ispaljeno:	16 rak. po 30 kg 1300 met.

Piloti: vođa kap. Marinović
br. 2 zast. Klokočovnik
br. 3 zast. Antončić
br. 4 kap. Zdrajevski

Napali sa 14 raketa jednu kolonu od oko 7 većih kamiona koji su stajali na putu jedan uz drugi i to severno od **Jablanice**. Rakete pale među kamione, za koje se javlja da su svi oštećeni a nekoji verovatno uništeni. Lagana umerena p.t. vatra iz kolone. 2 rakete ispaljene na jednu lokomotivu sa 10 vagona u železničkoj stanici **Jablanica**. Veruje se da je lokomotiva oštećena. 3 aviona su zatim napali mitraljeskom vatrom istu lokomotivu i stanične zgrade bez osmotrenog rezultata. Lagana umerena p.a. vatra iz bližnje okoline **Jablanice**. Jedan avion pogođen i lagano oštećen. Vreme dobro.

Naši gubitci: Jedan avion lagano oštećen.

Nepr. gubitci: 7 velikih kamiona oštećenih, nekoliko od njih verovatno uništenih. Lokomotiva sa 10 vagona oštećena.

Operacija br. 58 (sa Visa)

Z a d a t a k: Napasti raketama koncentracije kamiona na putu **Sarajevo — Kaonth.**²

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/43—4, k. 1450.

² Vidi dok. br. 180, prim. 3.

Broj aviona: 3 Hurricana MK IV	Ukupno vreme letenja: 4
Poleteli: 14.15 čas.	sata 55 min.
Sleteli: 16.14 čas.	Ispalili: 12 raketa po 30 kg
	0 metaka

Piloti: vođa por. Marinović
br. 2 zast. Antončić
br. 3 vod. Završnik
br. 4 kap. Zdrajevski

Jedan avion se povratio u bazu ranije zbog kvara na motoru, ostali ispalili 12 raketa na jednu kolonu od oko 50 većih kamiona koji su stajali na putu okrenuti prema severu na otstojanju od 10—15 yady.³ Sve rakete u cilju. Dve velike vatre sa mnogo dima je bilo osmotreno uzduž čitave kolone. Lagana umerena vatra iz kolone. Vreme lepo.

Naši gubitci: 0

Nepr. gubitci: Neutvrđen broj velikih kamiona uništen i oštećen.

Operacija br. 23 — (iz Italije, Canne)

Z a d a t a k : Napasti skupa sa dva Hurricana iz 6 Squadrona⁴ barake u **Grepku** zapadno od grada **Nevesinja**.

Broj aviona: 4 Hurricana MK IV	Ukupno vreme letenja: 8
Poleteli: 10.35 čas.	sati 10 min;
Sleteli: 12.45 čas.	Ispaljeno: 16 rak. po 30 kg
	500 metaka

Piloti: vođa kap. Cenić
br. 2 vod. Krsnik
br. 3 kap. Jež
br. 4 ppor. Ratkovčić

Avioni se približili cilju sa severa u 11.35 čas. Nikakvih baraka nisu pronašli na datoj poziciji..Napali jednu veću dvospratnu zgradu i ostale kuće u selu sa 4 salve. Zgrada i još jedna kuća teško oštećene. Nije bilo flaka. Jedan avion pristao na Visu zbog kvara motora.

Idućih dana stigla u ovu jedinicu sledeća vijest:

U dvospratnoj zgradi je stanovalo oko 100 Nemaca, koji su skoro svi kod napada poginuli. Zgrada je još drugi dan go-

³ Engleska mera za dužinu (1 jard = 91,44 cm).

⁴ Šesti skvadron je bio u sastavu britanskog 281. vinga kao i 2. lovačka eskadrila NOVJ.

rela, izgleda da je bila puna materijala. To je navodno izjavio jedan nemački zarobljenik.

Naši gubitci: 0

Nepr. gubitci: Teško oštećene dve kuće, oko 100 neprijateljskih vojnika pobijenih ili ranjenih.

BR. 189

UGOVOR VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ I BRITANSKE VLADE OD 6. JANUARA 1945. O FORMIRANJU VAZDUHOPLOVNE BAZE KOD ZADRA ZA POTREBE SAVEZNIČKOG VAZDUHOPLOVSTVA¹

VRHOVNI ŠTAB
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA JUGOSLAVIJE

UGOVOR

1. U cilju pomaganja Narodno-oslobodilačke vojske Jugoslavije (NOVJ) u njenoj borbi protiv Nemaca u severnoj Jugoslaviji odlučeno je da se u oblasti Zadra uspostavi vazduhoplovna baza, koju će upotrebljavati jedinice Kraljevskog vazduhoplovstva (RAF) i Američkog vojnog vazduhoplovstva (USAAF²). Uspostavljanje i održavanje ove baze zahtevaće upotrebu zadarske luke od strane savezničkih ratnih i trgovačkih brodova. Svrha uspostavljanja vazduhoplovne baze jeste Olakšanje zajedničkih operacija za uništenje neprijatelja, i vazduhoplovne snage kao i ostale pomoćne snage biće povučene čim više ne budu potrebne za postizanje tog cilja.

2. Da bi se potpuno iskoristila prilika koju neprijatelj pruža svojim povlačenjem u severnu Jugoslaviju, slažemo se da radovi na izgrađivanju aerodroma u Zemuniku i pomoćnog u Prkosu odmah otpočnu; Inžinjerči za izgradnju aerodroma i potrebne jedinice za njegovo održanje biće prema tome odmah posiate u Zadar, isto kao i grupe vazduhoplovaca koje će se

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 24—1/1, k. 21.

² United State Army Air Force — Vojno (ratno) vazduhoplovstvo SAD

upotrebljavati za ponovno snabdevanje aviona gorivom i naoružanjem. Grupa američkog vazduhoplovnog osoblja također će se poslati i biće zaposlena kao pomoć avionima koji se spuštaju oštećeni na povratku sa napada na Nemačku.

3. Slažemo se da [će] se vazduhoplovne snage koje će se eventualno uspostaviti u Zadru sastojati od 6 lovačkih ili lovačko-bombarderskih eskadrila, među kojima i dve eskadrile NOVJ,³ jedne odbrambene lovačke eskadrile i 1 noćne lovačke napadačke eskadrile i pomoćnih jedinica, među kojima i jedinice za osluškivanje dolaska aviona. Celokupne savezničke vazduhoplovne snage sastojaće se od približno 3700 oficira i vojnika. Komandant vazduhoplovne baze biće član jugoslovenskog vazduhoplovstva. Ali snage sa baze biće pod operativnom kontrolom jednog oficira iz RAF-a.

4. Kao dodatak osoblju RAF-a biće zaposleno i nešto vojnog osoblja u oblasti Zadra radi održavanja i radova na izgradnji aerodroma, o čemu je reč u paragrafu 2. Također će biti mah odred za protivavionsku odbranu luke. Celokupan broj vojnog osoblja biće približno 3000 oficira i vojnika, i oni će biti pod komandom britanskog komandanta kopnenih snaga.

5. Prethodno će se poslati mala grupa da izvrši potrebne pripreme u mestu gde će se primiti snage. Toj grupi će komandanti i vlasti NOVJ pružiti svaku pomoć.

6. NOVJ će sa svoje strane dati potrebno obezbeđenje vazduhoplovnoj bazi i raznim pomoćnim jedinicama za slučaj neprijateljskog napada, izuzev protivavionske odbrane koju će dati britanske snage.

7. Slažemo se da se pruži svako olakšanje britanskim snagama za uspostavljanje sistema veze za vazduhoplovnu bazu.

8. Podrazumeva se da će britanske vlasti biti potpuno odgovorne za snabdevanje britanskih snaga koje one dovedu. Vlasti NOVJ će, međutim, dati svaku moguću pomoć britanskim snagama u pogledu smeštaja u operativnoj oblasti. Dalje se podrazumeva da se britanske snage, dok su potpuno odgovorne za svoju sopstvenu upravu, neće ni u kom pogledu mešati u civilnu upravu u toj oblasti.

9. Slažemo se da će se izvršenje ovog ugovora poveriti britanskim komandantima kopnenih i vazduhoplovnih snaga, koji će biti u tesnoj saradnji sa odgovarajućim komandantima NOVJ,

³ Reč je o 1. i 2. lovačkoj eskadrili NOVJ, koje su se nalazile u sastavu 281. vinga britanskog Balkanskog vazduhoplovstva.

koji će se naimenovati i koji će imati pismeno ovlaštenje da sarađuju sa savezničkim komandantima i da preduzimaju mere na tom sektoru u vezi sa sledećim pitanjima u njihovom delokrugu:

- a) jezgro u Zadru
- b) davanje vojnika NOVJ za stražarske dužnosti
- c) davanje radne snage na licu mesta kao i materijala
- d) upotreba lokalne telefonske mreže.

10. Ukoliko bi naše zajedničke operacije protiv neprijatelja zahtevale baziranje jačih savezničkih snaga u Jugoslaviji, to će biti predmet novog sporazuma.

6 januar 1945

Šef vojne misije V. Britanije	Vrhovni komandant NOV i PO
brigadni general	maršal Jugoslavije
F. ⁴ Maklen	J. B. Tito

⁴ Ficroj (Fitzroy)

BR. 190

**PREGLED BROJNOG STANJA LJUDSTVA 1. AEROBAZE 4.
KORPUSA NOVJ OD 7. JANUARA 1945. GODINE¹**

PRE'
socijalnog i nacionalnog sastava I aerobaze IV Ud.

Jedinica	Socijalni sastav							Nacionalni					
	Brojno stanje po spisku	Radnika	Seljaka	Intelektualaca	2itnika i sitnih trgovaca	Namještenika i srednjoškolaca	Vojnih lica	Polic., žandara i financa	Srba	Hrvata	Slovenaca	Crnogoraca	Muslimana
Štab baze	3	1	1			1			3				
Prištablje	6 ² 3	1	2 2	1			2		3 2	3		—	—
I četa	17 58	1 1	16 57						17 57				T
II četa	8 58		7 58			1			8 58				
Radni vod	1 10	1	10						1 10				—
Svega	35 128	4 1	26 127	1		2	2		32 127	3	—		T

Politkomesar:
Dragan Studen

S.F.

(M. P.)

Brojno stanje po spisku veće je od prošlog mjeseca za tri, tj. od 160 na 163, to su novoprimitljeni, u zadnjem nac. [ionalno] soc. [ijalnom] sastavu bilo je rukovodilaca 27 a sada 35, to su novopostavljeni naredbom, vidi naredbu ovog štaba broj 1 od 10/1—1945.

Politkomesar:
Studen

S.F.

(M. P.)

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/20, k. 435 A.

² U brojniku su prikazane starešine, a u nazivniku borci.

GLED
korpusa N.O.V. Jugoslavije³ za dan 7/1 1945 godine

sastav							Primjedbe
Talijana	Rusa	Jevreja	Mađjara	Čeha	Njemaca	Danaca	

— S.N. . Komandant, kapetan:
Madžarac Ljuban

— S.N. Komandant, kapetan:
Madžarac M. Ljuban

³ Prva aerobaza se nalazila na aerodromu Čemernica kod Topuškog (vidi dok. br. 173, primedba 2).

BR. 191

NAREDBA ŠTABA 11. VAZDUHOPLOVNE (LOVAČKE) DIVIZIJE NOVJ OD 7. JANUARA 1945. O POČETKU FUNKCIONISANJA ŠTABA DIVIZIJE I O ULASKU 111, 112. i 113. VAZDUHOPLOVNOG PUKA U SASTAV OVE DIVIZIJE¹

NAREDBA STR. POV. BR. 1

11 vazduhoplovne divizije N.O.V.J. za 7 januar 1945 god.

I.

Pod današnjim danom počinje funkcionisati Štab 11 vazduhoplovne divizije N.O.V.J.

U sastav ove divizije ulaze sledeće jedinice:

111 vazduhoplovni puk, sa sadanjim smeštajem u Novom Sadu, 112 vazduhoplovni puk, sa sadanjim smeštajem u Velikim Radnicima; 113 vazduhoplovni puk, sa sadanjim smeštajem u Rumi, 11 samostalna četa za vezu, sa sadanjim smeštajem u Rumi, i 11 pokretna aeroplanska radionica, sa sadanjim smeštajem u Rumi. Starešine napred navedenih jedinica obraćaće se ovome Štabu kao prvo pretpostavljenoj komandi i od ovog Štaba primiće naređenja.

II.

Ustrojiće jedinične spiskove u duplikatu, od kojih jedan primerak dostaviti ovom Štabu.

III.

Svakog 1, 11 i 21 u mesecu dostavljati ovome Štabu: brojna stanja za dotični dan i sve promene u rasporedu u toku proteklih deset dana.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamenik komandanta
vazd. major
Ars.² T. Boljević

¹ Kopija originala (pisana na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 10/8—4, k. 1450.

² Arsenije

Prilog br.2

НАРЕДБА СТР.ПОВ.БР.1

11 ваздухопловне дивизије Н.О.В.Ј. за 7 јануар 1945 го

I.

Под данашњим даном почиње функционисати Штаб 11 ваздухопловне дивизије Н.О.В.Ј.

У састав ове дивизије улазе следеће јединице:

111 ваздухопловни пук са садашњим смештајем у Новом Саду; 112 ваздухопловни пук са садашњим смештајем у Великим Радинцима; 113 ваздухопловни пук са садашњим смештајем у Руми; 11 самостална чета за везу са садашњим смештајем у Руми и 11 покретна аеропланска радионица са садашњим смештајем у Руми. Старешине напред наведених јединица обраћаће се овоме Штабу као прво претпостављеној команди и од овог Штаба примиће наређења.

II.

Устројне јединичне спискове у дубликату од којих један примерак доставити овом Штабу.

III.

Сваког 1, 11 и 21 у месецу достављати овоме штабу: бројна стања за дотични дан и све промене у распореду у току протеклих десет дана.

СИРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ!

Достављено:

111, 112, 113 вазд. пуку,
11 сам. чети за везу и
11 покретној аеропл. радионици.

Политички комесар
капетан
Зубичић с.р.

Заменик команданта
вазд. мајор
Арс. Т. Бољевих с.р.

Да је препис веран оригиналу, тврди и
о д а р а
За начелника оперативног
одељења
капетан



Dostavljeno:

111, 112, 113 vazd. puku,
11 sam. četi za vezu i
11 pokretnoj aeropl. radionici.

Politički komesar kapetan
Ljubiša Čurgus

Da je prepis veran originalu tvrdi i o v e r a v a :

Za načelnika operativnog odeljenja
kapetan

(M.P.)

BR. 192

**NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SRBIJE OD 9.
JANUARA 1945. KOMANDI AERODROMA NIŠ DA USPO-
STAVI METEOROLOŠKU STANICU U CARIBRODU¹**

GLAVNI ŠTAB NOV I PO SRBIJE
VAZDUHOPLOVNO ODELJENJE
Str. pov. v. br. 13
9. januara 1945 g.

Kopija

"

KOMANDI AERODROMA NIŠ

Veza Vaš radiogram od 9.1. 1945. god.

Shodno naređenju Štaba Vazduhoplovstva NOV Jugosla-
vije pov. br. 36 od 10X11. 1944. i naređenju ovoga štaba pov.
br. 64 od 13.XII. 1944. god, uspostavite odmah meteorološku
stanicu u Caribrodu. Meteor, podatke dostavljajte redovno za
potrebe Štaba Vazduhoplovstva NOVJ, po ranije utvrđenom
planu, kako je to regulisano naređenjem Štaba Vazduhoplov-
stva str. pov. br. 81 od 11. decembra 1944. god.

Za šefa meteorološke stanice u Caribrodu uputite druga
Stošića Aleksandra, a za drugog osmatrača u Caribrodu upuću-
jemo Vam druga Jovana Jovanovića.

¹ Kopija originala (pisana na mašini,-latinicom) u Arhivu VII, reg.
br. 10/1—4, k. 193.

Od Štaba Vazduhoplovstva tražili smo da Vam se odmah pošalje jedan barograf za meteorološku stanicu Caribrod. Takođe smo tražili da Vam se upute osmatrači sa barometrom i telefon, aparatom radi organizovanja meteor, stanice u Džepu.

O postavljenju meteor, stanica u Caribrodu i Džepu i o početku rada istih izvestite radiogramom ovaj Štab.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

ZAST. NAČELNIKA VAZD. ODELJENJA	ZA ŠTAB NAČELNIK ŠTABA
kapetan,	pukovnik
Mil. D. Đurić (M. P.)	Ratko Martinović

Prilog: meteor šifra br. 4. međunarodni meteorološki ključ i ručni dnevnik osmatranja.

Đurić

BR. 193

NAREDBA DELEGATA ŠTABA VAZDUHOPLOVSTVA NOVJ OD 10. JANUARA 1945. O FORMIRANJU AEROBAZE SINJ I O DUŽNOSTIMA STARESINA¹

NAREDBA POV. BR. 1.

delegata Štaba Vazduhoplovstva N.O.V.J. za 10 januar 1945 god.

I.

U vezi naređenja Štaba Vazduhoplovstva N.O.V.J. str. pov. br. 6 od 18.XI. 1944. god. formira se Aero-baza Sinj.

U vezi gornjeg naređenja i dobivenih direktiva, a na osnovu privremene formacije Komande Aerodroma, određuje se:

Za komandanta Aero-baze Sinj vazduhoplovni major vojni izviđač drug Slavik Boris, koji je naređenjem Štaba VIII. Korpusa upućen na službu na aerodrom Sinj. Drug major Slavik vršiti će ujedno dužnost šefa vazduhoplovnog pristaništa.

Za zamjenika komandanta druga Kevu Jakova.

Za političkog komesara druga Mamuzić Antu.

Za vršiti dužnost komandira aerodromske čete vodnika druga Rosandić Duju.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 3/2—3, k. 526.

BR. 194

**IZVEŠTAJ ŠTABA AEROBAZE SINJ OD 10. JANUARA 1945.
ŠTABU 8. KORPUSA NOVJ O FORMIRANJU AEROBAZE¹**

ŠTAB AERO-BAZE
pov. brj. služ.
U Sinju 10. januara 1945.

ŠTABU VIII. KORPUSA

Položaj

Izveštavamo drugarski Štab da je od danas organizirana Komanda Aero-baze Sinj, a u vezi naređenja Štaba Vazduhoplovstva str. pov. br. 6 od 18.XI. 1944, što se vidi po priloženoj naredbi.² Organizaciju je izvršio delegat Štaba Vazduhoplovstva major Boras Krešimir.

Sve izveštaje, bilo vojničke ih političke, u buduće ovaj Štab dostavljati će Štabu VIII. Korpusa, [kao] direktno prvopretpostavljenoj komandi, dok se detaljnije direktive ne dobiju od Štaba Vazduhoplovstva.

Političkog komesara nije potrebno slati, pošto je isti upućen od Komande mesta Sinj, za Štab aero-baze. Isti je drug Mamuzić Ante, prvoborac i iskusno političko lice.

U vezi usmenog traženja molimo da se rasporedi u ovu Komandu drug intendant, pošto je isti potreban zbog pravilnog funkcionisanja ekonomske službe.

Pre nekoliko dana dobili smo iz Splita radiostanicu sa svim priborom, te u vezi toga molimo taj Štab da nam se hitno upute dva radiotelegrafista i jedan šifrant, kako bi mogli odmah uspostaviti vezu sa tim Štabom i Štabom Vazduhoplovstva.

U 12. brigadi 26. divizije, koja se sada nalazi u Sinju, kod prateće čete III. bataljona, nalazi se drug Miličić Martin. Isti je stari vazduhoplovac i svršio je u bivšoj vojsci signalni kurs. Molimo taj Štab da izda naređenje da se isti uputi odmah u ovu bazu, pošto nam je kao signalist neophodno potreban jer ova baza za sada ne raspolaže ni sa jednim izučenim signahstom.

Nadalje izveštavamo da ova komanda ne raspolaže nikakvom literaturom, koja je ovde neophodno potrebna zbog izobrazbe drugova, te stoga molimo taj Štab da nam uputi po-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII. reg. br. 3/1—3, k. 526.

² Vidi dok. br. 193.

trebnu literaturu. Ako taj Štab ne može na vreme da nam dostavlja potrebnu literaturu, to molim da nam se odobri izvestan kredit, kako bi mogao ovaj Štab sam nabavljati potrebnu literaturu.

Pošto je ova komanda na snabdevanju kod tog Štaba, to molimo da nam se odobri hrana za sledeći mesec za 40 drugova i to od 27.1. do 27.11. 1945. godine. Osim toga molimo da se dostavi potrebna količina sapuna, duvana i sveca, pošto iste stvari ova Komanda do sada uopće nije dobila.

Molimo drugarski Štab da izda jedno generalno naređenje Slagalištu VIII. Korpusa u Splitu da u buduće snabdeva on bazu sa svim živežnim i odećnim potrebama, kako ne bi ova baza morala da se obraća Štabu VIII. Korpusa.

Pošto ovaj Štab ne raspolaže sa kancelarijskim materijalom, to molimo da se izda ovoj bazi potreban kancelarijski materijal jer je ovaj neophodno potreban.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomešar,
Mamuzić³

Komandant, major
Slavik Boris

five.P.)

³ Ante

BR. 195

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
16. JANUARA 1945. O NAPADU NA POMORSKI SAOBRA-
ĆAJ KOD JABLANCA¹**

16.1.1945. g.

OPERACIJA BR. 231

Zadatak: Bombardovanje brodova u zalivu Zavratnica kod Jablanca.

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 8 sati 20 minuta

Poleteli: 10.10 čas sa Visa

Sleteli: 12.15 „ na Vis

Piloti: vođa potporučnik **Srdanović Milan**

br. 2 zastavnik **Lošić Mehmedalija**

br. 3 „ **Radulović Radovan**

br. 4 „ **Semolić Marjan-**

U zalivu **Zavratnica** bombardovan jedan Siebel-Ferri. 4 bombe pale blizu broda, a ostale daleko promašile. **Na** ulazu u zaliv mitraljiran jedan jedrenjak.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 1 jedrenjak oštećen.

OPERACIJA BR. 232

Zadatak: Pratnja Harikena, napad na Siebel-Ferri u zalivu Zavratnica.

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 3 sata 50 minuta

Poleteli: 14.10 sa Visa

Sleteli: 16.05 na Vis

Piloti: vođa potporučnik **Srdanović Milan**

br. 2 zastavnik **Radulović Radovan**

Harikeni. su uništili r zapalili Siebel-Ferri.

¹ Original (pisan na mašini, latipicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/51—4, k. 1450. — Eskadrila nije dejstvovala od 5. do 15. januara 1945. zbog nepovoljnih vremenskih prilika. Jedino je 12. januara poletelo jedno odeljenje na izvidanje komunikacije Sarajevo—Zenica, ali nije ništa osmotrilo (taj se let vodi kao »operacija br. 230«).

BR. 196

IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD •
16/JANUARA 1945. O NAPADU NA POMORSKI SAOBRA-
ĆAJ KOD SENJA I O IZVIĐANJU" KOMUNIKACIJE MOS-
" TAR — SARAJEVO¹

16/1/1945 g.

Operacija br. 60 (*sa Visa*)

Z a d a t a k : Napasti brodovlje u zalivu Zavrtnica ispod Senja
u pratnji 4 Spitfajera.

Broj aviona:	4 Hurricana MK IV	Ukupno vreme
Poleteli:	10.10 čas.	letenja: 7 čas. 20 min.
Sleteli:	12.00 čas.	Ispaljeno: 16 rak. po 30 kg. 1300 mitr. met.

P i l o t i : Vođa por. Majcen
br. 2 vod. Krsnik
br. 3 por. Pepel
br. 4 zast. Todorović

Avioni su napali jedan Siebel Ferry na po puta uzduž se-
verne strane zaliva sa 16 bliskih promašaja. Nije bilo p. a. vatre.
Naši gubitci: 0

Nepr. gubitci: Siebel. Ferry oštećen.

Operacija br. 24 — (*iz Italije, Canne*)

Zadatak: Izviđanje puta i železničke pruge Mostar — Sarajevo.

Broj aviona:	4 Hurricana MK IV	Ukupno vreme
Poleteh:	iz Canne 10.25 čas.	letenja: 8 sati 20 min.
Sleteh:	na Vis 12.30 čas.	Ispaljeno: 16 rak. po 30 kg. 200 mitr. metaka

Počeli izviđanje severno od Mostara u 11.30' čas. i leteli
na datom itinereru do Konjica. 3 milje zapadno od Konjica
osmotrili jednu lokomotivu sa 7 do 8 vagona koja je išla u
pravcu juga. Ispalili na nju 16 raketa, od kojih je bilo osmo-
treno 6 direktnih pogodaka. Veruje se da je lokomotiva bila

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. fV45—4, k. 1450. — Eskadrila nije dejstvovala od 5. do 15. januara 1944. zbog nepovoljnih vremenskih uslova. Jedino je 12. januara jedna četvorka pokušala da izvrši zadatak, ali se morala da vrati zbog slabe vidljivosti — taj se let'vodi kao »operacija br. 59«.

oštećena pošto se zaustavila posle napada. "Velik stub dima primećen, 3;—4 vagona sigurno uništena. Umerena 20 i 40 mm p. a. vatra iz voza i **Konjica**. Gađanje tačno. Jedan avion je bio oštećen od jednog 20 mm zrna u desno krilo. "Vreme i vidljivost dobra, nad obalom ili unutra, sabije preko mora.

Naši gubitci: 1 avion oštećen.

Nepr. gubitci: 1 lokomotiva oštećena, 3—4 vagona uništena.

Piloti: vođa kap. Cenić
br. 2 vod. Završnik
br. 3 por. Rebula
br. 4 vod. Dvorski

Operacija br. 61 (sa Visa)

I br. 25 (Italija, Canne)

Z a d a t a k : Napasti jedan **Siebel Ferry** u zalivu **Zavratnica** kod **Jablanca**, koji je bio **već** verovatno oštećen u jutarnjem napadu u pratnji 2 Spitfajera.

Broj aviona: 4 Hurricana MK **IV** sa **Visa**

iz Canne

Poletih: 14.15 čas

Slelih: 16.00 čas na Vis

16.20 čas. u Canne

Ukupno vreme

letenja: 14 sati

Ispaljeno: 25 rak. po 30 kg
1100 mitr. met.

Piloti: vođa kap. Cenić
br. 2 por. Rebula
br. 3 por. Majcen
• br. 4 vod. Krsnik
br. 5 por. Pepel
br. 6 zast. Todorović
" br. 7 vod. Dvorski

Vođa kap. Cenić i br. 3 i br. 5 postigli 6—8 direktnih pogodaka na Siebel Ferry, nakon čega su usledile 2 eksplozije sa vatrom i mnogo dima i brod je, sav u plamenu, potonuo. Lagana p. a. sa okolnih brda. 3 aviona su posle napada produžili direktno u bazu u Itahji, 4 aviona sletih na Vis. Oblačnost 10/10 na 2.500 stopa,² vidljivost slaba.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Jedan Siebel Ferry uništen i potopljen.

² Engleska mera; 1 stopa = 30,48 cm

BR. 197

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ, OD
17. JANUARA 1945. O NAPADU NA POMORSKI SAOBRA-
ĆAJ KOD SENJA¹**

17. I. 1945. g.

OPERACIJA BR. 233

Zadatak: Pratnja Hàrikena, napad na brodove u zalivu **Za-
vratnica.**

Broj aviona: 3 Spitfajera V Vreme letenja: 6 sati

Poleteli: 10.00 Čas sa Visa

Sleteli: 12.00 „ na Vis

Piloti: vođa potporučnik **Srdanović** Milan
br. 2 zastavnik **Lošić** Mehmedalija
br. 3 „ **Šemolić** Marjan

Harikeni verovatno raketama pogodili Siebel-Ferri. Spit-
fajeri verovatno pogodili cilj sa dve bombe. Osmatranje teško
radi strmih obala zaliva.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br.
8/51—4, k. 1450.

BR. 198

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
17. JANUARA 1945. O NAPADU NA POMORSKI SAOBRAĆAJ
KOD SENJA¹**

17/1/1945 g.

Operacija br. 62 (sa Visa)

Z a d a t a k : Napasti još jedan Siebel Ferry u zalivu **Zavratnica**.

Broj aviona: 4 Hurricana MK IV Ukupno vreme

Poleteli: 09.55 čas. letenja: 6 čas. 40 min.

Sleteli: 11.35 „ Ispaljeno: 16 rak. po 30 kg
720 mitr. met.

Piloti: vođa por. Majcen

br. 2 vod. Krsnik

br. 3 por. Pepel

br. 4 zast. Todorović

Radi svog oblika je Siebel Ferry bio u prijašnjoj operaciji zamjenjen sa jednom željeznom platformom sličnog oblika, na koji je bilo ispaljeno 4 rakete i objekat je potopljen. Kod ulaza u zaliv pronađen je jedan veliki trabakul sa 2 jarbola, dužine oko 50 metara. Više direktnih pogodaka osmotreno na brodu, brzo iščezao u oblacima dima, kasnija izviđanja utvrdila da je brod potopljen.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Jedan trabakul sa 2 jarbola dužine oko 50 metara potopljen.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu Vii, reg. br. .
ä/46—4, k. 1450.

45

16

ŠTAB VAZDUHOPLOVSTVA
N. R. V. JUŽOSLAVIJE

Pov. broj: 184

ŠTABU 42 VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE

U cilju objedinjavanja komandovanja i uvođenja red
i discipline, a pošto su naše letačke jedinice udaljene od Štaba vazduh.
plovstva, do daljnjeg će Štabovi 11 vazd. divizije i 9 oblasne vazd. baza
biti potčinjeni Štabu 42 vazd. divizije.

Štab 42 vazd. divizije staraće se da se izvrši pravi
popuna i formiranje, svih naših jedinica u sastavu 42, 11 vazd. divizije
i 9 oblasne vazd. baze.

SMRT FAŠIZMU-SLOBODA NARODU!

Z a š t a b:

ZA POLITKOMEŠARA
POTPUKOVNIK

KOMANDANT
GENERAL-MAJOR

Dostavljeno Štabu:
42, 11 vazd. divizije i
9 vazd. oblasne baze.

0045

Uputstvo kao
akcija

Da Mirad
Korovnik Mirada Kacina

Mirad Kacina

BR. 199

NAREĐENJE ŠTABA VAZDUHOPLOVSTVA NOVJ OD 17. JANUARA 1945. O OPERATIVNOM POTCINJAVANJU ŠTABOVA 11. VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE I 9. OBLASNE VAZDUHOPLOVNE BAZE ŠTABU 42. VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE¹

ŠTAB VAZDUHOPLOVSTVA
N.O.V. JUGOSLAVIJE
Str. Pov. Broj 23
17.1 1945.

STROGO POVERLJIVO

ŠTABU 42. VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE

U cilju objedinjavanja komandovanja i uvođenja reda i discipline, a pošto su naše letачke jedinice udaljene od štaba vazduhoplovstva,² do daljeg će štabovi 11. vazd. divizije i 9. oblasne vazd. baze biti potčinjeni štabu 42. vazd. divizije.

Štab 42. vazd. divizije Starace se da se izvrši pravilna popuna i formiranje svih naših jedinica u sastavu 42. i 11. vazd. divizije i 9. oblasne vazd. baze.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab :

ZA POLITKOMESARA
POTPUKOVNIK

(M, P.)

KOMANDANT
GENERAL-MAJOR
Pire

Dostavljeno: štabu
42, 11. vazd. divizije i
9. vazd. oblasne baze.

„

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 3/7, k. 1466 I.

² U januaru 1945. vazduhoplovne jedinice su bile dislocirane ovako:
— U Rumi Štab 11. vazduhoplovne (lovačke) divizije i 113. lovačld vazduhoplovni puk 11. vazduhoplovne divizije;
— u Novom Sadu 111. lovački vazduhoplovni puk 11. vazduhoplovne divizije, 422, i 423. jurišni vazduhoplovni puk 42. vazduhoplovne divizije i Štab 42. vazduhoplovne divizije;
— u Velikim Radincima dve éskadrile 112. lovačkog puka 11. vazduhoplovne divizije;
— u Zemunu jedna eskadrila 112. lovačkog puka;
— u Laćarku (do 18. januara) i u Krnješevcima (od 18. januara) 421. jurišni puk 42. vazduhoplovne divizije;
- — u Zemunu Štab Vazduhoplovstva NOVJ. (Vidi Arhiv VII, reg. br. 5/4—6, k. 1450 A, reg. br. 26(^2, k. 1454).

BR. 200

NAREĐENJE ŠTABA VAZDUHOPLOVSTVA NOVJ OD 18. JANUARA 1945. KOMANDANTU 42. VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE DA TEHNIČKO OSOBLJE SVOJE DIVIZIJE UPOZNA SA ORGANIZACIJOM RADA SOVJETSKE RADIONICE ZA OPRAVKU AVIONSKIH MOTORA¹

ŠTAB VAZDUHOPLOVSTVA
N.O.V. JUGOSLAVIJE
Broj 275
18.1. 1945. g.

KOMANDANTU 42. VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE

U Petrovgradu se u ovom momentu nalazi armijska radionica za opravke motora vazduhoplovstva Crvene armije. Stab baze će morati u najskorijem vremenu organizovati opravku avionskih motora tipova avijacije SSSR te je zato **neophodno** da se sa karakterom, načinom rada i materijalom te radionice naše osoblje upozna.

Radi toga postupiti po sledećem:

1.) Izdejsstvovaū od đenerala Vitruka² dozvolu i uputiti akt za pomenutu radionicu i to za:

- a) Inžinjera divizije Mijandžića Mihaila.
- b) Inžinjera Mihailovića Rodoljuba.
- v) Inžinjera Popovića Svetozara.

Ovaj poslednji biće upućen iz Pančeva direktno u Petrovgrad. Uputiti ih odmah, još 22. ov. m.

Sa našim inžinjerima da pođe inžinjer major Konjkov ili neko drugi da ih uvede.

2.) Bavljenje inžinjera Mijandžića 1 dan a ostalih 10 dana.

3.) Inžinjer Mihailović poneće sobom uputstva za rad.

4.) U toku rada po potrebi stupiti u telefonsku vezu bilo sa Štabom [vazduhoplovstva] (Tehničkim odeljenjem) ili sa Štabom 42. divizije (inžinjerom) radi omogućavanja upućivanja drugog stručnog osoblja.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 2/9, k. 1466 I.

² Andrej NiMforovič Vitruk(AH^peū HnKMc5opoBPra BHTpyK) sovjetski getieral-major avijacije, heroj Sovjetskog" Saveza i narodni heroj Jugoslavije, komandant sovjetske 10. jurišne gardijske divizije, odnosno prema jugoslovenskoj formaciji — 42. vazduhoplovne jurišne divizije. Umro 2. juna 1946. u "SSSR.

5.) Za stan i hranu pomenutih da se organizuje na licu mesta u Petrovgradu.

6.) Ako bavljenje treba da se produži izvestiće blagovremeno radi produženja. Po završenom poslu podneti iscrpan izveštaj.

7.) Po završenom poslu inženjer Mihailović da ostane u Štabu Divizije a inženjer Popović da dođe na referat u Štab Vazduhoplovstva sa izveštajem.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

ZA POLIT. KOMESARA
potpukovnik,
si. otsutan

KOMANDANT
general-major,
F. Pire

(M. P.)

BR. 201

IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD 18. JANUARA 1945. O PRATNJI LOVACA-BOMBARDERA 2. ESKADRILE NOVJ PRI IZVIĐANJU KOMUNIKACIJE SA- RAJEVO — ZENICA¹

18. I. 1945. g.

OPERACIJA BR. 234

Zadatak: Pratnja Harikena, oružano izviđanje **Sarajevo — Zenica.**

Broj aviona: 1 Spitfajer V Vreme letenja: 2 sata 15 minuta
Poletio: 10.00 čas sa Visa
Sleteo 12.15 „ na Vis

Pilot: zastavnik **Lošić** Mehmedalija

Oblaci 10/10 nad ciljem. Kroz rupu u oblacima napadnuta **kod Jablanice**² grupa od 15 železničkih vagona. Vagoni zapaljeni i uništeni.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/51—4, k. 1450. '

² Na pruzi Mostar—Konjic " " ; ..

BR. 202

IZVESTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
18. JANUARA 1945. O NAPADU NA ZELEZNICKU STANICU
U LISIČIĆIMA¹

18/1/1945.g.

Operacija br. 63 (sa Visa)

Z a d a t a k: Oružano izviđanje puta i željezničke pruge **Mo-**
star — Sarajevo — Zenica u pratnji **1** Spitfajera.

Broj aviona: **4** Hurricana MK IV Ukupno vreme letenja:

Poleteli: **10.50 čas.** **8** sati

Sleteli: 12.50 „ Ispaljeno: **16 rak. po 30 kg**
0 mitr. met.

Piloti: vođa por: Majcen

br. 2 vod. Krsnik

br. 3 por. Pepel

br. **4 zast.** Todorović

Nikakovo kretanje ni na putu, ni željezničkoj pruži [nije] osmotreno sve do **Konjica**. Radi **10/10** oblaka severno od **Konjica**, avioni okrenuli u povratan kurs i ispalili 16 raketa na oko 20 teretnih vagona na željezničkoj stanici **Lisičići**.² Osmotreno 7 direktnih pogodaka i više bliskih promašaja u vagone i glavni i sporedni kolosek.

Naši gubici: **0**

Nepr. gubici: **10** teretnih vagona verovatno uništeno, glavni i sporedni kolosek oštećen.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/47—4, k. 1450.

- Na pruži Mostar—Sarajevo; posle oslobođenja zemlje potopljeno stvaranjem veštačkog jezera nakon izgradnje brane kod Jablanice.

BE. 203

IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
19. JANUARA 1945. O NAPADU NA LUKU U JABLANCU¹

19 (1) 1945. g.

Operacija br. 64 (sa *Visa*)

Z a d a t a k : Napasti 2 broda na otoku Krku (po pbdacima iz
mornarice) u pratnji 2 Spitfajera.

Broj aviona:	4 Hurricana MK IV	Ukupno vreme
Poleteli:	13.15 čas,	letenja: 6 sati 20 min.
Sleteli:	14.50 „	Ispaljeno: 16 rak. po 30 kg 200 mitr. met.

Piloti: vođa por. Majcen
br. 2 por. Pepel
br. 3 vod. Krsnik
br. 4 zast. Tođorović

Vidljivost u Podgorskom kanalu 4 milje sa laganom kišom, severno od Raba vidljivost 0 sa jakom kišom. Zadatak nije mogao biti izvršen. 16 raketa ispaljeno na dokove u luci Jablanac. Osmotreno da su javljanja o potonulim objektima iz prijašnjih operacija tačna.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 0

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/47—4, k. 1450.

BR. 204

IZVEŠTAJ ŠTABA 10. JURIŠNE VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE OD 20. JANUARA 1945. ZAMENIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ O NAPADIMA GRUPE VAZDUHOPLOVNDH DIVIZIJA NA NEMACKO-USTASKE SNAGE NA PROSTORIJI NOVAK-BAPSKA — ŠID — TOVARNIK — LOVAŠ — NIJEMCI — ČAKOVCI — SOTIN — OROLIK¹

OPERATIVNI IZVEŠTAJ BR. 1

Štaba 10 GV. ŠAVK ordena Kutuzova i Suvorova divizije.²

20.1. 1945 u Beogradu u 18 časova (po jugoslovenskom vremenu). Karta-sekcija Novi Sad 1 : 200.000.

Zastupniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i POJ
general-lajtnantu **Terziću**.³

U vremenu 17, 18 i 19. I. 1945 avijaciona grupa general-majora avijacije, heroja Sovjetskog Saveza **Vitruka**,⁴ izvršila je

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u' Arhivu VII, reg. br. 1—1/4, k. 22.

² Štab 10. gardijske jurišne voronješko-kijevske vazduhoplovne divizije odlikovane ordenom Kutuzova i Suvorova (10. rsap^eiicKaH iirrypMOBaH EopoHejKCKo-KneBCKan aBKarp«DHHaH opseHa KyTy30Ba H CyBopoBa TiWBvavm).

³ Velimir

⁴ Štabu sovjetske 10. jurišne vazduhoplovne divizije bio je operativno potčinjen Štab sovjetske 236. lovačke vazduhoplovne lavovske divizije odlikovane ordenom Crvene zastave (236. MCIPESITEJBHAF 3BM-aijMOHHan JifcBOBCKaa EapcH03HaMeHHan HHBM3HH). Obe divizije su činile tzv. Vazduhoplovnu grupu »Vitruk« ili Grupu vazduhoplovnih divizija (naziv »Vitruk« grupa je nosila po komandantu 10. divizije). Zbog takve situacije operativni izveštaji Štaba 10. divizije obuhvataju i borbenu aktivnost 236. lovačke divizije. Obe su divizije učestvovalе, u sastavu sovjetske 17. vazduhoplovne armije, u operacijama za oslobodenje istočne Srbije i Beograda. Posle oslobodenja Beograda, a na osnovu već ranije zaključenog sporazuma između Vrhovnog komandanta NOV i POJ maršala Tita i komandanta 3. ukrajinskog fronta Crvene armije maršala P. I. Tolbuhina u Beloj Crkvi 16. oktobra 1944. o predaji ovih divizija Narodnooslobodilačkoj vojsci Jugoslavije (KOJICKTHB aBTopoB, COBETCKHE BOOPYZKEHME CHIM B 6op6 3a OCOBOACHEHME HAPOFIOB IOpo-rcjaBMH, MockBa, 1960, str. 50), divizije su upućene na sremski front. Dejstvovalе su isključivo za potrebe NOVJ a na osnovu zahteva Vrhovnog štaba NOV i POJ odnosno kasnije Generalštaba JA i štabova 1, 2. i 3. jugoslovenske armije. Bilo je utanačeno da se uz sovjetske štabove i jedinice formiraju, što pre, i jugoslovenski štabovi i jedinice (eska-drije, pukovi i divizije) koji treba da se što brže osposobe za borbena dejstva i koji će sačinjavati osnovu budućeg jugoslovenskog ratnog vazduhoplovstva. Sovjetski štabovi i ostali starešinski i tehnički kadar

naporne i neprekidne bojne letove po grupama 2, 3 i 4 aviona u rejonima: Novak Bapska — Sid — Tovarnik — Lovaš — Nijemci — Čakovci — Sotin — Orolik i dr., i vršila izviđanja drumova, cesta, železničkih pruga i naseljenih mesta.

Za tri dana izvršeno je 493 uspešnih bojnih letova.

Prema izjavi komandanta I armije general-lajtnanta Peka Dapčevića, -naši »Štormoviki«⁵ odigrah su važnu ulogu u zadržavanju neprijateljskog nastupanja. Za ovaj period uništena je

su postali instruktori u jugoslovenskim štabovima i u tek formiranim jedinicama. Tako je uz svaku sovjetsku komandu eskadrile, štab puka i divizije, štabove vazduhoplovnih bataljona i štab vazduhoplovne baze, odnosno uz jedinice — eskadrile, pukove, divizije, vazduhoplovne bataljone i vazduhoplovnju bazu, postojao i delovao kao »dublji« jugoslovenski odgovarajući komandni organ ili jedinica. Sve do kraja rata Sovjeti su zadržali nazive svojih štabova i jedinica. Tako su zajedno radili i dejstvovali: Štab sovjetske Vazduhoplovne grupe »Vitruk« i Operativni štab jugoslovenske Grupe vazduhoplovnih divizija (od 17. marta 1945); Štab sovjetske 10. gardijske jurišne divizije i Štab jugoslovenske 42. vazduhoplovne divizije; Štab sovjetske 236. lovačke divizije i Štab jugoslovenske 11. vazduhoplovne divizije; štabovi sovjetskog 165, 166. i 167. jurišnog puka i štabovi jugoslovenskog 421, 422. i 423. vazduhoplovnog puka; štabovi sovjetskog 117, 267. i 168. lovačkog puka i štabovi jugoslovenskog 111, 112. i 113. vazduhoplovnog puka; štabovi sovjetskog 167, 405, 443, 816. i 907. bataljona aerodromskog opsluživanja i štabovi jugoslovenskog 910, 911, 913, 78. i 79. bataljona aerodromske službe; Štab sovjetske 9. rejonske vazduhoplovne baze i Štab jugoslovenske 9. oblasne vazduhoplovne baze (vidi dok. br. 181 i bojnu relaciju Štaba Grupe vazduhoplovnih divizija u Arhivu VII, reg. br. 2/4, k. 1450 i reg. br. 4/4, k. 1450).

Redakcija se, zbog takve situacije, odlučila za objavljivanje dnevnih operativnih izveštaja 10. jurišne gardijske divizije iz sledećih razloga: ovi izveštaji obuhvataju borbeni rad, ne samo sovjetskih, već i jugoslovenskih posada obeju divizija, dok operativni izveštaji jugoslovenskih štabova pukova i divizija kao i Štaba Grupe vazduhoplovnih divizija sadrže podatke o dejstvima samo svojih (jugoslovenskih) posada. Objavljujući izveštaje 10. gardijske divizije čitalac će moći da stekne celovitiji uvid u rad i jugoslovenskih i sovjetskih posada, odnosno jedinica a koje su dejstvovale jedino za potrebe 1, 2. i 3. jugoslovenske armije i na jugoslovenskoj teritoriji. Redakcija je smatrala da će takvo objavljivanje biti korisnije, pogotovu što dnevne izveštaje 10. jurišne divizije nadopunjuju i upotpunjuju mesečni operativni izveštaji jugoslovenskih štabova pukova i divizija i Štaba Grupe vazduhoplovnih divizija (objavljeni u ovoj knjizi). Iz tih će izveštaja čitalac moći da se pobliže upozna sa radom i dejstvima jugoslovenskog vazduhoplovnog ljudstva. O borbenom radu jugoslovenskih jedinica vidi i operativne dnevne izveštaje štabova pukova i divizija u Arhivu VII, f. 9, k. 1466 I; f. 6, k. 1466; f. 1, k. 1461; f. 1, k. 1462; f. 2 i f. 3, k. 1460; f. 4, k. 1455; f. 1, f. 3 i f. 4, k. 1450.

Andrej Nikiforovič Vitruk, tada komandant sovjetske 10. jurišne divizije i Vazduhoplovne grupe »Vitruk«.

³ Jurišni avion sovjetske proizvodnje »11-2« (iljušin).

i onesposobljena velika količina žive sile neprijatelja i njegove tehnike. Neprijatelju su naneseni veliki gubici, radi čega je zaustavljeno njegovo napredovanje u međurečju Dunava i Save.⁶

SMRT NEMAČKIM OSVAJAČIMA!

Vitruk
Artemjev

Pretstavnik vazduhoplovne grupe
» V I T R U K «
gardiski major,
(Tatarineevl
Tatarincev

⁶ U međurečju Save i Dunava nalazio se napram 1. jugoslovenskoj armiji nemački 34. armijski korpus (117. i 41. divizija i 7. SS divizija). Nemci su 3. januara 1945. prešli u napad na pravcu Otok — Komletinci — Nijemci sa ciljem da odbace 1. armiju što dalje od železničke pruge Brčko—Vinkovci. Nemačke snage su uspele da potisnu jedinice 1. armije i da 17. januara zauzmu Šid, ali su dva dana kasnije morale da ga napuste pošto je usledila protivofanziva 1. armije i da pređu u odbranu na liniji Mohovo—Tovarnik—Tlinci—r. Bosut—Batrovci. U borbama protiv nemačkih snaga sadejstvovala su jedinicama 1. armije vazduhoplovne divizije. Za uspešno sadejstvo avijacije sa kopnenim snagama NOVJ, komandant 1. armije general-lajtnat Peko Dapčević izdao je ovakvu pohvalnu naredbu:

»1. — 19. I 45. dejstvom naše avijacije neprijatelj je bio paralizovan i zaustavljen na svima sektorima 1. armije NOVJ.

2. — General-lajtnant Peko Dapčević rad avijacije je ocenio »odlično«.

3. — Konkretno uništeno: sev. od s. Vašice jedna -baterija od 105 mm; u Šidu razrušeno slagalište municije; u Novak Bapska razbijeno do jedna četa pešadije, uništeno šest vozila.

Na putu Šid—Berkasovo rasturena pešadija i uništeno šest vozila.

Na putu Šaregrad—Mohovo rasturen i delimično uništen bataljon pešadije sa teškim gubicima i spaljena 2 automobila.

Na putu Šid—Tovarnik uništena 2 automobila i pet vozila.

Na putu Tovarnik—Sotin stvoren jedan požar.

Peko Dapčević«

(Arhiv Vn, reg. br. 7/1, k. 1466).

BR. 205 ,

IZVEŠTAJ ŠTABA 10. JURIŠNE VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE OD 20. JANUARA 1945. ZAMENIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ O IZVIĐANJU REJONA ADAŠEVCI, SID, TOVARNIK, NIJEMCI, NOVAK-BAPSKA, MOHOVO, PUTA MOHOVO — DALJ I O NAPADU NA NEMAČKE SNAGE NA PROSTORU MOHOVO — ŠID¹

OPERATIVNI IZVEŠTAJ BR. 2

Štaba 10 GV. ŠAVK ordena Kutuzova i Suvorova divizije

20. I. 1945 godine u Beogradu u 18 časova (po jugoslovenskom vremenu). Karta-sekcija Novi Sad 1 : 200.000.

Zastupniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i POJ general-lajtnantu **Terziću**

U vremenu od 8,05—8,30 časova neposrednog izviđanja iz aviona na jugo-zapadnoj ivici sela Adaševci² primećeno oko 20 vojnika neprijatelja. Isti su u malim grupama išli prema selu Batrovei.³

Severno od Šida primećeni su sveži tragovi tenkova; tenkovi nisu primećeni.

U vremenu od 8,37—9,00 časova primećeno u selu Tovarniku prikupljanje neprijateljske pešadije; količina nije ustanovljena. U Nijemcima⁴ osmotreno oko 50 neprijateljskih vojnika, drum Sotin — Tovarnik prazan.

U vremenu od 13—13,10 časova primećeni su neprijateljski rovovi, koji se protežu od zapadne ivice Šida do zapadne ivice sela M. Vašica.

U vremenu od 13,08—14,20 časova primećena je jedna neprijateljska baterija poljske artiljerije u prostoru kod kote 115 (severno od Sida). Na severnoj ivici sela Novak Bapska primećena je jedna neprijateljska baterija bacača.

U vremenu od 15,08—15,32 časova izviđajući sa visine 300—600 metara drum Mohovo — Dalj pored reke Dunava nije primećeno nikakvo prikupljanje ni pokreti neprijateljskih snaga. U selu Borovo primećeno je: 2 automobila i 6 kola u kretanju pravcem ka Sotinu.

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu 'VII, reg. br. 1/1—4, k. 22.

² Pet km južno od Sida

³ Četrnaest km jugozapadno od Šida

⁴ Sedamnaest km zapadno od Sida

U vremenu od 14,15—15,35 časova avioni koji su vršili bombardovanje i mitraljiranje primetili su u selu Novak Bapska⁵ 4 automobila i manje pokrete pešadije; u selu Mohovo primećeno je oko 50 neprijateljskih vojnika; oko jedan i po kilometar zapadno od sela Mohovo primećeni su rovovi posednuti sa malim brojem neprijateljskih vojnika.

Na dan 20. I. 1945 godine avijaciona grupa Vitruka dejstvovala je prilikom razbijanja neprijateljskog napada uništavajući neprijateljsku artiljeriju, tenkove, kamione i živu silu u prostoru Sotin, Mohovo, Lovaš, Novak Bapska, Šid, >Ilinci, Tovarnik. Izvršena su 62 bojna leta. Uništeno je i oštećeno: 24 automobila, 12 kola; ućutkano 10 poljskih topova; dignuta u vazduh 2 skladišta municije; od razbijenih automobila primećeno je 10 požara. Sa bombama su zasuta 4 tenka. Jutarnji letovi su izvedeni u teškim vremenskim prilikama (padanje snega, magla itd).

Vitruk
Artemjev

Pretstavnik vazd. grupe
. VITRUK
gardiski major,
(Tatarincev)
Tatarincev

³ Osam km severno od Sida

BR. 206

IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
22. JANUARA 1945. O PRATNJI LOVACA-BÓMBÁRDERÀ 2.
ESKADRILE NOVJ PRI IZVIĐANJU KOMUNIKACIJE SA-
RAJEVO — ZENICA I O NAPADU NA NEMACKI BROD
KOD OTOKA RABA¹

22.1. 1945. g.

OPERACIJA BR. 236

Zadatak: Pratlja Harikena, oružano izviđanje Sarajevo — Ze-
nica.

Broj aviona: 3 Spitfajera V Vreme letenja: 4 sata
Poleteli: 10.05 čas sa Visa
Sleteli: 11.25 „ na Vis

Piloti: vođa zastavnik Radulović Radovan
br. 2 zastavnik Lošić Mehmedalija
br. 3 potporučnik Srdanović Milan

Oblaci 10/10 nad ciljem. Kroz rupu u oblacima bombardovan.
most kod Jablanice. Sve bombe promašile radi jakog-ba-
canja².

OPERACIJA BR 237

Zadatak: Bombardovanje broda od 2000 tona kod otoka Raba.

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 3 sata 40 minuta
Poleteli: 14.00 čas sa Visa
Sleteli: 15.50 „ na Vis

Piloti: vođa potporučnik Srdanović Milan
br. 2 zastavnik Radulović Radovan

Sve bombe promašile cilj (2 bombe pored broda).

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/52—4, k. 1450. — Eskadrila nije dejstvovala 20. i 21. januara 1945. zbog nepovoljnih vremenskih prilika; 19. januara poletelo je samo jedno odeljenje na izviđanje otoka Krka; ništa nije osmotrilo (taj se let vodi kao »operacija br. 235«).

² Misli se na bacanje aviona usled jakih vazdušnih strujanja.

BR. 207

IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
22. JANUARA 1945. O IZVIĐANJU KOMUNIKACIJE MOS-
TAR — SARAJEVO I O NAPADU NA BRODOVE KOD OTO-
KA RABA¹

22/1/1945 g.

Operacija br. 65 (sa Visa)

Z a d a t a k : Oružano izviđanje puta i željezničke pruge: **Mo-
star — Sarajevo** — Zenica u pratnji 3 Spitfajera.

Broj aviona:	4 Hurricana MK IV	Ukupno vreme
Poleteli:	10.07 čas.	letenja: 6 sati 15 min.
Sleteli:	11.25 „	Ispaljeno: 16 rak. po 30 kg : 0 mitr. met.

Piloti: **voda** por. Majcen
br. 2 vod. Krsnik
br. 3 kap. Jež
br. 4 por. Pepel

Nikakvo kretanje [nije] osmotreno na itinereru, napali je-
dan željeznički most, ali ga nisu pogodili, jer je bilo jako ba-
canje u vazduhu, prebacili, a rakete su pale severno od mosta na
železnički kolosek i oštetili prugu. Nije bilo p.a. vatre.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: željeznička pruga oštećena.

Operacija br. 66 (sa Visa)

Z a d a t a k : Oružano izviđanje **Podgorski kanal** u pratnji 2
Spitfajera od 352. Skvadrona² i napasti bilo koji
cilj, koji bi bio javljen od 4 engleska Spitfajera
MK IX (med. obalna snaga), na oružanom izvi-
đanju 20 minuta ispred njih.

Broj aviona:	4 Hurricana MK IV	Ukupno vreme letenja:
Poleteh:	14.08 čas.	8 sati
Sleteh:	16.07 „	Ispaljeno: 16 rak. po 30 kg v : 400 mitr. met.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br.
9/48—4, k. 1450. — Eska'drila nije dejstvovala 20. i 21. januara 1945
zbog nepovoljnih vremenskih prilika.

² Reč je o 1. lovačkoj eskadrili NOVJ (352. skvadron je engleski
naziv za 1. eskadrilu).

Piloti: vođa por. Majcen
br. 2 vod. Krsnik
br. 3 kap. Jež
br. 4 por. Pepel

Radi slabe radioveze u vazduhu avioni su leteli do **Raba**, mesto do **Jablanca**, gde su engleski Spitfajeri napali 2 trabakula bez rezultata. U jednoj uvalici u zalivu Sv. Eufemije na otoku **Rabu** pronašli jedan trgovački brod od 2000 **tona**, **za** koga se ranije utvrdilo da je to motorni brod, od svega 1000 tona. Ispalilo se na njega 16 raketa, od kojih je 12 bilo bliskih promašaja od 6—7 metara prebačeno. Laka p.a. vatra iz blizine.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: neutvrđeno.

BR. 208

IZVESTAJ ŠTABA 10. JURIŠNE VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE OD 22. JANUARA 1945. ZAMENIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ O IZVIĐANJU I NAPADIMA GRUPE VAZDUHOPLOVNIH DIVIZIJA NA NEMACKE I USTAŠKE SNAGE NA PROSTORIJI ŠID — MOHOVO — LOVAŠ — TOVARNIK¹

ZASTUPNIKU NAČELNIKA GENERAL-LAJTNANTU
T E E Z I C U

OPERATIVNI IZVEŠTAJ BROJ 3

Štaba 10 GV. SAVK ordena Kutuzova i Suvorova divizije

22.1.1945 godine u Beogradu u 18 časova (po jugoslovenskom vremenu)

Karta-sekcija Novi Sad 1:200.000

1. Avijaciona grupa Vitruk u toku dana 21 i 22. I izvršila je izviđanja i borbena dejstva u pojasu, čija desna granica je linija Mohovo — Sotin — Vukovar — Osijek — Donji Miholjaj — Virovitica, a leva granica: Batrovci — Otok — Vinkovci — Našice. Bombardovanjem i mitraljiranjem dejstvovala je i uni-

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg br. 1/4, k. 22.

štila neprijateljsku tehniku i živu silu u rejonu Sid, Mohovo, Lovaš, Tovarnik, Nijemci.

58 11-2 izvršili su 70 uspešnih borbenih letova, 16 Jak-1 izvršili su 16 borbenih letova. Svega izvršeno 86 uspešnih borbenih letova. Piloti su izvršili letove sa hrabrošću i istrajnošću, nasuprot teškim vremenskim prilikama.

Sadejstvom sa I armijom general-lajtnanta Peka Dapčevića i potpomaganjem nastupanja naših snaga, bombardovanjem i mitraljiranjem neprijateljskih ciljeva, naša je vojska zauzela naseljena mesta: Sid, Adaševci i M. Vašica.

Za ovo vreme avijaciona grupa Vitruk uništila je i oštetila: 12 automobila, 20 kola; ućutkano 12 neprijateljskih baterija poljske artiljerije i 2 protivavionska topa; primećen je 1 požar; razbijeno je i uništeno oko 285 neprijateljskih vojnika.

2. Izviđanja

Borbenim i izviđačkim letovima u času od 8,00 — 8,20 časova 22.1.45 ustanovilo se: pokret neprijatelja iz sela Nijemci prema s. Otoku i to 5 automobila, oko 20 kola i oko 1 bataljon pešadije. Na severnoj ivici s. Tovarnik osmotren je položaj neprijateljske artiljerije.

U vremenu od 10,45 — 11,10 časova izviđajući sa visine od 1000 — 100 metara odsek reke Dunava od Mohova do Dalja nije primećeno nikakvo prikupljanje i nikakve pripreme za prelaz reke. Na drumu Vukovar — Osijek — Vinkovci nije bilo nikakvih pokreta. U rejonu Osijeka preko reke Drave svi su mostovi porušeni. Na cesti Orolik — Slakovci primećeno je 10 automobila u pokretu. Na cesti Nijemci — Komletinei primećena je jedna četa neprijateljskih vojnika. Na cesti Šidski Banovci — Orolik primećeno oko jedna četa neprijateljskih vojnika u pokretu prema Oroliku. Po cesti od šume (oko 6 kilometara severno od s. Tovarnika) prema Sotinu primećeno 10 automobila i oko 1 vod neprijateljskih vojnika u pokretu.

U vremenu od 11,05 — 11,55 časova izviđajući sa visine od 800 metara do neposredno iznad zemlje ustanovljeno je u s. Otoku² prikupljanje neprijateljske pešadije nepoznate jačine. Na železničkoj stanici Otok primećeno je: 1 železnička kompozicija od 20 vagona; lokomotiva prikačena u pravcu juga. U selu Komletinei i selu Nijemci ustanovljeno prikupljanje neprijateljske pešadije nepoznate jačine. Na drumu od sela Komletinei prema selu Nijemci primećena jedna baterija od 3 neprijateljska bacača, svaki po 6 cevi., u pokretu.

U vremenu od 13,00 — 13,45 časova izviđajući sa visine od 800 metara primećeno na drumu od Sotina ka Vukovaru 6 au-

² Jugoistočno od Vinkovaca

tomobila u pokretu. Cestom od Vukovara prema Osijeku primećen jedan top većeg kalibra sa traktorom u pokretu. Od Vukovara do Dalja nisu primećene nikakve pripreme niti borbe. Od Vukovara do Osijeka primećene manje grupe neprijateljskih vojnika ukupne jačine oko 2 čete u pokretu ka Osijeku. Na železničkoj stanici Belo Brdo primećena jedna kompozicija od 20 vagona; lokomotiva prikačena u pravcu ka zapadu. U gradu Osijeku nema pokreta. Od železničke stanice Osijek prema Djakovu primećena jedna kompozicija od 25 vagona u pokretu. Od Osijeka prema D. Miholjcu nije primećen nikakav pokret. Od D. Miholjca prema Virovitici ništa nije primećeno. Od D. Miholjca prema Našicama primećeno 8 kola u pokretu. Na ž. stanici Vinkovci primećeno 6 kompozicija, svaka sastavljena od oko 20—25 vagona bez lokomotiva; po neki od sporednih koloseka porušeni.

V r e m e ;

Potpuno oblačno (10 balova); oblaci visoko od 1000—200 metara; vidljivost unapred 3- — 4 kilometra.

Vitruk
Artemjev

Pretstavnik vazd. grupe Vitruk
gard. major,
(Tatarincev)
Tatarincev

BR. 209

**NAREĐENJE ŠTABA VAZDUHOPLOVSTVA NOVJ OD 22.
JANUARA 1945. KOMANDANTU 42. VAZDUHOPLOVNE DI-
VIZIJE DA POKRETNU AVIO-RADIONICU POPUNI LJUD-
STVOM¹**

ŠTAB VAZDUHOPLOVSTVA
N.O.V. JUGOSLAVIJE
Broj 359
22-1-1945

KOMANDANTU 42. VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE

Ukazuje se potreba da se u vezi preuzimanja jedinica² od-
mah našim ljudstvom popuni i pozadinska radionica P A R M-3,³
koja se sada nalazi na našoj teritoriji i opslužuje 42. vazduho-
plovnu diviziju.

Prema tome pristupiti ovoj popuni najhitnije. Od strane
Štaba biće upućivano ljudstvo kao i do sada, od kojeg ljudstva
ovo popunjavanje izvršiti, a po potrebi i od drugog raspoloživog
stručnog ljudstva koje se može naći.

Napominje se da je ovo veoma hitno s obzirom na skoro
preuzimanje staranja o materijalu u naše ruke.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

ZA POLIT. KOMESARA
potpukovnik,
M. Simović

KOMANDANT
general-major,
Pire

(M. P.)

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. Zi8, k. 1466 I.

² Reč je o sovjetskim vazduhoplovnim jedinicama.

³ Sovjetska skraćenica za pokretnu avio-remontnu radionicu.

BR. 210

**IZVESTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
23. JANUARA 1945. O PRATNJI LOVACA-BOMBARDERA 2.
ESKADRILE NOVJ PRI NAPADU NA NEMACKI BROD KOD
OTOKA RABA I O IZVIĐANJU VELEBITSKOG KANALA¹**

23.1. 1945. g.

OPERACIJA BR. 238

Zadatak: Pratnja Harikena, bombardovanje broda kod otoka
Rab.

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 5 sati 10 minuta

Poleteli: 09.50 čas sa Visa

Sleteli: 12.25 „ na Vis

Piloti: vođa potporučnik **Srdanović** Milan
br. 2 zastavnik **Radulović** Radovan

Sve 4 bombe pale vrlo blizu broda. Harikeni pogodili brod
sa više raketa. Brod koji je već ranije bio oštećen, sada je ko-
načno potopljen.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Brod od 2000 tona potopljen.

OPERACIJA BR. 239

Zadatak: Pratnja Harikena, obalno izviđanje do **Jablanca**.²

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 3 sata 50

Poleteli: 14.15 čas sa Visa minuta

Sleteli: 16.10 „ na Vis

Piloti: vođa potporučnik **Srdanović** Milan
br. 2 zastavnik **Semolić** Marjan

Nikakav cilj nije pronađen ni napadnut.

¹ Original (pisan na maSini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br.
8752—4, k. 1450.

² Kod Senja

IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKU ESKADRILE NOVJ OD 23. JANUARA 1945. O NAPADU NA NEMAČKI BROD KOD OTOKA. RABA¹

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/48—4, k. 1450.

Voda engleskih Spitfajera javio da napad na brod u **Rabu** nije potreban, jer je brod seo na dno uništen. Napali zatim sa 4 rakete 1 mali brodić usidren iza mola u luci **Jablanac**, rezultat nije bio osmotren. 12 raketa ispaljeno na 3 ribarska čamca u luci **Karlobag** sa bliskim promašajima. Nije bilo p. a. vatre.
Naši gubici: 0
Nepr. gubici: neosmotreno.

BR. 212

IZVEŠTAJ ŠTABA 10. JURIŠNE VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE OD 23. JANUARA 1945. ZAMENIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ O IZVIĐANJU I NAPADIMA GRUPE VAZDUHOPLOVNIH DIVIZIJA NA NEMACKE I USTASKE SNAGE NA PROSTORIJI OTOK — NIJEMCI — ILINCI — TOVARNIK — LOVAŠ — MOHOVO¹

ZASTUPNIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV i POJ
generallajtnantu **Terzić** Velimiru

OPERATIVNI IZVEŠTAJ BROJ 4

Štaba 10. GV. ŠAVK ordena Kutuzova i S^{uvorova} divizije
23. I 1945 u Beogradu u 22 časa (po jugoslavenskom vremenu)
Karta-sekcija 1:200.000

1) Avijaciona grupa Vitruk u toku dana 23.1 1945 u grupama od dva aviona bombardovanjem i mitraljiranjem uništavala je artileriju na položaju i živu silu neprijatelja u rejonu **Mohovo — Lovaš, Tovarnik, Iinci, Otok, Nijemci** i istovremeno vršila izviđanje u rejonu borbenog dejstva.

21 11-2 izvršili su 21 uspešni let.

Piloti su izvršili letove nasuprot teškim vremenskim prilikama.

Za ovo vreme borbenim dejstvima avijaciona grupa **Vitruk** uništila je: dva automobila, 12 kola sa opremom i ljudima; ućutkana vatra jednog protivavionskog oruđa i jednog topa poljske artilerije; ubijenih i ranjenih do 50 neprijateljskih vojnika.

2) Izviđanje

U vremenu od 10,24 do 10,38 časova izviđajući sa visine od 600 [metara] do neposredno iznad zemlje osmotreno je od za-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1/4, k. 22.

pada ka selu Nijemci troja kola u pokretu. Od s. Ivanci² prema s. Ilača 7 kola u pokretu. U s. Šidski Banovci 3 automobila na mestu. Na južnoj ivici sela Čakovci³ 4 kola na mestu. Na zapadnoj ivici sela Lovaš 4 kola na mestu.

U vremenu od 13,30 do 14,00 časova izviđajući sa visine od 1000—800 metara nije osmotreno na obali Dunava od Vukovara do Dalja nikakvih priprema za prelaz. Od Vinkovaca prema s. Cerna osmotreno 10 kola u pokretu. U s. Cerna osmotreno 15 kamiona u pokretu po ulicama. Od s. Cerna prema s. Brčko 5 automobila u pokretu. U s. Brčko 5 automobila u pokretu po ulicama. Na želj. stanici Vinkovci 6 kompozicija, svaka od oko 25 vagona bez lokomotiva. Na želj. stanici Cerna 3 kompozicije po 2 vagona bez lokomotiva. Na želj. stanici Županja 3 kompozicije po 20 vagona bez lokomotiva.

U vremenu od 14,00 do 14,45 časova izviđajući sa visine od 1.200—800 metara nije osmotreno na drumu od Sotina preko Vukovara do Osijeka nikakvih pokreta. Na obali reke Dunava od Vukovara do Dalja nema priprema za prelaz. Na severozapadnoj ivici Osijeka oko 30 automobila na mestu. Po cesti od Osijeka do D. Miholjca i od D. Miholjca do Našice osmotrena pojedina kola u pokretu; ukupno oko 10 kola. Po cesti od D. Miholjca do Virovitice nema pokreta. Od Virovitice do Pivnice 2 automobila u pokretu. Po drumovima od Našice — Đakovo, Đakovo — Osijek i Đakovo — Striživojna — Vinkovci nema pokreta. Na želj. stanici Vinkovci 6 kompozicija, svaka od oko 20—25 vagona bez lokomotiva. Od želj. stanice Privlaka do Vinkovaca 1 lokomotiva sa vagonima u pokretu.

Neprijateljskih aviona nije bilo.

V R E M E :

Vedro; magla; vidljivost unapred 3 kilometra.

Vitruk
Artemjev

Pretstavnik vazduhoplovne grupe,
Vitruk
gardiski major:
Tatarincev (Tatarincev)

² Severozapadno od Sida

³ Jugoistočno od Vukovara

BR. 213

IZVEŠTAJ ŠTABA 10. JURIŠNE VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE OD 24. JANUARA 1945. ZAMENIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ O IZVIĐANJU I NAPADIMA GRUPE VAZDUHOPLOVNIH DIVIZIJA NA NEMAČKE I USTASKE SNAGE NA PROSTORIJI BRČKO — SOTIN — LOVAŠ — TOVARNIK¹

ZASTUPNIKU VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ
general-lajtnantu Velimiru Terzić u

OPERATIVNI IZVEŠTAJ BR. 5

Štaba 10 GV. ŠAVK ordena Kutuzova i Suvorova divizije
24 januara 1945 g. u Beogradu u 22 časa (po jugosl. vremenu)
Karta-sekcija Novi Sad 1 : 200.000

1. — Avijaciona grupa Vitruk u toku 24 januara 1945 g. vršila je zadatu zadaću od Vrhovnog komandanta NOV i POJ.

U grupama od 2 do 4 11-2 bombardovanjem i mitraljiranjem nanosila je gubitke neprijateljskoj živoj sili i njegovoj tehnici i bombardovala željeznički most u rejonu Brčko.

Izvršila je borbeno izviđanje u zoni, čija desna granica je linija Lovaš, Sotin, Vukovar, Dalj, Osijek, Široko Polje, a leva granica linija Ilinci, Lipovac, Drenovci, Brčko.

Na osnovi dobijenih podataka izviđanjem iz vazduha, uništila je živu silu i tehniku neprijatelja u rejonu: Lovaš, Tovarnik, Sotin, Brčko.

23 11-2 izvršili su dvadeset i tri uspešna borbeno letova. Za ovo vreme bombardovanjem i mitraljiranjem u brišućim letovima uništeno je: 6 automobila, 8 kola, 1 bacač, 1 lokomotiva, 1 željeznički vagon; ubijenih i ranjenih oko 50 neprijateljskih vojnika.

2. — IZVIĐANJE:

Borbenim i izviđačkim letovima ustanovljeno:

U vremenu od 8.05 — 8.40 časova

— U Sotinu 10 automobila na mestu.

— Od Sotina prema Vukovaru 5 automobila i 5 kola u pokretu.

— Na otseku Sotin — Dalj nema priprema za prelaz preko reke Dunav.

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 1/4, k. 22.

— Na željezničkoj stanici Vinkovci 7 kompozicija, svaka od po 20 do 30 vagona; 4 kompozicije od ovih sa lokomotivama prema zapadu.

— Od Vinkovaca prema Privlaka jedan voz sa oko 30 vagona u pokretu.

— U Otoku² 10 kola na mestu.

— Od sela Nijemci prema Komletinci 7 kola i 2 automobila u pokretu.

— Od sela Šidski Banovci prema Oroliku 3 kola u pokretu.

— Od sela Petrovci³ prema s. Negoslavci 6 kola u pokretu.

Zadatak vršili pod ognjem protivavionske baterije iz Tovarnika.

U vremenu od 8.15 — 9.20 časova

— Od Striživojne ka Vinkovcima 100 kola u pokretu sa čelom kod Vinkovaca.

— Na žel. stanici Striživojna jedna kompozicija od 20 vagona bez lokomotive.

— Iz Striživojne prema Andrijevcima pošao jedan voz od 30 platformi pokritih sa šatorskim krilima.

— Od Široko Polje prema Đakovu 10 kola u pokretu.

— Od Bosanski Šamac prema Đakovu 12 kola u pokretu.

— Od Brčkog prema Županji 15 kola u pokretu.

— Most u Brčkom ispravan.

— Od Vrbanje prema Otoku jedan voz sa 3 vagona u pokretu.

— Na železničkoj stanici Cerna 3 kompozicije od 20 vagona bez lokomotive.

U vremenu od 8.25 — 9.40 časova

— Na železničkoj stanici Vukovar istovarivala se jedna kompozicija od 30 vagona.

Na otseku Sotin — Vukovar — Dalj — Osijek priprema za prelaz reke Dunav i Drava nema.

— Na pravcu Osijek — Našice u oba pravca pokreti kola; svega oko 10 kola.

— U Osijeku oko 40 kola u pokretu u raznim pravcima i na mestu.

— U Našice 3 automobila, 20 kola na mestu i u pokretu.

U vremenu od 11.58 — 12.08 časova

— Brčko — Pukiš⁴ u oba pravca pokreti oko 15 automobila.

² Jugozapadno od Vinkovaca

³ Istočno od Vinkovaca

⁴ Južno od Brčkog

— Od Drenovci prema Gunji oko 40 kola i 4 automobila i oko jedna četa pešadije u pokretu.

— Na železničkoj stanici Gunja: 4 kompozicije po 20 vagona, od tih jedan sa lokomotivom prema jugu; oko 15 automobila i oko 30 kola na mestu i u pokretu.

— U naseljenom mestu Brčko 3 automobila na mestu.

Zadatak vršili, pod ognjem jedne protivavionske baterije iz železničke stanice Gunja.

Za vreme vršenja ovih zadataka 6 aviona bilo oštećenih od neprijateljske vatre, ali su svi uspeh da se vrate na polazne baze.

VREME:

Jako oblačno (10 balova); visina 1.200 m; vidljivost unapred 4—6 km.

PREDSTAVNIK VAZDUHOPLOVNE GRUPE

VITRUK

gardijski major
(Tatarincev)

Vitruk
Artemjev

Tatarincev

BR. 214

IZVEŠTAJ ŠTABA 10. JURIŠNE VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE OD 25. JANUARA 1945. ZAMENIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ O IZVIĐANJU KOMUNIKACIJA WKOVMI — BARČ, NAŠICE — VIROVITICA — BARČ, DONJI MIHOLJAC — VIROVITICA, ĐAKOVO — OSIJEK¹

ZASTUPNIKU VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ
general-lajtnantu **Velimiru Terziću**

Štab 10 Gardiske ŠAVK ordena Kutuzova i Suvorova divizije
25 januara 1945 u Beogradu u 12,45 časova (po jugosl.)

Karta-sekcija Novi Sad 1:200.000

I z v i đ a n j a

Borbenim i izviđačkim letovima ustanovljeno je:

U vremenu od 9,20 — 10,00:

Na oteku Vukovar — Barč na rekama Dunavu i Dravi nema priprema za prelaz.

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VEĆ, reg. br. 1/4, k. 22.

U rejonu Barča 2 prelaza, od kojih zapadni ne radi.

U naseljenom punktu Barč veliko skupljanje vojske. Količina nije ustanovljena.

Po putevima: Pitomača — Virovitica, Virovitica — Barč, Virovitica — Našice, Donji Miholjac — Virovitica nema neprijateljskih pokreta.

Od Našica u pravcu Donjeg Miholjca pokret kola u grupama 2 — 5, svega 100 kola.

Po putevima: Đakovo — Osijek, Vukovar — Osijek nema pokreta. U Osijeku nije osmotreno skupljanje vojske. Na stanici Našice 2 ešelona po 2 — 4 vagona s lokomotivama u raznim pravcima.

Stanica Vrbanja: 1 lokomotiva sa 3 vagona u mestu.

Brčko: 3 automobila u pokretu na prelazu.

Od Vršana² ka Bijeljini 25 automobila u pokretu.

Zadatak vršili pod vatrom jedne male protivavionske baterije iz Bijeljine.

Vreme: oblačnost 10 balova,
visina 2.000 metara,
vidljivost unapred do 5 kilometara.

Predstavnik vazduhopl. grupe **Vitruk**
gardiski major
(Tatarincev)
Tatarincev

² Severozapadno od Bijeljine

BR. 215

IZVEŠTAJ ŠTABA 10. JURIŠNE VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE OD 26. JANUARA 1945. ZAMENIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ O IZVIĐANJU I NAPADIMA GRUPE VAZDUHOPLOVNIH DIVIZIJA NA NEMACKE I USTAŠKE SNAGE U REJONU BIJELJINA — LOVAŠ — BRČKO¹

ZASTUPNIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV i POJ
generallajtnantu Velimiru Terziću

Štab 10 Gardiske ŠAVK ordena Kutuzova i Suvorova divizije
26 januara 1945 u Beogradu u 20 časova (po jugoslav. vremenu)

OPERATIVNI IZVEŠTAJ BROJ 6
Karta-sekcija Novi Sad 1:200.000

1) Avijaciona grupa Vitruk u toku od 25. I. 1945 vršila je postavljenu zadaću od Vrhovnog komandanta NOV i POJ. Sa grupama od 2—4 11-2 bombardovanjem ili mitraljiranjem neposredno iznad zemlje uništavala je auto-transporte, kola i živu silu neprijatelja u rejonima: Brčko, Bijeljina, Tovarnik, Lovaš i na komunikacijama između gore označenih naseljenih mesta.

Lovci sU vršili izviđanje neprijateljskih trupa u rejonima: Vukovar, Osijek, Pitomača, Banja Luka, Jajce, Doboj, Brod i Brčko.

Izvršeno je 33 uspešnih borbenih letova. Ukupno vreme trajanja leta 36 časova, 26 minuta.

Potrošena je sledeća količina municije: 58 FAB-50, 4 AO-25, 40 AO-IO, 40 AO-2,5, 30 RS-82, 405 BS, 2.025 VJA, 4.100 ŠKAS, 370 ŠVAK.²

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1/4, k. 22.

² Sovjetski nazivi — skraćenice za avio-bombe i avionsku topovsku i mitraljesku municiju:

FAB-50 — cbyracHan aBMaoMóa — fugasna (razorna) avio-bomba od 50 kg

AO-25 — aBiiarpiOHan ocKOJioiHaa — rasprskavajuća avio-bomba od 25 kg

RS — peakTMBHbiü cnapHfl — raketno zrno

BS — Eepe3MH0B CKHXPOHHMK (nyjieMei) — Berezinov sinhronizovani (mitraljez) od 12,7 mm

VJA — BoJiKOB-HpueBa aBTOMaTynecKan (nyniKa) — Volkov-Jarčev automatski (top) od 23 mm

ŠVAK — IIIHTajibHBiM-BjiaflMMMpoBa aBTOManneKaH KpynHOKajiMÖep-Haa (nyniKa) — Špitalnij-Vladimirov automatski velikokalibarni (top)

Bombardovanjem i mitraljiranjem neposredno iznad zemlje uništeno neprijatelju u rejonima: Bijeljina 6 automobila 1 oko jedan vod pešadije (25 ljudi); Brčko 2 automobila, jedna kola i oko jedno odeljenje pešadije (oko 12 ljudi); Tovarnik — Lovaš 2 automobila, 2 kola i oko jedno odeljenje pešadije (13 ljudi).

Jedan lovac nije se vratio iz borbenih zadataka (pilot Silobok). Mesto i uzrok njegovog nestanka u istrazi.

2) Izviđanje

Borbenim i izviđačkim letovima ustanovljeno je:

U vremenu od 9.20 — 10.00 časova

Na otseku Vukovar — Barč na rekama Dunavu i Dravi nema priprema za prelaz. •

U rejonu Barča dva prelaza, od kojih zapadni ne radi.

U naseljenom punktu Barč — Veliko skupljanje vojske. Količina nije ustanovljena.

Na putevima: Pitomaca — Virovitica, Virovitica — Barč, Virovitica — Našice, D. Miholjac — Virovitica nema neprijateljskih pokreta.

Od Našica u pravcu D. Miholjca pokret kola u grupama dva do pet, svega do 100 kola.

Po putevima: Đakovo — Osijek, Vukovar — Osijek nema pokreta. U Osijeku nije osmotreno prikupljanje vojske.

Na stanici Našice dve kompozicije po dva do 40 vagona s lokomotivama u raznim pravcima.

Stanica Vrbanja: jedna lokomotiva sa tri vagona u mestu.

Brčko tri automobila u pokretu na prelazu reke Save. Od Vršana ka Bijeljini 25 automobila u pokretu.

Zadatak vršili pod vatrom jedne male protivavionske baterije iz Bijeljine.

Vreme: Oblačno (10 balova); visina 2.000 m; vidljivost unapred do pet kilometara.

U vremenu od 9.25 do 11.36 časova (visina 400—2.000 m)

Između Brčkog i Tuzle u oba pravca pokret pojedinih kola (ukupno oko 10).

Tri kilometra istočno od Tuzle pet kola i oko jedna četa pešadije na mestu.

Brčko — Županja nema pokreta.

Most preko reke Save u Brčkom ispravan.

Od Županje prema Gradiški 20 kola u pokretu.

U Vinkovcima pet automobila u pokretu u raznim pravcima.

5
ŠKAS — II In MTajibHfaiiii-KoMapMU,Kora aBTOMaTMHeckKnü CKopouTpeJibUWÜ
(nyjieMeT) — Špitaljnji-Komaricki automatski brzometni (mitraljez)

Železnica Vinkovci šest kompozicija od 20—25 vagona i 2 lokomotive, odvojene od kompozicija.

Vukovar — Osijek nema pokreta.

U Osijeku ne primećuje se vojska.

U otseku Vukovar — Osijek — D. Miholjac nema priprema za prelaz reka Dunava i Drave.

Od Osijeka — D. Miholjac pojedinačno kretanje kola u oba pravca (svega oko 10 kola).

Želj. stanica Sarvas³ šest automobila na mestu.

Želj. stanica Koška⁴ šest vagona u istovarivanju.

Želj. stanica Našice jedna kompozicija od 12 vagona bez lokomotiva.

500 metara od zapadne ivice Brod 20 automobila na mestu.

Želj. stanica Striživojna dve kompozicije po 50 vagona na mestu.

Od Striživojne prema Đakovu oko 10 kola u pokretu.

Želj. stanica Andrijevc⁵ dve kompozicije po 25 vagona bez lokomotive,

Želj. stanica Garčin⁶ dve kompozicije po 30 vagona bez lokomotive i jedna lokomotiva zasebno.

Od želj. stanice Brod prema Garčinu jedna kompozicija od 15 vagona u pokretu i jedna kompozicija od 8 vagona u pokretu obratno.

Želj. stanica-Brod tri kompozicije od 20—30 vagona bez lokomotive.

Želj. stanica Bos. Brod jedna kompozicija 25 vagona bez lokomotive.

Od Batrine prema Brodu pet automobila i odvojeno 10 kola u pokretu.

Na želj. stanici Batrina 10 kompozicija od 25—30 vagona bez lokomotiva i odvojeno tri lokomotive.

Želj. stanica Gradiška jedna kompozicija 25 vagona bez lokomotive.

Želj. stanica Okučani tri kompozicije od 25 vagona svaka bez lokomotiva i jedna lokomotiva zasebno.

Severna ivica Topola⁷ oko 10 automobila.

Drum Banja Luka — Jajce pokreta nema.

Od Čelinac prema Banja Luka 10 kola u pokretu.

Doboj — Brčko pokreta nema.

Derventa — Doboj pokreta nema..

Vreme: Oblačno (8—10 balova); visina 1.500—2.000 m; vidljivost unapred 5 — 8 kilometara.

³ Istočno od Osijeka

⁴ Istočno od Našica

⁵ i ⁶ Na pruzi Striživojna — Slavonski Brod

⁷ Jugoistočno od Bosanske Gradiške

U vremenu od 11.30 — 13.00 časova u visini 1.000 — 1.500 metara

Vukovar — Osijek pokreta nema.

Otsek Vukovar — D. Miholjac nema priprema za prelaz reke Dunava.

Po drumu Virovitica — Našice nema pokreta.

U naseljenom mestu Podravska Slatina skupljeno je oko 100 kola na mestu i pešadije; jačina pešadije nepoznata.

U Orahovici skupljanje oko 40 kola i pešadije; jačina pešadije nepoznata.

U Barču ima most ali preko istog nema pokreta. U Barču ima mnogo vojske; jačina nepoznata.

TJ vremenu od 13.38 — 14.40 časova u visini 500—1.500 metara

Želj. stanica Vinkovci pet kompozicija po 20—30 vagona i jedna odvojena lokomotiva.

Želj. stanica Mikanovci⁸ dve kompozicije po 20—25 vagona bez lokomotive.

Želj. stanica Striživojna tri kompozicije po 20—30 vagona bez lokomotive.

Želj. stanica Garčin jedna kompozicija od 20 vagona bez lokomotive.

Želj. stanica Brod dve kompozicije po 20—30 vagona bez lokomotive.

Želj. stanica Oriovac⁹ tri kompozicije po 25 vagona; jedan od ovih ima lokomotivu prikačenu na zapad. Jedna kompozicija od 20 vagona u pokretu prema zapadu.

Po putu Vinkovci — Gradiška u oba pravca pokret oko 20 kola.

Od s. Cerna — Vinkovci pet automobila u pokretu.

Naši avijatičari vršili zadatak pod vatrom jedne neprijateljske protivavionske baterije i jedne baterije protivavionskih mitraljeza iz Broda.

Vreme: oblačno (6 balova); visina 1.500—2.000 m; vidljivost unapred 6 kilometara. Od Gradiške prema zapadu: oblačno (10 balova); visina 400—500 m.; vidljivost unapred 1—1,5 km.

U vremenu od 14.00 — 14.50 časova u visini 1.500—3000 metara

Na zapadnoj ivici Brod prikupljanje oko 30 automobila.

Vukovar — Osijek nema pokreta.

Na otseku Vukovar — D. Miholjac nema priprema za prelaz preko reke Dunava i Drave.

⁸ Na pruzi Striživojna—Vinkovci

⁹ Na pruzi Slavonski Brod—Nova Gradiška

Od Bizovac prema Osijeku prikupljanje kolone kola; količina nepoznata.

Od Petrijevci prema Osijeku prikupljanje kolone kola; količina nepoznata.

Bizovac — Našice oko 100 kola u pokretu.

U Čepin¹⁰ 10 automobila na mestu.

Od Brod prema Vinkovci 18 automobila u pokretu.

Od Bršadin prema Vukovaru šest automobila u pokretu.

U Tuzli oko 15 automobila na mestu.

Od Tuzle prema Brčkom pokreta nema'.

Županja — Brčko u oba pravca pokret oko 20 kola.

Od Županje prema Vinkovci 10 kola u pokretu.

Na želj. stanici Vinkovci dve kompozicije po 35 vagona bez lokomotive.

U Vinkovcima šest automobila na mestu i u pokretu.

Avioni vršili zadatak pod vatrom tri baterije protivavionske baterije iz Ilače i jedne protivavionske baterije iz Andrijaševci.

Vreme: oblačno (7 balova); visina 1.000—1.500 m; vidljivost unapred 8 km. Od D. Miholjca na zapad oblačno (10 balova), visina 400 m, vidljivost unapred 1—1,5 km.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Vitruk
Artemjev

Pretstavnik vazd. grupe **Vitruk**
gardiski major,
(Tatarincev)
Tatarincev

¹⁰ Jugozapadno od Osijeka

BR. 216

**OBAVEŠTENJE ŠTABA 42. VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE
NOVJ OD 27. JANUARA 1945. ŠTABU 11. VAZDUHOPLOV-
NE DIVIZIJE I ŠTABOVIMA PUKOVA O UTICAJU VRE-
MENSKIH PRILIKA NA ZABRANU LETENJA¹**

ŠTAB
42. VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE NOVJ
Izv. broj 102
27. januara 1945. god.
Položaj

II. vazd. divizije
ŠTABU 421, 422, 423 V. P.² i
III, 112, 113 V. P.

Prema odredbama ruske meteorološke službe odnos vre-
menskih prilika i letenja na izvršavanju borbenih zadataka je
sledeći:

ZABRANJENO JE LETENJE:

— Za H-2³

Kada je visina niskih oblaka manja od 100 m. i vidljivost manja
od 1 km., na celom itinereru i na cilju.

— Za JAK⁴

Kada je visina niskih oblaka manja od 200 m. a vidljivost ma-
nja od 3 km., na celom itinereru i na cilju.

OGRANIČENO LETENJE:

(u važnim slučajevima, po parovima ih pojedinačni avioni)

— Za 11-2

Kada je visina niskih oblaka najmanje 100—200 m. a vidljivost
od 1—3 km.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br.
1/1—6, k. 1466 I.

² vazduhoplovnog puka

³ Jurišni avion sovjetske proizvodnje

⁴ Lovački avion sovjetske proizvodnje

— Za JAK

Kada je visina niskih oblaka najmanje 200—500 m. a vidljivost veća od 3 km.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik štaba, kapetan, •
M.⁵ A. Aćimović

Komandant, pukovnik,
Božo Lazarević

BR. 217

IZVEŠTAJ ŠTABA 10. JURIŠNE VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE OD 27. JANUARA 1945. ZAMENIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ O IZVIĐANJU REJONA IVANKOVO, VINKOVCI, ĐAKOVO, OSIJEK¹

ZASTUPNIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ
general-lajtnantu **Velimiru Terziću**

OPERATIVNI IZVEŠTAJ BROJ 7

ŠTABA X GARDIJSKE ŠAVK ORDENA KUTUZOVA I SUVOROVA
DIVIZIJE

27 januara 1945 godine u Beogradu
(u 19 časova po jugoslavenskom vremenu)
Karta-sekcija Novi Sad 1 : 200.000

1. — Avijaciona grupa Vitruk nije vršila borbene zadatke iz razloga što su ovo onemogućile meteorološke prilike.

2. — Izviđanje:

Tri lovca vršili su izviđanje u vremenu od 15.30 do 16.15 časova, visina 1.200 m.

Rezultat izviđanja:-

— U naseljenom mestu Ivankovo² veće prikupljanje kola; količina nije utvrđena.

⁵ Miljko

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1/4, k. 22.

² Na pruži Vinkovci—Striživojna

— Od s. Mikanovci — Vinkovci kolona oko 200 kola u pokretu.

— Ž. stanica Vinkovci tri kompozicije od po 40 do 50 vagona svaka i jedna lokomotiva odvojeno.

— U Đakovu veće prikupljanje kola; količina nije utvrđena. 10 automobila na mestu.

— Od Đakova prema Osijeku 80 kola u pokretu.

— Od Đakova prema Našice oko 10 kola u pokretu.

— Z. stanica Nuštar³ 2 kompozicije od po 40 do 50 vagona bez lokomotive.

Vreme:

Oblačno (10 balova); visina 2.000 m.; "vidljivost unapred 5 kilometara. Od D: Miholjac na zapad pada kiša.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Vitruk
Artemjev

PRETSTAVNIK VAZDUHOPLOVNE GRUPE
VITRUK
gardijski major
(Tatarincev)
Tatarincev

³ Kod Vinkovaca

BR. 218

IZVEŠTAJ ŠTABA 10. JURIŠNE VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE OD 28. JANUARA 1945. ZAMENIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ O IZVIĐANJU REJONA MOHOVO — TOVARNIK — ST. JANKOVCI — ŽUPANJA¹

ZASTUPNIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ
generallajtnantu **Terziću**

OPERATIVNI IZVEŠTAJ BROJ 8

Štaba 10 GV. ŠAVK ordena Kutuzova i Suvorova divizije 28. januara 1945. godine u Beogradu u 14 časova (po jugoslavenskom vremenu)

Karta-sekcija Novi Sad 1 : 200.000

1) Avijaciona grupa "Vitruk" u toku dana 27. i 28. I 1945. nije vršila borbene zadatke zbog rđavih meteoroloških prilika (pada sneg, magla itd.).

2) 28. I 1945. 4 11-2 u grupama po dva aviona u vremenu od 9,20—9,46 časova i od 12.00—12.20 časova izvršili su² borbeno izviđanje u rejonima: Mohovo, Sotin, Privlaka, Otok, Nijemci, Tovarnik, Mikluševci, St. Jankovci, Cerna, Županja, Orolik i Ilinci. Nisu primetili pokrete neprijateljskih trupa.

U selu Mikluševci primećeno oko jedan vod pešadije i dvoja kola na mestu.

U s. Grabovo² tri automobila i oko jedno odeljenje pešadije.

Bombardovanjem i mitraljiranjem neposredno iznad zemlje uništeno je: jedan automobil, jedna kola i oko 10 neprijateljskih vojnika.

VREME:

. U prostoru dejstva naših aviona već gore pomenutih oblaka (10 balova) u visini 100 metara, vidljivost unapred 0,5 km.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Vitruk
Artemjev

Pretstavnik vazd. grupe **Vitruk**
gardijski major
(Tatarincev)
Tatarincev

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu . VII, reg. br. 1/4, k. 22.

² Železnička stanica na pruzi Hača—Vukovar.

IZVEŠTAJ ŠTABA 10. JURIŠNE VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE OD 30. JANUARA 1945. ZAMENIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ O IZVIĐANJU PRAVACA SOTIN — TOVARNIK, ELACA — OROLIK, SOTIN — VUKOVAR, VUKOVAR — VINKOVCI, NEGOSLAVCI — ST. JANKOVCI¹

OPERATIVNI IZVEŠTAJ BROJ 9

Karta-sekcija Novi Sad 1 : 200.000

Po drumovima: Sotin — Vukovar, Vukovar — Vinkovci, Negoslavci — Star. Jankovei, Tovarnik — Mislinci nema pokreta.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pretstavnik vazd. grupe **Vitruk**
- gardiski major:
(**Tatarincev**)
Tatarincev

¹ Original- (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1/4, k. 22.

BE. 220

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
31. JANUARA 1945. O NAPADU NA NEMAČKA OKLOPNA
KOLA I KAMIONE NA PUTU SIROKI BREG — MOSTAR
— LJUBUŠKI**

31. I. 1945. g.

OPERACIJA BR. 240

Zadatak: Izviđanje sa bombardovanjem puta **Široki Breg —
Mostar — Ljubuški.**

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 9 sati

Poleteli: 10.00 čas sa Visa

Sleteli: 12.15 „ na Vis

Piloti: vođa potporučnik **Srdanović** Milan

br. 2 zastavnik **Semolić** Marjan

br. 3 „ **Radulović** Radovan

br. 4 „ **Lošić** Mehmedalija

Bombardovali jednu veliku zgradu u **Širokom Bregu**, mi-
traljirah 4 oklopna kola i 4 teretna automobila kod **Bivolje Brdo**.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Kuća srušena, automobili pogodeni i verovatno
teže oštećeni.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br.
8/52—1, k. 1450. — Eskadrila nije dejstvovala od 24. do 30. januara 1945.
zbog nepovoljnih vremenskih prilika. >.

BR. 221

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
3i; JANUARA 1945. O NAPADU NA NEMACKO-USTASKE
SNAGE U ŠIROKOM BRIJEGU¹**

31/1/1945 g.

Operacija br. 69 (sa Visa)

Z a d a t a k : Napasti nepr. štab, barake i skladišta municije u
Širokom Bregu.²

Broj aviona:	4 Hurricana MK IV	Ukupno vreme
Poleteli:	10.10 čas.	letenja: 5 čas. 20 min.
Sleteli:	11.30 „	Ispaljeno: 16 rak. od 12.5 kg : 480 mitr. met.

Piloti: vođa por. Majcen
br. 2 vod. Krsnik
br. 3 kap. Jež
br. 4 por. Pepel

Položaj javljenog skladišta napadnut sa 4 rakete, 1 zgrada zapaljena. 4 rakete ispaljene na zgradu štaba sa direktnim pogodcima, 8 raketa ispaljeno na zgrade fabrike, za koje se javlja da se upotrebljavaju kao barake, bez osmotrenog rezultata.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Nanešena šteta zgradama.

Operacija br. 70 (avioni iz Italije, operirali sa Visa)

Z a d a t a k : Napasti betonski sklop, verovatno bunker na **Ciganskom Brdu.**

Broj aviona:	3 Hurricana MK IV	Ukupno vreme letenja:
Poleteli:	13.25 čas.	4 sata 35 min.
Sleteli:	15.00 „	Ispaljeno: 12 rak. od 30 kg : 0 mitr. met.

Piloti: vođa kap. Cenič
br. 2 ppor. Ratkovčić
br. 3 zast. Vlahov

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. S/40—i, k.r1450. — Eskadrila nije dejstvovala od 24. do 30. januara 1945. zbog nepovoljnih vremenskih prilika.

² Kod Mostara. U Širokom Brijegu su se tada nalazili: delovi nemačkog 370. pešadijskog puka i 2. brdske brigade, 9. ustaške brigade i »Crne legije«. Prva i 2. eskadrila pružale su vazduhoplovnu podršku

Nisu videli i osmotrili bunker, pa su napali fabriku' duvana i ostale zgrade na Širokom Bregu. Osmotreno 12 direktnih pogodaka. Opazili su mnogo dima, ostale rezultate nisu mogli utvrditi.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Nanesena šteta zgradama, ostalo neosmotreno.

BR. 222

IZVEŠTAJ ŠTABA 10. JURIŠNE VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE OD 31. JANUARA 1945. ZAMENIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ O NAPADU GRUPE VAZDUHOPLOVNIH DIVIZIJA NA NEMAČKE SNAGE NA KOMUNIKACIJI NOVA KASABA — BIJELJENA¹

ZASTUPNIKU NAČELNIKA VRHOVNOG STAVA NOV i POJ
generallajtnantu Terzić Velimiru

OPERATIVNI IZVEŠTAJ BROJ 10

Štaba X GV. ŠA'VK ordena Kutuzova i Suvorova divizije
31. januara 1945. godine u Beogradu u 18.30 časova (po jugoslavenskom vremenu)

Karta-sekcija Novi Sad 1 : 200.000

1) Avijaciona grupa **Vitruk** u toku dana 31. I. 1945. vršila je zadatak [dobijen] od Vrhovnog komandanta NOV i POJ.

68 11-2 u grupama od 2—6 aviona izvršili su 105 uspešnih borbenih letova.

Bombardiranjem i mitraljiranjem uništila neprijateljsku kolonu sastavljenu iz žive sile, oko 100 automobila i kola po drumu od Nove Kasabe do Drinjače, prikupljanje žive sile i

jedinicama 9. NOU divizije koje su držale položaje prema Širokom Brijegu. To je zapravo bila vazduhoplovna priprema pred nastupajuću mostarsku operaciju koja je trajala od 4. do 14. februara 1945. a u kojoj će obe eskadrole uzeti vidnog učešća (o mostarskoj operaciji vidi Arhiv VII, reg. br. 24—11/3 do 24—30/3, k. 526).

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1/4, k. 22.

tehnike neprijatelja u rejonima Dolgi Dol, Jasen (kota 693), Muslimanska Kaštela, centar Bijeljine i park u Bijeljini.²

10 JAK-1 u grupama po dva aviona izvršili su 10 uspešnih borbenih letova u cilju izviđanja neprijateljske vojske u sektoru između reka Dunava i Save u rejonima Vinkovci, Osijek, Brčko i Otok.

Svèga izvršeno 115 borbenih uspešnih letova. Zadatak [dobijen] od strane Vrhovnog komandanta izvršen.

Svi avioni su se vratili na polazne baze, osim jednoga koji je izvršio prinudno spuštanje u rejonu s. Šor.

Borbeni napadi vršeni su sa visine od 800 metara do neposredno iznad zemlje pod kutom od 30—35°.

Utrošeno municije: 139 FAB-100; 195 FAB-50, 96 AO-25; 250 AO-IO; 1.240 AO-2,5; 190 RS-82; 16.195 VJA; 110 ŠVAK; 840 BS; 32.565 ŠKAS.

Rezultat bombardovanja i mitraljiranja neposredno iznad zemlje po koloni, sastavljenoj od žive sile i tehnike neprijatelja, na drumu između Vlasenice i Drinjače bio je zaustavljanje gore označene kolone i stvaranje prepreka na drumu od razbijenih i gorućih automobila, koje su bile veoma velike.

Na osnovu izveštaja posade aviona uništeno je:

39 automobila, 55 kola, viđeno oko 8 požara, ubijeno i ranjeno oko 170 neprijateljskih vojnika.

Zadatak je izvršen pod vatrom 3 protivavionske baterije neprijatelja (većeg i manjeg kalibra).

Neprijateljskih aviona nije bilo.

2) Izviđanje

U vremenu od 7,40—8,12 sa visine od 1.000 do neposredno iznad zemlje naši piloti izvideli su:

Na oteku Mohovo — Dalj nema priprema za prelaz preko reke Dunava.

- Po drumu Vukovar — Osijek nema pokreta.

Od Osijeka prema Vinkovcima nema pokreta.

Na želj. stanici Osijek dve kompozicije po 20 vagona, od kojih jedna ima lokomotivu prema zapadu.

Na drumu Vinkovci — Županja — Brčko nema pokreta.

² To je bila podrška jedinicama 2. jugoslovenske armije u borbama protiv nemačke 22. pešadijske divizije koja se probijala komrnjakacijom Vlasenica—Zvornik ka Bijeljini (vidi Arhiv VII, reg. br. 19/1, k. 21 A u izveštaju Štaba Južne operativne grupe NOV o borbama u dolini r. Drine od 1. januara do 20. februara 1945).

Od Komletinaca³ prema Otoku tri automobila u pokretu.
Od Otoka prema Komletincima dva automobila u pokretu.

Od Sotina prema Vukovaru dva automobila u pokretu.

Na prednjoj liniji fronta neprijatelja na otseku Mohovo — Nijemci rovovi sa pešadijom.

U vremenu od 8,15—8,25 časova sa visine od 1.200 do neposredno iznad zemlje naši piloti izvideh su:

U Bijeljini dva automobila na mestu.

" Jedan kilometar južno od s. Petrovo Polje⁴ rovovi sa pešadijom.

Od Bijeljine prema Sremskoj Rači pojedinačno kretanje oko 5 kola.

V R E M E :

Oblačno (3—5 balova), visina 2.000 metara, vidljivost unapred 5 km., magla.

U vremenu od 10,19—10,51 časova sa visine od 600 do neposredno iznad zemlje naši piloti izviđah su:

U Bijeljini oko 30 kola i jedan automobil na mestu i u pokretu.

U mestima Dvorovi, Kriva Bara, Dobra Voda, Balatun⁵ nalazi se oko 1 vod neprijateljske pešadije računajući jedan vod u svakom od gore naznačenih mesta.

Vreme: Jasno; vidljivost unapred oko 5 km.; magla.

U vremenu od 10,20—11,20 časova na visini od 1.000 do 200 metara naši piloti izvideh su:

Po drumu Tovarnik — Vukovar — Osijek i Osijek — Vuka⁶ nema pokreta.

U naseljenom mestu Vuka oko 5 kola.

U naseljenom mestu Sotin dva automobila, Markuševci oko 10 kola i oko jedan vod pešadije na mestu.

Od Ilače prema Tovarniku jedan automobil i pet kola u pokretu.

Od Nove Kasabe prema Drinjači kolona oko 100 automobila na mestu.

Na južnoj ivici Drinjače oko jedna četa pešadije na mestu.

³ Jugoistočno od Vinkovaca

⁴ Kod Bijeljine

⁵ Severno od Bijeljine

⁶ Jugozapadno od Osijeka

Vreme: Oblačno (3—5) balova), visina 1.500 metara, vidljivost unapred 2—3 km.; magla.

Rejoni Đakovo i Brčko zastrti od magle.

U vremenu od 11,40—12,48 časova sa visine od 700 do 100 metara naši piloti izvideli su:

Od Trpinja⁷ — Osijek u oba pravca pokreti 5 kola i dva automobila.

Na želj. stanici Osijek tri kompozicije po 20 vagona i jedna lokomotiva.

Od Osijek — D. Miholjac u oba pravca pokreti oko 10 kola i 10 automobila.

Od Vuke prema Osijeku 10 automobila, 10 kola i 2 voda konjice u pokretu.

Na severoistočnoj ivici Čepina⁸ prikupljanje oko 2 voda neprijateljske pešadije.

Na želj. stanici Vinkovci 4 kompozicije po 20—25 vagona; jedan sa lokomotivom prikačenom prema zapadu.

Od Bijeljine prema severozapadu izašla dva automobila, u samom mestu ima 4 automobila i oko jedan vod pešadije.

U naseljenom mestu Velino Selo⁹ oko jedan vod neprijateljske pešadije.

⁷ U s. Sopotnik^M 4 automobila na mestu.

U Drinjači oko 20 automobila i jedna četa neprijatelj, pešadije na mestu i u pokretu u raznim pravcima.

Po cesti Tekija — Drinjača 30 automobila i pešadija neustanovljene jačine i oko 15 kola u pokretu, prema Drinjači.

Od Tekije prema Nova Kasaba 15 automobila i oko 10 kola u pokretu.

U naseljenom mestu Nova Kasaba 15 automobila i oko 1 četa neprijateljske pešadije na mestu.

Izviđanje vršeno pod vatrom dve baterije neprijateljske protivavionske artiljerije sa rejona Glušac — Pavkovići.

Vreme: Oblačno (10 balova); visina 1.500 metara; vidljivost unapred 3 km.; magla.

U vremenu od 13,11 do 14,43 časova sa visine do 800 do 100 metara naši piloti izvideli su:

U rejonima Velino Selo, Balatun i Bijeljina oko 60 kola i oko jedan bataljon pešadije rasuti u manjim grupama po naseljenim gore označenim mestima, na mestu i u pokretu.

⁷ Kod Vukovara

⁸ Kod Osijeka

⁹ Severoistočno od Bijeljine

¹⁰ Kod Zvornika

U rejonima Donje Crnjelovo, Linovac i Batković¹¹ oko 30 kola i oko jedna četa neprijateljske pešadije rasuti u manjim grupama na mestu.

U rejonima Drinjača i Nova Kasaba na drumu i neposredno uz drum i u gore označenim naseljenim mestima oko 100 automobila na mestu i u pokretu u raznim pravcima.

Izviđanje vršeno pod vatrom jedne protivavionske baterije neprijatelja iz Liješna i jedne protivavionske baterije iz Nove Kasabe.

Vreme: Oblačno (8—10 balova); visina 1.500 metara; vidljivost unapred 4 km; magla.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Vitruk
Artemjev

Pretstavnik vazd. grupe **Vitruk**
gardiski major,
, (Tatarincev)
Tatarincev

¹¹ Kod Bijeljine

BR. 223

IZVOD IZ OPERATIVNOG DNEVNIKA 1. ESKADRILE 5.
KORPUSA NOVJ ZA JANUAR 1945. GODINE¹

Z A K
za mjesec

U toku mjeseca bilo je:

Sati letenja:	3.30
Broj letova: ²	3
Sati rada motora:	4.10

Zrakoplov	Moran	br. 2308	letova	1	u trajanju	od	1.—
— „ —	Bücker	br. 7524	— „ —	2	— „ —		2.30
— „ —	Be — 51	br. 6425	— . / .		— „ —		J.

Tehnički ofic[ir]
p. por. **Kelemente**³

¹ Original (pisan mastilom, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1/18—12, k. 462.

² Od ukupno 3 avio-poleta, jedan je izvršen sa mitraljiranjem sela Konjevića, drugim je prevezena pošta iz Bugojna u Tuzlu, a treći je upotrebljen za trenažu pilota (Arhiv VII, reg. br. 17/18—12, k. 462).

³ Alfred

L J U C A K

januar 1945. god.

Utrošeno pogonskog materijala:

Benzina: 325 1

Ulja mineralnog: 6.51

sati, motor Hispano 860 K.S. br. 495739 radio je 1.— sati

— „ — Hirt 105 K.S. br. 986 — „ — 2.40 -„-

— „ — Walter 85 K.S. br. 27 — „ — -.30 -„-

Komandir p. por.

Bukovac⁴

(M. P.)

⁴ Džemil

BR. 224

**OPERATIVNI IZVEŠTAJ ŠTABA li. VAZDUHOPLOVNE
LOVAČKE DIVIZIJE NOVJ ZA JANUAR 1945. ŠTABU VAZ-
DUHOPLOVSTVA NOVJ¹**

Strogo poverljivo

**OPERATIVNI IZVEŠTAJ 11 VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE
ZA JANUAR 1945 GODINE**

RUMA — KARTA 200.000

Prvi deo:

1. — a) NA ZEMLJI

Početak januara naše trupe su se nalazile u potiskivanju neprijatelja na zapad i bile su prodrle do linije: Sotin — s. Orolik — s. Komletinci (sve isključno) — s. Vrbanja — s. Drenovci — s. Račinovci (sve uključno) — r. Sava — r. Drina (uzvodno) do visine s. Aimilie- — Bijeljina — Sulin Han — s. Donja Bukovica (sve isključno).

Od 17 januara neprijatelj je otpočeo ofanzivu i načinio prodor svojim levim krilom zauzevši Šarengrad.

Ova njegova ofanziva uticala je na pomeranje i ispravljanje linije fronta sve do 20 januara na liniju Šarengrad — Šid — s. Adaševci (uključno) — okuka r. Save južno od Vinična.

b) VAZDUHOPLOVSTVO

Raspored divizije u ovom periodu bio je sledeći:

Štab divizije — Ruma.

111 vazduhoplovni puk — Novi Sad.

112 vazduhoplovni puk — Veliki Radinci (jedna eskadrila u Zemunu).

113 vazduhoplovni puk — Ruma.

Ovaj raspored nije menjan izuzev što je iz Velikih Radinaca prebačena još jedna eskadrila u Zemun.

v) Grupisanje neprijateljskih zemaljskih snaga nema naročitih karakteristika sem što je neprijatelj u proboju kod Šarengrada i pri zauzeću Šida upotrebio tenkove.

Grupisanje naših snaga na zemlji saobražavalo se neprijateljskim akcijama.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 3/1—3, k. 1460.

² Amajlije

g) Odnos snaga neprijateljskih i naših bio je brojno približno jednak — no neprijatelj je bio bolje materijalno opremljen i sa tehničkim sredstvima.

d) Meteorološke prilike do početka i u samom početku neprijateljske ofanzive bile su nepovoljne. Nastupilo je naglo poboljšanje od 20 januara.

2. — Opšta [zamisao] operacija trupa na zemlji bila je proterivanje neprijatelja na zapad.

U izvođenju ove zamisli postoje sledeće etape:

a) Od 1 januara do 17 januara potiskivanje neprijatelja.

b) Od 17 januara do 21 januara povlačenje usled neprijateljske ofanzive.

v) Od 21 januara do 24 januara stabilizovanje i ispravljanje linije fronta.

g) Od 25 januara do danas produžetak dejstva po osnovnoj zamisli, t. j. proterivanje neprijatelja na zapad..

3. — Zadaci postavljeni ovoj diviziji u toku meseca januara na izvršenje borbenih zadataka (sadejstvovanje jurišnoj avijaciji) ogledah su se u dejstvu na ciljeve na zemlji u izviđanju.'

Rad naše divizije planiran je, pripreman i u delo sproveden prema odlukama pukovnika Kudrjašova, komandanta 236 lovačke sovjetske divizije.³

Naši letaći učestvovah su u operacijama u najodlučnijem momentu pri odbijanju i slamanju neprijateljske ofanzive — period od 20 januara do 24 januara — i dalje do danas.

4. — Postavljeni zadaci lovačkoj avijaciji izvršeni su u potpunosti i uspešno.

Ovi zadaci uglavnom su izvršavani od osoblja Crvene armije a u njima su učestvovah od 20 januara i naši letaći — kao pratilci u formaciji.

U prilogu je izneto: koliko je izvršeno zadataka, kakav je rezultat, koliko je izvedeno letova (brojno i u časovima sa podelom na objekte), utrošak municije i šta je uništeno.

5. — Dejstvo vazduhoplovstva u toku operacija u januaru mesecu imalo je odlučujući uticaj na neprijateljsku ofanzivu, jer je ista slomljena.

Ovaj uticaj proizvela je uglavnom jurišna avijacija, dok je lovačka avijacija uspešno sadejstvovala ovoj.

³ Na osnovu sporazuma Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije i sovjetske vlade, SSSR je ustupio Jugoslaviji dve vazduhoplovne divizije (lovačku i jurišnu), koje su ušle u sastav NOVJ decembra 1944. Komandovanje je ostalo u rukama sovjetskih štabova, uz koje su, kao »dubljori«, radili novoformirani jugoslovenski štabovi divizija, pukova i eskadrila.

Drugi deo:

IZVIĐANJE

1. — Organizaciju izviđanja i ostalo po tome vršeno je od strane ruskih rukovodilaca i sa ruskim snagama — dok su naši letaći počeli da učestvuju tek od 20 januara pojedinačno kao pratioci u formacijama.

2. — Zadaci izviđanja izneti su u priloženom pregledu.

3. — Svi izviđački zadaci izvršeni su i njihovi podaci blagovremeno i potpuno iskorišćeni za operacije na zemlji.

Treći deo:

UZAJAMNO DEJSTVO VAZDUHOPLOVSTVA SA SUVOZEMNOM VOJSKOM I MEĐU SOBOM

1. — Sadejstvo sa trupama na zemlji bilo je vrlo dobro i ogledalo se u napadu lovačke avijacije na ciljeve na zemlji kao i u davanju podataka u izviđanju.

2. — Sistem obeležavanja svojih trupa i pokazivanje ciljeva — u koliko se to odnosi na naše letaće — nije sproveden, jer ne radimo samostalno.

3. — Sadejstvo sa jurišnom avijacijom vršeno je u najtešnjoj vezi i uglavnom prema odlukama komandanta 10. gardijske jurišne vazduhoplovne divizije.⁴

4. — Potrebe za zaštitu jurišnih formacija od strane lovačke avijacije na itinereru i nad ciljem nije bilo, jer rad neprijateljskog vazduhoplovstva nije postojao.

Četvrti deo:

RUKOVOĐENJE

Rukovođenje, organizovanje veze i vršenje zadataka, sve je bilo organizovano i izvedeno od strane ruskih rukovodilaca.

Naši štabovi, rukovodioci i letaći učestvovali su u ovome kao »dublji« vežbajući se u rukovođenju i vršeći zadatke kao pratioci.

Peti deo:

TAKTIKA DEJSTVA VIDOVA VAZDUHOPLOVSTVA

U ovome delu izveštaja ne možemo još dostaviti podatke jer nemamo dovoljno iskustva u tome i nismo učestvovali samostalno.⁵

⁴ Sovjetski naziv za 42. vazduhoplovnu jurišnu diviziju.

⁵ Divizija se nalazila u fazi formiranja.

Sesti deo:

EFEKTIVNOST DEJSTVA VIDOVA VAZDUHOPLOVSTVA

1. — U operacijama januara ove godine vazduhoplovstvo je snažno učestvovalo i dalo je dobre rezultate.

Naročito su odlučujuće rezultate dali jurišni avioni,⁶ dok se rad lovačkih aviona nije ispoljio u punom obimu, jer situacija na zemlji i vazduhu nije pružala prilike za to.

Sedmi deo:

TAKTIKA DEJSTVA NEPRIJATELJSKOG VAZDUHOPLOVSTVA

U ovome delu izveštaja nemamo ništa da podnesemo jer dejstva neprijateljskog vazduhoplovstva nije bilo.

Osmi deo:

ŠKOLSKO BORBENO SPREMANJE JEDINICA

Iz priloženog pregleda vidi se koliko je letova izvršeno kao i trajanje leta po tipovima aviona i posebno za svaku jedinicu.

Zaključak:

Rad u toku januara štabova, rukovodilaca i letača ove divizije je pokazao da mi još nismo do tančina upoznati sa načelima i metodama ruskog rada, no da bi mogli vrlo dobro samostalno da dejstvujemo — naročito operativno — kada budemo popunjeni u potpunosti sa letačkim osobljem. •

Prilog: pet pregleda.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar	Načelnik Štaba	Zameriik komandanta
vazd. kapetan	vazd. poručnik	vazd. major. '
Lj. C.⁷	Vasa J. Kolarov	A. B.⁸

Odštampano u tri primerka.

DOSTAVLJENO:

Štabu vazduhoplovstva N. O. V. J.

Štabu 42 vazduhoplovne divizije

Štabu 11 vazd. divizije za arhivu.

ODŠTAMPANO:

pisac — borac

A. Stanojević

⁶ Avioni 42. vazduhoplovne jurišne divizije.

⁷ Ljubiša Čiirgus

⁸ Arsenije Boljević

izviđačkih zadataka izvršenih od jedinica 11 vazduhoplovne divizije u
toku meseca januara 1945. godine

Vrsta izviđanja	Izviđanje komunikacija	Daljno izviđanje komunikacija	Biisko izviđanje	Foto izviđanje	Žel. stanice i saobraćaj na prugama	Saobraćaj na putevima	Izviđanje trupa	i Izviđanje fronta	Izviđanje mostova na reci	Svega	Primedba
111. vazd. puk			3	1	1	1				6	
112. vazd. puk		2	4		2	4				12	
113. vazd. puk	2		i		2	1	3	1		10	

Ukupno : 28

Politički komesar
kapetan.
Lj. C.

Zamenik komandanta
vazd. major:
A. B.

P R E G L E D

izvršenih trenažnih letova kod jedinica 11 vazduhop. divizije u mesecu
januaru 1945. godine

Tipovi aviona i časovi letenja	U-2		UT-2		Gota		Jak-1		Jak-3		Jak-7		Jak-9		SVEGA		Svega letova	Primedba
	čas	m.	čas	m.	čas	m.	čas	m.	čas	m.	čas	m.	čas	m.	časova	min.		
Štab 11 divizije					1	20									1	20	2	
111. vazd. puk							4	25							4	25	8	
112. vazd. puk							4	3		26			14		4	43	16	
113. vazd. puk							13	45	5	60					19	35	50	
Trenažni lovački kurs	98	25	2	45			146	37			67	43			315	30	1641	

LETOVA: 1717

UKUPNO ČASOVA: 345 časova i 33 minuta

Politički komesar
kapetan,
Lj. C.

Zamenik komandanta
vazd. major,
A. B.

izvršenih letova, ukupno vreme izvršenih zadataka u toku meseca
januara 1945. godine, u 11 vazduhoplovnoj diviziji

Naziv jedinice	111 vazd. puk.	112 vazd. puk	113 vazd. puk	S V E G A	Primedba
Tipovi aviona koji su vršili borbeni zadatak	Jak-1- -3 Jak-9- -1	Jak-1--4	Jak-1--2 Jak-9--4	14	
Broj izvršenih borbenih letova	4	4	6	14	
Broj Časova borbenih letova	4 časa 55 m.	3 časa 29 m.	3 časa 27 m.	11 čas. 55 m ⁸ .	
Broj izvršenih borbenih zadataka	4	4	6	14	

Politički komesar
kapetan,
Lj. C. •

Zamenik komandanta
vazd. major,
A. B.

^a Pogrešno zbrojeno; treba da piše: 11 čas., 51 riin.'

P R E G L E D

utroška municije za izvršene borbene zadatke u toku meseca januara
1945 godine u 11 vazduhoplovnoj diviziji

Naziv jedinice	111 vazd. puk	112 vazd. puk	• 113 vazd. puk	Svega	Primedba •
S V A IO"	.	50	220	270	
U B S ^u	.	20	140	160	

Politički komesar
kapetan,
Lj. Č.

Zamenik komandanta
vazd. major,
A. B.

- ¹⁰ i ¹¹ Sovjetske skraćenice za topovsku i mitraljesku municiju:
— ŠVAK — vidi primedbu 2 dokumenta broj 215.
— UBS — уннвскајѢмiа Беpe3MH cмхрoхmm (nyjieMeT)
— univerzalni Berezinov sinhronizovani (mitraljez)

P R E G L E D

za vrste zadataka po objektima i koliko je uništeno neprijateljskih
vojnika i zapaljeno i uništeno objekata od jedinica 11 vazd. divizije

N A Z I V	111 vazd. puk	112 vazd. puk	113 vazd. puk	S V E G A	Primedba
Uništeno neprijateljskih vojnika	.	.	34	34	
Uništeno ili zapaljeno kamiona na zemlji	.	.	4	4	
Napadnuto kamiona	.	.	8	. 8	

Politički komesar
kapetan,
Lj.

Č.

Zamenik komandanta
vazd. major,
A. B.

BR. 225

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
1. FEBRUARA 1945. O IZVIĐANJU I NAPADU NA NEMAČ-
KO-USTASKE SNAGE NA PROSTORIJI ŠIROKI BRIJEG —
MOSTAR — LJUBUŠKI¹**

MESEC FEBRUAR 1945 GODINE

1. II. 1945. g.

OPERACIJA BR. 241

Zadatak: Izviđanje sa bombama **Široki Breg — Mostar — Ljubuški.**

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 6 sati 30 minuta

Poleteli: 09.35 čas sa Visa

Sleteli: 11.15 „ na Vis

Piloti: vođa major **Ivanišević Đuro**

br. 2 potporučnik **Gavrilović Živorad**

br. 3 poručnik **Pajić Nedeljko**

br. 4 zastavnik **Tomšić Đuro**

Ništa novog na putu. 6 bombi bačeno na **Ljubuški**, dva promašaja. Mitraljirano 5 teretnih automobila kod **Ljubuškog**.³ 2 uništena i 3 oštećena. Jedna konjska kola uništena. 40 vojnika mitraljirano.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Dva automobila uništena, 3 oštećena, a ostali gubici neosmotreni.

OPERACIJA BR. 242

Zadatak: Izviđanje sa bombama **Široki Breg — Mostar — Ljubuški.**

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 6 sati

Poleteli: 10.30 čas sa Visa

Sleteli: 12.00 „ na Vis

Piloti: vođa potporučnik **Šoić Hinko**

br. 2 zastavnik **Lošić Mehmedalija**

br. 3 potporučnik **Delić Milan**

br. 4 „ **Rugi Luigi**

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/53—4, k. 1450.

² Vazduhoplovna podrška jedinicama 9. NOU divizije. Ljubuški su branili delovi nemačkog 370. pešadijskog puka i 9. ustaške brigade. Vidi o tome i primedbu 2, dok. br. 221.

Bombardovali i mitraljirali kolonu od oko 20 do 30 natovarenih konja i 10 konjskih kola i oko jedan bataljon vojnika kod sela Čitluka. Veći broj uništen i pobijen. Mitraljirane zgrade i bunker kod Ljubuškog. U gradu Ljubuški od mitraljeske i topovske vatre izazvat požar.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Veći deo materijala i ljudstva uništen i pobijen.

BR. 226

IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD 1. FEBRUARA 1945. O IZVIĐANJU I NAPADU NA NEMAČKE PLOVNE OBJEKTE U LUKOVU I NEMACKO-USTAŠKE SNAGE U ŠIROKOM BRIJEGU I HUMCU¹

MESEC FEBRUAR 1945 g.

1/2/1945 g.

Operacija br. 71 — sa Visa

Z a d a t a k : Oružano izviđanje protiv neprijateljskog brodogradilišta (brodova za iskrcavanje) u **Podgorskom kanalu**.

Broj aviona:	4 Hurricana MK IV	Ukupno vreme
Poletih:	13.30 čas.	letenja: 8 sati 40 min.
Slelih:	15.40 čas.	^ : Ispaljeno: 8 rak. po 30 kg. 200 mitr. met.

Piloti: vođa zast. "VTahov
br. 2 vod. Dvorski
br. 3 zast. Antončić
br. 4 kap. Zdrajevski

U luci Lukovo pronašli jedan drveni šlep dug oko 20 m. sa ravnom palubom i napali sa 16 raketa, od kojih najmanje 2 direktna pogotka osmotrena sa više vrlo bliskih promašaja. Kada su avioni napuštali područje, šlep je bio obavijen u beli dim sa više vatri.

Naši gubitci: 0

Nepr. gubitci: oštećen jedan šlep od 20 m. dužine.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/51—4, k. 1450.

Operacija br. 26 — (iz Italije, Canne)

Z a d a t a k : Oružano izviđanje puta "Široki Breg — Mostar —
Ljubuški i napasti raketama samostane u Širokom¹
Bregu i Humcu.²

Broj aviõna:	6 Hurricana MK IV	Ukupno vreme
Poleteli:	14.10 — 14.15 sa Visa	ietenja: 9 sati 45 min.
Sleteli:	15.55 u Canne	Ispaljeno: 16 rak. po 30 kg.
		8 rak. po 12.5 kg.

Piloti: vođa I sekcije kap. Cenić
br. 2 ppor. Ratkovčić
br. 3 zast. Todorović
vođa II sekcije por. Majcen
br. 2 kap. Jež
br. 3 vod. Pavičić

Sekcija sa vođom kap. Cenićem započela izviđanje u 14.40 čas. kod **Širokog Brega**. Pronašli jedan kamion na putu južno od **Mostara**, koji je bio pogođen od mit. vatre. Nekoliko minuta kasnije opazili oko 50—100 neprijateljskih vojnika koji su se kretali cestom u južnom pravcu, počeli bežati u zaklon **ah** su bih mitraljirani, i nanaseni gubitci. Zatim izvršili raketni napad na samostan u **Humcu** gde je po podacima štab 118 nemačke divizije, postigli 8—9 .direktnih pogodaka u zgradu, zgrada zapaljena i teško oštećena. Sleteli u Canne u 15.55 čas. Sekcija por. Majcena je- započela izviđanje kod **Ljubuškog** u 14.45 čas. **Nisu** osmotrili nikakvo kretanje, na putu **Ljubuški — Mostar — Široki Breg**, pa su napali samostan u **Širokom Bregu**, 8 direktnih pogodaka u samostan, 4 u jednu drugu zgradu blizu samostana. Velike vatre sa stubovima dima izbile posle napada i piloti izjavljuju **da** je samostan teško oštećen. **Vreme** je bilo lepo, sumaglica na moru na 3000 stopa.

Naši gubitci:- 0

Nepr. gubitci: 1 kamion oštećen od mitraljeske vatre, 1 zgrada verovatno uništena (samostan u **Širokom** Bregu), 1 zgrada teško oštećena (samostan u **Humcu**) i još jedna zgrada oštećena, naneseni gubitci grupi od 50—100 nepr. vojnika.

² O vazduhoplovnoj podršci jedinicama 8. korpusa NOVJ u borbama kod Mostara vidi dok. br. 221, prim. 2.

BR. 227

IZVESTAJ ŠTABA 10. JURIŠNE VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE OD 1. FEBRUARA 1945. ZAMENIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ O NAPADIMA GRUPE VAZDUHOPLOVNIH DIVIZIJA NA NEMACKU 22. DIVIZIJU NA KOMUNIKACIJI DRINJACA — NOVA KASABA I O IZVIĐANJU KOMUNIKACIJA NA SREMSKOM FRONTU¹

ZASTUPNIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ
GENERALLAJTNANTU VELIMIRU TERZIČU

Operativni izveštaj broj 11

Štaba X GV. ŠAVK ordena Kutuzova i Suvorova [divizije], 1. februara 1945. godine u 18.30 časova (po jugoslovenskom vremenu)

Karta-sekcija Novi Sad 1:200.000

1) Avijaciona grupa **Vitruk** u toku dana 1. februara 1945. vršila je zadatak od Vrhovnog komandanta NOV i POJ.

11 11-2 u grupama po dva aviona izvršili su 24 uspešnih borbenih letova. Ukupni borbeni let trajao je 21 čas i 45 minuta.

Bombardovanjem i mitraljiranjem neposredno iznad zemlje uništena živa sila i tehnika neprijatelja u rejonima: drum Drinjača — Nova Kasaba,² Lipovac i Lovaš.

7 JAK-1 izvršili su sedam borbenih letova u cilju izviđanja neprijateljske vojske u rejonima: Vukovar, Vinkovci, Virovitica, Brčko, Županja, Bijeljina i Otok.

Ukupno 18 aviona izvršili 31 borbeni let.

Ukupno municije: 6 FAB-100; 48 FAB-50; 36 AO-25; 1.110 AO-2,5; 29 RS-82; 570 BS; 4.100 VJA; 7.600 ŠKAS.

Rezultat bombardovanja i mitraljiranja na osnovu izveštaja posade aviona bio je: uništeno 15 automobila, 9 kola, ubijeno i ranjenih oko 50 neprijateljskih vojnika; izazvane dve velike eksplozije i 12 požara.

Zadatak je izvršen pod vatrom tri protivavionska mitraljeza u rejonu Lipovac; sa rejona Drinjača i Nova Kasaba gađani od neprijateljskih protivavionskih topova.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1/4, k. 22.

² Podrška jedinicama 24. i 45. NO divizije u borbama protiv nemačke 22. divizije čiji su se prednji delovi nalazili pred Zvomikom (vidi Arhiv VII, reg. br. 19/1, k. 21 A).

2) Izviđanje

Borbenim i izviđačkim letovima naši piloti ustanovili su:

U vremenu od 8,49 — 9,40 časova, sa visine 1.500 m., po drumovima: Tovarnik, Vukovar, Osijek, Đakovo, Našice, Virovitica, D. Miholjac nema pokreta.

Po drumovima D. Miholjac — Našice pokreti u oba pravca oko 20 automobila i oko 50 kola.

U Našicama mala grupa pešadije; jačina nije ustanovljena.

U Virovitici prikupljanje pešadije; jačina nije ustanovljena.

Na oteku Sotin — Dalj — D. Miholjac — Barč nema priprema za prelaz reka Dunava i Drave.

Po drumu Našice — Đakovo u oba pravca pojedinačno kretanje oko 5 automobila.

Na zapadnoj ivici Vukovara 5 automobila na mestu.

Na želj. stanici Vukovar jedna kompozicija oko 15 vagona sa lokomotivom prema istoku.

Na želj. stanici Vinkovci šest kompozicija od po 20—30 vagona, od kojih dve sa lokomotivama prema zapadu.

Po drumu Vinkovci — Županja nema pokreta.

Željeznička stanica Županja: sa severa ulazak jedne kompozicije oko 15 pokrivenih vagona.

Drum Županja — Brčko — Bijeljina nema pokreta.

Drum Drinjača — Nova Kasaba: u oba pravca pokret oko 18 automobila, 15 kola i jedan vod pešadije.

U naseljenom mestu Đevanje³ nema prikupljanja vojske.

U rejonu Virovitica u visini 4.000 m. osmotrena četiri neprijateljska aviona tipa Me-109 u pravcu leta ka Pečuju. U rejonu Virovitica primećen jedan neprijateljski avion tipa DO-217 na visini 2.000 m. kursom 90°, penjući se u vis. Naši (avioni) lovci napali su ga, posle čega se je avion okrenuo prema zapadu i spustio posle dva napada naših lovaca do neposredno iznad zemlje i produžio let na zapad.

Naši avioni vršili izviđanje pod vatrom jedne [neprijateljske] baterije iz rejona Glušac⁴ i jedne baterije iz rejona Pobude.⁵

Vreme: Oblačno (7—10 balova); visina 1.500—2.000 m.; vidljivost unapred 7—10 km.

U vremenu od 12,45—13,55 časova, sa visine od 1.000 do neposredno iznad zemlje.

Po drumovima: Vukovar — Osijek, Osijek — D. Miholjac, Osijek — Đakovo rede pojedinačno kretanje oko 10 automobila u raznim pravcima.

³ Južno od Zvomika

⁴ i ⁵ Kod Nove Kasabe (Vlasenica)

Po drumovima u rejonu Virovitica nema pokreta.
U rejonu Sopje⁶ oko 30 kola na mestu.
Po drumu Sotin — Tovarnik u oba pravca pokret oko 10 automobila i kola 7.
U šumi severno od Tovarnika 10 kola na mestu.
U Lovaš oko 15 automobila i oko jedan vod pešadije.
U Lipovac⁷ oko 10 automobila, 15 kola, i jedna četa pešadije na mestu i u pokretu; na zapadnoj ivici Lipovac jedan top sa konjskom zapregom na mestu.
Vreme: Oblačno (5—8 balova); visina 1.500 m.; vidljivost unapred 10 km.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Vitruk
Artemjev

Pretstavnik vazd. grupe **Vitruk**
gardiski major:
(Tatarincev)
Tatarincev

BR. 228

IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD 2. FEBRUARA 1945. O NAPADU NA NEMACKO-USTAŠKE SNAGE KOD ČITLUKA I LJUBUŠKOG¹

2. II. 1945. g.

OPERACIJA BR. 243

Zadatak: Izviđanje sa bombama **Široki Breg — Mostar — Ljubuški.**

Broj aviona:	4 Spitfajera V	Vreme letenja:
Poleteli:	14.00 čas sa Visa	5 sati 40 minuta
Sleteli:	15.25 „ na Vis	

Piloti: vođa komandant **Šoić** Hinko
br. 2 potporučnik **Rugi** Luigi
br. 3 poručnik **Pajić** Nedeljko
br. 4 zastavnik **Tomšić** Đuro

⁶ Na Dravi, severno od Podravske Slatine

⁷ Petnaest km jugozapadno od Šida

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/53—4, k. 1450.

2 aviona bombardovali selo Međugorje,² druga 2 aviona selo Čitluk. Svi [avioni] pogodili i napustili sela u plamenu. Prva dva mitraljirali i uništili 2 teretna automobila srednje veličine kod sela Međugorja.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Razoreni ciljevi u navedenim selima i uništena 2 automobila.

. OPERACIJA BR. 244

Zadatak: Izviđanje sa bombama Široki Breg — Mostar — Ljubuški.

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 5 sati

Poleteli: 14.10 čas sa Visa

Sleteli: 15.35 „ na Vis

Piloti: vođa major Ivanišević Đuro

br. 2 zastavnik Semolić Marjari

br. 3 potporučnik Gavrilović Živorad

< br. 4 zastavnik Okanović Husein

2 aviona bombardovala Ljubuški i mitraljezima uništili 2 automobila kod Žovnice. Ostala dva aviona bombardovali drvene barake i mitraljirali kolonu, od oko 30 konja i 40 vojnika.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Uništena 2 automobila, ostalo neosmotreno.

² Južno od Čitluka (Čapljina)

BR. 229

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
2. FEBRUARA 1945. O IZVIĐANJU KOMUNIKACIJE GO-
SPIĆ — OTOČAC — SENJ I O NAPADU NA NEMACKO-
-USTAŠKE SNAGE U LJUBUSKOM, ČITLUKU I HUMCU¹**

2/2/1945. g.

Operacija br. 72 — sa Visa

Z a d a t a k : Napasti raketama kamione na području: **Gospić —
Otočac — Senj — Brinje** i oružano izviđanje **Pod-
gorskog** kanala.

Broj aviona:	5 Hurricana MK IV	Ukupno Vreme
Poleteli:	07.05 čas.	letenja: 9 sati 33 min.
Sleteli:	09.00 čas.	Ispaljeno: 0 rak. 0 rak.

Piloti': vođa por. Marinović
br. 2 zast. Vlahov
br. 4 vod. Dvorski
br. 3 kap. Zdrajevski

Magla na zemlji je smanjila vidljivost **na** svega 1 milju,
tako da nije bio pronađen nikakav cilj između **Gospića** i **Senja**
pa su avioni preleteli Podgorski kanal do **Lukova** ali nikakvo
brodovlje [nije] primećeno.

Naši gubitci: 0

Nepr. gubitci: 0

Operacija br. 73 — sa Visa

Z a d a t a k : Oružano izviđanje puta: **Široki Breg — Mostar —
Ljubuški** i napasti raketama najveće zgrade u **Lju-
buškom** ako se ne pronađe cilj na putu.

Broj aviona:	5 Hurricana MK IV	Ukupno vreme
Poleteli:	13.30 čas.	letenja: 5 sati 50 min.
Sleteli:	14.40 čas.	Ispaljeno: 19 rak. po 30 kg. 970 mitr. met.

Piloti: vođa por. Marinović
br. 2 vod. Završnik
br. 3 vod. Dvorski
br. 4 kap. Zdrajevski

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br.
9/52—4, k. 1450.

Nikakvo kretanje [nije] opaženo na putu, ispaljeno 16 raketa na najveću, trospratnu zgradu u **Ljubuškom**, sve rakete u cilju i malo kasnije osmotren stub crnoga dima visok 1000 stopa. 3 rakete ispaljene na samostan u **Humcu**,² odakle je bila otvorena mitr. vatra na avione u idućem oper. zadatku.

Naši gubitci: 0

Nepr. gubitci: Oštećena jedna trospratna zgrada i samostan.

Operacija br. 74 — sa Visa

Z a d a t a k : Oružano izviđanje područja **Široki Breg — Mostar — Ljubuški**.

Broj aviona:	4 Hurricana MK IV	Ukupno vreme
Poleteli:	13.42 čas.	letenje: 5 sati 12 min.
Sleteli:	15.00 čas.	Ispaljeno: 16 rak. po 30 kg. 1000 mitr. met.

Piloti: vođa kap. Cenić

br. 2 ppor. Ratkovčić

br. 3 por. Rebula

br. 4 vod. Prebeg

Na avione otvorena mitraljeska vatra u **Čitluku** pa je položaj napadnut sa 4 rakete i ućutkan. 12 raketa ispaljeno na samostan u Humcu te postignuto više direktnih pogodaka ah bez osmotrenog rezultata. Napali mitraljezima oko 50 nepr. vojnika.

Naši gubitci: 0

Nepr. gubitci: Pogoden samostan u Humcu, ućutkano jedno mitraljesko gnezdo. Ostalo neosmotreno.

² U samostanu su se nalazili delovi nemačke 369. legionarske divizije — vidi dok. br. 221, prim. 2.

BR. 230

**OPERATIVNI IZVEŠTAJ ŠTABA 42. VAZDUHOPLOVNE
(JURISNE) DIVIZIJE OD 2. FEBRUARA 1945. STABU VAZ-
DUHOPLOVSTVA NOVJ O RADU I BORBENOJ AKTIVNO-
STI U VREMENU OD 17. DO 31. JANUARA 1945. GODINE¹**

STROGO POVERLJIVO

STAB
42. VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE NOVJ
Izl. broj 00122
2-II-1945. god.
' ' . Položaj

**ŠTABU VAZDUHOPLOVSTVA NOVJ
(operativno odeljenje)**

U prilogu pod/l dostavlja se ukupan operativni izveštaj u vremenu od 17. do 31. januara 1945. godine.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik oper. odeljenja,
poručnik,
Mil.² S. Damjanović

Za Štab, politički komesar,
" potpukovnik,
Lj. M.³

STROGO POVERLJIVO
Serija »B«
primerak

UKUPNI OPERATIVNI IZVEŠTAJ BR. 1 ŠTABA 42. VAZD. DIVIZIJE u vremenu od 17—31. januara 1945. god. u 17.00 časova, Novi Sad, karta 1 :100000 (Crvene armije).

1) Jedinice 42. vazd. jurišne divizije i 11. vazd. lovačke divizije u vremenu od 17. do 31. januara 1945. god. stalno su sa svojim letaćkim jedinicama učestvovala u borbenim operacijama 10. gvardejske avijacione divizije Sovjetskog vazduhoplovstva. U ovom vremenu jedinice su uništavale živu silu i tehniku protivnika u rejonu: Vukovar — Đakovo — Vinkovci — Županja — Brčko — Bijeljina. Neprijatelj je iz ovoga rejona 16. i

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 3/34—8, k. 1466/1,

² i ¹³ Milan

³ i ¹⁴ Ljubomir Momčilović

17.1 izvršio jak prodor iz rejonu Vukovar — Vinkovci i potisnuo naše trupe unazad na nove položaje. Hrabrim dejstvom vazduhoplovstva neprijateljsko napredovanje je bilo u prvi mah zadržano, a kasnije je neprijatelj bio potisnut unazad . . . -

31. januara, po traženju Vrhovnog štaba NOVJ, avijacija je dejštovala po živoj sili i tehnici protivnika u rejonima: Bijeljina — Dvorovi i Dobra Voda i na neprijateljsku motorizovanu kolonu na pravcu nastupanja Nova Kasaba — Drinjača, gde je bilo osmotreno oko 150 motornih vozila, koja je imala cilj da se probije dalje na sever uz reku Drinu. Kolona je bila napadnuta i rasturena.

U periodu od 17. do 31. januara linija fronta protivnika protezala se ovako: 15. i 16. januara frontovska je linija bila: Sotin — Grabovo — Orolik — isk. Otok — isk. Bošnjaci — dalje na jug pravo na reku Savu. 17. i 18. januara linija fronta se protezala: isk. Šarengrad — isk. Novak Bapska — isk. Sid — isk. Andraševci⁴ — Morović — dalje pravo na reku Savu. 19. i 20. januara linija fronta se protezala: Šarengrad (uključno) • dalje stara granica do reke Save. 21. januara linija fronta se protezala: isk. Mohovo — uklj. Sid — uklj. Andraševci⁵ — Morović i dalje pravo na reku Savu. 22. do 31. januara linija fronta je ostala nepromenjena: 1 km. ist. Mohovo — 1 km ist. Lovaš — ist. ivica s. Tovarnik — ist. ivica s. Ilinci — 1 km. zap. s. Batrovci — 4 km. zap. od Morovića i dalje pravo na reku Savu.

Zadaci koje su dobijale jedinice u ovom periodu su se bazirali na potrebi Vrhovne komande NOVJ i I jugoslovenske armije, koji su u tom periodu tražili dejstvo avijacije po živoj sili i tehnici protivnika uglavnom u rejonu: Vukovar — Đakovo — Vinkovci — Županja — Brčko — Bijeljina i tučenje neprijateljske kolone od Nove Kasabe do Drinjače.

Zadatak su jedinice potpuno shvaćale i izvršavale sa punim razumevanjem i hrabrošću. Jedinice Sovjetskog vazduhoplovstva i naši avijatičari su dobili pohvalu za svoje dejstvo po živoj sili i tehnici protivnika od komandanta I jugoslovenske armije general-lajtnanta Peke Dapčevića i ocenjen njihov rad i dejstvo sa ocenom »odlično«. Vazduhoplovstvo je u veliko doprinelo da se neprijateljska ofanziva u prvom momentu zaustavi, a kasnije da se pređe u kontranapad i povrate delimično izgubljeni položaji. .

Od 17. do zaključno sa 31. januarom naše su jedinice izvršile 49 borbenih letova, iz njih [otpada] na 11-2 33 leta i na

⁴ i ⁵ Treba: Adaševci.

JAK-1 16 letova.⁶ Ukupno vreme letenja u tom periodu je bilo 45,09 časova, iz njih na 11-2 29,39 časova, a na JAK-1 15,30 časova.

U periodu od 17. do 31. januara zaključno jedinice 42. vazd. divizije utrošile su sledeću količinu bombi i municije:

FAB 100' = 33 komada, FAB 50 = 133 kmd; AO 2,5 = 59 kmd.; AO 10 = 17 kmd.; PTBB = 40 kmd.;⁷ RS 82 = 50 kmd.; RS 132 = 2 kmd⁸, BS = 91 kmd; VJ = 3.175 kmd. ŠVAK = 600 kmd.; ŠKAS = 9.856 kmd.⁹

Uništeno je u istom periodu od jedinica 42. vazduhoplovne jurišne divizije:

— 6 tenkova, 26 automobila i oklopnih vozila, 76 vojnika i oficira, 6 oruđa poljske artilerije, 20 kola i izbio je 31 požar.

Gubitaka nije bilo. Posle izvršenih zadataka svi su se letači vratili na svoje aerodrome, izuzev narednika Dušana M. Vujina iz 423. vazd. puka na dan 31. januara, koji se je spustio na aerodrom Krnješevci,¹⁰ mesto da se spusti u Rumi, gde mu je bio aerodrom. Opravdanje sletanja je naveo da nije imao benzina, jer se dugo zadržao iznad neprijateljskog položaja. Istog dana po prijemu benzina iz Krnješevaca preleteo je sa mašinom na svoj aerodrom Ruma. Nije utvrđeno da li je imenovan i lutao.

Neprijateljska avijacija u periodu od 17. do 31. januara nije se pojavljivala na našim aerodromima, a niti je opet učestvovala u borbama na frontu, te vazdušnih borbi nije ni bilo. Jedino je 28. januara oko 11.00 časova pre podne preleteo na visini od 4.000 m. jedan »Junkers« 88 iznad rejonu: Novi Sad — Ruma, verovatno u cilju izviđanja naših aerodroma.

Dejstvo neprijateljske protivavionske artilerije u početku neprijateljske ofanzive pred frontom I jugoslovenske armije bilo je dosta jako. U rejonu: Šid — Tovarnik — Lovaš osmotreno je oko 2 do 3 divizionu protivavionske artilerije. Neprekidnim izviđanjem iz vazduha i dostavljanjem podataka sa osmatračnica zemaljskog komandovanja kretanje i manevrisanje od artilerije je uvek bilo praćeno. To je bio razlog da se uvek znalo mesto njenog vatrene položaja, po kojima se uvek uspešno

⁶ Kako je 42. vazduhoplovna divizija bila naoružana avionima »11-2« a 11. vazduhoplovna (lovačka) divizija avionima »Jak« (uglavnom »Jak-1« i nešto »Jak-3«, »Jak-7« i »Jak-9«), to je 42. divizija izvršila 33 avio-poleta, a 11. divizija 16 avio-poleta.

⁷ Sovjetski naziv za avio-bombe (vidi dok. br. 215, prim. 2).

⁸ Sovjetski naziv za raketna zrna na avionu »11-2« (vidi dok. br. 215, prim. 2).

⁹ Sovjetski naziv za topovsku i mitraljesku avionsku municiju (vidi dok. br. 215, prim. 2).

¹⁰ Kod Stare Pazove

tuklo i uništavana su mnoga oruđa. U poslednje vreme protiv-avionska artilerija je dosta slabo dejstvovala na celom frontu.

Aerodrom Novi Sad 422. jurišnog puka i 111. puka lovačke aviarije je bio celo vreme upotrebljiv za letenje svim tipovima aviona. Aerodrom Lačarak¹¹ 421. jurišnog puka bio je upotrebljiv za celo vreme dejstva do 19-1-1945. godine, kada se je puk morao prebazirati, usled blizine fronta, na aerodrom Krnješevci, gde se i sada nalazi. Aerodrom Ruma 423. jurišnog puka i 113. lovačkog puka bio je upotrebljiv za celo vreme dejstva do danas. Na aerodromu Zemun je smešten 112. lovački puk — upotrebljivost aerodroma je takođe dobra.

U danima kada pojedine jedinice nisu učestovale u borbenim zadacima usled rđavih vremenskih prilika na samim aerodromima ih na frontu, vršile su teornu obuku po grupama za specijalizovanje pod rukovodstvom sovjetskih nastavnika. Letačko osoblje se upoznavalo sa taktikom izvršenja borbenih zadataka pod voćstvom sovjetskih komandanata pukova i komandira eskadrila. U danima neletenja osoblje je uvek iskorišćavalo slobodno vreme za diskusije o izvršenim borbenim letovima, gde su se izučavala i izjednačavala stečena borben iskustva. Vazdušni strelci su prošli kroz teorni kurs po pukovima i oni sa najboljim pokazanim teornim uspehom učestovali su već po više puta u borbenim zadacima. U slobodnim danima i časovima neletenja oni se uvek skupljaju i dalje po svojim kursevima, gde se i dalje usavršavaju uz stečena iskustva. Mehaničari i ostali tehničari po pukovima i dalje se okupljaju po školama i na praktičnim radovima na aerodromima. Teorni kurs je za njih po svim aerodromima završen, ah u cilju ujedinjavanja nastave okupljaju se i dalje po školama posle završnog praktičnog rada na avionima. Oni dani, tj. dani rđavog vremena, koriste se i za održavanje konferencija i nastave iz političkih časova.

U vremenu od 17. do 31. januara zaključno bilo je sposobnih pilota za borbene letove po pojedinim pukovima:

- u 421. puku bilo je 5 pilota;
- u 422. puku bilo je 6 pilota;
- u 423. puku bilo je 4 pilota.¹²

¹¹ Kod Sreraske Mitrovice

¹² To je period popune pukova posle njihovog formiranja. Ostali piloti su se nalazili na letačkom kursu i postepeno su stizali u jedinice. Prvi lovački i jurišni pilotski kursevi otpočeli su sa obukom 10. decembra 1944. Lovački kurs se održavao u Rumi (tzv. Učebni centar), pod rukovodstvom sovjetskih komandnih i nastavnih oficira. Na trenazi je bilo 25 pilota. Kurs je završen 18. januara 1945. Na drugom kursu (5.1 — 23.11) završilo je trenazu 35 pilota, na trećem (22. n — 15. IV) 61 pilot, a na četvrtom (26. II — 5. IV) 16 pilota. Od 10. decembra 1944. do 15. aprila 1945. kurseve je pohađalo 186 pilota-lovaca, a uspešno su završila 134 pilota-lovca.

2) 421. jurišni vazd. puk u vremenu od 17. do 31. januara izvršio 13 borbenih letova na 11-2 sa ukupnim vremenom letenja od 12.30 časova.

Utrošeno je:

— FAB 100 = 2 kmd.; FAB 50=125 kmd.; AO 10 = 12 kmd.; PTBB = 40 kmd.; PS 82 = 17 kmd.; BS = 91 kmd.; VJ = 1080 kmd.; SKAS = 2.000 kmd.

Uništeno je:

— 5 tenkova, 22 automobila, 4 oruđa poljske artilerije i 9 kola, izbilo je 5 požara.

3) 422. vazd. jurišni puk u vremenu od 17. do 31. januara zaključno izvršio je 8 borbenih letova sa ukupnim vremenom letenja 6.39 časova.

Utrošeno je:

— FAB 100 = 14 kmd.; FAB 50 = 3 kmd; AO 2,5 = 20 kmd; AO 10 = 5 kmd; PS S2 = 7 kmd; PS 132 = 2 kmd.; VJ = 715 kmd; SKAS = 1.070 kmd.

Uništeno je:

— 1 auto, 29 vojnika i oficira, 1 oruđe p. a. artilerije, 11 kola i izbilo 8 požara.

4) 423. vazd. jurišni puk u vremenu od 17. do 31. januara zaključno izvršio je 12 borbenih letova sa ukupnim vremenom letenja 10.30 časova.

Utrošeno je:

— FAB 100 = 5 kmd.; FAB 50 = 39 kmd.; PS 82 = 26 kmd.; VJ = 1.380 kmd.; SKAS = 6.436 kmd.;

Uništeno je:

— 1 tenk, 1 auto, 37 vojnika i oficira, 1 oruđe PA artilerije i izbilo je 18 požara.

5) 11. vazd. lovačka divizija vršila je zadatke borbenog izviđanja i fotografisanja, a povremeni su joj zadaci bih pratnja i zaštita jurišne avijacije, kao i udar po živoj sili i tehnici protivnika na zemlji.

Izvršila je 16 borbenih letova sa ukupnim vremenom letenja 15.30 časova.

Utrošeno je:

— SVAK 550 metaka, i UBS 290 metaka.

Uništeno je:

— 6 automobila i 36 vojnika i oficira.

Po pukovima spremnih pilota za borbene letove bilo je svega 20.

Trenažni jurišni kurs počeo je također 10. decembra 1944. Do 5. aprila 1945. završena su tri kursa, koje je pohađalo 187 pilota-jurišnika, a uspešno završilo 140 (vidi Arhiv VII, reg. br. 17/1, 39/3, 45/3 k. 1454).

U **111.** vazd. puku **6** pilota, u 112. vazd. puku **7** pilota, u 113. vazd. puku **7** pilota.

6) Veza sa Štabom vazduhoplovstva bila je uspostavljena 25. januara, kada je poslat i prvi operativni izveštaj preko telefona. Veza sa pukovima je funkcionisala normalno preko sovjetske radio i telefonske veze. Obuka naših radio telegrafista i telefonista obavlja se i dalje po školama sa sovjetskim nastavnicima.

7) Foto služba funkcioniše uporedo sa sovjetskom foto službom. Sve avionske snimke dobijali smo od 26. januara kao i operativno odeljenje sovjetskog štaba divizije. Foto materijal bio je sovjetski jer foto materijala naš foto vod nije imao. 29. januara preduzete su mere da se nabavi foto materijal. Ljudstvo foto voda se još uvek obučava u sovjetskom foto vodu u dešifriranju foto snimaka, u čemu su naši fotografi do sada pokazivali dosta slabe rezultate.

8) Po meteorološkoj službi još se obučavaju naši meteorolozi. Rezultati su do sada vrlo dobri i ima izgleda da će meteorološki vod uskoro moći samostalno sa svojim ljudstvom da radi sve potrebe po meteorološkoj službi.

9) Operativna administracija se dovodi u red. Do 26. januara bilo je dosta nerazumevanja od pojedinih načelnika štabova puka, tako da su pojedina uputstva morala biti davana pismenim, usmenim ili telefonskim putem po više puta. Sada ova služba funkcioniše po svima pukovima dosta dobro. Svi se operativni izveštaji predaju prvo telefonom, a posle kurirskom poštom dobijaju se i pismeni operativni izveštaji, kao potvrda kratkog telefonskog izveštaja.

Sistem operativne administracije se uvodi po sovjetskom sistemu a prilagođava se i našim potrebama, prilikama.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik oper. odeljenja,
pukovnik,
Mil.¹³ S. Damjanović

Za Štab, politički komesar
potpukovnik,
(M. P.) **Lj. M."**

BR. 231

IZVEŠTAJ ŠTABA 10. JURIŠNE VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE OD 2. FEBRUARA 1945. ZAMENIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ O NAPADIMA GRUPE. VAZDUHOPLOVNIH DIVIZIJA NA NEMAČKE SNAGE KOD BIJELJINE I O IZVIĐANJU KOMUNIKACIJA U TAKTIČKOJ DUBINI NEPRIJATELJA NA SREMSKOM FRONTU¹

ZASTUPNIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ
generallajtnantu VeMmiru Terziću

OPERATIVNI IZVEŠTAJ BROJ 12

Štaba X GV. ŠAVK ordena Kutuzova i Suvorova divizije, 2. februara 1945. godine u 17,45 časova (po jugoslov. vremenu)
Karta-sekcija Novi Sad 1 : 200.000

1) Avijaciona grupa Vitruk u toku dana 2. februara 1945. vršila je zadatak [postavljen od] Vrhovnog komandanta NOV. i POJ.

16 11-2 u grupama po dva, četiri i šest aviona izvršili su 16 uspešnih borbenih letova. Uskupni borbeni let trajao je 12 časova 30 minuta.

Bombardovanjem i mitraljiranjem neposredno iznad zemlje uništavana je živa sila i tehnika neprijatelja po severnoj ivici Bijeljine² i u naseljenom mestu Petrovo Polje.

Napadi su izvršeni sa visine od 800 m. spuštanjem do neposredno iznad zemlje pod kutom od 30—35°.

6 JAK-1 izvršili su šest borbenih letova u cilju izviđanja neprijateljske vojske u rejonima: Vukovar — Vinkovci, Virovitica, Brčko, Slatina, Našice, Bijeljina i Otok.

Borbeno izviđanje trajalo je šest časova, 45 minuta uskupno.

Svega je letelo 22 aviona i izvršeno 22 borbeni leta sa uskupnim vremenom 19 časova i 10 minuta.

Utrošeno municije: 29 FAB-10Q; 25 FAB-50; 18 AO-25; 40 AO-2,5; 26 RS-82; 30 BS; 2.800 VJA; 6.530 ŠKAS.

Rezultat bombardovanja i mitraljiranja na osnovu izveštaja posade aviona bio je: uništeno jedan top poljske artiljerije, 2 kola, izazvana 3 velika požara, na severnoj ivici Bijeljine razbita fabrika, ubijeno i ranjeno oko 10 ljudi.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1—4, k. 22.

- U Bijeljini i u njoj bližoj okolini nalazile su se jedinice nemačke 104. lovačke divizije (vidi Arhiv VII, reg. br. 19/1, k. 21 A).

Nije bio izvršen let uz drum u rejonu Vlasenica — Nova Kasaba — Drinjača zbog meteoroloških neprilika (kiša, magla).

2) Izviđanje

Izviđačkim letovima naši piloti ustanovili su:

U vremenu od 13,28—14,35 časova sa visine 1.500—200 m.

Po drumu Opatovac — Vukovar u oba pravca pokret oko 8 kola.

Po drumu Vukovar — Osijek u oba pravca pokret oko 5 automobila i tri kola.

U Vukovaru pet automobila i pet kola na mestu i u pokretu.

Osijek — D. Miholjac u oba pravca pokret oko 15 automobila i oko 10 kola.

Po drumu Vukovar — Vinkovci — Osijek — D. Miholjac — Moslavina — Našice pokreta nema.

Severozapadno od Sopja³ preko reke Drave ima prelaz po ledu; na severnom i južnom bregu Drave na ovom sektoru oko 100 ljudi i oko 25 kola.

Od raskrsnice puteva oko 4 km. jugoistočno od Suhopolje — Ovčara⁴ velika kolona kola, pešadije i pojedinih automobila.

U naseljenom mestu Virovitica prikupljanje oko 15 automobila i 20 kola.

Po drumu Virovitica — Barč nema pokreta.

Po drumu Slatina — Našice u oba pravca pokret 5 automobila i 8 kola.

Od Vinkovaca prema Cerni pet kola u pokretu.

Na želj. stanici Vinkovci jedna kompozicija oko 30 vagona i 2 lokomotive same za sebe.

Od Rajevo Selo — Brčko 10 kola u pokretu.

Prelaz preko reke Save u Brčkom ispravan.

U naseljenom mestu Brčko prikupljanje oko 40 kola na mestu i poneka u pokretu u raznim pravcima.

Po drumu Tovarnik — Sotin nema pokreta.

Izviđanje vršeno pod vatrom 3 baterije protivavionske artiljerije (manjeg kalibra) iz Vinkovaca.

- Vreme: Jasno, velika magla, vidljivost unapred 4—5 km.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

**Vitruk
Artemjev**

Pretstavnik vazd. grupe Vitruk
gardiski major:
(Tatarincev)
Tatarincev

³ Na reci Dravi, severno od Podravske Slatine

⁴ Kod Virovitice

BR. 232

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
3. FEBRUARA 1945. O IZVIĐANJU KOMUNIKACIJA LJU-
BUSKI — SARAJEVO I LJUBUSKI — MOSTAR — ŠIROKI
BRIJEG I O NAPADU NA PLOVNE OBJEKTE KOD OTOKA
PAGA¹**

3/2/1945 g.

Operacija br. 75 (sa Visa)

Z a d a t a k : Oružano ofanzivno izviđanje Ljubuški — Sara-
jevo.

Broj aviona:	6 Hurricana MK IV	Ukupno vreme
Poleteli:	07,27 čas.	letenja: 7 sati 30 min.
Sleteli:	08.42 čas.	Ispaljeno: 24 rak. po 30 kg. 2000 met.

Piloti: vođa por. Marinović
br. 2 vod! Završnik
br. 3 kap. Zdrajevski
br. 4 zast. Vlahov
br. 5 vod. Dvorski
br. 6 zast. Antončić

Magla na zemlji severno od Mostara je sprečila avione da prodru severnije, avioni sé vratili i ispalili 24 rak. na najveće zgrade u Ljubuškom i samostan u Humcu, stubovi dima su se podigli sa ciljeva kada su avioni napuštali područje. P.a. vatra iz zgrade istočno od fabrike.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Oštećene zgrade i samostan.

Operacija br. 76 — (sa Visa)

Z a d a t a k : Oružano izviđanje Ljubuški — Sarajevo.

Broj aviona:	6 Hurricana MK IV	Ukupno vreme
Poleteli:	13.50 čas.	letenja: 8 sati 30 min.
Sleteli:	15.15 čas.	Ispaljeno: 24 rak. po 30 kg. 2440 met.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/52—4, k. 1450.

Piloti: vođa por. Marinović
br. 2 vod. Završnik
br. 3 kap. Zdrajevski
br. 4 zast. Vlahov
br. 5 vod. Dvorski
br. 6 zast. Antončić

Dve rakete ispaljene na jedan kamion severno od **Ljubuškog**, jedan direktan pogodak i jedan bliski promašaj, kamion uništen. Dve rakete ispaljene na jedna štabna kola bez rezultata. Još malo severnije na pola puta **Ljubuški** — Mostar ispalili 6 rak. na dva kamiona, koji su vozili u severnom pravcu, sa bliskim promašajima od oko 6—8 metara. 4 rakete ispaljene na jednu kamenu zgradu kod **Čitluka** pred kojom je bilo raštrkano 10 konja. Rakete pale u područje cilja ali rezultat neosmotren. 10 raketa ispalili na školsku zgradu i samostan u **Širokom Bregu** sa pogodcima na obe zgrade, težak stub crnog dima kasnije primećen **sa** cilja. Dva aviona pogodoena od letećih komadića i lagano oštećena.

Naši gubitci: 2 aviona lagano oštećena.

Nepr. gubitci: Uništen jedan kamion, više zgrada oštećeno.

Operacija br. 27 — iz Italije, Canne

Z a d a t a k : Oružano izviđanje **Ljubuški** — **Mostar** — **Široki Breg**, napasti svako moguće kretanje.

Broj aviona: 3 Hurricana MK IV Ukupno vreme

Poleteli: 13.40 čas. sa Visa letenja: 5 cati

Sleteli: 15.20 čas. u Canne Ispaljeno: 12 rak. po 30 kg.
2200 mitr. met.

Piloti: vođa kap. Cenić
br. 2 vod. Prebeg
br. 3 ppor. Ratkovčić

Počeli izviđanje u 14.20 čas., otvorena na njih odmah ume-rena tačna p.a. vatra iz samostana u **Humcu** i okoline, napali samostan sa tri rakete i mitraljeskom vatrom, 2 rakete u cilju, jedna podbačena. U blizini sela **Čitluk** pronašli 2 kamiona i jedna kola na konjsku vuču stojeći na putu, ispalili 3 rakete i mitraljesku vatru, radi dima i prašine rezultat neosmotren, ah je sigurno nanesena izvesna šteta. Malo severnije ispalili 3 rakete na troja kola na konjsku vuču. Sva tri vozila uništena. 15 milja južno od Mostara otvorena jaka mitraljeska vatra iz jedne kuće kod puta, napali kuću sa tri rakete i mitraljeskom vatrom, 3 direktna pogotka u kuću, koja je verovatno uništena odnosno teško oštećena. Pošto su ispalili sve rakete okrenuli natrag prema Ljubuškom osmatrajući put, pronašli dvojica konjska kola,

koja su napali i pogodili sa mitr. vatrom. Obi. 10/10 na 5000 stopa, vidljivost 15 milja.

Naši gubitci: 2 aviona lagano oštećena od vlastite eksplozije.

Nepr. gubitci: Daljna šteta nanescena samostanu u Humcu, 3 kola na konjsku vuču uništena, 2 kola pogođena od mitraljeske vatre, 1 kuća verovatno uništena.

Operacija br. 28 — iz *Italije, Canne*

Z a d a t a k : Pronaći i napasti raketama 5 »F« broda koja se po podacima nalaze u luci Pag zapadno od mosta kod jedne kuće sa crvenim krovom i 2 broda istog tipa u zalivu Solane na otoku Pagu.

Broj aviona: 3 Hurricana MK IV Ukupno vreme

Poleteli: 14.10 čas. sa Visa letenja: 6 sati 30 min.

Sleteli: 16.20 čas. u Canne Ispaljeno: 11 rak. po 30 kg,
650 mitr. met.

Piloti: vođa por. Majcen

br. 2 vod. Pavičić

br. 3 kap. Jež

Započeli traženje u 15.10 čas., nisu pronašli nikakve brodove na označena dva mesta, na kraju Solane primetili 1. šlep od 8—10 metara dužine, na koga su ispalili 11 raketa sa 3 direktna pogotka, 2 verovatna, ostali bliski promašaji; plovni objekt verovatno uništen. Osmotрили konvoj od 3 parobroda i 1 razarača kako ulazi u luku Zadar (engleski). Vreme: obi. 10/10 sa mešovitom kišom.

Naši gubitci: 1 avion oštećen od vlastitih eksplozija.

Nepr. gubitci: 1 plovni objekt od 8—10 m dužine verovatno uništen. '

BR. 233

**OBAVESTENJE STARA MORNARICE NOVJ OD 3. FEBRU-
ARA 1945. KOMANDI 1. LOVAČKE ESKADRILE O POTREBI
TEŠNJE MEĐUSOBNE SARADNJE¹**

ŠTAB MORNARICE NOVJ
Pov. broj 139
3. februara 1945. g.

STABU I LOVAČKE ESKADRILE NOVJ

Vis

U vezi vašeg izvještaja i predloga od 1. februara o.g. dostavljamo:

1. — Od mornaričkih jedinica sada jedino II POS² održava vezu sa RAF-om preko saveznika u Zadru. Traženje angažovanja vazduhoplovstva sa naše strane šaljemo preko naše radio-stanice na Visu. Smatramo da bi se na ovaj način moglo i dalje izveštavati s time da bi se našla mogućnost brzog djelovanja na temelju naših obavještavanja.

Jedinice NOVJ koje imaju u svojem sastavu savezničke oficire za vezu šalju preko njih svoja traženja RAF-u. Ovo važi za VIII i II Korpus.

Nadalje smatramo da bi se preko naše stanice u Visu dostavljale za vaš Stab depeše koje se odnose na brzo djelovanje, obzirom da smo u mogućnosti dosta brzo saznati za stanje na hnjiji fronta i za potrebu učestvovanja vazduhoplovstva.

U pogledu održavanja radio-veze usvajamo vaš predlog. Prosleđujemo vaš izveštaj Stabu VIII Korpusa, te po dogovoru moglo bi se pristupiti odmah organizaciji veze.

2. — Referent za vezu Štaba Mornariče izradiće plan za vezu, a prema konačnoj odluci dobivenoj od Štaba VIII Korpusa.

3. — Dosadanja saradnja izneta je u tački 1. Saradnja je bila prilično nestabilna i retka. Rezultate nam nije moguće uvijek dobiti odmah nakon provedenog napada, a katkada ih uopće nije moguće dobiti. Ovo naročito važi za udaljenija mesta napada.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 11/2, k. 1466 B.

² Skraćenica za pomorski obalski sektor. (II POS se tada protezao od Rovinja do Nina).

Mornaričkoj stanici na Visu naredićemo da se premesti u blizinu aerodroma, a isto tako odobrava se korištenje stanice po vašim telegrafistima radi trenaže.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik: (Dragiša Ivanović) Drag. Ivanović	Komandant, general-major: , (Josip Černi)) Cerni

Načelnik Štaba:
major (Ikica M.)
M.³ Ulica

(M. P.)

BR. 234

IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD 4. FEBRUARA 1945. O IZVIĐANJU VREMENA NA KOMUNIKACIJI MOSTAR — SARAJEVO — ZENICA I O NAPADU NA NEMACKO-USTASKE SNAGE U CIGANSKOM BRDU I ŠIROKOM BRIJEGU¹

4.11.1945. g.

OPERACIJA BR. 245

Zadatak: Izviđanje vremena **Mostar — Sarajevo — Zenica.**

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 3 sata

Poleteli: 07.05 čas. sa Visa

Sleteli: 08.35 „ na Vis

Piloti: vođa zastavnik **Tomšić Đuro**
br. 2 potporučnik **Rugi Luigi**

Vreme dobro, osim rejona **Konjica** gde je zemlja pokrivena maglom.

³ Mladen

¹ Original (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/54—4, k. 1450. — Eskadrila nije dejstvovala 3. februara 1945. zbog nepovoljnih vremenskih prilika.

OPERACIJA BR. 246

Zadatak: Bombardovanje i mitraljiranje **Ciganskog Sela² kod Širokog Brega.**

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 5 sati
Poleteli: 10.10 čas sa Visa
Sleteli: 11.30 „ na Vis

Piloti: vođa komandant **Šoić** Hinko
 br. 2 zastavnik Lošić Mehmedalija
 br. 3 potporučnik Delić Milan
 br. 4 poručnik Pajić Nedeljko

Svi pogodci u selo u označene ciljeve. Posle bombardovanja 3 napada topovima i mitraljezima. Jaka 20 m/m p.a. vatra. Vođa dobio pogodak u stabilizator.

Naši gubici: 1 avion oštećen.

Nepr. gubici: Neosmotreno.

OPERACIJA BR. 247

Zadatak: Bombardovanje tvornice duhana u **Širokom Bregu.**

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 6 sati
Poleteli: 10.20' čas sa Visa
Sleteli: 11.40 „ na Vis

Piloti: vođa potporučnik **Gavrilović** Živorad
 br. 2 „ **Srdanović** Milan
 br. 3 zastavnik **Okanović** Husein
 br. 4 **major Ivanišević** Đuro

Svi avioni promašili cilj. Tri aviona pogodili zgradu u neposrednoj blizini tvornice duhana.

² Treba: Ciganskog Brda. — To je pružanje neposredne vazduhoplovne podrške jedinicama 8. korpusa NOVJ koje su tog dana otpočele borbu u tzv. mostarskoj operaciji.

BR. 235

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
4. FEBRUARA 1945. O NAPADU NA PLOVNE OBJEKTE KOD
SENJA I OTOKA PAGU¹**

4/2/1945 g.

Operacija br. 77 — sa Visa

Z a d a t a k : Napasti raketama brodovlje u **Senju i Pagu**.

Broj aviona: 5 Hurricana MK IV	Ukupno vreme
Poleteli: 10.00 čas.	letenja: 10 sati 25 min.
Sleteli: 12.05 čas.	Ispaljeno: 12 rak. po 30 kg. 8 rak. po 12,5 kg.

Piloti: vođa por. Marinović
br. 2 vod. Završnik
br. 3 zast. Vlahov
br. 4 zast. Antončić
br. 5 vod. Dvorski

15 raketa ispaljeno na jedan šlep dužine 30—33 m. i 6 brodića za iskrcavanje (LC) u luci **Senj**. Pošto je bilo naročito jako bacanje u vazduhu, to je osmatranje bilo vrlo teško, primetili su da su neke rakete pale oko šlepa, neke prebačene ali su pale u blizini brodića za iskrcavanje. 5 raketa palo na jednu jedrilicu u Pagu sa bliskim promašajem.

Naši gubitci: 0

Nepr. gubitci: Neutvrđeno.

Operacija br. 78 — sa Visa

Z a d a t a k : Napasti brodovlje u **Senju i Pagu**.

Broj aviona: 5 Hurricana MK IV	Ukupno vreme
Poleteli: 14.04 čas.	letenja: 10 sati 55 min.
Sleteli: 16.15 čas.	Ispaljeno: 20 rak. po 30 kg. 1710 mtr. met.

Piloti: vođa por. Marinović
br. 2 vod. Završnik
br. 3 zast. Vlahov
br. 4 zast. Antončić
br. 5 vod. Dvorski

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/54—4, k. 1450.

18 raketa ispaljeno na jedan brod za iskrcavanje koji je u prijašnjem zadatku bio javljen kao šlep (dužine 100 stopa) i direktan pogodak u krmu i više bliskih pogodaka, brod oštećen. Jaka 20 mm p.a. vatra. 2 rakete i mitr. vatra ispaljene na jedrilicu- u **Pagu** i ova oštećena.

Naši gubitci: 0

Nepr. gubitci: Oštećen jedan brod za iskrcavanje (duž. 30—33 metara) i 1 jedrilica.

BR. 236

IZVESTAJ ŠTABA 10. JURIŠNE VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE OD 4. FEBRUARA 1945. ZAMENIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ O NAPADIMA GRUPE VAZDUHOPLOVNIH DIVIZIJA NA NEMAČKO-USTASKE SNAGE KOD BIJELJINE I OPATOVCA I O IZVIĐANJU KOMUNIKACIJA NA SREMSKOM FRONTU I U REJONU BIJELJINE¹

ZASTUPNIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ
generallajtnantu Velimiru Terziću

OPERATIVNI IZVEŠTAJ BR. 13

Štaba 10. GV. ŠAVK ordena Kutuzova i Suvorova divizije, 4. februara 1945. godine u 19 časova (po jugoslovenskom vremenu)
Karta-sekcija Novi Sad 1:200.000

1 Avijaciona grupa Vitruk u toku dana 3. februara 1945. godine nije vršila letove zbog slabih meteoroloških prilika (sneg, niski oblaci).

U toku 4. februara 1945. vršila je zadatak [dobijen] od Vrhovnog komandanta NOV i POJ.

12 11-2 u grupama po 2, 4 aviona izvršili su 20 uspešnih letova. Uskupno vreme letenja trajalo je 19.00 časova.

Bombardovanjem i mitraljiranjem neposredno iznad zemlje uništavana je živa sila i tehnika protivnika u rejonima Bijeljina² i Opatovac.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1—4, k. 22.

² Vazduhoplovna podrška jedinicama 2. jugoslovenske armije u borbama protiv nemačke 104. lovačke divizije (vidi dok. br. 231, prim. 2).

.Napadi su izvršeni sa visine od 400 metara spuštanjem do neposredno iznad zemlje pod kutom od 30—35 stepeni.

6 JAK-1 izvršili su 6 borbenih letova u cilju izviđanja neprijateljske vojske u rejonima Vukovar, Osijek, D. Miholjac, Našice, Đakovo, Vinkovci, Tovarnik, Orolik, Otok, Županja, Brčko, Bijeljina.

Borbeno izviđanje trajalo je 6 časova 40 minuta.

Svega je letelo 18 aviona i izvršeno 26 uspešnih borbenih letova sa uskupnim vremenom 25 časova 40 minuta.

Utrošeno municije: 14 FAB-100, 52 FAB-50, 24 AO-25, 70 AO-IO, 600 AO-2,5, 40 RS-82, 270 BS, 3565 VJA, 5750 SKAS.

Rezultat bombardovanja i mitraljiranja na osnovu izveštaja posade aviona bio je: uništeno 7 automobila, 3 kola, ućutkana vatra 4 topa poljske artiljerije, izazvano 7 požara u naseljenim mestima Bijeljina, Opatovac. Ubijeno i ranjeno oko 45 neprijateljskih vojnika.

Zbog slabih meteoroloških prilika (niski oblaci, gusta magla) u rejonima Drinjača, Nova Kasaba i Vlasenica nisu se vršili borbeni letovi.

2) Izviđanje

Izviđačkim letovima naši piloti ustanovili su:

U vremenu od 9.10 do 9.45 časova sa visine od 1000 do 2000 metara.

Na jugoistočnoj ivici Mohovo jedna baterija poljske artiljerije u borbenom položaju. Baterija nije dejstvovala.

Na jugoistočnoj ivici Opatovac³ jedna baterija bacača na borbenom položaju.

2 i po kilometra severno od Tovarnika jedna poljska baterija u borbenom položaju. Baterija nije dejstvovala.

400 metara jugoistočno od Tovarnika 2 baterije poljske artiljerije, u borbenom položaju.

Po drumu Nijemci — Đeletovci 2 automobila na mestu.

Zadatak vršen pod vatrom 2 baterije protivavionske artiljerije iz rejone Čakovci⁴ i jedne baterije protivavionske artiljerije iz rejona Ilinci.

Vreme: oblačno (10 balova), visina 1000—1200 m, vidljivost unapred 4 do 5 km.

U vremenu od 11.23 do 11.30 časova sa visine 400 do 50 m.

3 km. severno od Bijeljine 3 tenka na mestu.

Na severnoj ivici Bijeljine prikupljanje oko jedan bataljon pešadije.

³ Jugozapadno od Vukovara

⁴ Jugoistočno od Vukovara

Između Bijeljine i Petrovo Polje 2 baterije poljske artiljerije otvarale su vatru prema jugu.

Od D. Crnjelovo prema Bijeljini 5 automobila u pokretu.

Vreme: oblačno (10 balova), visina 400 do 500 metara, vidljivost unapred 1 do 2 km. Južnije od Loznice oblaci (niski).

U vremenu od 12.10 do 12.30 časova sa visine od 500 do 200 metara.

Od Tovarnika prema Ilača 10 kola i 2 auta u pokretu.

Po drumovima i seoskim putevima kao i po pruzi Vukovar — Vinkovci — Otok, Otok — Brčko, Vinkovci — Županja pokreta nema.

Na žel. stanici Vinkovci 3 kompozicije od po 15 do 20 vagona bez lokomotiva i 6 lokomotiva zasebno.

Vreme: oblačno (10 balova), visina 1000 metara, vidljivost unapred 3 do 4 km, magla.

U vremenu od 13.45 do 14.30 časova sa visine od 700 do 400 metara.

Po drumu Vukovar — Dalj — Osijek, Vukovar — Osijek nema pokreta.

Na žel. stanici Osijek jedna kompozicija oko 50 vagona sa pešadijom i sa lokomotivom prema zapadu. -

Žel. stanica Valpovo jedna kompozicija od 15 vagona sa lokomotivom prema zapadu.

Po drumu Osijek — D. Miholjac nema pokreta.

Na žel. stanici D. Miholjac jedna kompozicija sa oko 30 vagona sa lokomotivom prema jugozapadu.

Po drumu D. Miholjac — Našice nema pokreta.

Na žel. stanici Đakovo 2 kompozicije sa po 25 vagona, jedna sa lokomotivom prema jugu.

Od žel. stanice Striživojna prema jugu krenulo 6 automobila.

Na žel. stanici Vinkovci jedna kompozicija oko 40 vagona sa pešadijom, prema zapadu prikačena lokomotiva.

Od Vinkovaca prema Privlaka jaka kompozicija od 10 vagona u pokretu.

Vreme: oblačno (10 balova), visina 800 m, vidljivost unapred 5 km, magla.

U vremenu od 14.25 do 15.10 časova, sa visine od 800 do 50 m.

Na jugozapadnoj ivici Opatovac jedna baterija poljske artiljerije otvarala je vatru prema istoku.

Od Sotina prema Tovarniku 5 automobila i 6 kola u pokretu.

2 i po km severno od Tovarnika jedna baterija poljske artiljerije u borbenom položaju.

Na južnoj ivici Bijeljina 2 baterije poljske artiljerije na borbenom položaju i na istom mestu 10 automobila i oko 100 ljudi neprijateljske pešadije.

Na severozapadnoj ivici Bijeljina 2 baterije poljske artiljerije na borbenom položaju.

Na severnoj ivici Bijeljina jedna baterija poljske artiljerije na borbenom položaju.

5 km severno od Bijeljine uz drum jedna baterija poljske artiljerije na borbenom položaju.

U Petrovo Polje⁵ oko jedan vod neprijateljske pešadije.

Zadatak vršen pod vatrom jedne baterije protivav. art. (malog kalibra) iz rejonu Učakovci i jedne baterije protivav. art. iz Bijeljine.

Vreme: oblačno (10 balova), visina 1000 metara, vidljivost unapred 4 km, magla.

Vitruk
Artemjev

Pret. vazd. grup. Vitruk, gard. major
Tatarincev

BR. 237

IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
5. FEBRUARA 1945. O IZVIĐANJU VREMENA NA KOMUNI-
KACIJI MOSTAR — SARAJEVO — ZENICA I O NAPADIMA
NA NEMACKO-USTASKE SNAGE U ŠIROKOM BRIJEGU,
KOD LJUBUŠKOG I HUMCA¹

5. II, 1945. g.

OPERACIJA BR. 248

Zadatak: Izviđanje vremena Mostar — Sarajevo — Zenica,
Broj aviona: 2 Spitfajera. V **Vreme letenja:** 2 sata 30 minuta

Poleteli: 07.30 čas sa Visa

Sleteli: 08.45 „ na Vis

Piloti: vođa zastavnik Okanović Husein
br. 2 „ Vrabič Ciril

Vreme dobro do Jablanice. Od Jablanice do Zenice gusta magla, nemoguće operacije.

⁵ Kod Bijeljine

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/55—4, k. 1450.

OPERACIJA BR. 249

Zadatak: Bombardovanje manastira u Širokom Bregu.²
Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 4 sata 40 minuta
Poleteli: 09.25 čas sa Visa
Sleteli: 10.35 čas na Vis
Piloti: vođa potporučnik Delić Milan
 br. 2 zastavnik Radulović Radovan
 br. 3 „ Lošić Mehmedalija
 br. 4 „ Tomšić Đuro

Dva aviona pogodili cilj. Jedan avion pogodio zgradu seвероistočno od manastira. Jedan promašio. Dva aviona mitraljirali manastir.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreno.

OPERACIJA BR. 250

Zadatak: Bombardovanje fabrike duhana u Širokom Bregu.³
Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 5 sati 20 minuta
Poleteli: 09.35 čas sa Visa
Sleteli: 10.55 „ na Vis
Piloti: vođa major Ivanišević Đuro
 br. 2 potporučnik Rugi Luigi
 br. 3 „ Srdanović Milan
 br. 4 zastavnik Semolić Marjan

Dva aviona pogodili tvornicu duhana, dva promašili. Jedan avion mitraljirao samostan. Jaka p.a. vatra 20 m/m. Top osmotren u neposrednoj blizini samostana.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Cilj pogođen, rezultat neosmotreri.

5. II. 1945. g.

OPERACIJA BR. 251

Zadatak: Izviđanje sa bombama Široki Breg — Mostar — Ljubuški.

² i ³ Vazduhoplovna podrška jedinicama 26. NO divizije. U manastiru i fabrici duvana u Širokom Brijegu (danas Listića) nalazile su se jedinice ustaške »Crne legije« i delovi 370. pešadijskog puka nemačke 369. legionarske divizije (vidi o tome u Arhivu VII, reg. br. 24—11/3 do 24—30/3, k. 526).

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 5 sati 40 minuta
Poleteli: 10.00 čas sa Visa
Sleteli: 11.25 „ na Vis

Piloti: vođa komandant **Šoić** Hinko
br. 2 potporučnik **Rugi** Luigi
br. 3 poručnik **Pajić** Nedeljko
br. 4 zastavnik **Radulović** Radovan

Tri aviona bombardovali automobilsko-konjsku kolonu i trupe ispred **Ljubuškog**. Sve bombe pogodile cilj. Jedan avion (zastavnik **Radulović**) bombardovao jednu zgradu kod **Čitluka**. Cilj pogođen i zapaljen.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Znatni, količina uništenog materijala i pobijenih ljudi ne može se reći.

OPERACIJA BR. 252

Zadatak: Izviđanje sa bombama **Široki Breg — Mostar — Ljubuški**.

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 4 sata 40 minuta
Poleteli: 10.15 čas sa Visa
Sleteli: 11.25 „ na Vis

Piloti: vođa major **Ivanišević** Duro
br. 2 zastavnik **Semolić** Marjan
br. 3 potporučnik **Gavrilović** Živorad
br. 4 zastavnik **Okanović** Husein.

Dva aviona (**Ivanišević**, **Semolić**) bombardovali **Lisice**,⁴ dve bombe pogodile cilj, dve prebacile. Jedan avion (potporučnik **Gavrilović**) bombardovao jednu kuću u **Ljubuškom**. Cilj pogođen i zapaljen. Jedan avion (zastavnik **Okanović**) bombardovao jedan teretni automobil i nekoliko konjskih kola kod sela **Bulići**. Cilj promašen. Sva četiri aviona mitraljirah su jednu kolonu automobila i konjskih zaprega severozapadno od sela **Srno**.⁵

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Znatni, ah neosmotreni.

⁴ Kod Humca

⁵ Verovatno Srndol, kod Uloga (Nevesinje)

BR. 238

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
5. FEBRUARA 1945. O NAPADU NA NEMAČKE PLOVNE OB-
JEKTE U CRIKVENICKOJ LUCI I NA NEMAČKO-USTASKE
SNAGE U REJONU ŠIROKOG BRIJEGA¹**

5/2/1945. g.

Operacija br. 79 — sa Visa

Z a d a t a k : Oružano izviđanje Podgorskog kanala.
Broj aviona: 5 Hurricana MK IV Ukupno vreme
Poleteli: 09.49 čas. letenja: 10 sati 55 min.
Sleteli: 12.00 čas. Ispaljeno: 20 raketa
800 mitr. -meta-
ka

Piloti: vođa por. Marinović
br. 2 vod. Završnik
br. 3 zast. Vlahov
br. 4 zast. Antončić
br. 5 vod. Dvorski

U luci **Crikvenica** opažen jedan brod od 33 metra dužine vezan uz obalu i 10 brodića za iskrcavanje nasukana blizu jedan drugoga na obalu. 16 raketa ispaljeno na brod ah samo 4 rakete osmotrene kako su pale 1 metar od broda (sigurni pogoci) i kada su avioni napuštah cilj, brod je bio obavijen u crni dim. 4 rakete ispaljene na liniji šlepova, 3 direktna pogotka. Piloti **su** videli kako lete po vazduhu komadi i izjavljuju da su najmanje 3 šlepa oštećena. Nije bilo p.a. vatre.

Naši gubitci: 0

Nepr. gubitci: Oštećena 3 šlepa za iskrcavanje i jedan brod za iskrcavanje dužine 30 do 33 metra.

Operacija br. 80 — sa Visa

Z a d a t a k : Napasti ciljeve na Širokom Bregu.
Broj aviona: 5 Hurricana MK IV Ukupno vreme
Poletih: 14.20 čas. letenja: 5 sati 50 min.
Sletih: 15.30 čas. Ispaljeno: 20 rak. po 3 kg. ..
1010 mitr. met.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/55—4, k. 1450.

Piloti: vođa por. Marinović
br. 2 vod. Završnik >•
br. 3 zast. Vlahov
br. 4 zast. Antončić
br. 5 vod. Dvorski

8 raketa ispaljeno na neprijateljske položaje na **Ciganskom Brdu**,² sve rakete u cilju sa neosmotrenim rezultatom. 12 raketa ispaljeno na zgrade fabrike duvana u **Širokom Bregu** sa više direktnih pogodaka na okolnim kućama i barakama. Umerena p.a. vatra, mitraljeska i 20 mm.

Naši gubitci: 0

Nepr. gubitci: Oštećena zgrada fabrike duvana

Operacija br. 28 — iz Italije, Canne

Zadatak: Napasti ciljeve na putu: **Mostar — Široki Brijeg**.

Broj aviona: 4 Hurricana MK IV Ukupno vreme

Poleteli: 14.05 čas. sa Visa letenja: 8 sati 40 min.

Sleteli: 16.15 čas. u Canne Ispaljeno: 16 rak. po 30 kg.
800 mitr. met.

Piloti: vođa kap. Cenić
br. 2 zast. Todorović
br. 3 vod. Pavičić
br. 4 vod. Krsnik

Pošto nije bilo osmotreno nikakvo kretanje na putu, to su napali kuće u selima: Medak, **Žvatić, Knežpolje i Široki Brijeg** sa 16 raketa, 5—6 kuća uništili, više oštetili. Lagana umerena p.a. vatra **sa Širokog Brijega**.

Naši gubitci: 0

Nepr. gubitci: 5—6 kuća uništeno, više oštećeno.

² Kod Ciganskog Brda nalazile su se jedinice 9. ustaške brigade. To je bila vazduhoplovna podrška jedinicama 12. brigade 26. NO divizije koje su tu vodile borbe.

BR. 239

**IZVEŠTAJ ŠTABA 42. VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE OD 5.
FEBRUARA 1945. ŠTABU VAZDUHOPLOVSTVA NOVJ O
STANJU AVIONIČKIH MOTORA¹**

ŠTAB
42. VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE NOVJ
Iz. broj 00125
5. II 1945. god.
Položaj

ŠTABU VAZDUHOPLOVSTVA VOJSKE NOVJ

Alati i uređaji za revizije motora AM-38 F i
M-105 da se traže iz Rusije.

Približuje se vreme kada će naše vazduhoplovne jedinice primiti celokupan predviđeni materijal od Rusa i prema tome početi sa njegovom upotrebom i održavanjem. Jedno od najdelikatnijih pitanja koja će se neposredno postaviti, jeste pitanje revizija motora AM 38-F (sa aviona 11-2) i motora M-105 (sa lovačkih aviona). I pored toga što su prve mere za osposobljavanje ljudstva za ove revizije već preduzete odašiljanjem ljudstva u ruske armijske radionice, neophodno je potrebno odmah i bez ikakvog gubitka vremena pristupiti sledećem:

1) Preko odgovarajuće Ruske vojne misije zatražiti da nam se odmah iz Rusije upute dva kompleta svih specijalnih alata, uređaja i instrumenata za reviziju motora AM 38-F i M-105, tj. za svaki motor po jedan komplet. Bilo bi bolje, ako bi se za svaki motor moglo dobiti po dva kompleta. S obzirom pak da bi suvozemni transport ovog alata — međaja bio dug, bilo bi veoma korisno, ako bi se po dobivenoj dozvoli ovi uređaji mogli prebaciti vazdušnim putem. Orijentacije pak radi, napominje se, da se svaki komplet sastoji od oko 15 sanduka srednje veličine.

Ne može se dovoljno podvući važnost ovog pitanja i ponovo se napominje, da je dobivanje ovih kompleta od neobično velike važnosti, kao i da bi svaki pokušaj da se ti kompleti izrade u zemlji zahtevao najmanje 6 meseci, dok je pak sa druge strane potpuno jasno, da naše vazduhoplovstvo ne bi moglo funkcionisati šest meseci bez revizija motora.

2) Da se u cilju upoznavanja osoblja fabrike, odnosno fabrika koje će vršiti reviziju i opravke motora AM 38-F i M-105,

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 2/1—1, k. 1466 I.

sa ovim motorima uputi po jedan od ovih motora u određenu fabriku, odnosno fabrike, radi podešavanja probnih stolova i upoznavanja uopšte.

Po ovome je već govoreno sa inženjer-majorom Konjikovom i tom prilikom je rečeno, da se iz škola u Zemunu (Učobni centar) može uputiti jedan motor AM F-38 i jedan M-105 kada se budu demontirali sa aviona radi zamene, samo je potrebno odrediti mesto kuda će se ti motori uputiti, te se u vezi toga moli Tehničko odeljenje Štaba vazduhoplovstva vojske da to mesto odredi i o tome izvesti inženjer 42. vazduhoplovne divizije.

O svemu ovome razgovarano je i telefonskim putem sa Teh.[ničkim] odeljenjem Štaba vazd.[uhoplovstva] vojske na dan 2. februara 1945. godine.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

GLAVNI INŽINJER,
poručnik
Nebojša Živanović

Za Štab, politički komesar, .
potpukovnik,
Ljuba Momčilović

(M. P.)

BR. 240

IZVEŠTAJ ŠTABA 10. JURIŠNE VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE OD 5. FEBRUARA 1945. ZAMENIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ O IZVIĐANJU I NAPADU GRUPE VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE NA NEMACKE I USTASKE SNAGE NA PROSTORIJI BIJE LJINA — OPATOVAC — NAŠICE — BROD — BRČKO¹

ZASTUPNIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ
generallajtnantu Vehmiru Terziću

OPERATIVNI IZVEŠTAJ BR. 14

Štaba 10. GV. ŠAVK ordena Kutuzova i Suvorova divizije, 5. februara 1945. godine u 18.45 časova (po jugoslovenskom vremenu)

Karta-sekcija Novi Sad 1 : 200.000

1. Avijaciona grupa Vitruk u toku dana 5. 2. 1945. vršila je zadatak [dobiven] od Vrhovnog komandanta NOV i POJ.

14 11-2 u grupama po 2 i 4 aviona izvršili su 18 uspešnih borbenih letova.

Bombardovanjem i mitraljiranjem neposredno iznad zemlje uništavana je živa sila i tehnika protivnika u rejonima Bijeljina, Mohovo, Nijemci, Opatovac, Orolik i železničke kompozicije na stanicama Otok i Vrbanja.

Napadi su izvršeni sa visine od 1000 metara spuštanjem do neposredno iznad zemlje pod kutom od 30 do 35 stepeni.

11» JAK-1 izvršili su 12 uspešnih borbenih letova u cilju izviđanja i mitraljiranja neprijateljske vojske u sektorima Mohovo, Opatovac, Vinkovci, Đakovo, Našice, Brod, Brčko, Bijeljina, Tovarnik.

Svega je letelo 25 aviona i izvršeno 30 uspešnih borbenih letova.

Utrošeno municije: 28 FAB-100, 8 FAB-50, 16 AO-25, 120 AO-2,5, 40 RS-82, 140 BS, 2520 VJA, 6000 SKAS, 310 ŠVAK.

Rezultat bombardovanja i mitraljiranja na osnovu izveštaja posade aviona bio je: uništeno 6 vagona (žel.), 2 automobila, 15 kola, izazvan jedan veliki požar na žel. stanici Otok, ubijeno i ranjeno oko 50 neprijateljskih vojnika.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1—4, k. 22.

Zbog slabih meteoroloških prilika (niski oblaci, gusta magla i kiša) u rejonima Drinjača, Nova Kasaba i Vlaseniea nisu se vršili borbeni letovi.

2) Izviđanje

Izviđačkim letovima naši piloti ustanovili su:

U vremenu od 8.00 do 9.12 časova sa visine od 600 m. do neposredno iznad zemlje.

Na zapadnoj ivici Mohovo jedna baterija poljske artiljerije u borbenom položaju.

Na severozapadnoj ivici Tovarnik jedna baterija poljske artiljerije na borbenom položaju.

Od Slakovci² prema Oroliku 10 kola i jedan automobil u pokretu.

Na jugoistočnoj ivici Bijeljina jedna baterija poljske artiljerije u borbenom položaju.

Po drumovima Tovarnik — Sotin, Tovarnik — Orolik nema pokreta.

Vreme: Oblačno (4 do 6 balova), **Visina 1500 do 2000** metara, vidljivost unapred 5 km. Od Janje prema jugu **niski** oblaci.

U vremenu od 9 do 11.05 časova sa visine od 800 do neposredno iznad zemlje.

Po drumovima Tovarnik — Vukovar, Vukovar — Osijek, Osijek — D. Miholjac, Našice — D. Miholjac, Đakovo — Osijek nema pokreta.

Od Vukovara prema Vinkovci 3 automobila u pokretu.

Od Našice prema Đakovo 5 grupa kola, svaka za sebe ima oko 10 do 15 kola i na svakim kolima ima oko 10—12 ljudi.

Na žel. st. Brod tri kompozicije po 20—25 vagona sa lokomotivama prema istoku, i 1 kompoz, oko 40 vagona u pokretu sa stanice prema zapadu.

Od Brod prema Vrpolje pojedinačno kretanje oko 6 kola.

Orašje na r. Sava usidreni: 4 pontona i 3 šlepa.

Od Vukovara prema Negoslavci 5 automobila u pokretu.

Na žel. st. Vinkovci 4 kompoz. od 20 do 30 vagona, 2 od njih sa lokomotivama prema zapadu.

Zel. st. Otok³ 2 kompoz. po 30 do 35 vagona. Jedna od njih sa lokomotivom prema Vinkovci.

Žel. st. Vrbanja⁴ 1 kompoz. od 30 vagona sa lokomotivom prema Otoku.

Na zap. ivici Mohovo 1 bat. polj. artil. u borben. položaju.

Vreme: oblačno (7—8 balova), vis. 1000—1500 m, vidljivost unapred 4—5 km, magla.

² i ^a Kod Vinkovaca

⁴ Kod "Brčkog

U vremenu od 12.35—13.18 časova, sa visine od 1000 — neposredno iznad zemlje.

Po drumu Tovarnik — Sotin, Tovarnik — Vinkovci pokreta nema.

U [s.] Nijemci 6 kola na mestu.

U Podgrađe⁵ oko 10 kola na mestu.

2,5 km. jugozapadno od Mohovo 2 bat. polj. artil. u borb. polož.

U naselj. mestu Bijeljina oko 1 vod nepr. pešadije.

Na južnoj ivici Dobra Voda⁶ oko 20 kola na mestu.

Na žel. st. Vinkovci 4 kompoz. od 25—30 vagona i 3 lokomotive same za sebe.

Na žel. st. Otok 2 kompoz. po 20 vagona, jedna sa lokom. prema severa.

Na žel. st. Vrbanja 3 kompoz. po 20—25 vagona i jedna lokomotiva zasebno.

U naselj. mestu Otok 6 automobila na mestu.

Zadatak vršen pod vatrom 1 baterije protiv, artil. iz Nijemci, i 1 bater. protiv, artil. iz Ivanci.

Vreme oblačno (10 balova), vis. 1000—1500 m, vidljiv, unapred 4—5 km. Od Loznica prema jugu niski oblaci.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Vitruk
Artemjev

Pretstavnik vazd. grupe **Vitruk**
gard. major
(Tatarincev)
Tatarincev

⁵ Kod Sida

⁶ Kod Bosanskog Broda

BR. 241

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
6. FEBRUARA 1945. O NAPADIMA NA NEMACKO-USTA-
SKE SNAGE U ŠIROKOM BRIJEGU¹**

6. II. 1945. g.

OPERACIJA BR. 253

Zadatak: Bombardovanje samostana kod **Širokog Brijega**.²
Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 4 sata 40 min..
Poleteli: 07.10 čas sa Visa
Sleteli: 08.25 „ na Vis
Piloti: vođa poručnik **Pajić** Nedeljko
 br. 2 zastavnik **Radulović** Radovan
 br. 3 „ Tomšić Đuro
 br. 4 „ **Lošić** Mehmedalija
Dva aviona bombardovali samostan i promašili. Dva aviona bombardovali i mitraljirali topovske pozicije blizu samostana. Rezultat neosmotren. Srednja p. a. vatra.

OPERACIJA BR. 254

Zadatak: Bombardovanje **Širokog Brega**.
Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 5 sati
Poleteli: 08.00 čas sa Visa
Sleteli: 09.15 „ na Vis
Piloti: vođa major **Ivanišević** Đuro
 br. 2 potporučnik **Gavrilović** Zivorad
 br. 3 zastavnik **Okanović** Husein
 br. 4 „ **Vrabić** Ciril
Avioni su opozvani sa zadatka zbog nejasne situacije na frontu. Bombe bačene u more.³

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/55—4, k. 145ft.

² Vazduhoplovna podrška jedinicama 26. NO divizije. U samostanu su se nalazili delovi ustaške »Crne legije«. Vidi o tome dok. br. 237, prim. ².

³ Jedinice 26. NO divizije uspele su da ovladaju spoljnim utvrđenjima Širokog Brijega, ah nisu mogle da prodru u mesto zbog toga što je garnizonu pristiglo pojačanje iz Mostara. Usled nedovoljne koordinacije dejstava jedinica na zemlji i avijacije, Komanda 1. eskadrile nije imala tačne podatke o razvoju događaja na bojištu, niti o dostignutoj liniji jedinica 26. NO divizije, te je i podrška iz vazduha imala slabije rezultate. Široki Brijeg je oslobođen sledećeg dana, 7. februara 1945. godine (o sadejstvu avijacije i kopnene vojske vidi dok. br. 272).

OPERACIJA BR. 255

Zadatak: Taktičko izviđanje **Mostar — Široki Breg.**

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 2 sata 40 minuta

Poleteli: 10.50 čas sa Viša

Sleteli: 12.10 „ na Vis -

Piloti: vođa komandant **Šoić** Hinko

br. 2 potporučnik **Srdanović** Milan

Osmotrena jaka neprijateljska vatra iz **Širokog Brega** u pravcu naših, položaja. Neprijateljskih kretanja nije bilo.

BR. 242

IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD 6. FEBRUARA 1945. O NEPOSREDNOJ VAZDUHOPLOVNOJ PODRŠCI JEDINICAMA 26. NO DIVIZIJE U BORBAMA ZA ŠIROKI BRIJEG I O NAPADU NA NEMAČKI POMORSKI SAOBRAĆAJ U VELEBITSKOM KANALU¹

6/2/1945 g.

Operacija br. 81 sa Visa

Z a d a t a k : Bliska podrška partizanskim operacijama na **Širokom Brijegu**.²

Broj aviona: 6 Hurricana MK IV	Ukupno vreme
Poleteli: 07.05 čas.	letenja: 6 sati 30 min.
Sleteli: 08.10 čas.	Ispaljeno: 24 rak. po 30 kg.
	950 mitr. met.

Piloti: vođa por. Marinović
br. 2 zast. Antončić
br. 3 kap. Zdrajevski
br. 4 zast. Vlahov
br. 5 vod. Završnik
br. 6 vod. Dvorski

Napali sa 22 rakete jedan javljeni protivtenkovski položaj na **Širokom Brijegu** sa odličnim pokrićem na prostoru ci-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/56—4, k. 1450.

² Vidi dok. br. 241, prim. 2 i 3.

lja, opažena jedna veća eksplozija. Postignuta 2 direktna pogotka sa 2 rakete u fabriku duvana.

Naši gubitci: 0

Nepr. gubitci: Verovatno uništen jedan protivtenkovski položaj, oštećena fabrika duvana.

Operacija br. 82 — sa Visa

Z a d a t a k : Napasti brodovlje javljeno u Baškanovoj (Krk) i na Pagu.

Broj aviona:	6 Hurricana MK IV	Ukupno vreme
Poleteli:	10.55 čas.	letenja: 13 sati
Sleteli:	13.05 čas.	Ispaljeno: 16 rak. po 30 kg.
		1140 mitr. met.

P i l o t i : vođa por. Marinović
br. 2 zast. Antončić
br. 3 zast. Vlahov
br. 4 kap. Zdrajevski
br. 5 vod. Završnik
br. 6 vod. Dvorski

Vreme u Podgorskom kanalu jako slabo, oblaci na 100—200 stopa sa ograničenom vidljivošću. Pronađen samo jedan mah trabakul u Baškanovoj i 12 raketa opaljeno u luku. 1 direktni pogodak i više bliskih promašaja osmotreno na trabakulu. Avioni leteh kroz maglu, približili se Pagu, vidljivost 500—600 stopa. 12 raketa ispaljeno na 5 brodića za iskrcavanje koji su bih vezani blizu mosta. Više bliskih pogodaka postigli na brodiće i direktni pogodci na slagahšte na obah; 2 direktna pogotka na jednu veliku zgradu iz čijih prozora je više puta bila otvarana mitr. p. a. vatra u više navrata ranije kada se je napadala luka.

Naši gubitci: 0

Nepr. gubitci: Oštećen jedan brodić za iskrcavanje.

Nanesena šteta zgradama u Pagu.

BR. 243

IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
7. FEBRUARA 1945. O IZVIĐANJU VREMENA NA PRAVCU
MOSTAR — ŠIROKI BRIJEG I O NAPADU NA NEMACKO-
•-USTASKE SNAGE U MOSTARU¹

7. II. 1945. g.

OPERACIJA BR. 256

Zadatak: Izviđanje vremena Mostar — Široki Breg.
Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 3 sata
Poleteli: 07.09 čas sa Visa
Sleteli: 08.30 „ na Vis
Piloti: vođa major Ivanišević Đuro
 br. 2 zastavnik Semolić Marjan
Oblačnost 9/10 na celom rejonu. Nad Mostarom baza ob-
laka 300 m. Nad Širokim Bregom 150 m.

OPERACIJA BR. 257

Zadatak: Bombardovanje neprijateljskih. ciljeva u Mostaru.²
Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 4 sata 30 minuta
Poleteli: 10.20 čas sa Visa
Sleteli: 11.50 „ na Vis
Piloti: vođa potporučnik Delić Milan
 br. 2 zastavnik Tomšić Đuro
 br. 3 potporučnik Rugi Luigi
 br. 4 poručnik Pajić Nedeljko
Dva aviona vratila se zbog kvara na motoru (magneti).
Druga dva bombardovali su kasarne u Mostaru.³ Dva direktna
pogotka, dva bliska promašaja. Slaba 20 mm p. a. vatra.
Naši gubici: 0
Nepr. gubici: Cilj pogođen, rezultat neosmotren.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/56—4, k. 1450.

² Vazduhoplovna, podrška jedinicama 8. korpusa NOVJ u mostar-skoj operaciji.

³ U kasarnama su se nalazili delovi nemačke 369. legionarske di-vizije.

BR. 244

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
7. FEBRUARA 1945. O NAPADU NA NEMACKE PLOVNE
OBJEKTE U BASKANOVOJ I O OMETANJU SAOBRAĆAJA
NA KOMUNIKACIJAMA GOSPIĆ — BIHAĆ, GOSPIĆ —
BRINJE I MOSTAR — SARAJEVO¹**

7/2/1945 g.

Operacija br. 83 — sa Visa

Z a d a t a k : Oružano izviđanje **Podgorskog kanala.**

Broj aviona:	5 Hurricana MK IV	Ukupno vreme
Poleteli:	09.17 čas.	letenja: 10 sati 50 min. '
Sleteli:	11.27 čas.	Ispaljeno: 20 rak. po 30 k 950 mitr. met.

P i l o t i : vođa por. Marinović
br. 2 zast. Vlahov
br. 3 vod. Završnik
br. 4 zast. Antončić
br. 5 vod. Dvorski

Zbog jakog bacanja piloti nisu nikako mogli dobro nanišaniti svoj cilj kada su napali 7 malih trabakula u Baškanovoj (ELrk). 20 raketa je doduše palo u područje cilja ali rezultat nije bio osmotren.

Naši gubitci: 0

Nepr. gubitci: Neosmotreno.

Operacija br. 84 — sa Visa

Z a d a t a k : Oružano izviđanje **Gospić — Brinje — Bihać.**

Broj aviona:	4 Hurricana MK IV	Ukupno vreme
Poleteli:	13.45 čas.	letenja: 4 sata
Sleteli:		Ispaljeno: 8 rak. DO 30 kg. 450 mitr. met.

P i l o t i : vođa por. Marinović
br. 2 vod. Završnik
br. 3 zast. Antončić
br. 4 vod. Dvorski

Oko 10 km severno od sela **Perušić**, u blizini raskršća puteva (WP 0873), napali jednu kolonu kamiona i kola na konj-

^{*} Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/57—4, k. 1450.

sku vuču sa 8 raketa, 1 kamion i troja kola (konjska) izbačeni sa ceste i uništeni. U blizini ličkog Osika (oko 5 km južnije) su se 2 aviona sudarila u vazduhu i prisilno spustila, jedan na aerodromu u Prkosu,² drugi kod Sv. Roka, oba pilota neozleđena.

Naši gubitci: Izgubljena dva aviona kod prisilnog sletanja radi sudara u vazduhu.

Nepr. gubitci: 1 kamion i troja konjska kola uništeni.

Operacija br. 85 — *sa Visa*

Z a d a t a k: Oružano izviđanje pruge imputa Mostar — Sarajevo.

Broj aviona:	5 Hurricana MK IV	Ukupno vreme
Poletih:	13.10 čas.	letenja: .4 sata 45 min.
Sleteli:	14.38 „	Ispaljeno: 16 rak. po 3 kg.
		: 0

Piloti: vođa kap. Cenić
br. 2 vod. Prebeg
br. 3 vod. Krsnik
br. 4 vod. Pavičić
br. 5 zast. Vlahov

Jedan avion se vratio nakon 20 min. zbog kvara na motoru, ostali nisu opazili nikakvo kretanje, ispalili 16 raketa na željezničku prugu južno od Sarajeva, pruga porušena. Na povratku je vođa usled teškog kvara na motoru se morao prisilno spustiti kod sela Zadvarje, avion izgubljen, kdt. pilot kap. Cenić lagano povređen.

Naši gubitci: 1 avion izgubljen kod prisilnog sletanja.

Nepr. gubitci: Željeznička pruga presečena.

² Na aerodromu Prkos kod Zemunika bazirale su 1. i 2. eskadrila NOVJ: 1. eskadrila od 16. aprila 1945. godine; 2. eskadrila delom snaga već od 10. februara 1945, a početkom aprila iste godine sa celokupnim ljudstvom i materijalom (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/1—10, k. 1466 A i reg. br. 9/1—4, k. 1450).

BR. 245

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
8. FEBRUARA 1945. O IZVIĐANJU VREMENA NA PRAVCU
MOSTAR — SARAJEVO I O NAPADU NA NEMACKO-USTA-
ŠKE SNAGE U MOSTARU, ILICU, VIHОВИČIMA I MILJ-
KOVICIMA¹**

8. II. 1945. g.

OPERACIJA BR. 258

Zadatak: Izviđanje vremena **Mostar — Sarajevo.**

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 2 sata 50 minuta

Poleteli: 07.00 čas sa Visa

Sleteli: 08.25 „ na Vis

Piloti: vođa poručnik **Pajić** Nedeljko

br. 2 zastavnik **Lošić** Mehmedalija

Do **Konjica** vreme dobro. Od **Konjica** prema **Sarajevu** vreme oblačno sa vrlo niskim oblacima.

OPERACIJA BR. 259

Zadatak: Bombardovanje franjevačkog samostana u **Mostaru** — u kome je smešten ustaški štab i velika županija. (Izveštaj VIII Korpusa).

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 5 sati

Poleteli: 09.35 čas sa Visa

Sleteli: 10.50 „ na Vis

Piloti: vođa komandant **Šoić** Hinko

br 2 potporučnik **Delić** Milan

br. 3 zastavnik **Radulović** Radovan

br. 4 potporučnik **Rugi** Luigi

Sva četiri aviona (8 bombi) pogodili u samostan, ali pokrajni deo samostana **gde** su bile smeštene gore navedene ustanove ostalo je neoštećeno.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Cilj pogođen, rezultat neosmotren.

OPERACIJA BR. 260

Zadatak: Bombardovanje sela **Ilići — Vihovići i Miljkovići.**

Broj aviona: 6 Spitfajera V Vreme letenja: 7 sati 30 minuta

Poleteli: 09.40 čas sa Visa

Sleteli: 11.00 „ na Vis

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/56—4, k. 1450.

Piloti: vođa potporučnik **Srdanović** Milan
br. 2 zastavnik **Okanović** Husein
br. 3 „ **Vrabić** Ciril
br. 4 major **Ivanišević** Buro
br. 5 zastavnik **Semolić** Marjan
br. 6 potporučnik **Gavrilović** Zivorad

Svi avioni bacili bombe u cilj. Izvršena dva mitraljiranja cilja.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Cilj pogoden, rezultat neosmotren.

BR. 246

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
9. FEBRUARA 1945. O IZVIĐANJU VREMENA NA PRAVCU
MOSTAR — SARAJEVO — ZENICA I O BOMBARDOVANJU
ŽELEZNICKE STANICE U MOSTARU I LUKE U RABU¹**

9. II. 1945.- g.

OPERACIJA BR. 261

Zadatak: Izviđanje vremena **Mostar — Sarajevo — Zenica.**

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 3 sata

Poleteli: 07.05 čas sa Visa

Sleteli: 08.45 „ na Vis

Piloti: vođa potporučnik **Gavrilović** Zivorad

br. 2 „ **Srdanović** Milan

Do Jablanice vreme lepo. **Od Jablanice do Sarajeva** magla
po zemlji. Od Sarajeva do Zenice lepo.

OPERACIJA BR. 262

Zadatak: Bombardovanje železničke stanice **Mostar.**

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 4 sata 40 minuta

Poleteli: 09.20 čas sa Visa

Sleteli: - 10.30 „ na Vis

Piloti: vođa komandant **Soić** Hinko

br. 2 zastavnik **Lošić** Mehmedalija

br. 3 poručnik **Pajić** Nedeljko

br. 4 potporučnik **Delie** Milan

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, rog. br.
8/57—4, k. 1450.

Svi avioni (8 bombi) pogodili u stanicu, koja je bila puna teretnih, vozova.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Znatni, ali neprocenjeni.

OPERACIJA BR. 263

Zadatak: Bombardovanje brodovlja na **Rabu**.

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 5 sati 40 minuta

Poletih: 09.40 čas sa Visa

Slelih: 11.10 „ na Vis

Piloti: vođa major **Ivanišević Đuro**

br. 2 zastavnik **Semolić Marjan**

br. 3 „ **Radulović Radovan**

br. 4 „ **Vrabić Ciril**

Osmotreno 6 čamaca u **Rabu**. Šest bombi pogodilo u luku među čamce. Rezultat neosmotren, dok su dve bombe daleko promašile. Jaka p. a. vatra 20 i 40 mm.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreno.

OPERACIJA BR. 264

Zadatak: Bombardovanje teretnog voza u stanici **Mostar**.

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 4 sata 20 minuta

Poletih: 11.55 čas sa Visa

Slelih: 13.00 „ na Vis

Piloti: vođa potporučnik **Delić Milan**

br. 2 zastavnik **Tomšić Đuro**

br. 3 major **Ivanišević Đuro**

br. 4 potporučnik **Gavrilović Zivorad**

Sve bombe pale na i oko voza. Crni dim i vatra videli se posle napada.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Uništena kompozicija od oko 15 vagona (natovarenih teretom).

BR. 247

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
9. FEBRUARA 1945. O NAPADU NA NEMACKE PLOVNE
OBJEKTE KOD OTOKA RABA¹**

9/2/1945 g-

Operacija br. 87 (sa Visa)

Z a d a t a k : Napasti 5 napadnih čamaca (tipa Pil) u jednoj uvali južno od luke **Raba**.

Broj aviona:	3 Hurricana MK IV	Ukupno vreme
Poleteli:	09.16 čas	letenja: 6 sati
Sleteli:	11.16 „	Ispaljeno: 12 rak. po 30 kg. : 0 mitr. metaka

Piloti : vođa por. Marinović
br. 2 zast. Vlahov
br. 3 vod. Završnik

Pronašli naznačene napadne čamce (tipa Pil), za koje su ugotovili da su to veći šlepovi sa vlastitom vučnom snagom, koje neprijatelj upotrebljava kao brodove za napad odnosno iskrcavanje trupa. Napali sa 12 raketa, koje su sve pale i pogodile cilj. Jaka srednja p. a. vatra, gađanje tačno.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neutvrđen broj napadnutih brodića (šlepa) uništen ih oštećen.

Operacija br. 29 (iz Italije, Canne)

Z a d a t a k : Napasti u luci Rab 7 brodova za iskrcavanje **(LC)**.

Broj aviona:	4 • Hurricana MK IV	Ukupno vreme
Poleteli:	13.20 čas. iz Canne	letenja: 6 sati 40 min.
Sleteli:	15.00 čas. u Zemunik (Prkos)	Ispaljeno: 15 rak. po 30 kg. : 350 mitr. met.

Piloti: vođa por. Rebula
br. 2 vod. Prebeg
br. 3 zast. Todorović -
br. 4 vod. Pavičić

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. SV58—4, k. 1450. — Eskadrila je 8. februara 1945. tragala sa 2 aviona za izgubljenim avionima britanskog Balkanskog vazduhoplovstva, ah bez rezultata (taj se let vodi kao »operacija br. 86«).

Nisu pronašli nikakvih brodova ni u luci **Rab**, ni u zalivu Sv. Eufemije, u jednoj maloj uvah pomenutog zaliva osmotrili u blizini jednog uništenog broda 1 ploveći objekt, dobro kamufliran, dužine 20 metara, na koga ispahh 15 rakèta i izjavili da su ga jako oštetili sa 6—8 direktnih pogodaka. Otvorena jaka p.a. vatra iz najmanje 10 teških mitraljeza istočno i zapadno od grada **Raba**, gađanje netačno. Vreme i vidljivost dobri.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 1 ploveći objekt, radi odhčne kamuflaže neutvrđen, teško oštećen.

BR. 248

IZVEŠTAJ ŠTABA 10. JURIŠNE VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE OD 9. FEBRUARA 1945. ZAMENIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ O IZVIĐANJU I NAPADIMA GRUPE VAZDUHOPLOVNIH DIVIZIJA NA NEMACKO-USTAŠKE SNAGE KOD TOVARNIKA, OPATOVCA, LOVAŠA I NA KOMUNIKACIJI NOVA KASABA — ZVORNIK¹

ZASTUPNIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ
generallajtnantu Velimiru Terziću

OPERATIVNI IZVEŠTAJ BR. 15

Štaba 10 GV. ŠAVK ordena Kutuzova i Suvorova divizije, 9 februara 1945 godine u 18.30 časova (po jugoslavenskom vremenu)

Karta-sekcija Novi Sad 1 : 200.000

1) Avijaciona grupa **Vitruk** u toku 6,7 i 8 februara 1945 nije vršila borbena kretanja zbog slabih meteoroloških prilika (magla, u rejonima aerodroma i ciljeva).

U toku dana 9 februara 1945 — 38 aviona izvršili su 50 uspešnih borbenih letova. Uskupno vreme letenja 51 čas 42 minuta.

Bombardovanjem i mitraljiranjem neposredno iznad zemlje uništavana je živa sila i tehnika neprijatelja u rejonima Drijnjača, Nova Kasaba, Zvornik (po drumu koji vezuje gore označena mesta), Tovarnik, Opatovac i Lovaš.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1/4, k. 22.

Napadi naše avijacije vršeni su sa visine od 1000 metara do neposredno iznad zemlje pod uglom od 30 — 35 stepeni.

Borbeni letovi naše avijacije vršeni su pod jakom vatrom neprijateljske poljske artiljerije, protivavionske artiljerije i mitraljeza, i bacača; neprijateljska oruđa za gađanja zemaljskih ciljeva dejstvovala su na naše avione kada su oni uništavali letovima neposredno iznad zemlje neprijateljsku tehniku, naročito u rejonu drumu duž Drine i prema Vlasenici (drum prolazi dubokim usekom).²

Osam naših aviona-lovaca vršilo je borbeno izviđanje sa mitraljiranjem neprijateljske vojske u rejonima: Vinkovci — Našice — Vukovar — Đakovo — Brčko.

Utrošeno municije: 20 FAB-100, 156 FAB-50, 58 AO-25, 6 AO-10, 80 AO-2 1/2, 59 RS-82, 440 BS-30 SVAK, 6395 VJA, 13730 SKAS.

Rezultat bombardovanja i mitraljiranja na osnovu izveštaja posade aviona bio je: uništeno 15 automobila i 8 kola sa opremom i ljudstvom, učutkana vatra dva topa poljske artiljerije i tri topa protivavionske artiljerije.

Viđen izazvani jedan požar (veliki) u koloni neprijateljskih automobila; ubijeno i ranjeno oko 100 neprijateljskih vojnika.

Svi naši avioni vratili su se u svoje baze.

2 IZVIĐANJE:

Izviđačkim i borbenim letovima naši piloti ustanovili su:
U vremenu od 7.30 do 7.45 časova sa visine od 200 metara.

U rejonima Opatovac i Lovaš, na zapadnom bregu potoka koji se kod Opatovca uliva u Dunav, 8 topova poljske artiljerije, sa ciljevima prema istoku; vatru nisu otvarali.

Na istočnoj ivici šume koja se proteže zapadno od Lovaša sistem okopa i rovova sa pešadijom.

Na zapadnoj ivici Mikluševci³ dva tenka na mestu.

Na drumu Mikluševci — Čakovci oko 15 automobila na mestu, sa rastojanjem i zamaskirani.

Vreme vedro, vidljivost unapred 6 kilometara, severozapadno i zapadno od Vinkovaca velika magla.

U vremenu od 10.40 — 13.00 časova sa visine od 1000 do 50 metara. - -

² Podrška jedinicama 17. i 27. NO divizije koje su u teškim borabama uspele da razbiju snage nemačke 22. pešadijske divizije na odseku između r. Kamenice i r. Jošanice na komunikaciji Vlasenica — Zvornik (v. Arhiv VII, reg. br. 19/1, k. 21 A).

³ Kod Vukovara

Na drumu između Nova Kasaba — Drinjača oko 100 automobila na mestu.

Četiri kilometra zapadno od Bijeljine 6 kola u pokretu prema Bijeljini.

U naseljenom mestu Drinjača oko 12 automobila i 15 kola.

Iz rejonu Drinjača naši avioni vršili zadatak pod vatrom jedne baterije protivavionske artiljerije neprijatelja, sa kota 1043,-693, '691, naši avioni su gađani od tri baterije protivavionske artiljerije, i oko 10 oruđa bacača, poljske artiljerije i mitraljeza.

Vreme: oblačno (4 — 6 balova), visina 1000 do 400 metara, vidljivost unapred 4 kilometra, velika sumaglica.

U vremenu od 12.40 do 13.30 časova sa visine od 600 do 1500 metara.

Od Vukovara prema Osijeku 6 automobila u pokretu.

Na želj. stanici Osijek dve kompozicije po 30 vagona bez lokomotiva; — jedna lokomotiva pod parom odvojena.

U Našicama 10 pokrivenih automobila na mestu.

Na želj. stanici Vinkovci tri kompozicije, svaka po 20—30 vagona bez lokomotiva. Jedna kompozicija od 30 vagona u pokretu prema zapadu. Dve lokomotive manevrišu u rejonu stanice.

Po drumu Divić — Drinjača 30 automobila i 15 kola u pokretu prema Drinjači.

Po drumu Drinjača — Nova Kasaba oko 100 automobila u pokretu u oba pravca.

Iz Zvornika prema zapadu otišlo 15 automobila.

Na zapadnoj ivici Bijeljine oko 35 kola.

U Petrovo Polje 20 kola.

Na sektoru Bijeljina, pored rijeke Dašnica prema severu, rovovi i ukopi sa pešadijom.

Vreme: oblačno (10 balova), visina 2000 metara, vidljivost unapred 3 kilometra, sumaglica.

Od Slavonske Požege i Pleternice prema jugozapadu velika magla.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Vitruk
Artemjev

Predstav. vazd. grupe Vitruk
gard. major
(Tatarincev)
Tatarincev

BR. 249

IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
10. FEBRUARA 1945. O IZVIĐANJU VREMENA NA KOMU-
NIKACIJI MOSTAR — SARAJEVO — ZENICA I O BOM-
BARDOVANJU NEMACKO-USTASKIH SNAGA U BLAGAJU
I BUNI¹

10. II. 1945. g.

OPERACIJA BR. 265

Zadatak: Izviđanje vremena Mostar — Sarajevo — **Zenica**.

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 3 sata

Poleteli: 06.55 čas sa Visa

Sleteli: - 08.25 „ na Vis

Piloti: vođa zastavnik **Lošić** Mehmedalija

br. 2 „ **Tomšić** Đuro

Vreme do **Sarajeva** lepo. Od **Sarajeva** do **Zenice** oblač-
nost 10/10.

OPERACIJA BR. 266

Zadatak: Bombardovanje **po** dvojaka sela **Blagaj** (**Šoić** — **Pa-
jić**) **Dići**² (**Ivanišević** — **Semolić**), **Buna** (**Gavrilović**
— **Vrabič**).

Broj aviona: 6 Spitfajera V Vreme letenja: 8 sati

Poleteli: 11.50 čas sa Visa

Sleteli: 13.10 „ na Vis

Piloti: vođa komandant **Šoić** Hinko

br. 2 poručnik **Pajić** Nedeljko

br. 3 major **Ivanišević** Đuro

br. 4 zastavnik **Semolić** Marjan

br. 5 potporučnik **Gavrilović** Zivorad

br. 6 zastavnik **Vrabič** Ciril

Cilj u **Blagaju** (**Šoić** — **Pajić**) pogođen i po izveštaju načel-
nika brigade koja je tu operisala³ ubijeno je 67 nemačkih voj-
nika. Cilj u **Buni** (**Gavrilović** — **Vrabič**) daleko promašen. Cilj
u **Ilićima** (**Ivanišević** — **Semolić**): dve bombe u cilj, dve blizu
promašile.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 67 mrtvih, ostalo neosmotreno.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br.
8/57—4, k. 1450.

² Kod Mostara

³ Odnosi se na 13. brigadu 29. NO divizije.

BR. 250

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
10. FEBRUARA 1945. O IZVIĐANJU I OMETANJU SAOBRA-
ĆAJA NA KOMUNIKACIJAMA DONJI LAPAC — BIHAĆ —
OTOČAC — GOSPIĆ I MOSTAR — SARAJEVO¹**

10/2/1945 g.

Operacija br. 88 (sa Visa)

Z a d a t a k : Oružano izviđanje puta **Donji Lapac — Bihać —
Otočac — Gospić.**

Broj aviona:	4 Hurricana MK IV	Ukupno vreme
Poleteli:	09.28 čas.	letenja: 6 sati 55 min.
Sleteh:	11.40 „	Ispaljeno: 12 rak. po 30 kg. : 1500 mitr. met.

P i l o t i : vođa por. Marinović
br. 2 zast. Završnik
br. 3 zast. Vlahov
br. 4 kap. Zdrajevski

Broj 4 se vratio u 09.48 čas. radi kvara na motoru. Izviđa-
nje je započelo kod **Donjeg Lapca**, nikakovo kretanje [nije] pri-
mećeno dok nisu stigli do na 2 km severno od **Ličkog Osika**, gde
su osmotrili 2 kola na konjsku vuču. 2 direktna pogotka u oba
kola, koja su izbačena sa puta. Avioni zatim produžili letenje
do **Gospića** gde su postigli 4 direktna pogotka u najveću zgradu,
6 daljnjih pogodaka u druge zgrade malo istočnije. Vreme dobro.
Bez p.a. vatre.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Uništena 2 kola na konjsku vuču, 2 zgrade vero-
vatno uništene odnosno teško oštećene.

Operacija br. 89 (sa Visa)

Z a d a t a k : Oružano izviđanje puta i željezničke pruge: **Mos-
tar — Sarajevo.**

Broj aviona:	4 Hurricana MK IV	Ukupno vreme
Poleteli:	14.15 čas.	letenja: 8 sati 32 min.
Sleteh:	16.23 „	Ispaljeno: 16 rak. po 30 kg. : 1800 mitr. met.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br.
9/59—4, k. 1450.

Piloti: vođa por. Marinović
br. 2 vod. Krsnik
br. 3 zast. Vlahov
br. 4 kap. Zdrajevski

Oko 2 km istočno od željezničke stanice Pazarić napah 1 želj. voz sa 2 lokomotive i 20 vagona napunjena materijalom, od kojih 6 sa kamionima sa 16 raketa. 1 direktni pogodak na vodeću lokomotivu prouzročio oblak crnog dima i pare i zaustavio voz. 2 bhska pogotka na drugu lokomotivu verovatno je oštetila. Najmanje 3 rakete pale među vagone. Malo podalje željez. pruga porušena sa 1 direktnim pogotkom. Lagana mitraljeska vatra sa voza. 1 lokomotivu sa 3 vagona primećenu na željez. stanici Konjič, nisu napah jer je bila municija istrošena. Lagana p.a. vatra iz Željuše i Tarčina.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Uništena 1 lokomotiva, 1 lokomotiva oštećena, željeznička pruga presečena.

Operacija br. 90 (sa Prkosaf

Z a d a t a k : Oružano izviđanje: Bihać — Konjic.

Broj aviona: 3 Hurricana MK -IV Ukupno vreme

Poletih: 13.10 čas. letenja: 4 sata 45 min.

Slelih: 14.45 - „ Ispaljeno: 12 raketa
: neutvrđeno met.

Piloti: vođa kap. Cenić
br. 2 zast. Todorović
br. 3 vod. Prebeg

Napah 1 kamion pun nepr. vojnika kod Obrija,³ kamion sa vojnicima uništen. Lagana p.a. vatra, gađanje tačno.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 1 kamion pun trupa uništen.

² Eskadrila se od 10. februara koristila i aerodromom Prkos kod Zemunika, a od 2. marta imala je na njemu stalno 12 aviona. Početkom aprila 1945. ona se sva prebazirala na pomenuti aerodrom. Vidi o tome Arhiv VII, reg. br. 9/1—4, k. 1450.

³ Kod Konjica

BR. 251

IZVESTAJ ŠTABA 10. JURIŠNE VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE OD 11. FEBRUARA 1945. ZAMENIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ O NAPADIMA GRUPE VAZDUHOPLOVNIH DIVIZIJA NA NEMAČKO-USTAŠKE SNAGE NA KOMUNIKACIJI DRINJACA — ZVORNIK¹

ZASTUPNIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ
general-lajtnantu **Velimiru Terziću**

Operativni izveštaj br. 16
Štaba X GV ŠAVK ordena Kutuzova i Suvorova divizije
11 februara 1945 u 19 časova
(po jugosloveskom vremenu)
karta-sekcija Novi Sad 1: 200.000

1. Avijaciona grupa Vitruk u toku 10 febr. 1945 nije vršila borbene letove zbog slabih meteoroloških prilika (magla).

U toku 11. febr. 1945 vršila je zadatak od Vrhovnog komandanta NOV i POJ.

29 11-2 u grupama 2 do 4 aviona izvršili 45 uspešnih borbanih letova.

Bombardovanjem i mitraljiranjem neposredno iznad zemlje uništavana je živa sila i tehnika protivnika u rejonima: Zvornik, Divić, Drinjača i po drumu Zvornik — Drinjača.²

Napadi naše avijacije vršeni su sa visine od 800 metara do neposredno iznad zemlje pod uglom od 30 do 35 stepeni.

4 JAK-1 izvršili su 4 izviđačka leta i mitraljirah neprijateljsku vojsku na sektoru Sotin — Vukovar — Vinkovci — Osijek — D. Miholjac — Virovitica — Našice — Brod — Brčko — Bijeljina — Tovarnik.

Utrošeno municije: 19 FAB-100, 106 FAB-50, 70 AO-25, 430 AO-IO, 800 AO-2,5, 117 RS-82, 1075 BS, 7085 VJA, 85 ŠVAK-10, 780 ŠKAS.

Rezultat bombardovanja i mitraljiranja na osnovu izveštaja posade aviona bio je: uništeno 19 kamiona i 15 kola sa opremom i ljudstvom u rejonu Drinjača — Zvornik, izazvano 8

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, règ. br. 1—4, k. 22.

² Vazduhoplovna podrška jedinicama 2. jugoslovenske armije u borbama protiv nemačke 22. divizije. Tog dana su jedinice 2. jugoslovenske armije izbile na komunikaciju u dolini Drine izmetu ušća -r "kamenice i sela Šamani i razdvojile nemačku 22. diviziju koja se probijala preko Zvornika za Bijeljina (vidi Arhiv VII, reg. br. 1a'l, k. 21 A).

požara i 5 eksplozija u kolonama neprijateljskih automobila. Učutkana vatra 3 protivavionska topa.

Ubijeno i ranjeno oko 70 neprijateljskih vojnika.

Svi avioni vratili su se na polazne baze.

2. Izviđanje

Izviđačkim i borbenim letovima naši piloti ustanovili su:

U vremenu od 8,37 — 9,35 časova sa visine od 800 — 50 metara.

Na reci Dašnica od Bijeljine do ušća u Savu rovovi neprijatelja sa pešadijom.

U Bijeljini oko 1 vod pešadije. Na severoistočnoj ivici Bijeljine u fabrici 10 automobila na mestu.

Na drumu Bijeljina — Dvorovi pokret pojedinih automobila.

Na jugozapadnoj ivici Dvorova jedna baterija poljske artiljerije na borbenom položaju; otvarala vatru prema jugu i jugozapadu.

Na drumu Zvornik — Drinjača oko 50 automobila u pokretu.

Južno 1 km od Zvornika jedna baterija poljske artiljerije i 2 tenka na mestu. U Zvorniku jedan vod pešadije, 1 baterija protivavionske artiljerije, na koti 278 1 baterija protivavionske artiljerije, na k. 693 1 baterija protivavionske artiljerije.

U vremenu od 10,10 do 10,30 časova sa visine od 400 m do neposredno iznad zemlje.

Na komunikaciji Divić — Zvornik oko 50 automobila u pokretu prema Diviću; u Diviću dve protivavionske baterije.

U vremenu od 13,16 do 13,46 časova sa visine od 2.500 do 2.000 metara.

Na komunikaciji Tovarnik — Vukovar — Vinkovci — Osijek nema pokreta.

Na žel. stanici Osijek veliki požar.

Na žel. stanici Vinkovci pet kompozicija po 40 vagona bez lokomotiva i tri lokomotive odvojene.

Na komunikaciji Vinkovci — Ivankovo 20 pokrivenih automobila na mestu.

Na žel. stanici jedna kompozicija sa 30 vagona bez lokomotive.

U vremenu od 13,47 do 15,31 čas. sa visine od 1.200 metara.

Na žel. stanici Osijek dve kompozicije po 15 vagona bez lokomotive.

Po drumu D. Miholjac — Valpovo 4 automobila.

Na drumu Barč:— Virovitica nema pokreta.

U Virovitici 4 automobila.

Na žel. stanici Našice dve kompozicije po 20 vagona bez lokomotive.

Vreme: oblačno (10 balova), visina 300 do 1.800 metara, vidljivost napred od 500 metara do 4.000 metara; magla i na pojedinim mestima kiša i sneg. •

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Vitruk
Artemjev

Predstav. vazd. grupe Vitruk
gardij. major
(Tatarincev)
Tatarincev

BR. 252

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
12. FEBRUARA 1945. O NAPADU NA NEMAČKE PLOVNE
OBJEKTE U LUCI SELCE I O IZVIĐANJU OBALSKOG POD-
RUČJA ŽIRJE — DRVENIK — KORNAT¹**

12/2/1945. g.

2

Operacija br. 92 (sa -Prkosa)

Z a d a t a k : ' Oružano izviđanje **Podgorskog kanala.**

Broj aviona:	3 Hurricana MK IV	Ukupno vreme
Poleteli:	09.00 čas.	letenja: 5 sati
Sleteli:	10.40 „	Ispaljeno: 24 rakete
		: mit. met. ne- utvrđ.

Piloti: vođa kap. Cenić
br. 2 vod. Prebeg
br. 3 vod. Pavičić

Uništili 1 trabakul od oko 17 metara dužine u luci **Selce**.
Napadnuta obala i zgrade **u Selcu** bez osmotrenog rezultata.
Lagana p.a. vatra.
Naši gubici: 0

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/60—4, k. 1450. — Eskadrila nije dejstvovala 11. februara 1945. zbog nepovoljnih vremenskih prilika.

² Istog dana jedna četvorka je pošla na izviđanje komunikacije Mostar — Sarajevo, ah se zbog jake oblačnosti morala da vrati (taj se let vodi kao »operacija br. 91«).

Nepr. gubici: Uništen 1 trabakul od oko 17 m dužine, ostalo neutvrđeno.

Operacija br. 93 (sa Prkosa)

Z a d a t a k : Traganje za eksplozivnim motornim čamcima u području: **Zirje** — Drvenik — Kornat.

Broj aviona:	3 Hurricana MK IV	Ukupno vreme
Poleteli:	14.10 čas.	letenja: 3 sata 45 min.
Sleteli:	15.25 „	Ispaljeno: 0 raketa
		: 0 mitr. met.

P i l o t i : vođa kap. Cenić
br. 2 vod. Pavičić
br. 3 vod. Prebeg

Pretražili dato područje bez rezultata.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 0

BR. 253

IZVESTAJ ŠTABA 10. JURIŠNE VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE OD 12. FEBRUARA 1945. ZAMENIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ O NAPADIMA GRUPE VAZDUHOPLOVNIH DIVIZIJA NA NEMACKO-USTAŠKE SNAGE KOD ZVORNIKA, KULAGRADA, CERIĆA, VUKOVARA, VINKOVACA I TOVARNIKA¹

ZASTUPNIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ
general-lajtnantu **Velimiru Terziću**

Operativni izveštai broj 17
Štaba X GV ŠAVK ordena Kutuzova i Suvorova divizije
12 februara 1945 u 18 časova
(po jugoslovenskom vremenu)
karta-sekcija Novi Sad 1 : 200.000

1. Avijaciona grupa Vitruk u toku 12 februara 1945 vršila je zadatak od Vrhovnog komandanta NOV i POJ i zadatak od komandanta I Armije general-lajtnata Peka Dapčevića.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1/4, k. 22.

29 11-2 u grupama 2 do 4 aviona izvršili su 30 uspešnih borbenih letova.

Bombardovanjem i mitraljiranjem neposredno iznad zemlje uništavana je živa sila i tehnika protivnika u rejonima: Zvornik, Kulagrad,² Vukovar, Vinkovci, Cerić, Tovarnik.

Napadi naše avijacije vršili su [se] sa visine od 800 — 600 metara i spuštanjem neposredno iznad zemlje do visine 25 metara.

6 JAK-1 izvršili su 6 izviđačkih letova i mitraljirali neprijateljsku vojsku u sektorima: Vukovar — Vinkovci — D. Miho-ljac — Virovitica — Našice — Županja i Osijek; Doboj — Gračanica — Zvornik — Bijeljina.

Utrošeno municije: 32 FAB-100, 11 FAB-50, 18 AO-25, 166 AO-IO, 1240 AO-2 1/2, 45 RS-82, 1000 BS, 60 SVAK, 4630 VJA, 8950 SKAS, 10 OKB-16.

Rezultat bombardovanja i mitraljiranja na osnovu izveštaja posade aviona bio je:

Uništeno: 11. automobila i 10 kola sa materijalom i ljudstvom, izazvano 2 eksplozije i 1 veliki požar u koloni neprijateljskih automobila, uništena 2 protivavionska topa; ubijeno i ranjeno oko 60 neprijateljskih vojnika i oficira.

Letenje i dejstvovanje naše avijacije bilo je ograničeno zbog slabih meteoroloških prilika u rejonima protivnika i u mestima baziranja.

2. Izviđanje

Izviđačkim i borbenim letovima naši piloti ustanovili su:

U vremenu od 10,25 do 11,10 časova sa visine od 1500 — 600 m.

U Doboj 60 automobila na mestu.

Na želj. stanici Doboj tri kompozicije po 30 vagona bez lokomotive, a dve lokomotive odvojeno.

Na želj. stanici Usora³ 2 kompozicije po 40 vagona, jedna od njih sa lokomotivom u pravcu Doboja.

Drumski i železnički most kod Milanovca ispravn.

Po drumu Doboj — Gračanica pokret pojedinačnih kola i automobila.

U Gračanici prikupljanje neprijateljskih snaga nije pri-mećeno.

Po drumu od Zvornika prema severu dvadeset automobila u pokretu.

² Tog i sledećeg dana nemačka 22. pešadijska divizija uspela je da se probije prednjim delovima pred s. Kozluk i s. Šepak. Druga proleterska divizija, koja je baš u to vreme izbila na r. Drinu, zadržala je za izvesno vreme dalje napredovanje Nemaca na sever (vidi Arhiv VII, reg. br. 19/1, k. 21 A).

³ Kod Doboja

U Bijeljini nije primećeno prikupljanje vojske i pokreta.
U vremenu od 11,15 do 11,30 časova sa visine od 800—100 met.

Po drumu Glumina⁴ — Zvornik 10 automobila u pokretu.
Na severnoj ivici Zvornika 10 automobila i oko 50 vojnika na mestu.

U Zvorniku jedna protivavionska baterija (manji kalibar).
U vremenu od 11,17 do 11,45 časova sa visine od 700 do 100 m.

Na zapadnoj ivici s. Lovaš protivnik gradi rovove i okope.
Na putu Cerić — Henrihovci⁵ oko 40 kola u pokretu.

U Šidskim Banovcima jedna protivavionska baterija (manji kalibar).

U vremenu od 10,15 do 12,30 časova sa visine od 800 — 25 met.

Po drumu Jordan⁰ prema koti 215 pokret oko 50 automobila.

U Zvorniku 15 automobila i 100 vojnika u mestu.

Na želj. stanici Vinkovci 3 kompozicije po 20 vagona; dve od njih sa lokomotivom prema zapadu.

U Đakovu 15 automobila.

Na želj. stanici Striživojna jedna kompozicija od 25 vagona sa lokomotivom prema zapadu.

Na želj. stanici D. Miholjac jedna kompozicija od 10 cisterni bez lokomotive.

Na želj. stanici Osijek jedna kompozicija od 20 vagona sa lokomotivom prema zapadu.

U Osijeku radi jedna fabrika.

Vreme: oblačno (10 balova), visina 600 — 1000 metara, vidljivost unapred 6 kilometara; na pojedinim mestima magla i velika sumaglica.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Vitruk
Artemjev

Predstav. Vazduh. grupe Vitruk
gardij. major
(Usanov)
I. Usanov

⁴ i ⁵ Kod Zvornika

⁵ Kod Vinkovaca

BR. 254

IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
13. FEBRUARA 1945. O BOMBARDOVANJU NEMACKO-US-
TAŠKIH SNAGA U SELIMA RAŠTANI, CIM, KAZAN, VIHO-
VICI I ILIC U MOSTARSKOJ OPERACIJI¹

13.JI.1945. g.

OPERACIJA BR. 270

Zadatak: Bombardovanje sela Raštani.²

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 2 sata 50 minuta

Poleteli: 09.30 čas sa Visa

Sleteli: 10.55 „ na Vis

Piloti: vođa poručnik **Pajić** Nédeljko
br. 2 zastavnik **Tomšić** Đuro

Dve bombe pale na željezničku stanicu, dve bombe daleko
promašile. Posle bombardovanja dva napada sa topovima i mit-
raljezima na željezničku stanicu i ciljeve u selu.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Ciljevi pogodoeni, rezultati neosmotreni.

OPERACIJA BR. 273

Zadatak: Bombardovanje sela Čin.³

Broj aviona: 3 Spitfajera V Vreme letenja: 3 sata 20 minuta

Poleteli: 09.45 čas sa Visa

Sleteli: 11.25 „ na Vis

Piloti: vođa major **Ivanišević** Đuro
br. 2 zastavnik **Semolić** Marjan
br. 3 „ **Radulović** Radovan

4 bombe bačene na bunkere oko sela. Dve bombe proma-
šile. Mitraljiranje u tri napada sela Čin⁴ i jedan teretni voz koji
je išao prema Mostaru. Uspeh neosmotren. Jaka 20 mm p.a.
vatra.

Naši, gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreno,

¹ Original, (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/58—4, k. 1450. — Eskadrila je 11. februara 1945. sa 2 aviona izviđala vremensku situaciju na komunikaciji Mostar — Sarajevo — Zenica; 12. februara pošlo je 6 aviona na bombardovanje nemačko-ustaških snaga na prostoriji Miljkovići — Blagaj — Buna, ah su se morah da vrate zbog slabe vidljivosti; istog dana jedan par je pošao na izviđanje obalskog saobraćaja od Drvenika do Dugog rata, ah ponovo, bez rezultata zbog jake oblačnosti (ti se letovi vode kao »operacija br. 267, 268 i 269«).

² ⁰ i ⁷ Kod Mostara

⁵ i ⁴ Treba: Cim (kod Mostara)

OPERACIJA BR. 272

Zadatak: Bombardovanje sela **Kazan**.⁵

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 2 sata 30 minuta

Poleteli: 10.10 čas sa Visa

Sleteli: 11.25 „ na Vis

Piloti: vođa potporučnik **Delie** Milan

br. 2 zastavnik **Okanović** Husein

Dve bombe pale u cilj, dve promašile. 20 mm p.a. vatra
jaka i tačna kod Kazana.

Naši gubici: 0,

Nepr. gubici: Cilj pogođen, rezultat neosmotren.

OPERACIJA BR. 273

Zadatak: Bombardovanje sela **Vihovići**.⁶

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 3 sata 10 minuta

Poleteli: 10.30 čas sa Visa

Sleteli: 12.05 „ na Vis

Piloti: vođa potporučnik **Srdanović** Milan

br. 2 zastavnik **Vrabič** Ciril

Sve bombe blisko promašile cilj. P.a. vatre nije bilo.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 0

OPERACIJA BR. 274

Zadatak: Bombardovanje sela **Ilići**.⁷

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 2 sata 50 minuta

Poleteli: 10.00 čas sa Visa

-Sleteli: 11.25 „ na Vis

Piloti: vođa komandant **Soić** Hinko

br. 2 zastavnik **Lošić** Mehmedalija

Dve bombe blisko promašile cilj, dve bombe pogodile cilj.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Cilj pogođen, rezultat nepoznat.

⁵ Kod Mostara

BR. 255

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
13. FEBRUARA 1945. O IZVIĐANJU I OMETANJU SAOBRA-
ĆAJA NA KOMUNIKACIJI MOSTAR — SARAJEVO I O NA-
PADU NA NEMAČKE POLOŽAJE NA KRKU I BRODOVE
KOD LOŠINJA I KARLOBAGA¹**

13/2/1945 g.

Operacija br. 94 (sa Visa)

Z a d a t a k : Oružano izviđanje puta i željez. pruge: **Mostar** — Sarajevo.

Broj aviona:	4 Hurricana MK IV	Ukupno vreme
Poleteli:	09.10 čas.	letenja: 5 sati 30 min.
Sleteli:	10.33 „	Ispaljeno: 12 rak. po 30 kg.
		: 3600 mitr. met.

P i l o t i : vođa por. Marinović
br. 2 vod. Završnik
br. 3 zast. Antončić
br. 4 zast. Vlahov ~ ' ,

Br. 2 se vratio u 10.10 čas. radi kvara na motoru. Jedan željeznički voz od 10 vagona, napunjen materijalom, sa lokomotivom u sredini, koji se kretao u južnom pravcu od **Jasenjana**. Voz se zaustavio u jednoj dubokoj uskoj pasaži, učinio napad **vrlo** teškim, postignuti samo vrlo bliski pogodci. Zatim avioni napali voz sa mitraljezima, što je imalo za posledicu crni dim iz sredine voza. Kada je bila utrošena sva municija, pojavio se jedan drugi voz sa severa sa oko 30 vagona. Javljeno pomoću radija Spitfajera, koji su operirali u okolini **Mostara**, **da osmatraju kretanje voza, dok su se avioni vratili** na Vis da se ponovo naoružaju. (Daljna misija je otpala radi neupotrebljivosti posle naoružanja).

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Oštećena 1 lokomotiva.

Operacija br. 30 (sa Zemunika) . . .

Z a d a t a k : Napasti raketama 1 trodelnu kuću blizu grada i **Krka**, koja po podacima služi Nemcima kao zgrada glavnog štaba.²

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/61—4, k. 1450.

² Na otoku Krku nalazili su se delovi nemačke 392. legionarske divizije (vidi Arhiv VII, reg. br. 41/3, k. 74).

Broj aviona: 4 Hurricana MK IV	Ukupno vreme
Poleteli: 14.25 čas.	letenja: 8 sati 5 min.
Sleteli: 16.30 „	Ispaljeno: 16 rak. po.30kg.
	: 300 mitr. metaka

Piloti: vođa por. Majceu
 br. 2 por. Pepel
 br. 3 kap. Jež
 br. 4 ppor. Ratkovčić

Napad na pomenutu zgradu izvršen u 14.55 čas. Ispaljeno 16 raketa, od kojih je bilo 15 direktnih pogodaka i zgrada je po izjavama vođe i ostalih pilota potpunoma uništena. Na avione je bila sve naokolo otvorena jaka p.a. vatra sa tačnim gađanjem. 1 avion pogoden od 20 mm zrna i pristao na Vis u 15.15 čas., ostali u Canne u 16.30 časova. Vreme dobro.

Naši gubici: 1 avion oštećen

Nepr, gubici: Uništena 1 zgrada nemačkog štaba blizu Krka.

Operacija br. 30 A (sa Prkosa)

Zadatak: Traženje oko rta **Lošinj** — **Mrlera**³ neprijateljskih motornih torpiljerki tipa »E«.

Broj aviona: 3 Hurricana MK IV	Ukupno vreme
Poleteli: 06.50 čas.	letenja: 4 sata
Sleteli: 08.15 „	Ispaljeno: 12 rak. po 30 kg.
	: 0 mitr. metaka

Piloti: vođa kap. Cenić
 V br. 2 vod. Pavičić
 br. 3 vod. Prebeg

Pronašli smo 1 trabakul od 10 m dužine u **Senju**, na koga ispaljeno 12 raketa, 1 bliski pogodak. Umerena p. a. vatra.

Operacija br. 30 B

Zadatak: Oružano izviđanje preko severnih jadranskih otoka i **Senja**.

Broj aviona: 3 Hurricana MK IV	Ukupno vreme
Poleteli: 10.45 čas. ~	letenja: 3 sata 30 min.
Sleteli: 11.55 „	Ispaljeno: 12 raketa
	: 0 mitr. metaka

Piloti: vođa kap. Cenić
 br. 2 vod. Pavičić
 br. 3 vod. Prebeg

Napali kod **Karlobaga** jedan jako sumnjivi položaj teških topova, ispalili 12 raketa, rezultat neosmotren. Bez p.a. vatre.

³ Rt Mrlera na jugu Istre, kod Pule.

BR. 256

**NAREĐENJE ŠTABA 42. VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE NOVJ
OD 13. FEBRUARA 1945. ŠTABOVIMA 11. VAZDUHOPLOV-
NE DIVIZIJE, 9. OBLASNE VAZDUHOPLOVNE BAZE I
VAZDUHOPLOVNIH PUKOVA DA OTKLONE ZAPAŽENE
NEDOSTATKE U JEDINICAMA¹**

Strogo poverljivo

Br. 1

U predmet br. 19

Š T A B
42. VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE NOVJ
Izl. broj: 00182
13. februar 1945. god.
Položaj

Po održanim konferencijama štabova jedinica 11. i 42. vazduhoplovne divizije 19. oblasne vazduhoplovne baze², i u obilasku jedinica, uspostavljeno je i primećeno sledeće:

U opšte :

Kod vazduhoplovnih pukova:

1. >— Rad štabova dobar; administracija se vrši po uzoru na rusku i potpuno; nepoznavanje (u potpunosti) svojih dužnosti, a skoro nikako odnosa između pukova i bataljona aerodromskog snabdevanja; nedovoljno poznavanje organizacije iz službe veze (naročito trupne — unutrašnje).

2. — Nastava, obuka i rad tehničkog osoblja vrlo dobri; kod većine pukova tehničko osoblje radi samostalno, pod nadzorom Rusa; postoji volja i zalaganje, kako kod tehničkih rukovodilaca tako i kod boraca.

3. — Smeštajne prilike, uglavnom, dobre; red i čistoća na visini.

4. — Disciplna dobra i pravilno održavana.

5. — Rad i stanje letачkog osoblja vrlo dobri; pravilno shvaćene dužnosti i velika volja i zalaganje.

Kod samostalnih četa za vezu divizija i čete za vezu baze:

1) Nastava, obuka i rad stručnog osoblja vrlo dobri.

2) Smeštajne prilike, red i čistoća vrlo dobri.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VH, reg. br. 1/26—9, k. 1466. I.

² Štabovi 11. vazduhoplovne divizije i 9. oblasne vazduhoplovne baze bih su operativno potčinjeni Štabu 42. vazduhoplovne divizije (vidi dok. br. 220).

- 3) Disciplina na potrebnoj visini.
- 4) Administrativni rad pravilan — po uzoru na ruski.

Kod pokretnih aeroplanskih radionica:

- 1) Nastava sa obukom i rad stručnog osoblja vrlo dobri.
- 2) Rad na administraciji proveden pravilno (po uzoru na ruski), no još nesproveden do kraja u delo.

Kod bataljona aerodromskog snabdevanja:

- 1) Rad štabova nezadovoljavajući u potpunosti; nepoznavanje svoga delokruga rada i odnosa prema vazduhoplovnom puku (sem 4. bataljona); administracija se vodi po starom jugoslovenskom načinu; nepoznavanje organizacije iz službe veze (šta bataljon i za čiji račun radi); odelejenja još neupoznata tačno sa svojim delokrugom rada.
- 2) Nastava i obuka, kako stručnjaka, tako i običnih uslova, uglavnom zadovoljavajuća; kod 1. bataljona je otstupljeno od programa za šofere, usled čega je obuka zadocnila.
- 3) Smeštajne prilike dobre; red i čistoća zadovoljavaju.
- 4) Disciplina dobra.

Kod automobilske bataljona:

- 1) Rad štaba još nedovoljno organizovan; administracija samo donekle po ruskom; inače po starom jugoslovenskom propisu; upoznati dobro sa delokrugom svoga rada i dužnostima.
- 2) Nastava, obuka i rad stručnog osoblja vrlo dobri; nastava i služba vrlo dobro organizovana.
- 3) Smeštajne prilike, red i čistoća vrlo dobri.
- 4) Disciplina vrlo dobra.

Kod inžinjerske bataljona:

- 1) Štab ne radi po uzoru na ruski; administracija po starom jugoslovenskom načinu; još nedovoljno upoznati sa svojim dužnostima.
- 2) Nastava i obuka dobri (po odeljenim centrima, prema rasporedu koji su sačinili Rusi); nedostatak je u popuni ljudstvom.
- 3) Smeštajne prilike, red i čistoća dobri.
- 4) Disciplina dobra.

Kod p. a. čete:

- 1) Slabo rukovođenje, što se naročito ogleda u nemanju čvrstine; rad na administraciji po starom.
- 2) Obuka i nastava dobre, po rasporedu i uputstvima Rusa.
- 3) Smeštajne prilike, red i čistoća dobri.

Kod svih:

Ne poklanja se dovoljno pažnje na održavanje čistoće u pogledu vašljivosti. Sa malim izuzecima, kod svih ima vašiju, a više baš kod onih čije smeštajne prilike dozvoljavaju da se vrši čišćenje i kupanje.

Na osnovi prednjega,—

NAREĐUJEMO:

1) Da svi štabovi divizija, 9. baze, pukova, bataljona i komande četa od 20 t. m. otpočnu vođenje svojih poslova **tačno** kopirajući rad ruskih štabova i komandi i da do toga-vremena bude sve pripremljeno, i administracija **otpočeta** po ruskom sistemu.

O izvršenju ovog izvešćice štabovi i komande četa neposredno svoje pretpostavljene štabove, a Stab 11. vazduhoplovne divizije i 9. oblasne vazduhoplovne baze ovaj Štab, do 22. t. m. u 17.00 časova.

2) Da bi pravilno funkcionisalo snabdevanje, a naročito da bi se pravilno obavljala služba snabdevanja, vazduhoplovni pukovi će od 15. t. m. **prestat**i sa izdavanjem (potpisivanjem) svojih trebovanja ma kakve vrste. — već će se za **sve** potrebe obraćati odgovarajućem bataljonu aerodromskog snabdevanja, koji će istavljati trebovanja.

3) Načelnici pozadina divizija, odgovarajući organi četa i radionica i intendanti vazduhoplovnih pukova do 15. t. m. stupiće u vezu i čvrsto se povezati sa organima odgovarajućeg bataljona aerodromskog snabdevanja i obavljace svoju službu tačno po uzoru na Ruse. Vodiće i sve potrebne knjige i preglede, kao kod Rusa.

4) Do 20. t. m. štabovi, komande četa i komandiri radionica nastojaće da sve njihovo ljudstvo bude čisto od vašiju. Za izvršenje prednjeg biće odgovorni napred navedeni rukovodioci, sa svojim sanitetskim osobljem.

O izvršenju ovoga izvestiti istim putem kao i u tač. 1.

5) Upoznati se sa organizacijom i službom veze u detaljima, i nastojati da sa svoje strane bude sve učinjeno, kako bi neprekidnost veze bila održana.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
potpukovnik,
Lj.³ Momčilović

Načelnik štaba,
kapetan,
M.⁴ Aćimović

Komandant pukovnik,
Božo Lazarević

³ Ljubo

⁴ Miljko

Otkucano u 9 primeraka:

Br. 1 u predmet br. 19,
Br. 2 Štabu 11. vazd. diviz.,
Br. 3 Štabu 9. obi. vazd. baze,
Br. 4 pozad. aeropl. radionici,
Br. 5 Štabu 421. vazd. puka,
Br. 6 Štabu 422. vazd. puka,
Br. 7 Štabu 423. vazd. puka,
Br. 8 Štabu 42. samost. čete za vezu,
Br. 9 komandi 42. pokret, aeropl. radionice.

G/J.

BR. 257

IZVEŠTAJ ŠTABA 10. JURIŠNE VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE OD 13. FEBRUARA 1945. ZAMENIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ O NAPADIMA GRUPE VAZDUHOPLOVNIH DIVIZIJA NA NEMAČKO-USTAŠKE SNAGE U REJONU ZVORNTKA I NA SREMSKOM FRONTU¹

ZASTUPNIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ
general-lajtnantu **Velimiru Terziću**

Operativni izveštaj broj 18
Štaba X GV ŠAVK ordena Kutuzova i Suvorova divizije
13 februara 1945 u 18,25 časa (po jugosl. vremenu)
karta-sekcija Novi Sad 1 : 200.000

1. Avijaciona grupa Vitruk u toku 13 februara 1945 vršila je zadatak od Vrhovnog komandanta NOV i POJ.

Letenje i dejstvovanje naše avijacije bilo je ograničeno zbog neugodnosti aerodroma.²

26 11-2, u grupama po dva aviona, izvršili su 36 uspešnih borbenih letova. •"- "„

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. •1—4, k. 22.

² Poletanje i sletanje je bilo otežano zbog raskvašenog terena.

Bombardovanjem i mitraljiranjem neposredno iznad zemlje uništavana je živa sila i tehnika protivnika u rejonima: Zvornik i po drumovima od Zvornika do 4 kilometra prema severu i 2 kilometara prema zapadu i 2 kilometra prema jugu, i kota 379.³

Napadi naše avijacije vršeni su sa visine od 900—700 metara, i do neposredno iznad zemlje, s tim da je svaki nalet bio izvršen sa 4—6 kružnih napada.

8 JAK-1 izvršili su 13 izviđačkih letova i mitraljirah neprijateljsku vojsku u sektorima: Mohovo, Sotin, Vukovar, Vinkovci, D. Miholjac, Našice i Đakovo, Doboj, Zvornik, Bijeljina.

Utrošeno municije: 32 FAB-100, 29 FAB-50, 58 AO-25, 220 AO-IO, 1048 AO-2 1/2, 34 RS, 1315 BS, 5975 VJA, 350 ŠVAK, 4630 ŠKAS.

Rezultat bombardovanja i mitraljiranja na osnovu izveštaja posada aviona bio je: uništen jedan tenk, 25 automobila, 20 kola sa opremom i materijalom, te neprijateljskim vojnicima, jedna lokomotiva; razbijen jedan poljski top i jedan protivavionski top (manji kalibar). Izazvano 5 velikih požara u koloni automobila.

Nije se vratio jedan naš avion 11-2 iz rejona Zvornik.

2. Izviđanje:

Izviđačkim i borbenim letovima naši piloti ustanovili su:

U vremenu od 8,08 do 14,20 časova, sa visine od 1000 do 25 met.

Po drumu od Zvornika prema severu 20 automobila, prema zapadu oko 50 automobila i jedan bataljon pešadije, prema jugu oko 20 automobila.

Na 2 kilometra prema severozapadu i jugozapadu od Zvornika razmešteno oko 20 neprijateljskih tenkova, zakopanih u zemlju.

Na koti 379 oko 3 baterije protivavionske artiljerije (manji kalibar), a dva kilometra zapadno od Zvornika dve protivavionske baterije (srednji kalibar).

Na želj. stanici Vinkovci: tri kompozicije od po 25—30 vagona, bez lokomotive. I jedna lokomotiva manevrovala na stanici.

Na želj. stanici Đakovo jedna kompozicija od 25 vagona sa lokomotivom prema Osijeku.

Na želj. stanici Striživojna jedna kompozicija sa 15 vagona bez lokomotive.

³ Podrška jedinicama 2. jugoslovenske armije-koje su vodile borbe sa nemačkom 22. pešadijskom divizijom kod Kozluka i Šepka (vidi Arhiv VII, reg. br. 19/1, k. 21 A).

Po drumu Đakovo prema Našicama 10 kola u pokretu.
Po drümu Našice prema Virovitici 15 kola u pokretu.
Na želj. stanici Osijek dve kompozicije po 40 vagona bez
lokomotive.
Od Doboja prema Modriči 40 automobila u pokretu.
U Doboju 30 automobila na mestu.
Na želj. stanici Doboj jedna lokomotiva pod parom.
Vreme: vedro, vidljivost unapred 10 kilometara. Ujutru
bilo je oblačno (10 balova), vidljivost unapred 2 kilometra, kiša
isneg.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Vitruđk
Artemljev

Predstav. Vazduh. Grupe Vitruk
Gardij. major
(Usanov)
I. Usanov

BR. 258

**IZVESTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
14. FEBRUARA 1945. O PRATNJI LOVACA-BOMBARDERA
2. ESKADRILE NOVJ PRI NAPADU NA SAOBRAČAJ NA
KOMUNIKACIJI MOSTAR — SARAJEVO I O NAPADU NA
NEMACKE SNAGE KOD MOSTARA¹**

14. II. 1945. g.

OPERACIJA BR. 275

Zadatak: Borbeno praćenje Harikena 2. lovačke eskadrile, na
izviđanje i bombardovanje saobraćajnih komunikacija
Mostar — Sarajevo.

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 8 sati 20 minuta
Poleteli: 09.25 čas sa Visa
Sleteli: 11.30 „ na Vis

Piloti: vođa potporučnik **Srdanović** Milan
br. 2 zastavnik **Okanović** Husein
br. 3 potporučnik **Gavrilović** Zivorad
br. 4 zastavnik **Vrabič** Ciril

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br.
8/59-4, k. 1450.

Jedan avion bombardovao teretni voz u stanici **Ilidža**. Bombe su pale u sredinu voza i uništile jedan vagon i nekoliko oštetile. Posle bombardovanja isti avion je mitraljirao jedan drugi teretni voz kod **Blažuja**. Dva aviona bombardovali teretne vagone u stanici Obrovac. Blisko promašili. Jedan avion bombardovao tri teretna automobila kod **Mostara**. Bombe pale u neposrednoj blizini. Jaka 20 mm i mitraljeska p. a. vatra nad **Sarajevom** i u okolini. Jedan Hariken se nije vratio u svoju bazu. Naši gubici: 0
Nepr. gubici: Uništeno i oštećeno više vagona. Oštećeno 3 kamiona. Ostalo neosmotreno.

OPERACIJA BR. 276

Zadatak: Bombardovanje sela " **Itodoč**² i kote **Hum**.¹

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 5 sati

Poleteli: 10.20 čas sa Visa

Sleteli: 11.35 „ na Vis

Piloti: vođa komandant **Šoić** Hinko

br. 2 zastavnik **Lošić** Mehmedalija

br. 3 potporučnik Delić Milan

br. 4 zastavnik **Radulović** Radovan

Dve bombe pogodile u kotu **Hum**, odakle se vidila jaka artiljerijska vatra, koja je tukla na naše položaje. Šest bombi palo na razne ciljeve u selu **Rodoč**. Svi piloti izvršili mitraljiranje po 4 napada **Huma** i sela **Rodoč**. Dva pilota (Šoić — Lošić) mitraljirah i ubili 7 natovarenih konja, koji su stajali ispred aerodroma. Konji su pripadali nemačkoj vražjoj diviziji.⁴

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 7 natovarenih konja ubijeno, ostali ciljevi pogodeni bombama, i mitraljezima, rezultat nepoznat.

² i ³ Južno od Mostara (Mostar je toga dana, 14. februara 1945, oslobođen). Vidi Arhiv VII, reg. br. 24/3, k. 526..

⁴ Odnosi se na nemačku 369. legionarsku diviziju.

BR. 259

**OBAVEŠTENJE KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ
OD 14. FEBRUARA 1945. ŠTABU 8. KORPUSA NOVJ O
SLANJU RADIO-STANICE OVOM ŠTABU I O NJENOJ
NAMENI¹**

STAB I LOVAČKE ESKADRILE

N.O.V.J.

14 februara 1945 god.

Vis

Drugarskom

• **ŠTABU VIII KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE**

Šaljemo Vam jednu radio-telefonsku stanicu u svrhu daljeg usavršavanja veze između Vaših jedinica i- *našeg vazduhoplovstva*.

Sa stanicom je zadužen i s njome će rukovati drug vodnik Mejak Jožef.

Ovaj drug je jedino radio-telefonista i nema nikakovo drugo vojničko ili vazduhoplovno zvanje.

Potrebno je da Vi sa svoje strane odredite jednog oficira, koji ima izvesnog znanja odnosno poznavanja vazduhoplovstva, koji bi bio pridodat vodniku Mejaku i koji bi davao direktive iz operativnih potreba, a koji bi ovaj preko radio-telefonske stanice upućivao našim pilotima.

Stanicu treba smestiti na takvo mesto, odakle će moći da sarađuje sa vazduhoplovstvom, t.j. da daje vazduhoplovstvu najnovije podatke o situaciji i položaju na bojištu, kao i da našim pilotima može da odredi nove ciljeve u koliko bi bilo izmene na frontu od primljene depeše po kojoj mi vršimo operacije.

Ova stanica neće sarađivati sa aerodromom na Visu, nego jedino sa našim avionima, kada su ovi na izvršenju zadatka — iznad bojišta. .

Stanica će služiti u sledeće svrhe:

1. — *Dirigovanje akcijama*

Radio-telegrafskim putem zatražiti da u određeno vreme bude izvestan broj aviona nad bojištem. Cilj koji će avioni tući odrediće se radio-telefonskim putem od strane komandanta, koji rukovodi operacijama.

Primer: Imate iznad Mostarske zone četiri aviona (koji •Vam stoje na raspoloženju). Naše su linije Buna — Blagaj. —

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 15/2, k. 1466 B.

Podvelež itd. Naređenje aeroplanima: Tucite puteve koji vode od Blagaja — Bune — Podveleža itd. ka Mostaru. Ili: Kružite iznad naših i neprijateljskih položaja, mi vršimo napad.

Ovo su slučajevi kada je izvestan broj aviona pozvat iznad bojišta bez unapred određenog cilja. U protivnom -zadatke i dalje izdavati radio-telegrafskim putem kao i dosada. Zadaci izdati radio-telegrafskim putem (depešom) mogu se također izmeniti preko radio-telefonije nad samim bojištem.

Voditi računa pri promeni zadatka u vazduhu i ne služiti se koordinatama za označavanje ciljeva, jer piloti lovci vrlo teško pronalaze ciljeve sitnije razmere na sekciji pomoću koordinata, jer je njihova komocija u pilotskom sedištu vrlo skućena. Također voditi računa da naš lovački avion ostaje u vazduhu oko 2.20 časova, te prema tome ne držati ih dugo iznad bojišta.

2. — *Dozvola za izvršenje zadatka*

Pre svakog izvršenja zadatka dobivenog preko radio-telefografije (depeše) piloti će se javljati radio-telefonskoj stanici za dozvolu izvršenja zadatka, t.j. da li je zadatak primljen preko depeše i-dalje u važnosti ih će se momentalno izmeniti.

3. — *Lični kontakt*

Rukovodioci sa zemlje moći će govoriti direktno sa vođom formacije aviona i izraziti mu svoje želje, odnosno dati potrebna uputstva.

Po izvršenju zadatka rukovodioci mogu kazati ukratko pilotima rezultat izvršenog zadatka.

4. — *Izviđanje*

Piloti će nakon izvršenog zadatka — izviđanja — javljati rezultate preko radio-telefonije.

5. — *Kanal rada*

Stanica će raditi na kanalu »A«, na kojem kanalu će je slušati naši avioni odmah po uzletanju.

6. — *Primer rada stanice sa vazduhoplovom*

Stanica na zemlji zvaće se »Velebit«. Naši avioni nosiće naslov »plavi«.

Razgovor će se počinjati — teći — i završavati na sledeći način:

Stanica: poziva vazduhoplov: Halo plavi, ovde Velebit, kako me čuješ? Odgovori.

Avion: Halo Velebit, ovde plavi. Čujem te vrlo dobro (čujem te slabo) i spreman sam za primanje naređenja. Odgovori.

Zatim stanica daje naređenja, koja se odnose na izvršenje zadatka.

Završetak rada. Kad pilot završi zadatak javlja se stanici na sledeći način:

Halo **Velèbit**, ovde **plavi**. Zadatak izvršen, napuštam položaj. Odgovori.

Tada rukovodilac operacijama postupi, u koliko mu je to moguće, po tač. 3. ovog pravilnika.

Molim da se po ovom pravilniku tačno postupa, jer će samo onda rad sa radio-telefonskom stanicom biti koristan i operacije izvršene do maksimuma, ako se bude postupalo po napred navedenom.

Ovaj pravilnik sastavljen je u Stabu I lovačke vazduhoplovne grupe.²

KOMANDANT I LOVAČKE VAZDUHOPLOVNE GRUPE

Hin. P. Šoić
(Hinko P. Šoić)

(M. P.)

BR. 260

IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD 14. FEBRUARA 1945. O IZVIĐANJU I OMETANJU SAOBRA- ĆAJA NA KOMUNIKACIJI KISELJAK — BUSOVACA¹

14/2/1945 g.

. "

Operacija br. 95 (sa Visa)

Z a d a t a k : Oružano izviđanje: **Mostar — Zenica** u pratnji 4 Spitfajera.

Broj aviona:	3 Hurricana MK IV	Ukupno vreme
Poleteli:	09.27 čas,	letenja: 5 sati 25 min.
Sleteli:	11.15 „ '	Ispaljeno: 12 raketa
		: 1250 mitr. met.

P i l o t i : vođa por. Marinović
br. 2 vod. Završnik
br. 3 zast. Antončić

Kolona kamiona, koja **se** protezala od **Busovače** do nekoliko milja južno od **Kiseljaka** u intervalu od 100 — 150 metara,

² To jest 1. lovačke vazduhoplovne eskadrile.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom; u Arhivu VH, reg. br. 9/ 63—4, k. 1450.

kretajući se u severoistočnom pravcu je bila primećena i napadnuta sa 11 raketa, više direktnih i bliskih pogodaka, nakon napada primećena eksplozija i stubovi crnog dima do 200 m visine. 1 avion oštećen od eksplozije vlastite rakete, 1 avion od jake neprijateljske p.a. odbrane, koja je bila otvorena na avione iz same kolone i sa okolnih brda. Avion vođe por. Marinovića se morao prisilno spustiti u blizini Bugojna i bio pronađen od jedinica 5. korpusa/

Naši gubici: 1 avion oštećen, 1 izgubljen.

Nepr. gubici: Neutvrđen broj kamiona, uništen odnosno oštećen.

Operacija br. 31 (iz Italije, Canne)

Z a d a t a k : Napasti neprijateljske položaje i kuće u **Cudinom Potoku**,² oko 15 milja zapadno od **Bihaća**.

Broj aviona:	6 Hurricana MK IV	Ukupno vreme
Poletih:	14.05 čas. sa Prkosa	letenja: 7 sati 30 min.
Sletih:	15.20 „ na Vis	Ispaljeno: 0 raketa
		: 0 mitr. metaka

Piloti: vođa kap. Jež
br. 2 por. Pepe!
br. 3 vod. Pavičić
br. 4 por. Rebula
br. 5 ppor. Ratkovčić
br. 6 vod. Prebeg

Ràdi 10/10 oblačnosti na 450 stopa okrenuli u 14.30 čas. natrag i sletih na **Vis**.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 0

² Verovatno Čudin klanac kod Babinog Potoka

BR. 261

IZVESTAJ ŠTABA 10. JURIŠNE VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE OD 14. FEBRUARA 1945. ZAMENIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ O NAPADIMA GRUPE VAZDUHOPLOVNIH DIVIZIJA NA NEMACKO-USTASKE SNAGE U REJONIMA ZVORNIK, KOZLUK, TOVARNIK, LOVAŠ, NAŠICE¹

ZASTUPNIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ
general-lajtnantu **Velimiru Terziću**

Operativni izveštaj broj 19
Štaba X GV ŠAVK ordena Kutuzova i Suvorova divizije
14 februara 1945 u 19 sati
(po jugos. vremenu), karta-sekcija Novi Sad 1 : 200.000

1. Avijaciona grupa Vitruk u toku 14 februara 1945 vršila je zadatak od Vrhovnog komandanta NOV i POJ.

Letenje i dejstvovanje naše avijacije bilo je ograničeno zbog neugodnosti aerodroma.²

20 11-2, u grupama po dva aviona, izvršili su 36 uspešnih borbenih letova.

Bombardovanjem i mitraljiranjem neposredno iznad zemlje uništavana je živa sila i tehnika protivnika u rejonima: Zvornik — Kozluk — Tovarnik — Lovaš, želj; stanica Našice i želj. stanica Markovac i po drumu Zvornik — Kozluk³ i koti 141.

Napadi naše avijacije vršeni su od 100—25 mét., s tim da je svaki nalet bio izvršen sa 4 — 6 kružnih napada.

7 JAK-1 izvršili su 11 izviđačkih letova i mitraljirah neprijateljsku vojsku u sektorima: Tovarnik — Otok — Modriča — Gračanica — Doboj — Vinkovci — Županja — Našice.

Utrošeno municije: 124 FAB-100, 100 FAB-50, 96 AO-25, 40 AO-IO, 160 AO-2 1/2, 970 PTAB-82, RS-82, 1225 BS, 340 ŠVAK, 5585 VJA, 10505 ŠKAS, 30 OKB-16.

Rezultat bombardovanja i mitraljiranja na osnovu izveštaja posada aviona bio je: uništeno 15 automobila, 10 kola sa spremom i materijalom, 4 poljska topa razbijena, u auto-koloni 8 velikih požara i 5 eksplozija. Ubijeno i ranjeno do 35 vojnika neprijateljskih.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1—4, k. 22.

² Poletanje i sletanje je bilo otežano zbog raskvašenog zemljišta.

³ Vidi dok. br. 257, prim. 3.

Avioni su se svi vratili u svoju bazu.

2) *Izviđanje*

Izviđačkim i borbenim letovima naši piloti ustanovili su:

U vremenu od 8,20 do 9,00 sati, sa visine od 1000—300 met.

U Tovarniku 4 automobila na mestu, Komletinci 8 automobila na mestu, D. Bazik — rijeka Sava jedan pontonski most.

Po drumu Brčko — Gunja — Račinovci 25 automobila u pokretu prema Račinovcima.

Po drumu Gunja — Drenovci 30 kola u pokretu prema Drenovcima.

Po drumu Cerik — Vučkovac⁴ 15 kola u pokretu prema Vučkovcu.

Po drumu Doboj — Gračanica nema nikakvih neprijateljskih pokreta.

U Milkovcu⁵ 50 automobila na mestu.

Željeznička stanica Milkovac — jedna kompozicija od 30 vagona bez lokomotive.

Po drumu Milkovac — Doboj 20 kamiona u pokretu.

Po drumu Modriča — Samac nema nikakvih neprijateljskih pokreta.

U vremenu od 9,50 do 11,30 sati, sa visine od 800—100 met.

Na zapadnoj strani Zvornika 10 automobila na mestu. Zapadno i jugozapadno od Zvornika 34 tenka zakopanih u zemlju.

Po drumu Zvornik — kota 219 nalazi se rašireno 50 automobila.

Po sporednom drumu Jordan — Čelopek⁶ 20 automobila na mestu — rašireni.

Vreme: oblačno (7—9 balova), vidljivost unapred 3—5 kilometara.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Vitruk
Artemjev

Pretstav. vazduh. grupe **Vitruk**
gardij. major
(Usanov)
I. Usanov

⁴ Na komunikaciji Bčko — Gračanica

⁵ Kod Doboja

⁶ Na komunikaciji Zvornik — Bijeljina

BR. 262

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
15. FEBRUARA 1945. O PRATNJI LOVACA-BOMBARDERA
2. ESKADRILE NOVJ I O BOMBARDOVANJU NEMACKO-
-USTAŠKIH POLOŽAJA KOD SARAJEVA¹**

15. II, 1945. g.

OPERACIJA BR. 277

Zadatak: Pratnja Harikena na izviđanje saobraćajnih komunikacija **Konjic — Sarajevo.**

Broj aviona: 2 Spitfajera V Vreme letenja: 1 sat 10 minuta
Poletih: 09.20 čas sa Visa
Sleteli: 09.55 „ na Vis

Piloti: vođa zastavnik **Tomšić** Đuro
br. 2 zastavnik **Semolić** Marjan

Oba aviona se vratili zbog havarije u motoru kod pilota **Semolića.**

OPERACIJA BR. 278

Zadatak: Bombardovanje neprijateljskih ciljeva u okolini **Sarajeva.**

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 6 sati 20 minuta
Poletih: 10.35 čas sa Visa
Sletih: 12.10 „ na Vis .

Piloti: vođa major **Ivanišević** Đuro
br. 2 zastavnik **Semolić** Marjan
br. 3 poručnik **Pajić** Nedeljko
br. 4 potporučnik **Rugi** Luigi

Usled rđavog vremena otežano nišanje. Bombe pale oko ciljeva. Rezultat neosmotren.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Nepoznati.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. far. 8/60—4, k. 1450.

BR. 263

IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
15. FEBRUARA 1945. O NAPADU NA NEMACKE SNAGE
KOD SARAJEVA¹

15/2/1945 g.

Operacija br. 96 (*sa Visa*)

Z a d a t a k : Izviđanje vremena dolinom reke **Neretve** do **Sarajeva** i traganje za izgubljenim avionom.

Broj aviona: 2 Hurricana MK IV. Ukupno vreme
Poleteli: 09.35 čas. letenja: 2 sata 50 min.
Sleteli: 11.10 „ Ispaljeno: 0 raketa
: 0 mitr. metaka

P i l o t i : vođa zast. Vlahov
br. 2 zast. Antončić

Radi jake magle na području: **Mostar — Sarajevo — Zenica**, avioni se pre vremena vratili u bazu.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 0

Operacija br. 32 (*iz Italije, Canne*)

Z a d a t a k : Napasti 1 nemački logor sa šatorima i barakama južno od **Sarajeva**.

Broj aviona: 5 Hurricana MK IV Ukupno vreme
Poleteli: 14.05 čas. sa Visa letenja: 10 sati 50 min.
Sleteli: 16.15 „ u Canne Ispaljeno: 20 rak. po 30 kg.
: 0 mitr. metaka

P i l o t i : vođa por. Majcen
br. 2 kap. Jež
br. 3 vod. Pavičić
br. 4 por. Rebula
br. 5 ppor. Ratkovčić

Stigli na područje cilja u 14.15 časova, nisu pronašli ni barake ni logor sa šatorima, zatim napali jedan sanatorij sa kućama okolo, kao alternativan cilj. Osmotrena su 4 pogotka i više bliskih. Nije bilo p.a. odbrane.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Oštećen 1 sanatorij.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9j'63—i, k. 1450.

IZVEŠTAJ ŠTABA 10. JURIŠNE VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE OD 15. FEBRUARA 1945. ZAMENIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ O NAPADIMA GRUPE VAZDUHOPLOVNIH DIVIZIJA NA NEMACKO-USTASKE SNAGE KOD ZVORNIKA, KULAGRADA, KOZLUKA, ŽUPANJE I NA KOMUNIKACIJI ZVORNIK — KOZLUK¹

ZASTUPNIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ
general-lajtnantu **Velimiru Terziću**

Operativni izveštaj broj 20
Štaba X GV ŠAVK ordena Kutuzova i Suvorova divizije
15 februara 1945 u 19 sati
(po jugos. vremenu), karta-
-sekcija Novi Sad 1: 200.000

1. Avijaciona grupa **Vitruk** u toku 15 februara 1945 vršila je zadatak od Vrhovnog komandanta NOV i POJ.

Letenje i dejstvovanje naše avijacije bilo je ograničeno zbog neugodnosti aerodroma.

37 11-2, u grupama po 2—4 aviona, izvršili su 37 uspešnih borbenih letova.

Bombardiranjem i mitraljiranjem neposredno iznad zemlje uništavana je živa sila i tehnika protivnika u rejonima: Zvornik — Kula Grad — kota 219 i 379 — Kozluk — Županja i po drumu Zvornik — Kozluk² i pontonski most preko rijeke Save, zapadno od Županje.

Napadi naše avijacije vršeni su od 100—25 met., s tim da je svaki nalet bio izvršen sa 4—6 kružnih napada.

13 JAK-1 izvršili su 13 izviđačkih letova i mitraljirah neprijateljsku vojsku u sektorima: Tovarnik — Vukovar — Vin-kovci — Osijek — Našice — Županja — Brčko — Gračanica — Doboj — Zvornik — Bijeljina.

Utrošeno municije: 33 FAB-100, 84 FAB-50, 96 AO-25, 32 AO-IO, 50 AO-8, 760 AO-2 1/2, 67 RS-82, 930 BS, 560 ŠVAK, 5865 VJA, 20 OKB-16, 11.150 ŠKAS.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1/4, k. 22.

² Podrška jedinicama 2. jugoslovenske armije u borbama protiv nemačke 22. pešadijske divizije i 734. puka koji je iz Bijeljine nadirao ka Kozluku u pomoć 22. diviziji (vidi Arhiv VII, reg. br. 19/1, k. 21 A).

Rezultat bombardovanja i mitraljiranja na osnovu izvještaja posada aviona bio je: uništeno 16 automobila i 7 kola sa spremom i materijalom, na stanici Striživojna dve lokomotive oštećene, u jednoj kompoziciji i autokoloni izazvano 9 požara i eksplozija, 4 topa poljske artiljerije. Na rijeci Sava zapadno od Županje razbijena jedna skela za prevoz putnika. Ubijeno i ranjeno 60 neprijateljskih vojnika.

Avioni su se svi vratili u svoju bazu.

2. Izviđanje

Izviđačkim i borbenim letovima naši piloti ustanovili su:

U vremenu od 7,45 do 14,00 sati, sa visine od 1000—800—100 met. .

Po drumu od Zvornika na zapad do kote 219 razmešteni na većem prostoru 50 automobila. U samom mestu Zvorniku na mestu 30 automobila. Po drumu od Zvornika na sever do kote 322 u pokretu 5 automobila. Kula Grad — jedna baterija protivavionske artiljerije.

Na želj. stanici Vinkovci 4 kompozicije po 25—30 vagona, bez lokomotive, i 70 vagona razmešteni po cijeloj stanici. U rejonu Vinkovci 3 baterije protivavionske artiljerije.

Na želj. stanici Otok³ jedna kompozicija od 25 vagona, bez lokomotive, a jedna lokomotiva manevrira ispred stanice.

Most na rijeci Savi kod Brčkog jeste ispravan. U rejonu Brčkog ne nalazi se mnogo neprijateljske vojske.

Po drumu Brčko — Županja pojedinačno automobili prelaze iz Brčkog u Županju i obratno.

Vreme: vedro, vidljivost unapred 10—15 kilometara.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Vitruk

Artemjev

PREDSTAV. VAZDUH. GRUPE VITRUK

gardij. major

(Usanov)

I. Usanov

³ Kòd Vinkovaca

BR. 265

IZVEŠTAJ ŠTABA 10. JURIŠNE VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE OD 16. FEBRUARA 1945. ZAMENIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ O NAPADIMA GRUPE VAZDUHOPLOVNIH DIVIZIJA NA NEMACKO-USTASKE SNAGE KOD ZVORNIKA, BIJELJINE, BRCKOG I NA KOMUNIKACIJAMA ZVORNIK — JARDAN I JANJA — BIJELJINA — BREZOVO POLJE¹

ZASTUPNIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ
general-lajtnantu **Velimiru Terziću**

Operativni izveštaj broj 21
Štaba X GV ŠAVK ordena Kutuzova i Suvorova divizije, 16. februara 1945. u 19 sati (po jugos. vremenu), karta-sekcija
Novi Sad 1 : 200.000.

1. Avijaciona grupa **Vitruk** u toku 16. februara 1945. vršila je zadatak od Vrhovnog komandanta NOV i POJ.

Letenje i dejstvovanje naše avijacije bilo je ograničeno zbog neugodnosti aerodroma.

21 11-2, u grupama po 2—4—6 aviona, izvršili su 42 uspešna borbena leta.

Bombardovanjem i mitraljiranjem neposredno iznad zemlje uništavana je živa sila i tehnika protivnika u rejonima: Zvornik — Bijeljina — Brčko i po drumu Zvornik — Jordan; Bijeljina — Janja; Bijeljina — Brezovo Polje.

Napadi naše avijacije vršili su [se] od 1000 — 100 met., s tim da je svaki nalet bio izvršen sa 4 — 6 kružnih napada, s tim da su prigodom pikanja bombardovali i mitraljirali neprijateljsku živu silu i tehniku pod uglom 25 — 35 stepeni.

25 JAK-1 izvršili su 37 izviđačkih letova i mitraljirali neprijateljsku vojsku u sektorima: Bijeljina — Brčko — Vukovar — Vinkovci — Našice — Brod — Derventa — Doboj — Zvornik i mitraljirali po drumu: Bijeljina — Brezovo Polje — Doboj — Brod.

Utrošeno municije: 55 FAB-100, 88 FAB-50, 60 AO-25, 1476 AO-2 1/2, 15 OKB-16, 93 RS-82, 2395 BS, 8340 VJA, 1300 ŠVAK, 17840 ŠKAS.

Rezultat bombardovanja i mitraljiranja na osnovu izveštaja posada aviona bio je: uništeno do 30 automobila, 16 kola

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg: br. 1—4, k. 22.

sa spremom i materijalom, 6 poljskih topova, izazvano 5 požara u koloni automobila. Ubijeno i ranjeno do 70 neprijateljskih vojnika. Prema osmatranju pilota pogođen je most preko Save kod Brčkog.

Avioni su se svi vratili u svoju bazu.

Borbeni letovi izvršeni su pod dejstvom vatre od 5 protiv-avionskih baterija.

2. Izviđanje

Izviđačkim i borbenim letovima naši piloti ustanovili su:

U vremenu od 7.20 do 9.00 sati, sa visine od 900—200 m.

Po drumu Doboj — Brod do 400 automobila u pokretu prema Brodu. Kod sela Dubočac zapadno od Broda primećene su četiri skele u pokretu preko rijeke Save.

Željeznička stanica Brod 5 kompozicija, svaka kompozicija po 30 — 40 vagona sa lokomotivama.

Na železničkoj stanici Garčin² jedna kompozicija bez lokomotive, iz koje se je iskrcala pešadija neprijatelja.

Na železničkoj stanici Bos. Brod jedna kompozicija 30 — 35 vagona, sa koje je vršen istovar municije.

Po drumu od Garčina prema Vrpolju 20 automobila i do 50 kola.

Od Zvornika prema Kozluku do 60 automobila u pokretu.

Od Našica prema Orahovici 15 automobila i do 40 kola u pokretu.

Po drumu Čačinci — Slatina 40 automobila i 40 — 50 kola u pokretu.

U samom mestu Čačinci 100 kola na mestu.

U vremenu od 9.25 do 10.05 sati, sa visine od 1000 — 100 met.

U gradu Brčko 50 automobila, 18 kola i do jedne čete pešadije na mestu.

Po drumu Bijeljina — Dvorovi 15 automobila u pokretu.

Na severnom delu Janje 3 traktora sa topovima.

U gradu Zvornik 15 automobila na mestu, dok se za neprijateljsku pešadiju nije moglo ustanoviti koliko je imade.

Od Zvornika prema koti 219 po drumu 15 automobila na mestu.

U vremenu od 11.10 do 12.00 sati, sa visine od 1000 — 50 met.

Po drumu Doboj — Brod kolona do 200 automobila u pokretu.

² Na pruzi Slavonski Brod — Striživojna

Na želj. stanici Brod 6 kompozicija po 25—30 vagona. Od toga dve kompozicije sa lokomotivama okrenute prema zapadu, 4 kompozicije bez lokomotiva.

Na želj. stanici Vinkovci 4 kompozicije bez lokomotiva, po 30 — 40 vagona.

Na želj. stanici Striživojna 5 kompozicija po 30 — 40 vagona, bez lokomotiva.

Po drumu Vinkovci — Brod 15 automobila u pokretu.

U vremenu od 14.00 do 14.10 sati, sa visine 800—200 met.

U mestu Brezovo Polje³ 50 automobila, jedna četa pešadije i 4 tenka na mestu.

U mestu Brčko 30 automobila, do jedne čete pešadije na mestu.

U vremenu od 14.55 do 15.10 sati, sa visine od 800—100 met.

U mestu Zvornik 10 automobila i do jedne čete pešadije na mestu. U mestu Janja 20 automobila i 2 tenka na mestu.

Na severnom delu Janje 5 traktora sa topovima na mestu.

Po drumu Bijeljina — Janja 10 automobila i 20 kola u pokretu.

Na južnom dijelu Bijeljine 3 traktora sa topovima na mestu.

Na severoistočnom dijelu Bijeljine do bataljona pešadije i 6 automobila na mestu.

Vreme: oblačno (3—6 balova), vidljivost unapred 5 — 10 kilometara.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Vitruk
Artemjev

PREDSTAV. VAZDUH. GRUPE VITRUK
gardij. major
(Usanov)
I. Usanov

³ Kod Bijeljine

BR. 266

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
17. FEBRUARA 1945. O NAPADU NA NEMAČKO-USTAŠKE
SNAGE U SELIMA VITEZ I HAN-KUMpanija I O IZVIĐA-
NJU KOMUNIKACIJE TRAVNIK — SARAJEVO — KONJIC¹**

17. II. 1945. g.

OPERACIJA BR. 279

Zadatak: Bombardovanje sela **Vitez i Hankumpanija**,² i izvi-
đanje komunikacija **Travnik — Sarajevo — Konjic.**

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 6 sati 20 minuta

Poleteli: 10.35 čas sa Visa

Sleteli: 12.10 „ na Vis

Piloti: vođa komandant **Šoić** Hinko

br. 2 zastavnik **Lošić** Mehmedalija

br. 3 „ **Radulović** Radovan

br. 4 potporučnik **Rugi** Luigi

Prva dva bombardovali selo **Vitez**, druga dva selo **Han-
kumpanija**. Sve bombe pale u cilj. Mitraljiranje nemoguće usled
rđavog vremena — 9/10 oblačnosti.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Ciljevi pogodoeni, rezultat nepoznat.-

OPERACIJA BR. 280

Zadatak: Bombardovanje sela **Vitez.**

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 6 sati

Poletih: 11.40 čas sa Visa

Sletih: 13.10 „ na Vis

Piloti: vođa major **Ivanišević** Đuro

br. 2 zastavnik **Semolić** Marjan

br. 3 potporučnik **Srdanović** Milan

br. 4 zastavnik **Okanović** Husein

Sve bombe bhsko promašile. Svi avioni mitraljirali u dva
napada. Vidljivost slaba.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Nepoznati.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br.
5'60—4, k. 1450. — Eskadrila nije dejstvovala 16. februara 1945. zbog
nepovoljnih vremenskih prilika.

² Na komunikaciji Zenica — Travnik

Napomena: Za ove zadatke prve i druge sekcije izvršene nad selom **Vitez i Hankumpanija** grupa je primila pohvalni telegram od komandanta V Korpusa, koji glasi: Avioni te grupe odlično sarađivali sa našim trupama i mnogo doprineli brzom oslobođenju sela **Vitez i Hankumpanija**. Komandant general-major **Rodić Slavko**.

BR. 267

IZVEŠTAJ ŠTABA 10. JURIŠNE VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE OD 17. FEBRUARA 1945. ZAMENIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ O NAPADIMA GRUPE VAZDUHOPLOVNIH DIVIZIJA NA NEMACKE SNAGE KOD BRČKOG, BIJELJINE, JANJE I NA KOMUNIKACIJI JANJA — BIJELJINA — BRČKO¹

ZASTUPNIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ
general-lajtnantu **Velimiru Terziću**

Operativni izveštaj broj 22
Štaba X GV ŠAVK ordena Kutuzova i Suvorova divizije
17 februara 1945 u 19 sati
(po jugos. vremenu), karta-sekcija Novi Sad 1 : 200.000

1. Avijaciona grupa **Vitruk** u toku-17 februara 1945 vršila je zadatak od Vrhovnog komandanta NOV i POJ.

Letenje i dejstvovanje naše avijacije bilo je ograničeno zbog neugodnosti aerodroma.

20 11-2, u grupama po 2 — 4 aviona, izvršili su 36 uspešnih borbenih letova.

Bombardiranjem i mitraljiranjem neposredno iznad zemlje uništavana je živa sila i tehnika protivnika u rejonima: most preko rijeke Save kod Brčkog; Bijeljina — Janja i po drumu 2 kilometra južno od Janje; Janja — Bijeljina — Brčko.²

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1/4, k. 22.

² Podrška jedinicama 2. proletherske NOU divizije u borbi protiv delova nemačke 22. pešadijske divizije. U izveštaju Štaba Južne operativne grupe NOVJ o borbama u dolini r. Drine 17. januara 1945. kaže se između ostalog: »Naša avijacija vrlo uspešno je sa dejstvovala u svim ovim borbama, nanoseći neprijatelju velike gubitke, naročito u motorizaciji« (vidi Arhiv VII, reg. br. 19/1, k. 21 A).

23 JAK-1 izvršili su 43 izviđačka leta i mitraljirali neprijateljsku vojsku u sektorima: Bijeljina — Janja — Brčko i po drumu Janja — Bijeljina — Brčko, i izvršili su izviđanje na sledećim sektorima: Tovarnik — Vukovar — Vinkovci — Našice — Brod — Doboj — Brčko — Bijeljina — Janja — Zvornik.

Utrošeno municije: 51 FAB-100, 81 FAB-50, 32 AO-25, 110 AO-IO, 500 AO-2 1/2, 15 OKB-16, 85 RS-82, 3245 BS, 7835 VJA, 1810 ŠVAK, 15100 SKAS.

Rezultat bombardiranja i mitraljiranja na osnovu izveštaja posada aviona bio je: uništeno 65 automobila i 14 kola sa spremom i materijalom, prema izveštaju pilota most preko rijeke Save kod Brčkog razrušen je pogotkom bombi, razbijeno 3 topa poljske artiljerije, izazvano 7 požara u koloni automobila. Ubijeno i ranjeno do 70 neprijateljskih vojnika.

Borbeni letovi izvršili su [se] pod dejstvom vatre od 6 protivavionskih baterija.

Svi avioni vratili su se u svoju bazu.

2. Izviđanje

Izviđačkim i borbenim letovima naši piloti ustanovili su:

U vremenu od 7,15 do 9,00 sati sa visine od 1000 met. do neposredno iznad zemlje:

Po drumu od kote 111 — 2 kilometra južno od Janja 10 automobila u pokretu prema Janji. U mestu, na sjevernom dijelu Janje 10 automobila na mestu. Sjeveroistočno od Janje jedna baterija protivavionske artiljerije. U mestu Janja jedna četa neprijateljske pešadije.

U mestu Bijeljina, jugozapadni dio, nalazi se 30 automobila i jedna četa nepr. pešadije.

U mestu Čardačine i Čiperovine, južno od Bijeljine, do 20 automobila i 4 čete nepr. pešadije.

Po drumu Sotin — Vukovar 3 automobila u pokretu prema Vukovaru.

Zelj. stanica Vinkovci — 4 kompozicije po 30 — 40 vagona bez lokomotiva, dok je jedna lokomotiva sama manevrisala na stanici.

Zelj. stanica Našice — 4 kompozicije po 40 — 60 vagona, od tih kompozicija dve su sa lokomotivama okrenute prema zapadu.

Po drumu Vinkovci — Brod 30 automobila u pokretu prema Brodu i obratno.

Želj. stanica Brod — 8 kompozicija po 25 — 30 vagona, bez lokomotiva, i 6 lokomotiva udaljene od kompozicija.

Po drumu Doboj — Derventa kolona do 60 automobila u pokretu prema Derventi.

U mestu Janja, na sjevernom dijelu, imade 40 automobila i 4 tenka na mestu.

U Zvorniku nije ustanovljeno koliki' se broj nepr. pešadije nalazi, dok imade 4 automobila i 12 kola na mestu.

U Brčkom (u mestu) mnogo automobila i kola na mestu.

Most preko rijeke Save kod Brčkog prema izveštaju pilota razbijen je tako da se preko njega ne može ići, tj. njime se ne može služiti.

TJ vremenu od 15,05 do 15,15 sati sa visine od 400 met. do neposredno iznad zemlje:

U mestu Bijeljina 10 automobila.

Po drumu Bijeljina — Brčko 10 automobila u pokretu za Brčko i obratno.

U Brčkom 75 automobila koji stoje na mestu, dok stalno drumom od Brčkog prema zapadu odlaze automobili i kola. '

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Vitruk
Artemjev

PREDSTAV. VAZDUH. GRUPE VITRUK
GARDIJ. MAJOR
1 (Usanov)
I. Usanov

BR. 268

**IZVEŠTAJ KOMAKDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
18. FEBRUARA 1945. O IZVIĐANJU I OMETANJU POMOR-
SKOG SAOBRAĆAJA U SEVERNOM JADRANU¹**

18/2/1945 g.

Operacija br. 33 (sa Zemunika)

Z a d a t a k : Oružano izviđanje preko Severnog Jadrana u pratnji 2 Spitfajera.

Broj aviona:	5 Hurricana MK IV	Ukupno vreme
Poleteli:	14.25 čas.	letenja: 11 čas. 15 min.
Sleteli:	16.40 „	Ispaljeno: 40 rak. po 30 kg. : 500 mitr. meta- ka

Piloti: vođa kap. Jež
br. 2 vod. Pavičić
br. 3 zast. Klokočovnik
br. 4 vod. Krsnik
br. 5 ppor. Ratkovčić

Napali sa 40 raketa 1 brod (patrolni brodić) od oko 17 — 20 m dužine u kanalu Arsa² sa 16 direktnih pogodaka i brodić ostavljen u plamenu. Bez p.a. vatre.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 1 brodić (patrolni) od 17 — 20 m dužine zapaljen, verovatno uništen.

¹ Originali (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/64—4, k. 1450. — Eskadrila nije dejstvovala 16. i 17. februara 1945. zbog nepovoljnih vremenskih prilika. Jedino su 16. februara poletela 2 aviona na izviđanje vremenskih prilika na komunikaciji Sarajevo — Zenica (taj se let vodi kao »operacija br. 97«).

- Raški zaliv u Istri

BR. 269

**PREGLED BROJNOG STANJA AVIONA 11. VAZDUHO-
PLOVNE DIVIZIJE NOVJ NA DAN 18. FEBRUARA 1945.
GODINE¹**

PREGLED
STANJA AVIONA NA DAN 18. FEBRUARA 1945. GOD. U 11 VAZD.
DIVIZIJI:

PUK	A V I O N I :											
	JAK-1		JAK-3		JAK-9		JAK-7 Šk.		JAK-9 Šk.		PO-2	
	B O R B E N I						Š K O L S K I					
	Ispr.	Neispr.	Ispr.	Neispr.	Ispr.	Neispr.	Ispr.	Neispr.	Ispr.	Neispr.	Ispr.	Neispr.
111	32	3	—	—	4	—	1	—	—	1	—	—
112	30	2	1	—	6	1	—	1	1	—	—	—
113	24	5	2	—	4	1	1	—	1	—	—	1
Svega:	86	10	3	—	14	2	2	1	2	1	—	1

Sem ovih aviona koji se nalaze u pukovima, postoje još u Upravljenju divizije:² 2 borbeni aviona JAK-1; zatim školski avioni: UT-1, UT-2 i PO-2 — svi ispravni.

UKUPNO AVIONA PO TIPOVIMA

<i>Borbenih:</i>	<i>Školskih:</i>	
JAK-1 98	JAK-7 Šk 3	
JAK-3 3	JAK-9 Šk 3	Svega aviona u 11
JAK-9 16	PO-2 2	vazduhoplovnoj di-
Svega: 117	UT-2 ¹ 1	^^ 127

Svega: 10

PROCENT NEISPRAVNOSTI:

U 111 puku:... 7,6%, u 112 puku:... 7,6%, u 113 puku:...
16,6%.

Srednji procent neispravnosti u 11 vazd. diviziji: 10,2%.
Dozvoljeni srednji procent neispravnosti: 15%.

INŽINJER DIVIZIJE,
inženjer-poručnik,
Ing. Slobodan Krućanin

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 296/3, k. 1460.

² Tj. u Štabu divizije

BR. 270

IZVEŠTAJ ŠTABA 10. JURIŠNE VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE OD 18. FEBRUARA 1945. ZAMENIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ O NAPADIMA GRUPE VAZDUHOPLOVNIH DIVIZIJA NA NEMAČKE SNAGE KOD ZVORNIKA, JANJE, BIJELJINE I BRCKOG¹

ZASTUPNIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ
generallajtnantu **Velimiru Terziću**

Operativni izveštaj broj 23
Štaba X GV ŠAVK ordena Kutuzova i Suvorova divizije, 18. februara 1945 u 19 sati (po \ jugoslovenskom vremenu), karta-sekcija Novi Sad 1 : 200.000

1) Avijaciona grupa **Vitruk** u toku 18 februara 1945 vršila je zadatak od Vrhovnog komandanta NOV i POJ.

Letenje i dejstvovanje naše avijacije bilo je ograničeno zbog neugodnosti aerodroma u Rumii Novom Sadu.²

Avioni tipa 11-2 izvršili su 38 uspešnih bojnih letova u grupama po dva i 4 aviona.

Bombardovanjem i mitraljiranjem neposredno iznad zemlje uništena je živa sila i tehnika protivnika u rejonima: Jordan, Celopek, Kučić Kula, k. 215, Janja, Bijeljina, Brčko i. po drumovima između gore označenih naseljenih mesta. Sa avionima tipa JAK-1 i BOSTON (sa JAK-1 izvršeno je 42 leta i sa BOSTONOM tri leta) vršeno je izviđanje i mitraljiranje neprijateljske vojske u rejonima: Sotin, Vukovar, Vinkovci, Našice, Virovitica, Brod, Doboj, Brčko, Županja, Bijeljina, Janja, Zvornik.³

Rezultat bombardovanja i mitraljiranja na osnovu izveštaja posada aviona bio je: uništeno 45 automobila i oko 20 kola sa materijalom i ljudstvom. Ubijeno i ranjeno oko 180 neprijateljskih vojnika i oficira. Izazvano oko 10 velikih eksplozija

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1/4, k. 22.

² Teren je bio raskvašen.

³ Podrška jedinicama 2. jugoslovenske armije u borbama protiv nemačke 22. pešadijske divizije koja je uspela da se probije preko Zvornika i da se 18/19. februara 1945. spoji sa nemačkim 734. pukom kod sela Šepak i da potom nastavi nastupanje ka Bijeljini (vidi Arhiv VII, reg. br. 19/1, k. 21 A).

sa požarom u kolonama neprijateljskih automobila. Ućutkana vatra četiri neprijateljska protivavionska topa.

Borbeni letovi izvršeni su pod vatrom neprijateljske protivavionske artiljerije i mitraljeza i to: iz Brčkog oko-tri baterije, iz Bijeljine dve baterije, iz Janje dve baterije i severno od Zvornika dve baterije.

Svi avioni vratili su se na polazne baze.

2. Izviđanje

Izviđačkim i borbenim letovima naši piloti ustanovili su:

U vremenu od 7.35 do 08.10 časova sa visine od 1.200 metara:

Od Tovarnika prema Oroliku pet automobila.

U Sotinu 20 automobila na mestu.

Od Vukovara prema Vinkovcima pet automobila.

Od željezničke stanice Vinkovci jedna kompozicija od 40 vagona sa lokomotivom na zapad, i dve lokomotive odvojene.

Od Cerna prema Županji dva automobila i nekoliko kola u pokretu.

Na južnoj ivici Brčkog 10 automobila i neustanovljena jačina neprijateljske pešadije na mestu. U centru Brčkog oko jedna četa pešadije.

Po drumu Otok — Nijemci — Tovarnik nije primećen pokret.

Na južnoj ivici Bijeljine oko jedna četa pešadije.

Od Janje prema Bijeljini 10 kola u pokretu.

6 km. severozapadno od Zvornika, pored k. 215, 30 automobila i 20 kola na mestu.

U vremenu od 9.20 do 9.45 časova sa visine 700 do 50 metara:

U Bijeljini pojedinačno kretanje kola.

Po drumu od Bijeljine prema Janji pet kola u pokretu.

Na jugozapadnoj ivici Janje 15 automobila, tri tenka i 20 kola na mestu.

3 km. južnije od Janje 4 tenka na mestu.

Po drumu od Jordan prema Kozluk⁴ kolona oko 60 automobila, 20 kola i oko jedan bataljon pešadije na mestu.

U vremenu od 11.03 do 12.05 časova sa visine od 300 do 700 metara:

Na želj. stanici Vinkovci pet kompozicija od po 40 vagona, od kojih tri kompozicije sa lokomotivama prema zapadu.

Od Vinkovaca prema Vrpolje oko 20 automobila u pokretu.

Po drumu Vinkovci — Osijek oko 20 automobila u pokretu u oba pravca.

⁴ Na komunikaciji Zvornik — Bijeljina

Na želj. stanici Našice tri kompozicije po 30 vagona, od kojih dve sa lokomotivama prema istoku.

Po drumu Našice — Požega oko 20 automobila u pokretu u oba pravca.

Na želj. stanici Brod četiri kompozicije od po 20 do 45 vagona, od kojih dve sa lokomotivama prema zapadu.

Po drumu Brod — Vrpolje oko 15 automobila u pokretu u oba pravca.

Na želj. stanici Đakovo dve kompozicije, od kojih jedna sa lokomotivom prema istoku.

TJ vremenu od 12.30 do 15.35 časova sa visine od 500 do 50 metara:

Od k. 111 (3 km. južno od Janje) po drumu prema Janji oko dve čete neprijateljske pešadije, koje su se dolaskom aviona razbežale.

U Janji 10 automobila na mestu.

U s. Čardačine i s. Čipervine⁵ oko 20 kola, 6 automobila i oko jedna četa pešadije.

Janja i s. Čipervine gore (u plamenu).

Vreme: oblačno (10 balova) na visini 900 do 1.000 metara, vidljivost unapred 2—4 km. Magla (sumaglica).

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Vitruk
Artemjev

Pretstavnik vazd. grupe **Vitruk**
gard. major (Usanov)
I. Usanov

⁵ Kod Bijeljine

BR. 271

IZVEŠTAJ ŠTABA 10. JURISNE VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE OD 19. FEBRUARA 1945. ZAMENIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ O NAPADIMA GRUPE VAZDUHOPLOVNIH DIVIZIJA NA NEMACKO-USTAŠKE SNAGE KOD ZVORNIKA, JANJE, BIJELJINE I BRCKOG¹

ZASTUPNIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ
general-lajtnantu **Velimira Terziću**

Operativni izveštaj broj 24
Štaba X GV ŠAVK ordena Kutuzova i Suvorova divizije, 19
februara 1945 u 19 sati (po
jugos. vremenu), karta-sekcija
Novi Sad 1 : 200.000

1) Avijaciona grupa Vitruk u toku 19 februara 1945 vršila je zadatak od Vrhovnog komandanta NOV i POJ, i zadatak od komandanta I Armije.

Letenje i dejstvovanje naše avijacije bilo je ograničeno zbog neugodnosti aerodroma.

Avioni tipa 11-2 izvršili su 51 uspešni borbeni let.

Bombardovanjem i mitraljiranjem neposredno iznad zemlje uništavana je živa sila i tehnika protivnika u rejonima: Turski Šepak, Branjevo, Potok, Jahovae, Janja, Bijeljina, Brčko i po drumovima između gore označenih mesta.²

Avioni tipa JAK-1 i Boston izvršili su 26 uspešnih letova sa JAK-1 i 3 uspešna leta sa Boston, u cilju izviđanja i mitraljiranja neprijateljske vojske u rejonima: Branjevo, Potok, Janja, Bijeljina, Brčko, Županja, Tovarnik, Vinkovci, Vukovar, Striživojna, Našice, Virovitica, Brod i Derventa.

Rezultat bombardovanja i mitraljiranja na osnovu izveštaja posada aviona bio je: uništeno 1 tenk, oko 25 automobila, oko 20 kola sa materijalom i ljudstvom, ućutkana je vatra 3 protivavionska topa, ubijeno i ranjeno oko 200 neprijateljskih vojnika i oficira; ubijeno oko 20 neprijateljskih konjanika sa konjima. Izazvano oko 15 velikih eksplozija sa požarima u kolonama neprijateljskih automobila.

2) Izviđanje:

Izviđačkim i borbenim letovima naši piloti ustanovili su:

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1—4, k. 22.

² Vidi dok. br. 270, prim. 3.

U vremenu od 7.25 do 8.00 sati sa visine od 1000 do neposredno iznad zemlje:

Jedan kilometar zapadno od Tovarnika i Lovaša i napred do reke Dunava sistem neprijateljskih utvrđenih rovova sa pešadijom.

600 metara zapadno od Lovaša jedna poljska baterija na borbenom položaju.

Na želj. stanici Vinkovci tri kompozicije od po 20—30 vagona, jedan od njih sa lokomotivom prema Vukovaru, jedan bez; lokomotive a jedan sa lokomotivom prema istoku.

Na želj. stanici Ivankovo tri kompozicije od po 30—40 vagona bez lokomotive. U naseljenom mestu Ivankovo oko 20 kola.

Od Županje prema Brčkom tri automobila i oko 15 kola u pokretu.

Od Gunje prema Brčkom 10 kola u pokretu.

Na severnoj ivici Janje 30 automobila na mestu.

Na sektoru Cardačine³ razmešteno oko 40 automobila.

Na želj. stanici Striživojna dve kompozicije od po 20—30 vagona, od kojih jedna sa lokomotivom prema zapadu a druga sa lokomotivom prema istoku.

Od Andrijevac prema Vrpolu kolona oko 70 automobila u pokretu.

U vremenu od 9.00 do 9.50 čas. sa visine od 700—1000 metara:

U Brčkom 7 automobila na mestu i oko jedna četa pešadije.

Na želj. stanici Samac tri kompozicije od po 20—30 vagona; jedna od njih sa lokomotivom prema istoku.

Od Kuline prema Derventi 4 kola u pokretu.

Na željezničkoj stanici Derventa oko 20 vagona bez lokomotive.

Od Dervente prema Brodu 6 automobila u pokretu.

Doboj i Tuzla prekriti maglom.

U vremenu od 11.50 do 12.00 čas. sa visine od 600 m. do neposredno iznad zemlje:

Od Janje prema Branjevu 4 automobila, 10 kola i 5 poljskih topova sa konjskom vučom u pokretu.

U Branjevu 6 automobila na mestu.

Po drumu od Branjeva prema Savićima 15 automobila i oko jedna četa pešadije na mestu.

³ Kod Bijeljine

Vreme: oblačno (7—10 balova) sa visine 1500—700, vidljivost unapred 2—4 kilometra, sumaglica.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Vitruk
Artemjev

Pretstavnik vazd. grupe **Vitruk**
gard. major (Usanov)
I. Usanov

BR. 272

IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD 20. FEBRUARA 1945. STABU 8. KORPUSA NOVJ O UOČENIM SLABOSTIMA SADEJSTVA AVIJACIJE I KOPNENIH SNAGA U MOSTARSKOJ OPERACIJI I PREDLOŽI ZA USPESNIJU SARADNJU U NAREDNIM BORBENIM DEJSTVIMA¹

ŠTAB I LOVAČKE ESKADRILE
N.O.V.J.
20 februara 1945 god.
Vis

Izveštaj o saradnji na
sektoru Mostara

DRUGARSKOM ŠTABU VIII KORPUSA

30 januara, preko štaba Mornarice, dostavljen Vam je predlog kako da se izvodi i organizuje saradnja između vazduhoplovstva i vojske.

Svrha ovog predloga bila je dvojaka:

1. — Efikasnija borba protiv neprijatelja; i
2. — Školovanje naše vojske i vazduhoplovstva za međusobnu saradnju.

Tjesna veza i saradnja vojske i vazduhoplovstva na frontu je najefikasniji, ali ponekad vrlo teško izvodljiv način ratovanja, stoga smatramo za našu dužnost, da što više učvrstimo i usavršimo ovu saradnju.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 16/2, k. 1460 B.

IZMENE KOJE TREBA IZVRŠITI U PREDLOGU DOSTAVLJENOM
30 JANUARA

Iskustvo u zajedničkim akcijama kod Mostara je pokazalo:
a) Od strane RAF-a dobili smo potpunu slobodu za koordinaciju sa našim trupama po našem nahođenju.

b) Naša direktna radio-veza se je pokazala mnogo brža, nego RAF-ova veža preko njihovih oficira za vezu.

c) Detaljno upoznavanje terena, savjesnost i zalaganje od strane naših pilota, garantuje bolje izvršenje zadatka, nego što je slučaj sa savezničkim eskadrilama, a naročito italijanske eskadrile u sastavu RAF-a.

Zato je u dostavljenom predlogu potrebno izmeniti stavke »Predlog za budući rad« i »Mogućnost dobivanja pomoći vazduhoplovstva« i ubuduće postupati na sledeći način:

Od a) Štab VIII Korpusa da po mogućnosti poveže i organizuje radio-vezu između naše stanice i II, V i XI Korpusa.

Od b) Zahtjeve za akcije vazduhoplovstva u neposrednoj blizini fronta i u slučaju za specijalne akcije, gdje je potrebna pažnja, savjesnost i dobro poznavanje terena, dostavljati prvenstveno našim eskadrilama.

Od c) Od saveznika tražiti izvršenje akcija u pozadini neprijateljskog fronta i u slučaju kada je potreban jači bombarderski napad.

NAŠE PRIMJEDBE NA SARADNJU

Dostavljeni uput za saradnju nije dovoljno proučen. Ne-postupanje po istom otežavalo je naš rad. Naročito se je ovo vidjelo iz načina kako su sastavljene depeše i kako su postavljeni zahtjevi za dejstvo avijacije. Pogreške su bile sledeće:

a) Vremenski podaci nisu uredno ni redovno javljani (naročito prvih dana zajedničkog rada). Više puta nije naznačeno ni koji dan treba napadati, dok bi bilo potrebno i čas naznačiti, tj. od kada do kada treba cilj tući avijacijom.- Prilikom javljanja naših ili neprijateljskih položaja, zauzimanja pojedinih mjesta itd. često nije javljeno vreme kad se je događaj desio, ih za koji čas važi javljeni podatak.

Napomena: Svaki javljeni podatak bez naznačenog vremena je bez vrednosti.

b) Podaci o ciljevima su često bih nepotpuni. Na primjer, depeša Č. J. 53 od 8. II: »Tokom 8 februara u Mostaru tucite sve ulice.« Bez sumnje bi bilo bolje da je javljeno na primjer: Napadnite 8. II u 13.00 časova u Mostaru Ustaški štab- u Fra-

njevačkom samostanu. Njemački štab u hotelu Neretva, ih kasarnu preko puta duhanske stanice (fabrike) i dodati, koordinate ciljeva.

c) Vrlo su korisni opći podaci o situaciji, na primjer: Nakon, vašeg napada izvršićemo napad; napređujemo, linija fronta pokretna; u svrhu rušenja morala, napadnite.... radi ušutkavanja neprijateljske baterije, nekoliko aviona neka kruže iznad mjesta X, na visini... od... do... kontrolirajte pravac X, bojimo se prodora neprijatelja; na putu X nema naše motorizacije itd.

SLUČAJ NAPADA NAŠIH AVIONA NA NASE JEDINICE

7 februara primljena je depeša: »5 februara vaši avioni mitraljirali naše jedinice južno od **Čitluka**. Zapalili jedan teretni i jedan putnički automobil. Mitraljirali položaj naše XII brigade jugoistočno od **Širokog Brijega**.«

7 februara uvečer primljena depeša: »7 februara naši avioni napali dva puta štab brigade u **Čitluku**.² Molim skrenite pažnju drugovima, da rade točno po uputstvima i traženjima VIII korpusa.«

Na osnovi ovih depeša proveli smo istragu među pilotima obih eskadrila. Rezultat istrage je bio, da naši avioni nisu napadali naše kolone, automobile niti štab brigade, a što se vidi iz sledećeg:

1. — Pri polasku na zadatke piloti dobivaju tačno određene zadatke-ciljeve. Iz priloženog pregleda operacija vidi se da nije naređen napad na mesta navedena u gornjim depešama.

Napominjemo, da je već 4 februara pilotima bilo izričito zabranjeno da napadaju na putu Mostar — **Ljubuški**.

2. — Svi piloti odriču da su izvršili gore navedene napade.

Pošto ipak postoji-mogućnost greške u gavigaciji i orijentaciji, a donekle postoji mogućnost i nediscipline pilota, zatraženi su od vas depešom od 7 februara detaljniji podaci (tačno vreme napada, broj aviona, da li je oznaka na avionu — petokraka, koji tip aviona itd.), no na ovu depešu nije primljen do danas nikakav odgovor.

Postoji vjerovatnoća da su te napade izvršili saveznički avioni (u prvom redu neka od italijanskih eskadrila u sastavu RAF-a). Zato smo upozorili saveznike na taj slučaj, i preporučili im, da ne napadaju ciljeve u neposrednoj blizini fronta.

² Verovatno Štab 6. i 14. brigade 19. NO divizije. Radi se o prvoj etapi mostarske operacije, tj. o oslobodjenju Širokog Brijega. Vidi o tome u Arhivu VII, reg. br. 24—3, k. 526.

Ovo gledište potvrđuje slučaj, koji se je desio 6 februara. Toga dana ujutro RAF je naredio da napadnemo **Široki Brijeg, Knežpolje** i komunikacije prema **Mostaru**. U 0745 časova prvih 12 (osim naših i 4 engleska) aviona izvršilo je napad na **Široki Brijeg**. U 0815 primljena je vaša depeša da se u toku tog dana ne smije napadati **Široki Brijeg**. U zadnji čas smo uspjeli da vratimo preko radio-telefonije drugi talas aviona, i da prekinemo daljnje operacije.

Na koncu, a u vezi ovog slučaja napominjemo da je potrebno da se ovo izvede na čisto, da iz ovog slučaja povučemo pouku za budući naš rad, i da se eventualno krivci kazne.

Odugovlačenje, ih nezvanično prepričavanje ovakvih slučajeva, koje se već pojavljuje, djelovati će bez sumnje štetno u svakom pogledu.

ZAKLJUČAK

U prilogu³ dostavljamo pregled operacija, koje je izvršila 1. lovačka eskadrila u toku 15 dana u sektoru **Mostar** i to:

izvršila: 99 letova,
bacila: 186 bombi od po 115 kg,
ispalila: 10.500 topovskih metaka od 20 mm, 47.500 mitraljeskih metaka.

Pregled operacija 2. lovačke eskadrile, koja se još uvijek nalazi u Italiji, poslati će se naknadno.

Molimo, da vi sastavite sličan izveštaj o saradnji, sa vašim primedbama, kritikom, izveštajima o rezultatu akcija itd., kako bi mogli da pomoću tako stečenog iskustva poboljšamo ubuduće naš rad.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

KOMESAR, PORUČNIK,

KOMANDANT, POTPORUČNIK,
Hinko Soić

³ Redakcija je izostavila taj prilog, jer se borbena dejstva 1. lovačke eskadrile iznose u ovoj knjiži u njenim dnevnim izveštajima.

BR. 273

IZVEŠTAJ ŠTABA 10. JURIŠNE VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE OD 20. FEBRUARA 1945. ZAMENIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ O NAPADIMA GRUPE VAZDUHOPLOVNIH DIVIZIJA NA NEMAČKE SNAGE KOD ZVORNIKA, JANJE, BIJELJINE I BRČKOG¹

ZASTUPNIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ
general-lajtnantu **Velimii-u Terziću**

Operativni izveštaj broj 25
Štaba X GV SAVK ordena Kutuzova i Suvorova divizije, 20
februara 1945 u 19 sati (po
jugos. vremenu), karta-sekcija
Novi Sad 1:200.000

1) Avijaciona grupa Vitruk u toku 20 februara 1945 vršila je zadatak od Vrhovnog komandanta NOV i POJ i zadatak od komandanta I Armije.

Letenje i dejstvovanje naše avijacije bilo je ograničeno zbog neugodnosti aerodroma i magle.

Avioni tipa 1-1-2 izvršili su 30 uspešnih borbenih letova.

Bombardovanjem i mitraljiranjem neposredno iznad zemlje uništavana je živa sila i tehnika protivnika u rejonima: Glavičice, Batar, Jahovac, Janja, Čardačine, rejon Bijeljina, Brčko i po drumu između gore označenih mesta.²

Avioni tipa JAK-1 i Boston izvršili su 9 sa JAK-1 i 4 sa Boston avionima uspešnih letova u cilju izviđanja i mitraljiranja neprijateljske vojske u rejonima: Sotin, Vinkovci, Osijek, Našice, Virovitica, Županja, Brčko, Bijeljina, Janja i Glavičice.

Rezultat bombardovanja i mitraljiranja na osnovu izveštaja posada aviona bio je: uništeno do 20 automobila i do 20 kola sa materijalom i ljudstvom, razbijeno 14 vagona na želj. stanici Brčko, Osijek. Ubijeno i ranjeno do 150 vojnika neprijateljskih.

2) Izviđanje:

Izviđačkim i borbenim letovima naši piloti ustanovili su:

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1/4, k. 22.

² Dejstva po snagama nemačke 22. pešadijske divizije koja se probila u Bijeljinu (vidi o tome dok. br. 294 i Arhiv VII, reg. br. 19/1, k. 21 A).

U vremenu od 7,30 do 9,50 čas. sa visine 100 metara:

Radi magle, t. j. nevidljivosti avioni su se vratili u svoju bazu.

U vremenu od 10,25 do 11,48 čas. sa visine 800—500 metara:

Na želj. stanici Vinkovci jedna kompozicija bez lokomotive.

Po drumu od Cerna prema Županji do 30 kola, u pokretu.

Na želj. stanici Striživojna dve kompozicije po 20—30 vagona sa lokomotivama prema zapadu..

Na želj. stanici Vinkovci i Striživojna po jedna baterija protivavionske artiljerije.

U vremenu od 11,38 do 12,20 čas. sa visine od 3000 metara:

Zelj. stanica Brčko: jedna kompozicija sa 30 vagona sa lokomotivom prema Vinkovcima. U samom mestu Brčko 10 automobila na mestu.

Zelj. stanica Županja: tri kompozicije, od njih dve sa lokomotivom prema severu, po 20 — 30 vagona, jedna bez lokomotive.

U vremenu od 11,16 do 12,40 čas. sa visine od 1000—2000 metara:

Na želj. stanici Našice četiri kompozicije po 30 — 40 vagona, od njih jedna kompozicija sa lokomotivom prema jugu, ostale bez lokomotiva.

Na želj. stanici Janjevo jedna kompozicija sa 30 vagona sa lokomotivom prema jugu.

Na želj. stanici Virovitica jedna kompozicija od 30 vagona sa lokomotivom prema zapadu.

Po drumu Suhopolje prema Virovitici do 40 automobila u pokretu.

Na želj. stanici Bjelovar dve kompozicije po 20—30 vagona bez lokomotiva.

U vremenu od 13,35 do 14,25 čas. sa visine od 800—25 metara:

Po drumu Brčko — Janja preko Bijeljine nije se primetilo pokreta neprijatelja.

Vreme: oblačno (5—10 balova) sa visine 800 — 100 metara, vidljivost 1 — 5 kilometara, ujutru magla.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Vitruk
Artemjev

Pretstavnik vazd. grupe **Vitruk**
gard. major (Usanov)
I. Usanov

BB. 274

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
21. FEBRUARA 1945. O IZVIĐANJU I NAPADU NA ŽELEZ-
NICKI TRANSPORT NA KOMUNIKACIJI SARAJEVO — ZA-
VIDOVIĆI¹**

21. II. 1945. g.

OPERACIJA BR. 282

Zadatak: Izviđanje komunikacija i bombardovanje neprijatelja
skih kolona **Sarajevo — Zenica.— Zavidovići.**

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 7. sati 40 minuta

Poleteli: 10.25 čas sa Visa

Sleteli: 12.20 „ na Vis

Piloti: vođa potporučnik **Srdanović** Milan
br. 2 zastavnik **Vrabić** Ciril
br. 3 „ **Radulović** Radovan
br. 4 potporučnik **Rugi** Luigi

Kod **Zepča** osmotrili i bombardovali jedan teretni voz od
oko 15 vagona, koji se kretao u pravcu **Sarajeva**. 6 direktnih po-
godaka na voz i dva bliska promašaja. Jaka p.a. vatra 40 mm iz
Zepča.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Više vagona uništeno, lokomotiva i jedan deo² va-
gona oštećen.

OPERACIJA BR. 283

Zadatak: Izviđanje neprijateljske komunikacije i bombardova-
nje svega što se na istoj nađe **Sarajevo — Zavidovići.**

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 6 sati 40 minuta

Poleteli: 12.40 čas sa Visa

Sleteli: 14.20 „ na Vis

Piloti: vođa potporučnik **Gavrilović** Zivorad
br. 2 zastavnik **Semolić** Marijan
br. 3 „ **Lošić** Mehmedalija
br. 4 „ **Tomšić** Đuro

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/61—4, k. 1450. — Eskadrila nije dejstvovala od 18. do 20. februara 1945. zbog nepovoljnih vremenskih prilika. Jedino je 18. februara pokušala jedna četvorka da izvrši zadatak, ali se morala vratiti zbog slabe vidljivosti; taj se let vodi kao »operacija br. 281«.

² Smisao je: izvestan broj.

Ništa [nije] osmotreno. Bombardovali željezničku stanicu u **Zenici.**

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Oštećena željeznička stanica i postrojenja u **Zenici.**

BR. 275

IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD 21. FEBRUARA 1945. O NAPADU NA NEMAČKE SNAGE U ALEKSANDROVU NA OTOKU KRKU¹

21/2/1945 g.

Operacija br. 34 (sa Zemunika)

Z a d a t a k : Napasti raketama zgrade nemačkog štaba u Aleksandrovu na otoku Krku.²

Broj aviona: 4 Hurricana MK IV Ukupno vreme

Poleteli: 06.45 čas. letenja: 4 sata 8 min.

Sleteli: 08.00 „ Ispaljeno: 24 rakete
: 0 mitr. metaka

P i l o t i : vođa por. Majcen

br. 2 zast. Klokočovnik

br. 3 vod. Pavičić

br. 4 vod. Prebeg

1 avion se vratio nakon 20 min. letenja radi kvara na motoru. Ostali napali cilj i postigli 16 direktnih pogodaka i 4 u područje cilja. Nije bilo p.a. odbrane.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 1 zgrada, za koju se pretpostavlja da je bio u njoj smešten nemački štab, teško oštećena.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/65—4, k. 1450. — Eskadrila nije dejstvovala 19. i 20. februara 1945. zbog nepovoljnih vremenskih prilika.

² Na otoku Krku Nemci su držali garnizone u mestima Krku, Baškastaraj, Baškanovoj, Aleksandrovu, Malinskoj. Tu su se nalazili delovi nemačke 392. legionarske divizije (vidi Zbornik, tom VIII, knj. 2» dok. br. 58).

BR. 276

IZVESTAJ ŠTABA 10. JURIŠNE VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE OD 21. FEBRUARA 1945. ZAMENIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ O NAPADIMA GRUPE VAZDUHOPLOVNIH DIVIZIJA NA NEMAČKO-USTASKE SNAGE KOD JANJE, BIJELJINE, BRČKOG, VINKOVACA, STRIŽIVOJNE I NA KOMUNIKACIJI JANJA — BIJELJINA — BRČKO¹

ZASTUPNIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ
general-lajtnantu **Velimiru Terziću**

Operativni izveštaj broj 26
Štaba X GV ŠAVK ordena Kutuzova i Suvorova divizije, 21
februara 1945 u 19 sati (po
jugos. vremenu), karta-sekcija
Novi Sad 1 : 200.000

1) Avijaciona grupa Vitruk u toku 21 februara 1945 vršila je zadatak od Vrhovnog komandanta NOV i POJ i zadatak od komandanta I Armije.

Letenje i dejstvovanje naše avijacije bilo je ograničeno zbog neugodnosti aerodroma i magle; ujutru do 9 čas. avioni nisu mogli vršiti zadatak zbog guste magle.

Avioni tipa 11-2 izvršili su 54 uspešna borbena leta.

Bombardovanjem i mitraljiranjem neposredno iznad zemlje uništavana je živa sila i tehnika protivnika u rejonima: Janja, Bijeljina, Brčko i po drumu Brčko — Bijeljina — Janja, želj. stanici Brčko, Vinkovci i Striživojna.

Avioni tipa JAK-1 i Boston izvršili su 27 uspešnih borbениh letova (3 uspešna leta sa Boston i 24 uspešna borbena leta sa JAK-1) u cilju izviđanja i mitraljiranja neprijateljske vojske u rejonima: Tovarnik, Vukovar, Vinkovci, Osijek, Našice, Virovitica, Dobož, Brčko, Županja, Bijeljina i Janja.

Rezultat bombardovanja i mitraljiranja na osnovu izveštaja posada aviona bio je: uništeno 12 automobila i 20 kola sa materijalom i ljudstvom, na želj. stanici Striživojna uništeno 10 vagona i dve lokomotive. Izazvano 4 velike eksplozije i 8 velikih požara u neprijateljskim kolonama automobila. Ubijeno i ranjeno oko 150 neprijateljskih vojnika i oficira.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1—4, k. 22.

2) *Izviđanje:*

Izviđačkim i borbenim letovima naši piloti ustanovili su:
U vremenu od 7.00 do 7.35 čas. sa visine od 800—1000 met.:

Od Vukovara prema Osijeku 15 kola u pokretu.

Od Vinkovaca prema Osijeku oko 50 kola u pokretu u oba pravca.

Želj. stanica Đakovo prazna.

Na želj. stanici Striživojna 6 kompozicija od 15—50 vagona, od kojih jedna sa lokomotivom prema istoku.

Na želj. stanici Jošića² 3 kompozicije od po 20 — 30 vagona bez lokomotive.

Na želj. stanici Vinkovci 6 kompozicija od po 25 — 35 vagona, tri od njih sa lokomotivama prema zapadu, jedna sa lokomotivom prema istoku, a 2 bez lokomotiva.

U Vinkovcima oko jedna protivavionska baterija.

Vreme: jasno, vidljivost unapred 5 kilometara, sumaglica.

U vremenu od 8.56 do 10.00 čas. sa visine od 800 metara:

Na želj. stanici Vinkovci dve kompozicije od po 20 — 25 vagona, od kojih jedna sa lokomotivom prema zapadu a jedna prema istoku sa lokomotivom.

Na želj. stanici Vođinci³ jedna kompozicija od 25 vagona sa lokomotivom prema zapadu.

Na želj. stanici Striživojna tri kompozicije od po 20—30 vagona, od kojih jedna sa lokomotivom prema zapadu.

Po drumu Vinkovci — Striživojna oko 10 kola u pokretu u oba pravca.

Od Mikanovaca prema Striživojni 6 automobila u pokretu.

Od Vukovara prema Negoslavci 10 kola u pokretu.

Po drumovima Bijeljina — Janja, Bijeljina — Brčko nema pokreta.

U Striživojni jedna baterija protivavionske artiljerije, u Vinkovcima jedna baterija protivavionske artiljerije i u Brčkom jedna baterija protivav. artiljerije.

U vremenu od 11.50 do 12.40 sati sa visine od 1000 metara:

Na želj. stanici Brčko jedna kompozicija od 30 vagona sa lokomotivom prema severu.

U Brčkom 14 automobila i oko 15 kola na mestu.

Vreme: oblačno (3 — 7 balova) na visini 1200 met., vidljivost unapred 1 — 3 kilometra, ujutru bila sumaglica.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Vitruk
Artemjev

Pretstavnik vazd. grupe **Vitruk**
gard. major (Usanov)

I. Usanov

i ³ Na pruzi Vinkovci — Striživojna

BR. 277

IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
22. FEBRUARA 1945. O IZVIĐANJU I OMETANJU SAOBRA-
ĆAJA NA KOMUNIKACIJI GOSPIĆ — BABIN POTOK¹

- 22. II. 1945. g.

OPERACIJA BR. 284

Zadatak: Izviđanje sa bombama **Gospić — Babin Potok.**

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 6 sati 20 minuta

Poleteli: 10.50 čas sa Visa

Sleteli: 12.30 „ na Vis

Piloti: vođa poručnik **Pajić** Nedeljko

br. 2 zastavnik **Radulović** Radovan

br. 3 „ **Lošić** Mehmedalija

br. 4 potporučnik **Rugi** Luigi

Na putu ništa [nije] osmotreno. Tri aviona bombardovali selo **Perušić**. Sve bombe pale u cilj. Crni jaki dim osmotren iz jedne velike kuće. Jedan avion bombardovao i mitraljirao **Lički Osik**. Jedan automobil mitraljiran i uništen na putu **Perušić — Lički Osik**.

P.a. vatre nije bilo.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Nepoznati.

OPERACIJA BR. 285

Zadatak: Izviđanje sa bombama **Gospić — Babin Potok.**

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 6 sati 40 minuta

Poleteli: 11.05 čas sa Visa

Sleteli: 12.45 „ na Vis

Piloti: vođa potporučnik **Srdanović** Milan

br. 2 zastavnik **Vrabić** Ciril

br. 3 potporučnik **Gavrilović** Živorad

br. 4 zastavnik **Okanović** Husein

Na putu nije osmotren neprijatelj. Dva aviona bombardovali i mitraljirali **Lički Osik**, a druga dva selo **Perušić**.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Nepoznati.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/61—4, k. 1450.

IZVEŠTAJ ŠTABA 10. JURISNE VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE OD 22. FEBRUARA 1945. ZAMENIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ O NAPADIMA GRUPE VAZDUHOPLOVNIH DIVIZIJA NA NEMAČKO-USTASKE SNAGE KOD ZVORNIKA, JANJE, BIJELJINE, BRČKO I NA KOMUNIKACIJI ZVORNIK — BIJELJINA — BRČKO¹

ZASTUPNIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ
general-lajtnantu Velimiru Terziću

Operativni izveštaj broj 27
Štaba X GV ŠAVK ordena Kutuzova i Suvorova divizije, 22
februara 1945 u 19 sati (po
jugos. vremenu), karta-sekcija
Novi Sad 1 : 200.000

• 1) Avijaciona grupa **Vitruk** u toku 22 februara 1945 vršila je zadatak od Vrhovnog komandanta NOV i POJ i zadatak od komandanta I Armije.

Letenje i dejstvovanje naše avijacije bilo je ograničeno zbog neugodnosti aerodroma i magle.

Avioni tipa 11-2 izvršili su 47 uspešnih borbenih letova.

Bombardovanjem i mitraljiranjem neposredno iznad zemlje uništavana je živa sila i tehnika neprijatelja u rejonima: Rojčević, Tur. Šepak, Srpski i Tur. Šepak, Branjevo, Glavičice, Potok, Jahovac, Janja, Bijeljina, Brčko i po drumu između svih navedenih mesta.

Avioni tipa JAK-1 i BOSTON izvršili su 30 uspešnih borbenih letova u cilju izviđanja i mitraljiranja vojske u rejonima: Tovarnik, Vukovar, Vinkovci, Našice, Brod, Dobož, Županja, Brčko, Bijeljina, Janja.

Rezultat bombardovanja i mitraljiranja na osnovu izveštaja posada aviona bio je: uništeno 75 automobila, 40 kola sa materijalom i ljudstvom, razbijena 4 topa poljske artiljerije, izazvano 8 velikih požara i 3 eksplozije u koloni automobila. Ubijeno i ranjeno do 150 neprijateljskih vojnika i oficira.

U rejonu Đakovo pogotkom neprijateljske protivavionske artiljerije pogođen je jedan naš avion tipa JAK-1, koji je tamo i pao zajedno sa pilotom-vodnikom (jugoslovenskim) Munjinom,² koji je zajedno sa avionom izgoreo.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1—4, k. 22.

² Košta

2) Izviđanje:

*Izviđačkim i borbenim letovima naši piloti ustanovili su:
U vremenu od 9.25 do 10.00 sati sa visine 500 metara do 25 met.:*

Po drumu Branjevo — Donja Pilića³ do 100 automobila na mestu.

U vremenu od 9.50 do 10.15 sati sa visine 600—25 met.:

Tur. Šepak, Srpski Šepak,⁴ 141 (kota) do 120 automobila i do 200 kola na mestu.

Po drumu Janja — Bijeljina neprijateljskih pokreta nema.

U vremenu od 9.18 do 10.30 sati sa visine 200 met.:

U mestu Brčko 8 automobila na mestu.

U mestu Samac 6 automobila na mestu.

Po drumu Vrpolje — Brod nisu primećeni neprijateljski pokreti.

U rejonu Zenica— Sarajevo nije ništa primećeno radi velike magle.

U vremenu od 12.20 do 14.00 sati sa visine 1000 met.:

Na želj. stanici Vinkovci dve kompozicije po 20 — 30 vagona bez lokomotiva.

Na želj. stanici Vrpolje 5 kompozicija po 15 — 30 vagona, jedna kompozicija sa lokomotivom prema zapadu, jedna kompozicija sa lokomotivom prema istoku, ostale tri kompozicije bez lokomotiva.

Na želj. stanici Brod 3 kompozicije po 20 — 30 vagona, jedna kompozicija sa lokomotivom prema zapadu, ostale dve kompozicije bez lokomotive.

Po drumu Okučani — Novaki do 50 automobila u pokretu u oba pravca.

U mestu Banja Luka 30 automobila na mestu.

17 vremenu od 13.35 do 14.40 sa visine 800 metara — 25 metara:

Po drumu Tur. Šepak — Branjevo do 100 automobila i 200 kola na mestu.

Na severnom dijelu Branjeva 8 automobila sa topovima na mestu.

U vremenu od 12.30 do 13.35 sa visine 1400 met.:

Po drumu Striživojna — Vinkovci do 20 automobila i 30 kola u pokretu u oba pravca.

Na želj. stanici Cerna⁵ dve kompozicije po 30 vagona, jedna kompozicija sa lokomotivom prema severu, druga bez lokomotive.

³ Kod Loznice

⁴ Kod Žvornika

⁵ Kod Županje

Po drumu Striživojna — Samac 5 automobila i do 60 kola u pokretu u pravcu Samca.

Po drumu Otok — Nijemci 6 automobila i 10 kola u pokretu u oba pravca.

Na želj. stanici Županja jedna kompozicija sa 15 vagona bez lokomotive.

Po drumu Našice — Đakovo 10 automobila u pokretu u oba pravca.

Na želj. stanici Đakovo dve baterije protivavionske artiljerije.

Vreme: oblačno (5—10 balova) na visini 800 — 1000 met., vidljivost unapred 5—8 kilometara, sumaglica.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

PREDSTAV. VAZDUH. GRUPE. VITRUK

GARDIJ. MAJOR

(Usanov)

I. Usanov

Vitruk
Artemjev

BR. 279

**IZVESTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
23. FEBRUARA 1945. O NAPADU NA NEMACKE PLOVNE
OBJEKTE U MALOM LOŠINJU¹**

23/2/1945 g.

Operacija br. 35 (sa Zemunika)

Z a d a t a k: Napasti smeštaje za eksplozivne motorne čamce u
zalivu Čigale na Lošinju Malom.

Broj aviona: 4 Hurricana MK IV Ukupno vreme

Poleteli: 06.55 čas. letenja: 3 sata 20 min.

Sleteli: 07.45 „ Ispaljeno: 32 rak. po 30 kg.
: 0 mitr. metaka

P i l o t i: vođa kap. Cenić
br. 2 zast. Vlahov
br. 3 vod. Dvorski
br. 4 zast. Todorović

Osmotreno svih 32 rakete u području cilja, mnogo jakog
dima posle eksplozije ali rezultat neosmotren. Lagana p.a. vatra,
gađanje netačno.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreno.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/6—4, k. 1450. — Eskadrila nije dejstvovala 22. februara 1945. zbog nepovoljnih vremenskih prilika.

BR. 280

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
24. FEBRUARA 1945. O IZVIĐANJU KOMUNIKACIJA BI-
HAĆ — KOSTAJNICA I GOSPIĆ — OTOČAC I O NAPADU
NA NEMAČKE SNAGE KOD BABINOG POTOKA¹**

24. II. 1945. g.

OPERACIJA BR. 287

Zadatak: Izviđanje komunikacije **Bihać — Kostajnica.**

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 5 sati 20 minuta

Poletih: 09.10 čas sa Visa

Slelih: 10.45 „ na Vis

Piloti: vođa major **Ivanišević Đuro**
br. 2 zastavnik **Semolić Marjan**
br. 3 potporučnik **Delić Milan**
br. 4 „ **Rugi Luigi**

Svi avioni bombardovali **Krupu**. 2 bombe pogodile ivicu mosta, 4 u kuće i 2 promašile. Na putu za bazu osmotreno 10 teretnih automobila i 10 konjskih kola.

Naši gubici: 0

Nepr." gubici: Oštećen most u **Krupi** i ostali gubici nepoznati, Usled mitraljiranja navedenih 10 automobila i konjskih kola smatra se da je veći broj kola i "automobila oštećen kao i pobijeno neprijateljskih vojnika.

OPERACIJA BR. 288

Zadatak: Izviđanje sa bombama komunikacije **Gospić — Otočac** i bombardovanje Babinog Potoka.²

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 7 sati 20 minuta

Poletih: 10.10 čas sa Visa

Slelih: 12.00 „ na Vis

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/62—4, k. 1450 — 23. februara dva aviona izviđala su vremenske prilike na komunikaciji Mostar — Sarajevo — Travnik (taj se let vodi kao »operacija br. 286«).

² Vazduhoplovna podrška jedinicama 35. NO divizije u borbama protiv delova nemačke 392. legionarske divizije i manjih ustaških snaga (o dislokaciji nemačkih snaga na tom području vidi Istorijat nemačke 392. legionarske divizije u Arhivu VII, reg. br. 41/3, k. 74 i Žbornik, tom Vin, knj. 2, dok. br. 58).

Na putu nije osmotreno ništa. Bombardovali **Babin Potok**.
6 bombi pogodilo cilj, 2 blizu promašile.
Naši gubici: 0
Nepr. gubici: Nepoznati.

Napali 1 osmatračku stanicu sa 32 rakete, koje su sve pale u prostor cilja sa 4 direktna pogotka. Nije bilo p.a. vatre.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Uništena odnosno onesposobljena 1 neprijateljska osmatračka stanica na otoku Pagu.

Operacija br. 37 (sa Zemunika)

Z a d a t a k : Napasti kuće raketama u Ramljanima.

Broj aviona: 4 Hurricana MK IV Ukupno vreme

Poleteli: 11.15 čas. letenja: 4 sata 40 min.

Sleteli: 12.25 „ Ispaljeno: 32 rak. po 30 kg.
: met. neutvrđeno

P i l o t i : vođa kap. Cenić

br. 2 zast. Vlahov -

br. 3 zast. Todorović

br. 4 kap. Zdrajevski

Ispaljeno 11 raketa na cilj sa 4 direktna pogotka. Bez p.a. odbrane. Nakon napada produžili izviđanje puta: Vrhovine — Senj, pošto nisu osmotrili nikakovo kretanje, napah sa 23 rakete topovske položaje kod Senja. Sve rakete pale u područje cilja, ah rezultat neosmotren. Otvorena umerena lagana p.a. vatra, gađanje dosta tačno.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Nanesena šteta kućama u Ramljanima, napadnuti topovski položaji bez osmotrenog rezultata.

Operacija br. 38 (sa Zemunika)

Z a d a t a k : Napasti topovske položaje na otoku Pagu.

Broj aviona: 4 Hurricana MK IV Ukupno vreme

Poletih: 14.35 čas. letenja: 2 sata 40 min.

Slelih: 15.15 „ Ispaljeno: 32 rak. po 30 kg.
: 2000 mitr. met.

P i l o t i : vođa kap. Cenić

br. 2 zast. Todorović

br. 3 kap. Zdrajevski

br. 4 zast.-Vlahov

Napah su raketama 2 dobro kamuflirana topovska položaja na otoku Pagu, sa 16 direktnih pogodaka u -topovske položaje, a zatim mitraljezima perimetar odbrane³ oko grada Paga. Rezultat neosmotren. Nije bilo p.a. odbrane.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Ućutkana 3 topa od 105 mm.

³ Branjeni prostor

BR. 282

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
25. FEBRUARA 1945. ŠTABU VAZDUHOPLOVSTVA NOVJ O
PROTEKLOM DVOMESECNOM RADU ESKADRILE¹**

ŠTAB I LOVAČKE ESKADRILE

N.O.V.J.

25 februar 1945 godine

Vis

Izveštaj o događajima
u eskadrili od 25 decem-
bra 1944 do 25 februara
1945 godine

ŠTABU VAZDUHOPLOVSTVA N.O.V. JUGOSLAVIJE —

Zemun

1) PRESELJENJE ESKADRILE NA VIS.

Po naređenju BAF-a eskadrila se je tokom januara prese-
lila na Vis. Pokret prvih djelova je započeo 16.1, a preseljenje
je završeno preletom svih aviona na Vis 311.²

Danas se na Visu nalazi:

- 27 oficira, .
- 154 podoficira i borca,
- 16 aviona,
- 8 automobila,
- 2 motocikla,

i otprilike 3/4 inventara eskadrile (sav materijal potreban
za operacije i za život eskadrile).

Ostali su u Italiji:³

- 5 oficira (major Najberger, kap. Feri, p.por. Podbevšek
i privremeno major Kraus i potporučnik Vujaklija),
- 53 podoficira i borca,
- 38 kamiona,
- 5 radio-kola.

Detašmanom u Itahji komanduje major Najberger.

Boravak eskadrile na Visu, po obavještenju BAF-a, bi tre-
bao biti kratkotrajan (dva mjeseca), jer je u planu preseljenje

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 17/2, k. 1466 B.

² Eskadrila je preletala sa aerodroma Kane kod Termolija (u juž-
noj Itahji), s kojeg je dejstvovala od 18. avgusta 1944 (vidi Arhiv VII,
reg. br. 1/1—10, k. 1466 A).

³ Na aerodromu Kane kod Termolija

eskadrile u Zemunik (eventualno Mostar). To je ujedno obrazloženje BAF-a, što je većina prevoznih sredstava i jedan dio materijala ostao u Italiji (da bi se izbjegao dvostruki prevoz i da bi se štedili brodovi).

2) OPERACIJE.

U prilogu dostavlja se pregled operacija koje je izvršila naša eskadrila u prvih šest mjeseci operacija (od 18 augusta do 18 februara).

Prelazom na Vis otklonjen je veći dio poteškoća koje su se pojavljivale u Italiji, na primjer:

a) Od strane RAF-ovog komandanta na Visu dobili smo mnogo veću slobodu u pogledu izbora i načina izvršavanja zadataka.

b) Donekle nam je moguće uspostava veze i saradnje sa našim vojnim jedinicama.

c) Preseljenje na Vis je otklonilo sve poteškoće, koje su proizlazile iz udaljenosti baze u Italiji.

3) VEZA I SARADNJA SA NAŠIM JEDINICAMA.

Po našoj inicijativi, odmah po dolasku na Vis, poduzeli smo nastojanja u tom pogledu.

Rukovodili smo se slijedećim razlozima:

a) Da povećamo korist i efikasnost našeg rada. Pri tom u punoj mjeri vodimo računa o dobivenom naređenju za ograničenje letenja i čuvanje pilota, te nam je namjera da poboljšamo samo onaj nužni minimum letenja.

b) Da naučimo i uvježbamo jedinice naše vojske saradnji sa vazduhoplovstvom.

c) Da sami steknemo više iskustva u tom radu.

Do sada smo uspjeli da uspostavimo vezu i saradnju sa VIII Korpusom i sa štabom Mornarice.

Saradnja je došla do punog izraza prilikom operacija u sektoru **Ljubuški — Široki Brijeg — Mostar**, i mišljenja smo da je donijela dobre rezultate.⁴

U prilogu dostavljamo izvještaj o dosadašnjem radu u tom pogledu.

Za naš rad i ravnanje ubuduće po pitanju saradnje, molimo za slijedeća obrazloženja, odnosno naređenja:

a) Kakvo je vaše mišljenje o dosadašnjem radu.

b) Tehničke instrukcije, za budući rad.

⁴ O sadejstvu 1. lovačke eskadrile i jedinica 8. korpusa NOVJ u mostarskoj operaciji vidi dok. br. 232, 234., 237, 238, 241—243, 245, 246, 249, 254, 258.

c) Da li da saradnju proširimo na ostale korpuse u zoni naših operacija.

d) Da nam date pismeno ovlaštenje za uspostavu saradnje, koje će nam biti od koristi u kontaktu sa vojnim rukovodiocima jedinica naše vojske.

4) POTREBA PREORUŽANJA.

Još uvijek smo naoružani sa Spitfire V avionima. Od novembra meseca, mi smo jedini RAF-ov skvadron u Italiji koji leti taj tip aviona.⁵ Napominjemo da je kvahtet letenja naših, pilota u poslednje vrijeme na velikoj visini, pošto nismo imali ni jedan udes u zadnja dva meseca.

Još uvijek nismo primili odgovor na naše pitanje BAF-u, kojim smo u novembru mesecu tražili preoružanje na Spitfire Vili ih IX.

5) PILOTI.

Broj pilota po spisku sada iznosi 15 (major Kraus prestao da leti radi bolesti, p.por. Vujaklija radi nesposobnosti). Od tog broja p.por. Fabjanović već tri nedelje ne leti radi bolesti (malarija), p. por. Dehč leti samo povremeno, također radi bolesti (stomak), a zastavniku Kovačiću je definitivno zabranjeno dalnje letenje radi pijanstva i nediscipline. Time je u zadnje vrijeme broj aktivnih pilota spao na svega 12.

Pitanje pilota ostaje i nadalje glavni i najveći problem naše eskadrile.

6) ORGANIZACIJA I NAČIN KOMANDOVANJA.

Dolaskom na Vis još više smo uveli način komandovanja po principima N.O. Vojske (dužnosti i prava rukovodioca, odnos starijih i mlađih, vojnički red, dežurstvo, straža, raporti itd.).

Formalna vojna disciplina i red su pooštreni. Političkim radom i vojničkom nastavom postignuto je da su ove mjere primljene od drugova sa razumijevanjem.

Napominjemo da smo ove mjere uveli po vlastitom razmišljanju i znanju, bez nekih konkretnih instrukcija od strane viših komandi.

Potrebno je da nas izvestite o načinu komandovanja, dužnostima i nadležnosti starješina, disciplini itd., kako je to zavedeno u novoformiranim vazduhoplovnim jedinicama u zemlji,⁶ da bi iste mjere mogli zavesti kod nas.

⁵ Ostali skvadroni su bili naoružani avionima tipa »hurricane«, »baltimore«, »beaufighter«, »mustang«, »macchi«.

⁶ Odnosi se na 11. i 42. vazduhoplovnu diviziju NOVJ koje su dejstvovale na sremskom frontu.

7) SASTAV ŠTABA.

Komandant grupe ⁷ :	p.poručnik Šoić Hinko
Komesar:	poručnik Dvornik Mirko
Zamenik k-ta, komandir:	major Ivanišević Đuro
Komandir:	poručnik Pajić Nedeljko
Tehnički oficir:	kapetan Lolić Franjo
Ađutant, komandir	
detašmana u Italiji:	major Najberger Hubert
Član štaba: major	Zobundžija Ladislav.

Smatrah' smo za potrebno, da u cilju pravilnog rukovodstva i našeg unutrašnjeg života, bez obzira na ugovor sa Saveznicima po pitanju komesara, interno ozvaničimo komesara.

8) IZLAZAK ESKADRILE IZ RAF-a.

U posljednjem izvještaju smo iznijeli gledište o neekonomičnosti našeg daljnjeg ostanka u RAF-u. Još uvijek zadržavamo isto mišljenje.

Smatramo da su sada ostvarena dva bitna uslova, koja nam omogućavaju izlaz:

- a) Raspoložemo sa našim dobrim i sigurnim aerodromima.
- b) Nakon ostvarenja koalicione vlade, biti ćemo jedino jugoslovenska vojska i sa legalnog gledišta.⁸

Kako su sva ostala saveznička vazduhoplovstva (grčko, francusko, »kraljevsko« jugoslovensko, pa i italijansko)⁹ uvijek bila samostalna (disciplina, rukovodioci, uniforma itd.) i jedino u operativnom pogledu i na snabdevanju su bila pod RAF-om, smatramo da sada nema nikakvog razloga, da mi i nadalje ostavimo u dosadašnjem potpuno ovisnom položaju.

9) VEZA SA ŠTABOM VAZDUHOPLOVSTVA.

Otkako je štab Vazduhoplovstva otišao sa Visa,¹⁰ do danas nismo primili ni jedno naređenje, instrukciju, upit, niti bilo kakvu drugu obavijest.

Također nismo dobili nikakav odgovor na probleme iznesene u našem izvještaju poslatom 24 decembra 1944 godine.

⁷ To jest: komandir eskadrile

⁸ Eskadrila je zvanično izašla iz sastava Balkanskog vazduhoplovstva (BAF-a), a time i RAF-a, tek 18. maja 1945. godine.

⁹ BAF je bio sastavljen od ljudstva britanske, grčke, poljske, italijanske, jugoslovenske, južnoafričke i američke nacionalnosti.

¹⁰ Na Visu se nije nalazio Štab Vazduhoplovstva NOVJ, već Vazduhoplovno odeljenje Vrhovnog štaba NOV i POJ. Štab Vazduhoplovstva, formiran naredbom Vrhovnog štaba od 29. oktobra 1944, imao je sedište u Zemunu (vidi dok. br. 122).

Sa naše strane, do sada nismo uspjeli da dobijemo dozvolu za prelet naših aviona u Zemun.

Predlažemo da ubuduće održavamo vezu preko štaba Morarice, s kojima smo mi u stalnoj radio-vezi.

10) VEZA SA 2. ESKADRILOM (351 (Y) SQUADRON).¹¹

Obe eskadrile N.O.V. u sastavu RAF-a, obzirom na istovjetnost njihovog rada, čine jednu cjelinu.

Smatramo da saradnja obih eskadrila, kao i veza u pogledu operacija, discipline i cjelokupnog života nije na dovoljnoj visini

Koraci, da se obe eskadrile usko povežu, ponekad nailaze na nerazumijevanje.

Mišljenja smo, da je potrebno da se od strane štaba Vazduhoplovstva imenuje neka vrsta zajedničkog vojničkog rukovodstva naših vazduhoplovnih jedinica u sastavu RAF-a.

Ovo će biti naročito korisno, ako obe eskadrile pređu na aerodrom Zemunik.

11) RAZNO.

a) *Unapređenja*. — Prijedlog za unapređenja 1. i 2. eskadrile, kao i mehaničarske čete je iipućen štabu Vazduhoplovstva, preko štaba Baze NOV — **Bari**, još početkom mjeseca novembra 1944 god. Molimo da nas izvjestite da li je prijedlog primljen.

b) *Odlikovanja*. — U prilogu dostavljamo predlog za odlikovanje zastavnika Radulovića Radovana. Isti zaslužuje odlikovanje jer izvršava zadatke dobro i uspješno, i ne griješi u posljednje vrijeme.

c) *Izlaz pojedinaca iz RAF-a*. — Od oficira za vezu pri RAF-u, Meznara, doznali smo da je zatražen izlaz iz RAF-a majora Zobundžije i Krausa, kapetana Lohća i Valesa i p. poruč. Mladenovića. Molimo da nas izvjestite kako ova stvar napreduje.

d) *Izlaz iz RAF-a Mehaničarske čete*. — U prošlom izvještaju je iznešeno, da je dalji ostanak ove čete u RAF-u beskoristan, i predloženo je njihovo povlačenje. Drugovi iz ove čete imaju osjećaj da su zaboravljeni i zapušteni.

e) *Kulturni rad*. — Odvija se normalno i rezultati su dobri.

¹¹ Draga eskadrila NOVJ imala je jedno odeljenje od 4 aviona na Visu, a ostali njeni avioni bili su i dalje na aerodromu Kane kod Termolija.

f) *Kolektiv*. — Od mjeseca decembra 1944 g. svi drugovi naše eskadrile pristupili su kolektivu (100%).¹²

g) *Akcija za pomoć narodu u postradalim krajevima*. — U okviru akcije za narodnu pomoć pokrenute od svih jedinica N.O.Y, u Italiji, vazduhoplovne jedinice N.O.V. pri RAF-u dale su 5—6 tona hrane (oko 20% sledovanja) i 200.000 lira.

h) *Foto i kino-sekcija*. — Nepažnjom je propušteno, da se na ovom polju do sada smišljeno i organizovano radi.

Nedavno smo osnovali ove sekcije i nastojimo da ispravimo učinjeni propust.

Smatramo da bi bilo korisno i potrebno, da štab Vazduhoplovstva uputi jednog kino-reportera na par dana u našu jedinicu, ih da nam na izvjesno vrijeme da jedan kino-aparat za snimanje na upotrebu.

i) *Oštećeni američanski i britanski avioni na Visu, i Zemuniku*. — Nije nam jasno ni poznato kakva je situacija, po međunarodnom pravu, u pogledu tih aviona, tj. čije su ti avioni vlasništvo, kakva su naša i kakva su njihova prava. Također treba raščistiti pitanje vlasništva onih aviona koji se prisilno spuste ih sruše na naš teren van aerodroma.

Amerikanci uništavaju i spaljuju sve avione koji se ne mogu popraviti i izjavljuju, da će u slučaju svršetka rata spaliti sve avione koji momentano neće moći da odlete sa ovih aerodroma.

Molimo da po ovom pitanju zatražite pravni savjet i da o istom izvjestite nas i ostale vlasti pod čiji nadzor spadaju ovi aerodromi.¹³

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

KOMESAR:

por. **Dvornik Mirko**

major

Zobundžija¹⁴

KOMANDANT

PP^{or}- Hinko Šoić

(M. P.)

¹² Osnovan je 20. avgusta 1944. »na principu dobrovoljnog odricanja plate« u korist NOVJ ili za potrebe Eskadrile (vidi dok. br. 177).

¹³ Treba: avioni

¹⁴ Ladislav

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
25. FEBRUARA 1945. O NAPADU NA NEMACKU OSMAT-
RACKU STANICU KOD NOVOG VINODOLA I OBALSKU
ARTILJERIJU KOD KARLOBAGA I O IZVIĐANJU POMOR-
SKOG SAOBRAĆAJA OD LOŠINJA DO ZADRA¹**

² Kod Novog Vinodola

Piloti: vođa kap. Jež
br. 2 zast. Vlahov
br. 3 vod. Pavičić
br. 4 vod. Prebeg
Nikakovo kretanje [nije] primećeno.
Naši gubici: 0
Nepr. gubici: 0

Operacija br. 41 (sa Zemunika)

Zadatak: Napasti topovske položaje obalskih odbrana kod
Vidovca južno od **Karlobaga**.

Broj aviona:	4 Hurricana MK IV	Ukupno vreme
Poleteli:	15.15 čas.	letenja: 2 sata 20 min.
Sleteli:	15.50 „	Ispaljeno: 32 rak. po 30 kg. : 0 mitr. metaka

Piloti: vođa kap. Zdrajevski
br. 2 vod. Dvorski
br. 3 zast. Todorović
br. 4 vod. Prebeg

32 rakete u području cilja, oštećeni topovski položaji obalne odbrane. Bez p.a. odbrane.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Oštećeni topovski položaji obalne odbrane.,

Operacija br. 42 (sa Zemunika)

Zadatak: Napasti žičane pregrade oko 200 metara severoistočno od grada **Paga**³ u svrhu podrške partizanskih akcija.

Broj aviona:	5 Hurricana MK IV	Ukupno vreme
Poleteli:	16.00 čas.	letenja: 5 sati 50 min.
Sleteli:	17.20 „	Ispaljeno: 32 rakete : 1600 mitr. met.

Piloti: vođa kap. Jež
br. 2 zast. Klokočovnik
br. 3 ppor. Ratkovčić
br. 4 vod. Pavičić
br. 5 vod. Završnik

1 avion se vratio nakon 30 min. letenja radi kvara na motoru, ostala 4 su u 16.15 čas. napali cilj sa 32 rakete, od kojih 24 u područje cilja, 4 u more i 4 u prvu kuću u gradu. Cilj oba-

³ Na Pagu se nalazilo oko 350 nemačkih i ustaških vojnika (vidi dok. br. 281).

vijen u oblak crnog dima. Bez p.a. odbrane. Vreme lepo, vidljivost 30/40 milja.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Oštećena 1 kuća i žičane pregrade na **Pagu**.

BR. 284

IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD 26. FEBRUARA 1945. O IZVIĐANJU I NAPADU NA ŽELEZ- NIČKI SAOBRAĆAJ NA KOMUNIKACIJI ZENICA — DO- BOJ — DERVENTA¹

26. II. 1945. g.

OPERACIJA BR. 291

Zadatak: Izviđanje sa bombama **Doboj — Derventa**.

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 7 sati

Poleteli: 09.25 čas sa Visa

Sleteli: 11.40 „ na Vis

Piloti: vođa komandant **Šoić** Hinko

br. 2 zastavnik **Vrabič** Ciril

br. 3 potporučnik **Gavrilović** Zivorad

br. 4 zastavnik **Lošić** Mehmedalija

Jedan avion se vratio usled kvara motora. Bombardovali željezničku prugu kod **Vranduka**. Dobih jaku p.a. vatru od 40 mm i 80 mm kod **Doboja**, gde su bih pogodeni dva aviona te se jedan morao spustiti kod **Bugojna** (oslobođena teritorija). Pilot zastavnik **Lošić** dobro se spustio bez, stajnog. trapa, dok je potporučnik **Gavrilović** kružio iznad njega i donio tačan izveštaj. Kod sletanja u bazi kraksirao² je zastavnik **Vrabič C**.

Naši gubici: 2 aviona.

Nepr. gubici: Oštećena pruga.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/62—4, k. 1450. — Eskadrila je 25. februara 1945. sa dva para izviđala komunikacije Bihać — Dobro Šelo i Karlobag — Senj — Gospići — ti se letovi vode kao »operacija br. 289 i br. 290«.

² To jest: polomio, ošteti avion.

BR. 285

**IZVESTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD.
26. FEBRUARA 1945. O NAPADU NA LUKU U PAGU¹**

26/2/1945. g.

Operacija br. 43 (sa Zemunika)

Z a d a t a k: Napasti **luku u Pagu.**

Broj aviona:	3 Hurricana MK IV	Ukupno vreme
Poleteli:	08.55 čas.	letenja: 3 sata
Sleteli:	09.55 „	Ispaljeno: 24 rakete
		• : 0 mitr. metaka

P i l o t i: vođa zast. Vlahov
br. 2 vod. Dvorski
br. 3 kap. Zdrajevski

U luci nije bilo primjećeno nikakvo brodovlje, napali luku sa 24 rakete, koje su sve pale u područje cilja bez osmotrenog rezultata. Bez p.a. odbrane.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreno.

Operacija br. 44 (sa Zemunika)

Z a d a t a k: Napasti male brodiće u **Zupolicima u Paškom kanalu.**

Broj aviona:	4 Hurricana MK IV	Ukupno vreme
Poleteli:	11.21 čas.	letenja: 4 sata 20 min.
Sleteli:	12.25 „	Ispaljeno: 32 rak. po 30 kg.
		: 0 mitr. metaka

P i l o t i: vođa zast. Vlahov
br. 2 vod. Dvorski
br. 3 kap. Zdrajevski
br. 4 kap. Jež

Napali gore pomenuti cilj i uništili 1 mali trabakul.
Bez p.a. odbrane.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Uništen 1 mali trabakul.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/68—4, k. 1450.

Operacija br. 45 (sa Zemunika1

Z a d a t a k : Predvideti zaštitu nad otokom **Pagom** i napasti slučajne ciljeve u datom području.

Broj aviona:	8 Hurricana MK IV	Ukupno vreme
Poletih:	14.50 čas.	letenja: 13 sati 5 min.
Sleth:	16.30 „	Ispaljeno: 32 rak. po 30 kg.:
		: 600 mitr. meta-
		ka

P i l o t i : vođa kap. Jež
br. 2 zast. Vlahov
br. 3 por. Pepel
br. 4 zast. Todorović
br. 5 vod. Dvorski
br. 6 kap. Zdrajevski
br. 7 ppor. Ratkovčić
br. 8 vod. Krsnik

Doletili nad otok **Pag** u 15.05 čas. Nije bilo osmotreno nikakovo kretanje, a sve brodovlje **u** luci već potopljeno. Sa 32 rakete napali sumnjiva mesta u području oko samostana jugoistočno od grada. 32 rakete ispaljene u more. Vremenske prilike dobre.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Neosmotreno.

BR. 286

IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
27. FEBRUARA 1945. O NAPADU NA NEMAČKE POLOŽAJE
KOD BUSOVAČE¹

27. II. 1945. g.

OPERACIJA BR. 292

Zadatak: Bombardovanje Busovače.²

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 5 sati 40 minuta

Poleteli: 07.45 čas sa Visa

Sleteli: 09.50 „ na Vis

Piloti: vođa komandant Šoić Hinko

br. 2 potporučnik Delić Milan

br. 3 „ Srdanović Milan

br. 4 zastavnik Semolić Marjan

Sve bombe pale u cilj.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Nepoznati.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/63—4, k. 1450.

² Vazduhoplovna podrška 4. NOU diviziji 5. korpusa u borbama protiv delova nemačke borbene grupe »Eberlajn«.

BR. 287

**IZVEŠTAJ KOMANDE 1. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
28. FEBRUARA 1945. O NAPADU NA NEMAČKE POLOŽAJE
KOD MALINSKE I BUSOVAČE¹**

28. II. 1945. g.

OPERACIJA BR. 293

Zadatak: Bombardovanje **Malinske**.²

Broj aviona: 4 Spitfajera V Vreme letenja: 2 sata

Poleteli: 10.10 čas iz Prkosa

Sleteli: 10.40 „ u Prkos

Piloti: vođa poručnik Pajić Nedeljko

br. 2 zastavnik Tomšić Duro

br. 3 potporučnik **Srdanović** Milan

br. 4 zastavnik **Okanović** Husein

Dve bombe pogodile jednu zgradu, 4 blizu promašile i dve nisu se otkočile.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Uništena jedna kuća, ostali podaci nepoznati. •

OPERACIJA BR. 294

Zadatak: Bombardovanje **Busovače**.³

Broj aviona: 5 Spitfajera V Vreme letenja: 6 sati 40 minuta

Poleteli: 13.20 čas sa Visa

Sleteli: 14.40 „ na Vis

Piloti: vođa komandant **Šoić** Hinko

br. 2 zastavnik **Radulović** Radovan

br. 3 major **Ivanišević** Duro

br. 4 zastavnik **Semolić** Marjan

br. 5 potporučnik **Srdanović** Milan

Sve **bombe** pale u cilj. **Jaka** p.a. vatra 20 i 40 **mm** iz **Busovače**.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: Svi pogoci u cilj, rezultat nepoznat.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/63—4, k. 1450.

² Vidi dok. br. 275, prim. 2.

³ Vidi dok. br. 286, prim. 2.

BR. 288

**IZVEŠTAJ KOMANDE 2. LOVAČKE ESKADRILE NOVJ OD
28. FEBRUARA 1945. O NAPADU NA NEMAČKI¹ POLOŽAJE
U MALINSKOJ¹**

28/2/1945 g.

Operacija br. 47 (sa Zemunika)

Z a d a t a k : Napasti raketama 3 zgrade u **Malinskoj** na otoku **Krk.**²

Broj aviona: 4 Hurricana MK IV	Ukupno vreme
Poleteli: 12.20 čas.	letenja: 5 sati
Sleteli: 13.25 „	Ispaljeno: 32 rak. po 30 kg. : 950 mitr. met.

P i l o t i : vođa zast. Vlahov
br. 2 zast. Antončić
br. 3 vod. Završnik
br. 4 vod. Prebeg

Od 32 rakete postigli 8 direktnih pogodaka u jednu, a 2 u drugu zgradu, ostale 22 rakete u područje cilja, zgrade Oštećene. Lagana p.a. vatra (20 mm). Vreme dobro.

Naši gubici: 0

Nepr. gubici: 2 zgrade u **Malinskoj** oštećene.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/70—4, k. 1450. — 27. februara 1945. jedna četvorka je izviđala komunikaciju Kostajnica — Bosanski Novi — Bihać — Donji Lapac (taj se let vodi kao »operacija br. 46«).

² Vidi dok. br. 275, prim. 2.

BR. 289

**IZVEŠTAJ ŠTABA 111. VAZDUHOPLOVNOG PUKA OD 28.
FEBRUARA 1945. ŠTABU 11. VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE
NOVJ O AKTIVNOSTI PUKA U PROTEKLOM MESECU¹**

STAB

111. VAZDUHOPLOVNOG PUKA NOVJ /

Broj 0067

28.11 1945. g.

Izveštaj po naređenju štaba
42. vazd. divizije br. 0217/45

ŠTABU 11. VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE

U prilogu dostavlja se mesečni izveštaj o radu 111. vazduhoplovnog puka, sastavljen prema naređenju štaba 42. vazduhoplovne divizije sa br. 0217 od 22. februara 1945. godine, u pogledu izvršenja borbenih zadataka i nastave, kako praktične tako i teorije.

1. — U toku meseca februara 1945. godine, 111. vazduhoplovni lovački puk izvršio je bojeve zadatke sa izviđanjem neprijatelja u rejonu između reka Dunava — Drave — Save i u rejonu reke Drine.

Prilikom izvršenja bojevih zadataka u rejonu neprijatelja naši avioni nisu ometani od strane neprijateljske avijacije. U rejon ovoga aerodroma ušao je jedan neprijateljski avion DO-217 i jedan neprijateljski avion je primećen od strane naših pilota u rejonu Virovitice.

2. — U mesecu februaru o. g. ovaj puk je ispunio sledeće zadatke:

a. — Izviđanje vojske i opreme neprijatelja, skela, mostova sa fotografisanjem pojedinih objekata.

b. — Mitraljiranje zenitne artiljerije i kamiona.

v. — Dežurstvo aeroplana na zemlji u sastavu 2 i 4 aparata od početka dana do prvog sumraka radi obezbeđenja aerodroma i uzimanje u zaštitu naših aviona" koji su pošli na izviđanje.²

3. — Pri izvršenju bojevih zadataka naši su avioni dejstvovali u dvojaka nad frontom. Visina na kojoj su avioni dej-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VH, reg. br. 37/1—2, k. 1460.

² Puk je do 28. marta 1945. bazirao na aerodromu kod Novog Sada (Arhiv VII, reg. br. 5/4—8, k. 1450 A).

stvomai oslanjala se na vremenske prilike i neprijateljske P.A.O. pa su letovi bili na visini od 400—2000 m.

Izviđanje vršeno u dvojicama. Rad i dejstvo vođe u izviđanju štitio je pratilac.

UPRAVLJANJE BORBENIM RADOM:

Sva borbeno naređenja primljena su od komandanta 117. vazduhoplovnog puka.³ Primljeni zadatci obrađeni su sa komandirima eskadrila, načelnikom štaba i ostalim pilotima ovoga puka. Sva primljena naređenja predavana su preko telefona komandirima eskadrila i sa pilotima koji su pošli na zadatke održavana je obostrana radio veza koja je radila vrlo dobro.

4. — BORBENA DEJSTVA:

U februaru mesecu 1945. godine, kada su to dozvolili meteorološki uslovi, vršeni su borbeni zadatci. Sa osobljem ovoga puka izvršeni su sledeći letovi:

1. — Borbenih letova 22 sa ukupno 22,10 časova, od njih na izviđanje 21 let a na mitraljiranje 1 let.⁴

Pri ispunjenju borbenih zadataka, naši avioni izvršili su jedan napad na P.A.O. i jedan napad na kamion. Dejstvo napada nije osmotreno.

Rashod municije: UBS — 30 i ŠVAK — 20.

5. — EFEKTIVNOST DEJSTVA ORUŽJA:

24. II 1945. god. prilikom napada na P.A.O. i jedan kamion neprijatelja vodnik Brajević nije mogao osmotriti dejstvo napada.

6. — SNABDEVANJE:

4. — Kiseoničke sprave,
5. — Prijemnik RSI-4,
6. — Predavač RSI-4,
7. — Aeronavigacioni instrumenti,
8. — Sema RK-12F-350,
9. — Iskorišćenje pribora VMG,
10. — Pilotski pribori u kabini,
11. — Radio lampe.

³ Formacijski naziv za Štab sovjetskog vazduhoplovnog puka koji je funkcionisao uz jugoslovenski Štab 111. puka (vidi dok. 181).

⁴ Uračunati su samo letovi i časovi letenja za jugoslovenske posade, inače na zadatke su polazile i sovjetske posade. O ukupnim letovima sovjetskih i jugoslovenskih posada vidi u ovoj knjizi dnevne izveštaje Štaba vazduhoplovnih divizija (odnosno 10. jurišne vazduhoplovne divizije).

444
 ПИТАВ
 ВАСИЛИСКОМОНТОР ПУКА ПОНИ

Број 0067
 28 II 1945 год.

Издат по наредби командира 117 ваздухопловне дивизије бр. 0217/45.

Број 117 ВАСИЛИСКОМОНТОР ДИВИЗИЈЕ

У прилогу доставља се месечни извештај о раду 117 ваздухопловне дивизије издат по наредби командира 42 ваздухопловне дивизије бр. 0217 од 22. фебруара 1945. године, у погледу извршења борбених задатака и извршења других задатака и послова.

1. У току месеца фебруара 1945. године, 117 ваздухопловни ловачки пук извршио је борбена задатка са извиђачким непријатељима у реону изградње реке Дунав и реке Драва у реону Јаско-Дрина.

2. У току месеца фебруара 1945. године, 117 ваздухопловни ловачки пук извршио је борбена задатка са извиђачким непријатељима у реону изградње реке Дунав и реке Драва у реону Јаско-Дрина.

3. У току месеца фебруара 1945. године, 117 ваздухопловни ловачки пук извршио је борбена задатка са извиђачким непријатељима у реону изградње реке Дунав и реке Драва у реону Јаско-Дрина.

4. У току месеца фебруара 1945. године, 117 ваздухопловни ловачки пук извршио је борбена задатка са извиђачким непријатељима у реону изградње реке Дунав и реке Драва у реону Јаско-Дрина.

5. У току месеца фебруара 1945. године, 117 ваздухопловни ловачки пук извршио је борбена задатка са извиђачким непријатељима у реону изградње реке Дунав и реке Драва у реону Јаско-Дрина.

6. У току месеца фебруара 1945. године, 117 ваздухопловни ловачки пук извршио је борбена задатка са извиђачким непријатељима у реону изградње реке Дунав и реке Драва у реону Јаско-Дрина.

УПРАВЉЕЊЕ БОРБЕНИМ РАДОМ:

Сва борбена наредбања пријављена су од Команданта 117 ваздухопловне дивизије. Пријављени задаци обрађени су са Командиром ескадрона, а осталих задаци обрађени су са осталим пилотима овог пука. Сва пријављена наредбања обрађена су преко телефона, Командир ескадрона и са пилотима који су имали наредбања обрађена је обавезно радио веза коју је радила врло добро.

4.-БОРБЕНИ РАДОВИ:

У фебруару месецу 1945. год. када су то дозволили метеоролошки услови, пуку су борбени задаци да се обављају овог пука извршени су следећи летови:

1. Борбени летови 22 са укупно 21,35 летова, од којих на извиђачко 21 летова на митраљажу и 1 лет.

При извршењу борбених задатака, наћи авиона извршили су један напад на П.А.О. и један напад на камп. Дејство напада није обављено. Напад муниције: УБС - 50 и СВК - 20.

5.-ПРИЛИКОМ НАПАДА НА П.А.О. И ЈЕДАН НАПАД НА КАМП:

24. II. 1945. године, приликом напада на П.А.О. и један камп непријатеља, водик прајевије није могао приметити дејство напада.

6.-ОДРАЗНАЖА:

Naš tehnički sastav vršio je u toku meseca praktične radove po eskadrilama i izvršio:

1. — Zamena desnog i levog bloka,
2. — Zamena vodo-ulje radijatora,
3. — Zamena gondola vodo-ulje radijatora,
4. — Popravke stajnog trapa,
5. — Montaža točkova,
6. — Montiranje i demontiranje stublina i
7. — Montiranje i demontiranje elise.

Prilog: Izveštaj o vazdušno-streljačkoj službi,
Formular ST. 1
Formular ST. 3

Prednje se dostavlja s molbom na dalju nadležnost.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom puka, kapetan
Milan Zrilić

Komandant, kapetan,
Ljubomir Popadić

Y. d. načelnika štaba,
poručnik
•Tov. Jovanović

I Z V E Š T A J

Po vazdušno-streljačkoj službi 111. vazd. puka za mesec februar 1945

1. — Borbeni rad i dejstvo upotrebe mitraljesko-topovskog naoružanja JAK-1 i JAK-9.

U toku meseca februara izvršeno je 22 borbena leta na razne ciljeve i to kako sledi:

Redni br.	Izvršeni zadatci	Broj izvršenih zadataka
1.	Na izviđanje	21.-
2.	Na baterije ZA i kamiona	1.—
SVEGA:		22.—

Pri izvršenju gore navedenih zadataka nije bilo susreta sa neprijateljskom aviacijom.

Pilot Munjin Košta prilikom leta na izviđanje oboren je od strane neprijateljske Protivavionske odbrane u reonu Đakova.

Odnos izvršenih letova prema gubitcima je 22:1.
 Pri izvršenju zadataka utrošeno je UBS — 30 i ŠVAK
 — 20.

Redni br.	Vrste municije	Za zemaljske ciljeve	Na vazdušne ciljeve	SVEGA
1—	UBS	30		30
2—	ŠVAK	20		20

Zastoja nije bilo.

Prihkom napada na zemaljske ciljeve dejstvo napada nije osmotreno.

DEJSTVO NAŠE AVIJACIJE

Prihkom leta na izviđanje naši avioni leteli su u grupi od 2 aviona na visinama od 300—2000 metara.

Napad koji je izvršio pilot vodnik Brajević izvršio je od strane sunca sa visine od 1200 metara pod uglom od 45° sa 4 naleta, i posle izvršenog napada napravljen je zaokret u levu stranu sa naglim penjanjem. Povratak nije ometan ni od strane protivničke avijacije a ni PAO.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom, kapetan	- Načelnik štaba,	Komandant, kapetan,
Zrilić	poručnik,	Ljub. Popadić
	Jov. M. Jovanović	

P R E G L E D

vazdušno-streljačkog rada letačkog sastava _____⁵ u mesecu ⁰ 1945

broj izvršenih vazdušnih borbi	učestvovalo aviona po tipovima	broj oborenih aviona u vazdušnoj borbi		srednji utrošak municije na jedan oboren avion		koliko je bilo zanimanja — „ — ljudi/časova		koliko je izvršeno zemaljskih gađanja — „ — ljudi/gađanja			koliko je izvršeno vazdušnih gađanja — „ — ljudi/gađanja			broj održanih konferencija i savetovanja	P r i m e d b a
		naših po tipovima	neprijateljskih po tipovima	topovskih metaka	mitraljeskih metaka	teorija vazdušnog gađanja	vežbi u nišanjenju	na strelištu	FM sa zemlje na avione u letu	boj. metcima sa zemlje na metu vučnu	na zemaljske ciljeve	FM na zemaljske i vazdušne ciljeve	na vučnu metu		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	

28. februara 1945 god. Politkom, kapetan
Zrilić

Načelnik Štaba por.
Jov. M. Jovanović

Komandant,
kapetan
Ljub. Popadić

⁰ 111. vazduhoplovnog puka
⁰ februaru

IZVEŠTAJ

o rezultatima borbenih i trenažnih letova u cilju obuke u navigaciji
111, puka za mesec februar 1945. god.

Meteorološki uslovi	Karakter i broj												Izvršenih vežbi										Primedba
	borbenim letovima												u školskim letovima										
	Ukupan broj letova sa određenim itinererom	Određivanje putne brzine i vremena preleta kontrolnog repa	Letovi po kompasu sa izlaskom na malo uočljive repere	Određivanje vetra	Izlazak na cilj (tačku) u određeno vreme	Obeležavanje detaljne orijentacije u ulozi pratioca	Promena vode	Vodenje ka stanici RPK	Odlazak od radiostanice na odred. tač. po RPK	Vodenje ka radiostanici po radiosmerau (određivanje kursa)	Odlazak od radiostanice na određenu tačku po radiosmerau	Određivanje putne brzine vremena preleta kontrolnog repa	Letovi po kompasu sa izlaskom na malo uočljive repere	Određivanje vetra	Izlazak na cilj (tačku) u određeno vreme	Obeležavanje detaljne orijentacije u ulozi pratioca	Promena vode	Vodenje ka radiostanici po radiosmerau (određivanje kursa)	Odlazak od radiostanice na određenu tačku po RPK	Vodenje ka radiostanici po radiosmerau (određivanje kursa)	Odlazak od radiostanice na određenu tačku po radiosmerau		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	
Prosečno 6/10 dobri	22	22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	—	—	—	—	—		
Loši	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Noću	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Svega	22	22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	—	—	—	—	—		

Politkom, kapetan
Zrilić

Načelnik štaba poručnik:
Jov. Jovanović

Komandant, kapetan
Ljub. Popadić

BII. 290

**IZVEŠTAJ ŠTABA 112. VAZDUHOPLOVNOG PUKA OD 28.
FEBRUARA 1945. ŠTABU 11. VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE
NOVJ O AKTIVNOSTI PUKA U PROTEKLOM MESECU¹**

Š T A B
112. VAZDUHOPLOVNOG PUKA NOVJ
Broj 0055
28.11 1945. god.

STABU 11. VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE

U prilogu dostavlja se izveštaj o radu puka za mesec februar 1945. godine sa sledećim priložima.

1. — Povećanje brojnog stanja pilota i materijala.
2. — Pregled o nebojnom i bojnom radu puka.
3. — Pregled uništenog materijala i ljudi prilikom napada.
4. — Pregled rashoda municije po količini i vrsti oruž.
5. — Pregled koliko letova ima pojedini avion pri vršenju borbenih zadataka.
6. — Pregled letova borbenih aviona.
7. — Pregled nebojevih letova.
8. — Pregled brojnog stanja aviona za treniranje i učenje.
9. — Pregled sposobnosti aerodroma.
10. — Izveštaj o bojnom sastavu.

Za štab
V. d. načelnik:
Janko Divjakinja

I Z V E Š T A J

o bojnom dejstvu i bojnoj gotovosti 112. lovačkog puka za mesec februar 1945. god.

I.

Ukratko o situaciji na zemaljskom frontu.

U toku februara neprijatelj je pokušavao jakim snagama, potpomognut motorizovanom kolonom iz Brčkog, da se probije na pravcu Bijeljina — Janja do Zvornika sa ciljem da pruži pomoć svojim snagama, koje su držale Zvornik.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 57/1—2, k. 1460.

Naše snage su ovo sprečile i oslobodile Zvornik i Tuzlu i još nekoliko manjih mesta. Borba se vodi u okolini Janje. Na ostalom delu fronta nisu primećena znatna promenjivanja.

II.

Ukratko o situaciji u vazduhu.

U toku februara neprijateljska avijacija uopšte nije primećena. Protivavionska artiljerija primećena kod Janje jačine 1 baterije. Protivavionski mitraljezi su predstavljali u glavnom zaštitu od napada iz vazduha, koju je neprijatelj stalno primećivao.

Naša avijacija vršila je izviđanje neprijatelja, fotografisanje, kao i napade.

III.

Bojno dejstvo puka.

1. — Izviđanje neprijatelja vršeno je na rejonu: Sid — Tovarnik — Vukovar — Vinkovci — Osijek — Donji Miholjac — Našice — Sl. Brod — Županja — Brčko — Bijeljina — Janja — Sr. Rača — Tovarnik.

Na izviđanje je išlo aviona: JAK 1 — 38; JAK 9 — 2.

2. — Vršeno i fotografisanje.

3. — Napadi (šturmovanja) su vršeni: na železničkoj pruzi Vinkovci — Otok na voz od 30 vagona. Na artiljeriju kod Travnika. Na grupu vojnika kod s. Vršani. Na kamione na istočnoj ivici Brezovog Polja, na putu Bijeljina — Sr. Rača i Bijeljina — Donje Crnjelovo, u Zvorniku na putu Bijeljina — Brčko, na kuhinju u Brčkom, na luksuzni "auto na putu Bošnjaci — Županja i na automobile na putu Vršani — Bijeljina i u Janji.

4. — Puk je dežurao svakodnevno sa 4 aviona.

Svega izvedeno 40 letova; 40.15 časova.

PRIMENA TAKTIKE NAPADA (ŠTURMOVANJA).

Napad na neprijatelja vršen je: po parovima, po četvorkama i to: po parovima letova 36, časova 38.10; po četvorkama letova 4, časova 1.55. Po trojkama nije vršen napad.

Napada je vršeno: jedan napad na artiljeriju kod Travnika, 1 napad na grupu vojnika kod sela Vršani, 4 napada na kamione u Brezovom Polju i na putu Bijeljina — Sr. Rača i Bijeljina — Donje Crnjelovo, 9 napada na kamione u Brčkom na putu Bijeljina — Brčko, u Zvorniku i na dva šatora u Brčkom, 14 napada na luksuzni auto u Županji, na automobile u Janji, na poljsku kuhinju u Brčkom, na automobile na putu Vršani — Bijeljina.

Prilikom svakog napada na neprijatelja, neprijatelj se trudio da se što bolje koristi zaklonima, maskiranjem kao i povećanim rastojanjem prilikom kretanja. Pada u oči da se neprijatelj prebacuje u malim grupama sa velikim odstojanjem ili noću.

Radiogoniometrskom stanicom nije se služilo.

Obeležavanje prve linije uopšte nije primenjivano.

Zadaci su izdavani direktno posadama, a ne preko komandira eskadrila.

Veze zemlja — avion je održana putem radio-stanice, koja je bez malih izuzetaka funkcionisala dobro.

Zadaci nisu izdavani putem radio-veze već samo na zemlji pre poletanja.

U većini slučajeva dejstvo napada (stornovanja) nije bilo moguće osmotriti a ukoliko se je osmotrilo bilo je vrlo dobro.

Uništeno je: tri kamiona i jedan luksuzni auto.

Vazdušne borbe sa neprijateljem nije bilo, jer neprijateljska avijacija nije ni jednom primećena.

Neprijateljska protivavionska artiljerija gađala je u okolini Janje ah bez uspeha.

Protivavionski mitraljezi su uglavnom svagde dejstvovah. Postigli su jedan pogodak u desno krilo na avionu, na kome je leteo pilot Poljanec Sava.

Zastoj kod oružja bio je samo jedan slučaj i to: ispalo je zrno iz čaure.

Utrošeno municije: topovske municije ŠVAK 1035, mitraljeske municije B.S. 840. /

a) Prihkom napada (šturmovanja) SVAK 1035, mitr. mun. 840.

b) Prihkom vazd. borbi nije bilo utrošeno municije.

OBUKA PILOTA

P R E G L E D

Red. br.	Tip aviona	Broj časova	Broj zadataka	Koliko je pilota letelo	Broj letova	Primedba
1.	Jak 1	46.24	59	10	70	
2.	Jak 3	0.24	1	1	1	
3.	Jak 9	4.17.	9	4	12	
	SVEGA	51.05	69		83	

IV.

Teorna nastava:

1. — Politički časovi: deset
 2. — O taktici napada: 4 časa
 3. — O navigaciji: 4 časa
 4. — Vazdušno gađanje
 - a) Nastava vazdušnog gađanja 4 časa
 - b) Opis sklapanja i rasklapanja 2 časa .
 5. — Poznavanje aviona:
 - a) O motoru 2 časa
 - b) O trupu 2 časa
 - c) O kabini 2 časa
 - ~d) O stajnom trapu 1 čas
 - e) O instalaciji benz. rezervoara 4 časa
 - f) O hlađenju 2 časa
 6. — O vezi 7 časova
 7. — O meteorologiji 2 časa
 8. — O naoružanju 2 časa
- O obuci teh. osoblja: teornih 20 časova
praktičnih 260 časova

Predlaže se: 1) da se dodeli dovoljna količina benzina za treniranje pilota.

2) da se što pre da potrebna letaćka sprema

3) da se dodeli odelo, obuća i veš

4) da se pravila i uputstva koja ima štab ruske divizije prevedu od strane lica koja poznaju ruski jezik i imaju stručne spreme. '

Pol. kom. kapetan:
si. spr.

Komandant, kapetan:
Sava Poljanec

V. d. načelnik: .
Janko Divjakinja

(M. P.)

POVEĆANJE BROJNOG STANJA PILOTA I AVIONA

Tip aviona	Dat.		Došli						Svega došlo		Otišlo						Otišlo u diviziju	Svega otišlo		Svega			
	1. II		Aviona			Pilota			Aviona	Pilota	PARM ²	Druge jedinice	Borbenih		Neborbenih			Aviona	Pilota	Aviona	Pilota		
	Aviona	Pilota	Iz centra za snab.	Iz drugih jed.		Iz škola	Iz div. — Iz bol.	Iz mob. centra					Aviona	Pilota	Aviona	Pilota						Aviona	Pilota
JAK-1	32	7	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	42	15		
JAK-3	1																						
JAK-9	7																						
UJAK-7	1																						
UJAK-9	1																						
Svega	42																						

V. D. načelnik:
Janko Divjakinja

² Sovjetska skraćena za pukovsku pokretnu avio-radionicu.

PREGLED O NEBOJNOM I BOJNOM RADU PUKA

Redni broj	Tip aviona	Koliko je uopšte napravljenih letova	Koliko aviona je letelo	Časova letenja	Koliko dana letenja	Prosječno na dan letelo aviona	Prosječno ispravnih aviona na dan	Srednja dnevna količina letova	Koliko letova ima pojedini avion za mesec	
									letova	čas.
1	JAK 1	71	16	46.24	11	5—7	30	6—7		
2	JAK 3	1	1	0.24	—	—	—	—		
3	JAK 9	12	4	4.17	3	1—2		4		
		83 ³	21	51.05	14					

V. D. načelnik:
Janko Divjakinja

PREGLED UNIŠTENOG MATERIJALA I LJUDI PRILIKOM
NAPADA (ŠTURMOVANJA).

[illegible]

³ Pogrešno zbrojeno; treba da piše: 84.

PREGLED RASHODA MUNICIJE PO KOLIČINI I VRSTI ORUŽJA

Red. broj	TIP AVIONA	B o m b e				Topovske municije			Patrona			Za vazdušnu borbu		Primedba
		50 kg	100 kg	200 kg	500 kg	ŠVAK			Mitr. mun. B. S.					
1	JAK 1	—	—	—	—	1035	—	—	840	—	—	—	—	
2	JAK 3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
3	JAK 9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	

V. D. načelnik:
Janko Divjakinja

PREGLED KOLIKO LETOVA IMA POJEDINI TIP AVIONA, PRI VRŠENJU BORBENIH ZADATAKA.

TIP AVIONA	Koliko aviona je letelo	Časova letenja	Koliko letova	Koliko je bilo dana letenja	Koliko je aviona prosječno letelo	Prosječno časova letenja na dan	Koliko dolazi na jedan avion za mesec	
							Letova	Časova
JAK 1	38	38.08	38	7	5—6	5.24	—	—
JAK 3	—	—	—	—	—	—	—	—
JAK 9	2	2.07	2	1				
	40	40.15	40	8				

V. D. načelnik:
Janko Divjakinja

PREGLED LETOVA BORBENIH AVIONA

Tip aviona	Koliko aviona je letelo	Koliko letova	Čas letenja	P O Z A D A T K U										
				Letova izvidanja	Broj časova	Letova praćenja	Broj časova	Letova za napad	Broj časova	Letova	Broj časova	Letova	Broj časova	
JAK 1	39	39	38.08	20	20.49	—	—	—	18	17.19	—	—	—	—
JAK 3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
JAK 9	2	2	2.07	2	2.07	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	41	41	40.15											

V. D. načelnik:
Janko Divjakinja

PREGLED NEBOJEVIH LETOVA

TIP AVIONA	Koliko aviona je letelo	Koliko ukupno časova	Nebojenih letova	P O Z A D A T K U					
				Prelet	Krugovi	Vazdušni boj	Leti u zoni	Grupno letenje	Proba motora
JAK 1		8.16	32	2	10	16	—	4	
JAK 3		0.24	10	—	—	—	1	—	
JAK 9		2.10	10	1	6	—	3	—	
		11.50 ⁴	52						

⁴ Pogrešno zbrojeno; treba da piše: 10.50.

PREGLED BROJNOG STANJA AVIONA ZA TRENIRANJE I UČENJE

Datum	Tip aviona	Od toga		Primljenih				Predano			Udesi u %			Datum	Od toga	
		Ispravnih	Neispravnih	Iz zavoda	Sa opravke	Iz druge jedinice	Svega	Na popravku	Drugoj jedinici	Svega	Katastrofa 50 od 100%	Avarija do 100%	Svega		Ispravnih	Neispravnih
28. II	U JAK 7	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		—	1
28. II	U JAK 9	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		1	—

V. D. načelnik:
Janko Divjakinja

PREGLED SPOSOBNOSTI AERODROMA I BAZIRANJE NA NJIH

Aerodrom	Koliko se je dana ostalo na tom aerodromu	S p o s o b n o s t		
		Sposoban	Ograničeno sposoban	Nesposoban
Veliki Radinci	Od 1. do 10. II 10 dana	Sposoban	—	—
Zemun	Od 10. do 28. II 18 dana	Sposoban	—	—

PREGLED O BOJNOM SASTAVU

Red. broj	Jedinica	Mesto dislokacije	Tip aviona	Aviona		Lični sastav				Bojna gotovost pilota		Pilota					Spremnih za borbu	Koliko ispravnih aviona	Količina goriva za bojeve zadatke	Količina goriva za učenje	Oficiri štaba
				Ispravnih	Neispravnih	Pilota	Inženjera	Tehničara	ML. av. spec.												
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
	112. lov. puk	Zemun	JAK-1	31	1	15	1	78	96	15	—	1	—	—	—	—	39	39	—	—	8
			JAK-3	1	—																
			JAK-9	7	—																
			UJAK-7	—	1																
			UJAK-9	—	1																

V. D. načelnik:
Janko Divjakinja

IZVESTAJ ŠTABA 10. JURIŠNE VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE OD 28. FEBRUARA 1945. ZAMENIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ O NAPADIMA GRUPE VAZDUHOPLOVNIH DIVIZIJA NA NEMACKO-USTASKE SNAGE KOD BIJELJINE, GUNJE, OTOKA, TOVARNIKA, LOVAŠA, SOTINA, VUKOVARA I VINKOVACA¹

POMOĆNIKU NAČELNIKA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ
generallajtnantu Velimiru Terziću

Operativni izveštaj broj 28 Štaba X
GV ŠAVK ordena Kutuzova i Suvo-
rova divizije, 28. februara 1945. u
17,30 sati po jugoslovenskom vreme-
nu), karta-sekcija Novi Sad 1:200.000

1) Avijaciona grupa Vitruk u toku 28. februara 1945. vr-
šila je zadatak od Vrhovnog komandanta NOV i POJ i zadatak
od komandanta I Armije.

Avioni tipa 11-2 izvršili su 59 uspešnih borbenih letova,
avioni tipa JAK-1 izvršili su 18, a avioni tipa BOSTON tri uspe-
šna borbena leta. Svega izvršeno 80 uspešnih borbenih letova.

Bombardovanjem i mitraljiranjem neposredno iznad zem-
lje uništavana je živa sila i tehnika neprijatelja u rejonima:
Hase,"² Bijeljina, Sulin Han, Vršani, Brezovo Polje i želj. sta-
nica Gunja, Otok (želj. stanica), Tovarnik, Lovaš, Mohovo, Opa-
tovac, Sotin, Vukovar — Vinkovci.

Avioni tipa JAK-i i BOSTON izvršili su 21 borbeni let
u cilju izviđanja i mitraljiranja, neprijateljske vojske u rejo-
nima: Tovarnik, Vukovar, Vinkovci, Osijek, Našice, Župa-
nja, Brčko, Brod, Zagreb, Doboj, Bijeljina.

Rezultat bombardovanja i mitraljiranja na osnovu izve-
štaja posada aviona bio je: uništeno oko 30 automobila, 27 kola
sa materijalom i ljudstvom, jedna lokomotiva i jedan vagon na
željezničkoj stanici Otok, razbijena željeznička stanica Vukovar,
izazvana je eksplozija i požar na željezničkoj stanici Vukovar,
Otok i Gunja. Ubijeno i ranjeno oko 80 neprijateljskih vojnika
i oficira.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br.
1—4, k. 22.

² i ³ Kod Bijeljine

2) Izviđanje

Izviđačkim i borbenim letovima naši piloti ustanovili su:
U vremenu od 7.07 do 8.10 časova sa visine od 700 m. do neposredno iznad zemlje.

Na želj. stanici Vukovar 4 kompozicije bez lokomotiva od po 20—30 vagona u svakoj.

Na želj. stanici Vinkovci tri kompozicije, od po 25—30 vagona bez lokomotive, i jedna lokomotiva odvojena u manevrovanju.

Po drumu Vinkovci — Županja pokret oko 15 kola u oba pravca.

Od Brezovog Polja prema Vršanima³ 8 kamiona i 1 luksuzni auto u pokretu.

Od Bijeljine prema Hasama 10 automobila i 10 kola u pokretu.

Po drumu Janja — Bijeljina — Brčko pokret pojedinačnih automobila u oba pravca.

U vremenu od 7.25 do 9.00 časova sa visine od 1.200—50 metara.

Vukovar — Osijek 15 automobila u pokretu u oba pravca.

Našice — Đakovo pokret oko 8 automobila, 25 kola u oba pravca.

Na želj. stanici Našice — Đakovo — Striživojna nema kompozicija.

Na želj. stanici Mikanovci⁴ jedna kompozicija sa 40 vagona sa lokomotivom prema istoku.

Na želj. stanici Otok⁵ dve kompozicije po 30 vagona, od kojih jedna u pokretu prema jugu.

Od Županje prema Cerni oko 30 automobila sa čelom kod Cerne.

Na želj. stanici Gunja jedna kompozicija od 30 vagona bez lokomotive.

U vremenu od 9.50 do 10.00 časova sa visine od 800 do 300 met.-

Na liniji Opatovac — Mohovo — Tovarnik nisu primećeni pešadiski rovovi.

U vremenu od 10.25 do 11.05 časova sa visine od 800 do 100 met.

Od Sulin Hana prema zapadu 8 automobila u pokretu.

Na zapadnom bregu reke Drine od Balatuna do Janje, na rastojanju od 1—2 km. od reke, pešadijski rovovi; pešadija nije primećena u njima; novi rovovi se ne rade.

* Na pruzi Vinkovci—Vrpolje

⁵ Kod Vinkovaca

U vremenu od 9.48 do 12.23 časova sa visine od 1.700 do 5.000 m.

Na želj. stanici Oriovac⁶ dve kompozicije po 20—30 vagona bez lokomotive.

Na želj. stanici Nova Gradiška dve kompozicije po 30 vagona bez lokomotive.

Na želj. stanici Okučani jedna kompozicija od 20 vagona bez lokomotive.

Na želj. stanici Novska 8 kompozicija od 15—40 vagona, od kojih dve sa lokomotivama prema istoku, a tri sa lokomotivama prema zapadu. <

Od Kutine prema Popovači 20 automobila u pokretu.

Na želj. stanici Ivanićgrad jedna kompozicija od 20 vagona sa lokomotivom prema istoku.

Na aerodromu Zagreb nema aviona.

U vremenu od 10.53 do 11.40 časova sa visine od 600 metara.

Na severnoj ivici šume južno od Vinkovaca pretpostavlja se da je skladište municije.

Od Otoka prema Slakovcima pet automobila i oko 20 kola u pokretu.

SMET FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Vitruk
Artemjev

Pretstavnik vazd. grupe **Vitruk**
gard. major (Usanov)
I. Usanov

⁶ Na pruzi Slavonski Brod—Nova Gradiška

BR. 292

IZVOD IZ OPERATIVNOG DNEVNIKA 1. ESKADRILE 5.
KORPUSA NOVJ ZA FEBRUAR 1945. GODINE¹

Z a k l j u č a k
za mjesec febr uar 1945. god.

U toku mjeseca bilo je:

Sati letenja: 11.40

Broj letova:² 12

Sati rada motora 11.50

Utrošeno pogonskog materijala:

Benzina: 303 l

Ulja mineralnog: 5,5" l

Zrakoplov Bücker br. 7524, letova 10 u trajanju od 10. —
Be — 51 br. 6425 2 „ 1.40

sati, motor Hirt 105 K.S. br. 986 radio je 10.— sati
Walter 85 K.S. br. 27 „ 1.50 „

Tehnički ofic.
p. por. Kelemente

Komandir p. por.
Bukovac

(M. P.)

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1/21—12, k. 462.

² U februaru 1. eskadrila je uglavnom vršila prelete na relaciji Bugojno—Sanski Most i Bugojno—Tuzla, prenoseći poštu (vidi Arhiv VII, reg. br. 19/20—12, k. 462).

**IZVEŠTAJ ŠTABA 11. VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE ŠTABU
42. VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE NOVJ O AKTIVNOSTI
DIVIZIJE U FEBRUARU 1945. GODINE¹**

OPERATIVNI IZVEŠTAJ 11. VAZDUHOPLOVNE DIVIZIJE
ZA MESEC FEBRUAR 1945. GOD. (RUMA—KARTA 200.000)

Prvi deo.

1. — a) NA ZEMLJI.

Početak februara naše trupe su se nalazile u potiskivanju neprijatelja na zapad i doprle su do linije: s. Mohovo — s. Tovarnik — s. Ilinci (sve isključno) — s. Batrovci (uključno) — k. 83 — reka Sava — reka Drina (uzvodno) do visine s. Amajhje — Bijeljina — Sulin Han — s. Donja Bukovica — s. Dizdaruša — s. Donji Rahić (sve isključno) — s. Jasenovac — s. Gornji Vukšić — s. Blaževac — s. Cerik — s. Gornja Orahovica — V. Ostravica (k. 917) — s. Donja Paklenica i na jug 2 km. istočno od reke Bosne.

18. februara neprijatelj je napravio ispad iz Bijeljine i zauzeo Janju — probivši se putem Bijeljina — Janja.

b) VAZDUHOPLOVSTVO.

Raspored divizije u ovom periodu bio je sledeći:

Štab divizije — Ruma.

111. vazduhoplovni puk — Novi Sad,

112. vazduhoplovni puk — Zemun (jedna eskadrila u Vel. Radincima).

113. vazduhoplovni puk — Ruma.

Ovaj raspored nije menjan izuzev što je iz Vel. Radinaca jedna eskadrila prebačena u Zemun.

v) Grupisanje neprijateljskih zemaljskih snaga nema naročitih karakteristika.

g) Grupisanje naših snaga saobražavalo se neprijateljskim akcijama.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VU, reg. br. 9/1—3, k. 1460. — Izveštaj je dostavljen Štabu 42. vazduhoplovne divizije, jer je Štab 11. vazduhoplovne divizije bio operativno njemu potčinjen (vidi dok. br. 199).

d) Odnos snaga neprijateljskih i naših bio je brojno približno jednak.

e) Meteorološke prianke u toku meseca februara bile su uglavnom dobre.

2. — Opšta zamisao operacija trupa na zemlji bila je proterivanje neprijatelja na zapad.

3. — Zadaci postavljeni ovoj diviziji u toku meseca februara na vršenje borbenih zadataka (sadejstvovanje jurišnoj avijaciji) ogledali su se u dejstvu na ciljeve na zemlji i u izviđanju.

Rad naše divizije planiran je, pripreman i u delo sproveden prema odlukama pukovnika Kudrjašova, komandanta 236. lovačke vazduhoplovne divizije.² -

4. — Postavljeni zadaci lovačkoj avijaciji izvršeni su u potpunosti i uspešno.

Ovi zadaci izvršavani su uglavnom od osoblja Crvene armije a u njima su učestvovali i naši letaci — znatno intenzivnije nego u mesecu januaru,

U priloženim pregledima izneto je: koliko je izvršeno zadataka, kakav je rezultat, koliko je izvedeno letova (brojno i u časovima sa podelom na objekte), utrošak municije i šta je uništeno.

5. — Dejstvo vazduhoplovstva imalo je povoljan uticaj na operacije suvozemne vojske — kako moralno tako i materijalno — uništavanjem saobraćajnih sredstava -neprijatelja.

Ovaj uticaj proizvela je uglavnom jurišna avijacija,³ dok je lovačka avijacija uspešno sadejstvovala ovoj.

Drugi deo.

IZVIĐANJE.

1. — Organizacija izviđanja i ostalo po tome vršeno je od strane ruskih rukovodilaca i sa ruskim snagama dok su naši letaci učestvovali pojedinačno kao pratioci u formacijama.

Naše komandno osoblje učestvovalo je kod izdavanja zadataka i potrebnih zapovesti, kao i podnošenja potrebnih izveštaja po tome.

2. — Zadaci izviđanja izneti su u priloženom pregledu.

3. — Svi izviđački zadaci izvršeni su i njihovi podaci blagovremeno i potpuno iskorišćeni za operacije na zemlji kao i za našu jurišnu avijaciju.

² Sovjetski naziv za 11. vazduhoplovnu diviziju (vidi dok. br. 181).

³ Odnosi se na 42. vazduhoplovnu jurišnu diviziju.

Treći deo.

UZAJAMNO DEJSTVO VAZDUHOPLOVSTVA SA SUVOZEMNOM VOJSKOM I-MEĐU SOBOM.

1. — Sadejstvo sa trupama na zemlji bilo je vrlo dobro i ogledalo se u napadu lovačke avijacije na ciljeve na zemlji kao i davanju podataka u izviđanju.

2. — Sistem obeležavanja svojih trupa i pokazivanja ciljeva — ukoliko se odnosi na naše letake — nije sproveden, jer ne radimo samostalno.

3. — Sadejstvo sa jurišnom avijacijom vršeno je u najtešnjoj" vezi i uglavnom prema odlukama komandanta 10. gardijske jurišne vazduhoplovne divizije.⁴

4. — Potrebe za zaštitom jurišnih formacija od strane lovačke avijacije na itinereru i nad ciljem nije bilo — jer rad neprijateljskog vazduhoplovstva nije postojao.

Četvrti deo.

RUKOVOĐENJE.

Rukovođenje, organizovanje veze i izvršenje zadataka — sve je bilo organizovano i izvedeno od strane ruskih rukovodilaca.

Naši štabovi, rukovodioci i letaci učestvovali su u ovome kao »đubljori« vežbajući se u rukovođenju i vršeći zadatke kao pratiodi.

Peti deo.

TAKTIČKA DEJSTVA VIDOVA VAZDUHOPLOVSTVA.

O ovome ćelu izveštaja ne možemo još dostaviti podatke jer nemamo dovoljno iskustva u tome i nismo učestvovali samostalno.

Šesti deo.

EFJEKTIVNOST DEJSTVA VIDOVA VAZDUHOPLOVSTVA.

1. — U operacijama februara meseca ove godine vazduhoplovstvo je učestvovalo i dalo dobre rezultate.

2. — Rad lovačkih aviona nije se ispoljio u punom svom obimu jer situacija na zemlji i u vazduhu nije pružila prilike za to.

⁴ Sovjetski naziv za 42. vazduhoplovnu jurišnu diviziju (vidi dokbr. 181).

Sedmi deo.

TAKTIKA DEJSTVA NEPRIJATELJSKOG VAZDUHOPLOVSTVA.

O ovome delu izveštaja nemamo ništa da podnesemo, jer dejstva neprijateljskog vazduhoplovstva nije bilo.

Osmi deo.

ŠKOLSKO BORBENO SPREMANJE JEDINICA.

Iz priloženog pregleda vidi se koliko je letova izvršeno kao i trajanje leta po tipovima aviona i posebno za svaku jedinicu.

ZAKLJUČAK.

U pogledu 'uvežbanosti i slobode rada oseća se'primetna razlika na boije u odnosu na mesec januar — tako da bi mogli dobro samostalno dejstvovati, naročito operativno, ukoliko se popunimo u potpunosti sa letačkim osobljem.

Prilog: 10 pregleda.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITIČKI KOMESAR

kapetan,
Lj. Č.⁵

(M. P.)

ZAMENIK KOMANDANTA

major,

NAČELNIK ŠTABA

kapetan,
I.⁶ Sijerčić

ODŠTAMPANO U 3 PRIMERKA.

Br. 1 u predmetu br. 11.

Br. 2 i 3 42. vazd. diviz.

⁵ Ljubiša Čurgus

⁶ Ibrahim

P R E G L E D

gubitaka ljudstva i materijala, oštećenja i spuštanja aviona van aerodroma kod jedinica 11. vazduhoplovne divizije u toku meseca februara 1945. god.

Naziv jedinice	111. vazd. puk	112. vazd. puk	113. vazd. puk	Sve ga	P r i m e d b e
Nije se vratilo sa zadatka pilota	1	–	–	1	Pilot Munjin Košta vodnik oboren od neprijatelj. P.A.A. 5 km. severno od Đakova
Oboreno aviona	1	–	–	1	„
Oštećeno aviona	2	1	–	3	Zbog blatnjavog terena
Spustilo se van aerodroma	1	1	–	2	Zbog nestanka benzina

POLIT. KOMESAR

Kapetan,
Ljubiša Curgus

^ p ^

ZAMENIK KOMANDANTA

Major,
Arso Boljević

NAČELNIK ŠTABA

Kapetan,
I. Sijerčić

P R E G L E D

izvršenih napada na ciljeve na zemlji od jedinica 11. vazduhoplovne
divizije u toku meseca februara 1945. god.

Naziv jedinice	111. vazd. puk	112. vazd. puk	113. vazd. puk	Svega	P r i m e d b e
Izvršeno napada na nepr. avione bombardere u vazduhu	2	—	—	2	
Izvršeno napada na nepr. kamione	4	30	21	55	
Izvršeno napada na P. A. A	1	1	—	2	
Izvršeno napada na neprijateljske vojnike	—	4	2	6	
Izvršeno napada na nepr. kola sa konj. vučom	—	—	12	12	
Izvršeno napada na nepr. rovove	—	—	6	6	

POLIT. KOMESAR

(M. P.)

ZAMENIK KOMANDANTA

Kapetan,

Major,

Ljubiša Čurgus

NAČELNIK ŠTABA

Arso Boljević

Kapetan,

I. Sijerčić

P R E G L E D

izvršenih zadataka kod jedinica 11. vazduhoplovne divizije u toku
meseca februara 1945. god.

Vrsta izvidjanja	Izvidanje reona	Blisko izvidanje reona	Izvidanje sa fotografisanjem	Izvidanje naseljenih mesta i fotografisanje	Napad na ciljeve na zemlji	Izvidanje i mitraljiranje u reonima	Zadatak zaštite aviona Stormovika	S V E G A	Primedbe
111 ⁷	5	16	—	—	—		—	21	
112 ⁸	1	5	4	1	14	—	—	25	
113 ⁹	3	11	—	3	6	3	1	27	

POLIT. KOMESAR
Kapetan,
Ljubiša Curgus*

(M. P.)

NAČELNIK ŠTABA
Kapetan,
I. Sijerčić

ZAMENIK KOMANDANTA
Major,
Arso Boljević

⁷, ⁸ i ⁹ 111. i 112. i 113. vazduhoplovni puk

P R E G L E D
UTROŠKA MUNICIJE KOD JEDINICA 11. VAZDUHOPLOVNE DIVI-
ZIJE U TOKU MESECA FEBRUARA 1945. GOD.

Naziv jedinice	111. vazd. puk	112. vazd. puk	113. vazd. puk	Svega	Pr i m e d b e
„ŠVAK“ ¹⁰	60	1035	682	1777	
„UBS“ ¹¹	25	925	695	1645	
„OKB“ ¹³	–	–	12	12	

POLIT. KOMESAR Kapetan, Ljubiša Ćurgus	(M. P.) , NAČELNIK ŠTABA Kapetan, I. Sijerčić	ZAMENIK KOMANDANTA Major, Ars o Boljević

ioj u £ 12 Sovjetski nazivi za topovsku i mitraljesku municiju na avionu »jak« (vidi objašnjenja u primedbi 2, dok. br. 215).

P R E G L E D

uništenih ih zapaljenih kamiona i kola neprijatelja od jedinica 11.
vazd. divizije u toku meseca februara 1945.

Naziv jedinice	111. vazd. puk	112. vazd. puk	113. vazd. puk	SVEGA	Primedba
Uništeno, zapaljeno i oštećeno auto- mobila	—	2	5	7	
Uništeno i izbačeno iz stroja vojnika i ofic.	—	—	10	10	
Uništeno konja	—	—	11	11	
Uništeno kola	—	—	5	5	

POLIT. KOMESAR
Kapetan,
Ljubiša Curgus

ZAMENIK KOMANDANTA
Major,
Arso Boljević

(M. P.)

NAČELNIK ŠTABA
Kapetan,
I. Sijerčić

P R E G L E D

izvršenih letova po tipovima aviona, broj časova .upotrebijenih za izvršenje borbenih letova kod jedinica 11. vazduhoplovne divizije u toku meseca februara 1945. god.

Naziv jedinice	111.vazd. puk	112.vazd. puk	113.vazd. puk	SVEGA	Primedbe
Tipovi aviona koji su vršili borbèni zadatak	Jak-1 23	Jak-1 41	Jak-1 42—37,25 Jak-3 1 0,40 Jak-9 3 2,17 40,22 ¹³	110	
Broj izvršenih borbenih letova	23	41	46	110	
Broj časova borbenih letova	22 čas. 50 min.	34. čas.	40 čas. ,22 min.	97 čas. 12 min.	
Broj izvršenih borbenih zadataka	21	25	27	73	

POLIT. KOMESAR
Kapetan,
Ljubiša Curgus

ZAMENIK KOMANDANTA
Major,
Arso Boljević

(M. P.)

NAČELNIK ŠTABA
Kapetan,
I. Sijerčić

¹³ Dopisano olovkom; brojke se odnose na izvršene časove letenja za pojedini tip aviona.

P R E G L E D

izvršenih letova po tipovima aviona u jedinicama 11. vazduhoplovne
divizije u toku meseca februara 1945. god.

Tip aviona	U ₂	Uta	Gota	Jak-1	Jak-3	Jak-7	Jak-9		
Naziv jedinice	letova	letova	letova	letova	letova	letova	letova	SVE- GA	Primedbe
111. vazd. puk.	–	–	–	8	–	–	–	8	
112. vazd. puk.	–	–	–	31	1	–	3	35	
113. vazd. puk.	3	–	2	99	–	–	11	115	
Trenažni lovački kurs	1160		–	589	–	332	–	2081	

POLIT. KOMESAR
Kapetan,
Ljubiša Čurgus

(M. P.)

ZAMENIK KOMANDANTA
Major,
Arso Boljević

NAČELNIK ŠTABA
Kapetan,
I. Sijerčić

P R E G L E D

izvršenih ncborbenih letova i broj časova po tipovima aviona kod
jedinica 11. vazd. divizije u toku meseca februara 1945. god.

Tip aviona	U ₂		Ut2		Gota		Jak-1		Jak-3		Jak-7		Jak-9		SVEGA		SVEGA LETOVA	Primedbe
Naziv jedinice	čas.	min.	čas.	min.	čas.	min.	čas.	min.	čas.	min.	čas.	min.	čas.	min.	čas.	min.		
111. vazd. puk	-	-	-	-	-	-	13	20	-	-	-	-	-	-	13	20	8	
112. vazd. puk	-	-	-	-	-	-	8	16	-	24	-	-	2	10	10	50	35	
113. vazd. puk	1	40	-	-	1	15	88	25	3	25	-	-	5	10	99	55	110«	
Trenažni lovački kurs	151	51	-	-	-	-	232	38	-	-	92	11	-	-	476	40	2081	

POLIT. KOMESAR
Kapetan,
Ljubiša Curgus

(M. P.)

NAČELNIK ŠTABA
Kapetan,
I. Šijerčić

ZAMENIK KOMANDANTA
Major,
Arso Boljević

: I

¹¹ Pogrešno; treba da piše: 115. Vidi prethodnu tabelu.

P R E G L E D

utrošenih časova na izvođenje teorije nastave letačkog osoblja po granama kod jedinica 11. vazduhoplovne divizije u toku meseca februara 1945. godine

Vrsta teorije nastave	Politički časovi	Taktika	Poznavanje aviona i motora	Navigacija i orijentacija	Teorija poletanja	Nastava za vazd. gađanja	Vazd. veza	Meteorologija	Opis naoružanja
111. vazd. puk	2	6	22	18	7				
112. vazd. pule	10	4	13	4		4	7	2	4
113. vazd. puk	10	20	14	16		12	10		
Koje su teme obrađene po pojedinim predmetima teorije nastave.	Situacija na istoč. frontu. Komunistička partija Jugoslavije u okviru N. O. B.	Napad na teičkovske vozeve i autokol.; Napad na peš. kol. i Borb. postroj para i zaštita fronta; Izviđ. delat. lov. avijac.; Komandovanje lov. avijacijom nad ratništem.	Mali i veliki korak elise. Upoznavanje instrumenata u kabini; Poznavanje aviona Jak-1 i Jak-9.	Orijentacija na karti.- Priprema za let; Letač, karte, njihovo poznavanje i čitanje navigacione pripreme; Vizuelna orijentacija.	Teorna objašnjenja o poletanju i sletanju.	Opis i pozn. topa i mitralj. Opis municije i njeno dejstvo; Teorija i pravila gađanja; Borbeni, priprema topovsko-mitraljeskog naoružanja.			

POLIT. KOMESAR
Kapetan,
Ljubiša Čurgus

(M. P.)

NAČELNIK ŠTABA
Kapetan,
I. Šijerčić

ZAMENIK KOMANDANTA
Major,
Arso Boljević

P R E G L E D

utrošenih časova za izvođenje teorne nastave neletačkog osoblja po granama nastave kod jedinica 11. vazduhoplovne divizije u toku meseca februara 1945. godine

Vrsta teorije nastave	Politički časovi	Tehnička služba	Konstrukcija aviona, oružja	Tehnički sastav specijal. službe	Poznavanje naoružanja	Praktičan rad
111. vazduhopl. puk	23	96	64	75		
112. vazduhopl. puk	25	16	20	20	10	260
113. vazduhopl. puk		45		60	45	150
Koje su teme obrađene po pojedinim predmetima teorije nastave	Samodisciplina; Komunistička partija Jugoslavije u okviru N.O.V.; Kritike drugova; Pregled sadanje situacije.	Konstrukcija stajnog trapa i njegov rad; upoznavanje aviona Jak-1 i Jak-9; regulis. karburatora RLD na motoru; Sistem hlađenja i podmazivanja; Konstrukcija i rad R 7 i drugo	Top Švak-lonstrukcija i zastoji; Mitraljez UBS-konstrukcija, zastoji i rukovanje; teorno vazdušno gađanje Top OKV.	Elektro mreža aviona Jak-1 i Jak-9; Opis akumulatora; Generator — njegova konstrukcija i rad.	Top Švalc njegovi delovi i funkcije; Poznavanje mitraljeza UBS; Aeroplanska municija	Radeno praktično na avionima — priprema za let

POLIT. KOMESAR
Kapetan,
Ljubiša Čurgus

(M. P.)

NAČELNIK ŠTABA
Kapetan,
I. Šijerčić

ZAMENIK KOMANDANTA
Major,
Arso Boljević

BR. 294

**OPERATIVNI IZVESTAJ ŠTABA 42. VAZDUHOPLOVNE
DIVIZIJE ŠTABU VAZDUHOPLOVSTVA NOVJ O AKTIV-
NOSTI 11. LOVAČKE I 42. JURIŠNE VAZDUHOPLOVNE
DIVIZIJE U FEBRUARU 1945. GODINE¹**

P R E G L E D

**RATNOG DEJSTVA 42. VAZDUHOPLOVNE JURIŠNE I 11.
VAZDUHOPLOVNE LOVAČKE DIVIZIJE ZA MESEC FEBRUAR
1945. GODINE**

(karta Novi Sad, 1 : 200.000)

Prvi deo

Kratak pregled situacije na zemlji

Tokom meseca februara 1945. godine situacija na zemlji pred frontom I Jugoslovenske armije ostala je bez ikakvih većih promena. Linija fronta tokom celog meseca ostala je bez izmene. Rad zemaljskih trupa se svodio na izviđanje prednjih linija neprijatelja i manjih upada u cilju nasilnog izviđanja, kao i artiljerijskih dvoboja:

Pred frontom II Jugoslovenske armije tokom meseca februara 1945. godine dešavale su se veće terenske promene. Od 1—14 februara neprijatelj je bio opkoljen u rejonu: Vlasenica — Srebrnica — Ljubovija — Drinjača — Sopotnik — N. Kasaba.² U ovom rejonu neprijatelj je držao sve glavne komunikacije, ali je bio otsečen od svog glavnog pravca otstupanja na sever. 14. februara neprijatelj otstupa na sever i probija se uz r. Drinu u cilju izlaska iz obruča u kom su ga držale snage II Jugoslovenske armije; napušta naznačeni rejon i smešta se duž komunikacija uz r. Drinu u rejonu: N. Selo — Zvornik — Jordan — s. Celopek. U ovom rejonu je neprijatelj bio stisnut u manjem prostoru, što je davalo mogućnosti bolje koncentracije vatre našim trupama na veće ciljeve neprijatelja. Pod ovom jakom vatrom naših snaga, neprijatelj traži izlaza i pokušava da se probije na sever, što mu 17. februara i uspeva da se probije svega 5 km. do s. Kozluka. 18. februara neprijatelj je ponovo vraćen na staro mesto u opko-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1/3, k. 1466 I.

² U januaru i februaru 1945. delovi 2. jugoslovenske armije vodili su teške borbe protiv nemačke 22. divizije ha komunikaciji Vlasenica—Bijeljina.

ljenom rejonu. 19. februara neprijatelj iz rejona Bijeljine pokušava da oslobodi, probojem na jug, opkoljenu svoju grupaciju u rejonu Zvornika. 20. februara neprijateljska severna grupa iz rejona Bijeljine uspeva da se probije do svoje južne opkoljene grupacije i da ostatke svojih, već prepolovljenih trupa, oslobodi. Od 20—28. februara borbe se na ovom delu fronta karakterišu upornim borbama u težnji potiskivanja neprijatelja na sever.

Drugi deo

Borbeno dejstvo avijacije u toku februara

a) Zadaci za dejstvo avijacije su bih dostavljani iz Generalštaba Jugoslovenske armije, kao i iz štaba I Jugoslovenske armije Vazduhoplovnoj grupi generala Vitruka na izvršenje. Ovde su se zadaci razrađivali i dostavljali na izvršenje pukovima. Zadaci su bih izvršavani zajednički od ruskih i naših posada. Redovito su naši piloti u izvršenju borbenih zadataka bili dođeljivani kao pratioci, tj. ruski piloti su bih vođe parova i odeljenja. Ovo iz razloga što su naši piloti odlazili na prve borbene zadatke te nisu imali dovoljno ratnih iskustava. Našim posadama zadaci su bih dođeljivani u vidu instrukcija od strane komandanata ruskih pukova, vođa odeljenja i štabova naših pukova. Zadaci su izvršavani relativno dobro i sa puno volje i junaštva od strane naših letaća.

b) Posle izvršenih borbenih zadataka održavane su kritike sa svima letaćima ih pojedinačno. Na ovim kritikama otstranjivane su greške pojedinaca koje bi se dešavale usled slabe tehnike pilotiranja, ih slabog taktičkog rada.

v) Avijacija je u mesecu februaru dejstvovala u rejonu: Sotin — "Vukovar — Vinkovci — Striživojna — Županja, tj. pred frontom I Jugoslovenske armije.

Pred frontom II Jugoslovenske armije avijacija je dejstvovala u rejonu: Bijeljina — Janja — Brčko. Glavni ciljevi od 1—14. februara vazduhoplovstva na oteku fronta II Jugoslovenske armije bili su uništavanje žive sile i tehnike opkoljenog neprijatelja u rejonu: Vlasenica — Srebrnica — Ljubovija — Drinjača — Sopotnik — N. Kasaba. Od 14—18. februara avijacija je dejstvovala na opkoljene neprijateljske trupe u rejonu: N. Selo — Zvornik — Jordan — s. Čelopek. Od 18—28. februara avijacija je napadala u rejonu: Janja — Bijeljina.

g) Izviđanje neprijatelja vršeno je uglavnom pred frontom I Jugoslovenske armije u rejonu: Vukovar — Vin-

kovci — Županja — Brčko i pred frontom II Jugoslovenske armije u rejonu: Brčko — Bijeljina — Janja. Rezultati izviđanja su dostavljeni odmah po izvršenju ih periodično (dva puta dnevno) Generalštabu Jugoslovenske armije i Štabu I Jugoslovenske armije.

d) Dejstvo naše avijacije bilo je usredsređeno na neprijateljske želez. stanice i pruge koje je koristio neprijatelj. Najviše su napadane i bombardovane želez. stanice: Vinkovci, Vukovar, Županja, Gunja (kod Brčkog), Striživojna, Ivankovo i Cerna. Neprijateljski vozovi sa trupama i materijalom bih su napadani i uništavani na pomenutim stanicama i na prugama između istih.

đ) Neprijateljska borna kola bila su najčešći ciljevi naše avijacije. Ona su sistematski bila uništavana od strane naše jurišne avijacije. Napad na neprijateljske tenkove vršen je na putevima: Vlasenica — N. Kasaba — Drinjača — Zvornik — Celopek — Kozluk. U početku meseca februara na ovom putu je bilo oko 40 tenkova. Oko 18. februara bilo je svega 4 tenka u Zvorniku, koji su bih ukopani i služili su kao bunker. Pretpostavlja se da ni ova 4 tenka nisu izašla iz obruča. Svi su ovi tenkovi u ovom periodu bili uništeni uglavnom dejstvom naše jurišne avijacije.

Pred frontom I Jugoslovenske armije neprijateljski tenkovi tokom meseca februara nisu bih primećeni. Pretpostavlja se da je početkom meseca februara na ovom frontu bilo oko 20 tenkova, koji ili su bih negde dobro maskirani i neotkriveni, ili su bili povučeni na neki od važnijih frontova.

e) Neprijateljski autotransporti i druga prevozna sredstva bili su uništavani dejstvom naše jurišne i lovačke avijacije na putevima: Vukovar — Sotin — Tovarnik; Vinkovci — St. Jankovci — Tovarnik; Vinkovci — Županja; Striživojna — Vinkovci i na putevima duž r. Drine: N. Kasaba — Drinjača — Zvornik — Janja — Bijeljina.

ž) Neprijateljska artiljerija je uništavana u rejonu: Mohovo — Tovarnik — Ihnci; N. Kasaba — Drinjača — Zvornik; Janja — Bijeljina..

Neprijateljska p.a. artiljerija je uništavana u rejonu: Vukovar — Tovarnik; Vinkovci — Striživojna i rejonu: Brčko — Bijeljina — Janja. Neprijateljska p.a. artiljerija bila je vrlo aktivna u Vinkovcima, Brčkom, oko Bijeljine, kao i u rejonu: Mohovo — Tovarnik.

z) Naša jurišna avijacija bombardovala je želez. most kod Brčkog na r. Savi više puta. Most je bio oštećen, ali

opravka je bila izvedena brzo, tako da je ovaj most danas u upotrebi neprijatelja.

Treći deo

Kratak pregled rada avijacije u taktičkom pogledu

a) Rad jurišne avijacije

Dejstvo jurišne avijacije sastojalo se je u jurišnom udaru bombama, raketnim sretstvima, topovima i mitraljezima po prevoznim sretstvima, objektima i živoj sili neprijatelja. Napadi su vršeni na samoj liniji fronta i u neposrednoj blizini linije fronta i najbližoj pozadini. Ovakvim dejstvom jurišne avijacije se staralo da se onemogući neprijatelju svaki saobraćaj između linije fronta i njegove pozadine. Da se neutrališu sva njegova borbena sretstva, a prvenstveno artiljerija na samome frontu.

Zadaci su vršeni u grupama od 2—8 aviona 11-2, što su uslovljavali karakter samoga cilja, izvežbanost osoblja u tehnički pilotiranju i meteorološki uslovi.

Poletanja su vršena pojedinačno. Prikupljanje i postrojavanje u vazduhu je vršeno nad aerodromom ili nad nekom od markantnih tačaka do 5 km. do aerodroma.

Letenje do linije fronta vršeno je u levom ili desnom stepenu, sa rastojanjem od 50—100 m. između aviona. Visina letenja je bila od 600—1000 m.

Preletanje linije fronta vršeno je skoro uvek na istoj visini i u istom postroju kao pri dolasku do linije fronta, a na najpodesnijim pravcima i van zone p.a. artiljerije neprijatelja.

Napadi na ciljeve neprijatelja vršeni su u raznim postrojkama, a najčešće bio primenjen postroj »krug«. Visina napada bila je normalno od 300 m. do brišućeg leta. Napadano je iz levog i desnog zaokreta, a pretežno iz levog. Bombardovanje je vršeno redovno iz poniranja pod uglom od 15—35°. Na ciljeve je napadano iz najmanje dva kruga i vršeno prosečno 3—4 napada. Nad ciljem se normalno provodilo 10—20 minuta. U zoni dejstva p.a. artiljerije neprijatelja vršeni su manevri po pravcu i visini.

Posle izvršenog borbenog zadatka sakupljanje i postrojavanje aviona vršeno je na određenim markantnim tačkama.

b) Rad lovačke avijacije

Lovačka avijacija u mesecu februaru najčešće je upotrebljavana za izviđanje neprijateljskih trupa, kao i napad

na neprijateljski saobraćaj u određenim rejonima. Drugi zadatak koji je po redu posle izviđanja izvršavala lovačka avijacija bio je napad na neprijateljske trupe na zemlji. Zadatak zaštite i pratnje naših jurišnih aviona lovačka avijacija u mesecu februaru imala je vrlo malo, iz razloga što se neprijateljska avijacija u ovom periodu nije pojavljivala na frontu niti nad aerodromima naših jedinica.

Četvrti deo

Uzajamno dejstvo avijacije i trupa na zemlji

Za uzajamno dejstvo avijacije i zemaljskog komandovanja služili su delegirani ruski oficiri pri štabu Generalštaba Jugoslovenske armije i štabu I Jugoslovenske armije.

Rad ovih oficira se sastojao da svakodnevno u tačno određenim vremenskim periodima daju liniju fronta. Eventualno ako bi se linija fronta tokom dana promenila, određeni se period za javljanje ne čeka, već se odmah saopštava svom komandantu divizije o promeni. Veza sa ovim oficiriom bila je direktna telefonska i radioveza. Oni su imali kod sebe po jednu radiostanicu većeg dometa, a kod štaba I Jugoslovenske armije bila je pored ove i jedna manja radiostanica. Ova manja radiostanica služila je za određivanje detaljnih ciljeva na zemlji koje je saopštavala svakoj posadi a i eventualne promene linije fronta. Mesto gde je ova manja radiostanica bila zvalo se je »Kontrolna propusna tačka«. Ovu tačku su bile dužne preleteti sve posade pri polasku na izvršenje zadatka.

Delegirani vazd. oficiri bili su dužni da budu u stalnom ličnom kontaktu sa zemaljskim komandovanjem. Sve zahteve zemaljskog komandanta vazd. oficir je odmah ih u određenom periodu saopštavao svom vazd. komandantu. Na osnovu ovih zahteva vazd. komandant se odlučivao sa kakvim snagama u određenim rejonima treba da dejstvuje.

Vazd. delegirani oficiri su prikupljali sve podatke o razmeštaju i pokretu neprijatelja, njihovo koncentraciji i eventualnim namerama. Oni su prikupljali rezultate od zemaljskog komandovanja koje je postigla naša avijacija. Primali su od svog vazd. komandanta sve izveštaje o vazdušnom izviđanju i odmah ih saopštavali zemaljskim komandantima.

Peti deo

Rad neprijateljske avijacije

U meseu februaru nije se desio nijedan slučaj da se negde pojavio neki neprijateljski avion na liniji fronta ili nad aerodromima naših jedinica. Pošto se neprijateljska avijacija nije pojavljivala, to se o njenom radu u mesecu februaru ne mogu da dostave nikakvi podaci.

Šesti deo

Gubici

22. februara na avionu Jak-1 vodnik Munjin Košta iz 111. Vazduhoplovnog lovačkog puka bio je pogođen punim pogotkom neprijateljske p.a. artiljerije 4. km. -sev. od Đakova kod želez. stanice Kugler na visini od 1.200 m. i zapaljen. Pilot je poginuo a avion zapaljen.

Analiza gubitaka:

Do pogibije vodnika Munjina se desilo zbog nepažnje posade o mestu i rasporedu neprijateljske p.a. artiljerije, kao i o neopretnom manevrovanju u zoni dejstva iste artiljerije.

Kao dokaz gornjeg služi nam i slučaj kapetana Pivka Franje, pilota 421. Vazd. jurišnog puka, koji je isto bio pogođen neprijateljskom p.a. artilerijom u zoni Bijeljine i prinudno se spustio na našu teritoriju u rejonu s. Srpski Šepak — k. 271. Posada je nepovređena a avion je razbijen.

Sedmi deo

Rukovođenje

Rukovođenje, organizovanje veze i vršenje zadataka izvođeno je od strane ruskih komandanata.³

Naši štabovi, komandanti i letači učestovali su u ovome kao »dubljori« vežbajući se u rukovođenju i vršenju zadataka kao pratiodci redovno, a povremeno i kao vođe parova i odeljenja.⁴

³ Opširnije o dvojnomo rukovođenju vidi u bojnoj relaciji Štaba Grupe vazduhoplovnih divizija, za period od 15. novembra 1944. do 15. maja 1945, u Arhivu VIT, reg. br. 2/2—4, k. 1450, i u dok. br. 204, prim. 3 ove knjige.

⁴ Jugoslovensko ljudstvo ték se uvodilo u rukovođenje, odnosno u rukovanje vazduhoplovnomo tehnikom. Jugoslovenske posade su počele da lete na borbene zadatke 17. januara 1945. godine.

Osmi deo

Školsko borbena spremanje jedinica

Za postizanje borbene gotovosti putem nastave u meseu februaru održavani su časovi i nastava po svim jedinicama kako kod letачkog tako i kod neletačkog osoblja po raznim grupama i specijalnostima.

a) Kod letачkog osoblja

– iz tehnike pilotiranja	20 časova
– iz navigacije	62 „
; iz taktike jurišne avijacije	25 „
„ „ lovačke	30 „
iz poznavanja avionskih motora	79 „
iz nastave gađanja i bombardovanja	48 „
– iz teorije poletanja	40 „
– iz službe veze	54 „
iz meteorologije	25 „
iz političkih časova	45 „
iz fotoslužbe	14 „

S v e g a 442 časa.

b) Kod tehničkog (neletačkog) osoblja

— po pukovima —

– iz tehničke službe	342 časa
– iz avionskog naoružanja	234 „
– iz spec. službe	305 „
– iz poznavanja aviona	150 „
– iz političkih, časova	172 „

S v e g a 1.203 časa

v) Kod tehničkog (neletačkog) osoblja

— van pukova —

– kod čete za vezu	251 čas
– kod fotovoda	328 „
– kod meteorolškog biroa	224 „

S v e g a 803 časa.

Z A K L J U Č A K

U mesecu februaru u radu celokupnog letачkog i tehničkog (neletačkog) osoblja osećalo se znatno poboljšanje u odnosu na mesec januar.

Letačko osoblje je skoro potpuno ušlo u praktični rad jurišne i lovačke avijacije. Pojedine greške u tehnici pilotiranja, ih

slabijeg poznavanja naoružanja i upotrebe istog, otklanjaju se i u buduće će biti otklanjane stalnim izučavanjem aviona i njihovog naoružanja.

U danima neletenja osoblje se skupljalo i vršila se teorna obuka i nastava iz pojedinih grana letačke službe.

Tehničko osoblje po raznim specijalnostima je vršilo teornu i praktičnu obuku po školama i na aerodromima. Njihov rad je u mesecu februaru bio potpuno zadovoljavajući. Već sada tehničko osoblje može samostalno da radi skoro sve tehničke radove.

Operativna administracija se vrši po uzoru na rusku administraciju. U tu svrhu su u ovom štabu već prevedena nekoliko uputa i pravila sovjetskog vazduhoplovstva, umnožena i poslata jedinicama na upotrebu.

11 priloga.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik operat. odel.

poručnik,

M.⁵ Damjanović

(M. P.)

Komandant, pukovnik

Načelnik štaba,

kapetan,

Aćimović⁶

Otkucano u 2 primerka.

br. 1 Štabu vazd. JA i

br. 2 u arhivu divizije.

G/J.

⁵ Milan
⁶ Miljić

Br. 1

Poverljivo

Primerak b. 2

P R E G L E D

borbenih avionskih letova 42. vazd. divizije i 11. lovač. diviz. za mesec februar 1945. godine

J E D I N I C A	Tip aviona	Količina aviona za letenje	Opšta količina avionskih letova	Ukupno časova letenja	Iz njih po zadacima											
					Napad na artiljeriju		Napad na žel. vozove		Napad na živu silu i tehniku		Na izvi- danje		Na zaštitu svojih avi- ons. letova		Napad na skele	
					Letova	Časova	Letova	Časova	Letova	Časova	Letova	Časova	Letova	Časova	Letova	Časova
422. vazduh. juriš. puk	Il-2	11	24	25.19	4	4.50	6	6.10	12	12.09	2	2.10	—	—	—	—
421. vazduh. juriš. puk	Il-2	35	89	105	9	11.30	12	18.30	66	73.07	2	2.09	—	—	—	—
423. vazduh. juriš. puk	Il-2	17	17	13.00	2	2.00	7	6.31	8	9.30	—	—	—	—	—	—
		63	130	149.19				31.11	86	94.46	4	4.19				
11. vazduh. lovačka divizija	Jak-3 Jak-9 Jak-1	109 ⁷	109	105	8	9.20	4	3.40	30	25.25	65	63.55	2	2.44	—	—
S V E G A	—	172	239	253.4 ⁸	22 ⁹	27.40	29	34.51	116	120.11	69	68.14	2	2.44		

Načelnik operativnog odeljenja,
poručnik

*

(M. P.)

Komandant, pukovnik -

⁷ Brojčani podaci u svim kolonama odnose se za sva tri tipa
aviona — »Jak-3«, »Jak-9« i »Jak-1«.⁸ i ⁹ Pogrešno zbrojeno; treba da piše: 248, 19 i 23.

Br. 2
Poverljivo
Primerak br. 2

nebojevih avionskih letova 42. vazd. divizije i 11. lovač. diviz. za mesec februar 1945. godine

J e d i n i c a	Tip aviona	Količina aviona koji su leteli	Količina avionskih poletanja	Koliko je neborbenih časova	Iz njih po zadacima			
					Treniranje	Preleti	Ispitivanja mot.	Operativna veza
421. vazd. juriš. puk	Il-2 U Il-2 ¹⁰	2 1	— 3	— 1.00	2	1	—	—
422. vazd. juriš. puk	U Il-2	2	2	2.08	21	—	—	—
423. vazd. juriš. puk	Il-2	3	19	5.22	37	—	—	—
Trenažni lov. kurs ¹¹	U-2	3	1160					
	Gota	2						
	Jak-1	138	589	476.40	2081			
	Jak-3	1						
	Jak-7	14	332	124.05	158	—	—	—
	Jak-9	167	2081	609.15	2299	1	—	—
S v e g a : ¹²								

Načelnik operativnog odeljenja,
poručnik,

Komandant pukovnik,

(M.P.)

¹⁰ Školski jurišni avion »U-2«.

¹¹ Podaci koji su dati za trenažni lovački kurs ne odgovaraju stvarnosti i mogućnosti kursa koji je imao daleko manje aviona za obuku, svega desetak (o radu trenažnih kurseva lovačke i jurišne divizije vidi Arhiv VTI, reg. br. 63/1—8, k. 1460 A; 17/6, k. 1458; 39/3, k. 1455; 45/3, k. 1455; 20—1/1, k. 1454).

¹² U rubrici »svega« nisu dati konačni zbirovi brojeva po kolonama; naime, poslednje brojke 167, 2081 itd. ne odnose se na zbir brojeva u kolonama za trenažni kurs, već se odnose na avion »Jak-9«. Međutim, kako je već rečeno u primedbi 11, i ti podaci za avion su netačni nastali verovatno kod prepisivanja podataka od daktilografa ili tehničkog lica.

P R E G L E D
skupnih borbenih i neborbenih letova 42. vazd. diviz. i 11. vazd. lovač.
diviz. za mesec februar 1945. g.

Br. 3
Poverljivo
Primerak br.

Naimenovanje jedinica	Tip aviona	Ukupne količine aviona	Svega letova	Svega časova letenja	Koliko je bilo letenja d.	Koliko je bilo aviona na dan	Srednja količina isprav. aviona na dan	Srednja količina avionskih poleta na dan	Srednja vrednost na jedan avion za mesec	
									Letova	Časova
421. vazd. juriš. puk.	U Il-2 Il-2	3 35	— 92	— 109.16	— 12	31	29	7.6	3.3	03.51
422. vazd. juriš. puk.	U Il-2 Il-2	— 13	— 26	— 27.27	— 6	21	28	4.3	0.9	00.56
423. vazd. juriš. puk.	U Il-2 Il-2	— 21	— 54	— 23.23	— 6	35	25	3.0	1.9	00.50
11. vazd. lovač. diviz.	Jak-1 Jak-3 Jak-9	267 ¹³	267	229.09	—	19.8	102	19.8	9.5	08.32
Trenažni lovački kurs	U-2 Gota	2081 ¹⁴ 339	2081 439	476.40 396.15	12 5	23.5	284	35.7	15.6	13.29
S V E G A:	11. lov. d. Tren. kurs	2071 ¹⁵	2081	426.40						

Načelnik operativnog odeljenja,
poručnik

(M. P.)

Komandant pukovnik,

¹³ Greška; 11. vazduhoplovna lovačka divizija imala u naoružanju u to vreme 102 aviona (101 avion »Jak« i 1 avion »U-2«) – vidi tabelu br. 4 ovog dokumenta.

¹⁵ Greška; odnosi se na broj časova letenja, a ne na broj aviona.

P R E G L E D
aviona i letačkog sastava 42. vazd. i 11. lov. divizije za mesec februar 1945. godine.

Br. 4
Poverljivo
Primerak br.

Naziv jedinice	Tip aviona	Broj na dan 1. II 1945.		Primljeno						Svega primljeno		Druge jedinice	Ispisano				Ispisano — škola i bolnica	Svega ispisano		Ostatak na dan 1. III 1945.	
				Aviona		Letača							Bojevih		Nebojevih						
		Aviona	Letača	Iz zavoda	ZAP. Iz rez. puka	Prom. unutra u div.	Iz škole vazd. bojeve	Iz bolnice	Aviona	Letača	Aviona		Letača	Aviona	Letača	Aviona		Letača	Aviona	Letača	
Štab 42. divizije	Biker	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3	
421. jurišni puk	II-2	33	5	—	—	—	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33	18	
422. jurišni puk	II-2	32	6	—	—	—	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32	17	
423. jurišni puk	II-2	30	4	—	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30	13	
Štab 11. lov. div.	Gota	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4	
111, 112. i 113. lov. puk ¹⁶	Jak-1	84	20	—	—	—	29	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	84	49	
	Jak-3	6																			
	Jak-9	11																			
	U-2	1																			
S V E G A		199	42	—	—	—	62	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	199	104	

M. D.

(M. P.)

¹⁶ To jest: 111, 112. i 113. lovački puk 11. vazduhoplovne divizije

PREGLED

rashoda bombi i municije po raznim kalibrima 42. vazd. i 11. vazd. lovač. div. za mesec februar 1945. g.

Jedinica	B o m b e								Granata			Municije	
	FAB 250 ¹⁷	FAB 100	FAB 50	AO 25 ¹⁸	AO 10	AO 2.5	PC 82 ¹⁹	PC 132	VJ 4 ²⁰	ŠVAK ²¹	PTAB ²²	UBS ²³	ŠKAS ²⁴
422. vazd. jurišni puk	—	54	5	4	—	—	46	4	4445	—	30	—	8326
421. vazd. jurišni puk	—	80	191	414	106	1180	135	40	14165	—	1420	80	42100
423. vazd. jurišni puk	—	29	9	41	29	86	14	—	2441	—	50	—	7375
11. vazd. lovačka divizija	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1692	—	1640	—
	—	163	205	459	135	1266	195	44	21051	1692	1500	1720	57801

Načelnik operativnog odeljenja
poručnik,
* M. D.

(M. P.)

Komandant pukovnik,.

^{n^} ib; io; ao; ai; 22, sa j to Sovjetski nazivi za avionske bombe, raketna zrna, topovsku i mitraljesku municiju (vidi objašnjenje o tome u dok. br. 215).

PREGLED

uništenog materijala protivnika dejstvom naše avijacije 42. i 11. vazd. divizije za mesec februar 1945. god.

Jedinica	Tenkova	Automobila	Kola	Lokomotiva i vagona	Žive sile	Poljske artiljerije	PA artiljerije	Izbilo požara	Magacina benzina i municije	Konja	Porušeno mostova Eksplozija	Vagona	Lokomotiva	Auto-cisterni
422. vazd. juriš. puk	—	6	10	—	43	—	—	1	1	—	1	7	1	—
421. vazd. juriš. puk.	—	50	47	—	150	—	—	29	—	5	11	—	—	2
423. vazd. juriš. puk	—	12	4	—	65	—	—	1	—	—	—	2	—	—
11. vazd. lovačka divizija	—	15	5	—	10	—	—	—	—	5	—	—	—	—
S V E G A	—	84	66	—	268	—	—	31	1	10	12	9	1	2

Načelnik operativnog odeljenja.
poručnik,
M. D.

(MP)

Komandant, pukovnik,

PREGLED

udesu u letenju 42. vazd. divizije i 11. vazd. lovač. diviz. za mesec februar 1945. godine

Jedinica	Tip aviona	Udesi u letenju						Količina proizvedenih letova	Količina letova dolazi na			
		Katastrofa	Udesa	Lomljenje	Prinudno spuštanje	SVEGA			Jednu katastrofu	Jedan udes	Jedan lom	Jedno prinudno spuštanje
421. vazd. jurišni puk	—	—	—	—	1	—	—	89	—	—	—	89 : 1
422. vazd. jurišni puk	—	—	—	—	1	—	—	24	—	—	—	24 : 1
423. vazd. jurišni puk	—	—	—	—	1	—	—	17	—	—	—	17 : 1
11. vazd. lovačka divizija	—	—	—	3	2	—	—	109	—	—	36 : 1	51 : 1
S V E G A :	—	—	—	3	5	—	—	239	—	—	36 : 1	45 : 1

Načelnik operativnog odeljenja,
poručnik,
M. D.

(M. P.)

Komandant-pukovnik,

PREGLED

gubitaka aviona i letaća 42. vazd. i 11. lovačke divizije za mesec februar 1945. godine Primerak br. 2

J e d i n i c e	Tip aviona	Svega gubitaka		I z n j i h								Letača		Svega avionskih poleta	Svega vremena u časovima	Avionskih letova na jedan gubitak		Vreme letenja na jedan gubitak	
		Aviona	Letača	Bojevih				Nebojevih				Bojevih	Nebojevih			Aviona	Letača	Aviona	Letača
				U vazd. bojovima	Od PA art.	Nije se vratilo sa zadatka	Katastrofe u vezi sa borb. zadat.	Katastrofa	Udesa										
421. vazd. puk	Il-2	3	—	—	2	—	—	—	1	—	—	89	106.16	30	—	35.38	—		
422. vazd. puk	Il-2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24	26.29	—	—	—	—		
423. vazd. puk	Il-2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	18.01	—	—	—	—		
11. vazd. lovačka divizija	Jak-1	1	1	—	1	—	—	—	—	1	—	109	105.04	109	109	105.04	105.04		
S v e g a		4	1	—	3	—	—	—	1	1	—	239	253.40 ²⁵	57 ²⁰	109	65.06	105.04		

Načelnik operativnog odeljenja,
poručnik,
M. D.

(M. P.)

Komandant, pukovnik

²⁵ Pogrešno zbrojeno; treba da piše: 255.50.
²⁰ Pogrešno zbrojeno; treba da piše: 139.

PREGLED

Br. 9

brojnog stanja aviona za učenje, treniranje i vezu 42. vazd. divizije i 11. lovač. diviz. za mesec februar 1945. god.

Poverljivo

Primerak br. 2

Jedinica	Tip aviona	Broj na dan 1. marta 1945. g.		Iz njih		Primljeno			S V E G A	Dato			S V E G A	Nebojevih gubitaka			S V E G A	Broj na dan 1. marta 1945. g.		Iz njih	
		Ispravnih	Neispravnih	Iz zavoda	Od remont- skih organa	Od drugih jedinica	Remontskim organima	Drugim jedinicama		Katastrofa	Udesa	Ispravnih		Neispravnih							
421. vazd. jurišni puk	U II-2 Po-2	1 1	1 1	— —	— —	— —	— —	1 1	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	1 1	— —	— —			
422. vazd. jurišni puk	Biker	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—			
423. vazd. jurišni puk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—			
11. vazдушna lovačka divizija	Gota U-2	1 1	1 1	— —	— —	— —	— —	1 1	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	1 1	— —	— —			
S V E G A	—	5	5	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—			

Načelnik operativnog odeljenja,
poručnik,
M. D.

p)

Komandant pukovnik,

Br. 10

Poverljivo

Primerak br. 2

PREGLED

odnosa gubitaka naših i protivnika 42. vazd. divizije i 11. lovač. diviz. za mesec februar 1945. godine

Jedinica	Naši gubici			Gubici protivnika			Odnos gubitaka	Primedba
	Oboreno u vazдушnim borbama	Oboreno od PAO	Nije se vra- ćilo sa bor- benog za- datka	Oboreno u vazдушnim borbama	Oboreno od PAO	Uništeno na zemlji		
421. vazd. jurišni puk	—	2 Il-2	—	—	—	—	2 : 0	
11. vazd. lovačka divizija	—	1 Jak-1	—	—	—	—	1 : 0	
S V E G A:	—	3	—	—	—	—	3 : 0	

Načelnik operativnog odeljenja,
poručnik,
M. D.

(M. P.)

Komandant pukovnik,

P R E G L E D

Br. 11

aerodroma, njihova upotrebljivost i smeštaj jedinica na istom 42. vazd. divizije i 11. lovač. diviz. Primer'ak^{v0}
za mesec 945. br. 2

J E D I N I C A	Naimenovanje aerodroma	Koliko dana ga jedinica upotrebljava	Upotrebljivost			Primedba
			Potpuna	Ograničena	Neupotrebljiva	
422. vazd. juriš. puk i 111. vazd. lovač. puk	Novi Sad	28	10	5	13	
423. vazd. juriš. puk i 113. vazd. lovač. puk	Ruma	28	28	—	—	
423. vazd. juriš. puk i 112. vazd. lovač. puk	Krnješevci ²⁷ (421) Zemun	18 (19)	28	—	—	
421. vazd. juriš. puk	Krnješevci	9	—	—	19	
S V E G A:						

Načelnik operativnog odeljenja
poručnik,
M. D.

(M. P.)

Komandant pukovnik,

²⁷ Kod Stare Pazove

R E G I S T A R

A

- Aćimović Miljko — 401, 488, 593
 Adaševci (kod Sida) — 379, 384, 414, 433
 Afrika — 62, 97—99, 127, 137, 138, 323
 Alagić Husein — 12
 Aleksandrovo (na Krku) — 174, 524
 Allpašin Most (kod Sarajeva) — 254
 Alžir — 87—91, 97, 138, 146, 323
 Amajlije (kod Bijeljine) — 414, 572
 Američko vojno vazduhoplovstvo (United state Army Air Force — USAAF) — 351
 Amerika — vidi Sjedinjene Američke Države
 Andrić Anton — 57
 Andrijaševci (kod Vinkovaca) — 399
 Andrijevići (kod Slav. Broda) — 392, 397, 516
 Ankon Leopold — 101, 121, 123, 130, 136, 137, 190
 Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije — 301
 Armije
 NOVJ:
 — 1-va — 376—378, 384, 433, 434, 479, 512, 515, 521, 525, 528, 567, 586—588, 590
 — 2-ga — 376, 377, 408, 447, 476, 490, 501, 586—588
 — 3-ća — 376, 377
 Sovjetske:
 — 17. vazduhoplovna — 376
 Aržano — 211—213
 Avdilovac (predeo, kod- Prokuplja) — 196, 208
- ### B
- Babin Potok (kod Vrhovina) — 496, 527, 532, 533
 Baće Maks Milič — 61
 Bajić (kod Imotskog) — 209
 Bakarčić Vlado — 57
 Balaturi (kod Bijeljine) — 409, 410, 568
 Balkan — 100, 126
 Balkansko vazdulioplovstvo (BAF) — 98, 100, 101, 126, 133, 139, 159, 169, 213, 254, 294, 311, 316, 319—321, 323, 327, 340, 352, 469, 535—538
 Banja Luka — 9, 11, 32, 145, 152, 153, 183, 185—187, 193, 195, 209, 260, 395, 397, 529
 Barč (u Mađarskoj) — 393, 394, 396, 398, 427, 439, 477
 Bari (u Italiji) — 34, 60—62, 90, 95, 96, 126, 127, 131, 133, 139, 188, 169, 259, 281, 287, 301, 321, 323, 326, 327, 539
 Baškanova (na Krku) — 462, 524
 Baškastara (na Krku) — 524
 Bataljon!
 NOVJ:
 — 4-ti o. crnogorske brigade — 70
 — 4-ti 11. dalmatinske brigade — 217
 — 5-ti 11. dalmatinske brigade — 217
 — Omladinski — 139
 — Prateći Vrhovnog štaba — 96
 — 78. aerodromske službe (907. aerodromskog opsluživanja) — 335, 377
 — 79. aerodromske službe (818. aerodromskog opsluživanja) — 335, 377
 — 910. aerodromske službe — 335, 377
 — 911. aerodromske službe (405. aerodromskog opsluživanja) — 335, 377
 — 912. aerodromske službe (443.

- aerodromskog opsluživanja) — 335, 377
 — 913. aerodromske službe — 377
 — 924. samostalni auto-transportni — 335
 — 934. samostalni inženjerijski aerodromski — 335
 Batar (kod Janje) — 521
 Batković (kod Bijeljine) — 410
 Batrina (kod Slav. Broda) — 397
 Batrovci (kod Sida) — 378, 379, 383, 433, 572
- Baze
- Vazduhoplovstva NOVJ:*
- 1. partizanska vazduhoplovna — 11, 13, 17, 19—21, 23, 27—29, 32—36, 37, 40—44, 49, 56—60, 62, 77, 78, 168, 169, 172, 321, 539
 - 1-va 4. korpusa — 312, 354, 355
 - 1. vazduhoplovna 5. korpusa NOVJ — 290
 - 2. vazduhoplovna — 78—80
 - 3. vazduhoplovna 2. korpusa NOVJ — 95
 - 4. vazduhoplovna 2. korpusa NOVJ — 96
 - 9. oblasna vazduhoplovna (9. rejonska vazduhoplovna) — 334, 335, 371, 377, 486, 488
 - Vazduhoplovna Sinj — 360, 362
- Bazik (kod Bos. Šamca) — 498
 Bela. Crkva — 260, 376
 Belo Brdo — vidi Bijelo Brdo
 Beneška Slovenija — 138
 Bengazi (u Africi) — 62, 77, 84, 85, 88, 98, 100, 137, 212
 Benina (kod Bengazija) — 62, 77, 84, 88, 89, 98, 100, 101, 137, 212
 Benkovac — 159, 160
 Beograd — 23, 260, 300, 301, 326, 376, 379, 383, 389, 391, 393, 395, 401, 403, 404, 407
 Berane (sada Ivangrad) — 63, 65, 69, 70, 73, 75, 95, 96, 147
 Beranek Franjo — 57
 Berkasovo (kod Sida) — 378
 Berlengi Josip — 57
 Biferno (u Italiji) — 126
 Bihać — 177, 178, 237—239, 242—250, 256, 271, 281—286, 292, 295, 298, 302—304, 319, 330, 464, 474, 475, 496, 532, 543, 548
 Bijelo Brdo (kod Dalja) — 385
 Bijeljina — 394—396, 407—410, 414, 426, 427, 432, 433, 438, 447—450, 457—459, 471, 472, 476, 477, 480, 481, 490, 498, 501, 503—505, • 507—509, 512—516, 521, 522, 525, 528, 529, 557, 558, 567, 568, 572, 586—588, 591
 Bileća — 100, 120, 135, 319
 Bioče (kod Titograda) — 73, 288
 Biograd n/m — 202
 Bivolje Brdo (kod Mostara) — 405
 Bizovac (kod Osijeka) — 399
 Bjanki Jakša Miro — 57
 Bjelica Jevrem — 132, 234
 Bjelo Polje (kod Korenice) — 15, 19, 251
 Bjelovar — 522
 Blagaj (kod Mostara) — 473, 482, 493, 494
 Blaževac (kod Brčkog) — 572
 Blažuj (kod Sarajeva) — 492
 Bogunović Uroš Roca — 182
 Bojnik (kod Lebana) — 196
 Boka kotorska — 60
 Bol (na Braču) — 153
 Boljević Arsenije — 356, 417—422, 576—585
 Bon (u Africi) — 88, 89
 Boras Krešimir — 41, 59, 257, 322, 361, 362
 Borongaj (D. i G., kod Zagreba) — 15
 Borovo (kod Vukovara) — 15, 16, 379.
 Bos. Brod — 395, 397, 459, 503, 504, . 516, 567
 Bos. Dubica — 11, 12, 172
 Bos. Gradiška — 145, 193, 396—398
 Bos. Krupa — 532
 Bos. Novi — 12, 548
 Bos. Petrovac — 10, 172
 Bos. Samac — 392, 498, 516, 529, 530
 Bosna — 10, 316
 Bosut (r.) — 378
 Bošnjaci (kod Županje) — 433, 558
 Brač (o.) — 153, 164, 165, 169, 170
 Bradina (D. i G., kod Konjica) — 140—142, 269, 346
 Branjevo (kod Bijeljine) — 515, 516, 528, 529
 Bravsko (kod Bos. Petrovca) — 10
 Brčko — 378, 390—393, 395—397, 399, 408, 410, 426, 427, 432, 433, 438, 448, 449, 457, 458/471, 476, 498, 501—505, 507—509, 512, 513, 515, 516, 521, 522, 525, 526, 528, 529, 557, 558, 567, 587, 588
 Brest (kod Generalskog Stola) — 15
 Brezovo Polje (kod Zepča) — 310
 Brezovo Polje (N. i St., kod Brčkog) — 503, 505, 558, 567, 568 /

Brigade

NOVJ:

- 1. va 23. NO divizije — 210
- 1. dalmatinska 26. NO divizije — 159, 165, 166, 170, 171, 220, 226
- 2. dalmatinska — 256
- 2. proleterska — 208
- 2. šumadijska — 180
- 3-ća 26. divizije — 129, 167
- 4. proleterska — 63, 64
- 4. sandžačka — 69, 70
- 5. crnogorska — 64, 70
- 6-ta 19. NO divizije — 519
- 8. crnogorska udarna — 69, 75, 76
- 10. dalmatinska — 231
- 11. dalmatinska 26. NO divizije — 129, 167, 217, 226
- 11-ta 23. NO divizija — 210
- 12-ta 26. divizije — 362, 454
- 13. proleterska »Rade Končar« — 15
- 14-ta 19. NO divizije — 519

ustaške:

- 2. gorska — 177
- 4-ta — 181
- 9-ta — 406, 423, 454

nemačke:

- 2. brdska — 406
- Brindizi (u Italiji) — 32, 62, 126, 134, 286
- Brinje (kod Ogulina) — 430, 464
- Britansko Kraljevsko vazduhoplovstvo (Royal Air Force — RAF) — 66—68, 77, 78, 84, 87, 98, 99, 120, 122, 127, 131—133, 137—139, 142, 146j 151, 152, 258, 261, 316, 322—325, 327, 328, 340, 341, 351, 352, 443, 518, 520, 536—540
- Broz Josip Tito — 17, 29, 66—68, 77, 98, 126, 127, 146, 156, 234, 320, 353, 376, 391, 395, 407, 408, 426, 438, 447, 476, 479, 489, 501, 503, 507, 512, 515, 521, 525, 528, 567
- Bršadin (kod Vukovara) — 399
- Bubanj Viktor — 234
- Bučumet (kod Lebana) — 207
- Budva — 286
- Bufarik (u Africi) — 62, 87—89, 92, 93, 138, 146, 323
- Bugarska — 207
- Bugojno — 28, 29, 37, 130, 131, 172, 240, 252, 337, 412, 496, 543, 570
- Bukalov Svetozar — 21, 40
- Bukorović Slavko — 257

- Bukovac Džemil — 27, 40, 337, 413, 571
- Bukovica (D. i G., kod Bijeljine) — 414, 572
- Bulići (kod Čitluka) — 452
- Buna (kod Mostara) — 303, 473, 482, 493, 494
- Busovača — 310, 315, 330, 331, 337, 348, 495, 546, 547

C

- Cajanko August — 257.
- Caribrod — 343, 359, 360
- Cenić Aleksandar — 238, 256, 265, 267, 269, 270, 282, 283, 285, 286, 288, 292, 299, 311, 329, 350, 366, 406, 425, 431, 441, 454, 465, 475, 478, 479, 485, 531, 533, 534, 541
- Cerić (kod Vukovara) — 479—481
- Cerik (kod Gradačca) — 498, 572
- Cerna (M. i V., kod Vinkovaca) — 390, 392, 398, 403, 439, 513, 522, 529, 568, 588
- Cetinje — 286
- Cigansko Brdo (kod Mostara) — 406, 444, 445, 454
- Cim (kod Mostara) — 482
- Crikvenica — 453
- Crna Gora — 69, 71, 95, 203, 316
- Crna legija — 406, 451, 460
- Crnjelovo (D. i G., kod Bijeljine) — 411, 449, 558

C

- Čačinci (kod Našica) — 504
- Cajavec Rudi — 9, 11
- Cakovci (kod Vukovara) — 376, 377, 390, 448, 471
- Čapljina — 429
- Cardačine (kod Bijeljine) — 508, 514, 516, 521
- Celinac (kod Banje Luke) — 397
- Celopek — vidi Colopek
- Cemernica (kod Topuskog) — 312, 355
- Cepin (kod Osijeka) — 399, 410
- Cerni Josip — 444

Cete

Vazduhoplovstva NOVJ:

- 1. va 1. aerobaze 4. korpusa — 354
- 2. ga. 1. aerobaze 4. korpusa — 354

— 9. samostalna tehnička evakuaciona — 335
 — 9. samostalna za vezu — 335
 — 11. samostalna za vezu — 334, 356
 — 42. samostalna za vezu — 334
 — 758. aerodromska tehnička — 335
 — 759. aerodromska tehnička — 335
 — 944. samostalna protivavionska mitraljeska — 335
 — 960. aerodromska tehnička — 335
 — 961. aerodromska tehnička — 335
 — 962. aerodromska tehnička — 335
 — Aerodromska Glamoč — 42
 Čitluk (kod Mostara) — 424, 428—431, 441, 452, 519
 Colopek (kod Zvornika) — 498, 512, 586—588
 Crnomelj — 16

Cudin klanac (kod Gospića) — 496

C

Čigale (zaliv, na Lošinju) — 531
 Ciperovine (kod Bijeljine) — 508, 514
 Čurčića Lug (kod Bugojna) — 240
 Curgus Ljubiša — 87, 90, 359, 417—422, 575—585

D

D. Bazik — vidi Bazik
 Daglas Vijjem Šolto (William Sholto Douglas) — 61
 Dalmacija — 60, 122, 316
 Dalj (kod Vukovara) — 379, 384, 385, 390—392, 408, 427, 449
 Damjanović Milan — 432, 437, 593
 Danić Ivica — 40
 Danilovgrad — 281—288, 291, 292, 319
 Dapčević Peko — 64, 70, 377, 378, 384, 433, 479
 Darosava (sada Partizani, kod Aranđelovca) — 180
 Dašnica (r.) — 472, 477
 Delić Milan — 122, 124, 128, 134, 147, 210, 212, 218, 225, 250, 253, 264, 295, 307, 310, 321, 330, 348, 423, 445, 451, 463, 466—468, 483, 492, 532, 536, 546

Derventa — 397, 503, 508, 515, 516, 543

Di Batista Henrih — 89, 93

Divić (kod Zvornika) — 472, 476, 477

Divizije

NOVJ:

— 1. proleterska — 40, 57
 — 2. proleterska — 480, 507
 — 3. udarna — 69
 — 4-ta — 23, 186, 546
 — 9-ta — 39, 177, 407, 423
 — 10-ta — 23
 — 13-ta — 298, 299
 — 17-ta — 471
 — 19-ta — 37, 38, 519
 — 20-ta — 39, 122
 — 22-ga — 426
 — 23-ća — 210
 — 24-ta — 426
 — 26-ta — 426
 — 26-ta — 100, 129, 159, 166, 167, 170, 171, 210, 217, 220, 222, 224, 226, 228, 362, 451, 454, 460, 461
 — 27-ma — 471
 — 29-ta — 268, 473
 — 35-ta — 181, 298, 299, 532
 — 39-ta — 182

Vazduhoplovstva:

— 11. vazduhoplovna lovačka (236, lovačka vazduhoplovna lavovska) — 334, 356, 371, 376, 377, 400, 414, 415, 418—422, 432, 434, 436, 486, 488, 511, 537, 549, 557, 572, 573, 576—586, 594—604
 — 42. vazduhoplovna jurišna (10. gardijska jurišna) — 334, 371—373, 376, 377, 379, 383, 386, 389, 391, 393, 395, 400, 401, 403, 404, 407, 416, 417, 426, 432, 434, 438, 447, 455—457, 470, 479, 486, 489, 501, 503, 507, 512, 515, 521, 525, 528, 537, 549, 550, 567, 572—574, 586, 594—604

nemačke:

— 7. SS »Prinz Eugen« — 378
 — 22. pešadijska — 408, 426, 471, 476, 480, 490, 501, 507, 512, 521, 586
 — 41-va — 378
 — 117-ta — 378
 — 104. lovačka — 438, 447
 — 118-ta — 129, 166, 167, 170, 179, 190, 425

- 181-va — 256, 281
 - 264-ta — 119, 121, 122, 151, 159, 190
 - 369. legionarska »Vražja« — 100, 120, 210, 211, 214—217, 219, 220, 222—227, 268, 271, 311, 431, 451, 463, 492
 - 373. legionarska »Tigar« — 130, 177, 299
 - 392. legionarska — 147, 293, 294, 484, 524, 532, 533
 - Divjakinja Janko — 557, 560—566
 - Divulje (kod Trogira) — 260
 - Dizdaruša (kod Brčkog) — 572
 - Doboj — 310, 319, 330, 395, 397, 480, 490, 491, 497, 498, 501, 503, 504, 508, 512, 516, 525, 528, 543, 567
 - Dobra Voda (kod Bijeljine) — 409, 433, 459
 - Dobro Selo (kod G. Lapca) — 543
 - Donald Mac — 87, 89
 - Donji Lapac — 177, 178, 239, 243, 245, 283, 302—304, 319, 474, 548
 - Donji Miholjac — 383, 385, 390, 393, 394, 396—399, 402, 410, 427, 439, 448, 449, 458, 476, 477, 480, 481, 490, 558
 - Donji Rahić (kod Brčkog) — 572.
 - Donji Vakuf — 131
 - Došen Ilija — 182
 - Dračevo — vidi Dračevo polje
 - Dračevo polje (na o. Visu) — 30, 31
 - Dragičević Ivo — 87, 92
 - Dragočaj (kod Konjica) — 119, 273, 276
 - Drava (r.) — 384, 392, 393, 396—398, 427, 428, 439, 549
 - Drenovci (kod Brčkog) — 391, 393, 414, 498
 - Drina (r.) — 408, 414, 433, 471, 476, 480, 507, 549, 568, 572, 586, 588
 - Drinjača (kod Zvornika) — 407—411, 426, 433, 439, 448, 458, 470, 472, 476, 586—588
 - Drniš — 136, 190, 192, 237, 238, 244—247
 - Drvar — 22, 66
 - Drvenik (M. i V., o.) — 478, 479, 482
 - Dubica — 12, 186
 - Dubočac (kod Slav. Broda) — 504
 - Dubrovnik — 128, 217, 218, 222
 - Dugi otok (o.) — 164, 533
 - Dugi rat (kod Omiša) — 482
 - Dugo Selo (kod Zagreba) — 242
 - Dunav (r.) — 378, 379, 384, 390—393, 396—398, 408, 427, 471, 515, 549
 - Duvno — 37, 213, 263
 - Duži (kod Stona) — 222
 - Dvor na Uni — 12
 - Dvornik Mirko — 538, 540
 - Dvorovi (kod Bijeljine) — 409, 433, 477, 504
- Dž
- Džep (kod Leskovca) — 343, 360
- D
- Đakovo — 385, 390, 392—394, 396, 397, 401, 402, 410, 427, 432, 433, 448, 449, 457, 458, 471, 481, 490, 491, 514, 526, 528, 530, 553, 568, 576, 591
- Deletovci (kod Vinkovaca) — 448
- Đevanje (kod Zvornika) — 427
- Đurić Milivoj — 306, 309, 345, 360
- E
- Ečka — 260
- Egipat — 66, 67, 98, 99, 127, 139, 321, 328
- El Šat (u Africi) — 126, 127
- Eskadrole**
- Vazduhoplovstva NOVJ:*
- 1. bombarderska — 46
 - 1. jugoslovenska lovačka (352. skvadron) — 9, 62, 77, 84, 85, 86, 88, 97, 98, 100, 118—124, 126—128, 130, 134—138, 140—142, 145, 147, 151, 152, 154, 159, 160, 162, 164, 166, 169, 171, 174, 176, 177, 179, 181, 184, 190, 192, 201, 202, 205, 209—217, 220, 222, 225, 229, 230, 237, 239, 242, 247, 250, 253, 263, 266, 268, 271, 273, 275, 281, 284, 287, 295, 297, 302, 307, 310, 316, 330, 338, 340, 341, 346, 348, 352, 364, 367, 373, 381, 382, 387, 405, 406, 423, 428, 443, 444, 450, 460, 463, 465, 466, 467, 473, 482, 491, 493, 495, 499, 506, 517, 520, 523, 527, 532, 535, 536, 539, 543, 546, 547
 - 1-va 5. korpusa — 183, 193—195, 240, 236, 412, 570
 - 2. izviđačka bombarderska — 46
 - 2. jugoslovenska lovačka (351. skvadron) — 62, 88, 98, 126, 127, 137, 138, 179, 211—213, 215, 217,

219—223, 225," 227, 229—232, 237,
238, 242, 244, 246, 247, 249—251,
256, 264, 266—269, 273, 276, 282,
285, 288, 289, 291, 293, 294, 296,
298, 302, 303, 304, 311, 313—315,
329, 332, 338, 340, 346, 347, 349,
350, 352, 365, 368, 373—375, 381,
382, 387, 388, 406, 424, 430, 440,
446, 453, 461, 464, 465, 469, 474,
475, 478, 484, 491, 495, 499, 500,
510, 520, 524, 531, 533,' 539, 541,
544, 548
— za vezu Vrhovnog štaba — 131,
132
engleske (skvadroni):
— 6-ti RAF — 151, 152, 273, 350
Hrvatskog vazduhoplovstva (jatovi):
— 2-ga — 15 .

F

Fabjanović Šime — 119, 124, 135, 142,
145, 161, 163, 167, 169, 171, 178,
202, 205, 210, 212, 216, 225, 242, 248,
250, 253, 282, 302, 303, 310, 331,
346, 348, 537
Fizir Rudolf — 57
Frontovi
— 3. ukrajinski — 376
— sremski — 376, 426, 438, 447,
489, 537

G

Gacko — 124, 125
Gacko polje — 19
Garčin (kod Slav. Broda) — 397, 398,
504
Gavrilović Zivorad — 119, 121, 124,
125, 129, 140, 142, 145, 161, 167,
170, 171, 178, 192, 201, 202, 210,
211, 217, 223, 226, 230—232, 237,
250, 253, 263, 266, 269, '272, 282,
285, 297, 307, 423, 429, 445, 452,
460, 467, 468, 473, 491, 523, 527,
533, 543
Generalski Stol — 162
Genrihovci — vidi Pst. Henrikovci
Glamoč — 28, 29, 32—41, 49, 52, 57,
58, 60, 79, 163, 290, 337
Glamočko polje — 36, 37
Glavičice (kod Janje) — 521, 528
Glina — 312
Glumine (kod Zvornika) — 481
Glušac (kod Nove Kasabe)— 410,
427
Goleš (kod Travnika) — 131

Gor. Vukšić ikod Brčkog) — 572
Goražde —⁵128
Gorica — vidi Man. Gorica
Gospić — 15, 147, 176, 177, 181, 242,
266, 267, 295, 297, 298, 430, 464, 474,
527, 532, 543
Gošnjak Ivan — 112
Grabovac (kod Makarske) — 222
Grabovica (D. i G., kod Konjica) —
269, 273
Grabovo (ž. st., kod Vukovara) —
403, 433
Gračac — 118, 136, 237, 298, 299, 319
Gračanica — 480, 497, 498, 501
Grebak (kod Nevesinja) — 349, 350
Grgić Jure — 27, 40
Grgurović Dragiša — 345
Grohote (na o. Šolti) — 165
Grozni (u SSSR) — 139, 197

Grupe

NOVJ:

— 1. vazduhoplovna — 44
— Južna operativna — 408, 507
— Primorska operativna — 256
— Vazduhoplovna borbena — 42
— vazduhoplovnih divizija (vazdu-
hoplovnih divizija »Vitruk«) —
376—378, 380, 383—385, 389—391,
393—395, 399, 401—104, 407, 411,
426, 428, 438, 439, 447, 450, 457,
459, 470, 472, 476, 478, 479, 481,
489, 491, 497, 498, 501—503, 505,
507, 509, 512, 514, 515, 517, 521,
522, 525, 526, 528, 530, 567, 569,
587, 591

nemačke:

— Borbena »Eberlajn« — 546
Gruž (kod Dubrovnika) — 118
Guber (Mali i Veliki, kod Livna) —
38
Gunja (kod Brčkog) — 393, 498, 516,
567, 568, 588

H

Hadum Romeo — 27
Han-Kumpanija (kod Zenice) — 506,
507
Han-Pijesak — 134
Hase (kod Bijeljine) — 567, 568
Hercigonja Petar — 27, 33
Heluan (kod Kaira) — 88, 138
Herceg-Novi — 260
Hercigonja Petar — 27, 33
Hlača Ivan — 57

Horvatić Mato — 16
 Hrvatska — 101, 168, 316
 Hrvatsko primorje — 533
 Humbajer Danilo — 31, 87, 89, 90, 93, 234
 Hum (brdo, kod Mostara) — 492
 Humac (kod Ljubuškog) — 179, 424, 425., 430, 431, 440—442, 450, 452
 Husein Dey (kod Alžira) — 88
 Hutovo (kod Čapljine) — 222
 Hvar (na o. Hvaru) — 122
 Hvar (o.) — 40, 122, 152, 153, 159, 171, 211

Hvarski kanal — 174

I

Ikica Mladen — 444
 Ilača (kod Sida) — 390, 399, 403, 404, 409, 449
 Ilić (kod Mostara) — 466, 473, 482, 483
 Ilić Ivan — 88
 Ilić Pavle Veljko — 27.
 Ilidža — vidi Ilidža Banja
 Ilidža Banja — 119, 276, 296, 297, 299, 492
 Ilinci (kod Sida) — 378, 380, 389, 391, 403, 433, 448, 572, 588
 Imotski — 170, 209, 225
 Irak — 139
 Iran — 139
 Ist (o.) — 533
 Istra — 62, 485, 510
 Italija — 28, 33—35, 42, 60—63, 71, 84, 95—101, 126, 130—132, 134, 137, 168, 212, 213, 215, 219, 221, 223, 256, 264, 273, 283, 286, 292, 294, 295, 298, 301, 311—313, 320, 326, 329, 332, 340, 350, 365, 366, 406, 425, 441, 442, 454, 469, 496, 500, 520, 535, 538, 540
 Ivan-Sedlo (kod Konjica) — 273, 276
 Ivanci (kod Sida) — 390, 459
 Ivanić-Grad — 569
 Ivanišević Đuro — 122, 128, 130, 136, 137, 151, 154, 162, 163, 174—176, 178, 179, 190, 205—210, 211, 214, 217, 225, 242, 254, 263, 268, 271, 275, 281, 287, 295, 307, 316, 330, 348, 423, 429, 445, 451, 452, 460, 463, 467, 468, 473, 482, 499, 506, 532, 538, 547
 Ivankovo (kod Vinkovaca) — 401, 477, 516, 588
 Ivanović Dragiša — 444
 Izrael — 139
 Iž (o.) — 227

J

Jablanac (kod Senja) • — 123—125, 128, 141, 142, 184, 185, 201, 230, 265, 274, 364, 366, 375, 383, 387—389
 Jablanica (kod Prozora) — 119, 124, 169, 170, 205, 209, 268, 269, 299, 303, 349, 374, 381, 450, 467
 Jadransko more — 52, 130, 160, 222, 223, 227, 229, 238, 293, 510
 Jagodić Mladen — 22
 Jahovac (kod Janje) — 515, 521, 528
 Jajce — 152, 153, 172, 395
 Jakšić Pavle — 112, 144, 188
 Janja — 458, 503—505, 507—509, 512, 513, 515, 516, 521, 522, 525, 526, 528, 529, 558, 559, 568, 572, 587, 588
 Janjina (na Pelješcu) — 100
 Jordan (kod Zvornika) — 481, 498, 503, 512, 513, 586, 587
 Jasenovac (kod Brčkog) — 572
 Jasenjani (kod Konjica) — 296, 484
 Jazbec Milutin Miša — 9, 11
 Jeločnik Hubert — 234
 Jordan — 139
 Jošića — vidi Jošića st.
 Jošanica (Đ. i G., kod Prokuplja) — 196, 208
 Jošanica (r.) — 471
 Jošića st. (kod Vinkovaca) — 526
 Jovanović Arso — 21, 59, 80
 Jovanović Jovan — 359, 553—556
 Jovanović Ratko — 118, 120, 122—125, 129, 135, 141, 161, 167, 171, 174—176, 179, 205, 206, 316

K

Kačanik — 134
 Kairo (u Egiptu) — 33, 60, 77, 88, 97—99, 127, 138
 Kalinovik — 120
 Kamenica (r.) — 471, 476
 Kampomarino (u Italiji) — 126
 Kana (Canne, u Italiji) — 84, 98, 100, 101, 118, 119, 122—126, 128, 130, 134—137, 140, 141, 145, 147, 151, 153, 154, 159—162, 164, 167, 169—171, 175, 177—179, 181, 184, 190, 192, 205, 209, 210—223, 225, 230, 247, 250, 253, 254, 256—263, 264, 266, 268, 271, 273, 275, 281, 283, 284, 286—288, 292, 294, 295, 297, 298, 302, 307, 310, 311, 313, 319, 320, 324, 325, 329, 330, 332, 340, 348, 350, 365, 366, 425, 441, 442, 454, 469, 485, 496, 500, 535, 539
 Karanović Nikola — 183
 Karlobag — 124, 125, 264, 265, 289,

- 389, 484, 485, 541—543
 Karlov Han (kod Diična) — 37—39
 Karlovac — 151, 253, 319
 Karovinjo (kod Brindizija) — 62
 Kastele Anton — 89
 Kaštel (deo Banje Luke) — 183, 185, 186, 193, 195
 Kazan (kod Mostara) — 482, 483
 Kažinić Đemil — 27, 40
 Kelemente Alfred — 194, 240, 336, 412, 570
 Kerković Sava — 17, 29, 33
 Keva Jakov — 360
 Kežman Josip — 40
 Kirenaika (u Africi) — 86
 Kiselj (kod Sarajeva) — 297, 299, 330—333, 348, 495
 Klarić Ante — 31
 Klačnice (kod Banje Luke) — 9 11, 193
 Klokočovnik Josip — 15, 18, 40
 Klina (D., G. i Sr., kod Mitrovice) — 134
 Klinča Selo (kod Jastrebarskog) — 151
 Klis — 230—233
 Kluz Franjo — 9, 11, 12, 100, 121, 126, 128—130, 140, 147, 154, 159, 162, 167
 Knežpolje (kod Mostara) — 520
 Knin — 121, 136, 177, 178, 184, 237, 238, 242, 244—250, 271, 281—286, 298, 299, 319
 Kolarov Vasa — 417
 Kolašin — 65
- Komande**
 — 3. područja — 75, 76
 — Vrhovna RAF-a — 66, 67, 84, 98
- Komletinci (kod Vinkovaca) — 378, 384, 409, 414, 498
 Konštari (kod Stona) — 217
 Konjic — 120, 124, 125, 140—142, 160, 161, 184, 250, 269, 270, 273, 296, 299, 319, 346, 347, 365, 366, 373, 374, 444, 466, 475, 499, 506
 Korčula (na o. Korčuli) — 128, 129
 Korčula (o.) — 129, 164, 165
 Korenica (sada Titova Korenica) — 15, 19
 Korična (kod Livna) — 38
 Kornat (o.) — 478, 479
- Korpusi**
NOVJ:
 — 2. udarni — 63, 65, 69—71, 73, 75, 95, 96, 168, 203, 204, 284, 443, 518
 — 4-ti — 155, 188, 312, 354
 — 5-ti — 22, 23, 79, 168, 172, 182, 183, 186, 191, 193—195, 240, 252, 290, 336, 412, 496, 507, 518, 546, 570
 — 6-ti — 143, 144, 155, 188
 — 8-mi — 21, 27, 36—42, 58, 61, 155, 360, 362, 363, 425, 443, 445, 463, 466, 493, 517, 518, 536
 — 9-ti — 518
 — 10-ti — 155, 188
 — 11-ti — 188
 — 13-ti — 255, 305, 309
- nemački:**
 — 21. brdski armijski — 281, 288
 — 34. armijski — 378
 Kos Zvonko — 88, 89, 93
 Kosančić (kod Leskovca) — 196
 Kostajnica — 12, 186, 532, 548
 Koška (kod Našica) — 397
 Kotor — 256, 266
 Kovačić Mirko — 41, 120, 128, 135, 141, 147, 151, 154, 164, 166, 167, 175, 190, 216, 218, 225, 231, 242, 248, 250, 253, 295, 302, 310, 331, 346, 348, 537
 Kozara (pl.) — 11
 Kozluk (kod Zvornika) — 480, 490, 497, 501, 504, 513, 586, 588
 Kragujevac — 308, 309, 344, 345
 Krajova (u Rumuniji) — 207
 Kralj Milan — 40
 Kraljević Marko — 57
 Kraljevo — 260, 280, 305, 343—345
 Kraljevsko vazduhoplovstvo (jugoslovensko) — 67, 138
 Krasnodar (u SSSR) — 196
 Kraus Branko — 38, 40, 101, 123, 125, 134, 136, 142, 153, 161, 167, 171, 174—176, 181, 190, 210, 211, 214, 216, 220, 231, 263, 268, 281, 316, 321, 328, 535, 537, 539
 Krbavsko polje — 15, 18, 19
 Kriva Bara (kod Bijeljine) — 409
 Krivi Dol (kod Imotskog) — 209
 Krizman Radovan — 40
 Krk (o.) — 151, 152, 174, 375, 381, 462, 464, 484, 485, 524, 548
 Krnješevci (kod Stare Pazove) — 371, 434, 435, 604
 Krušičanin Slobodan — 511
 Kučičkula (kod Zvornika) — 512
 Kućine (kod Imotskog) — 209
 Kugler pst. (kod Đakova) — 591
 Kukavica Diišan — 280

Kula-Grad (kod Zvornika) — 479, 501, 502
Kulina (kod Dervente) — 516
Kulušić Krunoslav — 27, 40
Kumbor (kod Herceg-Novog) — 260
Kupres — 130, 131
Kutina — 569

L

Lačarak (kod Srem. Mitrovice) — 371, 435
Lastovo (o.) — 303
Lauš (predgrađe Banje Luke) — 183
Lazarević Božo — 99, 127, 234, 401, 488
Lebane — 207
Leće (u Italiji) — 126
Leskovac — 207
Lete (kod Bengazija) — 85, 98
Lever Tara (kod Zabljaka) — 69
Leverano (u Italiji) — 126
Libija — 77, 84, 88, 98, 100, 101, 137, 212
Lički Osik (kod Gospića) — 332, 465, 474, 527
Liješanj (kod Zvornika) — 411
Lika — 28, 49, 52, 147, 275
Lipik — 145, 242
Lipovac (kod Šida) — 391, 426, 428
Lipovščak Milenko — 16
Lisice (kod Ljubuškog) — 452
Lisičići (kod Konjica) — 125, 285, 374
Livno — 19—21, 23, 27—29, 32, 36—41, 49, 52, 57, 79, 130
Lolić Franjo — 85, 86, 538, 539
Lom (u Bugarskoj) — 207
Lošić Mehmedalija — 119, 121, 124, 125, 134, 140, 147, 153, 159, 160, 165—167, 177, 179, 192, 209, 210, 212, 214, 222, 225, 231, 239, 243, 247, 254, 268, 271, 284, 287, 297, 298, 303, 310, 330, 364, 367, 373, 381, 405, 423, 445, 451, 460, 466, 467, 473, 483, 492, 506, 523, 527, 543
Lošinj (M- i V., o.) — 162, 163, 205, 273, 294, 484, 485, 531, 541
Lovaš (kod Šida) — 376, 377, 380, 383, 384, 389, 390, 391, 395, 396, 426, 428, 433, 434, 470, 471, 481, 497, 516, 567
Lozić Miodrag — 150, 180, 197, 208, 234, 280, 302
Loznica — 449, 459, 529
Lučić Dušan — 234
Lukovo —• vidi Lukovo Šugarje
Lukovo-Sugarje (zaliv) — 229, 274, 289, 424, 430

Lušci Palanka (kod Sanskog Mosta) — TI, 172
Lušićić Franjo — 78

Lj

Ljubljana — 29, 260
Ljubovija — 586, 587
Ljubuški — 179, 190, 192, 230, 231, 319, 405, 423—425, 428—431, 440, 441, 450—452, 519, 536

M

M. Vašica (kod Šida) — 378, 379, 384
Madžarac Ljuban — 312, 355
Maglaj — 205, 310
Makarska — 222
Makiedo Sergije — 60
Maklin Fieroj (Fitzroy McKlean) — 66, 353
Malinska (na Krku) — 524- 547, 548
Mamuzić Ante — 360, 362, 363
Man. Gorica (kod Livna) — 40
Manola .Srečko — 90
Marasović Jakov — 361
Marčetići (kod Knina) — 121, 178, 237
Marjanović Joco — 258
Markovac (kod Našica) — 497
Martinović Ratko — 360
Mašera Sergej — 60
Medak — 256
Medak (kod Imotskog) — 454
Medeno Polje (kod Sanskog Mosta) — 160
Medveda (kod Lebane) — 196, 207
Mededa (kod Oražova) — 11
Međugorje (kod Čapljine) — 429
Međuvode — 11, 12
Mejak Jožef — 493
Meštrović Ljubomir — 361
Metković — 217, 218, 222, 224—227, 297
Metlika — 16
Mezon Blanš (Maison Blanche) — 62, 87, 89—93, 138, 146, 323
Mihailović Draža — 24 •
Mihailović Rodoljub — 372, 373
Mijandžić Mihailo — 372
Mijatović Milorad — 23
Mikanovci (kod Vinkovaca) — 398, 402, 526, 568
Mikluševci (kod Vukovara) — 403, 471
Miletića Gaj (kod Gospića) —• 147
Miličić Martin — 362
Milkovac (kod Doboja) — 498

Milna (na Braču) — 165
 Milojević Miloje — 33, 60, 61, 77
 Milosavljević Milosav — 200, 306, 309
 Milovanović Milorad Grčki — 40
 Miljkovići (kod Mostara) — 466, 482
 Miroševce (kod Leskovca) — 196
 Mitrečić Ivica — 12, 22, 195, 241
 Mliništa (kod Mrkonjić-Grada) — 32, 79
 Mljet (o.) — 136, 137
 Modriča — 491, 497
 Mohovo (kod Iloka) — 378—380, 383, 384, 389, 403, 408, 409, 433, 448, 457, 458, 490, 567, 568, 572, 588
 Molat (o.) — 533
 Momčilović Ljubomir — 432, 437, 456, 488
 Morača (r.) — 288
 Mornarica NOVJ — 34, 49, 50, 52, 55, 61, 62, 174, 176, 443, 517, 536, 539'
 Morović (kod Šida) — 433
 Moslavina — 439
 Mostar — 125, 209, 247, 250, 259, 260, 263, 266, 268—274, 276, 281, 282, 284, 285, 289, 291, 295—299, 307, 314, 315, 319, 349, 365, 373, 374, 382, 405, 406, 423, 425, 428—431, 440, 441, 444, 450, 452, 454, 460, 461, 463—468, 473, 474, 478, 482—484, 491, 492, 494, 495, 500, 518—520, 532, 536
 Mrežnički Brest — vidi Brest
 Mrlera (rt, u Istri) — 485
 Munjin Košta — 528, 553, 576, 591
 Murter (o.) — 166

N

Nacionalni komitet oslobođenja Jugoslavije — 301, 415
 Najberger Hubert — 86, 535, 538
 Najf Donald — 33
 Našice — 383, 385, 390, 392—394, 396—399, 427, 438, 439, 448, 449, 457, 458, 471, 472, 476, 478, 480, 490, 491, 497, 501, 503, 504, 508, 512, 514, 515, 521, 522, 525, 528, 530, 558, 567, 568
 Negoslavci (kod Vukovara) — 392, 404, 458, 526
 Nemačka — 352
 Neretva (r.) — 27, 162, 164, 166, 179, 190, 202, 500
 Nerežišće (na Braču) — 165
 Nešović Dragomir — 257
 Nevesinje — 124, 125, 266, 268, 302, 311, 313, 329, 349, 350, 452

Nezavisna Država Hrvatska — 9, 15, 16, 22, 27—29, 32, 33, 35, 131, 137, 254
 Nijemci (kod Šida) — 376, 378, 379, 384, 389, 390, 392, 403, 409, 448, 457; 459, 513, 530
 Nikšić — 284
 Nin — 161, 175, 205, 443
 Ninski kanal — 163, 164, 533
 Niš — 207, 260, 280, 305, 341—343, 345, 359
 Nova Gradiška — 569
 Nova Kasaba (kod Vlasenice) — 407, 409—411, 426, 427, 433, 439, 448, 458, 470, 471, 586—588
 Novak-Bapska (kod Šida) — 376—380, 433
 Novalja (na Pagu) — 171
 Novi Sad — 260, 356, 371, 414, 432, 434, 435, 512, 549, 572, 604
 Novo Selo (kod Zvornika) — 586, 587
 Novska — 209, 319, 330, 569
 Nuštar (kod Vinkovaca) — 402

Nj

Njegovuda (kod Žabljaka) — 65, 69, 73, 95

O

Oblasti

— Vojna 2. udarnog korpusa — 69
 — Vojna 13. korpusa — 255, 305, 309
 — Vojna istočne Srbije — 305, 309
 — Vojna centralne Srbije — 305, 309
 — Vojna zapadne Srbije — 305, 309

Obri (kod Konjica) — 475

Obrovac (kod Sinja) — 130, 159, 184

Odeljenja

Vazduhoplovstva NOVJ:

— Vazduhoplovno Glavnog štaba NOV i PO Srbije — 13, 14, 81, 149, 150, 196, 207, 280, 305, 306, 308, 309, 341, 360
 — Vazduhoplovno Vrhovnog štaba — 42, 66, 79, 84, 87, 95, 168, 169, 172, 323, 538

Obredi

NOVJ:

— 1. krajiški — 10
 — Glamočki — 79

- Kosmajski — 180
 - Sumadijski — 180
 - Zetski — 70
 - Okanović Husein — 118, 123, 125, 134, 136, 140, 141, 152, 153, 162, 167, 169, 170, 176, 190, 202, 205, 210, 212, 218, 239, 243, 247, 264, 266, 271, 275, 281, 284, 287, 297, 302, 303, 330, 348, 429, 445, 450, 452, 460, 467, 483, 491, 506, 527, 547
 - Okučani (kod Nove Gradiške) — 397, 529, 569
 - Olib (o.) — 533
 - Omiš — 9, 166, 167, 319
 - Opatovac (kod Vukovara) — 439, 447—449, 457, 470, 471, 567, 568
 - Opuzen — 225
 - Orahovac (kod Kotora) — 256
 - Orahoviea (D. i G., kod Bos. Petrova Sela) — 572
 - Orahoviea (kod Našica) — 398, 504 <
 - Orahovo (kod Bos. Gradiške) — 11
 - Orioavae (kod Slav. Požege) — 398, 569
 - Orolik (kod Vukovara) — 376, 377, 384, 392, 403, 404, 414, 433, 448, 457, 458, 513
 - Orijek — 383—385, 390—399, 401, 402, 408—410, 427, 439, 448, 449, 458, 472, 476, 477, 480, 481, 490, 491, 501, 513, 521, 525, 526, 558, 567, 568
 - Oskorušica L. (na Hvaru) — 152, 153
 - Ostrožac — 282, 283, 295
 - Ošlje (kod Stona) — 216, 220—222, 225—228
 - Oštrikovac (kod Dubrovnika) — 226
 - Otočac — 19, 29, 159, 163, 256, 266, 267, 430, 474, 532
 - Otok (kod Vinkovaca) — 378, 383, 384, 389, 392, 403, 408, 409, 426, 433, 438, 448, 449, 457—459, 497, 502, 513, 530, 558, 567—569
 - Otrić — 177
 - Ovčara — vidi Suhop. Ovčara
- P**
- Pag (na o. Pagu) — 541, 542, 544
 - Pag (o.) — 163, 171, 176, 184, 274, 440, 442, 446, 447, 462, 533, 534, 542, 543, 545
 - Pajić Nedeljko — 118, 122, 126, 123—130, 136, 145, 151, 154, 161—164, 175, 184, 192, 209, 210, 212, 214, 226, 231, 232, 250, 254, 268, 281, 287, 297, 307, 316, 330, 423, 428, 445, 452, 460, 463, 466, 467, 473, 482, 499, 527, 538, 547
 - Paklenica (D. i G., kod Maglaja) — 572
 - Pančevo — 260, 372
 - Paški kanal — 544
 - Pašman (o.) — 151, 159, 160
 - Pavelić Ante — 24
 - Pavičić Mile — 13, 17, 29, 35, 42, 43, 56, 57, 59
 - Pavkovići (kod Nove Kasabe) — 410
 - Pazarić (kod Sarajeva) — 295, 296, 475
 - Pečuj (u Mađarskoj) — 427
 - Pedišić Vlado — 21, 40
 - Pelješac (poluotok) — 100, 129, 166, 167, 210
 - Perast (kod Kotora) — 256
 - Perhauc Rafael — 88
 - Perhavec Stanislav — 234
 - Perušić — 181, 319, 464, 527
 - Petrijevci (kod Valpova) — 399
 - "Petrovac (na moru) — 286
 - Petrovci (kod Vinkovaca) — 392
 - Petrovgrad (sada Zrenjanin) — 372, 373
 - Petrovina (kod Jastrebarskog) — 16
 - Petrovo Polje (kod Bijeljine) — 409, 438, 449, 450, 472
 - Pikl Eduard — 234
 - Pilića (D. i G., kod Janje) — 529
 - Pire Franjo — 28, 29, 42, 66, 67, 77, 127, 133, 234, 280, 302, 334, 335, 371, 373, 386
 - Pirot — 343
 - Pitomača (kod Virovitice) — 394—396
 - Pivko Franja — 591
 - Pivnica (kod Virovitice) — 390
 - Pleternica (kod Slav. Požege) — 472
 - Plitvice (kod Titove Korenice) — 251
 - Ploče (kod Metkovića) — 202
 - Pijevija — 29
 - Pobude (kod Nove Kasabe) — 427
 - Podgorica (sada Titograd) — 65, 284
 - Podgorski kanal — vidi Velebitski kanal
 - Podgrađe (kod Šida) — 459
 - Podhum (kod Livna) — 39
 - Podić (kod Glamoča) — 163
 - Podlugovi (kod Vareša) — 330
 - Podorašac (kod Konjića) — 347
 - Podravska Slatina — 398, 428, 438, 439, 504
- Područja**
- 3-će — 75, 76
 - Podvelež (predeo) — 494
 - Pokrovnik (kod Drniša) — 246
 - Poljanac Branko — 173, 306, 309, 345

Poljanec Sava — 559, 560
 Popadić Ljubomir — 553—556
 Popov Arkadije — 120, 122, 125, 135, 141, 151—153, 159, 164—167, 175, 210, 211, 218, 316
 Popovac (kod Niša)' — 342
 Popovača (kod Čazme) — 569
 Popović Koča — 200
 Popović Milentije — 60
 Popović Svetozar — 372, 373
 Posušje (kod Imotskog) — 169, 170
 Potočani (kod Livna) — 38, 39
 Potok (kod Janje) — 515, 528
 Povijana (na Pagu) — 176
 Povijanski kanal — 533
 Prčanj (kod Kotora) — 256
 Preko (na o. Ugljanu) — 151, 179
 Prijedor — 9, 172
 Primorac Rudolf — 73, 76, 150, 200, 208
 Priština — 134, 207
 Privlaka (kod Vukovara) — 390, 392, 403, 449
 Prkos (kod Zadra) — 100, 465, 469, 475, 478—479, 485, 496, 547
 Prokike (kod Brinja) — 163
 Prokupije — 207
 Prolog (kod Livna) — 38—40
 Prolog (kod Ljubuškog) — 231
 Prošara planina (pl.) — 11
 Protić Mileta — 100, 121, 128, 147, 159, 160, 169, 170, 179, 181, 192, 214, 216, 217, 242, 247, 263, 266, 271, 310, 316, 322
 Pst. Henrikovci (kod Vukovara) — 481
 Pukiš (kod Brčkog) — 392

Pukovi

Vazduhoplovstva NOVJ:

— 1. jurišni (554. jurišni) — 197
 — 1. lovački (254. lovački) — 197
 — 111-ti lovački 11. vazduhoplovne divizije (117. vazduhoplovni) — 334, 356, 371, 377, 400, 414, 418—422, 435, 437, 511, 549, 550, 553, 555, 556, 572, 576—585, 591, 597, 604
 — 112-ti lovački 11. vazduhoplovne divizije (267. vazduhoplovni) — 334, 356, 371, 377, 400, 414, 418—422, 435, 437, 511, 557, 566, 572, 576—585, 597, 604
 — 113-ti lovački 11. vazduhoplovne divizije (168. vazduhoplovni) — 334, 356, 371, 377, 400, 414,

418—422, 435, 437, 511, 572, 576—585, 597, 604
 — 421. jurišni 42. vazduhoplovne divizije (165. jurišni) — 334, 371, 377, 400, 435, 436, 591, 594—604
 — 422. jurišni 42. vazduhoplovne divizije (166. jurišni) — 334, 371, 377, 400, 435, 436, 594—602, 604
 — 423. jurišni 42. vazduhoplovne divizije (167. jurišni) — 334, 371, 377, 400, 434—436, 594—602, 604

engleski (vingovi):

— 254-ti — 126
 — 281-vi — 77, 100, 101, 126, 142, 213, 273, 316, 324, 327, 328, 340, 350, 352
 — 283-ći — 126
 — 334. BAF — 63, 126

domobranski:

— 1-vi — 15
 — 2-gi — 16
 — 3-ći — 16
 — 5-ti — 183

nemački:

— 334-ti 181. divizije — 256
 — 370. pešadijski 369. legionarske divizije — 225, 406, 423, 451
 — 383-ći 373. legionarske divizije 299
 — 734-ti — 501, 512
 — 738-mi 118. divizije — 166, 170
 — 750-ti 118. divizije — 129, 167
 — 891. grenadirski 264. pešadijske divizije — 151
 — »Brandenburg« — 159, 171

Pula — 485

Putarek Vinko — 27

R

Rab (na o. Rabu) — 467—470
 Rab (o.) — 122, 123, 142, 151, 176, 222, 223, 226, 375, 381—383, 387—389, 468, 469
 Račinovci (kod Brezova Polja) — 414, 498
 Radečić Jova — 57
 Radež (kod Stona) — 226
 Radinci (M. i V., kod Rume) — 356, 371, 414, 565, 572

Radionice

Vazduhoplovstva NOVJ:

— 11. pokretna aeroplanska — 335, 356
 — 42. pokretna aeroplanska — 334

Radovanović Ljubinko — 208
 Radovče (kod Titograda) — 65, 69, 73
 Radulović Radovan — 123, 128, 134, 145, 153, 162—164, 175, 177—179, 205, 210, 211, 214, 217, 226, 231, 232, 247, 250, 253, 284, 295, 307, 330, 364, 381, 387, 405, 451, 452, 460, 466, 468, 482, 492, 506, 523, 527, 533, 539, 547
 Radusinović Boško — 258
 Rajevo Selo (kod Županje) — 439
 Rajlovac (kod Sarajeva) — 15, 16, 186
 Ramljane (kod Vrhovina) — 533, 534
 Raški Zaliv (u Istri) — 510
 Raštani (kod Mostara) — 482
 Raštelica (kod Konjica) — 141, 142
 Ražanac (kod Zadra) — 123
 Rebula Ivo — 215, 221, 223, 227, 232, 257, 264, 273, 274, 286, 296, 300, 304, 311, 322, 366, 431, 469, 496, 500
 Rekeni Viktor — 56
 Renac Milan — 89
 Resanović Ratko — 291
 Ribar Ivo Lola — 32, 33
 Rijeka — 140
 Risan — 256
 Rodezija (u Africi) — 99
 Rodić Gojko — 291
 Rodić Mile — 88, 93
 Rodić Slavko — 23, 182, 185, 507
 Rodoč (kod Mostara) — 492
 Rojčević (Musl. i Prav.) — 528
 Rosandić Dujo — 360
 Rovinj — 443
 Rudine (kod Stona) — 223, 224
 Rugi Luigi — 123, 135, 141, 151, 154, 161, 162, 174—176, 178, 184, 190, 192, 209, 210, 212, 216, 220, 222, 242, 248, 253, 266, 272, 287, 302, 331, 346, 348, 423, 428, 444, 451, 452, 463, 466, 499, 506, 523, 527, 532
 Ruma — 356, 371, 414, 434, 435, 512, 572, 604
 Rumunija — 207
 Rupnik Zdenko — 87

S

S. Jankovci (kod Vukovara) — 403, 404, 588
 Samardžić Ivo — 258
 Sanski Most — 11, 147, 154, 160, 161, 172, 183, 186, 195, 240, 290, 337, 570
 Sarajevo — 12, 120, 125, 141, 142, 205, 214, 230, 247, 250, 253, 254, 260, 263, 266, 268—274, 276, 281, 282, 284, 285,

. 289, 291, 295, 296, 297, 299, 302, 307, 310, 314, 315, 319, 330, 333, 346—349, 364, 365, 373, 374, 381, 382, 440, 444, 450, 464—467, 473, 474, 478, 482, 484, 491, 492, 499, 500, 506, 510, 523, 529, 532
 Sarvaš (kod Osijeka) — 397
 Sassini (kod Alžira) — 88
 Sava (r.) — 11, 145, 193, 378, 396, 408, 414, 433, 439, 458, 477, 498, 501, 502, 504, 507—509, 549, 572, 588
 Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika — 131, 137—139, 144, 196, 197, 372, 376, 414, 455
 Savezničko vazduhoplovstvo za Sredozemlje (Mediterranean Allied Air Forces) — 324
 Savići (kod Janje) — 516

Sektori

— 2. pomorski obalski — 443, 533
 — 3. pomorski obalski — 151
 Semolić Marjan — 122, 124, 128, 134, 159, 161, 167, 170, 171, 176, 178, 192, 201, 202, 210—212, 214, 225, 239, 243, 253, 268, 271, 287, 295, 298, 310, 330, 364, 367, 387, 405, 429, 451, 452, 463, 467, 468, 473, 482, 499, 506, 523, 532, 546, 547
 Senj — 124, 162, 256, 264—267, 274, 289, 295, 297, 319, 365, 367, 368, 387, 430, 446, 485, 533, 534, 541, 543
 Sever Vinko — 324
 Sijerčić Ibrahim — 575—585
 Simić Vladimir — 234
 Simović Milan Zeka — 58, 59, 77, 234, 280, 302, 334, 335, 386
 Sinj — 119, 130, 190, 362
 Sjedinjene Američke Države — 60, 322
 Skočaj (M. i V., kod Bihaća) — 244
 Skopal Franc — 328
 Skoplje — 260

Slagališta

Vazduhoplovstva NOVJ:
 — 9. intendantsko — 335
 — 974. glavno vazduhoplovno — 335
 Slakovci (kod Vukovara) — 384, 458, 569
 Slano (kod Dubrovnika) — 218, 222—224
 Slatina — vidi Podravska Slatina
 Slavik Boris — 360, 363
 Slavonska Požega — 472, 514

- Slavonski Brod — 242, 319, 397—399, 457, 458, 476, 504, 505, 508, 512, 514, 515, 528, 529, 558, 569
- Slovenija — 16, 101, 141, 168, 326
- Slovensko primorje — 62, 138
- Slunj — 250, 251, 253, 256, 267
- Smeh Danilo — 57
- Smričani (kod Livna) — 37—39
- Sofija — 207
- Sokobanja — 196, 208
- Sokolac — 214, 263
- Sopje (kod Podravske Slatine) — 428, 439
- Sopotnik (kod Zvornika) — 410, 586, 587
- Sotin (kod Vukovara) — 373—380, 383, 384, 390—392, 403, 404, 409, 414, 427, 428, 433, 439, 449, 458, 476, 490, 508, 513, 521, 567, 587, 588
- Spasić Milan — 60
- Spasovac (zaliv) — 256
- Split — 162, 179, 190, 233, 253, 362, 363
- Spuž — 287
- Srb — 256
- Srbija — 10, 168, 196, 197, 301, 326, 341, 376
- Srbski klanac — 177
- Srdanović Milan — 122, 124, 130, 135, 140, 141, 152, 161, 163, 167, 169, 171, 178, 190, 210, 212, 214, 216, 217, 248, 250, 253, 268, 271, 284, 295, 298, 307, 364, 367, 381, 387, 405, 445, 451, 461, 467, 483, 491, 506, 523, 527, 546, 547
- Srebrenica — 586, 587
- Srednji istok — 33, 60, 61, 67, 78, 84, 98, 99, 328
- Sredozemlje — 60, 126
- Sredozemno more — 139
- Sremska Mitrovica — 435
- Sremska Rača — 409, 558
- Stara Pazova — 434, 604
- Stari Grad — 123
- Stari Trg (kod Cerknice) — 140, 141
- Stefanović Svetislav Čeća — 60
- Stević Milorad — 40
- Ston — 210—212, 214r—218, 220, 221, 319
- Stonska prevlaka — 217, 219, 220
- Stošić Aleksandar — 359
- Striživojna (kod Slav. Broda) — 390, 392, 397, 398, 401, 449, 481, 490, 502, 504, 505, 515, 516, 522, 525, 526, 529, 530, 568, 587, 588
- Strožanac (kod Splita) — 179
- Studen Dragan — 312, 354
- Sturba (r.) — 38
- Sučevići (kod Knina) — 178, 237, 238, 244, 246, 248, 249, 283, 286, 292, 295
- Sučuraj (na Hvaru) — 171
- Suhop. Ovčara (kod Virovitice) — 439
- Suhopolje (kod Virovitice) — 439, 522
- Suljin Han (kod Bijeljine) — 414, 567, 568, 572
- Sumartin (na Braču) — 166, 170, 174
- Supetar (na Braču) — 165
- Sušak (o.) — 293
- S. Eufemija (zaliv) — 383, 470
- Sv. Jana (kod Jastrebarskog) — 16, 18
- Sv. Juraj (kod Senja) — 265
- Sv. Mihovil (na o. Ugljanu) — 163
- Sv. Trojica (crkva, kod Starog Grada) — 123
- Svetlin Janez Ivan — 234
- Š
- Šamani (kod Zvornika) — 476
- Šantić Sreten — 78
- Šarengrad (kod Iloka) — 378, 414, 433
- Šćedro (o.) — 176
- Sepak (Musi. i Prav., kod Loznice) — 480, 490, 512, 515, 528, 529, 591
- Šibenik — 181, 239, 242—246, 260 •
- Sid — 376, 378—380, 383, 384, 390, 414, 428, 433, 434, 459, 558
- Sidski Banovci (kod Sida) — 384, 392, 481
- Šimić Toni — 252
- Široki Brijeg (sada Lištica, kod Mostara) — 140, 405—407, 423—425, 428—431, 440, 441, 444, 445, 450, 451, 453, 454, 460, 461, 463, 519, 520, 536
- Široko Polje (kod Đakova) — 391, 392
- Skabrnje (kod Zadra) — 100
- Skrabalići (na Pelješcu) — 100
- Soić Hinko — 119, 121, 124, 125, 134, 140, 147, 153, 159, 160, 165, 166, 177, 181, 184, 192, 209—212, 216, 222, 225, 231, 239, 243, 247, 263, 271, 284, 287, 297, 298, 303, 307, 310, 316, 341, 423, 428, 445, 452, 461, 466, 467, 473, 483, 492, 495, 506, 520, 538, 540, 543, 546, 547
- Šolta (o.) — 164, 165
- Štabovi
- NOV i POJ:*
- 1. armije — 376, 587, 588, 590
- 2. armije — 376
- 2. operativne zone — 15

- 2. proleterske brigade — 208
- 2. šumadijske brigade — 180
- 2. udarnog korpusa NOVJ — 63—65, 69—73, 75, 76, 95, 96, 155, 168, 203, 204
- 3. armije — 376
- 3. udarne divizije — 69
- 4. bataljona 5. crnogorske brigade — 70
- 4. divizije — 23
- 4. korpusa NOVJ — 188, 312
- 4. proleterske brigade — 63, 64
- 4. sandžačke brigade — 69, 70
- 5. crnogorske brigade — 64
- 5. korpusa NOVJ — 22, 23, 79, 155, 168, 172, 182, 183, 186, 191, 193, 252, 290
- 6. brigade 19. NO divizije — 519
- 6. korpusa NOVJ — 143, 144, **188**
- 8. crnogorske udarne brigade — 69, 75, 76
- 8. korpusa NOVJ — 21, 36, 37, 39, 58, 188, 360, 362, 363, 443, 493, 517, 518
- 9. divizije — 39
- 10. divizije — 23
- 10. korpusa NOVJ — 188
- 11. korpusa NOVJ — 188
- 13. proleterske brigade »Rade Končar« — 15, 16
- 14. brigade 19. NO divizije — 519
- 19. NO divizije — 190
- 35. NO divizije — 181
- Generalštab JA — 376, 587, 588, 590
- Glavni NOP i DO za Bosnu i Hercegovinu — 9
- Glavni NOP odreda Hrvatske — **11**
- Glavni NOV i PO Hrvatske — 15, 18—20, 29, 56, 62, 79, 101, 109, 143, 155, 188
- Glavni NOV i PO Slovenije — 63, 155
- Glavni NOV i PO Srbije — 148—150, 155, 180, 196—200, 207, 208, 255, 280, 300, 301, 305, 308, 341, 345, 359
- Južne operativne grupe — 408, 507
- Kosmajskog NOP odreda — 180
- Mornarice NOVJ — 30, 62, 443, 444, 517, 536, 539
- NOP odreda Makedonije — 155, 300, 301
- NOV i PO za Vojvodinu — 155, 300, 301
- Operativni NOP i DO za Bosansku krajinu — 9—12
- Sumadijskog NOP odreda — 180
- Vrhovni — 13, 17—22, 24, 27, 28, 32, 34, 36, 37, 41—43, 49—52, 54—57, 59—63, 65, 67—69, 77—79, 81—83, 87, 95, 97, 98, 126, 131—133, 137, 140, 143, 146, 155, 156, 168, 169, 172, 182, 193, 203, 257, 300—302, 323, 326, 351, 376, 379, 383, 389, 391, 393, 395, 401, 403, 404, 407, 426, 432, 438, 447, 457, 470, 476, 479, 489, 497, 501, 503, 507, 512, 515, 521, 525, 528, 538, 567
- Zetskog odreda — 70
- 1. lovačke eskadrile — 85, 327, 495
- 1. vazduhoplovne baze — 21, 27, 28, 32, 34, 36, 41, 42, 49, 57—59, 62, 168, 169, 172, 301, 322, 323, 326, 327, 539
- 1. vazduhoplovne grupe — 45
- 2. vazduhoplovne baze — 79, 80
- 9. oblasne vazduhoplovne baze (9. rejonske vazduhoplovne) — 371, 377, 486, 488
- 11. vazduhoplovne lovačke divizije (236. lovačke vazduhoplovne lavovske) — 356, 371, 376, 377, 400, 414, 419, 486, 488, 511, 549, 557, 572, 575—585, 597
- 42. vazduhoplovne jurišne divizije (10. jurišne vazduhoplovne divizije) — 334, 371—373, 376, 377, 379, 383, 389, 391, 393, 395, 400, 401, 403, 404, 407, 426, 432, 438, 447, 455—457, 470, 476, 479, 486, 488, 489, 497, 501, 503, 507, 512, 515, 521, 525, 528, 549, 567, 572, 593, 597
- 79. bataljona aerodromske službe (816. bataljona aerodromskog opsluživanja) — 377
- 111. vazduhoplovnog puka (117. vazduhoplovnog puka) — 377, 400, 549, 550, 554—556
- 112. vazduhoplovnog puka (267. vazduhoplovnog puka) — 377, 400, 557
- 113. vazduhoplovnog puka (168. vazduhoplovnog puka) — 377, 400
- 421. vazduhoplovnog puka (165. jurišnog puka) — 377, 400

— 422. vazduhoplovnog puka (166. jurišnog puka) — 377, 400
 — 423. vazduhoplovnog puka (167. jurišnog puka) — 377, 400
 — 910. bataljona aerodromske službe — 377
 — 911. bataljona aerodromske službe (405. bataljona aerodromskog opsluživanja) — 377
 — 913. bataljona aerodromske službe — 377
 — Grupe vazduhoplovnih divizija (Vazduhoplovne grupe »Vitruk«) — 377, 550, 591
 — Vazduhoplovne baze Sinj — 362, 363
 — vazduhoplovnih škola — 62
 — Vazduhoplovstva NOVJ — 234, 257, 258, 277—300, 305, 308, 316, 323, 334, 340—343, 345, 359—362, 371—373, 386, 414, 437, 455, 456, 535, 538—540

s a v e z n i č k i

— Balkanskog vazduhoplovstva (BAF) — 126, 133
 — Savezničkog vazduhoplovstva za Sredozemlje (Mediterranean Allied Air Forces) — 324

n e p r i j a t e l j s k i

nemački

— 118. divizije — 190
 — 264. divizije — 190

Steiner Oto — 40
 Štulac (vrh, na Durmitoru) — 65
 Sujica (kod Livna) — 37—40

T

Tabaković Ante — 257
 Tabaković Viktor — 27, 40
 Tarčin — 120, 141, 475'
 Tekija (kod Zvornika) — 410
 Termoli (u Italiji) — 98, 100, 134, 137, 213, 340, 535, 539
 Terzić Velimir — 376, 379, 383, 389, 391, 393, 395, 401, 403, 404, 407, 426, 447, 457, 470, 476, 479, 489, 497, 501, 503, 507, 512, 515, 521, 525, 528, 567
 Teslić — 206
 Tičevo (M. i V., kod Drvara) — 22
 Tijesno (na Murteru) — 166
 Tivat — 264, 265
 Tkon (na Pašmanu). — 159, 160, 319
 Todorović Dragoslav — 256, 267, 269, 270, 273, 276, 282, 283, 285, 289, 298,

299, 314, 315, 332, 365, 366, 368, 374, 375, 425, 454, 469, 475, 533, 534, 541, 542, 545
 Tolbuhin Fjodor (То́лбу́хин <тэфлоп Ы́баХо́бмИ>) — 376
 Tomšić Đuro — 120, 123, 130, 136, 151, 159, 160, 177, 178, 181, 184, 205, 210, 211, 214, 217, 222, 225, 263, 268, 271, 281, 284, 297, 307, 330, 423, 428, 444, 451, 460, 463, 468, 473, 482, 499, 523, 533, 547
 Topola (kod Bos. Gradiške) — 195, 397
 Topusko — 312, 355
 Tovarnik (kod Šida) — 376, 378—380, 383, 384, 389, 391, 392, 395, 396, 403, 404, 409, 427, 428, 433, 434, 439, 448, 449, 457—459, 470, 476, 477, 479, 480, 497, 498, 501, 508, 513, 515, 516, 525, 528, 558, 567, 568, 572, 588
 Travnik — 130, 131, 172, 297, 346, 506, 532, 558
 Trebinje — 100, 257
 Trinki Albert — 10
 Trogir — 223, 260
 Trpanj (na Pelješcu) — 166, 167
 Trpinja (kod Vukovara) — 410
 Trtica Stevo — 88
 Tunis — 97
 Turn Severin (u Rumuniji) — 207
 Tuzla — 154, 396, 399, 412, 516, 558, 570

U

Udbina — 18—20, 29, 250, 251, 253, 256, 275
 Uederli Robin — 33
 Ugljan (o.) — 151, 163, 179
 Ulepić Zdenko — 81, 84, 95, 96, 234
 Ulog (kod Nevesinja) — 452
 Ungar Rudolf — 40
 Urije (kod Prijedora) — 9
 Us (zaliv, na Korčuli) — 164, 165
 Usora (kod Doboja) — 480

V

V. Ostravica (trig. 917) — 572
 Vales Mirko — 341, 539
 Valpovo — 449, 477
 Va'siljević Prvoslav — 56, 57, 59
 Vasto (u Italiji) — 326
 Vašica — vidi M. Vašica
 Vazduhoplovstvo NDH — 131, 186
 Vazduhoplovstvo NOVJ — 234, 257, 258, 277, 300, 305, 308, 316, 323, 334, 340—343, 345, 359—362, 371—373,

- 386, 414, 432, 437, 455, 456, 535, 538—540, 586
- Velebit Vladimir — 33, 60, 77
- Velebitski kanal — 229, 273, 274, 289, 295, 375, 382, 387, 388, 424, 430, 453, 461, 462, 478, 541
- Vellica Britanija — 60, 353
- Velika Gorica (kod Zagreba) — 260
- Velika Kladuša — 312
- Velino Selo (kod Bijeljine) — 410
- Vidin (u Bugarskoj) — 207
- Vidoši (kod Livna) — 37, 38
- Vidovac (kod Karlobaga) — 542
- Vihovići (kod Mostara) — 466, 482, 483
- Vijenac (kod Jajca) — 153
- Vilson Henri (Sir Henry Maitland Wilson) — 60
- Vimena (predeo) — 414
- Vinkovci — 378, 383—385, 390, 392, 396—399, 401, 402, 404, 408—410, 426, 427, 432, 433, 438, 439, 448, 449, 457—459, 471, 472, 476; 477, 479—481, 490, 497, 501—503, 505, 508, 512, 513, 515, 516, 521, 522, 525, 526, 528, 529, 558, 567—569, 587, 588
- Virovitica — 383, 385, 390, 393, 394, 396, 398, 426—428, 438, 439, 476, 477, 480, 491, 512, 515, 521, 522, 525, 549
- Vis (na o. Visu) — 30
- Vis (o.) — 28, 30, 34, 62, 63, 100, 118—125, 128—133, 135—137, 139—142, 151—154, 160—166, 169, 171, 174—176, 179, 185, 201, 202, 205, 222, 223, 226, 228, 230, 231, 237, 239, 242—247, 249, 251, 254, 256, 257, 264, 265, 267, 269, 270, 272—276, 281—286, 288, 289, 291—293, 295—298, 302, 303, 307, 311, 314, 315, 319, 320, 323, 324, 329, 331—333, 346, 347, 349, 350, 364—368, 373—375, 381, 387, 388, 405, 406, 423, 425, 428—431, 440—446, 450—454, 460—469, 473, 474, 482—485, 491—493, 495, 496, 499, 500, 506, 523, 527, 532, 535—537, 539, 540, 543, 546, 547
- Visoko — 331
- Višegrad — 214, 230, 253, 263, 319
- Vitez (kod Zenice) — 506, 507
- Vitruk Nikiforovič Andrej — 372, 376—378, 380, 385, 390, 393, 399, 402—404, 411, 428, 439, 450, 459, 472, 478, 481, 491, 498, 502, 505, 509, 514, 517, 522, 526, 530, 569
- Vlade**
- Britanska — 351
 - Sovjetska — 415
- Vlasenica — 408, 427, 439, 448, 458, 471, 586—588
- Vlasinje (kod Mrkonjić-Grada) — 145
- Vodice (kod Šibenika) — 260
- Vodinci (kod Vinkovaca) — 526
- Vojne misije**
- Anglo-američka pri 5. korpusu NOVJ — 193
 - Britanska — 126, 146, 172, 173, 252, 353
 - NOV i POJ pri Savezničkoj komandi za Srednji istok — 60
 - Saveznička pri Vrhovnom štabu NOV i POJ — 66, 68, 95, 140, 143, 160, 203
 - Sovjetska — 95, 169, 172, 173, 188, 207, 290, 455
- Vrabič Ciril — 190, 192, 210—212, 214, 223, 226, 230—232, 237, 254, 263, 269, 272, 310, 321, 346, 348, 450, 460, 467, 468, 473, 483, 491, 523, 527, 533, 543
- Vranduk (kod Zenice) — 543
- Vrbanja (kod Vinkovaca) — 392, 394, 396, 414, 457—459
- Vrbovska (na Hvaru) — 159
- Vrgorac — 184
- Vrhovine — 534
- Vrlika — 122, 319
- Vrpolje (kod Knina) — 238
- Vrpolje (kod Slav. Broda) — 458, 503, 513, 514, 516, 529, 568
- Vršani (kod Bijeljine) — 394, 396, 558, 567, 568
- Vučkovac (kod Gradačca) — 498
- Vujaklija Janko — 15, 16, 328, 535, 537
- Vujin Dušan — 434
- Vuka (kod Osijeka) — 409, 410
- Vukovar — 383—385, 390—399, 403, 404, 408—410, 426, 427, 432, 433, 438, 439, 448, 449, 458, 471, 472, 476, 477, 479, 480, 490, 501, 503, 508, 512, 513, 515, 525, 526, 528, 558, 567, 568, 587, 588
- Vuković Aleksandar — 118, 123, 125, 134, 136
- Z**
- Zadar — 100, 123, 164, 166, 181, 185, 190, 322, 351—353, 442, 443, 541
- Zadarski kanal — 229
- Zadvarje (kod Makarske) — 465.
- Zagreb — 11, 15, 16, 22, 29, 151, 242, 260, 316, 320, 322, 567, 569

- Zalužani (kod Banje Luke) — 9, 32, 182, 183, 185—187, 191, 195
 Zapovjedništvo Glavnog stožera domobranstva — 177
 Zavalje (kod Bihaća) — 245
 Zavidovići — 523
 Zavalje (kod Bos. Petrovca) — 243
 Zavrtnica (kod Jablanca) — ' 364—368
 Zdenčina (kod Karlovca) — 151
 Zemun — 234, 277, 299, 323, 371, 414, 435, 456, 535, 538, 539, 565, 566, 572, 604
 Zemunik (D. i G., kod Zadra) — 259, 299, 322, 351, 465, 469, 475, 484, 510, 524, 531, 533, 534, 536, 539—542, 544, 545, 548
 Zenica — 307, 337, 364, 373, 374, 381, 382, 444, 450, 473, 482, 495, 500, 506, 510, 523, 524, 529, 543
 Zeta (r.) — 284
 Zobundžija Vlado — 40, 234, 538—540
- Zone**
 — 2. operativna — 15
 Zorić Milan — 182, 185, 186, 192
 Zrilić Milan — 41, 89, 93, 555—556
- Zvornik — 154, 408, 410, 426, 427, 470—472, 476, 477, 479—481, 489, 490, 497, 498, 501—505, 508, 509, 512, 513, 515, 521, 528, 529, 557, 558, 586—588
- Ž
- Zegar (kod Knina) — 329
 Zeljuša (kod Nevesinja) — 124, 169, 184, 230, 281, 282, 291, 307, 314, 315, 475
 Zepče — 310, 337, 523
 Zeželj Milan — 16
 Žigić Rade — 112
 Žirje (o.) — 223, 227, 256, 293, 478, 479
 Ziva (kod Danilovgrada) — 65
 Živanović Nebojša — 456
 Zovnica (kod Mostara) — 429
 Zujović Sreten Crni — 41
 Žumberak (predeo) — 18
 Županja (kod Vinkovaca) — 390, 392, 396, 399, 403, 408, 426, 427, 432, 433, 448, 449, 480, 497, 501, 502, 512, 513, 515, 516, 521, 522, 525, 528—530, 558, 567, 568, 587, 588
 Zvatić (kod Mostara) — 454

S A D R Ź A J

JUGOSLOVENSKO RATNO VAZDUHOPLOVSTVO U NOR-u

maj 1942 — februar 1945,

	Strana
Iz izveštaja Operativnog štaba NOP i DO za Bosansku krajinu od 23. maja 1942. Glavnom štabu NOP i DO za Bosnu i Hercegovinu o preletu pilota Pranja Kluza i Rudija Čajavca na slobodnu teritoriju — — — — —	9
Izveštaj Franja Kluza od 4. juna 1942. o prvoj akciji partizanskih aviona na Kozari — — — — —	11
Izveštaj pilota Franja Kluza od 8. juna 1942. komandantu Operativnog štaba NOP i DO za Bosansku krajinu o bacanju letaka i bombardovanja Dvora i Bosanskog Novog — — —	12
Predlog Odeljenja za vojno vazduhoplovstvo pri Vrhovnom štabu NOV i POJ od 28. septembra 1943. Vrhovnom štabu o dopuni uputstva za noćno sletanje aviona — — — — —	13
Izveštaj Štaba 13. proleterske brigade »Rade Končar« od 11. oktobra 1943. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske i Štabu 2. operativne zone o preletu pilota Vazduhoplovstva Nezavisne Države Hrvatske na slobodnu teritoriju i o brojnom stanju ustaško-domobranskih i nemačkih aviona na aerodromima kod Zagreba, Borova i na Rajlovcu — — — — —	15
Naredba Vrhovnog komandanta NOV i POJ od 14. oktobra 1943. o formiranju 1. vazduhoplovne baze — • — • — • — • —	17
Naređenje Vrhovnog štaba NOV i POJ od 22. oktobra 1943. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske da izvesti o brojnom stanju vazduhoplovnog ljudstva, vazduhoplovnom materijalu i lete-	
Izveštaj Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske od 24. oktobra 1943. Vrhovnom štabu NOV i POJ o brojnom stanju aviona i vazduhoplovnog ljudstva i o stanju aerodroma kod Udbine	18
Naređenje Vrhovnog štaba NOV i POJ od 26. oktobra 1943. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske da maskira i obezbedi avione od hladnoće i uputi vazduhoplovce u Vrhovni štab — — —	19
Naređenje Vrhovnog štaba NOV i POJ od 28. oktobra 1943. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske da uputi u Livno mornaričko vazduhoplovno osoblje — — — — —	20
Naređenje Vrhovnog štaba NOV i POJ od oktobra 1943. Štabu 8. korpusa NOVJ o uspostavljanju saradnje sa Štabom 1. vaz-	

duhoplovne baze i upućivanju vazduhoplovnog ljudstva u ovu Bazu — — — — —	21
Izveštaj Štaba 5. korpusa NOVJ od 6. novembra 1943. Vrhovnom štabu NOV i POJ o upućivanju pilota u Vrhovni štab — —	22
Obaveštenje Štaba 5. korpusa NOVJ od 7. novembra 1943. štabovima 4. i 10. divizije o oznakama koje će nositi avioni Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije — — — — —	23
Poziv Vrhovnog štaba NOV i POJ od 9. novembra 1943. vazduhoplovcima bivše jugoslovenske vojske da stupe u Narodnooslobodilačku vojsku Jugoslavije — — — — —	24
Izveštaj Štaba 1. vazduhoplovne baze od 14. novembra 1943. Vrhovnom štabu NOV i POJ o preletu avijatičara NDH na aerodrom Livno i o radu u Bazi — — — — —	27
Naređenje Vrhovnog komandanta NOV i POJ od 15. novembra 1943. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske da prenese' poziv vazduhoplovnog pukovnika Franja Pirea vazduhoplovcima NDH o preletanju na slobodnu teritoriju — — — — —	29
Izveštaj Komande mesta Vis od 21. novembra 1943. Štabu Mornarice NOVJ o nalazu komisije za izgradnju aerodroma na otoku Visu — — — — —	30
Izveštaj Štaba 1. vazduhoplovne baze od 28. novembra 1943. Vrhovnom štabu NOV i POJ o napadu nemačkog aviona na glamočki aerodrom — — — — —	32
Predlog Štaba 1. vazduhoplovne baze od 28. novembra 1943. Vrhovnom štabu NOV i POJ o prebacivanju Baze na neki od aerodroma u južnoj Italiji radi borbene obuke — — — —	34
Izveštaj Štaba 1. Vazduhoplovne baze od decembra 1943. Vrhovnom štabu NOV i POJ o napadu Nemaca, ustaša i četnika na Livno i spaljivanju materijala i aviona Baze na Glamočkom polju — — — — —	36
Predlog Štaba 1. vazduhoplovne baze od 13. decembra 1943. Vrhovnom štabu NOV i POJ o formaciji i organizaciji meteorološke službe — — — — —	49
Izveštaj Štaba 1. vazduhoplovne baze od 15. decembra 1943. Vrhovnom štabu NOV i POJ o'gubicima za vreme borbi kod Livna i Glamoča — — — — —	57
Izveštaj Štaba 1. vazduhoplovne baze od 15. decembra 1943. Štabu 8. korpusa NOVJ o spaljivanju aviona i vazduhoplovnog materijala na glamočkom aerodromu — — — — —	58
Predlog Štaba 1. vazduhoplovne baze od 15. decembra 1943^ Vrhovnom štabu NOV i POJ o postavljenju načelnika Štaba i zamenika komandanta Baze — — — — —	59
Pismo člana Vojne misije NOV i POJ pri Savezničkoj komandi za Srednji istok od 27. decembra 1943. instruktoru Centralnog komiteta KPJ pri Pokrajinskom komitetu KPH za Dalmaciju o razgovorima Misije NOVJ sa savezničkim predstavnicima u Kairu — — — — —	60
Naređenje Vrhovnog štaba NOV i POJ od 28. decembra 1943. Štabu Mornarice NOVJ da vazduhoplovce, tenkiste i šofere prebaci na vojnu obuku u Italiju — — — — —	62
Naređenje Vrhovnog štaba NOV i POJ od 29. januara 1944. Glavnom štabu NOV i PO Slovenije da uputi u Italiju vazduhoplovno i ostalo tehničko ljudstvo — — — — —	63
Naređenje Štaba 2. udarnog -korpusa NOVJ od 2. februara 1944. Štabu 4. proleterske brigade da aerodrom kod Berana osposobi za noćno sletanje i poletanje — — — — —	63

Naređenje Vrhovnog štaba NOV i POJ od 12. marta 1944. Štabu 2. udarnog korpusa NOVJ o organizaciji prihvata savezničkih transportnih aviona na pomoćnim aerodromima — — —	65
Protokol sastanka održan 12. marta 1944. u Drvaru između Vrhovnog komandanta NOV i POJ i predsjednika Nacionalnog komiteta narodnog oslobođenja Jugoslavije maršala Josipa Broza Tita i šefa Savezničke vojne misije pri Vrhovnom štabu NOV i POJ — — — • — — — — — — — — —	66
Naređenje Štaba 2. udarnog korpusa NOVJ od 14. marta 1944. o formiranju osmatračkih grupa na aerodromima u Crnoj Gori	69
Naređenje Štaba 2. udarnog korpusa NOVJ od 2. aprila 1944. vođa- ma osmatračkih grupa na aerodromima u Crnoj Gori o orga- nizaciji signalne službe i upotrebi morzeovih znakova za vezu sa savezničkim avionima — — — — — — — — —	71
Naređenje Štaba 2. udarnog korpusa NOVJ od 2. aprila 1944. Štabu 8. crnogorske brigade i Komandi 3. područja o organizaciji obezbeđenja aerodroma Berane — — — — — — — — —	75
Naredba vazduhoplovnog predstavnika Vrhovnog štaba NOV i POJ od 3. aprila 1944. predstavniku britanskih vojnih vlasti u Kairu o potrebi za regulisanjem odnosa jugoslovenskog ljud- stva u sastavu britanskog Kraljevskog vazduhoplovstva —	77,
Naredba Vrhovnog štaba NOV i POJ od 21. aprila 1944. o formira- nju 2. vazduhoplovne baze i njenim zadacima — — — — —	78
Predlog načelnika Odeljenja za vojno vazduhoplovstvo pri Vrhov- nom štabu NOV i POJ od 9. maja 1944. načelniku Vrhovnog štaba o organizaciji Vazduhoplovnog odeljenja u sastavu Vrhovnog štaba — — — — — — — — — — — — — — —	81
Naređenje Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 14. jula 1944. komandantima ešelona za prebaziranje sa aerodroma Benina (Libija) na aerodrom Kane (Italija) — — — — — — — — —	84
Izveštaj Štaba Detašmana NOVJ u sastavu RAF-a od 25. jula 1944. Vazduhoplovnog odseku Vrhovnog štaba NOV i POJ o životu i radu jugoslovenskih mehaničara u britanskim radionicama u Alžiru — — — — — — — — — — — — — — —	87
Izveštaj načelnika Vazduhoplovnog odeljenja Vrhovnog štaba NOV i POJ od 3. avgusta 1944. Vrhovnom štabu o stanju na aero- dromima Njegovuđa i Berane — — — — — — — — — — —	95
Izveštaj vazduhoplovnog predstavnika Vrhovnog štaba NOV i POJ u Kairu od 13. avgusta 1944. Vrhovnom štabu o jugosloven- skim vazduhoplovnim mehaničarima u Africi, prebacivanju 1. lovačke eskadrile u Italiju i školovanju jugoslovenskih vazduhoplovaca u Africi — — — — — — — — — — —	97
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 18. avgusta 1944. o pratnji britanskih lovaca-bombardera pri napadu na ne- mačke snage u selu Škrabalićima na Pelješcu i pri izviđanju komunikacije Trebinje — Bileća — — — — — — — — —	100
Privremeno uputstvo Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske od 18. avgusta 1944. o organizaciji i formaciji vazduhoplovnih baza drugog reda — — — — — — — — — — — — — — —	101
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 19. avgusta 1944. o pratnji britanskih lovaca-bombardera pri, napadu na skla- dišta u luci Gruž i pri izviđanju pravca Plana' — Gračac	118
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 20. avgusta 1944. o pratnji britanskih lovaca-bombardera pri napadu na ne- mačke snage u Sinju i pri izviđanju komunikacije Jablanica — Ilidža — — — — — — — — — — — — — — —	119

Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 21. avgusta 1944. o pratnji britanskih lovaca-bombardera pri napadu na železnički most kod Tarčina i na nemačke snage u Bileći — —	120
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 23. avgusta 1944. o napadu na nemačko-ustaške snage u Marčetićima kod Knina — — — — — — — — — —	121
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 24. avgusta 1944. o bombardovanju nemačkih snaga kod Vrlike i na Rabu i o izviđanju artiljerijskih položaja na Hvaru — — — — —	122
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 25. avgusta 1944. o napadu na nemački pomorski saobraćaj kod Starog Grada i Jablanca — — — — — — — — — —	123
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 26. avgusta 1944. o pratnji britanskih lovaca-bombardera pri napadu na nemačke brodove kod Karlobaga i Jablanca i o izviđanju područja Zeljuša — Jablanica — Konjic i komunikacije Gacko — Nevesinje — — — — — — — — — —	124
Pismo Vrhovnog komandanta NOV i POJ od 26. avgusta 1944. Britanskoj vojnoj misiji kod NOVJ o potrebi za prenaoružanjem 2. lovačke eskadrile, o vraćanju jugoslovenskih vazduhoplovaca u sastav NOVJ i o prebacivanju boraca i bolničkog osoblja NOVJ iz sabirnog logora El Šata za Bari —	126
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 27. avgusta 1944. o bombardovanju nemačkih snaga u Dubrovniku i o pratnji britanskih lovaca-bombardera pri napadu na nemačke baterije u Korčuli — — — — — — — — — —	128
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 28. avgusta 1944. o bombardovanju nemačkih snaga u Obrovcu, o pratnji britanskog pomorskog konvoja i o izviđanju puta Travnik — Bugojno — Kupres — — — — — — — — — —	130
Uputstvo za rad Eskadrile za vezu Vrhovnog štaba NOV i POJ od 28. avgusta 1944. sastavljeno od predstavnika Vrhovnog štaba NOV i POJ i britanskog Kraljevskog vazduhoplovstva	131
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 29. avgusta 1944. o bombardovanju železničke stanice u Han-Pijesku i izviđanju pruge Klina — Priština — Kačanik — — — — —	134
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 30. avgusta 1944. o napadu na nemačke snage u Bileći i o pratnji britanskog patrolnog čamca — — — — — — — — — —	135
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 31. avgusta 1944. o izviđanju komunikacije Gračac — Knin — Drniš i o pratnji broda Mornarice NOVJ na ruti Mljet — Vis — — — — —	136
Podaci o vazduhoplovnom ljudstvu i naoružanju NOVJ u inostranstvu od avgusta 1944. godine — — — — — — — — — —	137
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 1. septembra 1944. o pratnji britanskog transportnog aviona i o bombardovanju železničke stanice u Bradini — — — — — — — — — —	140
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 2. septembra 1944. o pratnji britanskog transportnog aviona, bombardovanju železničke stanice u Tarčinu i nemačke autokolone na komunikaciji Bradina — Raštelica i o pratnji britanskih lovaca-bombardera pri napadu na nemački pomorski saobraćaj kod Jablanca — — — — — — — — — —	141
Uputstvo Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske od 2. septembra 1944. Stabu 6. korpusa o prijemu savezničkog materijala — —	143

Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 3. septembra 1944. o napadu, na saobraćaj na komunikaciji Vlasinje — Banja Luka — Bosanska Gradiška — — — — —	145
Zahtev Vrhovnog komandanta NOV i POJ od 4. septembra 1944. Britanskoj vojnoj misiji pri Vrhovnom štabu za upućivanjem jugoslovenskih mehaničara iz britanskih radionica u Jugoslaviju — — — — —	146
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 5. septembra 1944. o pratnji britanskog lovca-bombardera i o napadu na nemački štab u Miletića Gaju — — — — —	147
Naređenje Glavnog štaba NOV i PO Srbije od 5. septembra 1944. potčinjenim štabovima da formiraju aerodromska odeljenja 1 komande aerodroma — — — — —	148
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 6. septembra 1944. o bombardovanju nemačko-ustaških snaga na komunikaciji Karlovac — Zagreb i o pratnji britanskih lovaca-bombardera pri napadu na nemačke čamce kod Krka — — — — —	151
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 7. septembra 1944. o pratnji britanskih lovaca-bombardera pri napadu na pomorski saobraćaj kod Hvara i o bombardovanju mosta na komunikaciji Banja Luka — Jajce — — — — —	152
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 8. septembra 1944. o lovačkoj zaštiti britanskih lovaca-bombardera do Sanskog Mosta i o izvidanju komunikacije Tuzla — Zvornik — — — — —	154
Naređenje Vrhovnog štaba NOV i POJ od 8. septembra 1944. o postavljenju vazduhoplovnih referenata u glavnim štabovima Slovenije, Hrvatske, Srbije, Vojvodine i Makedonije i štabovima 2. i 5. korpusa — — — — —	155
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 9. septembra 1944. o bombardovanju nemačkog štaba u Tkonu na otoku Pašmanu, izvidanju puta Benkovac — Obrovac — Otočac i o pratnji britanskog transportnog aviona — — — — —	159
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 10. septembra 1944. o napadu na nemačke snage u Tkonu (na otoku Pašmanu) i na železničku stanicu u Konjicu, o pratnji britanskih transportnih aviona i o izvidanju pomorskog saobraćaja na srednjem Jadranu — — — — —	160
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 11. septembra 1944. o izvidanju saobraćaja na pravcu Senj — Generalski Stol, o pratnji britanskih lovaca-bombardera pri napadu na nemačke čamce kod Lošinja i o pratnji britanskih transportnih aviona. — — — — —	162
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 13. septembra 1944. o pratnji britanskih lovaca-bombardera pri izvidanju obalskog saobraćaja i o bombardovanju nemačkog pomorskog saobraćaja kod Korčule i Šolte — — — — —	164
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 15. septembra 1944. o izvidanju obale od ušća Neretve do Zadra, bombardovanju delova nemačke 118. divizije u Sumartinu na Braču, luke Trpanj na Pelješcu i nemačkih položaja u Omišu — — — — —	166
Obaveštenje Vazduhoplovnog odeljenja Vrhovnog štaba NOV i POJ od 14. septembra 1944. Štabu Baze NOV i POJ u Bariju o organizaciji meteorološke službe u Jugoslaviji — — — — —	168
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 15. septembra 1944. o izvidanju komunikacije Zeljuša — Jablanica i o bombardovanju nemačkih položaja na Braču — — — — —	169

Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 16. septembra 1944. o bombardovanju nemačke obalne baterije na Hvaru i ustaša na Pagu — — — — —	171
Uputstvo Štaba Baze NOVJ od 16. septembra 1944. Štabu 5. korpusa NOVJ o uspostavljanju i radu Meteorološke stanice pri Štabu Korpusa — — — — —	172
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 17. septembra 1944. o pratnji konvoja Mornarice NOVJ i o napadu na nemačke brodove kod otoka Krka i u Ninskoj luci — — —	174
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 18. septembra 1944. o pratnji konvoja Mornarice NOVJ i o napadu na nemačku radio-stanicu na otoku Rabu i vojno skladište kod Gospića — — — — —	176
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 19. septembra 1944. o napadima na nemačko-četničke snage u Donjem Lapcu i o ometanju saobraćaja na komunikaciji Knin — Bihać	177
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 20. septembra 1944. o napadu na nemačke snage u Humcu kod Ljubuškog i o pratnji lovaca-bombardera 2. eskadrile NOVJ do otoka Ugljana — ' — — — — — — — — — — — — — — — —	179
Naređenje Glavnog štaba NOV i PO Srbije od 20. septembra 1944. štabovima Kosmajskog i Šumadijskog NOP odreda i Štabu 2. šumadijske brigade o prijemu savezničkog materijala —	180
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 21. septembra 1944. o vazduhoplovnoj podršci jedinicama 35. NO divizije pri napadu na ustaški garnizon u Perušiću — — — — —	181
Naredba Štaba 5. korpusa NOVJ od 22. septembra 1944. o formiranju stalnog aerodroma u Zalužanima — — — — —	182
Naređenje Štaba 5. korpusa NOVJ od 22. septembra 1944. potčinjenim jedinicama o organizaciji sadejstva sa avionima na bojištu — — — — — — — — — — — — — — — — —	183
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 23. septembra 1944. o izviđanju komunikacije Željuša — Konjic i o pratnji britanskih lovaca-bombardera pri napadu na nemačke brodove kod Jablanca — — — — — — — — — — — — — — — — —	184
Naređenje Štaba 5. korpusa NOVJ od 23. septembra 1944. komandantu aerodroma Zalužani da ubrza dejstvo avijacije na tvrđavu u Banjoj Luci — — — — — — — — — — — — — — — — —	185
Naređenje Štaba 5. korpusa NOVJ od 23. septembra 1944. komandantu aerodroma Zalužani o organizaciji rada aerodromske službe — — — — — — — — — — — — — — — — —	186
Obaveštenje Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske od 23. septembra 1944. štabovima potčinjenih korpusa o signalnim znacima za uspostavljanje veze sa sovjetskim avionima koji prenose ratni materijal za jedinice NOVJ — — — — — — — — — — — — — — — — —	188
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 24. septembra 1944. o napadu na nemačke snage u Sinju i Ljubuškom —	
Izveštaj komandanta aerodroma Zalužani od 26. septembra 1944. Štabu 5. korpusa NOVJ o zaplenjenom vazduhoplovnom materijalu — — — — — — — — — — — — — — — — —	191
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 27. septembra 1944. o bombardovanju nemačkih snaga u Ljubuškom i Drnišu — — — — — — — — — — — — — — — — —	192
Zahtev Štaba 5. korpusa NOVJ od 27. septembra 1944. Savezničkoj vojnoj misiji za bombardovanje mosta kod Gradiške — —	193
Izvod iz Operativnog dnevnika Eskadrile 5. korpusa NOVJ za period od 21. do 29. septembra 1944. godine — — — — —	194

Podsetnik Vazduhoplovnog odeljenja Glavnog štaba NOV i PO Srbije od 29. septembra 1944. o aerodromima na -slobodnoj teritoriji Srbije — — — — — — — — — —	196
Uputstvo Glavnog štaba NOV i PO Srbije od 29. septembra 1944. o nadležnostima i delokrugu rada pojedinih odeljenja Glavnog štaba — — — — — — — — — —	198
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 30. septembra 1944. o pratnji britanskih lovaca-bombardera pri napadu na nemačke brodove kod Jablanca — — — — — — — —	201-
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 1. oktobra 1944. o pratnji britanskih lovaca-bombardera pri napadu na nemačke baterije u Biogradu i Pločama — — — — — —	202
Naredenje Štaba 2. udarnog korpusa NOVJ od 1. oktobra 1944. jedinicama i ustanovama o uređenju vazduhoplovne službe na teritoriji Crne Gore — — — — — — — — — —	203
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 4. oktobra 1944. o pratnji britanskih lovaca-bombardera pri napadu na nemačke plovne objekte u luci Nin i o izviđanju komunikacije Jablanica —, Sarajevo — Maglaj — — — — — — — —	205
Zahtev Vazduhoplovnog odeljenja Glavnog štaba-NOV i PO Srbije od 9. oktobra 1944. šefu Sovjetske vojne misije pri Glavnom štabu Srbije da sovjetska avijacija, patrolira u-rejonu Priština — Leskovac — Niš — Prokuplje i bombarduje nemačke aerodrome kod Prištine i Niša — — — — — — — —	207
Naredenje Glavnog štaba NOV i PO Srbije od 9. oktobra 1944. Štabu 2. proleterske brigade da aerodrome kod Avdilovca 1 Jošanice osposobi za letenje — — — — — — — — — —	208
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 11. oktobra 1944. o izviđanju i ometanju saobraćaja na komunikaciji Imotski — Mostar — Jablanica — — — — — — — — — —	209
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 12. oktobra 1944. o bombardovanju delova nemačke 369. legionarske divizije u Stonu — — — — — — — — — —	210
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 13. oktobra 1944. o bombardovanju delova nemačke 369. legionarske divizije u Stonu i pratnji lovaca-bombardera 2. eskadrile NOVJ pri napadu na nemačke snage kod Aržana — — — — — — — —	211
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 13. oktobra 1944. o izviđanju i napadu na drumski saobraćaj kod Aržana — — — — — — — — — —	213
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 14. oktobra 1944. o izviđanju komunikacije Sarajevo — Višegrad i o napadu na delove nemačke 369. legionarske divizije u Stonu — — — — — — — — — —	214
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 14. oktobra 1944. o napadu na delove nemačke 369. legionarske divizije u Stonu — — — — — — — — — —	215
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 15. oktobra 1944. o bombardovanju delova nemačke 369. legionarske divizije u selu. Ošlje kod Stona — — — — — — — — — —	216
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 16. oktobra 1944. o napadu na delove nemačke 369. legionarske divizije u Stonu i o izviđanju komunikacije Dubrovnik — Metković — — — — — — — — — —	217
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 16. oktobra 1944. o napadu na delove nemačke 369. legionarske divizije na Stonskoj Prevlaci — — — — — — — — — —	219
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 17. oktobra 1944. o pratnji aviona 2. lovačke eskadrile NOVJ pri napadu na	

delove nemačke 369. legionarske divizije u selu Ošlje kod Stona — — — — — — — — — —	220
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 17. oktobra, 1944. o napadu na nemački štab u selu Ošlje kod Stona — — —	221
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ (od 20. oktobra 1944. o napadu na nemačke snage kod Makarske i Slanog i o obalnom izviđanju srednjeg Jadrana — — — — — — — —	222
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 20. oktobra 1944. o izviđanju pomorskog saobraćaja od Žirja do Raba i o napadu na delove nemačke 369. legionarske divizije na komunikaciji Slano — Rudine — — — — — — — — — —	223
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 21. oktobra 1944. o napadu na delove nemačke 369. legionarske divizije u Opuzenu i na komunikaciji Ošlje — Metković, bombardovanju fabrike duvana u Imotskom i pratnji aviona 2. eskadrile NOVJ pri izviđanju jadranskog obalskog područja — — —	225
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 21. oktobra 1944. o izviđanju obalskog područja severno od Žirja i o napadu na delove razbijene nemačke 369. legionarske divizije na komunikaciji Ošlje — Metković — — — — — — — — — —	227
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 22. oktobra 1944. o izviđanju obalskog područja severnog Jadrana — — —	229
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 23. oktobra 1944. o pratnji lovaca-bombardera 2. eskadrile NOVJ pri napadu na nemačke brodove kod Jablanca — — — — — — — —	230
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 25. oktobra 1944. o izviđanju komunikacije Željuša — Sarajevo — Višegrad 1 o pratnji lovaca-bombardera 2. eskadrile pri napadu na nemačke snage kod Ljubuškog i u Klisu — — — — — — — —	230
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 25. oktobra 1944. o napadu na nemačko-ustaške snage u Klisu — — — — — — — —	232
Naredba Vrhovnog komandanta NOV i POJ druga Tita od 29. oktobra 1944. o formiranju Štaba Vazduhoplovstva NOVJ — — — — — — — — — —	234
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 30. oktobra 1944. o pratnji aviona 2. eskadrile NOVJ pri izviđanju komunikacije Drniš — Knin — Bihać — — — — — — — — — —	237
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 30. oktobra 1944. o izviđanju i ometanju saobraćaja na komunikaciji Drniš — Knin — Bihać — — — — — — — — — —	238
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 31. oktobra 1944. o izviđanju i ometanju saobraćaja kod Donjeg Lapca — — —	239
Izvod iz Operativnog dnevnika 1. eskadrile 5. korpusa NOVJ o borbenoj aktivnosti u oktobru 1944. godine — — — — — — — —	240
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 1. novembra 1944. o izviđanju komunikacija Zagreb — Brod, Šibenik — Knin — Gospić — Bihać i pratnji lovaca-bombardera 2. eskadrile NOVJ pri izviđanju puta Šibenik — Bihać — — — — — — — — — —	242
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 1. novembra 1944. o izviđanju i ometanju saobraćaja na komunikaciji Šibenik — Knin — Bihać — — — — — — — — — —	244
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 3. novembra 1944. o izviđanju i ometanju saobraćaja na komunikaciji Knin — Bihać — — — — — — — — — —	246
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 4. novembra 1944. o izviđanju vremena na prostoru Mostar — Sarajevo i pratnji lovaca-bombardera 2. eskadrile NOVJ u izviđanju komunikacije Knin — Bihać — — — — — — — — — —	247

Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 4. novembra 1944. o izviđanju i ometanju saobraćaja na komunikaciji Knin — Bihać	249
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 5. novembra 1944. o izviđanju komunikacije Mostar — Sarajevo i o pratnji lovaca-bombardera 2. eskadrile NOVJ pri izviđanju puta Udbina — Slunj — — — — —	250
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 5. novembra 1944. o izviđanju puta Udbina — Slunj — — — — —	251
Naređenje Štaba 5. korpusa NOVJ od 6. novembra 1944. vazduhoplovnom referentu Korpusa o organizaciji prihvata ratnog materijala koji će saveznički transportni avioni spuštati na aerodrom Bugojno — — — — —	252
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 7. novembra 1944. o izviđanju komunikacije Senj — Karlovac i o lovačkoj zaštiti grada Splita za vreme proslave oktobarske revolucije	253
Izveštaj Komande Vojne oblasti 13. korpusa NOVJ od 8. novembra 1944. Glavnom štabu Srbije o rezultatima mobilizacije ljudstva za vazduhoplovstvo — — — — —	255
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 9. novembra 1944. o gubitku dva aviona pri pokušaju bombardovanja nemačkog uporišta u Risnu — — — — —	256
Naredba Štaba Vazduhoplovstva NOVJ od 12. novembra 1944. o formiranju i nadležnostima odeljenja i službi — — —	257
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 13. novembra 1944. o napadu na nemačko-ustaške snage u Duvnu, o izviđanju komunikacije Sarajevo — Višegrad i o traženju izgubljenih savezničkih avionskih posada — — — — —	263
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 13. novembra 1944. o napadu na nemačko skladište u Tivtu i izviđanju obale Karlobag — Senj — — — — —	264
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 17. novembra 1944. o izviđanju vremena na komunikaciji Mostar — Sarajevo i o pratnji lovaca-bombardera 2. eskadrile NOVJ pri izviđanju puta Gospić — Senj — — — — —	266
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 17. novembra 1944. o izviđanju i ometanju saobraćaja na komunikaciji Gospić — Otočac — Slunj — — — — —	267
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 18. novembra 1944. o napadu na nemačke snage u Nevesinju i o pratnji lovaca-bombardera 2. eskadrile NOVJ pri izviđanju komunikacije Jablanica — Sarajevo — — — — —	268
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 18. novembra 1944. o izviđanju i ometanju saobraćaja na komunikaciji Mostar — Sarajevo — — — — —	269
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 19. novembra 1944. o izviđanju komunikacije Knin — Bihać i Mostar — Sarajevo i o napadu na nemačke snage u Nevesinju — —	271
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 19. novembra 1944. o izviđanju komunikacije Mostar — Sarajevo i Velebitskog kanala i o napadu na nemačke plovne objekte u Malom Lošnju — — — — —	273
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 20. novembra 1944. o pratnji britanskog transportnog aviona do Udbine	275
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 20. novembra 1944. o izviđanju i ometanju saobraćaja na komunikaciji Mostar — Sarajevo — — — — —	276

Uputstvo Aerodromskog odeljenja Štaba Vazduhoplovstva NOVJ od 20. novembra 1944. o osposobljavanju za upotrebu novo-oslobođenih aerodroma — — — — —	277
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 22. novembra 1944. o napadu na nemačke snage u Danilovgradu i izviđanju komunikacija Mostar — Sarajevo i Knin — Bihać —	281
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 22. novembra o izviđanju komunikacija Mostar — Sarajevo i Knin — Bihać — Ostrožac i o napadu na nemačke snage u Danilovgradu	282
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 23. novembra 1944. o izviđanju komunikacija Podgorica — Nikšić, Mostar — Sarajevo i Knin — Bihać — — — — —	284
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 23. novembra 1944. o izviđanju komunikacija Mostar — Sarajevo i Knin — Bihać i o napadu na nemačke snage u Danilovgradu — —	285
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 25. novembra 1944. o bombardovanju mosta kod Spuža — — — — —	287
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 25. novembra 1944. o bombardovanju mosta kod Danilovgrada — — —	288
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 26. novembra 1944. o izviđanju Velebitskog kanala — — — — —	289
Izveštaj Štaba 1. vazduhoplovne baze 5. korpusa NOVJ od 27. novembra 1944. Štabu Korpusa o stanju aerodroma Sanski Most — — — — —	290
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 30. novembra 1944. o izviđanju komunikacije Mostar — Sarajevo i o napadu na nemačke snage u Danilovgradu — — — — —	291
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 1. decembra 1944. o napadu na nemačku radio-stanicu na otoku Susku — —	293
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 3. decembra 1944. o napadu na obalsku artiljeriju na otoku Lošinju — — —	294
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 4. decembra 1944. o izviđanju komunikacija Gospić — Senj i Mostar — Sarajevo — — — — —	295
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 4. decembra 1944. o izviđanju komunikacije Mostar — Sarajevo — — — — —	296
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 6. decembra 1944. o izviđanju komunikacija Gospić — Senj i Mostar — Sarajevo 1 o ometanju saobraćaja kod Kiseljaka — — — — —	297
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 6. decembra 1944. o napadu na nemačke snage u Gračacu i izviđanju komunikacije Sarajevo — Mostar — — — — —	298
Obaveštenje Štaba Vazduhoplovstva NOVJ od 9. decembra 1944. Glavnom štabu NOV i PO Srbije da sprovede u život naređenje Vrhovnog štaba o regulisanju kontrole putničkog saobraćaja na aerodromima — — — — —	300
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 11. decembra 1944. o izviđanju prostorije, Nevesinje — Sarajevo i o pratnji lovaca-bombardera 2. eskadrile NOVJ pri izviđanju komunikacije Donji Lapac — Bihać — — — — —	302
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 11. decembra 1944. o izviđanju komunikacije Donji Lapac — Bihać — — — — —	304
Naređenje Glavnog štaba NOV i PO Srbije od 14. decembra 1944. komandama vojnih oblasti i aerodroma o prikupljanju vazduhoplovnog materijala — — — — —	305
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 16. decembra 1944. o izviđanju komunikacije Mostar — Sarajevo — — — — —	307

Izveštaj Vazduhoplovnog odeljenja Glavnog štaba NOV i PO Srbije od 16. decembra 1944. Stabu Vazduhoplovstva NOVJ o vazduhoplovnom materijalu na aerodromu Kragujevac — —	308
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 19. decembra 1944. o izviđanju komunikacije Sarajevo — Doboj i o pogibiji komandira Eskadrile pri izvršenju zadatka — — —	310
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 19. decembra 1944. o napadu na nemačke snage u Nevesinju — — — —	311
Pregled brojnog stanja 1. aerobaze 4. korpusa: NOVJ od 19. decembra 1944. godine — — — — —	312
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 20. decembra 1944. o napadu na nemačke snage u Nevesinju — — — —	313
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 22. decembra 1944. o izviđanju komunikacije Mostar — Sarajevo — — — —	314
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 24. decembra 1944. o izviđanju komunikacije Mostar — Sarajevo — Busovača	315
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 24. decembra 1944. Stabu Vazduhoplovstva NOVJ o radu Eskadrile — — —	316
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 27. decembra 1944. o napadu na nemačke položaje kod Nevesinja — — — —	329
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 28. decembra 1944. o napadu na železnički saobraćaj na pruzi Sarajevo — Busovača i na nemačku autokolonu kod Kiseljaka —• — —	330
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 28. decembra 1944. o napadu na nemačke snage kod Ličkog ~~Osika~~ , Sarajeva i Kiseljaka — — — — —	332
Naređenje Štaba Vazduhoplovstva NOVJ od 29. decembra 1944. Stabu 42. vazduhoplovne divizije da posle primopredaje vazduhoplovnih sovjetskih jedinica ustroji potrebnu administraciju — — — — —	334
Izvod iz Operativnog dnevnika 1. eskadrile 5. korpusa NOVJ za decembar 1944. godine — — — — —	336
Sastav ljudstva i materijala sekcija za vezu 1. i 2. lovačke eskadrile NOVJ krajem 1944. godine — — — — —	338
Izveštaj Vazduhoplovnog odeljenja Glavnog štaba NOV i PO Srbije od 2. januara 1945. Stabu Vazduhoplovstva o organizaciji aerodromske i meteorološke službe na području Srbije —	341
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 3. januara 1945. o pratnji lovaca-bombardera 2. eskadrile NOVJ pri izviđanju komunikacije Sarajevo — Travnik i o napadu na železnički saobraćaj kod Bradine — — — — —	346
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 3. januara 1945. o napadu na železničku stanicu u Podorašcu — — — —	347
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 4. januara 1945. o izviđanju i ometanju saobraćaja na komunikaciji Sarajevo — Busovača —• — — — — —	348
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 4. januara 1945. o napadu na drumski saobraćaj na komunikaciji Mostar — Sarajevo i o bombardovanju nemačkih snaga u selu Grepku kod Nevesinja — — — — —	349
Ugovor Vrhovnog štaba NOV i POJ i britanske vlade od 6. januara 1945. o formiranju vazduhoplovne baze kod Zadra za potrebe Savezničkog vazduhoplovstva — — — — —	351
Pregled brojnog stanja ljudstva 1. aerobaze 4. korpusa NOVJ od 7. januara 1945. godine — — — — —	354
Naredba Štaba 11. vazduhoplovne (lovačke) divizije NOVJ od 7. januara 1945. o početku funkcionisanja Štaba Divizije i o	

ulasku 111, 112, i 113. vazduhoplovnog puka u sastav ove Divizije — — — — —	356
Naređenje -Glavnog štaba NOV i PO Srbije od 9. januara 1945. Komandi aerodroma Niš da uspostavi meteorološku stanicu u Caribrodu — — — — —	359
Naredba delegata Štaba Vazduhoplovstva NOVJ od 10. januara 1945. o formiranju Aerobaze Sinj i o dužnostima starešina	360
Izveštaj Štaba Aerobaze Sinj od 10. januara 1945. Stabu 8. korpusa NOVJ o formiranju Aerobaze — — — — —	362
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 16. januara 1945. o napadu na pomorski saobraćaj kod Jablanca — — —	364
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 16. januara 1945. o napadu na pomorski saobraćaj kod Senja i o izviđanju komunikacije Mostar — Sarajevo — — — — —	365
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 17. januara 1945. o napadu na pomorski saobraćaj kod Senja — — — —	367
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 17. januara 1945. o napadu na pomorski saobraćaj kod Senja — — — —	368
Naređenje Štaba Vazduhoplovstva NOVJ od 17. januara 1945. o operativnom potčinjavanju štabova 11. vazduhoplovne divizije 9. oblasne vazduhoplovne baze Štabu 42. vazduhoplovne divizije — — — — —	371
Naređenje Štaba Vazduhoplovstva NOVJ od 18. januara 1945. komandantu 42. vazduhoplovne divizije da tehničko osoblje svoje Divizije upozna sa organizacijom rada sovjetske radio-nice za opravku avionskih motora — — — — —	"372
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 18. januara 1945. o pratnji lovaca-bombardera 2. eskadrile NOVJ pri izviđanju komunikacije Sarajevo — Zenica — — — — —	373
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 18. januara 1945. o napadu na železničku stanicu u Lisičićima — — — —	374
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 19. januara 1945. o napadu na luku u Jablancu — — — — —	375
Izveštaj Štaba 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 20. januara 1945. zameniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i POJ o napadima Grupe vazduhoplovnih divizija na nemačko-ustaške snage na prostoriji Novak-Bapska — Šid — Tovarnik — Lovuš — Nijemci — Cakovci — Sotin — Orolik — — —	376
Izveštaj Štaba 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 20. januara 1945. zameniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i POJ o izviđanju rejona Adaševci, Šid, Tovarnik, Nijemci, Novak-Bapska, Mohovo, puta Mohovo — Dalj i o napadu na nemačke snage na prostoru Mohovo — Šid — — — — —	379
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 22. januara 1945. o pratnji lovaca-bombardera 2. eskadrile NOVJ pri izviđanju komunikacije Sarajevo — Zenica i o napadu na nemački brod kod otoka Raba — — — — —	381
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 22. januara 1945. o izviđanju komunikacije Mostar — Sarajevo i o napadu na brodove kod otoka Raba — — — — —	382
Izveštaj Štaba 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 22. januara 1945. zameniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i POJ o izviđanju i napadima Grupe vazduhoplovnih divizija na nemačke i ustaške snage na prostoriji Šid — Mohovo — Lovuš — Tovarnik — — — — —	383

Naređenje Štaba Vazduhoplovstva NOVJ od 22. januara 1945. komandantu 42. vazduhoplovne divizije da pokretnu avio-radionicu popuni ljudstvom — — — — —	386
Izveštaj Komande 1. lovačke avijacije NOVJ od 23. januara 1945. o pratnji lovaca-bombardera 2. eskadrile NOVJ -pri napadu na nemački brod kod otoka Raba i o izviđanju Velebitskog kanala — — — — —	387
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 23. januara 1945. o napadu na nemački brod kod otoka Raba — — — — —	388
Izveštaj Štaba 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 23. januara 1945. zameniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i POJ o izviđanju i napadima Grupe vazduhoplovnih divizija na nemačke i ustaške snage na prostoriji Otok — Nijemci — Ilinci — Tovarnik — Lovas — Mohovo — — — — —	389
Izveštaj Štaba 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 24. januara 1945. zameniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i POJ o izviđanju i napadima Grupe vazduhoplovnih divizija na nemačke i ustaške snage na prostoriji Brčko — Sotin — Lovas — Tovarnik — — — — —	391
Izveštaj Štaba 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 25. januara 1945. zameniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i POJ o izviđanju komunikacija Vukovar — Barč, Našice — Virovitica — Barč, Donji Miholjac — Virovitica, Đakovo — Osijek — — — — —	393
Izveštaj Štaba 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 26. januara 1945. zameniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i POJ o izviđanju i napadima Grupe vazduhoplovnih divizija na nemačke i ustaške snage u rejonu Bijeljina — Lovas — Brčko — — — — —	395
Obaveštenje Štaba 42. vazduhoplovne divizije NOVJ od 27. januara 1945. Štabu 11. vazduhoplovne divizije i štabovima pukova o uticaju vremenskih prilika na zabranu letenja — — — — —	400
Izveštaj Štaba 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 27. januara 1945. zameniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i POJ o izviđanju rejona Ivankovo, Vinkovci, Đakovo, Osijek — — — — —	401
Izveštaj Štaba 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 28. januara 1945. zameniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i POJ o izviđanju rejona Mohovo — Tovarnik — St. Jankovci — Županja — — — — —	403
Izveštaj Štaba 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 30. januara 1945. zameniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i POJ o izviđanju pravaca Sotin — Tovarnik, Hača, Orolik, Sotin — Vukovar, Vukovar — Vinkovci, Negoslavci — St. Jankovci — — — — —	404
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 31. januara 1945. o napadu na nemačka oklopna kola i kamione na putu Široki Brijeg — Mostar — Ljubuški — — — — —	405
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 31. januara 1945. o napadu na nemačko-ustaške snage u Širokom Brijegu — — — — —	406
Izveštaj Štaba 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 31. januara 1945. zameniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i POJ o napadu Grupe vazduhoplovnih divizija na nemačke snage na komunikaciji Nova Kasaba — Bijeljina — — — — —	407
Izvod iz Operativnog dnevnika 1. eskadrile 5. korpusa NOVJ za januar 1945. godine — — — — —	412
Operativni izveštaj Štaba 11. vazduhoplovne lovačke divizije NOVJ za januar 1945. Štabu Vazduhoplovstva NOVJ — — — — —	414
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 1. februara 1945. o izviđanju i napadu na nemačko-ustaške snage na prostoriji Široki Brijeg — Mostar — Ljubuški — — — — —	423

Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 1. februara 1945." o izviđanju i napadu na nemačke plovne objekte u Lukovu i nemačko-ustaške snage u Širokom Brijegu i Humcu — —	424
Izveštaj Štaba 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 1. februara 1945. zameniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i POJ o napadima Grupe vazduhoplovnih divizija na nemačku 22. diviziju na komunikaciji Drinjača — Nova Kasaba i o izviđanju komunikacija na sremskom frontu — — — —	426
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 2. februara 1945. o napadu na nemačko-ustaške snage kod Čitluka i Ljubu-	
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 2. februara 1945. o izviđanju komunikacije Gospić. — Otočac — Senj i o napadu na nemačko-ustaške snage u Ljubuškom, Čitluku i Humcu — — — — — — — — — —	430
Operativni izveštaj Štaba 42. vazduhoplovne (jurišne) divizije od 2. februara 1945. Stabu Vazduhoplovstva NOVJ o radu i borbenoj aktivnosti u vremenu od 17. do 31. januara 1945. godine	432
Izveštaj Štaba 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 2. februara 1945. zameniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i POJ o napadima Grupe vazduhoplovnih divizija na nemačke snage kod Bijeljine i o izviđanju komunikacija u taktičkoj dubini neprijatelja na sremskom frontu — : — — — —	438
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 3. februara 1945. o izviđanju komunikacija Ljubuški — Sarajevo i Ljubuški — Mostar — Široki Brijeg i o napadu na plovne objekte kod otoka Paga — — — — — — — — — —	440
Obaveštenje Štaba Mornarice NOVJ od 3. februara 1945. Komandi 1. lovačke eskadrile o potrebi tešnje međusobne saradnje	443
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 4. februara 1945. o izviđanju vremena na komunikaciji Mostar — Sarajevo — Zenica i o napadu na nemačko-ustaške snage u Ciganskom Brdu i Širokom Brijegu — — — — — — — — — —	444
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 4. februara 1945. o napadu na plovne objekte kod Senja i otoka Paga — —	446
Izveštaj Štaba 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 4. februara 1945. zameniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i POJ o napadima Grupe vazduhoplovnih divizija na nemačko-ustaške snage kod Bijeljine i Opatovca i o izviđanju komunikacija na sremskom frontu i u rejonu Bijeljine — — — — —	447
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 5. februara 1945. o izviđanju vremena na komunikaciji Mostar — Sarajevo — Zenica i o napadima na nemačko-ustaške snage u Širokom Brijegu kod Ljubuškog i Humca — — — — — — — — — —	450
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 5. februara 1945. o napadu na nemačke plovne objekte u Crikveničkoj luci 1 na nemačko-ustaške snage u rejonu Širokog Brijega — —	453
Izveštaj Štaba 42. vazduhoplovne divizije od 5. februara 1945. Stabu Vazduhoplovstva NOVJ o stanju avionskih motora — —	455
Izveštaj Štaba 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 5. februara 1945. zameniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i POJ o izviđanju i napadu Grupe vazduhoplovnih divizija na nemačke i ustaške snage na prostoriji Bijeljina — Opatovac — Našice — Brod — Brčko — — — — — — — — — —	457
Izveštaj "Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 6. februara 1945. o napadima na nemačko-ustaške snage u Širokom Brijegu — —	460

Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 6. februara 1945. o neposrednoj vazduhoplovnoj podršci jedinicama 26. NO divizije u borbama za Široki Brijeg i o napadu na nemački pomorski saobraćaj u Velebitskom kanalu — — — —	461
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 7. februara 1945. o izviđanju vremena na pravcu Mostar — Široki Brijeg i o napadu na nemačko-ustaške snage u Mostaru — — —	463
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 7. februara 1945. o napadu na nemačke plovne objekte u Baškanovoj i o ometanju saobraćaja na komunikacijama Gospić — Bihać, Gospić — Brinje i Mostar — Sarajevo — — — — —	464
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 8. februara 1945. o izviđanju vremena na pravcu Mostar — Sarajevo i o napadu na nemačko-ustaške snage u Mostaru, Biću, Vihovićima i Miljkovićima — — — — —	466
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 9. februara 1945. o izviđanju vremena na pravcu Mostar — Sarajevo — Zenica i o bombardovanju železničke stanice u Mostaru i luke u Rabu — — — — —	467
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 9. februara 1945. o napadu na nemačke plovne objekte kod otoka Raba — —	469
Izveštaj Štaba 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 9. februara 1945. zameniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i POJ o izviđanju i napadima Grupe vazduhoplovnih divizija na nemačko-ustaške snage kod Tovarnika, Opatovca, Lovaša i na komunikaciji Nova Kasaba — Zvornik — — — — —	470
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 10. februara 1945. o izviđanju vremena na komunikaciji Mostar — Sarajevo — Zenica i o bombardovanju nemačko-ustaških snaga u Blagaju i Buni — — — — —	473
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 10. februara 1945. o izviđanju i ometanju saobraćaja na komunikacijama Donji Lapac — Bihać — Otočac — Gospić i Mostar — Sarajevo —	474
Izveštaj Štaba 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 11. februara 1945. zameniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i POJ o napadima Grupe vazduhoplovnih divizija na nemačko-ustaške snage na komunikaciji Drinjača — Zvornik — — — —	476
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 12. februara 1945. o napadu na nemačke plovne objekte u luci Selce i o izviđanju obalskog područja Zirje — Drvenik — Korhat — —	478
Izveštaj Štaba 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 12. februara 1945. zameniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i POJ o napadima Grupe vazduhoplovnih divizija na nemačko-ustaške snage kod Zvornika, Kulagrađa, Cerića, Vukovara, Vinkovaca i Tovarnika — — — — —	479
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 13. februara 1945. o bombardovanju nemačko-ustaških snaga u selima Raštani, Cim, Kazan, Vihovići i Ilić u mostarskoj operaciji — —	482
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 13. februara 1945. o izviđanju i ometanju saobraćaja na komunikaciji Mostar — Sarajevo i o napadu na nemačke položaje na Krku i brodove kod Lošinja i Karlobaga — — — — —	484
Naređenje Štaba 42. vazduhoplovne divizije NOVJ od 13. februara 1945. štabovima 11. vazduhoplovne divizije, 9. oblasne vazduhoplovne baze i vazduhoplovnih pukova da otklone zapažene nedostatke u jedinicama — — — — —	486

Izveštaj Slaba 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 13. februara 1945. zameniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i POJ o napadima Grupe vazduhoplovnih divizija na nemačko-ustaške snage u rejonu Zvornika i na sremskom frontu — — —	489
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 14. februara, 1945. o pratnji lovaca-bombardera 2. eskadrile NOVJ pri napadu na saobraćaj na komunikaciji Mostar — "Sarajevo i o napadu na nemačke snage kod Mostara — — — —	491
Obaveštenje Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 14. februara 1945. Štabu 8. korpusa NOVJ o slanju radiostanice ovom Štabu i o njenoj nameni — — — — — — — —	493
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ, od 14. februara 1945. o izviđanju i ometanju saobraćaja na komunikaciji Kiseljak — Busovača — — — — — — — — — —	495
Izveštaj Štaba 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 14. februara 1945. zameniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i POJ o napadima Grupe vazduhoplovnih divizija na nemačko-ustaške snage u rejonima Zvornik, Kozluk, Tovarnik, Lovaš, Našice — — — — — — — — — —	497
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 15. februara 1945. o pratnji lovaca-bombardera 2. eskadrile NOVJ i o bombardovanju nemačko-ustaških položaja kod Sarajeva — —	499
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 15. februara 1945. o napadu na nemačke snage kod Sarajeva — — — —	500
Izveštaj Štaba 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 15. februara 1945. zameniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i POJ o napadima Grupe vazduhoplovnih divizija na nemačko-ustaške snage kod Zvornika, Kulagrada, Kozluka, Županje i na komunikaciji Zvornik — Kozluk — — — — — — — —	501
Izveštaj Štaba 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 16. februara 1945. zameniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i POJ o napadima Grupe vazduhoplovnih divizija na nemačko-ustaške snage kod Zvornika, Bijeljine, Brčkog i na komunikacijama Zvornik — Jordan i Janja — Bijeljina — Brezovo Polje —	503
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 17. februara 1945. o napadu na nemačko-ustaške snage u selima Vitez i Han-Kumpanija i o izviđanju komunikacije Travnik — Sarajevo — Konjic — — — — — — — — — —	506
Izveštaj Štaba 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 17. februara 1945. zameniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i POJ o napadima Grupe vazduhoplovnih divizija na nemačke snage kod Brčkog, Bijeljine, Janje i na komunikaciji Janja — Bijeljina — Brčko — — — — — — — — — —	507
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 18. februara 1945. o izviđanju i ometanju pomorskog saobraćaja "u severnom Jadranu — — — — — — — — — —	510
Pregled brojnog stanja aviona 11. vazduhoplovne divizije NOVJ na dan 18. februara 1945. godine — — — — — — — —	511
Izveštaj /Štaba 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 18. februara 1945. zameniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i POJ o napadima Grupe vazduhoplovnih divizija na nemačke snage kod Zvornika, Janje, Bijeljine i Brčkog — — — — — — — —	512
Izveštaj Štaba 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 19. februara 1945. zameniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i POJ o napadima Grupe vazduhoplovnih divizija na nemačko-ustaške snage kod Zvornika, Janje, Bijeljine i Brčkog — — — —	515

Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 20. februara 1945. Stabu 8. korpusa NOVJ o uočenim slabostima sadejstva avijacije i kopnenih snaga u mostarskoj operaciji i predloži za uspješniju saradnju u narednim borbenim dejstvima — —	517
Izveštaj Štaba 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 20. februara 1945. zameniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i POJ o napadima Grupe vazduhoplovnih divizija na nemačke snage kod Zvornika, Janje, Bijeljine i Brčkog — — — —	521
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 21. februara 1945. o izviđanju i napadu na železnički transport na komunikaciji Sarajevo — Zavidovići — — — — — — — —	523
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 21. februara 1945. o napadu na nemačke snage u Aleksandrovu na otoku Krku — — — — — — — —	524
Izveštaj Štaba 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 21. februara 1945. zameniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i POJ o napadima Grupe vazduhoplovnih divizija na nemačko-ustaške snage kod Janje, Bijeljine, Brčkog, Vinkovaca, Striživojne 1 na komunikaciji Janja — Bijeljina — Brčko — — — —	525
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 22. februara 1945. o izviđanju i ometanju saobraćaja na komunikaciji Gospić — Babin Potok — — — — — — — —	527
Izveštaj Štaba 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 22. februara 1945. zameniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i POJ o napadima Grupe vazduhoplovnih divizija na nemačko-ustaške snage kod Zvornika, Janje, Bijeljine, Brčkog i na komunikaciji Zvornik — Bijeljina — Brčko — — — — — —	528
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 23. februara 1945. o napadu na nemačke plovne objekte u Malom Lošinj — — — — — — — —	531
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 24. februara 1945. o izviđanju komunikacija Bihać — Kostajnica i Gospić — Otočac i o napadu na nemačke snage kod Babinog Potoka — — — — — — — —	532
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 24. februara 1945. o sadejstvu sa jedinicama Drugog pomorskog obalskog sektora u borbama na otoku Pagu i o napadu na nemačko-ustaške snage kod Ramljana i Senja — — — — — — — —	533
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 25. februara 1945. Stabu Vazduhoplovstva NOVJ o proteklom dvomesečnom radu Eskadrile — — — — — — — —	535
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 25. februara 1945. o napadu na nemačku osmatračku stanicu kod Novog Vinodola i obalsku artiljeriju kod Karlobaga i o izviđanju pomorskog saobraćaja od Lošinja do Zadra — — — — — — — —	541
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 26. februara 1945. o izviđanju i napadu na železnički saobraćaj na komunikaciji — Zenica — Doboj — Derventa — — — — — — — —	543
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 26. februara 1945. o napadu na luku u Pagu — — — — — — — —	544
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 27. februara 1945. o napadu na nemačke položaje kod Busovače — — — — — — — —	546
Izveštaj Komande 1. lovačke eskadrile NOVJ od 28. februara 1945. o napadu na nemačke položaje kod Malinske i Busovače — — — — — — — —	547
Izveštaj Komande 2. lovačke eskadrile NOVJ od 28. februara 1945. o napadu na nemačke položaje u Malinskoj — — — — — — — —	548
Izveštaj Štaba 111. vazduhoplovnog puka od 28. februara 1945. Stabu 11. vazduhoplovne divizije NOVJ o aktivnosti Puka u proteklom mesecu — — — — — — — —	549

	Strana
Izveštaj Štaba 112. vazduhoplovnog puka od 28. februara 1945. Štabu 11. vazduhoplovne divizije NOVJ o aktivnosti Puka u proteklom mesecu — — — — —	557
Izveštaj Štaba 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 28. februara 1945. zameniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i POJ o napadima Grupe vazduhoplovnih divizija na nemačko-ustaške snage kod Bijeljine, Gunje, Otoka, Tovarnika, Lovaša, Sotina, Vukovara i Vinkovaca — — — — —	567
Izvod iz Operativnog dnevnika 1. eskadrile 5. korpusa NOVJ za februar 1945. godine — — — — —	570
Izveštaj Štaba 11. vazduhoplovne divizije Štabu 42. vazduhoplovne divizije NOVJ o aktivnosti Divizije u februaru 1945. godine — — — — —	572
Operativni izveštaj Štaba 42. vazduhoplovne divizije Štabu Vazduhoplovstva NOVJ o aktivnosti 11. lovačke i 42.. jurišne vazduhoplovne divizije u februaru 1945. godine — — — — —	586

Tehnički urednik
Velisav Marković, major

Korektori :
Papak Zivadinka
Petrović Margarita

Rukopis predat u štampu marta 1967. godine
•Štampanje završeno septembra 1967. godine
Tiraž 2.000 primeraka